Ut sepe sanitates alium solvat
fac faciles primo sulfur inter cum lacte matre et dicat infans

Rc iij lb schwefel und seut yn yn eine frischen wasser das wasser ein mol adir iij davon gegossen und anders doranff gegossen biss yn das wasser vorgeht uff leyte iij eine halbe top warm und seyn den schwefel dorzu und iij danach die sterke der hie vorgeschriben sachen iij lot silberwurtz ij lot pariskorn ij lot weyssen weirach 1 $\frac{1}{2}$ langen pfeffer $\frac{1}{2}$ lot zinmetrinde $\frac{1}{2}$ lot negelein $\frac{1}{2}$ lot muscat $\frac{1}{2}$ lot alicanum & zucco sulfureum
sive si vina sive cultra sive unica. Si sive acua stipsi et anr co

Ein anders
Ein halb lb schwefel und seut yn yn weis bescheret und nym 2 lot weirach 2 lot mirrha ij lot thimian 4 lot silberwurtz 2 lot anis 2 lot coriandre Et in infrigidari reponi sulphur apponitur spiritus et intingitur pannum lineum sic sechtu eine gut lb kunschlag

1486

Wydanie pierwsze wyszło w r. 1471

Hain t. I cz. 2 str. 212 nr 5831

88 m ossam & 8 fol h die thodenrich amfursery qd

Vr borei Lactancius alum soluñ

f[illegible] facit prouocat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Rc iij lb schwebel und seüt yn yn einem frischen wa[illegible]
ein mol adir iiij dovon gegossen und anders d[illegible]
yn das wasser vorgeht offt leicht iiij einer hal[illegible]
seüt den schwebel dorzu und iiij donoch d[illegible]
noch geschriben sache iiij loth stelwurtz ij loth par[illegible]
weyssen weirouch 1½ langen pfeffer ½ loth [illegible]
negelen ½ loth muscatel ½ loth alicanum
primo si vena fuit dulcia fuit minor. Si fuit ara[illegible]

Ein ander

Rc halb lb schwebel und seüt yn wie be[illegible]
2 loth weirouch 2 loth mirrha ij loth thimian
2 loth anis 2 loth Coriandre Et in fine [illegible]
apponitur [illegible] et intingitur pannum lineum [illegible]
[illegible] schlag

1486

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Opus ruralium commodorum Petri de crescentijs.

Quere [illegible] lapis [illegible] de quo in tractatu de [illegible]

[illegible]

thanasia. [illegible]. Calida et sicca in tercio gradu. valet in doloribus ventris [illegible] causatis Et est provocativa urine et menstrui. Ad hec omnia valet decoctio eius [illegible] frigida vel fiat decoctio cum aqua in [illegible] calida. Item [illegible] [illegible] valet [illegible] ventris in ventre [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] provenientes. Item mundificat renes [illegible] ideo valet calculosis [illegible] [illegible] [illegible] urine valet ad illa decoctio [illegible] [illegible] feniculi [illegible] petrosilini [illegible] sparagi [illegible] cum melle spumato potando [illegible] eius cum scolopendria et folijs [illegible] et seminibus petrosilini et feniculi [illegible] sparagi [illegible] et liquiricia cum zuccaro dulcorando valet in forma potus contra febre [illegible] [illegible] sumendo [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] desuper sumendo tales pill. pill. de lapide lazuli Masse pill. de Reubarbaro [illegible] 3 .5. [illegible] [illegible] [illegible] misce [illegible] siropo de scolopendria et [illegible] pill. 9. Postea sumat [illegible] cum [illegible] [illegible] una vice 3. 1. vel 3. 2. Item. decoctio eius [illegible] aqua [illegible] et parum mellis miscendo, et cum tali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] eius. Item suffumigatio facta ex laudano et [illegible] [illegible] [illegible] matricem. Item decoctio eius cum melle despumato cum pulvere [illegible] miscendo [illegible] valet in [illegible] [illegible] et pectoris [illegible] [illegible] pectoris [illegible] [illegible] [illegible]. Item decoctio eius ~~valet~~ cum menta et [illegible] [illegible] valet [illegible] et [illegible] stomachi

[illegible]

Pulvis ... [illegible] ... in ... [illegible] ... et paralisi
... nec ... nec ... [illegible]
Aqua decoctionis ... [illegible] ... decoctionis ipsa
... [illegible]
... [illegible] ... pulver et ... [illegible] ... [illegible]
... [illegible] ... aqua ... [illegible]

Opus ruralium commodorum Petri de creſcentijs.

Quid sit lapis ... [illegible] ... de quo in tractatu de ... [illegible]

... [illegible]

Tanacetu. Ameos. Athanasia. keyrifar. Calida et sicca in tercio gradu. valet in doloribus ventris ex ventositate causatis Et est provocativa urine et menstruorum. Ad hec omnia valet decoctio eius cum vino in quo ... frigida vel fiat decoctio cum aqua in qua calida. Item succus ameos cum melle mixtus valet interficiendo vermes in ventre permanentes vocatos ascarides vel cucurbitinos ex grosso flegmate provenientes. Item mundificat renes inviscatas. ideo valet calculosis et patientibus stranguiriam. Item difficultatem urine valet ad illa decoctio athanasie ... cum semine feniculi et petrosilini et sparagi et alkakengi cum melle spumato potando

mestruas

Decoctio etiam eius cum scolopendria et foliis sene et seminibus petrosilini et feniculi et sparagi cum uvis passulis et liquiritia et zuccaro dulcorando valet in forma potus contra febrem quartanam mane et sero sumendo ... [illegible] ... sumendo tales pill.

... massa pill. de lapide lazuli massa pill. de reubarbaro ... [illegible] ... cum ... [illegible] ... pill. ... [illegible] ... cum vino ... [illegible] ... Item decoctio eius ... aqua cum farina tritici et parum mellis mixtendo, et cum tali ... [illegible] ... mundificat matricem. Item decoctio eius cum melle despumato cum pulvere ... [illegible] ... in potu sumpta valet in ... [illegible] ... et pectoris ... [illegible] ... Item decoctio eius ... cum menta et ... [illegible] ... valet ad nauseam et subversionem stomachi

... [illegible] ... ad mare ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]

Wider die getrede worme

R Junge welischer hopff / Erbis wicken andern palle und wermutt das seudt durcheinander / und begeuss den estrich / darauff das getrede schotten wilt / so bleybet kheyn worm darauff

u In das getrede lege weyden bletter mit sampt den esten und schutte auch hopffe darein / davon lauffen die worme auss dem getrede ader khomen nicht darein

u Hopffe und wermut gesoten und das khorn damit besprengt / dorch saltz darein geworffen und also newe schindeln darein ins khorn gesteckt / so lauffen die worme auff die schindeln davon mag man sye yn ein kubelein wasser streichen und umbrengen

u Im Somer werffe man alle wochen das getrede umb / doch das die sonne darauff nicht scheine / auch bey sonnen schein die fenster zu gehalten / und bey finstern und kalten tagen auffthuen / dergleichen die nacht / dan so die winter kelde darynne bleybet der getrede

Herr Paulus

u fur die worme uff dem khorn soller / ader worme auss dem maltz hinwegtzubrengen

u Nym bletter von welischen nussen baum / und seud sye wol yn wasser und saltz es / damit besprenge den soller ader wende do sye hyn khomen / mussen davon und weychen. In der maltz mach feuchten und besprenge mit dem wasser mussen auch die worme sterben / ader lege auch mitte dobey dieselben nuss bletter

Ex Biblioth. Gymnasii Nissensis

235 814 III

BIBLIOTEKA ŚLĄSKA

Pro Conuentu S. Mariae in Roſis Fratrum Min: Reg: Obs: Kislae

Petri de creſcentijs ciuis Bononienſis epiſtola commodorum ruralium

In nomine ſancte et indiuidue trinitatis Amen

Venerabili in chriſto patri ⁊ dño ſpūali viro ſumme religionis ac ſapiētie fratri Aymerico de placentia ſanctiſſimi ordinis fratrum predicatoꝝ generali magiſtro digniſſimo Suus Petrꝰ de creſcētijs ciuis Bonoñ. ſeipſum ad omnia ſemꝑ mādata obſequioſa paratū. Cū preſentē librum ruraliū cōmodoꝝ ad dei omnipotētis honorē ⁊ sereniſſimi regis karoli delectationē meiqꝫ ac ceteroꝝ vtilitatē inchoaſſem ⁊ mediaſſem. multis ⁊ varijs occupatōnibus impeditꝰ diu perficere diſtuli. Verū a veſtra nobili ſanctitate vt complerē rogatus qđ pro dominico mandato libēter recepi. Judicioꝝ ⁊ ciuiliū occupationū ſtrepitu relicto quibus nō poterā ſic animū vt operi expediebat quietē habere ad ruris habitationem ſeptuagenariꝰ me tranſtuli ⁊ ne ocijs inutilibus aliquo tpe inficiar iuſtiſqꝫ ſatiſfaciam votis. celeſtis regis auxilio librū perficere curaui. Ac etiā ei qđ primo ſcripſeraꝫ addidi multa vtilia que poſtea vidi et per experiētiā approbaui. Veſtre igit̄ dominationi eundē grandi affectu offero corrigendum per veſtrā prudentiā que ſumma eſt ⁊ veſtroꝝ fratrum humiliter ſupplicans ꝙ ipſius elimet̄ rubigo. ⁊ qđ eſt vtile nō ſpernatur. Nā aperte cognoſco ꝙ nec ꝑ me nec forſan per aliū poſſent integre ſciri omnia de quibꝰ in toto libro tractat̄ ꝓpter infinitam agendoꝝ varietatē que ſemꝑ ſub ꝑpetuo motu celeſti virtute cōſiſtit. Sꝫ ab omnibus omnia ꝑterita ſcribi poſſunt cū auxilio eiꝰ qui ſine defectu ꝑterita preſentia ⁊ futura cognoſcit. Non ei opus qđ de fide non tractat reprobari vl' ſperni debet paucis maculis i quo plura nitent. Sicut nec eradicatur roſariū quibuſdā ſpinis ſimul tas redolentes exhibeat roſas. Nec abſcinditur arbor paucis vermiculoſis pomis i qua multa inueniunt̄ iocunda

Incipit liber ruralium cōmodoꝝ a Petro de creſcētijs ciue bononienſi ad honorē dei omnipotētis et sereniſſimi regis Karoli cōpilatus.

Liber primus

De locis habitabilibus eligendis. Et de curijs ⁊ domibus et his que habitationi in rure ſunt neceſſaria faciendis Et primo de bonitate loci habitabilis et cognitione i communi cap. 1.

De aere ⁊ cognitōe bonitatis vl' malicie eiꝰ 2

De ventis et cognitione bonitatis vl' malicie ipſorum 3

De aqua que hominibus competit et cognitione bonitatis vel malicie eius 4

De ſitu loci habitabilis et cognitione bonitatis vel malicie eius 5

De curijs ſiue tumbis in diuerſis locis diuerſimode faciendis 6

De intrinſeca diſpoſitione curie 7

De puteis et fontibus faciendis et qualiter aqua inueniatur et probetur 8

De aqueductu 9

De ciſternis et ciſternulis 10

De materijs domorum 11

De officio villici 12

De officio patriſfamilias qualiter dꝫ agros emere ac villici opa ⁊ rōnem inquirere 13

Liber ſecundus.

De natura plantarum et de rebus cōmunibus cultui cuiuſlibet generis agrorum

De his que omni plante conueniunt ſm generationis principia

De diuerſitate generationis plantarum

De ſubſtantia et origine ⁊ generatōe plantarum

De diuiſione plāte ꝑ ſuas ꝑtes integrales

De diuerſitate materialium et ſimpliciuʒ partium plante et de cauſa augmenti eiꝰ.
De generatione et natura foliorum floris et fructus
De vnitione et diuiſione plantarum
De tranſmutatione et mutatione vnius plante in aliam
De alterationis diuerſitate que fit ĩ plãtiſ.
De diuerſitate plantarum ſumpta iuxta diuerſam fructuum productionem
De his quibus indiget omnis planta
De his que faciunt ad plante generatiõeʒ et augmentum
De putredine ſiue letamine et ſtercoratione et cibo plantarum
De aqua que conuenit maturitati letaminis et nutrimento plantarum
De vtilitatibus arationum et foſſionum.
De cultu agri ſatiui
De medicamine agri vt fiat ſatiuus
De cultu agri montuoſi et valliculoſi.
De cultu agri noualis
De tempore et modo arandi et diſſipãdi herbas malas
De ſeminatione in communi
De plantatione et modis plantandi ⁊ de electione plantarum
De inſitionibus ⁊ inſertionibus ꝑ quas plante ſilueſtres mutantur ad domeſticarum diſpoſitiones
Ex quibus diſpoſitionibus ⁊ in quas trãſmutetur planta ſilueſtris in domeſticationem.
De locis inutilibus et vtilibus generationi plantarum
De terra et cognitione fecunditatis et ſterilitatis eius
De ſitu qui congruit agris ratione fecunditatis eorum
De munitionibus vinearum ortorum et agrorum
De fluminum defenſionibus

Liber tertius

De campeſtribus agris colendis et de natura ⁊ vtilitate fructuum qui ex eis percipiuntur

De area
De horreis
De auena
De cicere
De cicercula
De canabo
De frumento
De faba
De farre
De faſeolis
De git
De lolio
De lenticula
De lupinis
De lino
De ordeo
De milica
De milio
De panico
De piſo
De ſpelta
De ſiligine
De vicia

Liber quartus

De uitibꝰ et uineis et cultu earum et de natura et vtilitate fructus ipſarum

De vite quid ſit et de virtute foliorum, et cineris eiꝰ et lacrime
De vinearum diuerſitate
De diuerſitate generum vitis
De diuerſis ſpeciebus vitium
De aere qui vitibus conuenit et de ſitu vinearum
De terra que vitibus apta eſt
De paſtinatione et diſpoſitione terre in q̃ vinea eſt plantanda.
Quando debent colligi plante vitis et q̃les et qualiter ſeruari ⁊ ad partes remotaſ portari
Quando et qualiter vinea et vites ſũt plãtande
De propagatione et renouatione vitium

et vinearum
De inſitione vitis
De putatione vitiū ⁊ arborꝝ vitiferarum
De formatione vinearum ⁊ radicum inu
tilium amputatione
De releuatione vinearum.
De fimatione vinearum et radicum inu
tilium amputatione
De vineis ligoniſandis
De nocumentis que vitibus accidunt et
cura ipſarum
De conſeruatione vuarum recentium vł
ſiccarum
De virtutibus vuarum
De apparatu vindemie
De tempore vindemiandi
Qualiter vindemiandum eſt
Qualiter debent vue calcari ⁊ ex eis vinū
fieri.
De his que ex vuis fieri poſſunt
De agreſto paſſo defricto caroeno ⁊ sappa
De purgatione vini facti ex vuis acerbis
et corruptis
De cura vini pluuia agitati
Qualiter muſtum in dolijs mittendū ſit
Qualiter muſtum per totum annum ha
beri poſſit
De cognitione ſi muſtum vel vinum ha-
bet aquam ⁊ qualiter poſſit ſeparari ab ea.
Qualiter muſtum cito expurgetur
Qualiter vinum non ſuperebuliat
Quo loco debet ſtare vinū vt melius duret
De tranſuaſatione vini et aptiōe doliorū
De tempore et modo guſtandi vinum
De ſignis cognoſcendi vinum durabile
De nocumentis que vino accidunt
Quibus temporibus vinum facilius ver
ſetur ⁊ corrumpatur
Qualiter poteſt prouideri ne vinū verſet.
Qualiter vinum verſatum liberetur ⁊ cla
rificetur
Qualiter vinum album denigretur et ī ali
um colorem mutetur
Qualiter vinum de vno ſapore mutetur
in alium
Qualiter vinū et vaſa liberentur a muffa.
Qualiter prouidetur ne vinum fiat acetū
et qualiter ab acetoſitate liberetur.
Qualiter fiat acetum
De virtute aceti.
De vino et virtutibus eius

Liber quintus

De arboribus et de natura et vtilitate fructuū ipſarū

De arboribus in communi
De amigdalo
De auellanis
De berberis
De ceraſo
De caſtanea
De citonio ſiue coctano
De citro
De corno
De ficu
De lauro
De malis
De malis punicis
De moro
De muniaco
De meſpilo
De mirto.
De nuce
De olea
De piro
De pruno
De perſico
De palmis
De pino
De pipere
De quercu rouere et cerro
De ſorbo
De zezulo
De zanipro
De arboribus non fructiferis et de omni
vtilitate ipſarum
De abiete tanne
De amedano
De aſero
De auorno
De agnocaſto

De buxo
De brillo
De cypreſſo
De canna
De fago
De fraxino
De fraxinagolo
De fuſano
De geneſtra
De iuo.
De oplo
De pp̄lo ⁊ albaro
De roſarijs
De roremarino
De rubo
De ſalice
De ſauina
De ſambuco
De ſicomoro
De ſanguino
De ſpina alba
De ſpina iudaica
De ſpina ceruina
De ſcopa
De tamariſco
De vlmo
De vinco
De vindecto
De zuuro ſiue zuiro

Liber Sextus

De ortis et de natura ⁊ vtilitate tam herbarū que ſeruntur in eis q̄ȝ ceterarum que in alijs locis ſine hominis induſtria naturaliter naſcuntur

De virtutibus herbarum in communi. 1
De ortis et cultu ipſorum in communi 2
De alleo 3
De attriplice 3
De aniſo 4
De aneto 4
De apio 4
De abſinthio 4
De artemeſia 4
De ariſtologia 4
De abrotano 4
De affodillis 4
De acetoſa 5
De blita 5
De boragine 5
De baſilicon 5
De betonica 5
De branca vrſina 5
De biſtorta 5
De cucurbita 5
De cucumeribus et citrullis 6
De caulibus 6
De cepe 7
De cimino 7
De croco 7
De cepulis malixijs 7
De carduo 7
De camomilla 8
De cuſcute 8
De calamento 8
De centaurea 8
De capillo veneris 8
De cerifolio 8
De cicuta 8
De catapucia 8
De cretano 9
De celidonia 9
De coriandro 9
De conſolida maiore 9
De cucumere agreſti 9
De diptano 9
De endiuia 9
De enula 10
De epatica 10
De eruca 10
De ebulo 10
De feniculo 10
De flammula 10
De fumoterre 10
De fungis 10
De fenugreco 11
De gabulijs 11
De gramine 11
De gralega 11
De gencianis 11

Eupatorium

11 De gariofilata
11 De humulo
11 De iuſquiamo
11 De iſopo
11 De irincijs
12 De iaro
12 De iri
12 De liquiricia
12 De lingua arietis
12 De lilio
12 De lingua canis
12 De lapacio
12 De lactuca
13 De lentiſco
13 De laureola
13 De lappa
13 De leuiſtico
13 De melonibus
13 De melliloto
13 De mercuriali
14 De malua
14 De mēta ⁊ mētaſtro
de millefolio
14 De mandragora
14 De meu
14 De marubio
15 De maiorana
15 De napo
15 De naſturcio
15 De nenufare
15 De napello
15 De nigella
15 De origano
15 De porris
16 De papauere
16 De pencedano
16 De petroſelino
16 De pſillio
17 De plantagine
17 De polipodio
17 De paſtinaca
17 De portulaca
17 De papiro
17 De pulegio
18 De rapis
18 De rafano
18 De radice
18 De ruta
19 De rubba ſiue rubula
19 De ſpinacijs
19 De ſtrigio ſiue ſolatro
19 De ſemperuiua
19 De ſatyrion
19 De ſponſa ſolis
19 De ſilermontano
20 De ſtafiſagria
20 De ſquilla
20 De ſinapi
20 De ſcucio
20 De ſcordion
20 De ſparagis
20 De ſinſibro
20 De ſaluia
20 De ſcabioſa
20 De ſenationibus
21 De ſerpentaria
21 De ſerpillo
21 De ſatureia
21 De ſclarea
21 De ſcalongue
21 De tetrait
21 De tapſia
21 De tapſo barbato
21 De teſticulo vulpis
21 De teſticulo canis
21 De thimo
21 De violis
22 De virga paſtoris
22 De volubili
22 De vrtica
22 De vitriolo

Liber ſeptimus

De pratis et nemoribus

Quare prata creata fuerūt ⁊ qualem aerē terrā aquā ⁊ ſitū deſiderant
Qualiter fiunt prata et qualiter ꝓcurātur et renouantur
Qualiter fenum colligatur ⁊ conſeruetur et de vtilitate eius

Secunda pars libri ſeptimi
De nemoribus que naturaliter ꝓueniūt.
De nemorib⁹ que hominū induſtria fiūt

Liber octauus

De uiridarijs et rebus delectabilibus ex arboribus et herbis ⁊ fructu ipſarum artificioſe agendis.
De viridarijs herbarum paruis
De viridarijs mediocribus et mediocrium perſonarum
De viridarijs regum et aliorum illuſtriū et diuitum dominorum
De his que ad delectationem fieri poſſūt in munitionibus curiarū et viridarioruꝫ.
De his que in campeſtribus agris fieri ad delectationem poſſunt
De his que circa vites et fructus ipſarum delectationem prebent
De his q̄ circa arbores delectatōꝫ augent
De delectationibus ortorum ⁊ herbaruꝫ.

Liber nonus

De omnibus animalibus que nutriuntur in rure.
De etate equorum et equarum
De forma bonarum equarum et admiſſuris et qualiter teneri et admitti debent.
De natiuitate equi et qualiter teneri et admitti debet
De captione et domatione equi
De cuſtodia equorum
De doctrina et morigeratione equi
De cognitione pulcritudinis equorum
De ſignis bonitatis equorum
De ſignis malicie et viciorum et vilitatis precij equorum
De egritudinib⁹ equorum ⁊ eorū dē curis
De infirmitate muri curanda
De glandulis et ſcropbulis
De egritudinibus accidentalibus equorum et curis ipſorum
De infirmitate que vulgariter vermis dicitur et cura eius
De morbo qui vulgariter dicit̄ antiquor et cura eius
De cognitione et cura ſtranguilionis.
De morbo vuularum et cura eius
De doloribus et cura ipſorum
De morbo infundici et cura eius
De morbo pultini vel bulſini et eius cura.
De morbo infeſtuci et eius cura
De morbo ſcalamati et cura eius
De morbo aragaiaci et cura eius
De cymoira et cura eius
De frigiditate capitis et cura eius
De morbo oculorum et eius cura
De cornu et cura eius
De morbo pulmonis ⁊ eius cura.
De morbo ſpallaciarum et earum cura.
De alijs diuerſis egritudinibus que tergo accidunt et earum curis
De morbis qui accidunt in cruribus ⁊ pedibus equi et alijs quibuſdam. et primo d̄ morbo malferuti et cura eius
De morbo ſculamati et cura eius
De leſione ſpallati et cura eius
De egritudine pectoris et cura eius
De morbo ʒarde et cura eius
De morbo ſpauenij et cura eius
De curba et cura eius
De ſpinellis et ipſarum cura
De morbo ſuproſſi et cura eius
De attractione et eius cura
De morbo ſcortilati et cura eius
De leſione ſpine vel ligni et cura eius
De gallis et ipſarum cura
De garpis et earum cura
De crepacijs et ipſarum cura
De cancro et ipſius cura
De fiſtula et eius cura
De morbo malpiconi et cura eius
De furina et cura eius
De egritudinibus pedum et vngularum et primo de morbo ſice
De ſuppoſta et cura eius
De ſpontatura vngularum et eius cura
De diſſolutura vngularum et cura eius
De mutatione vngularum et cura eius
De diuerſis inclauaturis et ipſarum cura

De morbo qui dicitur ficus et cura eius
De generalibus ſignis egritudinuꝫ equorum
De mulis
De aſinis
De grege boum et quales eſſe debent vacce ⁊ thauri
Qualiter vacce ⁊ thauri teneri debent
Qualiter thauri debent admitti.
Qualiter vituli debent teneri et quādo caſtrari ⁊ domari poſſunt ⁊ qualiter
De bobus quales debent emi et qualiter teneri et de cognitione bonitatis ipſorum et etatis
De infirmitatibus boum et cura ipſoruꝫ.
De diuerſitate ſeu varietate boum et vaccarum ⁊ de omni vtilitate ipſarum
De ouibus quales emi et eligi debent et ꝺ cognitione ſanitatis et infirmitatis ipſarū
Qualiter teneri debent et paſci et in q̄bus locis
Quando debent ſubmitti arietibus ⁊ qualiter ⁊ quando et quanto tempore ſint pregnantes et quales debent eſſe arietes et q̄t oues ſufficiunt vni
Quando debent tondi et qualiter ⁊ quando ſignari
De cognitione etatis ouium
Quando et qualiter debent mulgeri et caſeus fieri et ſeruari
De morbis ouium et cura ipſarum
De agnis qualiter teneri debent et quando caſtrari
De vtilitate ouium et agnorum
De capris hircis et hedis quales debēt eligi et qualiter teneri et quanto tempore ſint pregnantes et de ipſarum etate ſanitate et vtilitate
De ſcrophis verribus et ſuib⁹ quales debent eligi et qualiter teneri et quanto tempore ſunt pregnantes et de ipſarum ſanitate et vtilitate
De canibus quales debent eligi ⁊ qualiter teneri et inſtrui et de ipſorum vtilitate
De paſtoribus quot et quales eſſe debent et qualiter ſe habere
De leporario et leporibus ceteriſq; feris animalibus includendis
De piſcinis et piſcibus includendis
De pauonibus
De faſianis
De anſeribus
De anatibus
De gallinis et gallis et ipſorum pullis q̄les haberi et qualiter teneri expedit
De columbarijs quales eſſe debeant.
Qualiter noua columbaria debent p̄mo muniri columbis
Qualiter ſunt tenendi columbi vt libentius morenter et fructificent
De officio paſtoris columborum
De vtilitate columborum
De turturibus
De turdis et meruliſ perdicibus ac coturnicibus impīguandis
De ſedibus apum et loco ipſis congruo
De alucarijs qualia eſſe debeant
De apibus qualiter naſcantur
Quales eſſe debent et quando et qualiter inueniātur et deferantur
Qualiter tenende ac ꝓcurande ſunt apes
De nocumentis apum et cura ipſarum
De morb⁹ ⁊ induſtria ⁊ vita ipſaꝝ apū
Quando quare et qualiter exeunt examina et quomodo preſcitur eorum exitus
Qualiť examina ſūt colligēda ⁊ icludēda.
Quando et qualiter poteſt apibus ꝺ melle accipi
De melle et cera conficiendis
De omni vtilitate apum

Liber decimus

DE diuerſis ingenijs capiendi animalia fera. ⁊ primo ponitur prologus
De auibus rapacibus in genere
De accipitre
De pulcritudine accipitrum et cognitiōe bonitatis ipſorum
Qualiter accipitres nutriuntur domeſticantur et inſtruuntur et quales capiant aues et qualiter mutantur

De induſtrijs aucupationis ⁊ inducendi
accipitrem vt a domino non recedat
De egritudinibus accipitrum et ipſorum
cura
De aſture
De falconibus
De diuerſitate falconum
De pulcritudine ⁊ nobilitate falconum.
Qualiter nutriuntur domeſticantur ⁊ in
ſtruuntur et mittuntur falcones
De egritudinibus que falconib⁹ accidūt.
De iſmerlis
De girfalcis
De aquila
De guuo et guuecta
Qualiter aues cum retibibus capiuntur.
Modus capiendi grues
Aliud
Aliud
Aliud
Aliud
Aliud
Aliud
Aliud
Qualiter aues laqueis capiuntur
Qualiter aues capiuntur viſco
Qualiter aues capiuntur baliſtis arcub⁹
et alijs modis
De capiendis beſtijs feris. Et primo qua
liter capiuntur canibus
Qualiter capiuntur retibibus
Qualiter capiuntur laqueis
Qualiter capiuntur tayolis
Qualiter capiuntur foueis
De quibuſdam alijs ingenijs quibus ca-
piuntur beſtie fere
De muribus capiendis
De piſcibus capiendis Et primo qualiter
retibibus capiuntur
Qualiter capiuntur ciſtis et caueis ex vi-
minibus factis
Qualiter piſces capiuntur hamo ſpader-
nis et calce viua et foſſinis

Liber vndecimus

DE regulis opera
tionum ruris. Et primo de cognitione lo
ci habitabilis in communi.

De cognitione aeris
De cognitione ventorum
De cognitione aquarum
De cognitione ſitus loci habitabilis
De tumbis et domibus
De puteis ⁊ ciſternis
De preſentia dominorum
Regule materie libri ſecundi. Et pri-
mo de qualitate terrarum et diuerſitate
agrorum
De aratione foſſione et cultu
De ſeminatione
De aqua plantarum
De letamine ſtercoratione et mutatione
plantarum
De quibuſdam principijs plantarum et
operationibus earum
De partibus plantarum
De plantatione ⁊ generatione plantarū.
De inſitionibus
De medicamine arborum et terre
De munitione locorum
Incipiūt regule materie tercij libri in vni
co capitulo
Regule materie libri quarti
Et primo de quibuſdam communibus.
De electione plantarum vitis
De regulis plantationis vitis
De inſitione vitis
De putatione vinearum
De foſſione vinearum
De vuis et vino
Regule materie libri quinti
De arboribus et cultu ipſarum
Regule materie libri ſexti
De ortis. Et primo de aere terra et ſitu que
ortis conueniunt
De paſtino ortorum
De ſeminatione ortorum in cōmuni
De iuuamentis ortorum
De collectione herbarum florum ſeminū
et radicum
De virtutibus herbarum
De conſeruatōne herbarum florum radi
cum et ſeminum

Regule materie libri ſeptimi
De pratis ⁊ nemoribus. et primo qualem aerem terrã aquã et ſitum prata deſiderãt
Qualiter fiunt prata procurãt ⁊ renouãt.
Qualiter fenum colligatur ac ſeruetur et de vtilitate ipſius
De nemoribus
Regule materie libri octaui
De viridarijs ⁊ rebus delectabilibus
De his que circa ipſas vites ac earuꝫ fructus delectationem augent
De delectatiõibus ortorum ⁊ herbarum
Regule materie libri noni
De animalibus nutriendis in rure
De equis et equabus
De doctrina ⁊ morigeratione equorum
De generali cognitione pulcritudinis bonitatis et malicie equorum
De infirmitatibus equoꝝ et curis ipſorũ.
De bobus
De ouibus
De apibus
Regule materie libri decimi
De ingenijs capiendi animalia fera.
Incipit liber duodecimꝰ breuiloquus.
De his que ſingulꝰ menſibus poſſunt in rure agi.
De agendis in menſe ianuarij
De agendis in menſe februarij
De agendis in menſe martij.
De agendis in menſe aprilis
De agendis in menſe maij
De agendis in menſe iunij
De agendis in menſe iulij
De agendis in menſe auguſti
De agendis in menſe ſeptembris
De agendis in menſe octobris
De agendis in menſe nouembris
De agendis in menſe decembris

Expliciũt rubrice libri ruraliũ commodorum

Excellentiſſimo principi domino karolo ſecundo dei gratia Hieruſalem et Sicilie regi illuſtri. ſuus Petrꝰ de creſcentijs ciuis bononienſis Id quod eſt. Cum conſiderarem etatẽ et multiplices cogitatiões excellentie maieſtatis veſtre. deliberaui librum cõponere afferentẽ conſolatõnem ⁊ delectationẽ animo veſtro et perpetuã vtilitatem ſubiectis veſtris. quẽ veſtre dominationi tranſmitto. humiliter ſupplicans ⁊ deuote qꝫ ipſum legere ⁊ examinare dignemini per vos ⁊ prudentes veſtros clericos et laicos. ſicut viſus lectus examinatus et approbatus eſt per ſapientiſſimũ viruꝫ fratrem Aymericũ magiſtrũ ordinis fratruꝫ predicatorũ ⁊ ꝑ prudentiſſimos fratres eiꝰ ac etiam per peritos ĩ ſcientia naturali vniuerſitatis ſcolariũ ciuitatis bononiẽſis. et ſi liber dominatõni veſtre placuerit me veſtrum humilẽ et fidelem ſeruuluꝫ vbicũqꝫ ſim habere dignemini paratũ ſemꝑ veſtris et filiorum veſtroꝝ ĩ omnibus obedire beneplacitis et mandatis

Cum ex uirtute prudentie que inter bonum ⁊ malum caute diſcernit humanus informet animus ad vtilis et delectabilis cognitionẽ eorumqꝫ ſeq̃lam. ⁊ in terrenis rebꝰ pacificꝰ ⁊ trãq̃llus ſtatꝰ valde vtilis dulcis ⁊ delectabilis reperiat. merito hic totis viribꝰ q̃rendꝰ eſt. ⁊ inuentꝰ tãq̃ꝫ theſaurꝰ ineſtimabilis cũ m̃lta hũilitate ⁊ patiã ꝯſeruãdꝰ. Per eũ nãqꝫ facile benig̃ dĩ dilectõ ꝓuocat. vita hoĩs illeſa tute ꝑuat. ⁊ reꝝ abũdãs copia vtilit̃ ꝓcurat. hũc tñ impij viri ñ q̃rũt. ⁊ inuẽtũ ſuperbia ſeu alio deteſtabili vicio cecati lacerãt. q̃re licet eoꝝ fortuna ꝓſpera ſepe videat ad tpꝰ. ꝑit tãdẽ. nec dimidiat dies ſuos. viri ãt pacifici ⁊ hũiles licꝫ q̃nqꝫ leſi fuerĩt tñ viuũt ⁊ apd̃ deũ ⁊ hoĩes grãꝫ ĩueniẽtes tãdẽ ipioꝝ hereditãt t̃rã. Ego itaqꝫ petrꝰ d̃ creſcẽ. ciuis boñ. q̃ tpĩs adoleſcẽtie ĩ logica medicia ⁊ ſcia

naturali totũ conſumpſi. et demum nobi-
li legum ſcientie inſudaui. pacifici ſtatꝰ an-
xius. poſt flendũ ſciſma illiꝰ egregie vrbis.
que vero et ſibi proprio nomie Bononia
id eſt. bona ꝑ omnia in omnibus mũdi cli
matibus dicebat. Cognoui ꝙ commutata
vnitate ac ſtatu pacifico in diſſenſionẽ odi
um ⁊ liuorem. non erat iuſtũ ipſius puer-
ſe diuiſiõis immiſceri negocijs. Ideoq; an
nis triginta diuerſas ꝓuintias cum earu;
rectoribus circuiui. ſubiectis iuſticiã liben
ter tribuens rectoribꝰ fidele conſilium ⁊ ci
uitates in ſuo iure ac ſtatu pacifico ꝑ poſ-
ſe conſeruans. multoſq; libros antiquorũ
⁊ nouoru; prudentũ perlegi ⁊ diuerſas ac
varias operatiões colentiũ rura vidi. De
mum ciuitate quodãmodo diuina gratia
reformata, tedio late circuitiõis ⁊ leſe liber
tatis affectus ad ꝓpria redij. ac cernens ꝙ
omniũ rerũ ex quibus aliquid acquiritur
nihil eſt agricultura melius. nihil vberius.
nihil dulcius. nihil homini libero dignius
vt ait Tullius. Et cognoſcens ꝙ in cultu
ruris ſtatus facile inuenit tranquillus ex-
citatur ocioſitas ⁊ proximorũ leſſio euitat.
Amplius ꝙ cultus ruris exquiſita doctri
na per quã facilius ⁊ abundantiꝰ vtilitas
percipitur ⁊ delectatio procurat que ſi ne-
gligenter ⁊ ſine certa induſtria ſingula cõ-
ſueto more colãtur. viris bonis qui de ſu-
arum poſſeſſionũ redditibus ſine cuiuſq;
leſione iuſte viuere volunt merito appeten
da eſt ad cultũ ruris mentẽ animũq; con-
uerti. Et implorato dei omnipotẽtis auxi-
lio actus ⁊ cõmoda eius et cuiuſlib; gene
ris agrorũ ⁊ plantarum atq; animaliũ do
ctrinam obſcure ac imperfecte ab antiquiſ
traditã et modernis ſatis incognitã. de ſo-
la chriſti liberalitate confiſus dilucide. ta;
ſm prudentũ naturalis philoſophie ſentẽ-
tias et ratões apertas q̃; ex approbatis ex
perientijs tradere in ſcriptis propoſui. Li-
ber iſte ruraliũ cõmodorum dicit quia de
cõmodis ruris tractat qui duodecim con
tinet libros. Primus eſt de locis habi-
tabilibus eligendis. et de curijs et domibꝰ
⁊ de his que habitationi ſunt neceſſaria fa
ciendis. Secũdus de natura plantarũ
⁊ rerũ cõmunium cultui cuiuſlibet gene-
ris agrorum Tertius de campeſtribus
agris colendis. Quartus de vineis et
vino Quintus de arboribus Sextꝰ
de ortis Septimus de pratis ⁊ nemori-
bus Octauus de viridarijs et rebus de
lectabilibus ex arboribus herbis ⁊ fructu
ipſarum artificioſe agendis Nonus de
omnibus animalibꝰ que nutriũtur in vil-
lis Decimus de diuerſis ingenijs capi-
endi animalia fera Undecimus de re-
gulis operationũ ruris In duodecimo
compendioſa fit cõmemoratio de his om
nibus que ſingulis menſibus ſunt in rure
agenda

Incipit liber primus de locis habitabilibus eligendis. et de curijs et domibus et his que habitationi sunt in rure necessaria. et primo De cognitione bonitatis loci habitabilis in cõmuni Capm 1.

Quoniã cult9 ruris propter continuos eius labores precipue fortitudinẽ habitãtiũ requirit. idcirco conueniẽs mihi visum est i hoc primo libro doctrinã tradere de his q̃ ad cognitõnem salutis locoꝝ habitabiliũ spectant. et de quibusdã habitationi necessarijs. nam corpa hominũ quibuscunqꝫ cõmodis pecuniarijs pferri debẽt. Dicã itaqꝫ i primis de cognitione bonitatis loci habitabilis i cõmuni. Que quidẽ attendit circa q̃nqꝫ. videlicet penes aeris puritatẽ. ventoꝝ impetuositatẽ. aque salubritatẽ. situs qualitatem. ꝛ terre fecunditatẽ. quoꝝ quattuor in hoc primo libro tractant. Quintũ vo tradetur in libro secũdo. que oĩa diligẽter cõsideranda sunt anteqꝫ in emptionẽ pdioꝝ ꝛ fabricã domoꝝ pecunia collocata. veloꝝ postmodũ cũ psonaꝝ detrimento. aut rei familiaris damno. penitẽtia non sperata sequatur

De aere et cognitione bonitatis vel malicie ipsius cap 2.

Aer scd'm Auicennam est vnũ ex elemẽtis generatoꝝ cui9 naturalis locus est circundans aquã. ꝛ ab elemẽto ignis circundatus. Et est ei9 natura calida ꝛ humida. si nulla causa extrinseca eã cõuerterit. cui9 quidẽ esse in generatis iuuat vt alleuient. rarificent ꝛ subtilient ꝛ ad supiora eleuent. Circa cognitionẽ bonitatis aeris animaduertendũ est ne sit putrefact9 nec nimis calidus. nõ valde frigidus. nõ distemperate humidus. nec etiã nimis sicc9. Nã aer putrefactus putrefacit humores ꝛ incipit putrefacere humorẽ qui cordi circũdatus est quoniã ad ipsum ppinqui9 accedit. ꝛ aer fortiter calefact9 iuncturas laxat ꝛ humores soluit. et in siti augmentũ pstat. ꝛ resoluit spiritũ. et deijcit virtutes et phibet digestionẽ. ppterea q̃ calorẽ innatũ resoluit qui est instrumentũ naturale. et colorẽ citrinuꝫ efficit ppterea q̃ humores resoluit sanguineos colorẽ rubificantes. ꝛ quia facit colerã alios supare humores. ꝛ cor calefacit calore extraneo ꝛ facit humores fluere ꝛ ipsos putrefacit ꝛ defert eos ad concauitates ꝛ mẽbra debilia. Et corporibus sanis nõ est bon9. confert tamẽ ydropicis et paraliticis ꝛ spasmo humido. Aer vo frigidus calorẽ innatũ ad interiora redire facit. ꝛ facit catarrũ ꝛ debilitat neruos. ꝛ tracheam arteriã magno ledit impedimẽto. et digestionẽ efficit fortẽ. et omẽs occultas opationes efficit fortiores. ꝛ excitat appetitum. Et ad vltimũ sanis cõuenientior est q̃ꝫ aer multe caliditatis. Aer vero humidus pluriũ cõplexioni est bonus et colorẽ efficit bonũ. et cutẽ ꝛ reddit eã mollẽ. ꝛ poros dimittit aptos. sed ad putrefactionẽꝫ ppat. Et siccus quidẽ existit huic contrari9.

Predictis itaqꝫ diligẽter cõsideratis. constat aeris temperatã mediocritatẽꝫ et claritatẽ quantũ possibile est requirendã esse. Aer nãqꝫ si bon9 est temperat9 ꝛ clarus. neqꝫ substãtia extranea cõplexioni spiritus cõtraria ei admiscet. est salutẽ efficiens habitantiũ et conseruans. Et plãte vt ait Albert9 ab ea ppotionabiliter conualescunt ꝛ fructificant. Si vero malus est ꝛ eidem misceant vapores lacuũ ꝛ stagnoꝝ quib9 turbatur cõtrariũ operat et tristificat animã. ꝛ cõmiscet humores et plantas corrũpit. Et ideo vẽti vrẽtes ꝛ pruine mortificantes ledũt ꝛ destruunt plantas. Et in summa scd'm Auicen. Omis aer qui cito infrigidat cum sol occidit. ꝛ cito calefit cum ipse oriatur ẽ subtilis. Qui vo huic est cõtrarius existit ecõtrario. Deinde deterior omnib9 est ille aer q̃ cor cõstringit. ꝛ aeris

a

Aer putrefactus
Aer calidus
Aer calidus confert ydropicis paraliticis et spasmo humido
Aer frigidus
Aer humidus
Aer siccus
Aer temperatus eligendus
Bonus
malus

anguſtat attractionē. Preter hec vero dicit Palladius. q aeris ſubtilitatē vel ſalubritatē declarant loca ab infimis vallibus libera. 7 nebularū noctibus abſoluta 7 habitatorū cōſiderata corpa. Si eni eis color ſanus ineſt capitis firma ſinceritas: inoffenſum lumē oculorū purus auditus. Si fauces liquide vocis cōmeatum emittant his ſignis benignitas aeris cōprobat. contraria vero noxiū illius celi ſpiritum confitentur.

De ventis et cognitione bonitatis vel malicie ipſorum .3.

Sermo de uentis ſm Auicennā 7 de eo qđ ventorū cauſa generat. duobus exiſtit modis ſcʒ ſermo vniuerſalis abſolutus. et ſermo ſm illū qui vnicuiqʒ ciuitati proprius exiſtit. Uniuerſalis vero ſermo eſt q meridionalis ſm plurimas ciuitatū 7 locorū calidus eſt 7 humidꝰ. ſed calidus ppterea q a parte ſolis venit 7 humidus ppterea q plurimū mariū a nobis eſt meridionale quare in eis fortiter operat ſol et euaporat ex eis vapores q̄ ventis admiſcent. et ideo venti meridionales exiſtunt laxātes fortitudinē. et aperiūt poros 7 turbant humores 7 mouent eos ab interioribus ad exteriora. Et in ſenibꝰ efficiunt grauitatē 7 exturas corrumpūt. 7 recidiuationes egritudinū efficiunt 7 debilitāt. Et mouēt epilentiam et afferūt ſomnū. et faciunt febres putridas. ſed nō exaſperāt guttur Septētrionales vero venti ſunt frigidi eo q tranſeūt ſup montes 7 terras frigidas multarū niuium. Et ſunt ſicci ppterea q eis nō multi aſſociant vapores. quoniā reſolutio a parte ſeptētrionis ſit minꝰ. et tranſeūt ſm plurimū ſup aquas congelatas. aut ſup deſerta quare ventus iſte corroborat 7 indurat et que manifeſte fluunt phibet. Et claudit poros. et digeſtiuā virtutē fortē efficit. 7 vētrem cōſtringit et indurat 7 puocat vrinā et aerē putridū et peſtilentialē ſanat. Cum vero meridionalis ſeptētrionalē pcedit et ſequit eum ſeptētrionalis. accidit a meridionali fluxus. 7 a ſeptētrionali interius expreſſio. Ideoqʒ multiplicat tunc fluxꝰ materiarū capitis 7 pectoris egritudines. Et orientales quidē inter caliditatē 7 frigiditatem ſunt tpati ſed ſunt occidētalibus ſicciores. Septētrionales quidē orientis minus habēt maria q̄ʒ ſeptētrionales occidētis. Uenti oriētales ſi in poſtremo noctis 7 principio diei flauerint veniēt ab aere qui iam temperatꝰ eſt ppter ſolē. et ſubtiliatꝰ ab eo. 7 eius humiditas iā fuit diminuta. Ideoqʒ ſunt ſicciores et ſubtiliores. Qꝫ ſi in fine diei et principio noctis flauerit erit res contraria. Oriētales tamē occidentalibus vniuerſaliter ſemp exiſtunt meliores Occidētales vō parū plus ſunt humidi q̄ʒ orientales quoniā ſup maria tranſeunt q ſi flauerint in fine noctis et principio diei veniēt ab aere in quo ſol opatus non fuit ſpiſſiores igitur et groſſiores erunt. Qꝫ ſi in fine diei et principio noctis flauerint erit res contraria. Predictorū autē ventorū iudicia ppter alias res quādoqʒ mutantur. Eſt eni in quibuſdā ciuitatibꝰ 7 locis conueniens vt venti meridionales ſint frigidiores. cū eiſdē fuerint montes niuoſi a parte meridiei. 7 conuerterint ſe venti meridionales ad frigiditatē eo q ſuper eos trāſeant. Et eſt cū ſeptentrionales meridionalibus calidiores exiſtant. 7 circa deſerta fuerint aduſta

De aqua que hominibus cōpetit et de cognitione bonitatis vel malicie ipſius .4.

Aqua ut ait Auicenna eſt alterū ex elemētis generatorū. et eius quidē locus naturalis eſt vt ſit circūdans terrā. 7 circūdata ab aere cum in ſuis ſitibus naturalibus pmanſerit. que frigida eſt 7 humida ſi nulla cauſa extrinſeca fuerit contraria. Et ipſa quidem i generatis iuuamentū pſtat ad figurandas formas. humidū eni licet formas figuratas cito amittat cito tñ eas recipit.

ſicut ſiccum terreſtre licet duriter eas recipiat. duriter tamen eas retinet. Cumqꝫ humidum aqueū et ſiccū terreū ſe ad inuicē temperauerint. adipiſcet ſiccū ab humido vt cito ſuſcipiat tenſionē. et facile figuram ⁊ humidū aqueū acquiret a ſicco vt retineat firmiter qđ in eo accidit ex rectificatione ⁊ equatione ⁊ figuratōnib⁹. ⁊ ꝓpter humidum ꝓhibet ſiccū a ſua ſeparatione. ⁊ propter ſiccū prohibet humidū a ſua fluxibilitate. Aquarū conſideratio in hac ſcientia eſt duplex. Alia eni aqua conuenit incoliſ alia vero plantis. Et quidē de ea que hominibus eſt ſalubris ſermonē faciā. Aque igitur ſcḋm Auicennā que ſunt aliis meliores ſunt aque fontiū terre libere. in quibuſ nulla diſpoſitionū et qualitatū extranearū ſuperat. Aut aque que ſunt petroſe q̄ ſūt digniores. ne terreſtri putrefactiōe putreſcant. illa tamen aqua q̄ eſt terre libere melior eſt petroſa. dum ſit tamē currens ⁊ ſoli et ventis diſcooperta. Ex his eni nobilitatem acquirit. neqꝫ omnis currēs diſcooperta. ſed illa que ſup lutū liberū non fetidū neqꝫ lacuoſum incedit. Nā hec melior eſt ea que ſuper petras fluit. lutū eni mundat aquā ⁊ aufert ab ea res extraneas ſibi admixtas ⁊ colat ipſam. ſed lapides non faciunt illud. Qꝫ ſi hec aqua fuerit mīta ⁊ forti cucurrerit motu. que ꝓpter ſui multitudinem illud qđ ei admiſcet in ſuā conuertat naturā. et que ſuo motu ad orientē tendat erit melior aqua. et quanto magis cū a ſuo multū elongat principio. ⁊ poſt hāc que ad ſeptētrionē vadit. illa nāqꝫ que ad occidentē tendit ⁊ meridiē eſt mala. et proprie cū meridionales ſufflauerint venti. et illa quidē que a locis deſcendit altis cum aliis bonitatib⁹ eſt melior. et talis eſt quaſi dulcis. et eſt in pondere leuis ⁊ cito infrigidatur ⁊ cito caleſit ꝓpterea qꝫ eſt reſoluta. frigida in hyeme ⁊ calida in eſtate. in q̄ nullo modo ſapor aliquis ſuperat. neqꝫ vllus odor. ⁊ qđ in ea coquit cito coquitur ⁊ cito diſſoluit. Debes aūt ſcire qꝫ pond⁹ eſt ex experimētis adiuuātibus ad cognoſcēdam aque diſpoſitionē. Aqua eni que eſt leuior in plurimis diſpoſitionū eſt melior pondus eni ꝑ menſurā cognoſcit. Cognoſcitur etiā ſi in duab⁹ aquis diuerſis duo panni vni⁹ ponderis humefiāt et poſtea vehemēter ſiccent. deinde ponderētur. neqꝫ aqua cui⁹ pondus fuerit leui⁹ eſt melior. Sublimatio quidē ⁊ diſtillatio aquas rectificāt malas. et ſimiliter decoctio. Aqua eni cocta vt teſtificati ſunt ſapiētes minoris eſt inflationis et velocioris deſcenſionis. nam decoctio ſubſtātie acquirit ſubtilitatem. et ideo clarificat deſuper ⁊ groſſū terreſtre deſcendit ad imū. nā cōmixtiōes terreſtres leuiter a ſubſtātia ſubtili deſcendunt. ſed a viſcoſo ⁊ ſpiſſo non facile deſcēdūt. Ex aquis quoqꝫ laudabilib⁹ ſunt aq̄ pluuie. et p̄cipue ille que cū tonitruis in eſtate pueniunt. ſed tamē aque pluuiali cito aduenit putrefactio. licet ſit aqua melior ꝓpterea qꝫ eſt valde ſubtilis. et fit ei⁹ putredo cauſa cōputreſcendi humores. et impedit pectus ⁊ vocē. Nā omnis ſubtilis ſubſtantia plus recipit paſſionē. qꝫ ſi aqua pluuialis plus ebulierit. eius putrefactiōis receptio minuet. Acetoſa quoqꝫ cū comedūtur putrefactiōni opponūtur. ⁊ ab impedimento eius ſecuritatē faciunt. Aque vō puteorū et aque ductuū ſunt male cōparatione aquarū fontium. ſunt eni conſtricte terreſtritates longo recipientes tp̄e. Ex eiſ tamen ille deteriores ſunt quib⁹ ex plumbo vie facte fuerint. quoniā ex eius virtute aliquid aſſumūt vnde frequēter ad diſſinteriam ducūt. Aque aūt paludis deteriores ſunt aquis putei. quia manatio aq̄ putei acuitur. propter illud qđ de ipſa extrahitur. vnde ꝑdurat eius motus ⁊ nō multum morat in conſtrictiōne neqꝫ manet in locis vnde manat longo tp̄e. Aqua vō paludis propterea qꝫ longo tp̄e morat in foraminibus terre putrefacientis ⁊ ei⁹ motus in manando ⁊ egrediēdo eſt tard⁹. ⁊ nō eſt niſi in terra corrupta ⁊ putrida mala ē Aque ſtantes lacuales p̄cipue diſcoopte male ſunt et graues. quia in hyeme non

infrigidant niſi ꝓpter niues. ideoq3 generant flegma. et quia caleſiūt in eſtate propter ſolē ꝛ ꝓpter putrefactionē generāt coleram. Et ꝓpter ſpiſſitudinē quidē ipſaruꝫ et cōmixtionē terreſtriū cuꝫ eis. et ꝓpter reſolutionē ſubtilis eaꝝ generant in eis qui eas bibunt ſplenes et eoꝝ mirach ſubtiliant et interiora ipſoꝝ ingroſſant. et eoꝝ extrema macreſcūt ꝛ humeri et colla. ꝛ comedēdi deſideriū in eis ſupat et ſitis. ꝛ ꝯſtringūtur eoꝝ ventres ꝛ difficile vomere poſſunt et quādoq3 ꝑueniūt ad hydropiſim ꝓpterea ꝙ aquoſitas in eis retinet. et quādoq3 ad apoſtema pulmonis ꝛ ſplenis ꝛ ad diſſinteriaꝫ. et ipſoꝝ epata debilitant. et in eis multe alie egritudines generant. Et mulieres duriter impgnant ꝛ cū difficultate pariunt. ꝛ pariūt pueros apoſtemoſos. ꝛ frequenter fit in eis mola ꝛ impregnatio mēdoſa. Et eoꝝ pueri ſepe patiunt varices. et cruriū inſanabilia vlcera ꝛ quartani ſ abundant. et multas alias egritudines patiuntur ꝛ in ſenib⁹ febres fiunt adurentes ꝓpter ſiccitatē naturaꝝ ipſorum et ventriū. Aque ꝑterea quib⁹ admiſcet metallina ſbſtātia aut eius ſimile. et aq̄ ſanguiſugales omnes male ſunt regulariter. licet in q̄buſdam egritudinib⁹ afferāt iuuamentū Aq̄ enī in qua ſuperat virt⁹ ferri iuuamentuꝫ ꝑſtat ad hoc vt in interiorib⁹ fortitudo tribuatur. ꝛ vt diſſinteria ꝓhibeat. et vt virtutes deſideratiue omnes ꝓcedāt. Aque niuoſe et glaciales ſunt groſſe. nix vero ꝛ aq̄ glacialis cū munda fuerit. et non cōmixta alteri rei virtutē habēti malā ſiue ſoluatur et fiat ex ea aqua. ſiue ipſa mittat in aquaꝫ erit bona. nocꝫ tamē dolores habētib⁹ neruorum. ſed cū coquit ad bonitatem redit. Q, ſi aqua glacialis ex aqua mala fuerit aut ex aquis malis. aut fuerit nix virtuteꝫ contrahēs malā. et extraneā a locis in quibus cecidit erit mala. Aqua preterea temperate frigida ſanis melior eſt aq̄s omib⁹ licet neruos impediat ꝛ apoſtemata in interioribus habētes ledat. ipa enī appetituꝫ excitat ꝛ ſtomachū forteꝫ efficit. Aqua vō calida digeſtionē corrumpit ꝛ facit natare cibum in ſtomacho. ꝛ eſt cū ad ydropiſim adducit et ethicā. ꝛ cōſumit corp⁹. Aqua calefacta tepida efficit nauſeā et cuꝫ fuerit calidior q̄ꝫ hec. et in ieiunio bibita multotiens ſtomachū lauabit et ventrē ſoluet. eaꝫ tamē frequēter bibere eſt malū. q̄a ſtomachi virtutē debilitat. Illa vero que multū eſt calida colicā reſoluit et ſplenis ventoſitates frangit. Aqua vō ſalſa macreſcere facit ꝛ exiccat et primo facit ventrē propter vim radendi que in ea exiſtit. poſtea ſtringit eum in fine ꝓpter ſiccitatē nature ei⁹ ꝛ corrumpit ſanguinē. Ideoq3 pruritum et ſcabiē generat. Aqua vero turbida lapidē generat ꝛ opilatōnes. Ideoq3 poſt ipſam res comedenda eſt ꝓuocatiua. licet vētreꝫ habenti plurimū conferat. et omnes aque groſſe et graues ꝓpterea ꝙ in ei⁹ ventre tenetur neq3 cito deſcendit. Eius vero tyriace exiſtunt res ventoſe et dulces. Aque ꝑterea aluminoſe mulierū ſuꝑfluitates currere non ꝑmittunt neq3 ſpuere ſanguineꝫ ꝛ ꝓhibent illud quod d emoꝛroydib⁹ egreditur. ſed corpa que febribus ſunt apta fortiter ad eas ꝑducunt. ꝛ ferree quidem ſplenem reſoluunt. ꝛ non coire valentes adiuuant. Eree vero corruptioni cōplexionis vtiles exiſtunt. Emēdatur autē aqua ſi vehemēter coletur. ꝛ coquere quidē aquam. eam quādoq3 colat vt dictū eſt. ꝛ inter pure aque ſubſtantiaꝫ. ꝛ id quod ei admiſcet ſeꝑationē facit. ꝛ melius hoc toto eſt ipam ſublimando diſtillare. Aquā vero cuꝫ vino bibere vtile eſt ex eo ꝙ ei⁹ remouet maliciam. cum ipſius malicia fuerit ex genere pauce penetratōnis. Aqua etiā cū pauca fuerit ꝛ non inueniet tempata cum aceto erit bibenda. ꝛ ꝓprie in eſtate. quoniā hoc a multo excuſat potu. Aqua ꝑterea ſalſa cum aceto bibenda eſt et ſyrupo acetoſo ī quē ſilique et mirti grana ſunt ꝓiicienda ꝛ ſorbe. ꝛ poſt aluminoſam q̄dem aquaꝫ ꝛ ponticā bibendū eſt totuꝫ id quod naturam ſoluit. vinū quoq3 eſt ex eo q̄d poſt ipſam potatū confert. Sup amaraꝫ quoq3

exhibenda ſunt dulcia ꝛ vnctuoſa. Ante aq̄m ſtantē ꝛ paludeſtrē in qua exiſtit putrefactio non ſunt guſtanda nutriētia calida ſupra quā ſtiptica ſunt exhibēda ex fructibus frigidis ſicut citonia ꝛ mala maciana ꝛ acetula. Sup aquas groſſas ꝛ turbidas vtendū alleis. ꝛ ex eo etiam q̄d eas clarificat eſt alumen iameni. Et ex eis q̄z q̄ diuerſarum aq̄rum remouēt maliciā ſūt cepe q̄a ſunt vt tyriaca eius. et ꝓprie cepe cū aceto ꝛ allea etiam. et ex rebus frigidis ſic lactuce. Solet autē quādoq̄z vt Palladius ait occultiorē noxam tectior aq̄rum inferre natura q̄ p̄fatis rationibus diſcerni non poteſt. Ideoq̄z ipām ex incolarum ſalubritate noſcamus ſi fauces bibentiū pure ſint ſi ſaluū caput ſi in pulmonibꝰ. aut torace aut rara aut nulla eſt cauſatio. Si venter aut viſcera vł latera ſiue renes nullo dolore aut inflatiōe vexātur ſi vicia nulla veſice ſint. hec et ſimilia ſi apud incolas p maiori pte conſtare videbis nec de aere nec de fontibꝰ aliq̄d ſuſpiceris

De ſitu loci habitabilis et de cognitione bonitatis vel malicie ipſius.

Habitationū ſeu terrarum ſitus duplex cōſideratio eſt. vna q̄dem ratione ſalutis habitatorū. altera ratione fecunditatis agrorū. Et primo de primi ſitus natura dicetur. Sciendū eſt itaq̄z vt ait Auicenna q locoꝝ habitabiliū diſpoſitiones i corporibus diuerſificātur cauſa altitudinū ꝛ ꝓfunditatū in ipis. Et cauſa diſpoſitionis ipius terre ſi eſt lutoſa aut humefacta aut cenoſa aut ſi eſt in ea virtus minere et diſpoſitionis multitudinis aq̄rum aut paucitatis eaꝝ et diſpoſitionis earū q̄ in eis vicinantur ſicut arborū aut mineraꝝ aut fouearum aut cadauerū aut hoꝝ ſimilium et ex montiū et mariū vicinitate. Loca habitabilia calida nigrificant capillos et icriſpant. Et cū in eis maxima fuerit reſolutō et minuetur humiditas: cito adueniet ſenium ſicut in terra nigrorū. Illis nāq̄z q̄ ibi morantur aduenit ſeniū in annis triginta. et eorū corda ſunt timida ꝓpterea q ſpiritus multū reſoluitur. In locis habitabilibus frigidis ſunt corda audacie maioris et melius digerentis. q̄ ſi fuerint humida erunt ibi morātes groſſi et carnoſi et multa abundātes adipe. Quoꝝ vene erunt ꝓfunde ꝛ occulte. et ipſi erunt teneri et albi. In locis habitabilibus humidis morātes pulcrarū ſunt facierū q̄rum cutes ſunt tenere. et cū exercitātur cito aduenit laſſitudo. ꝛ eoꝝ eſtas non multū caleſit. neq̄z hyems valde infrigidatur ꝛ eis aduenīūt febres multe moꝝ ꝛ vētris et ſanguinis mł tus exitus ex menſtruis ꝛ emorroydibus et multiplicatꝰ epilentia. In locis habitabilibus ſiccis morantiū exiccātur complexiones ꝛ ipſorum obfuſcanē cutes ꝛ exiccātur. et eoꝝ cerebris cito aduenit ſiccitas. et eoꝝ eſtas eſt valde calida ꝛ hyems multū frigida. In locis habitabilibꝰ altis morantes ſunt ſani ꝛ fortes. labores multum patientes ꝛ viuūt diu. In locis habitabilibus ꝓfundis morātes in vaporoſitate multa exiſtunt ꝛ epatis debilitate ꝛ aquis abundāt non frigidis. ꝛ ꝓprie ſi fuerit ſtātes aut aque lacuū aut ſtagnoꝝ et eorum aeres ſunt mali. De locis habitabilibꝰ petroſis ꝛ diſcoopertis hoꝝ aeres in eſtate ſunt valde calidi ꝛ in hyeme multū frigidi et eoꝝ corpa ſunt dura ꝛ ſolida et multorū capilloꝝ fortia et iuncture manifeſte. ꝛ vicit in eis ſiccitas ꝛ ſunt multū vigilantes. et ſunt malorū morum. inobediētes. et eſt in eis bellorum fortitudo et ſolertia in artibus et acuitas. In locis montuoſis niuoſis morātium iudiciū eſt ſicut aliaꝝ terrarum frigidarū. ꝛ eoꝝ terre ſunt ventoſe. et dum nix moratꝰ generātur in eis boni venti. ſed cū reſoluit ſi montes habent q̄ vētos ꝓhibeant ſiunt vaporoſa. In locis habitabilibus marinis tempat caliditas et frigiditas ꝓpter ſue humiditatis ad paſſionē inobedientiā. Habitātium in locis ſeptētrionalibus iudiciū eſt ſic iudiciū ciuitatū

Corda timida

Loca humida

Loca sicca

Alta laudat habitatio

Loca petrosa

Loca montuosa

Loca marina

Loca calida

Loca septentrionalia

et tempoꝝ frigidoꝝ. in quibus multiplicā
tur constringēdi ⁊ exprimēdi egritudines
et multiplicantur in eis humores ī occulto
corporis congregati. et solet inesse eis dige
stiue bonitas ⁊ vite longitudo. In corpori
bus preterea eoꝝ vlcera sanātur ꝓpter eo/
rum fortitudinē ⁊ sanguinis eoꝝ bonitatē
et ꝓpterea ꝙ exterius non est causa que ea
laxet aut que ea detegat. sed ꝓpter multā
caliditatē cordiū eorum sunt in eis mores
lupini.

Loca meridionalia

Habitantiuꝫ in locis meridionali/
bus iudicia sunt sicut iudicia terrarum et
tempoꝝ calidoꝝ. plurimū autē aquaruꝫ q̄
sunt in eis est salsum et sulfureū. et capita
morātium ī ipsis sunt plena humidis ma
terijs. quoniā meridies hoc operatur. ⁊ eo
rum ventres sunt soluti ꝓpter illud qđ ab
eoꝝ capitibus ad stomachos descēdit. mē
bra quoqꝫ eoꝝ sunt laxa et debilia. deside
ria etiā comedendi ⁊ bibendi debilia ⁊ q̄li
bet vino grauātur ꝓpterea ꝙ eoruꝫ capita
et stomachi debilia existunt. Vlcera quo
qꝫ eoꝝ durit̄ sanātur et mollificātur. Mu
lieribus quoqꝫ accidit multus sanguinis
menstrui exit⁹ neqꝫ restringit̄ nisi cuꝫ diffi
cultate ⁊ frequēter abortiunt ꝓpter multi
tudinē egritudinū earuꝫ. Viris quoqꝫ ac
cidunt a ventre sanguinis exit⁹ ⁊ emorro
ydes ⁊ obtalmia humida que cito sanatur
Senibus vero in prima senectute cū tran
seunt quinquaginta annos accidit parali
sis ꝓpter eoꝝ catharros. et accidit omibus
eis ꝓpterea ꝙ sunt eoꝝ capita plena asma
et tensura et epilentia. et accidūt eis febres.
in q̄bus caliditas et frigiditas ꝯiungūtur
et febres longe hyemales ⁊ nocturne

Febres acute

Acu
te vero febres paruꝫ accidunt eis ꝓpterea
ꝙ eoꝝ ventres multuꝫ resoluūtur et dissol
uitur subtile qđ est in ipsoꝝ humorib⁹.

Loca orientalia

De
locis habitabilib⁹ oriētalib⁹ Ciuitas que
ab oriente est aperta et in oppositione posi
ta. est sana ⁊ boni aeris. sol enī in principio
diei super eā eleuat̄ ⁊ aerē eius clarificat ⁊
postea recedit ab ea aere iam clarificato. ⁊
exufflant super eā venti subtiles quos pre
mittit eis sol. deinde ipsemet eos sequitur
et conueniūt eoꝝ motus.

Loca occidentalia

De locis habita
bilibus occidētalib⁹ In ciuitate que ab oc
cidente est discooperta ⁊ est ab oriēte coo
perta non venit ad eā sol nisi tarde. ⁊ illico
cum venit ad ipsam incipit elongari ab ea
quia non ei appropinquādo incedit. Non
ergo eius subtiliat aerē neqꝫ exiccat. sed di
mittit ipsum humidū grossum ⁊ si vētos
ei mittit. mittit eos ab occidente ⁊ in nocte
Judicia erga ipsaꝝ sunt iudicia ciuitatuꝫ
humidarū complexionū caliditatē haben
tium temperatā grossam. et nisi esset ꝓpter
illud quod ex spissitudine ꝓuenit aeris eo
ruꝫ natura veris nat̄e silis existeret. Sani
tas vero in eis min⁹ existit q̄ꝫ in terris ori/
entalibus cum diminutione multa. Qua
re q̄ loca eligit habitabilia cognoscere de/
bet terrā ciuitatis vel alterius loci habitā
di. et quomodo eius existit dispositio s̄m
altitudinē ⁊ ꝓfunditatē et discooperturā
aut cooperturā. et eius aquā et substantiā
aque ipsi⁹. Et quomodo existit s̄m sui pro
palationē et discooperturā. aut s̄m sui oc
cultationē et ipsi⁹ profunditatē. Et si sit vē
tis exposita aut in terra profunda. Et debꝫ
cognoscere ventos ibi flātes si sunt sani fri
gidi. Et quid ei sit vicinū ex marib⁹ ⁊ pela
gis et montib⁹ et mineris. Et debet scire q̄
lis sit terra s̄m sanitatē et egritudines. Et
que egritudines illic cōmorantibus eueni
re solent. Et debet cognoscere illic cōmorā
tium fortitudines ⁊ eorū desideria et dige
stiuam et nutrimentoꝝ eorū bonitatem. ⁊
quomodo ei⁹ existat structura. Et si sit am
pla spaciosa aut si introit⁹ angust⁹. Post
hoc oportet vt fenestre et porte sint oriēta
les et septentrionales. Sitqꝫ illud vñ ma
gis solicitari debet vt venti orientales stru
cturas ingredi valeāt. Et vt sol ad vnum
quēqꝫ locum intrare queat qui ibi existit.
quoniaꝫ ipse est qui aerem rectificat. Vici
nitas quoqꝫ aquarū dulcium nobiliū cur
rentium mētaruꝫ et mundarū. et que ī hye
me infrigidētur et estate calefiant. et diuer
se ab eis que occultantur est res conueni/
ens et adiutorium prebēs. De situ valle

id eſt. dom⁹ tam ratione habitatoꝝ q̃z fru
ctuum ſcripſit egregie varro villã edificã
dam potiſſimũ vt intra ſepta ville habeãt
aquã. ſi non q̃z prime que ibi ſit nata vl' ꝑ
ennis influat. Si vero aqua non ſit viua
ciſterne faciende ſunt ſub tectis ꝛ lac⁹ ſub
diuo ex altero loco vt homines ex altero vt
pecus vti poſſit. Dandã operã vt potiſſi
mum ſub radice montis ſilueſtris villam
ponat vbi paſtiones ſint laxe. aut vbi vẽti
ſaluberrimi flabunt que poſita eſt ad exor
tos eq̃noctiales aptiſſima ꝙ eſtate habet
vmbrã ꝛ hyeme ſolẽ. Si cogaris ꝓpe flu
men edificare. curandum eſt ne aduerſus
eum ponas. hyeme enĩ fiet vehemẽter fri
gida ꝛ eſtate non ſalubris. Animaduertẽ
dum eſt ſi q̃ erunt loca paluſtria et ꝓpter
eaſdẽ cauſas. ꝛ q̃a cũ areſcunt creſcũt ani
malia quedã minuta. ꝛ que nõ poſſũt ocu
li conſequi ꝛ ꝑ aera intus in corpus p os ꝛ
nares ꝑueniũt ꝛ efficiũt difficiles morbos
Item ſtropha vitandũ inq̃t ne in eã ꝑtem
ſpectet villa ex qua ventus grauior efflare
ſolet ne ve in conualli caua. ſed poti⁹ ĩ ſub
limi loco edifices eo ꝙ cum pflatur ſi q̃d ẽ
ibi quod aduerſariũ inferatur facilius diſ
cutitur. Preterea locus q̃ a ſole tota die il
luſtratur ſalubrior ẽ. ꝙ etiã beſtiole ſi que
prope naſcũtur ꝛ inferũtur aut afflantur
aut ariditudine cito ꝑeũt. Nymbi repentini
ac torrẽtes fluuij ꝑiculoſi ſunt illis q̃ in hu
milibus ꝛ cauis locis edificia habent ob h̃
et ꝓpter ꝑdonum manus ſuperiora loca
tutiora. In villa facienda ſtabula bubulia
que hyeme poſſunt eſſe calidiora. Itez cel
las in loco plano vbi vaſa vinaria ꝛ olea
ria eſſe poſſint. Item vbi ſtent fructus ari
di vt grana ꝛ fenum in tabulatis. Itez vbi
verſetur familia prouidendũ vt feſſi opere
aut frigore aut calore poſſint ꝯmodiſſime
in quietẽ ſe recipere. Uillici prope ianuaz
cellam eſſe oportet eumq̃z ſcire quid intro
eat aut exeat noctu quid ve feratur preſer
tim ſi hoſtiari⁹ eſt nemo Catho ſcribit vil
lam vrbanã pro copia edificato in bono ꝑ
dio ſi edificaueris libentius et ſepius veni
es fundus melior erit et fructus plus capi
es. Si te vicinitas libẽter videbit facilius
tua vendes opa facili⁹ locabis. operarios fa
cilius conduces

De curijs ſiue tumbis in diuerſis locis diuerſimode faciendis. 6.

CUrie ſiue tumbe
faciende in rure occaſione habi
tationis domini et ruſticorum et
ad eum fructuũ portandoꝝ et animalium
nutriendoꝝ multiplex eſt ꝯſideratio. Aut
enim locus vbi curiã facere diſponis. ſit⁹
eſt inter alias domos ville aut eſt ab eiſdẽ
remotus. Iterũ aut eſt in plano aut ĩ mon
tibus. et rurſus aut eſt in loco tuto aut pe
riculoſo poſitus. Si quidẽ inter alias do
mos ville ſitus eſt curia non eget tanta for
titudine ꝛ munitione et clauſura. quia mi
nus eſt furum inſidijs expoſitus loc⁹ tal'.
et quia proximũ habet vicinoꝝ auxilium ſi
fuerit oportunum. Si vero eſt ab alijs do
mibus in loco ſolitario ſegregat⁹ conueni
entibus foueis ſepis et ſepibus vndiq̃z cin
gendus eſt ꝓpter oppoſitas rationes. Q̃z
ſi eſt in plano ſiquidẽ nimis depreſſo p to
tam curiã terra cumulãda eſt aliunde de
lata ne ĩ ipam curiã ingreſſus pateat aq̃s
fluentibus aliunde. et pluuie in eã cadẽtes
inde poſſint facile deriuari. Si vo in mon
tibus fuerit vbi foueis aquoſis muniri nõ
poteſt. eligatur locus cui niſi ꝑ ordinatum
introitũ ſit aſper acceſſus vt qui foſſarum
circuitu muniri non poteſt ſeueritate ru
pis ꝛ altitudine muniatur. Si autẽ locus
eſt ab impietate inimicoꝝ tutus. ſufficit ſi
talibus ſolũmodo valletur munitionib⁹.
ꝙ a furibus qui etiã plerũq̃z pacis inſidi
antur tpe ſecurus exiſtat. Et cũ in parte pe
riculoſa fuerit ſiquidẽ valde potentib⁹ ini
micis expoſitus tuti⁹ erit locũ deſertuz ad
tps relinquere q̃z incaute ſe et ſua morti ci
uili aut naturali exponere. niſi forſan pa
tremfamilias ad fabricã inexpugnabil' ca
ſtri vel arcis diuitiaꝝ moueat multitudo.
Si vero heruarij aut debiles inimici ꝑtes

illas quandoqꝫ intrẽt ⁊ ſpolient. curia mu
ris aut congruo palanchato cingat̃ ad q̃
ſi domini facultas non ſufficit in vno an-
gulo curie fiat riparũ ⁊ fouee munitio for-
tis ⁊ ſuꝑ ea bitifredũ quoddã vl' turris i q̃
cum rebus ſuis paterfamilias ſe cuꝫ colo
nis temꝑe oportuno recipere poſſit. Pre
miſſis itaqꝫ iam dictis conſiderationibus
eligend⁹ eſt loc⁹ curie in magis idonea ꝑ-
te agroꝝ cui⁹ magnitudo talis eſſe debe-
bit que ꝓporcionabiliter colendaruꝫ terra
rum menſure reſpondeat. et in toto circui
tu foſſarũ latitudine deſignata tantum in
fra tumbã q̃ntum erit dimidia fouee lati-
tudo vndiqꝫ notetur ibiqꝫ circũcirca tem
pore congruo videlicet octobris vl' nouẽ-
bris februarij vel martij. ſalicum vl' popu-
lorum aut vlmoꝝ plante q̃nqꝫ pedibus vl'
minus ſibiinuicẽ equidiſtãtes ponantur
Deinde foueas ꝓſequãtur foſſores ad ite
rius tumbe terrã vniuerſam ponentes. et
terram ſolidã ꝑ vnã diſtantiã pedis iuxta
foſſatum vacuã ⁊ diſcoopertã relinquen-
tes. vbi poſtmodũ alique ex dictis tempo-
ribus ſpinaꝝ plante iacẽtes ponãtur. ⁊ ſu
perducta iteꝝ dicta terra cũ vangis ⁊ aſtro
nibus ſm̃ formã riparũ diſponat̃ et bacul'
ligneis ad hoc factis fortiter comprimat̃ ⁊
cum circa vnũ pedẽ ſurſum excreuerit: ite
rum ſpinaꝝ plantis appoſitis ſuꝑ eas ter-
ra iterũ cumuletur. ſicqꝫ agendũ ẽ donec
ad ſummitatẽ ripe fuerit ꝑuentũ. Poſſũt
tamen in dictis ripis acies multe vel pau-
ce ſpinaꝝ ſm̃ dñi voluntatẽ apponi. ſi vero
timeat̃ de ruina ripaꝝ loco ſpinaꝝ vl' inter
ip̃as plantas graminis viridis ponantur
radices. Sint autẽ ſpinaꝝ plãte tales qua
les ſunt plante ſpinarũ iude ſi haberi poſ-
ſint. Ip̃e enĩ ſunt mirabiles ad pungendũ.
vel ſint ſpine albe aut prune ſilueſtres aut
plante roſaꝝ ſilueſtriũ vl' domeſticaruꝫ al
barum. Rub⁹ vero licet ſatis forteꝫ faciat
ſepem. tamẽ omnes alias ſuffocat plãtas
cum non magne exiſtunt. ⁊ ideo mihi non
multũ placet ſi poſſint alie ex p̃dictis habe
ri. Plurimũ autẽ cauendũ eſt ne inter ꝑ-

dictas ſpinaꝝ acies arboꝝ fructiferarũ ali
que plante ponãtur quia deſiderio fructu
um homines ſepes deſtruũt ⁊ foſſata ĩ tan
tum ꝙ talis curia nunq̃ꝫ poterit clauſa te
neri. Plante ſimiliter infructuoſe arbores
ibidem nate non ꝓcuret̃ augmentũ. qꝛ eis
creſcentib⁹ ſpinarũ dilecta cuſtodia ex ip̃a
rum arboꝝ vmbris ⁊ radicib⁹ impijs aut
omnino periret aut magnã leſionẽ ſentirꝫ
Preterea in primo ⁊ ſecũdo anno eedem
ſpinarũ plante ſingulis eſtatis menſib⁹ ibi
dem natis mundent̃ ne ab ip̃arũ radicib⁹
humore violẽter attracto plantule areſce
re defectu nutrimẽti cogant̃. Plante vero
ſalicum populi vl' vlmorũ quas pri⁹ dixi
eſſe plantãdas ſine dubio in ſummitate ri
pe ꝑuenient que cũ circa ſe terre noue mul-
titudinẽ habeant ⁊ ꝑ eaꝝ radices trãſeant
pingues aque curie defluentes ad foueas
mirabiliter ꝯualeſcẽt inter quas fieri poſ-
ſunt ſepes ſicce. vl' quod melius eſt ſtatim
cumulata ripa inter eas multitudo ſpiſſa
plantularũ dictarũ arboꝝ infigatur. He
autẽ cum cõualuerint ⁊ inciſione atqꝫ pli
cature inſpiſſate fuerint fortẽ conſtituẽt ſe-
peꝫ ſeu quaſi palãgatũ quoddã qđ longiſ
ſimo tꝑe ꝑdurabit. Stipites vero dictarũ
arboꝝ p̃mitus plantataꝝ vltra decem pe-
des in altum eleuari nõ patiaris q̃a vltra
modũ priuarent curiã que ꝓpter ſalutẽ ha
bitantium aerẽ ſalubrẽ requirit ſolis bene
ficio ⁊ ventoꝝ. Eo excepto ꝙ ſuper quolibꝫ
angulo tumbe arborẽ vnã in q̃ntuꝫ aſcen-
dere poterit ꝑmittas in altũ extolli. quoni
am he curiã plurimũ decorabũt nec preſa
tam ꝓpter earũ ꝑuũ numerũ inferre pote-
rũt leſionẽ. Preterea ⁊ due ſimiliter ſupra
portas dimittant̃ augeri ad quaꝝ vmbras
quieſcant homines tempore magni eſtus
His igit̃ diligẽter obſeruatis ſine magnis
expenſis curia foſſatis ſpinarũ ſepibus et
arborum forti munitione precincta cũ lau
dabili forma ⁊ cõmodo habitantiuꝫ tuta
manebit. In cacumine montis circa do-
mos fiant ſepes ex plantis malorũ grana-
torum. He enim plante loca aſpera nõ for

midant.quia hec arbuſtula modico nutri
mento contenta eſt.et ſepem cōſtituit ſpiſ-
ſam et fortem ex multa pullulatione radi-
cum ipſius ⁊ volentibus ꝑ eam ingredi pū
gentibus ſpinis eius viriliter ſe opponit. ⁊
nihilominus fructū vtilem ⁊ decoꝝ ſingu
lis annis poſſeſſorib⁹ ſuis parat. Magne
autem arbores in talibus non cōualeſcūt
locis quia plurimo indigent nutrimento
quod ibi ſufficiēter haberi non poteſt vbi
terra nimiū eſt ſaxoſa. Uerūtamen ī locis
decliuis montiū vbi eſt letum ſolū poſſent
ꝑdicte plantationes et maxime ſpinarum
et vlmoꝝ ſatis conuenienter fieri. ſed ſalix
et populus in talibus locis niſi ſint iuxta
riuos et ſabulum aut terrā valde ſolutam
habeant non cōualeſcunt ad votū. Si vō
locus tante frigiditatis exiſtat ꝙ in eo pu
nici arbor viuere non poſſit ex eis clauda-
tur arbuſtulis aut ſpinis que in regiōe il
la ſimiliter expientia iudice melius defen-
dantur. De clauſura et munitione curia
rum que ſupra terram ſunt vtiliter dixiſſe
ſufficiat

De nobilibus autē et mirabilibus mu
nitionibus et tumbis circa curias ex arbo
ribus artificioſe faciendis ad libꝝ reſerua
mus octauum.

De intrinſeca diſpoſitōe curie

c Curia predicta ī-
trinſecus diſponatur hoc modo
In medio faciei anterioris fiat ī
greſſus in eaꝫ latitudine decē pedū ad mi
nus ⁊ eiuſdē latitudinis in oppoſita pte fi
at egreſſus ꝑ quem ad areā vineā ꝉ agros
poſteriores eatur. Naꝫ latitudo ꝑfata ſuf
ficit ad currus introitū feno vꝉ paleis pon
derati. In locis eiſdem porte fiant nobiles
vel ignobiles ſꝫm beneplacitū domini duꝫ
tamen ferreis vectibus ⁊ clauibus poſſint
in nocte firmari. Supra eas vero fiat coo
pertura vꝉ domus vt mūdior et ſiccior ſer
uetur introitus.et ne porte pluuijs et rore
tempe breui putreſcant. Pars dimidia cu
rie que eſt ab vna pte portarū ꝓ domino
diſponatur hoc modo. videlicꝫ ꝙ iuxta vi
am que curiā diuidit dominica fiat dom⁹
que longā faciem iuxta viā teneat ⁊ ad po
ſterius parū tendat. ⁊ qđ domus nō clau
dit ſuppleat ſepis alta ſpinoſa vel murus.
Sit autē domus magna vel pua murata
vel non. tegulis coopta vel cannis ſꝫm do
mini voluntatē et facultatē In ea pte iuxta
ripas tumbe pgularū ⁊ vuarū genera no
biliora plantētur. que tandē octo vel deceꝫ
pedibus eleuate in altum poterūt decoreꝫ
facere pgularum ſupra ripas adherentes
arboribus antedictis. Deinde quinqꝫ vel
ſex pedibus infra curiam circū quaqꝫ hu
miles plantentur arbuſtule veluti ficus et
malagranata ſi aeris illius qualitas pati
tur et nicole gecule et cytoniorum plante.
Per mediū vero huius loci plantētur ali
que plante pirorū et malorum viginti pe
dibus ad minus diſtantes. que ꝓcedente
tempe diuerſis pirorū et malorū generib⁹
ſingulis eſtatis et autumni menſibus ma
turandorū cum diligenti induſtria inſerā
tur. harū enim vitiū ac arborum fructus
domino ſpecialiter reſeruādi ꝓpter fortes
clauſuras erunt a ruſticoruꝫ voraci imp
bitate ſecuri. In eo etiam loco amenuꝫ for
mabitur viridariū et dominicus ortulus
et apum dilecta ſocietas illeſa ſeruabitur.
et turtures ericij ⁊ lepuſculi ſꝫm modos q̄s
in ſuis locis dicam. In alia vero parte di-
midia fiant domus et tuguria iuxta ripas
circū quaqꝫ. vꝉ duas ptes aut vnā tantum
occupantia ſꝫm exigentiaꝫ familie colono
rum et animaliū nutriendorū curia rema
nente in medio expedita. Dom⁹ meliores
in vna pte deputētur habitationi coloni ⁊
alie animalibus nutriēdis. Iuxta domos
ruſticoꝝ cliban⁹ et pute⁹ ſi fons deſit ī pte
ꝯueniētiori fiat ſꝫm modos et formas con
ſueto modo ſeruatas dū tamen puteus a
foſſatis curie et a palude letaminis q̄ntuꝫ
poterit elongeī ne foſſaꝝ aut letaminis hu-
mor putrid⁹ p occultos igrediat terre me
at⁹. In alio vō curie capite iuxta tuguria

beſtiarum palus formeť letaminis matu-
randi a dominica quantū poterit domo
remota. Q, ſi tāta ſit dominoꝝ nobilitaſ
⁊ potentia ꝙ dedignenť in eadē curia cum
ſuis habitare colonis poterūt ſane ī dicto
loco ſic diſpoſito facere morari cuſtodem
qui Caſtaldio nominať ⁊ ſeorſum ī alia ꝑ
te ſuū facere locum. palatijs ⁊ turribus ac
viridarijs decoratū ſꝫm ꝙ eoꝝ nobilitati
⁊ potentie crediderint ꝯuenire. Doctrinā
autē aree et celle vinarie ac colūbaris pul
larij ſtabuloꝝ et tugurioꝝ feni ſeruādi ſu-
is locis tradendā reſeruo

De puteis et fontibus faciēdis et qualiter aqua inueniatur et probetur.

LIcet puteus op-
time moreť in curia vt ꝓdictū eſt.
tamē quādoqꝫ ꝓpter cōmunem
pluriū vtilitatē. ⁊ aliquādo ꝓpter cōmodi
tatem colonoꝝ. et quia plerūqꝫ aqua non
inuenitur in curia vel in ꝑtibus et locis ꝓ
pinquis. aut inueniť ſed letaminis curie li
quore inficitur. In campis extra curias fi
eri oprať. qđ cū acciderit ꝓuidendū eſt hoc
modo vbi aqua in ſupꝑficie aut non multū
ꝓfunda exiſtit. Itaqꝫ de menſe auguſti ſe-
ptembris aut octobris fodiēdus eſt puteꝰ
quia vbi aqua his nō deerit menſ bꝰ nul
lum defectū alio tp̄e habebit. Igiť ſꝫm Pal
ladium an̄ ſolis ortū his locis quibus aq̄
querenda eſt equaliter ꝓnus mēto ad ſo-
lum depreſſo ſpectabis orientē. et in q̊ loco
ſubtili nebula criſpū aerē ſurgere videris
et velut rorē ſpargere. ſcias ī locis ſiccis ibi
aquā latere. Sed terrarū genus cōſidera
bis vt poſſis de tenuitate vl̄ abundātia iu
dicare. Creta nāqꝫ tenues nec optimi ſapo
ris venas creabit. Sabulū ſolutas exiles ī
ſuaues limoſas et ſpacio altiore ſūmerſaſ
Nigra terra humores ⁊ ſtillicidia nō ma
gna ex hybernis imbribꝰ ⁊ liq̊re collecta. ſꝫ
ſaporis egregij. Glaree mediocres ⁊ ve-
nas incertas ſed ſuauitate ꝑcipuaſ. ſabulo
maſculꝰ arena ⁊ carbunculꝰ certas ⁊ vber
tate copioſas. In ſaxo rubeo bone ⁊ abun
dantes ſunt ſed ꝓuidendū eſt ne inter rui-
nas inuente refugiāt. Sub radicibꝰ mon
tiū ⁊ in ſilicibꝰ vberes. frigide et ſalubres.
Locis campeſtribꝰ ſalſe graues tepide in-
ſuaues plerūqꝫ quaꝝ ſapor ſi optimꝰ fue
rit noueris eā ſub terris exordiū de monte
ſumpſiſſe. Sed in medijs campis monta
noꝝ fontiū ſuauitatē ſequētur ſi vmbrāti
bus tegantť arbuſtis. Sunt et hec ſigna in
ueſtigāde aque quibꝰ tunc credimꝰ ſi ne
qꝫ lacuna eſt neqꝫ aliquis ibi ex cōſuetudi
ne humor incidit vl̄ inſedet. Iuncꝰ tenuis
ſalix ſiluatica alnꝰ arundo edera ceteraqꝫ
que humore multū aquoſo gignūtur. Lo
cis ergo vbi ꝓdicta reperis ſigna pedibus
tribus latitudine. altitudine pedum q̄nqꝫ
fodiatur. et ꝓxime ſolis occaſum vas puꝝ
ereum vl̄ plumbeū interius vnctū ponať
immerſum ſolo foſſionis ipſius. tūc ſupra
foſſam crates facta de vı̄gis et frondibꝰ ad
dita terra ſpaciū omne operiat. Sequēti
ti die apto loco ſi in eodē vaſe ſudores iue
niantur aut ſtille aquā ibi eſſe nō dubites
Itē ſi vas figuli ſiccū neqꝫ coctū eadē ratō
ne ponať ac ſilr̄ operiať. altero die ſi aqua
rum vena ꝓxima fuerit vas humore cōce
pto ſolueť. Itē ſi vellꝰ lane eque poſitum ⁊
coopertū ſi tantū colligit hūoris vt alia die
ſudet aut fundat expꝛ̄ſſum copias ibi eē te
ſtabitur. Itē lucerna oleo plena ⁊ incēſa ſi
ibi ſimiliter tecta ponať ⁊ ſecūdo die repia
tur extincta ſuperantibꝰ alimentis aquas
locus idem habebit. Item ſi in eo loco fo
cum feceris ⁊ terra vaporata humidū fu
mum nebuloſumqꝫ ructauerit aquas ibi
fore agnoſcas. His ergo repertis certa ſi
gnorum firmante noticia puteum fodies
et caput aque requiras. vel ſi plura ſunt in
vnum colligas. Tamen ſub radicibꝰ mon
tium in ſeptentrionali parte querende ſūt
aque. quia in his locis magis abundant
vtilioreſqꝫ naſcuntur. Sed in fodiendis
puteis eſt cauendum foſſorum pericu-
lum. Quoniam terra plerunqꝫ alumen.
ſulphur ⁊ bitumen educit que ſpū̄ꝫ peſtis

exalant. ⁊ occupatis ſtatim naribꝰ animaſ
torquent niſi q̄s ſibi fuge velocitate ſuccur
rat. Prius ergo q̄ꝫ deſcendat ad intima i
eis locis lucernā ponas accēſam que ſi ex
tincta nō fuerit periculuꝫ nō timebis. Si
vero extinguet̄ locus mortifer eſt cauēdꝰ.
Fodiendꝰ eſt aūt puteꝰ latitudine peduꝫ
octo vel ſepteꝫ quaqꝫ verſum vt binos pe
des ſtructura concludat. fieri etiā pōt lati
or ſeu ſtrictior ſꝫm ꝙ plures aut pauciores
ex eo aquā haurire intēdunt ⁊ ſꝫm magni
tudinem ⁊ ꝓuitatē venarū. Si aqua limo
ſa ſit ſalis admixtione corrigitur. Sed dū
fodit̄ puteus ſi terra non ſtabit vicio gene
ris diſſoluti aut humore laxabit̄. tabulas
obiicies vndiqꝫ directas ⁊ eas trāſuerſis
vectibus ſuſtinebis ne fodiētes ruina con
cludat. Poteſt etiā in talibꝰ locis meliuſ
ſine foſſoruꝫ ꝑiculo fieri. videlicet ꝙ fiat ex
aſſidibus rota duplex et fortis ad putei la
titudinem ſupra quā fiat murus altitudīe
vnius puncti anteq̄ꝫ puteꝰ fodiatur. De
inde ipſius foſſor cū inſtrumentis ferreis ī
medio exiſtens ſub muro fodiat. ⁊ ipſum
vſqꝫ ad terre equalitatē deſcēdere faciat et
iterū tantundē muret et fodiat ⁊ terrā ⁊ tā
dem aq̄m extrahat donec puteꝰ ſit ꝑfectꝰ.
Sed q̄ in alto ſunt putei ꝑforatis vſqꝫ ad
infimā ꝑteꝫ terris ad loca inferiora poſſūt
vice fontis exire. ſi vallis ſubiecte natura ꝑ
mittat. aquā vero nouā putei ſic ꝓbabis. ī
ereo vaſe nitido ſparges et ſi maculaꝫ non
fecerit ꝓbabil' iudicabit̄. Itē decocta eneo
vaſculo ſi arenā vel limū non relinquit in
fundo vtilis erit. Itē ſi legumina cito vale
bit excoquere. vel ſi colore perlucido claret
a muſco et omni labe pollutiōis aliena

De aqueductu

CVm uero ducen
da eſt aqua ait palladiꝰ. Q̄ ducatur aut forma ſtructili aut plū
beis fiſtulis aut cānalibꝰ ligneis aut ficti
libus tubis. Si ꝑ formā ſtructilē ducet̄ ſo
lidādus eſt cānalis ne ꝑrimas aqua poſ
ſit elabi cuiꝰ magnitudo ꝓ aque menſura
facienda eſt. Si per planū veniet intra cē
tenos vel ſexagenos pedes ſenſim decline
tur ſtructura ſex pedibus vt vim poſſit ha
bere currendi. Si quis mons interiectus
occurrerit aut per latera eius aquā duce
mus obliquā aut ad aque caput ſpelūcaſ
librabimus per quas ſtructura perueniat
Sed ſi ſe vallis interſerat erectas pilas vl'
arcus vſqꝫ ad aque iuſta veſtigia cōſtrue
mus. aut plumbeis fiſtulis clauſam deici
patiemur et explicita valle conſurgere Sꝫ
qđ eſt ſalubrius et vtilius fictilibus tubis
conducitur vt duobus digitis groſſi ex ꝑ
te vna reddātur acuti vt palmi vnius ſpa
cio in alterum poſſit intrare quas iunctu
ras viua calce oleo ſubacta debemus illi
nire Sed anteq̄ꝫ his aque curſus admitta
tur fauilla mixta exiguo liquore decurrat.
vt glutinare poſſit ſi qua ſunt vicia tabu
larum. Vltima ratio eſt plumbis fiſtulis
ducere que noxias reddunt aquas. Nam
cerusa plumbo creatur que plurimuꝫ no
cet corporibus humanis. Diligentis ꝑte
rea eſt aquarum receptacula fabricari. vt
copiam inops vena procuret.

De ciſternis et ciſternulis.

CVm aqua deeſt
ciſterna ſꝫm Palladium fiat ma
gnitudine qua delectatur et cui
ſufficit cui omniū conduci poſſit aqua te
ctorum. teſtacei pauimenti ſuperfuſione le
uigetur. hoc pauimentū omni cura tenen
dum eſt ad nitorē. et lardo pingui cocto aſ
ſidue perfricādum ne deducto humore ri
mis in aliqua parte findatur. et ita poſt di
uturnam et ſolicitā ſiccitatē aque prebea
tur hoſpitiū. In eiꝰ medio formet̄ puteus
deinde circa eū oīs ꝯcauitas repleat̄ ī fun
do de groſſis lapidibꝰ fluminū In medio
de minutis ⁊ đ ſabulo ī ſupmo. vbi aūt de
ſūt fluminū lapides loco eoꝝ fornacis pe
tre ponāt̄. In q̄buſdā tn̄ locis fit pauimen
tū de quadā creta q̄ cuꝫ mediocrit̄ eſt infu
ſa taliter cōprimit̄ ⁊ calcat̄ vbiqꝫ ꝙ aquaꝫ i
ſe poſitā vel pluentē in ſe recipit ⁊ ꝯſuat

Anguillas ſane piſceſqꝫ fluuiales in has
mitti paſciqꝫ conueniet vt horū natatu aq̄
ſtans agilitatē curr[e]ntis imitet̄. Rimas ⁊
lacunas ciſternaꝝ piſcinas vel puteos ſar
ciemus hoc modo. Picis liq̄de q̄ntuꝫ vo
lueris ⁊ tantundē ſumas axungie vel ſe
pi tunc in olla vtrūqꝫ miſcebis et coq̄s do
nec ſpumet. Deinde remouebis ab igne. cū
autem fuerit refrigerata cōmixtio calcem
ſuꝑ adijcies minutatim ⁊ ad vnū corpus il
la mixta reuocabis. cunqꝫ velut ſtigmen
tum feceris inſeres locis corruptis ac ma
nantibus et preſſum ſumma denſitate cal
cabis. In locis preterea in q̄bus aquis flu
minū vtimur fiant ciſternule cū q̄bus cla
rificētur et limpide fiant hoc modo. habe
atur vrceus terre magnus in loco frigido
ſub ſabulo obrut⁹ ſupra quē ſit vas ligneū
vel terreū coctū latitudinē q̄ndam habēs.
q̄d ⁊ foramen ꝑuum cū cannula in medio
fundi habeat ꝑ vnum digituꝫ in fundo ele
uata ſupra quā ciatum ponat̄ inuerſum.
Deinde vſqꝫ ad mediū ſabulo impleatur
in quo poſtea q̄tiens volueris flumīs aq̄
ponatur q̄ in ſabulo diſtillata ꝑ cannulaꝫ
guttatim deſcendat inferi⁹ in vrceum in q̄
vtenda ſeruatur. Qꝫ ſi maiorē ciſternulaꝫ
habere volueris poteris tam inferi⁹ q̄ꝫ ſu
perius receptaculū de marmoribus vł la
pidibus et cemento aut teſtaceo pauimē
to facere ſm formā et magnitudinem tibi
gratam.

De materijs domorum

QVm ſupra de do
mibus et edificijs mentionē fece
rim fabricandis q̄ ex materia mu
rorum ⁊ lignorū fiunt. dicam q̄ ligna com
petunt edificijs et q̄ bona cementa. et q̄ cō
ſideratio in fundamentis habenda ē. Fun
damenta igit̄ vt Palladius ait ſtabilia et
diu durabilia latiora ſint ex vtraqꝫ ꝑte ſe-
mipedis ſpacio q̄ꝫ parietis corp⁹ excreſcet
Si ſolida et conſtricta reꝑitur argilla. q̄n
ta vel ſexta ꝑs altitudinis eius q̄ ſupra ter
ram futura eſt fundamētis deputet̄. Qꝫ ſi
terra laxior fuerit maioris altitudinis ob-
ruātur donec munda ſine ruderū ſuſpitō
ne occurrat argilla. que ſi omīno deſit q̄r
tam merſiſſe ſufficiat. Arena q̄ compꝛhen
ſa manu edit ſtridores erit vtilis fabricāti
Item ſi panno vel linteo candide veſtis in
ſperſa et excuſſa nihil macule relinq̄t aut
ſordis egregia eſt. Sed ſi foſſilis arena nō
fuerit de fluminibus aut glarea aut litore
colligatur. Marina arena tardius ſiccat̄.
et ideo non continue ſed intermiſſis tēpo
ribus conſtruenda eſt ne opus corrūpat.
cameraꝝ quoqꝫ tectoria ſalſo humore diſ
ſoluit. Nam foſſiles tectorijs ⁊ cameris ex
celeri ſiccitate vtiles ſunt. melioreſqꝫ ſi ſta
tim cum effoſſe fuerint miſceātur. Sed ſi
vti neceſſe ſit maris arena erit cōmodum
prius lacuna humoris dulcis immergi vt
vicium ſalis aquis dulcib⁹ ⁊ ſuauibus elu
ta deponat. Calcē quoqꝫ albo ſaxo duro vł
tyburno aut columbino fluuiali coq̄mus
In duabus arene ꝑtib⁹ calcis vna miſcē-
da eſt. In fluuiali quoqꝫ arena ſi tertiaꝫ ꝑ
tem teſte crete addideris operuꝫ ſoliditas
mira ꝓſtabitur. Item ſi calx et arena equa
li menſura miſcētur erit fortiſſimū cemen
tum exinde cōmixtū. Non eſt preterea mu
rus faciendus tꝑe magni algoris quia cō
gelatus diſſolueret̄ poſtmodū adueniente
calore. Tꝑe menſis nouēbris aut decēbris
fabricarū materia eſt cedenda cuꝫ luna de
creſcit. quia tunc maxime humor corrupti
bilis et lignū corrumpēs ꝯſumpt⁹ eſt. ꝑ ꝓ
cedentē autumnū ⁊ lune etatē. ⁊ ꝓpter pre
ſens frigus aeris fugit cū calore naturali
arboris ad radices ad calidū ventrē terre.
Sed arbores q̄ cedent̄ vſqꝫ ad medullam
ſecurib⁹ reciſas ſtare aliq̄ꝫdiu patiaris vt
ꝑ eas ꝑtes humor ſi q̄s in venis ꝯtinet̄ ex-
currat. Vtiles aūt he ſūt maxīe abies vide
licet. eſt eī leuis rigida ⁊ in oꝑib⁹ ſiccis ꝑfe
cte durabił. Salix vł lares ſm Palladiuꝫ
vtilima. ex qua ſi tabulas ſuffigas ī fronte
atqꝫ extremitate tectorū preſidia ꝯ incēdia
ꝯtuliſti. neqꝫ eī flāmas recipiūt aut carbo
nes creant vt idem ait. Querc⁹ durabilis

ſi terrenis opibus obruatꝰ. Rouer optima
tam ſub terris qꝫ etiā ſupra terras. Caſta-
nea mira ſoliditate durat in agris ⁊ tectis
⁊ opibus internis. Fagus in ſicco vtilis. ſꝫ
in humore corrumpitꝰ. Populꝰ Albaruſ
Utraqꝫ ſalix ⁊ Tilia in ſculpturis neceſſa
rie. Alnus fabricis inutilis. ſed neceſſaria
ſi humidus locꝰ fundamētis palandꝰ eſt.
Ulmus ⁊ fraxinꝰ ſi ſiccentꝰ rigeſcunt ante
curuabiles. Cypreſſus egregia Pinꝰ vel
pirus niſi in ſiccitate nō durat. Cedrus du
rabilis niſi tangatꝰ humore. Quecūqꝫ aūt
ex ꝑte meridiana ceduntꝰ vtiliores ſūt. que
vero ex ſeptentrione proceriores. ſed facile
viciantur.

De officio villici

Uillicꝰ diſciplina
bona vtatꝰ ſm̄ Uarronē. ferie ſer
uentꝰ. alieno manū abſtineat. ſua
diligētiſſime ſeruet. litibꝰ familie ſupſede-
at. Si qs deliquerit bono modo vindicet.
familia mala ne ſit. ne algeat. ne eſuriat.
oꝑa bene exerceat. facilꝰ a malo ꝓhibebit
ꝓ beneficio gratiā referat. vt alijs recte fa-
cere libeat. Uillicꝰ nō ſit ambulator. ſobriꝰ
ſit ſemꝑ. ad cenā ne coeat. familiā exerceat
Procuret vt q̄ dominus impauit fiāt. ne
plus cēſeat ſape ſe qꝫ dn̄m. Amicos domi
ni habeat ſibi amicoſ. In iuſſu dn̄i nemini
credat. Qd̄ dn̄s crediderit exigat. Mutu
um nemini det. Ne q̄d neſciēte dn̄o emat.
Ne quid dn̄m celauiſſe velit. Opus ruſti-
cum omne vt ſciat facere curet. et id faciat
ſepe dū ne laſſus ſit ſi fecerit ſcribat ī mēte
familie q̄d ſit. et illi animo equiore facient.
Si hec faciet minꝰ libebit ambulare. ⁊ va-
lebit rectiꝰ ⁊ dormiet licentiꝰ. p̄mꝰ cubi-
tū ſurgat. poſtremꝰ cubatū eat. Priꝰ vil-
lam videat vt clauſa ſit. et vt quiſqꝫ ſuo lo-
co cubet. ⁊ vt iumenta pabulum habeant
Boueſ maxima diligētia curatos habeat
bubulcis obſequioſus p̄m ſit. quo liben
tius boues curēt Aratra vomereſqꝫ faci-
at vt boues habeāt. pecori et bobus diligē
ter ſubſternatꝰ. vngule curentꝰ. Scabiē pe-
cori ⁊ iumentis caueat. Id ex fame ⁊ ſi im-
pluit fieri ſolet. Oꝑa omia mature ꝯficiat.
Nā res ruſtica ſic eſt ſi rē vnā ſero feceris
oīa oꝑa ſero facies. Stramenta ſi deſunt.
frondē ligneā legat. eā ſubſternat ouibus
bobuſqꝫ Sterquilinū magnū habere ſtu
deat ⁊ ꝑ autumnū euehat. ⁊ circū oleas ob
laqueet ac fimū addat. Frondē populneā
vlmeā querceāqꝫ ꝑ tꝑs cedat. eam condat
non ꝑaridā ꝓ pabulo ouiū Itē fenū aridū
de prato recōdat. poſt imbrē ⁊ autumnalē
rapinā. pabulū lupinūqꝫ ſerat

De officio patriſfamilias quali- ter debet agrū emere et villici ope ram ac rōem inquirere

Catho ſcribit pre
c
dium cū comꝑare cogitabis. ſic
in aīo habeto vt ne cupide emas.
ne vt oꝑa tua ꝑdaſ. nec ſatis habeas ſemel
circūire. quotiens ibis totiens magis pla
cebit quod bonū erit. vicini quo pacto ni-
teant id animaduertito et vti eo ītroeas. ⁊
circumſpicias vti inde exire poſſis Uti bo
num celuꝫ habeat ne calamitoſum. Si et
ſolo bono virtute ſua valeat. Si poteris
ſub radice montis. Si et in meridiem ſpe
ctet in loco frigido. Loco ſalubri. operario
rum copia Si et bonū aquarium. oppidū
validum prope ſit. In his agris qui nō do
minos ſepe mutant. Qui in his agris pre
dia vendiderunt quos pigeat vendidiſſe.
Ubi bene edificatū ſit Caueto ne alienam
diſciplinā temere contemnas. a domīo bo
no colono bonoqꝫ edificatore meliꝰ eme-
tur. Ad villam cū venies videto vaſa ⁊ tor
cularia et dolia ſi multa ſint. vbi non erūt
ſcito pro ratione fructuū eſſe inſtrumenta
multa vel pauca ſint. videto ſumptuoſuſ-
qꝫ ager ne ſit. Paterfamilias cum ad vil-
lam venit. fundū ea die ſi poteſt circueat ł
die ſequenti vt agnoſcat quomodo fundꝰ
cultus ſit. Operaqꝫ facta infectaqꝫ ſint.
Poſtea villicuꝫ vocet ac interroget quid
operis factum ſit. et quid reſtat. ſatis ne

tempoꝛe opera ſunt confecta. poſſitqꝫ que
reliqua ſint conficere. Et quid factuꝫ vini
frumētialioꝝqꝫ omniū. Ubi ea cognouit
ratione̅ inire opoꝛtet operarū dierum ſi ei
opus non appareat. Dicit villicus ſe dolo
caruiſſe. ſe non valuiſſe. tēpeſtates malas
fuiſſe. ſeruos affugiſſe. Ubi eas alias de cau
ſas multas dixerit. ad ratione̅ opeꝝ opera
rumqꝫ villicū reuoca Cum tempeſtates ⁊
pluuie fuerint. que opera per hyemē fieri
et per imbꝛē potuerunt. dolia lauari. piari
villam purgari. frumentū tranſferri. ſter
cus foras efferri. ſterquiliniuꝫ fieri. ſemen
purgari. funes ſartiri. nouos fieri cētones
Cuculiones familiā potuiſſe ſibi ſartire. ꝑ
ferias potuiſſe foſſas veteres tergi. viā pu
blicam muniri. vepꝛes recidi. oꝛtum fodi.
pꝛatū purgari. virgas vinciri. ſpinas trū
cari. Cum ſerui egrotauerint cibaria tāta
dari non opoꝛtuiſſe. Que opera reliq̄ ſint
curare vt ꝑficiātur. ſi quid deſit in annum
vt paretur. que ſuperſint vt veneant. q̄ opꝰ
ſint locari vt locētur. et que opa fieri. et q̄
locari vt imperet ⁊ ea ſcripta relinquat. pe
cus omne conſideret. oleū vinū frumentū
et quidq̄d ſuperſit vendat. boues. vitulos
armenta. oues. lanam. pelles. plauſtrū ve
tus. ſeruū ſenem ⁊ moꝛboſum vēdat. Pa
trem eni familias vendacē nō emacē opoꝛ
tet eſſe. Iteꝫ que ꝑtinent ad ſationē ſuo q̊ꝫ
tempoꝛe pꝛomēda. id eſt. manifeſtāda ſūt.
Que vendenda videndū. Ea eni que ſerua
ri non poſſunt anteq̄ꝫ ſe cōmutēt celeriter
pꝛomat et vēdat Que ſeruari poſſunt. tūc
vendat cum charitas eſt. Sepe eni diutiꝰ
ſeruata non modo vſurā adijciunt. ſed eti
am fructū duplicant ſi expectato congꝛuo
tempoꝛe pꝛomat.

Incipit liber ſecūdus de natu
ra plantaꝝ et de rebꝰ cōmunibus
cultui cuiuſlibet generis agroꝝ

c

QVm in ſupe
rioꝛi libꝛo de his q̄ neceſ
ſaria ſunt ſaluti habitāti
um rura q̄daꝫ vtilia ſcri
pſerim. Cōſequēter d' ip
ſoꝝ opationibꝰ i villis agēdis dicendū eſt
Ueꝝ q2 ruris exercitia variant̄ ſm varieta
tem plantaꝝ locoꝝ ⁊ tēpoꝝ. quoꝛū diuerſi
tas ſine noticia nature plātaꝝ ꝑtiū ipſarū
⁊ eoꝝ q̄ plātis neceſſaria ſunt ꝑfecte cogno
ſci nō poteſt. de his in h ſecūdo libꝛo agen
duꝫ eſt. Et q2 quedā ſunt cōmunia cultui
cuiuſlibet generis agroꝝ. De his etiā i eo
dem libꝛo dicet̄. Dicā itaqꝫ in pꝛimis d' his
q̄ omni plāte ꝯueniūt ſm generatōis pꝛin
cipia.

De his que omni plante conue
niunt ſm generatōis pꝛincipia

i

IN plantarum ge
neratiōe ſunt ſm frēm Albertuꝫ
ſeptē. ſine q̄bus oīno nulla naſcit̄
planta. Caloꝛ videlicet celeſtis circuli. qui
eſt pꝛimū et viuificū pꝛincipium plantaꝝ.
Secundū autē eſt conueniēs caloꝛ loci. q2
ſi in loco ſit virtus frigoꝛis moꝛtificatiua.
non ſuſcipiet virtutē caloꝛis celeſtis circu
li. Similiter aūt ſi locus vehemēter ſit ad
uſtus. erit heremus arenaꝝ. et eius q̄d vo
catur moꝛtuū ſabulum eo q2 non eſt talis
locꝰ ſuſceptiuꝰ celeſtis v̈tutis plātas viui
ficantis. Tertiū autē eſt caloꝛ q̄ materie ſe
minali q̄cūqꝫ illa ſit inheret. q2 ſine illo aut
nō eſſet receptiua caloꝛis viuifici. aut rece
pti caloꝛis viuifici n̄ eſſꝫ retētiua. ⁊ nunq̄ꝫ
foꝛmaret̄ ex ipo plātaꝝ aliq̄. ſꝫ euaneſceret
ꝑ euapoꝛatōꝫ Pꝛobāt aūt h̊ opa ruſtifica
tōis. q̊niā i q̄buſdā plātis cū ꝑmū foꝛmēt̄
⁊ ſūt tenelle. vmbꝛacula opoꝛtꝫ fieri vt calo
re ſolis nō euaneſcāt ſicut q̄n̄ ex ſeminibꝰ
pullulant cypꝛeſſi vel ficus. Tria autē ſunt
miniſtrantia ſubſtantialē materiā. quoꝛū

primū eſt humor naturalis inherēs ei qđ
formatur ī plante ſpeciē. que primū ſpirā-
do pullulat ſurſum ⁊ erumpit ad terre ſu
perficiē. qui cū pullulat euacuat ab inferio
ri materiā humoris. totā ſubſtātiā humo
ris formans in inſtrumēta plantule et in-
ferius in radicē. Deſtituta aūt virtus calo
ris ſubiecto attrahit humorē locis. et iſte
eſt ſecūdus humor miniſtrās ꝯcepte plā-
te nutrimentū. ſicut miniſtrat matrix ſan
guinem menſtruū in cōceptione ⁊ forma
tione animaliū. Tertius eſt humor pluui
arum ⁊ roris ⁊ niuiū deſuꝑ venientium.
qui ſe habēt ad plantas ſicut humidū nu-
trimentale ex cibis ſumptū in animalibus
⁊ ideo humidū hoc deſideratᷓ a plātis iam
formatis ⁊ ad ſpeciē deductis. ſicut cibus
deſideratᷓ ab anima natis animalibꝰ. Se
ptimum aūt quod exigitᷓ eſt aer cōueniēs
extrinſecus. ille enī conſeruat ſi bonus eſt
aut corrūpit ſi malus eſt plantas. Et ideo
venti vrētes ⁊ pruine mortificātes ledūt et
deſtruūt plantas. ab aere autē temperato
ꝓportionabiliter ꝯualeſcūt ⁊ fructificant.
Amplius aūt arbor in genere ſuo eſt cali
da et humida. ⁊ calor quidē aperit meatū
⁊ impellit humidū. humidū aūt abundās
ſufficiēter miniſtrat materiā. ⁊ ideo ſtatim
exurget in ſtipitē. et auget illū et roborat. ⁊
emittit in eo ramos multos ⁊ ī ramis plu
rimas virgas.

De diuerſitate generationis plā
tarum.

Conſiderandum
eſt autē principaliter de diuerſi-
tate generationis. Ex diuerſitate
enī generatiōis plantaꝝ fere ſcietᷓ tota na-
tura eaꝝ. Et d̄ hac quidē diuerſitate ab an
tiquis fere amplius nihil inuenitᷓ. q3 qđ di
xit Ariſtotiles ꝙ arboꝝ ſc3 et plantarū q̄-
dam generantᷓ plantate. quedā ex ſemine.
et quedā per ſeipſas. ex ipſoꝝ elementoru3
cōmixtione ⁊ virtute celeſti. que tali cōmi
xtioni vitā influit vegetabilē. Uarro autē
refert ꝙ eſt quedā generatio plantaru3 oc
culta. que fit ex ſemine in aere exiſtente. vt
Anaxagoras ſcripſit. vel ex ſemine ī agru3
inducto ab aqua fluente. vt Theofraſtus
affirmat. ſufficere tamen puto id quod di
cit Albertus. nam vtrū q3 dictū ſatis com
prehendit. ⁊ precipue dictū Theofraſti. Et
ea que plantatur aut a radice nata euellitᷓ.
aut a ſtipite aut a ramis aut a ſemine na-
ta transfertur de loco ad locū. ſed hoc pro
prie non plantatio ſed transplātatio dicitᷓ
Et iſte que ſic transplantantᷓ. quedā totali
ter ⁊ integre trāſplantantᷓ. et queda3 ꝓpter
duriciē ſue ſubſtantie ⁊ corticis aliquantu
lum cōtundūtur ⁊ ſcinduntᷓ inferius vbi ī
figuntᷓ terre vt facilius ⁊ citius trahant nu
trimentū. Adhuc autē earū que ſm̄ ptem
aliquā plātantur quedā plantantᷓ in terra
ſicut fit de vite ſalice ⁊ buxo frequentius. q̄
dam plātantur in aliā arborē. et hec plan
tatio vocatur inſitio. Qđ autē in generati
one plante valde nobis occurrit eſt ꝙ plā
tarum quedā ex ſemine habent generatio
nem que nō producūt ſemen ſimile illi ſe
mini ex quo habent generationē. quedam
faciunt ſemē melius et queda3 peius. Ali
quando enī quibuſdā malis ſeminibꝰ bo
ne arbores ꝓueniūt. vt ab amigdalis ama
ris et acerbis aliquādo fiunt dulcia et ali
quando contra. Et ſimiliter a maliſgrana
tis ſiue punicis acidis aliquando fiūt dul
cia et aliquando ecōuerſo. Quarundam
autē plantarū ſemen cū debile fuerit. aut
ex loco aut ex aere temporis incōueniētia
deficit. Et illarū generatio in tali loco non
eſt ex ſemine ſed ex aliqua alia plantatiōe.
ſiue ramoꝝ ſiue radicis. ⁊ hoc p̄cipue eſt ī
pinets ⁊ ī palmis ⁊ ficubꝰ ⁊ maliſgranatiſ
Et ſilr̄ in oī abietū natura. nulla ei illaꝝ ſe
men facit tāte efficacie ꝙ pullulare faciat
niſi raro. Nā ex ſemīe palma q̄nq3 pullu
lat ⁊ cypſſus. ⁊ maxie palma ſi plura ſemīa
ſimul ꝯiungātᷓ. Ex vno eī ſimplici ſemine
pullulat raro S3 cypſſus ⁊ ficꝰ pullulāt ex
vno g̃no ſemiato ad modū herbe primū ⁊
ꝯualeſcūt paulatī. n̄ āt d̄ facili fit ꝙ ex ſemie
malo ꝓueiat bona plāta. nec ecōuerſo. lic3

hoc aliquando fiat. Sed in animali ħ cō-
tingit multotiens ꝓpter diuerſitatē enim
habitationū aeris et ventoꝝ et nutrimēti.
cum animal ſit facilis alterationis frequē-
ter fit ꝙ ſemen male complexionati ani-
malis alterať et fit melius. et bene cōplexio
nati alterať ⁊ fit peius. et animal generatū
fit ſm̄ ſeminis ex quo generať diſpoſitiōeꝫ
vel peius vel meliꝯ. Cuiꝯ ſignū eſt ꝙ omia
domeſtica animalia videmꝯ valde diffe-
rentia in quantitate et colore. qđ non acci
dit eis niſi ꝓpter ſui nutrimēti multam di-
uerſitatē ⁊ diuerſa fomenta ſtabuloꝝ et
alioꝝ locorū in q̄bus cōuerſanť. Propter
qđ etiā carnes eoꝝ in ſapore diuerſificanť
a carnibus animaliū ſilueſtriū. talis eī di-
uerſitas in plantis nō eſt aut tanta nō eſt.
aut q2 radicibus terre affixe ſunt. ⁊ neqꝫ lo
ca mutant neqꝫ nutrimēta.

De ſubſtantia et origine et generatione plantarum

Locus ī quo ori-
tur planta eſt ſicut matrix ī ani
malibꝯ. ⁊ ſuccus ſiue humor ī ta
li loco ꝑparatus et attractus eſt ſicut ſan-
guis menſtruꝯ in matricibus animalium
Vis aūt celeſtis in eis eſt ſicut virtus indi
ſtincta ⁊ nō determinata ad ſpeciē. que q̄n
tum ad plante naturā ſufficiēter determi
natur ⁊ diſtinguiť ꝑ qualitates elemento
rum et modū cōmixtionis eoꝝ in materia
ſeminis plante. Opera autē plante ſm̄ ꝙ
planta eſt ſunt tria .ſ. vti alimēto ⁊ augere
⁊ generare. Vtunť alimēto ſiue trahūt ip
ſum tantū purū conueniēs et ſimile ſibi. et
hoc totū conuertibile eſt in ſubſtantiā mē
broꝝ. ideo non habēt ventres ⁊ venas ſed
tantū poros. ⁊ terra eſt eis ꝓ ventre. in qua
dimittunt vtrāqꝫ impuritatē ſiccaꝫ videli
cet ⁊ humidā Et hec eſt cauſa ꝙ infigūt ra
dices ori ſuo ſimiles in terraꝫ. ex qua ſicut
ex ſtomacho ſugūt nutrimentū. ⁊ dirigūt
radices deorſum maiores plāte omēs ad
locū calidū terre. vbi terre calor melius cō
miſcet et digerit nutrimentuꝫ. Et ſi alique
plante magne in ſupꝑficie ſpargūt radices.
⁊ non in ꝓfundū dirigunt. cito areſcūt. q̄a
nutrimentū qđ eſt in ſupꝑficie terre euane
ſcit ab eis in fumū ꝑ calorē ſolis. ⁊ non co
gitur ſpirare in radicibus eaꝝ ꝑ loci conti
nentiam. Augere aūt ipſaꝝ plantaꝝ dicūt
quidā eſſe in infinitū. aſſerentes plantam
augeri q̄ꝫdiu radicibus terre adheret. qui
bus nō eſt conſentiendū. q̄a certū eſt oīm
natura cōſtantiū eſſe quantitatē determi
natā inter duos terminos. maximi in ſuo
genere ⁊ minimi. habēt enī ſicut egregie di
cit Ariſto. omnia rōem et augmēti et ma
gnitudinis. Licet enī ex nutrimētali formē
tur et augeanť humido plante. tamē pars
cui faciēda eſt additio in tantū induratur
ꝓceſſu tp̄is vt extendi non poſſit. ⁊ tunc cō
ſtat augmentū in longū. et tandē ex eadeꝫ
cauſa ſtabit etiā ad alios duos diametros
qui ſunt in latū ⁊ ꝓfundū. De operatione
autē generatōnis plantaꝝ hic ſolū diciť ꝙ
ſugendo ꝑ poros habēt nutrimentū. et de
eo qđ extrinſecus in gemmis a ſpū egredi
ente eleuať formāt omne qđ gignūt

De diuiſione plante per ſuas partes integrales.

Conſequenter au-
tem de ꝑtibus vegetabilibꝯ plan
tarū determinanduꝫ eſt. ⁊ de his
que accidunt eis ex natura et non ex cultu
De fructibus enī ⁊ cultu dicetur poſteriꝯ
Oportet igiť ſcire ꝙ ſicut in animalibus.
ita in plantis. quoddā eſt qđ eſt potētia q̄
libet pars plante. et vocať ſuccus. et quod
dam ē qđ eſt ꝑs plāte actu. ſicut radix ſti-
pes et ramus ⁊ hmōi. Eſt autē ſuccus hu
mor ꝑ poros radicis attractꝯ ad nutrien
dam totā plantā. qui per ꝑtes plante a vir
tute nutritiua diſtribuiť. neceſſe eſt igiť ꝙ
ad plante ſimilitudinē calore digeſtiuo ſit
terminatꝯ. non enī nutrit niſi ſimile qđ ex
contraiacētibus paſſionibꝯ ꝑ digeſtionē
ad ſimilitudinē eius mēbri vł ꝑtis q̄ nutri
tur alteratū eſt. Ex his autē neceſſario re-
linquitur ꝙ humor cibalis plante magis

ſit inſipidus in radice ⁊ ſcḿ ꝙ magis ⁊ ma
gis a radice ꝓcedit. ſic plus ⁊ plꝰ accipit ſa
porem plãte cõuenientẽ. Sicut autẽ acci
pit ſaporẽ ita etiã accipit inſpiſſationem.
ſubtiliationẽ ⁊ acumen. Ex actione enĩ ca
loris in ipſum. neceſſe eſt oĩa hec inuenire
circa ipſum niſi ꝑ accidẽs impediaẗ vt in
fra docebitur. ⁊ in q̃buſdã quidẽ plãtis ca
lore exalãte plurimũ humidũ remanet ter
reſtre viſcoſum lucidũ ꝓpter multaʒ dya
phani naturã in ipo. ⁊ eſt odoriferũ ꝓpter
actionẽ caloris in ipſo. eo quidẽ ꝙ cõueni
enter digeſtũ ẽ aromaticũ ẽ. qđ autẽ corru
ptum eſt fetidũ eſt. ⁊ hoc humidũ quando
calore aperiente parũ ſtillat frigiditate ae
ris exiccaẗ ⁊ vocatur gummi. Aliq̃ñ etiaʒ
diſtillat ꝑ vulnꝰ factum ferro in planta. et
tunc etiã gũmi vocatur. ſed non eſt tãte v
tutis vt p̃dictũ. Partes aũt que actu ſunt
ꝑtes plãte diuidũtur in duo genera. q̃daʒ
enim ſunt ſicut mẽbra officialia in anima
libus. quedã aũt ſicut ſimilia. Nodi enim
⁊ iuncture ⁊ vie ꝑ modũ venaꝝ extẽſe et ra
dices ſunt ſicut membra officialia et nutri
menti officio deſeruiẽtia. Sed lignũ in ha
bentibus lignũ et caro herbalis in nõ ha
bentibus lignũ eſt ſicut membrũ ſimile in
animalibꝰ. Cortex autẽ ſicut pellis in ani
malibus. Et ad hunc modũ eſt de ceteris
ꝑtibus plãte. Sed nodꝰ ille qui vocaẗ mal
leolus eſt factꝰ a natura vt in ipo ſtet ſuc
cus ⁊ ampliorẽ accipiat digeſtionẽ. cuiꝰ ſi
gnum eſt ꝙ ſi in ramo ſilueſtris arboris fi
at inſitio vltra medium ita ꝙ medulla ſit
abſciſa ⁊ poſtea ligata conſolideẗ. tempa
bitur malicia fructuuʒ ⁊ meliorabiẗ ſapor
eoꝝ. Cauſa aũt eſt ꝙ ibidẽ retortũ porũ in
ueniens nutrimentũ aſcendẽs ꝑ truncuʒ
ſtat ⁊ diutiꝰ digeſtũ in meliores digeritur
⁊ transformaẗ fructꝰ. huiuſmodi autẽ no
dos habent p̃cipue in plantis ea que rare
ſunt ſubſtãtie ⁊ habẽt magnas medullas.
aut in toto ſunt cõcaua ⁊ cum hoc ſũt val
de longa. ſicut eſt vitis ⁊ viticella ⁊ cucur
bita ⁊ arundo. ⁊ genera frugum vt triticũ
et ſiligo ⁊ ordeuʒ ⁊ auena ⁊ alia hmõi Ra
dices tamen planta habet ori ſimiles q̃n
tum ad tractum nutrimenti. habẽt tamen
quantũ ad aliũ modũ ſimilitudinẽ et effe
ctum cordis radices plantaꝝ. quoniaʒ cor
nutrimento attracto primũ infundit calo
rem viuificũ ꝑ quẽ ad membra moueri in
cipit. ⁊ hoc facit radix in plãtis. quoniã ex
radice datur eis calor et forma vite poten
tialis ꝑ quã ad omnes ꝑtes plãte natura
li motu mouetur. Sunt plãte voraces di
cte ⁊ abſtinẽtes ꝓpter radicũ ſuaꝝ diſpoſi
tiones contrarias Raras enĩ et poroſas ⁊
calidas habẽtes radices multũ trahũt de
nutrimento plꝰ autẽ q̃ʒ cõuerti poſſit ⁊ ter
minari a natura arboris. Et tũc arbor ge
nerabit fructus vermiculoſos ⁊ putreſcẽ
tes ſi non exudet. vel aliter emittat ſuꝑflu
um humidũ. In iuuentute autẽ plantarũ
hoc maxime accidit ꝓpter caliditateʒ iuuẽ
tutis earum. Aliquãdo aũt curãtur ex h
ꝙ ꝑforãtur iuxta radicẽ. Ibi enim exit ſuꝑ
fluum humidũ ſicut ꝑ fleubotomiaʒ. Si
autẽ plante calide ⁊ rare radicis ſint in ter
ra ſicca in qua pluit raro ⁊ in qua cadit cũ
impetu multa pluuia ſicut in terra clima
tis ſecũdi ⁊ tertij et forte quarti ꝓ aliq̃ ſui
parte trahit radix plãte multis vicibus in
terpolatis ex abundãtia pluuie multũ nu
trimentũ qđ anteq̃ʒ alia pluuia ſuꝑueniat
trahitur ad ꝑtes ſuꝑiores ⁊ cõpleta dige
ſtione ꝑficitur. et ideo tales in talibꝰ locis
ſepius forte florent ⁊ fructus emittũt. ⁊ hec
eſt cauſa quare in terra maurorũ ſepe flo
rent arbores in vno anno. fit autẽ ⁊ hoc in
noſtris climatibꝰ licet non producãt plã
te noſtre niſi paucos flores q̃ñ poſt eſtatẽ
humidã ſequitur autumnꝰ valde calidus
et ſiccus. Sunt autẽ quedã plãte humide
aquatice molles. ⁊ ille quocunq̃ʒ modo in
figanẗ terre de facili radices emittũt ⁊ con
ualeſcunt. hoc aũt faciunt etiã quedaʒ du
re ꝓpter ſimilitudinẽ ligni radicis ⁊ corpo
ris plante ſicut buxus cuiꝰ ramꝰ in terraʒ
infixus de facili conualeſcit. In quibꝰ aũt
hoc non fit cauſa eſt ꝙ deſtituitur lignum
nutrimento anteq̃ʒ ex ſe formare poſſit ra

dices eo ꝙ aut poroſum non eſt aut nō ha
bet calorem ſufficiēter trahentē ⁊ ideo are=
ſcit anteq̄ȝ ex ſe emittere poſſit radices. et
ideo quecunqȝ calide ſunt ramis infixis ī
terram conualeſcūt ſicut buxus et ſauina.
et multe alie. Et iterum quecunqȝ molles
ſunt tactu ab humore terre nutriūtur et ī=
plentur ⁊ cōualeſcunt ſicꝰ ſalix ⁊ tilia. Que
cunqȝ autē neutrā habēt diſpoſitionē haꝝ
frequenter areſcunt quādo rami earū ter
re infigūtur. Uena aūt in planta ꝓprie lo=
quendo non eſt. ſed neqȝ ſm multū mani=
feſtam ſimilitudinē habēt. ſed vie nutrimē
ti dicūtur vene eius que aliquando ſūt di
recte aſcendētes. et tunc creſcit planta qua
ſi per quaſdā tunicas herbales vł ligneas
quarū vna ſupponit̄ alteri que aliquando
ſunt tortuoſe et tūc efficitur planta nodo=
ſa. Aliquādo autē diffundūtur reticulatī
in plantam ⁊ per vias directas nutrimen
tum trahitur ⁊ per trāſuerſales retinetur
et reprimit̄ in ꝑtes plante ipſum nutrimē=
tum. Ueniunt etiā vie iſte aliquando a ra
dice aſcendentes. Aliquando autē ex me
dulla ad exteriora plante ſicut linee multe
producte ab eodē centro. Talis igit̄ eſt di=
ſpoſitio venarū in planta. Medulle autē
plantarū vident̄ eſſe ſicut nucha in anima
libus ⁊ per medullā in arboribus decurrit
et pulſat plus de ſpiritu plante q̄ȝ ꝑ aliquā
aliarū viaꝝ ⁊ in ea eſt vigor ſpiritualꝭ plante
quia aliter partes diſtātes a radice non he
ne viuificarent̄ ad formā ſpeciei plante Et
ideo plante habent ortum et principiū ra
morum qui oriunt̄ a corporibꝰ plantarū
a medulla quaſi a vicario radicis. Et quā
do ligna ſcindūtur ꝑ ariditatē ꝓfundatur
frequenter ſciſſura cōtinue vſqȝ ad medul
lam et vltra non inuenit̄ ꝓfundari ſciſſura
niſi raro. Plante aūt que nutriūtur ex me
dulla ꝑ poros tranſuerſales habēt medul
las maiores. Et que nutriunt̄ ꝑ poros di=
recte aſcendētes habent medullas minores
Et quandoqȝ nō vident̄ medullas habere
quando magne efficiunt̄ ꝓpter hoc ꝙ lignee
tunice artate ꝑ alias circūueſtientes com=
primunt ⁊ quaſi inſenſibilē faciūt viaȝ me
dullarum. Et ꝓbabile eſt ꝙ hec ſit vna cau
ſa corruptionis magnaꝝ plantaꝝ interius
ſuffocatō videlicet ſpiritus vitalis in me=
dulla incluſi ꝑ hoc ꝙ conſtringit̄ ꝑ circun
ſtans induratū et conſtrictū lignū. Ipſa au
tem ſubſtantia medulle videt̄ eē ſicut pur=
gamentū quoddā colericū qd̄ ꝓijcit̄ de au
ribus animaliū. et hoc fit ꝓpter calorē ſpi
ritus ⁊ motuȝ qui pulſat in medulla. Cu=
ius ſignū eſt ꝙ fere omnes medulle plāta=
rum ꝑfectarū inueniūtur a principio iuuē
tutis plante eoꝝ albe et humide et in ꝓceſ=
ſu etatis declinant ad citrinitatē et ſiccita
tem. Sunt aūt plante quedā fere totā ſub
ſtantiam habētes medulloſam ſicꝰ ſambu
cus ebulus ⁊ hmōi. et omnes ille nodos ha
bent multos ⁊ nutriūtur ex medulla. et idō
eſt multa in eis. et in hoc genere eſt vitis ſȝ
minus eſt medulloſa q̄ȝ ſambucꝰ ⁊ ebulꝰ.
Alias autē experimur plantas in toto cō=
cauas ſicut fiſtulas quaſdā et calamos. et
hoc fit ideo quia ille multo indigēt ſpiritu
fumoſo libero qui eleuat̄ in concauo plā=
tarum illarū ex nutrimento qui aſcendit ꝑ
directos poros laterū plante ſicut arundo
et calamoꝝ genus et hmōi. hec igit̄ ē diſpo
ſitio medullaꝝ. Cortices in plantis ſunt ſi
cut coria in animalibꝰ niſi ꝙ adeo non co=
hereant plantis queadmodū coria in aīma
libus. Et ſicut in animalibus ꝑs corij excor
ticata ⁊ abſciſa nō recreſcit ſine magna ani
malis cicatrice. ſed ſciſſa ꝑ longū et latum
pellis cito conſolidatur. ita eſt in corticibꝰ
plantarum ꝓpter quod exiccantur plante
frequenter quando in ſtipitibus in circūi
tu cortex ab eis abraditur vſqȝ ad carnem
plante ligneam vel herbalem. Non ē aūt
cortex ex contextōne venarum ſicut coriū
animalis. ſed ſubſtātia corticis generat̄ ex
terreſtri plāte expulſo ad ſuꝑficiē ipſiꝰ Eſt
autē cortex duoꝝ modorū interior ſcȝ ⁊ ex
terior. Interior mollior. exterior durior et
aſperior.

De diuerſitate materialium et

ſimplicium partium plante et de cauſa augmenti eius

Sicut aũt in aĩmalibus inter reticulationes venaꝝ ⁊ neruoꝝ ſunt ſuplemēta ꝑtium ſimpliciũ que ſunt carnes vel ea que ſunt loco carniũ in non habētibus carnes. Ita ſunt in plãtis lignee ꝑtes vl' herbales que ſimplices ſunt ⁊ materiales quibus auctiſ augeť planta. ⁊ quib⁹ deſiccatis ⁊ diminutis planta videť exiccari ⁊ diminui. ⁊ talia dicunť ꝓprie ꝑtes ſimplices in plãtis ⁊ materiales eo ꝙ ille influũt ꝑ nutrimentũ ⁊ effluunt ꝑ exiccationē plantaꝝ ſicut materialia ſuplemēta in animalib⁹. Hoc autē q̃dam cõmuni ⁊ vſitata anathomia cognoſcatur in vrtica maiore ⁊ canapo ⁊ lino. ⁊ i multis alijs que vias venales habēt mltũ fortes ⁊ viſcoſas ⁊ directas. ⁊ quando aq̃ computruit ĩ eis caro materialis ⁊ poſtea exiccať ⁊ cõminuiť ⁊ confricať et recedit et remanent vene illaꝝ plantaꝝ ad modum lane longe candide ⁊ molles ꝓpter viſcoſum ſubſtãtiale quod eſt in eis ⁊ fiũt ex eis panni. ⁊ hic eſt modus quē habebãt antiq̃ phiſiologi in corꝑibus hominũ et alioꝝ animaliũ quos ligabãt cõtra ictum aque vehementis. ⁊ tũc abluta carne naturali ⁊ molliori remanet reticulatũ ex neruis ⁊ venis ⁊ demonſtrabiť modus diuiſionis earum in corporib⁹ animaliũ. Sicut aũt eſt in vrtica canapo ⁊ lino ita etiã ſine dubio eſt in alijs plantis licet materiale nõ poſſit ita ab officialibus partibus ſeparari in eis. Pars aũt non ſimplex in planta diciť eſſe. que ex pluribus ſimplicib⁹ ſit cõpoſita ſic radix ⁊ ramus ⁊ hmõi. Planta diciť a platone eſſe figure hoīs inuerſi. Radices eñi habet ſubtus ori ſimiles. ſed dilatãtur vndiq3 vt nutrimentũ accipiãt. ⁊ ideo dilatatur planta inferi⁹. ſuperius vero dilatať propter ramoꝝ infuſionē. qui multiplicanť ex duabus cauſis quaꝝ vna eſt materiał' ſc3 nutrimenti abundãtia. Altera aũt efficiēſ que eſt calor ſolis vndiq3 exterius tangēs arborem ⁊ ebullire faciēs ſuccũ ⁊ euocans ad exterius. ⁊ ideo erumpit in ramoꝝ multitudinem in ſuperiorib⁹ vbi magis ꝯſtringitur ⁊ ꝑ digeſtionē amplius ſubtiliať. Et hui⁹ ſignum eſt ꝙ plante que circumſepte ſunt multis alijs plantis. ſicut arbores ĩ nemoribus ſpiſſis ⁊ vmbroſis creſcũt ĩ altu3 ⁊ non multiplicanť in eis rami nec multũ ingroſſanť earũ ſtipites. Et carentia q̃de3 ramoꝝ eſt ex eo ꝙ ꝑ calorē ſolis nõ poteſt in eis euocari ⁊ ebulire ſuccus ad ſupficiē ſed potius frigus vmbre concludit calore3 interius qui int⁹ multiplicatus ex fuga cõtrarij eleuat totũ nutrimentũ in altũ. ⁊ cu3 motus frigoris ſit ad centrũ quotiens motus caloris a centro expellit nutrimentu3 ad circũferentiã vt impingueť et dilatetur ſtipes. totiēs reflectiť a frigore loci vmbroſi in ſe nutrimentũ. ⁊ impedit ſtipitis fieri ingroſſationem

De generatione et natura foliorum floris et fructus.

Dico itaq3 q' folij in omnib⁹ plantis materia eſt humor aquoſus non hñ digeſt⁹ a terreſtri ſicco. non bene a fece terreitatis purgatus aliquantulũ paſſus ⁊ cõmixtuſ Finalis autē intētio folioꝝ eſt ad fructuũ coopertimentũ eo ꝙ natura purgatione ĩdigeat a ſuꝑfluitate humidi aquoſi. ⁊ cu3 ſit ſagax ⁊ ingenioſa eodē purgamēto vtitur ad fructuũ defenſionē. Materia autē tam folioꝝ q̃3 fructuũ eſt. quoniã duo ſũt vaporeſ in genere tam in ventre plante q̃3 in alijs vaporãtibus omnib⁹. vapor ſcilicet humidus ⁊ aquoſus ⁊ vapor ſiccus ⁊ ventoſuſ. Vapor humidus eſt materia folij. vapor aũt ſiccus ventoſus eſt materia fructus propter qđ etiã fructus ſm genuſ ſuũ ventoſi eſſe videntur ⁊ iudicanť. Licet autē folium ꝑ vmbrã tempatã reſtringat ſolis arſurã. tamen quia fruct⁹ multa idiget vi ſolis ꝓducitur folium aliquantulu3 diſtans vt non obſtet digeſtioni que fit ꝑ ſolem. Floꝝ autē ſubſtãtia generaliter eſt

facta ex humido ſubtilioꝛi quod caloꝛe pꝛi mo ebullit ꝛ ꝑpter abundantiā que eſt ī ip ſo dilataꝶ ad modū folij. Ideo tamen quia humidū habꝫ magis digeſtū flos fere vni uerſaliter eſt odoꝛis boni. quod nullo mo do eſſet niſi humidū optime digeſtū ꝛ ſub tile haberet. ſicut et terreſtre qḋ in ipſo eſt ſubtiliſſimū eſt et valde cōmixtū cū humi do. Cū enī ex vapoꝛe terreſtri ventoſo crea tio ſit fructuū eſt in ipō vapoꝛe ſubtiliꝰ ali quid et humidius et minoꝛis terreſtritatis quod non de facili conſtat ꝛ inſpiſſaꝶ cali do digeſtiuo. ꝛ hoc tamen fit magis vapo rabile q̄ꝫ reſiduū eiuſdē qḋ eſt in ſubſtātia plante ī loco gēme in quo erūpit fructꝰ. ꝑ mo caloꝛe ſtatim erumpit et formaꝶ in flo rem ꝑpter qḋ adheret floꝛi ros qui mel ꝓ ducit et cerā. et hoc inuenimus in interioꝛi bus floꝛū in ꝓfundo. q꞉ tamen natura for mat ſubtile humidū qḋ paſſum eſt a ſubti li ꝛ bene cōmixto ſicco. fluit ex ipſo ſubtile et bene decoctū quoddā humidū aqueūꝫ quādoqꝫ ꝑ modū dulcis flegmatis in cre atione humoꝝ in animalibꝰ. Cōſtat ergo ꝙ floꝝ ſubſtātia fit ex ſubtili aqueo cōmi xto cuꝫ ſubtili terreo qḋ ſubtilitate ſua po tius foꝛmabile eſt in figurā floꝝ q̄ꝫ ingroſ ſiciem fructuū. Et ideo pꝛimo caloꝛe veris floꝛes ꝓrumpunt ꝑpter ſubtilitatē ſubſtā tie ſue materialis ꝛ facilius leduntꝶ a frigo re q̄ꝫ folia vel fructus ꝑpter eandē cauſaꝫ. Et ſunt multū redolētes ꝑpter ſubtile hū dum q̄ḋ a ſicco cōueniēter paſſum eſt. qḋ quaſi ſpūaliter ita reſoluiꝶ in ipſoꝝ ſubſtā tia. Et humidū folioꝝ magis groſſe aque indigeſte eſt. Et humidū fructuū in pꝛin cipio ſui magis eſt ſtipticū et terreſtre in di gens mľta digeſtione. ꝑpter quod vltimo completꝶ poſt folia ꝛ floꝛes. Ampliꝰ cū fru ctus cadunt ꝛ germināt non trahunt aug mentū vel nutrimentū a carne illa ſꝫ a ter ra. Cuiꝰ ſignū eſt ꝙ cuꝫ auferaꝶ tota aqua circumpoſita meliꝰ germinant ſemina q̄ꝫ quādo eis remanet. Preterea nutrimētū fructuū putreſcit facile eo ꝙ natura nō ex cogitauit illud niſi vt putreſcat cōpleto ſe mine ꝛ cadens in loco ſeminis ſimet ꝛ in fundat lutū in quo ſemen faciliꝰ conuale ſcat. Cuiꝰ ſignū eſt opus ruſticoꝝ. Cū enim vites feraces volūt facere ſimāt eas ex pā pinis et acinis que colligunt ex ipſa eadeꝫ vinea cuiꝰ vites feraces eſſe intendūt. hec etiā conſiderātur in opꝰibus nature. ſi ei ca ro fructus ad fecunditatē ſeminis nō con fert cuꝫ natura nunq̄ꝫ deficiat neceſſarijs ꝓculdubio ſeparet ſemina ꝑ ſciſſurā ꝛ ꝛu pturam a carne fructuū cadentiū. et huius contrariū videmꝰ in nature ope. opoꝛꝫ ei ꝙ ſimatio terre que fit ꝑ putridā carnem fructꝰ ad fecunditatē ſeminis eiuſdē ope retur. Contingit aūt frequentius deperire fructū q̄ꝫ floꝛē ex aliqua triū cauſarū. Ali quando enī magne ſunt plāte ꝛ humiduꝫ ponunt ad nutrimentū ex quo formādus erat fructus ſed ſubtile qḋ tranſit in floreꝫ non eſt ita incoꝛpoꝛabile plāte. ꝛ tūc perit fructus ꝛ non flos. Aliq̄ñ autē non ita ci to poteſt moueri groſſum ꝛ vinci ſicut ſub tile humidū et tūc ſecūdo tertio foꝛte vľ q̄r to anno fructificāt licet omni anno floreāt Aliq̄ñ aūt nō poteſt tantū attrahere pro pter duriciē ſuaꝝ radicū. et tūc foꝛte non at trahunt ſufficiēs nutrimentū fructibꝰ niſi per duos annos vľ tres. Et q̄ñ congrega tum fuerit in plāta ſufficiēs nutrimentuꝫ tunc fructificāt et nō in alijs annis. In ole is igiꝶ pinguibꝰ tale eſt indiciū ſicꝰ diximꝰ. ſed olee ſepe pꝛiuanꝶ fructu eo ꝙ ad fructū eius multꝰ humoꝛ pinguis exigiꝶ ꝛ multꝰ caloꝛ digerēs. et iḋ ex dictis cauſis frequen ter impediꝶ

De vnitiōe et diuiſione plātaꝝ.

Eſt aūt unus mo dus vnitionis qui fit ꝑ inſitionē in qua planta vniꝶ plāte ſicut ſti pes radici et ſicut ramꝰ ſtipiti. et cōtinuaꝶ cum ipā ita ꝙ ꝑ omnia efficiunꝶ eiuſdem li gni et eiuſdē nutrimēti cum tamē non ſint eiuſdē ſpeciei aut foꝛte eiuſdeꝫ generis q̄ñ fit inſitio Et plāta que inſeritur intantum trahit nutrimentuꝫ ab ea cui inſerta eſt ꝙ

inferiuſ cui fit inſitio natura ſua nihil ꝓ-
ducit niſi radices. Supiꝰ aūt neq; ramoſ
emittit neq; ſurculos niſi raro. Digeritur
aūt ſuccus ad naturā ⁊ modū inſite ⁊ non
eius cui inſerit̃. Et ex hoc ſcimuſ in arbore
duas eſſe digeſtioneſ licet ad inuicē ſint ſa
tis ſimiles. Quaꝝ vna eſt in radice ⁊ alte-
ra in ſtipite ⁊ in ramiſ. quare probabile eſt
eſſe meliorē inſitionē inferiorē q̃z ſupiorez.
Et quanto magis fiat inferius. tanto ma-
gis fructum ⁊ ſaporem eius immutari ⁊
domeſticari. quanto vero fiat altius. tan-
to minus quia maior eſt immutatōis vir
tus in toto q̃z in pte. et maior in maiori ar
boris pte q̃z in minori. Et qd̾ his mirabili-
us eſt. caro fructus eſt ƀm naturā ⁊ virtu-
tem digeſtionis ſtipitis. et ſapor nuclei et
vigor eſt ƀm naturā ⁊ virtutē radicis. Cu-
iuſ cauſa eſt ꝙ pulpa carnis fructuū eſt d̾
ꝓximo fluens. ſubſtātia aūt nuclei non po
teſt de ꝓximo fluere. ſed de ea pte que ē lo
co cordis plante ex cuiꝰ virtute tota arbor
informatur ⁊ hec eſt radix. Similiter autē
eſt in ſeminibus animaliū que ex maxima
parte abſcindunt̃ de cerebris animaliuz. et
attrahunt̃ diſtillātia ꝑ totū corpus vt v̓tu
tem corpis totiuſ accipiant. ſic enī ⁊ nuclei
trahunt̃ a primo membro arboris vt acci
piant virtutez totius ⁊ maxime radicis q̄
eſt virtutē tribuēs toti corpi plantaꝝ. Du
bitatur aūt quare in animalibꝰ diuiſa nō
conualeſcūt. diuiſoꝝ aūt vtrūq; in plantiſ
conualeſcit Solutio ꝙ videlicet planta ꝓ
pter ſimilitudinē ſuaꝝ partiū vndiq; ſicut
ꝑ os quoddā ſugit nutrimentū. et in ſe q̃ſi
in ventre ⁊ venis digerit. ⁊ ideo conualeſce
re poteſt. Sed in animalibus q̃uis habe-
ant in multis ſimilia corpa. et ideo diuiſa ī
vtraq; pte retineant ſenſum ⁊ motū. tamē
quedā organa diuiſa a reliquo corpe ha-
bent formā ſicut os. et ideo quecunq; par
tes illis deſtituunt̃ conualeſcere nō poſſūt
eo ꝙ nutrimentū non poſſunt ſugere nec
ad congruitatē ſui corpis digerere ſine ill̾.
In diuiſione autē iſta magis lacerata cō
ualeſcunt niſi ſint valde rare ſubſtantie ſi
cut vitis ⁊ ſalix. hoc autē ideo fit quia cum
laceratur ad inferiꝰ ramuſculꝰ retinet me
atus apertos ⁊ vias integras verſus nu-
trimentū. et ideo ſtatim vt vie ille ad nutri
mentum attingūt ſugere incipiūt ⁊ conua
leſcit planta. Cū aūt incidit̃ vel ſecat̃ tūc po
ri dirigunt̃ ad nutrimentū vt vnū punctū
et non ꝑ longitudinē aliā nutrimento infi
guntur ⁊ in ipa ſectione totū corpus plan
te concutit̃. ⁊ ipſi pori artant̃ ꝑ colliſionē et
compreſſionē impetus ſecantis. ⁊ ideo fre
quenter areſcunt inciſi ꝓter vitem ⁊ ſalicez
que ſunt rare ſubſtātie. ſed tamen conua-
leſcit magis ex tranſuerſo aliquantulū lō-
go vulnere abſciſus ramꝰ q̃z directe abſci
ſus et circulariter Et hoc contingit vt dixi
quia poros plures tūc apertos habebit v̓
ſus nutrimentuz quando ex tranſuerſo ſe
catur q̃z quando ex directo. Cuiꝰ ſignū eſt
ꝙ quādo diuidunt̃ radices antiquaruz ar
borum ƀm longitudinē melius fructificāt
eo ꝙ per totā longitudinis diuiſionē ꝑ po
ros fit attractus nutrimēti. Si autez ex di
recto ſecetur in ꝓfundū nihil omnino con
fert. et forte nocebit tantū ꝙ areſcēt arboreſ
ille. Adhuc ⁊ huius alia ratio eſt. quia lon
gitudo diuiſa non impedit curſum nutri
menti ſed latitudo diuiſa ſtatim curſuz nu
trimenti ⁊ viaz intercipit et impedit. Et idō
ſciſſura in arboribus ꝑ longitudinez facta
nihil omnino ī figura et ſapore variat fru
ctus quando fuerit ſanata. Si aūt diuidā
tur vltra medullam que ī medio eſt ramu
ſculorum ⁊ conſolident̃ ſtatim variabunt̃
fructus ⁊ ſapor eoꝝ ꝓpter diuiſionē quod
contingit ꝓpter impedimentū nutrimenti
quod fit ī nodoſitate que naſcit̃ ex hoc ƀm
latitudinē diuiſa plāta. Et ideo diuiſio ƀm
latitudinē eſt quidā modus inſitionis ⁊ n̄
diuiſio in longum. ſicut oſtendemꝰ ī ſequē
tibus. Preterea plātis ꝑ abſciſionē ⁊ reſti
tutionē ptium redit cōtinue iuuentꝰ. Con
tingit autē aliquā ꝑtem amittere radicem
et pullulabit ex ſtipite alia radix et nutriet
ramos aut omnes aut aliquos et pullula
bit ex radicibus ſtipes et rami. Et ſimiliter

contingit amittere ⁊ recupare ramos aut omnes aut aliquos

De tranſmutatione et mutatiõe vnius plante in aliã

Vnus modꝰ tranſmutationis eſt ꝙ raro poteſt preſcidi ſilua q̃rcina ꝟ fagia ꝯpletorũ lignoꝝ ⁊ magnoꝝ ꝙ recreſcat ĩ eadẽ ſpecie Nã reſciſis arboribus p̃dictiſ recreſcunt arbores q̃ tremule dicunť ⁊ arbores que vocanť miríce in ꝑtibus alamanie que ſunt maioris ignobilitatis q̃ꝫ prime fuerunt. Cauſa aũt huius eſt ꝙ radices vetuſtaꝝ arboꝝ ſolide ⁊ dure ſunt ⁊ clauſoꝝ poroꝝ. nec valent vltra pullulare poſtq̃ꝫ ſtipites arboꝝ ſtantium ſupra eas p̃ſciſi fuerint. putreſcũt igiť ⁊ calor exalans ex ipis ⁊ ſecum trahẽs humidum efficiť formatiuꝰ plante alteriꝰ ſpeciei. ⁊ quia deſtitutꝰ eſt a vigore arboriſ anterioris pullulabit in arborẽ ignobilem. et aliquando nõ pullulabit omnino. aliquãdo non generať inde niſi fungus vꝟ gramẽ vel aliqua alia herba. Eſt et alius modꝰ valde multiplex ſicut certiſſime ꝓbare poterit omnis q̃ experitur in talibꝰ. fere enim quotienſcũqꝫ vna ⁊ eadẽ arbor fructifera in ſtipite abſcindiť. ⁊ relinquiť inferior ꝑs ĩ terra ſicut fit in inſitione ⁊ ipſius eiuſdem arboris fragrũ in eodẽ trunco inſeriť fiunt inde plante quaꝝ fructuſ nec in figura nec in ſapore cum p̃cedentibus cõueniũt. Cuꝫ autẽ inſerunť fragra prunoꝝ ⁊ cinoꝝ vꝟ aliorum fructuũ oſſa habentiũ in truncuꝫ ſalicis efficiunť fructus ſine oſſibus. Similiter autẽ ſi inſeritur vitis in ceraſum vel pirum vel maluꝫ inueniunť vue mature q̃n ceraſa ſunt matura vel pira vel mala. et tales mutationeſ valde mirabiles oſtẽdunt ſe his qui diuerſas faciũt inſitiones. Item expertũ eſt ꝙ cum inſerunť fragra perſici ĩ pruni vel cini truncũ ſiue ſtipitem ꝙ mutãtur ambaꝝ arborum nature ⁊ fiunt eſcula maiora ⁊ meliora q̃ꝫ ſint alia eſcula. ⁊ videtur hoc fieri ſicut in animalibus ex ꝑmixtione vicinoꝝ ſeminũ in complexione. ſic aſini ⁊ eque ex q̃bus generãtur muli vel burdones. non enĩ longe eſt perſicus a pruno vel cino. ⁊ ideo cum vtraqꝫ arbor rare ſubſtantie ſit vtraqꝫ virtutẽ ſuam cõmunicat alteri. Et ſic ex ꝑmixtis virtutibꝰ in loco inſitionis fit ſuccuſ ꝑmixtarũ virtutũ ⁊ ideo tunc illud quod ſuꝑ locũ inſitionis extollitur ꝑmutať in ſpeciẽ aliam paulatim que eſt eſculus arbor quia ꝑ figurã folioꝝ agnoſcitur ꝙ illa aliquid vicinitatis habꝫ ad cinum ⁊ prunũ. ⁊ oſſa que ſunt in eſculꝭ etiam hanc indicãt vicinitatẽ. ⁊ p̃dicta ſcribit frater Albertus. Eſt autẽ p̃ter dictas mutationes illa qua de ſilueſtri fit domeſtica ⁊ de domeſtica ſilueſtris. cuius modum ⁊ cauſam oportet cognoſcere. Eſt enĩ de expertis ꝙ omnis plãta domeſtica ſbtracto cultu ſilueſcit. et omnis ſilueſtris domeſticatur quãdo cultus adhibeť. Silueſtres autẽ habent plures fructus q̃ꝫ domeſtice. ſed habent eos minores ⁊ acriores. ſed domeſtice habent pauciores ſed dulciores et minus acres vel maiores fructus q̃ꝫ ſilueſtres. Modus autẽ quo domeſtica fit ſilueſtris eſt ꝑ ſubtractionẽ cultus ⁊ loci induratione ⁊ arefactionẽ ⁊ p̃cipue ſi ad sabuloſitatẽ ⁊ arenoſitatẽ conuertať. tunc enim duricies non ꝑmittit ad plantas diſtillare vel euaporare nutrimentũ ſufficiens. Arefactio autẽ priuabit nutrimentũ ⁊ ſabuloſitas ſiue arenoſitas vndiqꝫ facit euaporare. et nõ conſtabit vapor circa radices plãtarum. ⁊ tunc macre ⁊ ſpinoſe ⁊ plurimoꝝ fructuũ efficiunť. Multitudo aũt fructꝰ eaꝝ ex ſiccitate ꝓuenit quia ſiccitas eſt cauſa diuiſionis in multa ⁊ parua. vndiqꝫ enĩ intercipitur nutrimẽtale humidum ſicco. ⁊ ideo ĩ mꝉta ꝑua diuidiť. Efficiunť autem fructus acerbi vel amari ꝓpter hoc q̃ꝺ tale nutrimentũ non obedit digeſtioni complete ſicut facit humidũ domeſticationis. Modus autẽ quo ſilueſtres conuertunť in domeſticas valde eſt multiplex. ⁊ verſatur circa tria in genere hoc eſt circa naturã fundi ⁊ circa naturã plantarũ ⁊ circa vm

brás ⁊ ſoles ipſaꝝ. quoniã oportet fundũ
ipſum conuertere ⁊ impinguare ⁊ ſolidũ
et continuũ facere. ⁊ tamẽ non denſet ita ꝙ
ſuperius ſtillantes bonitates recipere nõ
poſſit. et inferius ex terra vaporantes circa
radices plantaꝝ continere. Et oportet con
gerere eum ex tali terra que cũ ſtillicidijs
in ſe fluentibus infundat ⁊ cũ euaporatõe
moueatur apte ⁊ congrue cõtemperet ad
complexionẽ plantaꝝ. Circa plantas autẽ
eſt conſideratio putando eas ꝑ abſciſionẽ
ſpinoſoꝝ ⁊ ſuperfluoꝝ ⁊ ꝑ inſitionẽ. et ali-
quando ꝑ vnguenta ⁊ emollitionem eius
⁊ ꝑ diuiſionẽ corticis eiꝰ vt ingroſſari poſ
ſit planta. Et quãdo fit inſitio ſi debeat ſil-
ueſtris domeſticari. oportet ꝙ aut fragrũ
eiuſdẽ inſerat ſtipiti ſuo. aut fragrũ alteriꝰ
que etiã eſt ſilueſtris. aut in fragra eiuſdẽ
in ſtipite ſuo manẽtia vltra medullam ex
tranſuerſo incidant ⁊ religent. quia tal' no
dus in inſitiõe generatus ex ſoliditate ſua
magis retinet calorẽ naturalẽ ſicut lapis
calefactꝰ maiorẽ et magis diuturnũ habet
calorem q̃ʒ lignũ. humor enĩ diutius ſtat ĩ
tali nodo. tum ꝓpter tortuoſitatẽ. tũ etiam
ꝓpter ſoliditatem ipſius. ⁊ ideo ibi melius
digeritur ⁊ fructus tunc fiunt dulciores et
conuenĩẽtiores. ⁊ iſte eſt p̃cipuus modus
domeſticationis. Conſiderationẽ autẽ di-
ligentiſſimã oportet habere in vmbris ⁊ ſo
libus talium locoꝝ. quoniã quedã non be
ne conualeſcunt niſi in vmbra vt cucurbi-
ta. et quedã non niſi in ſole calido vehemẽ
ter ſicut vitis. et ita eſt in alijs multis. et iõ
iſta ſunt multũ attendenda ꝙ autẽ maio
res et pauciores ſunt fructus domeſticaꝝ
q̃ʒ ſilueſtriũ plantaꝝ cauſa eſt humidi ab-
undantia nutrimenti quod nõ eſt tot diui
ſionum eo ꝙ non tantũ habet de ſiccis et
acutis ꝑtibus ſicut nutrimentum ſilueſtri
um. Et ideo cũ ſit abundans non facile di
uiſibile in pauciora diuidit̃ ſed in ea ĩ que
diuiditur abundantius fluit. et ideo ma-
gis creſcunt et ingroſſantur earũ fructus.

De alterationis diuerſitate que fit in plantis

SEcũdũ aũt gene
rationis diuerſitatẽ notãda etiã
occurrit alteratiõis diuerſitas in
plãtis eo ꝙ ipa frequẽt̃ cauſat generatiõis
diuerſitatẽ. Et de hoc traditũ eſt ab antiq̃s
ꝙ arbor loci frigiditate ⁊ antiq̃tate nimis ĩ
duratur ⁊ cõpactũ habet corticẽ q̃ ꝯcludit
poros radicis ꝑ quos nutrimentũ trahere
debet. Et ſi ſcindat̃ radix eius p̃cipue in ra-
mis maioribꝰ ipſiꝰ radicis et ſciſſure illi la
pis ĩmittat̃ ne iterato claudat̃ ⁊ cõſolidet̃. ĩ
cipit trahere nutrimentũ ꝑ poros ꝑ illũ ſciſ
ſure ⁊ iterato vegetari ⁊ fructificare ⁊ ſic de
ſterili arbore fit aliq̃n fertilis. Ampliꝰ q̃dã
arbores dicunt̃ maſculine ⁊ quedã feminĩ
ne. Et diſcernuntur in hoc ꝙ priꝰ pullulat
maſcula ꝓpter calidũ fortiꝰ mouẽs ⁊ ꝙ fo
lia ſtrictiora ⁊ minora ſunt ꝓpter ſiccitatẽ
maſculi. ⁊ hec habẽt ĩ plãtis pluribꝰ locũ
ſʒ maxime ĩ palmis in q̃bꝰ ramꝰ vl' puluiſ
maſculi poſitꝰ ſuꝑ ramos femine ꝯfert ad
generationẽ ⁊ maturationẽ femine fructu
um. Idem eſt ſi plantet̃ maſculus iuxta fe-
minam vt odor maſculi beneficio vẽti de-
ferat̃ ad feminã. Similiter ſi arbores ma-
lorum punicoꝝ plãtent̃ iuxta oliuas vt va
por paulatim ad oliuas feratur conferũt.
Et per oppoſitum quedam plantarum cõ
notate alijs impediunt generationẽ et fru
ctificationem earum ſicut corilus vitẽ im
pedit. et nux impedit fere omnes alias plã
tas propter pernecabilẽ amaritudinem
quam habet. Ex alteratione etiam aliquã
do contingit ꝙ tantũ aliquando ex frigidi-
tate vel alia cauſa alteratur planta ꝙ mu-
tatur omnino in aliam ſpeciem. aut ſm to
tum aut ſm partem. et hoc modo dicitur
calamentum mutari in mentam aliquan
do. Similiter autem triticum in ſiliginẽ
mutatur aliquando. et econuerſo ſiligo in
triticũ vt ait Alber. Cauſa aũt maxima al
terationũ iſtaꝝ eſt ꝑ cultum nutrimentũ

et locum. Amigdala enī ⁊ malagranata ⁊
quedā alie plante a ſua malicia mutantur
ꝑ culturā. malagranata etiā ſtercore porci
no fimata et dulci aq̄ frigida irrigata me-
liorāt̄. Amigdale aūt p̄cipue qn̄ humiduꝫ
ſuperabundat ſi clauꝰ infigat̄ vel etiā per
forent̄ in aliquot locis vt diſtillet ſuꝑfluū
humidū cū gummi quod multū ipe emit
tunt poſt confixionē ⁊ ꝑforationeꝫ. emēda
tionem recipiūt. Sic etiaꝫ plante q̄ vermi
culoſos faciunt fructꝰ curant̄. ſed ruſtici n̄
faciunt niſi vnū foramen ꝑ quod diſtillat
ſuperabundās humidū. quod cū emittit̄
aliud melius digerit̄ a calore cōplexionali
Hoc etiā artificio plante ſilueſtres i orten
ſes conuertunt̄. educit̄ enim ex ipis humi
dum incultū. et ꝑ cultū alterant̄ corpa eaꝝ
ſicut per medicinā. ⁊ tunc ad aliā complex
ionem cōuertunt̄ ſicut medicus ducit hu
morem malū. ⁊ poſtea p̄bet nutrimentuꝫ
bonum ⁊ alterantibꝰ ſtudet ad generatio
nē ſanguinis boni. Locus tamen et labor
induſtrius multū conferūt maxime ad ta
les attractiones in cultu ⁊ precipue tp̄e an
ni in quo fiunt hꝰ mōi plantationes ⁊ alte
rationes. quedā eni plantarū nō emendā
tur niſi tranſplantent̄. Tempꝰ aūt in quo
plantent̄ p̄cipue eſt in principio veris cuꝫ
tota adhuc virtus eſt in planta. tunc eniꝫ
tranſplantata cōualeſcit quia iam in ſe at
traxit humorē et calorē ex quibus pullulat
⁊ adhuc frigore iuuat̄ ne humidū ⁊ calidū
eius euaneſcat ꝑ euaporationē. Plāte au
tem plantant̄ in hyeme ⁊ meliꝰ cōualeſcūt
q̄ꝫ ea que facta ſunt in vere. In hyeme eni
calidū naturale clauſum eſt in ſeminibus
plante. Et calidū quod eſt in viſceribꝰ ter
re cōcluſum facit euaporare ſubtile humi
dum ad radicē que in locū calidū terre in
figitur ⁊ ex hoc plāta cōualeſcit. nā viſcera
terre magis calida ſunt in hyeme q̄ꝫ in ali
quo alio tp̄e anni. Cū autē viſcera plante
ſic humido vaporante implent̄ ⁊ impiguā
tur ſole appropinquāte emutūt ⁊ conuale
ſcunt. Et hec eſt cauſa quare plātatio q̄ fit
ꝓfunde in viſcere terre optime cōualeſcit i
hyeme. In autūno autē pauciſſime plātāt̄
quia tūc humor euanuit ⁊ calor ⁊ terra re
dacta eſt in cinerē frigiduꝫ ꝑ calorē eſtatis
et ſic nec ex ꝑte terre nec ex ꝑte plāte cōuale
ſcere poteſt In eſtate aūt generaliter mala
eſt plantatio ꝓpter caliduꝫ ⁊ ſiccū qđ eua
neſcere facit vigores plantaꝝ. p̄cipue tamē
in cancro et leone poſtq̄ꝫ orit̄ ſtella que di
citur canicula. qr tunc tp̄s calidiſſimum ⁊
ſicciſſimū eſt. et ſunt corpa plantaꝝ eo ari
da ⁊ v̓tutes eaꝝ debiles ⁊ terra priuata hu
mido nutrimentali. In paucis tamen lo
cis que tanto feruore temperant̄ fit planta
tio in tempore dicto. ſicut eſt locus qui vo
catur codonia frigidus valde ⁊ humidus
aut ex montibꝰ aut qr multuꝫ eſt iuxta po
lum aquilonarem

De diuerſitate plantarum ſum pta iuxta diuerſam fructuum pro ductionem.

Quedaꝫ arbores
vno anno fructificant et in alio re
ficiūtur. ⁊ tales ſunt multe p̄cipue
magne arbores ſicut oliue piri ficulnee et
huiuſmodi. que licet ramos producāt qui
bus cooperiūtur ⁊ dilatātur. tamen in ra
mis illis nō eſt abundās fructꝰ niſi alterniſ
anniſ. eo ꝙ multitudo ramoꝝ trahit ſuccū
ad ſuū nutrimentū. ⁊ non ꝑmittit pullula
re fructuꝫ niſi in alterno anno cū redūdat
humor in arborē. ſicut etiaꝫ magna aīalia
minus ponūt in ſemine q̄ꝫ ꝑua. Amplius
q̄dam in iuuentute ſteriliores ſūt q̄ꝫ i pro
uecta etate. quod ideo contingit ꝙ ſuccꝰ to
tus tranſit in incrementū eoꝝ. Cū autē ſte
terit incrementum tunc melius fructificāt
ſicut vitis que vetula eſt meliores et vberi
ores producit vuas q̄ꝫ iuuenis. dummo
do ad extremam ⁊ decrepitam ſenectuteꝫ
non peruenerit. Illa enim in omnibꝰ fit ſte
rilis propter frigidum et ſiccū quod abun
dat in ea. Quedam autē econtrario meli
us fructificāt i iuuētute q̄ꝫ in ſenectute. ſic̄
amigdali piri. haꝝ autē plantaruꝫ natura
perfecte eſt calida ⁊ humida in iuuentute

ex quibus qualitatibꝰ poſt iuuentutē mutatur in frigidū ⁊ ſiccum. et ideo primū tūc ſteriles efficiunt̄ deinde in totū aride. et h̄ plus patiūtur amigdali q̄ȝ piri

De his quibus indiget omniſ planta.

Omnis planta tota in omnibus ptibus quattuor indiget pcipue ſicut ⁊ animal ſeminali ſcȝ humido terminato loco conuenienti ⁊ aqua ſiue humore tempato nutriente ⁊ aere ſibi cōſimili ⁊ pportionabili Cū hec quattuor pfecta ⁊ conueniētia fuerint optime naſcet̄ planta ⁊ creſcit. Si autē h̄ aut aliquid horū diſceſſerit ab ea debilitat̄ generatio ⁊ incrementū plāte pportionabiliter diſceſſioni eoꝝ

De his que faciunt ad plāte generationē et augmentū

Herbe aūt et quidquid vegetat̄ ⁊ creſcit radicitꝰ infixum terre indiget vno vel pl'ibus de quinq̄ȝ rebus. hę autē ſunt ſemē. putredo. humor. aqua. plantatio que eſt plantā naſci ſuper plantā aliā. horū autē q̄nq̄ȝ primum quidē in ſe virtutē habet formatiuā plante. ⁊ eſt in ipo materia ⁊ efficiēs ſimul Scd̄m aūt virtutē formatiuā accipit a v̄tute ſtellarum. humor aūt qui eſt mixtus ex elementis cibus eſt ⁊ materia tam generationis q̄ȝ generate iam plante. hunc eni planta prima digeſtione depuratū trahit de terra. Aqua autē ſicut in omnibꝰ nutrimentis non deſeruit niſi in hoc q ipſa ē alimenti vehiculum. nec fluxum haberet ad partes cibus niſi p motū aque. Intermiabilis eni exiſtens in ſeipſa bene termīnabilem facit cibū ad mēbra ⁊ ad ptes illas q̄ nutriunt̄. Plantatio autē ſup plantā aliā eſt que fit p inſitionē ⁊ conualeſcit ppterea q planta interiꝰ habens humorē putridū virtute ſolis exalat illum. et fit in plāta alia infra plante in figura differeſ ab ipa. Sūt igitur tria iſtoꝝ generationi plante debuientia. duo autē conferunt ad nutrimentū. Ad generationē enim conferunt ſemen et putredo ⁊ plantatio in planta alia. qd̄ eniȝ generationi confert oportet q habeat in ſe formans aliquid ⁊ ad ſpeciē plante deducens. Hoc aūt eſt formatiuū a virtute inferior ſicut ſemen. a virtute vniuerſali ſuperior ſicut putredo. et hec quidē duo ſimpliciter conferūt ad plante generationem Tertiū autē quod eſt plantatio plāte ī plāta confert ſimiliter ad generationē ⁊ tranſmutationē ipius in figura. Similiter aūt que conferunt ad cibum plante diuerſitatem habent duplicē quoniā humor ē cibi ſubſtantia. Aqua autē confert proprius cibo motum ad partes nutritas. Sunt aūt quedā adhuc que videntur conferre plantarum generationi ⁊ incremento. de q̄bus etiam ſupra facta eſt mentio. ſicut locꝰ conueniens ⁊ aer connaturalis. ſed hec non faciunt aliquid ad eſſe plante ſed ad bene eē. et non conferunt niſi ratione ſeminis aut putredinis aut humoris que ſunt temperata ex loco ⁊ aere plāte cōnaturalibꝰ ⁊ cōuenientibꝰ. Ideȝ aūt aer qui venit in plāte conſtitutiōeȝ inuiſcat̄ humori ſemis ⁊ putredinis ⁊ cibi plāte ſic̄ fit etiā in aīalibus. Ampliꝰ plāte vegetāt̄ in calido tpe in vmbra noctis et liqueſcūt ad ſolis feruoreȝ. eo q calore ⁊ humore p euaporatōȝ deſtituūt̄ In hyeme etiā qñ cōſtringunt̄ plāte exterius inueniunt̄ intus ſuccoſe valde magis q̄ȝ in eſtate. Accidēs aūt qd̄ multū variat ⁊ iuuat naturā plātaꝝ eſt cultꝰ hoīs. ⁊ hoc ideo. q2 plāte in genere aīatoꝝ iuxta elemēta ſunt. ⁊ elementoꝝ vires ⁊ materie mltuȝ habētes. et ideo qd̄ mutat q̄litatem terre ⁊ humoris in qua ſita eſt plāta mltū mutat naturā plāte

De putredine ſiue letamie et ſtercoratione et cibo plantaꝝ

Licet natura ſola ſit pncipiū reꝝ naturaliū. tñ i oībꝰ his q̄ ſub eſt trāſmutabileſ mltū iuuat̄ arte ⁊ cltu vt i melꝰ ꝑ ſe trāſmutet̄

Hac igitur conſideratione loquemur de
agris et eorum cultu et ortis et pomerijs
et ceteris ꝑ q̄ fit cultus plantaꝝ ⁊ remoue⸗
tur a ſilueſtritate ꝑ domeſticationē Sunt
aūt maxime quattuor q̄ circa hoc ꝯſideran⸗
da ſunt. cibus videlicet ⁊ aratio ſiue foſſio
ſeminatio ⁊ inſitio. circa hec ſtudent omēs
agricultores ꝓcipue. Cibus aūt nō eſt ali⸗
quod ſimplex elementū. oportet igit̄ cibū
plantaꝝ ꝯmixtū eſſe. ſi enī ſimplici planta
nutriret̄ ex alio nutriret̄ ⁊ ex alio cōſtaret.
quod omino irrationabile eſt. Adhuc au
tem cibꝰ non eſt aliq̄s qui ad mēbra plāte
per ſe deduci poſſit ꝓpter qḋ indiget plāta
rigato cibo vt hoc conferat̄ ei rigatiōe qḋ
animalibꝰ confert̄ ꝑ potū qui vehiculū eſt
cibi decurrētis ad mēbra. Cibus aūt ꝓpriꝰ
plantarū eſt aliquid cōmixtū humidum.
Res aūt cōmixta humida integritate ⁊ ſa
lute conſiſtēs nō eſt in via mutationis ad
aliud ſed ſaluat̄ in ſeipſa. ꝓpter qḋ nihil nu
tritur a nutrimēto in ſua ſpecie ⁊ ſuo eē ſal⸗
uato ſed potius ab eo qḋ iam añ corruptū
eſt ⁊ deſtitit ab eē ꝓprio aut eſt in via ad il⸗
lud. ꝓpter qḋ animalibꝰ creatus eſt vēter
in quo cibus corrumpat̄ ⁊ extrahat̄ ab eo
illud qḋ nutrit animal humidū nutrimen
tale. Ipſa enī extractio humidi ipſiꝰ qḋ at⸗
trahitur in cibū corruptio eſt eius qḋ nu⸗
trit qḋ in ventrē ingeſtū eſt ꝑ manducatō
nem. Omnis enī corruptio que eſt ſm̄ na
turam ſic fit qḋ extrahit̄ humidū et rema⸗
net ſiccum decidens in cineres. ſicut cito i
cineratur omne ſtercꝰ animaliū. Cū igit̄ n̄
ventrem habeāt plante ſed terra ꝓ ventre
vtātur. oportʒ in terra circa plantās eē pu
treſcentē cibum plāte et tunc attrahi a ra⸗
dicibus eiꝰ humidū et illo cibari. hoc autē
ꝓbant opa ruſticoꝝ qui ſtercore quod le⸗
tamen vocāt ꝓpe omniū plantaꝝ fimant
genera qḋ non ad radicēʒ diſtillat niſi irri
gatione pluuie aut aque deſuꝑ fuſe. Hoc
autē letamen in genere duos habʒ humo
res. vnū quidē ſuꝑenatantē et aereū q̄ nō
facile eſt incorporabilis plāte. ſed potiꝰ at
trahit̄ ⁊ incidit̄ a ſole. Alteꝝ autē habʒ adu

natum ⁊ immixtū ſubtili ſicco quod eſt in
ipſo. ⁊ hic eſt vere cibus plantaꝝ. Planta
rum generaliter corpꝰ ſiccius et duriꝰ eſt
q̄ʒ corpus animaliū ⁊ tali indiget cibo qui
terreſtreitate indurabil' ⁊ ſiccabilis ſit. Vl⸗
terius enī cibus nutriens ſimilis eſt nutri
to. Iudicat̄ autē ⁊ hoc accidēte plantarū
que nimis pingui ⁊ humido nutriunt̄ le⸗
tamine. contrahūt enī fructꝰ eaꝝ saporē ex
letamine. et ſubſtātie eaꝝ hac de cauſa con
trahunt naſcētias ⁊ putredines. Ex letami
ne aūt qḋ coadunatā cū ſuo terreſtri habʒ
humiditatē ⁊ bonā ꝑmixtionē cōualeſcūt
et roborātur ⁊ fructꝰ ꝓferunt congruos et
vtiles. Fructꝰ enī eoꝝ ſaporē ex letamine et
ſubſtātia eoꝝ contrahūt. Adhuc autem ſi
nimis humidū ⁊ pingue ſit letamē aquo⸗
ſam plāta attrahit humiditatē plurimam
⁊ luxuriabit in folijs ⁊ mollibꝰ ramuſculiſ
infecundis. ⁊ non ſufficientē ꝓferʒ fructū
⁊ ille quē ꝓfert erit aquoſus et incōueniēs
Hoc oſtendūt oēs ſilueſtres plāte que nu
trimentū habēt ſiccū ⁊ terreſtre. Fructꝰ enī
omniū illaꝝ calidiores ⁊ ſicciores ſūt ⁊ for
tioris odoris q̄ʒ ortēſium q̄ cibant̄ letami⸗
ne aqueo. Adhuc aūt in philoſophicis di⸗
ctum eſt fructꝰ cauſari ex humido vnctuo
ſo. hoc aūt non eſt niſi ꝙ terreſtreitati fortiſ
ſime cōmixtū eſt. hoc igit̄ eſt maxime qḋ ci
bat ⁊ mutat ſapores ⁊ modos fructuū. ꝓ⸗
pter quod ſtercꝰ auiū non aquaticarū ⁊
ꝓcipue columbaꝝ ꝓcipit Palladius per⸗
miſceri cū letamine. ſtercꝰ hoc feruens eſt
valde ⁊ ſuo calore in letamine ſuperfluāʒ
conſumit humiditatē. et tunc magis cōue
nit plantarū cibo. Ideo etiam aſininuʒ et
equinum vel ouium et caprarū ſtercus a
ruſticis aſſumitur. Hec eniʒ animalia ſic⸗
cas habent egeſtiones. et per inductas ra⸗
tiones magis congruūt letamini planta⸗
rum. hac de cauſa precipitur caueri a ſter
core porcino quod tam ex ſpecie q̄ʒ ex acci
dente quia ſiccum nō eſt plantis affert ma
gnum nocumentū. Sic igitur in cōmuni
diſpoſito letamine oportʒ ꝙ ipſum letamē
ſit in via corruptionis potius q̄ʒ ſit iam

incineratū ⁊ ad terreſtreitatē cineream deductum ⁊ calore naturali deſtitutū Nam optime congruit qđ iam ꝑ putrefactionē reſudat ad ſuperficiē ſuū naturale humidum. Cū ei hoc humidū nutriat q̃ꝫdiu ad hoc radices plantaꝝ reſudat. tamdiu debitum plantis ꝓbet nutrimentū. Quapꝓpter neqꝫ recens letamen omnino querit̃ neqꝫ qđ iam vetuſtate incineratū exiſtit. ſed qđ eſt annuū vel tres ꝑtes anni habens optimum eſſe ꝓnunciat̃ a cultoribus plantaꝝ Recens eni adhuc in ſe claudit humorem vetuſtū aūt in toto amiſit in adminiſtrando humorē ſuū in nutrimentuꝫ. ꝓpter qđ etiam peritiores medicoꝝ conſumptoruꝫ habitacula ꝓcipiunt ſub tali letamine fieri Fomentū enim huiꝰ letaminis a fumigatione ſua aliquid carnibus eoꝝ per poros prebet humectationis. hoc etiā oſtendunt induſtrie alchimorū qui optimas qualſqꝫ maturationes in clibano letaminis precipiunt fieri vocantes clibanū letaminis calorem. qui cum tali ex quo dictū eſt humido expirat ad fimi ſuperficiē. Adhuc autē ſicco letamine poſito ⁊ non bene corrupto videmus areſcere multas plantarum. niſi multo prohibeātur humido aqueo ꝑ continuationē irrigationis. quia ſiccus calor qui ex tali fimo generat̃ circa radices incēdit vitales radices plāte ⁊ exiccat ⁊ i ariditatem conuertit totā plātam. ꝓpter qđ ex omnibꝰ his colligit̃ letamen qđ mutat plāte habitudinē eſſe debere in diſpoſitōibꝰ īductiſ. Sic igitur adminiſtratum letamē mutat plante naturaꝫ plus q̃ꝫ cibꝰ mutet animal quod cibat̃ ex illo. Animal eni magis diuerſum eſt ⁊ longius a ſe alterat cibum q̃ꝫ planta. et ideo cū letamen hoc ſit cibus plante ⁊ vicinior plāte et ſimilior ſit cibus q̃ꝫ aīal. citius mutabit̃ ex cibo q̃ꝫ aliquod animaliū. Adhuc autē iam ſepiꝰ habitum eſt ꝙ planta terrā habet ꝓ ventre. et in terra primā cibus plante recipit aſſimilationem ꝓpter quod trahit ad ſe plantaꝝ mutationē. Uirtutes enim terre precipue ſunt virtutes plantaꝝ. ⁊ ſm terre mutationem erit ⁊ plantarū mutatio. nec eſt aliq̃s modus ita conueniens ad mutandū plāte naturam ſicut per letamen et letaminis contemperationē. Iā enim oſtendimuſ ꝙ in planta non ſunt tot numero digeſtiōes ſicut in animali Scimus autē ꝙ ſimilium in corpore facilior eſt mutatio q̃ꝫ etherogeniorum. et ideo videmus quaſdā plantarum ex cibo non ſolū mutari ad alteruꝫ modum ſaporis fructuū ſuoꝝ ſed etiā frequenter tranſeunt in alias ſpecies ex continuitate cibi ⁊ letaminis ſicut ſuperiꝰ de tritico ac ſiligine dictum eſt. Hoc autē oſtendit artis induſtria quoniā ſi quis in arbore perforatis ramis qui ſunt iuxta ramuſculos a quibus dependēt fructus impleat pulueribus optime contritis foramina ita ꝙ pulueres ipſi ſint ex ſpeciebꝰ multuꝫ aromaticis ⁊ obſtruatur ab vtraqꝫ ꝑte optime cum cera forti et ſpiſſa fructus erunt in ſapore aromatici ſaporem pulueris obtinentes qui tamen ad fructuū ſubſtantiā non perueniunt niſi per euaporationem. Oportet igitur ꝙ multo magis letamē cuius humor ingreditur per ſubſtantiā corpus plante et fructuū mutet naturaleꝫ habitudinem ipſius Oportet autē diligenter conſiderare cauendo ne letamen ꝯgeſtuꝫ ſuper terrā fumet ad flores et fructuſ. aut etiā ad gemmas plantaꝝ. Fumꝰ enim ille ſiccus et intenſus eſt ⁊ fetidꝰ ⁊ ꝑ poros ad interiora plantaꝝ ingredit̃. et plꝰ erumpit q̃ꝫ malus cibꝰ ſicut et animaliū corꝑa corrumpunt huiuſmodi fumi ⁊ odores Hoc autē iam experti ſumus in vitibus ſub q̃bus ſarmenta ⁊ palee et ouoꝝ teſte fumabant ad gemmas flores ⁊ fructus ⁊ multe ex his perierunt omnino. quarundā auteꝫ gemme inutiles facte ſunt ⁊ quarundā flores. Si que aūt aliqđ vuarū protulerunt omnino poſtea aruit ⁊ exiccatū eſt. Talis eniꝫ fumus maxime nocet his que rare ſbſtantie ſunt plantis ſicut vitis. ſic etiā pluſ nocet viris q̃ꝫ feminis propter raritatē corporis virilis. Fumus enim hic indigeſtus ⁊ non alteratus pertingit intra corpus. et

idꝛo coꝛrumpit naturas tam plantarū q̃ꝫ
animaliū. ꝓpter qḋ id qḋ ex herbis et locis
plantaꝝ eradicatū eſt longius pꝛoijci ab
ipſis debet ne coꝛruptionis fetoꝛe plantis
afferat nocumentū. Opoꝛtet etiã nos non
latere ex eadẽ cauſa paludes ab agriculto
ribus fieri debere. ſicca enī palea ſarmenta
et ſtercoꝛa non apte maturãtur ſed potius
coꝛrumpunt ⁊ coꝛrumpūt per fumū ſuū
quẽ emittunt. humefacta aūt laxiꝰ reſoluū
tur in ſupꝑficiebus. et efficiūtur mollioꝛa ꝑ
quoꝝ ſpongioſitatẽ exudet ad ſuperficiē
naturale humidū ⁊ maturet in plantarū
conueniẽs nutrimentū. Huiꝰ autẽ indici
um eſt ꝙ plante etiã ſicut animalia attra-
hunt humidū et cibi ſui vehiculū. Et cum
non potent ſicut animalia. paludalis enī
potus eaꝝ ꝑmiſcet letamini qui facit ipm̄
in plãtis vndiqꝫ fluere ⁊ ipſarū ꝑtes infun
dendo nutrire ⁊ mutare. Nec obſtat ꝙ vi
demus quoſdã ruſticoꝝ ꝑparare loca cul
tuum ſuoꝝ ꝑ incenſos ceſpites et ligna. et
tunc terra meliꝰ fructificat in plantis. hoc
enī non fit ꝓpter plãtas. ſed ad temꝑandã
duplicẽ terre maliciã. friget eī terra ⁊ ex fri
giditate ſterilis hoc modo aliquid caloꝛis
accipit quo ſemina in ea iactata meliꝰ con
ualeſcant. Similiter aūt ⁊ humida nimis
ex hoc fecunda incenſione ⁊ immixto cine
re in cuiꝰ poꝛis aqua nō tenet cõtrahit ſic
citatẽ temperatã ꝑ quã magis habilis effici
tur ad fructificandū. Ex omnibꝰ igit̃ predi
ctis conſtat letamen eſſe vnū eoꝛū que ꝑci
pue plantaꝫ mutant a ſilueſtritate i dome
ſticationẽ. Silueſtritas enī plãte nihil ali
ud eſt niſi neglectus cultꝰ eiꝰ et ſapoꝛ fru
ctus eius qui vſibꝰ humanis non cõpetit.
Et domeſtica dicit̃ quãdo ꝑ cultum eiꝰ ſa
poꝛ ad delectationẽ ⁊ vtilitatẽ hominū re
digitur. Hoc aūt fieri ꝑ letamen probant
ea que in animalibꝰ videmꝰ accidere. que
cunqꝫ enī animaliū ſunt domeſtica. pluri
um ſunt carniū ꝓpter nutrimenti abundã
tiam. et multaꝝ ſunt qualitatū ⁊ diuerſoꝝ
coloꝝ ꝓpter nutrimẽti diuerſitatẽ. ⁊ ſapoꝛ
carnium eoꝝ eſt alius q̃ꝫ ſilueſtriū. Opoꝛ
tet igitur ꝓpoꝛtionabiliter hoc etiã in plã
tis accidere ex nutrimẽti adminiſtratione
vt ait frater Albertꝰ. Palladiꝰ autẽ refert
ꝙ ſtercoꝝ congeſtio locū ſuū tenere debe
bit qui abūdet humoꝛe ⁊ ꝓpter oloꝛis hoꝛ
renda a pretoꝛij conuertatur aſpectu. Hu
moꝛ abundãs hoc preſtabit ſtercoꝛi vt ſi q̃
inſunt ſpinaꝝ ſemina putreſiant. Stercus
aſinoꝝ primū eſt ꝑcipue oꝛtis deinde oui
um ⁊ capraꝝ ⁊ iumentoꝝ. poꝛcinū vͦo peſſi
mum. Cineres optimi. Sed columbinū
feruidiſſimū. ceterarūqꝫ auiū ſatis vtile ex
cepto paluſtriū. Caſſiꝰ vero ſcribit vt refert
Varro Columbinū eſſe ꝑcipuū. poſt ipm̄
ſtercus hominis. Tertio caprinū ouinū
et aſininū. Equinū non bonū niſi pratis
ſtercus qḋ anno requieuit ſatis eſt vtile nec
herbas creat. ſi vetuſtiꝰ eſt minus ꝓderit.
Pratis vero recentia ſtercoꝛa ꝓderūt ad
vbertatẽ herbarū et maris purgamenta ſi
aquis dulcibus eluãtur mixta reliquis vi
cem ſtercoꝛis exhibebunt. Varro ſcribit ꝙ
ꝓpe villam duo debent eſſe ſterquilinia vel
vnum bifariã diuiſum. ⁊ qḋ in vno nouū
eſt debet dimitti donec matureſcat alterū
vetus in agrū tolli. nec non illud ſterquili
nium meliꝰ cuiꝰ latera ⁊ ſummū virgis ac
frondibꝰ eſt a ſole defenſum. non enī ſuccū
quem querit terra ſolem exugere opoꝛtet.
Itaqꝫ periti ꝓcurãt ꝙ aqua in eū fluat qua
maxime retinet ſuccꝰ. Stercoꝛãdi ſūt agri
ſpiſſius in colle in campo rariꝰ cū luna mi
nuitur. que res herbis ſi ſeruet officiet. vt
ait palladiꝰ. Uni iugero aſſerit Columel-
la vigintiq̃ttuoꝛ ſtercoꝝ carpẽta ſufficere.
In plano vero decẽ et octo. ruſtici autẽ no
ſtri duplū ponunt ⁊ vltra. Sed tuſci ñ tan
tū. Itẽ cumuli tot diſſipãdi ſunt q̊t ea die
poterūt exarari ne ſtercoꝛa exiccata nil pro
ſint. Eijciūtur quidẽ letamina qualibꝫ ꝑte
hyemis. Sed ſi tempe ſuo eijci nō poſſint
anteq̃ꝫ ſeras moꝛe ſeminis ꝑ agros pulue
rem ſtercoꝛis ſparge vel caprinū manu ꝓ
ijce et terrã ſarculis miſce. nec ꝓdeſt nimi
um ſtercoꝛare vno tempe ſed frequenter ⁊
modice. Ager aquoſus plꝰ ſtercoꝛis q̃rit.

ſiccus minuſ. Sed ſi letaminis copia deſit
hoc pro ſtercore optime cedit vt ſabuloſis
locis cretā ⁊ argillā ſpargas. cretoſis et ni
mium ſpiſſis ſabulum. hoc etiā ⁊ ſegetibuſ
proficit ⁊ vineas pulcerrimas reddit. nam
letamen in vineis vini cōſueuit viciare ſa
porem vel ſeminent lupini in agris cultis
⁊ vineis de menſe auguſti ⁊ de menſe apri
lis vel maij. ⁊ cum ad debitū quaſi augmē
tum ꝑuenerint euertant. Sic eni loco leta
minis vineā ⁊ terram impinguāt. ſed duo
bus annis ad plus ipſoꝝ durat in eis pin=
guedo. In partibꝰ aūt tuſcie cultores exꝑ=
ti lupinos ſerunt temꝑe quo ſeminantur
rape in terris cultis vel ſtipulis bis aratiſ
videlicet circa tres corbes ī iugero ⁊ expeſ
ſe ſemina operiūt. Deinde temꝑe octobriſ
ligonibus incidūt ⁊ in ſulcis ponunt. ⁊ ibi=
dem ſeminātes frumentū aratro ſemē ope
riunt ⁊ inde bonū frumentū colligūt eſta=
te ſequenti. Mediolanēſes vero ſeminant
rauicias ſpiſſas ⁊ cum creuerint eas euer=
tunt. Alij autē ſerunt gralegam. ⁊ euertūt
cum ad ſubſtātie venerit complementuꝫ.
Alij vero terras que ſua macredine parū
aut nihil fructificant ad multā fertilitateꝫ
cum irrigatione hoc modo reducūt. ſcꝫ ꝙ
extracta de campis ſegete inducūt ī agroſ
aquā ꝑ ſulcos vel riuulos ordinatos. Eſt
aūt melius ſi aqua eſt turbida de torrente
qui ſuꝑ faciem agri terrā nouā inducat et
replendo ſulcos agruꝫ equet p̄cipue ſi fue
rit ager cretoſus. nā ſi ſolutus fuerit ſuffi=
cit aqua clara. prodeſt autē maxime talis ir=
rigatio in eſtate cuꝫ aq̄ in agris ſteterit ſb
radijs ſolis feruentis. hoc eni modo talis
ager multū impinguat vt plurimū. Item
dicunt mediolanēſes ⁊ omnes cōmuniter
hoc obſeruant ꝙ vbi linum ſeri debet lupi
nos quos ibi ſeminauerāt euertunt. nō ſo
lum ſi iam magni ſunt ſed etiā ſi tunc nati
ſunt ⁊ valde terrā fecundāt. Et plus dicūt
ſi aliquibuſ diebꝰ mollificētur in aqua ita
ꝙ bonuꝫ germen emittāt ⁊ manu ſerant et
terrā arentē ā etiā valde fecundant. Idem
dicunt de cineribus. et ideo ſimū cōburūt.

et manu ſemināt ⁊ euertunt cū lini vel al=
terius cuiuſuis ſemine. Ponendū eſt au=
tem letamen ī campis vineis ortis et arbo
ribus p̄cipue a kalendis ſeptembris ꝑ om
nes menſes ſeq̄ntes vſqꝫ ad menſem maij
ſubſequentis. et in temꝑe fortis gelu ſuper
iam natis ſegetibuſ poteſt congrue ſpargi.
Poterit etiā ſequentibus menſibus ī ter=
ris ſpargi ſi eadē die terra operiat ⁊ vineis
⁊ arboribus ſi letamen fuerit valde matu=
rum. Et eſt ſciendū ꝙ ex vno curru palea=
rum q̄nqꝫ aut ſex currus letamīs fiūt. ⁊ ꝙ
ſex annis optime vna ſtercoris ſparſio ter
ram fecundat. Itē notandū eſt ꝙ letamen
abſqꝫ animalibus fit hoc modo videlicet
ꝙ in hyeme palee vel alia ſtramēta ꝓijciūt
in vijs lutoſis curijs vel foſſatis et quibuſ
cunqꝫ foueis. ⁊ cum ibi ꝑ quindecim dies
vel idcirca ſteterint ⁊ fuerint conculcate ſe
peqꝫ pluuijs madefacte coaceruantur. ⁊
ad magnū letaminis montē de ſuꝑ latum
⁊ concauū vt pluuiaꝝ aquaſ recipiāt poſt
dies aliquot deferunt ⁊ cū ſic ꝑ totā eſtatē
ſteterit ſpargunt in agris

De aqua que conuenit maturi=tati letaminis et nutrimento plantarum.

Aqua paludalis
conueniēter letamen quod ē nu=
trimentū plantaꝝ maturat ⁊ plā=
tas irrigat. Aqua eni fluente non bñ ma=
turatur nec irrigat planta. quoniā illa qui
dem frigiditate ſua conſtringit poros leta
minis ne expiret in eo calidum aut hūiduꝫ
naturale ad ſuperficiē. Similiter aūt eadē
frigiditate conſtringit poros radicū et nō
ſinit eas aperiri in tractū nutrimenti. ⁊ qd
eſt circa radiceꝫ lauat ⁊ deducit. Et ideo in
fortiter fluentibꝰ aquis paucas aut nullaſ
videmus naſci plātas. terreſtritas eni fun
di lauatur ⁊ educit. nec remanet niſi lapis
durus ⁊ frigidus in q̊ planta naſci vel nu
triri non poteſt. Aqua autē ſtans fixum ī
ſe recipit ſolis radium ⁊ calefit ⁊ illo calo=
re coadiuuat ad letaminis maturationeꝫ

⁊ radicum apertionē ⁊ ad pullulationem
ſeminū ⁊ maxime aqua que deſcēdit ī plu
uijs et roribꝰ ex nubibus ſuper terrā. hec
enī eſt calida ⁊ vaporabilis. ⁊ ideo palꝰ cō
uenientiſſime fit iuxta letamen. quia calo
re vt diximus maturat ⁊ vaporabilitate cō
miſcet ſubtili cōmixtione. ⁊ confert ei leui
tatem ⁊ motū quibus eleuari poſſit in ve
nas ⁊ poros organicos plantaꝝ. Si autē
aqua lacualis vel fontiū adhibeť ī loco pa
ludum oportet ꝙ ſtet ſub radio ſolis priuſ
q̄ letamen iniſtiaſ. et cōmiſceaſ cum ea for
titer ⁊ moueaſ ita ꝙ ex motu ſpumā faciat
et vaporabilis fiat ꝓpter dictā cauſā. Aq̄
autē grandinū ⁊ niuiū niſi diu ſtet anteq̄
fluat ad plantas plurimū ſui frigiditate
plantis nocumentū affert. eſt enī in ea fri
giditas radices mortificās. ⁊ humidū le
taminis congelans ⁊ hoc nocumentū nō
de facili auferť. Cuius ſignū eſt ꝙ terre ni
uoſe parum ꝓferunt graminis. et qđ profe
runt eſt immaturū. Et licet caleſiat aliqñ aq̄
per ſolē. tamen nocumentū qđ intulit pri
ma frigiditate non auferť. q2 hoc fuit mor
tificatiuum. hoc enī videmus ī terris gran
dinatis ⁊ agris. quoniā infra tres annos
vix poſtea reducunť ad cultū. Sed aqua
pluuie licet ſit frigida tamen excellentiā fri
goris non habꝫ. ⁊ habet caliditatē ex nube
ex qua deſcendit ⁊ vaporabilitatē Ros au
tem eſt calidus et humidꝰ ⁊ dulcis q̄ de fa
cili moueť ad membra plantaꝝ. Palꝰ enī
de qua dictū eſt non erit ſita iuxta plantaſ
prope. quoniā nimis fuſa planta impediť
a fructu conuenienti ſed mediocriter infuſa
conualeſcit. ꝓpter quod letamen ī turri cō
uenienter in altiori pte orti vel agri tenetur
vt ipſius nutrimentū ⁊ virtus cū pluuia
deſcendente ad plantarū deducať radices
vbi calore terre fumat in radices arborū ⁊
aliaꝝ plantaꝝ. et ſugitur humor eius calo
re naturali radicū. Et hec eſt cauſa ꝙ aque
pure macillente ⁊ cū impetu fluentes ſteri
les efficiunt terras quas influūt. Aq̄ autē
lacunoſe et paludoſe faciūt eas pingues.
et ꝑcipue quādo ex pluuijs calidis accipi
unt incrementū ꝑ qđ exeunt ab alueo in
agros. ſicut nilus qñ creſcit a pluuijs ſub
equinoctiali deſcēdentibꝰ que ſunt calide
et humide. et ideo optime irrigat ſata egy
ptiorum. Alia autē aqua grauis potiꝰ eſt
deſcendēs a ptibus letaminis ⁊ a radicibꝰ
plantaꝝ q̄ vaporet in ipſas ⁊ ideo non eſt
adeo conueniēs. In lacunis in quibus ſte
tit aqua medicamen accipit ex cōtinuo ra
dio ſolis. et ideo putreſcentes in eiꝰ fundo
herbe quaſi in naturā conuertunť letami
nis. ꝓpter qđ etiā lutū de fundo taliū lacu
narum paludaliū acceptū pinguē agrum
⁊ fecundū facit habens effectū letaminis ī
ipſo Omnino aūt conuenientiſſimū plan
tarum nutrimentū eſt letamen in palude
tempata humiditate putrefacta ⁊ ex cōue
nienti ſtercore cōmixtū ꝓpter cauſas īdu
ctaſ. Sed aqua ſalſa pre omnibꝰ cauenda
eſt ne admiſceať letamini aut plantis. q̄ni
am illa exiccatiua eſt et aduſtiua et omni
no contraria plantaꝝ pullulationi. licꝫ enī
acredo ſalis fracta ſit in humido aqueo cū
torrore tamen ſolis conuertiť in acredinē
et amaritudinē. ⁊ tale nutrimentū omino
plante refugiunt. Et aliā habet in ſe ſimili
ter ſiccitatē potentialē ex cōbuſta ſalis ter
reſtritate. et ex hoc contrahit poros planta
rum ⁊ obturat et exiccat letamen ita ꝙ ſu
um humidū non valet exudare in planta
rum cibatione. Adhuc autē aque metallo
rum que ꝑ mineras decurrūt aut fiſtulas
metallinas diu aut longe fluxerūt ſunt in
conueniēteſ. quoniā ex natura metalli cor
rodunt potius q̄ infundant interiora leta
minis et plantaꝝ. Aqua igiť maturans le
tamen eſt aqua paludalis ex pluuijs ⁊ ro
ribus congregata. Si illa non habetur ſit
aqua lacunalis ſub ſole diu calefacta ⁊ for
titer mota. Si aūt nec illa parata eſt ſit aq̄
de fontibꝰ aut fluminibꝰ aut puteis hau
ſta fortiter cōmixta et ſub ſole calefacta

De vtilitatibus arationū et foſſionum

ARationes autem

et foſſiones in genere quattuor conferunt
vtilitates quaꝝ vna eſt aptio terre. ſecūda
eſt adequatio eiuſdē. tertia eſt agri cōmix-
tio. quarta eiuſdē cōminutio. Terrā autē
aperiri neceſſe eſt quia aliter nec ſemina in
ſe iacta recipit. nec ea que in ſe habet ſuffi-
cienter expirans emittit ⁊ ideo apiri opor-
tet in omni mutatione plantaꝝ quādo de
ſilueſtritate in domeſticitatē mutanꝰ So-
liditas quippe ſupficiei ꝑ pondus ipm ter-
re ⁊ ꝯculcationē hominū ⁊ beſtiaꝝ. adhuc
aūt ꝑ imbriū ictus ⁊ fluxum facta impedit
ne aliquid in ſe ab exteriori recipiat. aut eti-
am aliquid ab interioribꝰ ſuis emittat vñ
planta in ea fixa aut germinet aut muteꝰ a
diſpoſitione vna in aliam. ꝓpter qđ terraꝫ
ꝓſcindi oportꝫ aut aratro aut foſſorio Si-
militer autē niſi fuerit adequata non bene
mutabit plantā ſed potiꝰ ꝯtrarie ī ea diſpo-
ſitiones forte corrumpent. Cū eñi cōtinue
id quod eſt in ſupficie terre ſuo pondere ⁊
fluxu humoris tendat inferius ī terre viſce-
ra. eſt terra interiꝰ ad duos vel tres pedes
magis pinguis q̄ʒ in ſuperficie. ⁊ ideo infe-
riorem ſupius eleuari ⁊ ſuperiorē deprimi
ꝑ arationē ac foſſionē oportet vt adequa-
ta virtus ſua in vna virtute vnita moue-
at plantaꝝ radices ⁊ fecundet. Adhuc aūt
beneficium radioꝝ ſolis tangit primiꝰ ſu-
perficiē. ſed cum nō ſit retinens aliq̄d eua-
neſcit ⁊ ꝓpter redundantiā cōſeruaꝰ in in-
feriori ꝑte terre. ⁊ hoc adequaꝰ qn̄ inferius
ſupius poniꝰ. ⁊ ecōuerſo. Et multe alie ad-
equationes virtutū terre fiunt ꝑ foſſioneꝫ
terre ⁊ arationē. Cōmixtio etiaꝫ neceſſaria
eſt. quoniā niſi ꝑtes quelibet ſibi permixte
ſint non erit ipa ꝓprius locus generatōis
plantaꝝ. Plante eñi que cōmixtaꝝ ſunt v̄-
tutum locū ſue generationis querunt eſſe
mixtū. nec poteſt fieri ꝙ ager ſit equaliꝰ hu-
midus ⁊ equaliter ſiccus ⁊ equaliꝰ calidꝰ
et equaliter frigidus niſi fiat hoc beneficio
foſſure ⁊ arationū. Cōminutio etiā eſt ne-
ceſſaria ꝓpter ſubtilitatē ipſius. niſi eñi cō-
minuatur non ſubtiliaꝰ. et niſi ſubtilieꝰ nō
erit conueniēs cibus ⁊ materia plantaruꝫ
ꝓpter quod p̄cipit agricultor Palladius
ꝙ non aretur tp̄e quo lutoſa eſt terra quia
tunc in puluerē non reduciꝰ. nec eſt tēpus
congruū arationi tp̄s eximie ſiccitatis. q̄a
tunc glebe magne non diuiduntꝰ ſʒ potius
tp̄e quo paꝝ mollita eſt terra nec tantum
habet humoris ꝙ contineāt ſe ꝑtes ipſius
cum eñi ꝓprie cōminuiꝰ ⁊ ſubtiliaꝰ aptaꝰ
ſeminibus ⁊ plantis ꝓpter cauſas īductas
Hac de cauſa periti in agricultura ter vł
quater crudū agrum arari p̄cipiunt dicē-
tes qualibet de tribus vel quattuor arati-
onibus addere fructibus proporcionabi-
liter ſui numeri quantitatē. vel ꝙ ſecunda
aratio reddat alterā fructuū ꝑtem ⁊ tertia
tertiā ⁊ quarta quartā. ⁊ vltra nō ꝓgrediꝰ.
quia ſufficit ꝙ ꝑ quattuor arationes terra
eſt ſbtiliata ⁊ ad cibū p̄parata. Hac đ cau-
ſa p̄cipiūt in ruſticatione glebas magnas
malleis magnis cōminui. quia aliter vt di-
ximus non cōuenit generationi plantarū
Qđ aūt diximus đ quattuor vel tribꝰ ara-
tionibus variatur ſm̄ qualitatē agri q̄ co-
litur. fortis enim ⁊ glutinoſus ⁊ adulteri-
nis herbis repletus non excoliꝰ ad emēda-
tionem ⁊ ſubtiliationē niſi quattuor aratō-
nibus. Poroſam autē ⁊ ſubtilē ⁊ mundaꝫ
terrā habenti forte ſufficit vna aratio ł due
aut vt multū tres ad plus. ꝓpter qđ etiam
p̄cipit Palladius terrā conſiderari. quo-
niam ſi labor fructus excellit vtilitatem re-
linquenda eſt. ſi autē fructus excedat labo-
ris meritū inſiſtendū dicit eſſe cultui Sūt
autē agri qui non arando ſed fodiendo tē-
perātur. et hi ſunt quoꝝ multū eſt pingue-
dinis in ꝓfundo quod vomer aratri ꝑtin-
gere nō poteſt. Ad hoc enim oportet adhi-
beri foſſoriū ꝙ ꝓfundius terrā ſulcat q̄ʒ vo-
mer aratri. Compertū eſt autē operatione
⁊ compꝛtione ruſticoꝝ vſqʒ ad decē pedes
pluuie humorē pinguedinē ſuperficiei ter-
re ſecū deferre cū in ꝓfundū diſtillat. Am-
plius autē ſicut videmus animalia aqua-
tica que ſub terra ꝓfunde generantur in la-
cubus ſubterraneis venenoſa eſſe eo ꝙ lu-
cis expertia ſunt ⁊ vaporibꝰ ſpiſſis nutrita

Ita etiã id pingue qđ in ꝓfundo terre latet
incongruũ eſt et groſſum ⁊ frigidũ niſi ad
ſuperficiẽ aliquãdo tollat̃ ⁊ luce ſol' luſtra-
tuꝫ ſubtiliet̃ ⁊ diſſoluat̃ ⁊ ſpiritale fiat quo
vaporabili ſpũ ad radices ⁊ ſemina ꝑtin-
gere ⁊ penetrare poſſit ⁊ vſibus laborãtiũ
adaptari. Nõ aũt oĩs ager colitur vel ara
tur. Cũ enĩ antiqui egyptij ꝑmo agrũ mẽ-
ſuris geometricis diſtinxerũt q̃ttuor agro
rum genera eſſe dixerũt in q̃bus plãte do-
meſticant̃ ꝑ cultũ. ſatiuũ videlicet cõſitum
compaſcuũ ⁊ noualem. Ex his aũt duos
tantũ arãdo ⁊ fodiendo coluerũt. ſatiuuꝫ
videlicet ⁊ noualẽ. vocãtes ſatiuũ qui ſerit̃
continue ſingulis annis vel in eodẽ anno
pluries. noualẽ autẽ qui alternis ãnis aut
tertio intermiſſo aut q̃rto vel q̃nto aut ſe-
xto aut forte ſeptimo anno q̃eſcit. ⁊ hos fo-
dere ⁊ arare p̃ceperũt ꝓpter cauſas quas
diximus. Compaſcuũ aũt ⁊ conſitũ non fo
diendos eſſe p̃ceperũt. Compaſcuũ aũt vo
cabant eũ q̃ prata ferebat in paſtũ aĩaliuꝫ.
Conſitũ aũt eũ qui arboribꝰ erat cõſitus. q̃
portabãt fructus ſalubres vſui hominum
et compaſcuũ nullo modo Conſitũ vero nõ
fodiebant niſi forte parũ circa radices ⁊ ñ
vbiqꝫ cuiꝰ cultus nos inferiꝰ rationẽ dice
mus. Sed hic dicere ſufficit ꝙ ſatiuꝰ ⁊ no
ualis ager fodiendi ⁊ arãdi ſunt. q̃a aliter
ſemina in eis nõ bñ conualeſcũt ꝓpter cau
ſas quas diximꝰ.

De cultu agri ſatiui

Diuerſificãtur au
tem in arãdo et cultu ſatiuus et
noualis ager. q̃nĩã ſatiuꝰ virtutẽ
habet magnã ⁊ feracẽ fructificãdi intantũ
ꝙ ſi cõtinue non maceret̃ in ꝑtu pinguedi-
ne nimia luxuriabit in ſpuria diuerſarum
plãtaꝝ qđ poſtea ſine magno labore emẽ
dari non poterit aut forte in humore ita ꝙ
ipſe humor nimis abundãs ſubmerget ſe
minũ virtutẽ. Et ſi quidẽ adeo ferax eſt ꝙ
timet̃ luxuria adulterinaꝝ plantaꝝ conti-
nue ſerit̃ omni anno aut forte in anno plu
ries eo ꝙ calidus ⁊ humidꝰ eſt talis ager ⁊
ſoli calido expoſitꝰ. q̃ etiã ſol ab eq̃noctiali
deſcendẽs calorẽ terre ad pullulationeꝫ ſe-
minum ſufficiẽter immittit. nã calor ſolis
cõmiſcet inferiora ſuꝑioribꝰ ad generatiõꝫ
eoꝝ que in terra naſcunt̃. Et ideo quando
ſolis calor inferiorẽ terre humorẽ eleuat in
ſuperficiẽ agri ſiccã efficit̃ ager cõtinue ca
lidus ⁊ humidꝰ. Et eſt ille ager ſemꝑ poro
ſe terre ⁊ bone cõmixtionis et facilis cultꝰ
et ꝑuo labore multã ꝓfert fructuũ vberta-
tem. et ille ꝓprie vocat̃ ſatiuꝰ. Qñ aũt vin
cente calore ſolis eleuatũ de ꝓfundo humi
dum nõ cõmiſcet agrũ ⁊ mollificat eũ. ſed
cõſumitur ⁊ plꝰ ꝯſumit ſol de humiditate
vel humore q̃ꝫ eleuet efficitur ager pulueru
lentus ⁊ ſabuloſus et ſalſus et peſſimus q̃
non recipit bonitatẽ ꝑ cultũ ſed potiꝰ ſicci
tate redigit̃ in heremi ſolitudinẽ in q̃ nulla
plantaꝝ recipe poteſt ad bonũ vſum mu-
tationẽ Adhuc aũt ſi tãta ſit ſolis debilitas
vt nihil de ꝓfundo terre eleuare poſſit ad
ſuperficiẽ. ſed potiꝰ cõprimit̃ cõtinue ager
loci frigiditate mortificãte quãtũcunqꝫ il-
le colatur nõ reddit fructũ plantaꝝ niſi for
te ſiluaꝝ eo ꝙ ſiluarũ arbores in valde ma
gnã ꝓfunditatẽ dirigũt radices vbi eſt ca-
lor fumans ex ſuꝑiori terre cõſtrictiõe. Ad
tantã aũt ꝓfunditatẽ nec foſſio pertingere
poteſt nec aratio nec ſeminatio. et iõ tales
agri nec arabiles nec ſatiui dicunt̃. Omĩa
hec que in ſuꝑficie terre naſcunt̃ ex vapori-
bus de ſubtus ad ſuꝑficiẽ ꝑtingentibꝰ ori-
untur. Satiuꝰ igitur ager optimꝰ eſt qui
vapore ꝑtingẽte ⁊ nõ ꝯſumpto ſuperiꝰ eſt
calidus ⁊ humidꝰ mollẽ habẽs ſuꝑficiem
⁊ poroſam q̃ ⁊ cultu facilis eſt ⁊ ferax ſemi
nibus in eũ iactis. Eſt autẽ hoc imaginari
ꝑ ſimilitudinẽ caloris balneoꝝ. In his eniꝫ
ſi quis calore moderato mouẽte quidẽ hu
midũ ſed non cõſumente vſus fuerit diffũ
detur humidũ naturale immixtum cibali
humido ꝑ corpꝰ ſuũ ⁊ extẽdet carnes ſuas
⁊ impinguabit eas. Si ãt calore imodera
to ⁊ diu vtat̃ expirabit humidũ eius et de-
ſtruet̃ ⁊ macerabit̃ corpus eiꝰ. ꝓpter quod
dixit Palladius, maxime eligendum eſſe

Argilla nō deſſicanda ꝑ calore.

pinguem ⁊ rarū agrū qui calore rarificatus nō diſſolut⁹ ſit ⁊ humido multū ſpūali ad ſupficiē reflexo impinguat⁹ ſit Secūdi aūt meriti dicit eſſe pinguē ⁊ denſuʒ. hic enī et ſi denſus ſit aratione eſt ſubtiliabil' ⁊ rarefactibilis. ⁊ tūc efficit̃ conueniēs pingui ⁊ denſo. hic eī labore quidē colit̃ tamē cultorib⁹ nō negligētib⁹ ad vota reſpōdebit. Cū aūt iſte due diſpoſitiones magis iueniātur in culto agro pinguis ⁊ rar⁹ magis vineis cōgruit eo ꝙ vites rari ligni ſūt ⁊ ex denſo non ita ſugere poſſunt Adhuc aūt plurimo indigēt calore ⁊ humore pingui vinee ꝓpter qđ non conuenit ad vites terra denſa que ⁊ caloreʒ impedit ad radices ptingere ⁊ humorē. Pinguis auteʒ ⁊ denſus frugib⁹ magis cōgruit que ſolidū exigunt fundū ⁊ cibū ꝓpter grani ſiccitatē ⁊ ſoliditatē. ſola aūt nimis macra ⁊ melancolica quadā ariditate. nec frugibus cōpetunt nec vineis. hec enī repreſſam i vicinaʒ ſui pfunditatē habēt humiditatē. ⁊ hec humiditas paꝝ ſpirat niſi forte ad arboꝝ ex pfundo generationes. ⁊ harū fruct⁹ aut nulli ſunt ꝓpter frigus aut immaturi ⁊ inconuenientes. ⁊ ideo plāte in tali terra nō domeſticant̃. Ea autē que nimio calore ſiccitatem patit̃ p omnib⁹ peior eſt. illa enim ⁊ in pfundo ⁊ in ſupficie deſtituta eſt humido. ⁊ ideo hec heremus vocat̃ eo ꝙ redacta ſit in ſolitudinē. nec aliqđ profert ꝓpter aduſtionē ⁊ ſalſedinem ſabuli niſi forſan herbas valde minutas ⁊ ſiccas ex aliquo modico vapore alicui⁹ tempati tpis generatas. Propter qđ optim⁹ agricultor Palladius dicit illud deterrimū terre gen⁹ eſſe qđ eſt ſiccū ſimul ⁊ ſpiſſum macrū et frigidū calidi expiratione.

De medicamine agri vt fiat ſatiuus

Sunt aūt quidaʒ agri in ſe quidē frigiditate ſteriles aut humore q̄ culti primo accipiunt medicinaʒ ⁊ poſtea in eis optime plante pcipue fruges pueniūt. In talibus enī terris argilla foſſa terre frigide mixtatur. ex argilla quidē terra frigida accipit fecunditatē eo ꝙ argilla calida eſt et ſicca pprietatem habēs maſculi. Terra autē frigida eſt ⁊ humida eo ꝙ frigus inducit humidum. et cū calidū ſiccū pmiſcet̃ frigido humido fit tempamentū ⁊ tūc terra illa ferax ita diu efficit̃ donec p alluuionē imbrium nō diſtillauit ab ea argilla. ⁊ tūc plante i talibus terris ad meritū veniūt mutātes ſiluestriū qualitates ac ꝓprietates in domeſticarū qualitates tā in quātitate fructuū q̄ʒ in qualitate. ſi eī terra ſicca ⁊ amara eſt nunq̄ʒ recipit medicinā. quicqđ enī ingeri poteſt tali terre totū in aduſtionē ⁊ ſalſedinem ⁊ ſiccitatē conuertit̃. ꝓpter qđ etiā terram ad iouē clamaſſe in fabulis poetaruʒ legit̃ conqueſtā de incēdio phetontis ⁊ nō conqueſtā de gelicidio ſaturni ſciēs ꝙ malicia que ex frigore eſt poteſt tpari nō aūt aduſtio que ē ex ſiccitate ſalſugis. Similiter autē ſi terra humore infecūda eſt aliqđ recipit temperamentū. fodit̃ enī foſſatis p trāſuerſum ad q̄ primo deſcendat humor ſupfluus ⁊ poſtea defluat ab agro. ⁊ tunc recipit tpamentū ꝓpter qđ omnes foſſas agroꝝ ad vnā maiorē ⁊ decliuiorē deriuari facias p tranſuerſales aratiōes ⁊ foſſas vt p decliuiorē agri a ſupfluo mundet̃ humore. eo modo quo etiā imutatōes ⁊ euacuationes corpa curant animaliū ex hūore ⁊ non qualitate tantū infirmata. Sicut enī hec eſt duplex cauſa egritudinis in animalis corpe ꝙ videlicet aut qualitate aut humore infirmātur. ita etiā in agro. Et iō cum terra frigiditate ſola vincibili/eſt ſterilis/ſtudeat agricultor infundere alterantem argillā. Si aūt ex humore ſolo eius infecunditas eſt ſtudeat euacuantibus eam reducere ad cultū p modū foſſaꝝ q̄ dictus eſt. Sed terra que iā ſic deſtituta cōbuſta eſt ⁊ deſperata eſt ſicut animal' corp⁹ mortuum ⁊ incineratū. His igit̃ modis ager ſatiuus iuuat̃ ad domeſticationē plantaruʒ p̄cipue in fruguʒ cultu. quoniā de vineis ſermo erit poſterius cum de agro conſito

tractabimus. Jn talibꝰ enim nō optimis agris q̄ medicina plurima ⁊ ꝯtinua indigēt diligēter obſeruāda ſunt tp̄a cultꝰ ⁊ ſatōis. Jn terris autē frigidis autumnalē tēpeſtiue oportet fieri ſationē ut planta aliq̄d roboris añ hyemis aduentū accipiat. nam ſi debilis nimis ad hyemis ꝑuenerit frigiditatem ip̄a gelante glacie mortificabitur ⁊ a fructu optato deſtituet̄. hoc aūt maxime ē in eo agro q̄ cū frigiditate etiā eſt ſiccꝰ niſi tunc tempeſtiue ꝑueniat̄ ſatio nō habebit robur cōtra hyemē macra ⁊ tenella plātatio. Jn agro aūt calido ⁊ pingui differēda eſt ſatio quantū cōmode poteſt. Q̄ ſi preueniatur in tali agro ſatio luxuriabit ī herba. ⁊ cū totū in herba poſuerit humidū ſubſtantiale non habebit verno tēpe vñ ꝓducat ſemina vtilia. nā eius ſatio non accipit ab hyemis frigore aliquod nocumentum eo ꝙ locatū ſit ſemē ī agro calido ⁊ pingui et ſic a frigore hyemis ledi nō poteſt ſ; plantula potius impinguat̄ ⁊ retinet̄ a frigore hyemis ne luxuriet. ⁊ tūc verno ſuꝑueniēte calore multiplicia ex ſe formabit ſemina ⁊ fructꝰ in maxima vbertate ꝓducet. Siliꝛ autē cōſiderandū eſt in agris multū frigidis ⁊ humidis q̄ circūpoſiti ſunt maribuſ ⁊ paludibus multis. hos eni non cōuenit ſeminari ī autumno. nimiū eni ꝑfundūtur humore frigido et ſeminū farina abluitur ⁊ perit ita ꝙ euaneſcūt ī vere ⁊ a fructu deſtituunt̄. Sed verno tp̄e ſata habēt multiplex humidū affluens ⁊ vaporoſum tā ex agri fundo q̄; ex locis adiacentibꝰ. ⁊ cu; calor ſolis ꝯualuerit cito creſcūt ⁊ fructificāt. Et huiꝰ ſignū eſt ꝙ videmus tales in ſiccitate tp̄is que alios agros impedit optime fructificare. tp̄is eni ſiccitas nimio agri humori ꝯiuncta facit tp̄amētū ⁊ fructuū reddit vbertate;. ꝓpter q̄d etiā dicimus tales agros ꝑ ſationē fabe vel lini ſi aliq̄ñ infecūdi ſunt redire ad vbertatē eo ꝙ talia radicitus euulſa ſuꝑfluā ipſiꝰ tempant humiditatē. ꝓpter q̄d culture ſtudiū ſit circa huiuſmodi agros vt ꝑ ꝯgeſtos aggeres affluentem redundātiā impediāt aquaꝝ ne agri operiant ſuꝑficiē ⁊ ꝑ foſſata in extremitate agroꝝ aperta eā que ia; influxit aut ꝑ pluuiam venit educant aque humiditatem. Nullo autē ingenio vt dictū eſt curari valet terra ex aduſtione longa ⁊ ſiccitate ſterilis effecta. Raritas eni ſua humorem inductū nō retinet. Siccitas eni letamen abſumit appoſitū ⁊ amaritudo innata impedit ſeminū aut plantaꝝ nutrimentum. Frequenter tñ ſuper hmōi ſalſugine ſuꝑficie; quandā terre lenis ⁊ pinguis que alluuione maris adducta eſt inuenimꝰ. aut forte que longa putredine herbarū ibi eſt generata. Flumina eni in mare intrantia plurimam ſecū trahunt terrā quā eradūt de terris optimis que du; ad mare ꝑuenerit refluxu ꝓiicitur ſuꝑ ſalſuginē littoris. ⁊ dum hoc fit cōtinuo tp̄e longo ſuꝑficies talꝭ terre feraciſſima eſt in frugibꝰ que non in ꝓfundum figunt radices. eas vero q̄ in profundum figūt radices nutrire non poteſt. Et ideo talis terra frugū quidē fert copiā ſed arbores aut nulle aut ꝑuule valde naſcunt̄ in ea. Huiꝰ aūt ſignū eſt ꝙ videmus maria que bis in die naturali influūt ⁊ refluunt iuxta littora ſua tales habere agroſ. Maria autem ſtantia omnino iuxta littora ſua ſunt ſterilia.

De cultu agri montuoſi et valliculoſi.

Agri aūt in conuexitatibus montiū ſiti frequenter patiunt̄ ſiccitatē ⁊ macredinem. quoniam pingue q̄d eſt in ipſis defluit ad valles. Et ideo valles quide; pinguiſſime. conuexa aūt montiū ſunt arida. ꝓpter q̄d plante in eis nō bene domeſticant̄ ꝑ cultū. ꝓpter q̄d etiā talia loca p̄cipiunt̄ ab agricolis ꝑ tranſuerſu; ſulcari vt in ſulcis ſtet retenta pinguedo que decurret in preceps ſi ex directo ſulcus deſcēdet. ꝓpter q̄d etiam fiunt retinacula ꝑ macerias ex tranſuerſo ante agrū ne humus defluat poſt q̄; fuerit exarata. Quidam autē ſubtiliori ingenio humū hanc ſerunt non exaratā ſed dura;

et poſtq̃ʒ ſeminata eſt humus euertunt eā
ſup ſemina aut aratro aut ligone aut alio
foſſorio ⁊ non arant eā niſi ſemel nec cōmi
nuunt in ea magnas glebas. quoniam ſi
arata ſepi⁹ cominuerent̄ cū pluuia que im
petu deſcēdit ex cōuexo montis tota porta
retur ad vallē ⁊ periret qđ ſeminatum eſt.
Semē igit̄ in tali agro tenue ⁊ nō bonum
debet eſſe. tū ꝑpter cultus defectū. tuʒ pro
pter impoſſibilitatē retinēdi pinguedinē ⁊
humorē ex q̄bus ſemina ꝓualeſcunt. Et iō
etiam fimus letaminis ſub terra in monti
bus nō ponit̄ ſed poti⁹ in ſupficie ne terra
in intimis mota ꝑ humorē ⁊ impetū deſcē
dat in vallem. nec letamē equaliter ſpargi
tur in montib⁹ ꝑ totū ſed alti⁹ plus letami
nis ponit̄ vbi plus de humore abluit̄. ⁊ ſm
ꝙ declinat cōuexitas d̄ letamine ponitur
minus ⁊ min⁹. Inferiora enī ꝑ ſe deſcenſu
humorꝫ pingueſcūt. Supiora autē pingue
dine ꝑ alluuionē deſtituunt̄. vn̄ autē plus
letaminis ponit̄ vbi plus de humore ablu
itur ⁊ min⁹ in loco ad quē plus letaminis
ꝑ alluuionē imbriū aportat̄ fit quedā tem
peramenti equalitas. Fruct⁹ autē cōueni
entiores ſunt montiū q̃ʒ valliū quoniā re
uerberatio ſolis ad montē maior eſt et hu
mor moderat⁹ citius obedit digeſtioni et
loca ipa montiū ſunt vaporoſa qui vapor
maturantē adiuuat calorem. Ex his ergo
animaduertendū eſt ꝙ quecūqʒ plāte aro
maticos ⁊ calidos et ſiccos habēt fructus
has mag̃ congruit in montib⁹ plātari et ſe
minari ꝑpter loci calorē et ſiccitatē. Que
cunqʒ aūt ſolidos ⁊ humidos hn̄t fructus
his magis conuenit in vallib⁹ ſeminari q̃ʒ
in montibus. ꝑpter qđ vina et aromatica
meliora ſunt in montib⁹ et in genere frugū
auena melius q̃ʒ triticū vel ſiligo in mon
tibus ꝓuenit. frumentuʒ autē ordeū et ſili
go melius in vallibus ꝓueniunt ꝑpter ſu
orum granoꝝ ſoliditatē. In valliculoſo au
tem agro neceſſe eſt fieri foſſatum ī medio
vallis magnum ⁊ multa parua ad ipm̄ de
ſcendentia per que humoris impetus de
fluat ne venientes de monte torrentes ſub
mergant ſemina q̄ iacta ſunt in valle. Sic
autem agro culto domeſticum ſeminibus
et radicibus plante ingerit nutrimentum
et ideo planta tunc domeſtica efficitur cū
ager ſatiuus vt dictū eſt temperat̄. Cū eni
venter ⁊ mater ſit vegetabilium oportʒ vt
ipſa ad cultum redacta ſemina ſm agrum
ſuas mutent diſpoſitiones. Digerit enim
cibum et facit eum colericū aut flegmati
cum aut ſanguineū. et poſtea per diſpoſiti
ones cibi alteratur corpus et ſubſtantia
plātarum. Nam ſicut arte medici exper
ti diſpoſitiones laudabiles acquirit ven
ter et tunc ad laudabiles diſpoſitiones ci
bi mutat et corpus. Sic ſapiens agricola
ad laudabiles diſpoſitiones mutat agruʒ
per cultum quo laudabiliter diſpoſito eti
am plante laudabiles acquirunt diſpoſiti
ones. Eadem autem operatio eſt inter par
tum et matricem et agrum et plantā. quo
niam licet operator ſit ſperma maſculi qui
ſicut artifex mouet et format partuʒ. tamē
quia ſanguis menſtruus trahitur in nutri
mentum part⁹ in multis ſequitur matris
et matricis diſpoſitionem. In agris autē
et plantis hoc eſt plus q̃ʒ in matrice ⁊ par
tu. quia ſicut in ante habitis eſt oſtenſum
in plantis non eſt proprie maſculus ⁊ femi
na. ſed permixte ſunt he virtutes in eodem
propter quod terre diſpoſitio tota eſt que
alterat plantaʒ ad domeſtice vel ſilueſtris
diſpoſitionem

De cultu agri noualis

Ager aūt qui noua
lis ab antiquis ſapientibus voca
tur duplex eſt. vnus quidem qui
primum ad cultū redactus eſt. Alter autē
ad quem interpoſitis quibuſdam quieti
bus neceſſe eſt ſuā redire nouitatē. ſicut eſt
ager q̄ duob⁹ annis ſemiat̄. in tertio q̄eſcat
aut in quarto aut in q̄nto aut ī ſexto aut ī
ſeptimo. vſqʒ ad hūc enī tantū inuenimus
diuerſificari quietes agrorum. nouialis au
tem qui vno anno ſeminatus plib⁹ annis

Nota
Acker der brach gelegen hat ad redactus

quieſcere vult pro certo malūs eſt ⁊ cultui
⁊ cultori ad vota non reſpondēs laboris.
Studiū aūt qd̄ habet in agro noualiuꝫ q̄
nunc p̄mo ad cultuꝫ ſunt redacti eſt extir
patio ſtirpiū ſilueſtriū quarū radices niſi
extirpētur omnē ſugunt agri humorē ⁊ nō
ꝑmittunt ſemina nutriri ⁊ ad debitū vege
tari. ꝓpter quod etiā p̄cipitur agrū nō ſeri
diuerſis ſeminibꝰ ne vnū adurat aut exic
cet aliud attrahēdo ad ſe nutrimentuꝫ. Ex
tirpatiſ aūt illis ſeritur ager. Et p̄mo qui
dem ꝓpter nō exhauſtā virtutē terre quaꝫ
cōtraxit longa in ip̄a putrefactōne herba
rum ⁊ ſtirpiū diuerſaꝝ diu ferax eſt aut ſi
ne aut cū paruo letāmine. Deinde oportꝫ
adhiberi letamen ſi ferax debeat ꝑmanere
et niſi ſit pinguiſſimus ager oportꝫ aliquā
interponi quietē p̄ſertim quādo cū ſubſtā
tia herbali ⁊ paleari plāte ſemiate aut me
tuntur aut radicitꝰ expellunt̄ ⁊ euelluntur
Extracta enī agri pinguedine ⁊ virtute ne
ceſſe eſt vt nudus ager ſoli exponat̄ tertio
vel alio anno cuiꝰ calore ⁊ lumine v̾tutem
accipiat generādi ſicut habuit ī p̄ma ger
minatione. Sp̄us enī viuificus plāte duꝫ
ꝑ ſemina ⁊ plātas attrahitur humore ⁊ ſpi
ritu viuificis terra deſtituit̄ et determina
to tꝑe quieſcens ad agrū iterū reuocatur.
ſicut reuocat̄ ad vterū virtus concipiēdi ꝑ
quietē inter partū ⁊ partū. Ad vnuꝫ enim
agrū redit citius ⁊ ad alterū tardius ſm̄ ꝙ
ager magis et minus fecundus ⁊ calidus
et humidus et poroſus ⁊ ſiccus ⁊ pinguiſ
et ſubtilis inuenit̄. Hoc autē oſtendit et ip
ſum nomē. quoniaꝫ nouale eſt quod redit
ad v̾tutē p̄ſtinā ꝑ quietē innouatū. Om
nium enī operū phiſicoꝝ teſtātur hec oꝑa
Que enī cum labore ⁊ expenſa virtute per
ficiunt̄ niſi quiete interpoſita reſtauruꝫ ac
cipiant diſſoluūtur et corrumpunt̄. Qui
cunqꝫ igit̄ agri ꝯtinuatis ſationibꝰ fructifi
cant ꝯtinue ex celo ⁊ hūore ſuoꝝ p̄ncipiorū
accipiūt innouatōꝫ q̄bus inſtaurati ſemꝑ
poſſunt accipe pullulationē ⁊ iō ꝯtinue ſe
minant̄. Quicūqꝫ autē ager ꝯtinuo hūore
nō modo infuſus ē ſed etiā cooꝑtus illo in
maiori ꝑte anni h̄ eſt ī hyeme ⁊ in v̾ere qn̄
debēt pullulare ſemīa et ī autūno qn̄ ſeren
dū eſt aut cooꝑtꝰ nimio humore frigido ⁊
groſſo infuſus. hic ab egyptijs q̄ p̄mitus
agros diſtinxerūt vocat̄ ager ſubceneꝰ aut
cenulentꝰ. ⁊ ille neqꝫ noualis ē neqꝫ ſatiuꝰ
qꝛ in eſtate qn̄ in ſuꝑficie ſiccat̄ ſcindit̄ ma
gnis ſciſſuris lutū qd̄ eſt in ſuꝑficie ip̄iꝰ ex
aqua frigida groſſa que cooperuerat eū ī
ſuꝑiori ꝑte luti eiꝰ. et hic impedit pullula
tionē bonaꝝ plantaꝝ. Si que enī naſcunt̄
plante in tali agro ſilueſtres remanēt. quia
acide vel amare ſunt ī ſapore ꝓpter groſſi
ciem ⁊ frigiditatē ⁊ cruditatē humoris ⁊ ī
ſemine et in fructu deſtituūt̄ ꝓpter defectū
ſubtilis hūidi ex q̊ cauſant̄ ſemīa ⁊ fructuſ
Adhuc aūt qꝛ tꝑs eſtatis n̄ eſt ad pullula
tionē fructuū. ſꝫ ad maturitatē ⁊ exiccatiōꝫ
⁊ iō ꝓnunciāt de h̄ agricultores. ꝙ deſeren
dus ē. qꝛ nulla vtilis plāta ī eo mutari pōt
ex ſilueſtri ad ꝯuenīētes domeſticis plātiſ
ꝓprietates. Aliū aūt agrū vliginoſū eē di
xerūt antiq̄ cultores. de q̊ ratiocinati dixe
runt ip̄m ad cultū redigi n̄ poſſe. Hec aūt
eſt vligo ſicca ſiccitatē ꝯtinue obtinēs. hec
eſt ſiccitas puluerulēta. et hic eſt q̄ heremi
hꝫ naturā. cū ei ꝑtes in ſuꝑficie nō habeat
ſolidaſ ⁊ ꝯtinuas n̄ radicabit ī eo. ⁊ florebit
aut fructificabit aliq̄ ꝑfecta plātarū. Nam
plāta querit locū ſolide ꝯtinuitatis. in q̊ ra
dicetur et floreat ⁊ fructū ferat. In vligino
ſo enī tota ſuꝑficies eſt potꝰ. ⁊ qd̄ eſt ſubtil̄
humoris ī fundo totū euaporat̄. nec retine
tur aliquid in ſuꝑficie qd̄ reflexū ꝯtineatur
et conſtet. et plāta ꝑfecte formetur ex ipſo.
et ideo qꝛ talis ager plantaꝫ nō ſuſcipit. nō
poteſt etiā per aratōnes aut foſſas ad hoc
redigi vt in eo fiat aliqua domeſticatō plā
tarum. et ideo relinquendus eſſe cenſetur
et in piſcinas et lacunas redigendꝰ. Que
prediccta ſunt de terra vliginoſa. ſunt ver
ba et ſententia Alberti. Alij tamen dicunt
ꝙ terra vliginoſa eſt in qua ſemꝑ inſeꝑabi
lis manet hūiditas. dicētes ꝙ vligo ē natu
ral̄ hūor t̄re ab ea nūqꝫ diſcedēſ nec recedēſ
vt inſeꝑabile accidēs. ⁊ in hac opinione vi

detur eſſe Palladiꝰ qui ait ꝙ omne triti-
cum ſolo uliginoſo poſt tertiā ſationē i ge
nus ſiliginis cōmutat̄. nā talis transmuta
tio ex ſupflua humiditate potiꝰ q̄ȝ ex ſuper
flua ſiccitate ꝓcedit ⁊ in multis aliis locis
idē Palladiꝰ ſentit. Et cū eo ꝯcordat var-
ro ⁊ alij multi qui de hac materia tracta-
uerunt.

De tempore et modo arandi et diſſipandi herbas malas

PIngues et ſicci agri in locis aridis de menſe ia
nuarij ⁊ februarij poſſunt ꝓſcin
di ⁊ arari. In locis vō tēpatis ⁊ in humi-
dis de menſe maij ⁊ aprilis. videlicet qn̄ in
eis ſupflua humiditas eſt cōſumpta. ⁊ ter
ra iā ad equalitatē inter humiditatē ⁊ ſicci
tatē puenit. Eodē menſe aprilis ⁊ maij pin
gues agri q̄ diu aquā tenent ꝓſcindantur:
cū omnes herbas ꝓtulerint ⁊ eaꝝ ſemina
nondū ſunt maturitate firmata. ⁊ ſicci d̄ q̄
bus pmo diximꝰ poſſunt ſecūda vice ara-
ri mēſe iunij ⁊ iulij. ſecunda vice arant̄ agri
humidi quos diximꝰ de mēſe martij aprilꝭ
vel maij eſſe ſulcādos. mēſe auguſti humi
di agri ſecūda. ſicci vō tertia vice arent̄. mē
ſe ſeptembris pinguis ager ⁊ q̄ diu tenere
conſueuit humorē tertia vice arabit̄ q̄ȝuis
humido anno poſſit ⁊ an̄ tertiari. nūc ager
humidus planꝰ exilis ſerit̄ ⁊ arat̄ Cliui gra
ciles nūc pmū arandi ſunt ⁊ ſerendi. Bo
ues melliꝰ collo q̄ȝ capite iungunt̄ q̄s vbi
ad verſurā venerint arator retineat et iu-
gum ꝓpellat vt eoꝝ colla refrigerent̄. Sul
cus autē in arationibꝰ ſm̄ Palladiū lon-
gior q̄ȝ centū. xx. pedū eſſe non debet. ſed ex
conſuetudine cultoꝝ lombardie ⁊ romani
ole vſq̄ȝ ad ducētos pedes ⁊ vltra ſulcꝰ ex-
tendit̄ Cretoſa terra ꝓfundius. ſoluta vero
minus ꝓfunde aret̄. Seruandū eſt eni ne
inter ſulcos terra non mota relinq̄t̄ Glebe
oēs ſunt dolabris vl̄ malleis aut ligonibꝰ
diſſipāde. Sed eq̄liter totā terrā motā eſſe
agnoſcis ſi trāſuerſiȝ p ſulcos perticā mit-
tes. q̄ res ſepiꝰ facta bubulcos ab hac ne-
gligētia ſubmouebit. Obſeruādū eſt ne lu
toſus ager aret̄ aut q̄ ſepe ſit poſt lōgas ſic
ſitates imbre leui pfuſus. Nā terra q̄ luto
ſa tractat̄ in pncipio toto fert̄ anno tracta-
ri nō poſſe. que vō leuiter ſupiꝰ infuſa eſt
⁊ ſubtꝰ ſicca ſi tūc aret̄ aſſerit̄ p trienniū fie
ri ſterilis ⁊ ideo mediocrit̄ ager infuſus vt
nec lutoſus ſit nec aridꝰ debet ꝓſcindi.
Si collis eſt trāſuerſus ſulcet̄ p latera que
forma tūc cū ſemē accipit eſt ſeruāda. Si
agros incultos apire volueris ꝯſiderabis
an ſit hūidꝰ ager an ſiccꝰ ſiluis aut ḡmine
filice vl̄ frutectis veſtitꝰ. Si humidus erit
foſſaꝝ ductibꝰ ex oī pte ſiccet̄. ſed apte foſſe
note ſunt. Cetere vō h̄ genere fiūt ip̄mū fiūt
ſulci p agrū ex trāſuerſo altitudine pedum
triū. poſtea vſq̄ȝ ad medietatē lapidibꝰ re-
plent̄ aut glarea ⁊ deſup terra equat̄. Sed
foſſaꝝ capita vnā patentē foſſam petāt ad
quā decliues recurrāt. Ita ⁊ humor dedu
cet̄ ⁊ agri ſpacia nō ꝑibūt. Si defuerint la
pides ſarmētis vl̄ ſtramine coopiant̄ vl̄ q̄
buſcūq̄ȝ virgultis. Hec aūt d̄ mēſe maij ap
ta fiūt ⁊ etiā aliis mēſibꝰ ſm̄ q̄litatē hūidi-
tatis terre ꝯſūpte. Si nemoroſus eſt extir-
patis aut rare relictis arboribꝰ colat̄ Si la
pidoſus p mltas ptes ſaxoꝝ turba collecta
purgari poterit ⁊ muniri. Iuncꝰ gramē et
filices freq̄nti aratōe vincūt̄. ſȝ filicē ſi ſepe
fabā ꝯſeras vl̄ lupinos. ⁊ ſi ſubinde naſcēte
mucrone falcis recidas intra exiguuȝ tp̄s
abſumes. mēſe iulij vtilit̄ vl̄ an̄ caniculares
dies filicē extirpabimꝰ ⁊ caricē. h̄ mēſe cuȝ
ſol cācri tenebit hoſpitiū luna ſexta i capri
corno ſigno poſita ḡmē ablatuȝ greci aſſe
runt nihil de radicibꝰ redituꝝ

De ſeminatione in cōmuni

DE ſemis natura
⁊ vtute iā i pcedētibꝰ dictū ē Sȝ
h attēdēdū eſt ꝙ ſemē duo ptinȝ
q̄ꝝ vnū eſt vtꝰ formatiua quā hȝ e celo cuȝ
calore ⁊ ſpū q̄ inſtrumētalit̄ formatiue deſ
uiūt. Calor quidē digerēdo ſegregādo ⁊ ſb
tiliādo. ſpūs aūt vehēdo vtutē. Alteꝝ autē
quod habet ſemen eſt ſubſtantia formalis

que immixto ſibi humido ſuſcipit formati
onem ⁊ figurationē in plantā ⁊ plāte orga
na. Aduertendū eſt igit̃ in omni ſeminati
one vt ſeratur ſemē qn̄ adiutoriū maiꝰ ha
bet e celo. hoc autē eſt quādo iuuat̃ calido
humido ⁊ viuifico lumine ſolis et lune ſi
mul. Luna eni qꝛ terre vicina eſt regit om
nia terrea ad pullulationē ⁊ ꝑcipit ꝓpter h
quia ipſa mouet lumine ſolis temperato
qđ in ipa aliquantulū tꝑatum eſt. In ſole
eni eſt cōiunctū ſicco. ⁊ ideo eſt aliquātulū
aduſtiuū humidi ſeminis. ⁊ ideo nouella
ſemina ⁊ plātas teneras aliqn̄ obumbrāt
a feruore ſolis hi qui ortos prudēter exco
lunt. ſed in lumine lune eſt lumen eiuſdem
ſolis ꝯiunctum frigido tꝑato et humido
vt ex lumine ſolis habeat caliditatē mouē
tem ⁊ ex frigido tꝑato recipiat tꝑamentū
⁊ ex humido moueat̃ ſiccitas ipſius. Incē
ſo igitur primo lumine in luna cū ipſa eſt
calida tēꝑate ⁊ humida iacienda ſunt ſe
mina. qꝛ tūc cōuenientiꝰ iuuat̃ virtꝰ eorū
a luna ꝓpter rationes iā inductas. moue
bit eni tunc virtutē formatiuā calor eiꝰ et
ſpūs iuuat̃ a tēꝑato calore lune ⁊ ab hu
mido lune iuuat̃ materia formalis que for
manda eſt. nec oportet attēdere ad ſtellas
alias. quoniā virtus illarū cōmunicat̃ lu
mini ſolis ⁊ lune ꝑ applicationē lune ad eas
que omnibꝰ applicat̃ aſpectibus earū quo
libet menſe ꝑ acceſſum ⁊ receſſum. Et ideo
ab antiquis ſapiētibꝰ luna regina celeſtis
milicie vocata eſt ⁊ vitrea diane lampas.
Ratio nomīs prioris eſt. quia vicina nob
exiſtens plus influit ſuꝑ inferiora q̄ȝ alia
celeſtis v̄tus. ⁊ applicās ſe in ſpacio menſis
quolibet menſe ꝑficit mutuato lumine qđ
omnia ꝑficiūt in ſpacio multorū annorū. ꝓ
pter qđ egregiꝰ phūs Ariſtoteles dixit q
luna facit in menſe qđ ſol facit in anno hoc
eſt hyemē ⁊ eſtatē ver ⁊ autumnū. quoniā
a prima accēſione vſq; ad dimidiationem
lumīs eiꝰ eſt calida ⁊ humida ſicut ver ⁊ a
dimidiatione luminis eius vſq; ad pleni
tudinē. ⁊ eſt calida et ſicca ſicut eſtas. Et a
plenitudine vſq; ad dimidiationē ſecūdā
eſt frigida ⁊ ſicca. Et a dimidiatiōe ſecūda
vſq; ad defectū eſt frigida ⁊ humida corru
pto ſeminili hūore fleumatico ꝓpter qđ ſi
ſatio fiat tꝑe quo eſt calida ⁊ ſicca exiccabi
tur humidū ſubſtātiale ſeminū qđ forma
ri debet in organa plāte ⁊ nō ꝑueniet plan
te ꝑfectio. Si aūt tꝑe illo fiat ſatio q̊ eſt fri
gida ⁊ ſicca non mouebit̃ calor ſeminū nec
iuuabit̃ humidū. ⁊ ideo ſatio nō erit cōue
niens. Si aūt tꝑe quo eſt corrupte ſenectu
tis frigida ⁊ humida exiſtēs putreſcēt for
te ſemina ⁊ nō ꝑueniet vtilitas ſatiōis. In
prima aūt accēſione oīa iuuant̃ ⁊ ꝑueniēt
vtiliter. Et ideo dr̄ vitrea lāpas dyane a fri
gida luce ſuccēſa. Dyanā eni lumen aeris
fabulātur eē poete qui aer ſpūaliter exiſtit
in corporibꝰ animatorū. lāpas eni huiꝰ ſpi
ritus corpꝰ lunare eſt qđ lucē cōceptā ⁊ tē
peratā a ſole formate ꝓfundit ⁊ ſpūs aīa
torū. ⁊ mouet eos vt moti ꝑferāt v̄tutes ad
naturales opatōnes q̄s ſol ſi ꝑ ſe moueret
diſſolueret ꝓpter nimiā ſui intꝑantiā ⁊ ſic
citatē. Ideo eni frigꝰ lune ꝑ optime obſeq̄
tur. qꝛ ꝯtinēs extrinſecꝰ ⁊ accedēs intrinſe
cus tꝑate. ⁊ mouet interiꝰ ſpūs ad natura
les opatiōes. ⁊ nō ſinit eoſdē diſſolui ꝑ eua
porationē qꝛ frigꝰ tꝑatū circundās extrin
ſecus reꝓmit ⁊ reflectit ſpūs vt in interiori
bus ꝯfortent̃. maxime aūt h eſt in plātis q̄
nō agūt niſi naturales opatiōes et nō ſen
ſibiles. ſenſus eī magis ꝯfortant̃ extra. et na
turalia magis vigēt in interioribꝰ. Aduer
tendū igit̃ eſt vt in accēſione lune ſeminet̃
iſtis rationibꝰ. Oportet aūt ꝯſiderare q̄rtā
circuli decliuis in q̄ mouent̃ lumīa viuifi
ca cum in circulo decliui fit generatō ⁊ cor
ruptio vegetabilium. non eſt tamen ī om
nibus partibus cauſa generationis. ſed in
quarta que eſt ab ariete in cancrum. Om
nis ergo ſatio eſt perfecta anteq̄m ſol acci
piat arietem. quia tunc ſemina in matrici
bus ſuis non inueniet ſed in matrice terre
euocabit ea et viuifico lumine mouebit.
Et autumnales quidem ſationes tunc ra
dicate mouebunt̃ in debitam ſue ſubſtātie
quantitatē ⁊ floris ⁊ ſeminū formationē.

Vernales aũt ſeminationes etiã in matrice terre iacentes tũc pullulabũt ⁊ coadiuuante ſole tempato florebunt ⁊ germinabunt ante tp̄s eximie ſiccitatis. Hec oportet ꝙ multũ obſeruẽtur venti. quoniã licet auſter euocet terrã ⁊ pullulare facit plãtas tamen aquilo quando non eſt mortificantis frigiditatis continet ſemen ne euaporꝫ ⁊ diſſoluatur Sed plerũqꝫ cauendũ eſt ꝙ ager non ſerat̃ diuerſo ſimul ſemine. ſepe enim contingit ꝙ vnũ ſemen magis cõtrahitq̃ꝫ alterũ ⁊ tunc vnũ adurit alterum. et aliquando ꝑ oppoſitũ tractũ vtrũqꝫ impeditur a germine. Videmus enĩ ꝙ plãta iuxta elleborũ vel ſcamoneã poſita cõtrahit ꝓprietates eius. Et zizania iuxta triticum poſita ipſum adurit Similiter facit corilꝰ vel caulis circa vitem. ⁊ ſic eſt de mltis aliis. ⁊ ſic etiã abſqꝫ dubio diuerſitas ſeminis ſubtile humidũ quod eſt in agro cõtrariis virtutibus corrumpit ꝙ non bene proficit ad fructũ domeſticũ ſicut etiã diuerſitas ſeminũ animaliũ quando vnũ coit cum femina alterius ſpeciei corrumpit vtrumqꝫ Ita ꝙ neutrũ ꝓficit fecunditati. propter q̊d cauendũ eſt ab hmõi diuerſitate ĩ pluribꝰ

Quedã tamen ſemina ꝑ experientiã inueniuntur ſe inuicẽ non ledere. ſed inſimul ſata conualeſcere ⁊ fructꝰ vbertatẽ ſucceſſiue afferre veluti cũ ſerunt̃ tempe congruo in paſtinato ſolo ſemina atriplicũ ſpinatioꝝ feniculoꝝ lactucaꝝ petrocilli ſatureie blitis ⁊ caulium. Ex quibus primo euellunt̃ atriplices. ſecundo ſpinacia. ⁊ ex caulibꝰ q̊daꝫ vt tranſplantent̃ vel omnes ⁊ nimis ſpiſſi rarificant̃ ⁊ ſarculãtur ⁊ ſucceſſiue colligũtur remanẽtibus ex quolibet genere q̊buſdam ſeminibꝰ ꝓpter ſemina. Itẽ ſeruntur congrue ſimul frumentũ ⁊ ſpelta milium panicũ ⁊ faſeoli Et ſimiliter ordeũ ⁊ frumẽtum. Amplius ſi vltra menſurã ſemina iacentur in agro macilẽta ⁊ non ꝓficientia erunt. ſed ſi ſeratur ager ſm ꝓportionem cibalis humidi q̊d eſt ĩ ipſo ita ꝙ radices dilatari ⁊ confortari poſſint tũc etiam plãta exurgẽs fortis erit ⁊ ꝓferẽs fructũ quẽ q̄rit ex labore culture. Hec igit̃ diligẽter eſſe attendẽda ⁊ naturalr̄ ſuadet rõ ⁊ experientia cultꝰ. Oportet etiã attẽdere ne forte vel ſemina ip̄a iacta ſint corrupta. ⁊ ideo p̄cipit̃ a Palladio ne ſemĩa iacta vetuſtiora ſint q̃ꝫ annua. ſi ei vetuſtatẽ habẽt vltra annuꝫ nimis exiccata ſũt ⁊ v̓tus formatiua ꝓprio ſubiecto deſtituta hũoris radicalr̄ euanuit ⁊ ideo talia raro ꝓficiũt. Preterea frumentũ ⁊ cetera ſemĩa eligant̃ p̄cipua in ea regione quã colimꝰ vl̓ exprobemꝰ aduecta. nã omniũ ſurculoꝝ vl̓ frugũ genera preclara. terris tñ tuis expta cõmittere debeſ. In nouo aũt genere ſeminũ añ experimentũ nõ eſt ſpes tota ponẽda. Et nota ꝙ ſemĩa locis humidis citiꝰ q̃ꝫ ſiccis degenerant. Oĩa legumĩa a grecis autoribꝰ ſeri iubent̃ ĩ terra ſicca. faba tantũmodo ĩ humida terra iubet̃ ſpargi. Licet tꝑatis agris ſerẽdũ ſit. tñ ſi ſiccitas longa ſit ſemĩa iacta nõ minꝰ in agris q̃ꝫ in horreis ſ̓uabunt̃. ſi neceſſitas cogit de ſalſa terra ſperãri aliq̊d pꝰ autũnuꝫ plantãda vl̓ ꝯſerẽda eſt vt malicia eius hybernis imbribꝰ eluet̃. aliq̊d etiã terre dulcis vl̓ fluuialis arene ſubiiciẽdũ eſt ſi illi v̓gulta cõmittimꝰ. Locis vliginoſis aut exilibꝰ aut frigidis aut opacis d̓ mẽſe ſeptẽbris circa eq̄noctiũ triticũ ⁊ alia ſemina q̄ añ hyemẽ ſerũt̃ dũ ſerenitas ꝯſtat ꝯgrue ſemiant̃ vt eoꝝ radices añ hyemẽ ꝯualeſcãt Siccis v̓o aut pinguibꝰ aut calidis aut ſoli expoſitis locis pꝰ dicta tꝑa ſemient̃ dũmõ vſqꝫ ad hyemis gelicidiũ nullatenꝰ differãt̃. Fiunt p̄terea ſemĩaria ĩ q̊bꝰ nutriunt̃ tã ſemina q̃ꝫ ſurculi vt cũ adoleuerit in aliũ trãſferant̃ locũ. H' ſemĩariũ talẽ terrã ⁊ talit̃ p̄paratã deſiderat. vt infra in tractatu primo ſcriptũ ẽ. Sꝫ vt ſcribit Varro. q̄ ĩ ſemĩario nata ſit ſi loca erũt frigidiora q̄ mollis nat̃e ſũt ꝑ brumalia tꝑa tegere oportet frõdibꝰ aut ſtramẽtis. ſi erũt imbres ſecuti videndũ ne alicubi aq̃ ꝯſiſtat. Venenũ eĩ eſt ꝓpter gelu radicibꝰ tenellr̄ ſub terra ⁊ ſup̃ v̓gultis ne eodẽ tꝑe eq̃ creſcant. q2 tecte terre tꝑe ꝓpagant̃ ſupra terrã aere frigidiore cingũt̃ Itaqꝫ ita eſſe docent ſiluestria ad que ſato

non acceſſit.nam prius radices naſci ſolēt
nec longius ꝓcedunt niſi tp̄e quo venit ſol
Duplex eſt cauſa radicum.nam quedam
arbores naturaliter longius producūt ra
dices qꝫ alie.⁊ quia aliq̄ terra facilius viaꝫ
dat radicibus q̄ꝫ alia.Si autē ſeminariuꝫ
ſurculis conſitū eſt cacumina que mollio
ra erunt natura vt oliue aut ficus integen
da ſunt binis tabellis dextra ac ſiniſtra li=
gatis.Preterea ſcribit Catho ꝙ terra ſemi
narij talis eſſe debet qualē deſiderāt ſemi=
na ⁊ ſurculi in ea ſata.Item dicit ꝙ ſurcu
li non debēt eminere niſi quattuor digitis
ſupra terraꝫ.⁊ cacumina debēt fimo bubu
lo obliniri.

De plantatione et modo plātā=di et de electione plantaꝝ

Arborū quedaꝫ
fructum faciunt ⁊ ſemen ī fructuſ
carne reclusum.quedaꝫ vero nul
lum fructū ferunt in quo ſemen aliqđ iue
niatur ex quo poſſit planta ſimilis genera
ri.Que fructū ⁊ ſemen faciunt.quedam il
lud paruū ⁊ debile faciūt.quedā groſſuꝫ ⁊
potens in dura teſta recluſum.Que ſemē
paruū ⁊ debile faciunt virtutē generatiuā
habent tam in ſemine q̄ꝫ in ramis diffuſā
et ideo ex vtroqꝫ plātari ⁊ cōualeſcere poſ
ſunt licet plantatio ex tali ſemine ſit pericu
loſior ⁊ quādoqꝫ in longā nimis ſperetur
etatem.⁊ ex ea nō domeſtica ſed ſilueſtris
planta naſceť.Ex ramis vero plantatio ci=
tius ⁊ facilius ꝯualeſcit.et inde domeſtica
planta ꝓuenit nō ſilueſtris ſi ex planta do=
meſtica fuerit ramus acceptꝰ.et in hoc ge=
nere eſt vitis malagranata et ficus et mul
te alie.Que vero ſemen forte faciunt.vĩu=
tem generatiuā habent maxime in ipſo ſe
mine collectā.Ideoqꝫ ex ipſo ſemine meliꝰ
q̄ꝫ ex ramis ꝓueniunt.Et huiꝰ generis ſūt
nux caſtanea amigdalus et alie ſiles.Ar=
bores vero que nullū faciunt fructū.virtu
tem generatiuā diffuſam neceſſario habēt
in ramis cum natura ſpecialē eis non de=
putauerit locum vbi earū ſperma vł ſemē
colligerent.Ideoqꝫ ex ipſis ramis cum ſuiſ
gemmis aut ex plantis cū radicibus vel ſi
ne radicū matre euulſis optime conuale=
ſcunt.et maxime que poros habēt apertoſ
ꝑ quos facile tranſeat nutrimentū.Siue
autē ex ſemine ſiue ex ramis ſiue ex radici=
bus plantas aliunde diuulſas plātare de=
ſideras.conſidera vtrū locus in quo plan
tare intendis ſit inſidijs beſtiarū expoſitꝰ
aut clauſus et tutus a nocumēto corroſio
nis earū.Si eſt inſidijs beſtiarū expoſituſ
melius eſt ꝙ in aliquo loco clauſo.vmbriſ
tamen libero cuiꝰ terra ſit libera ſoluta dul
cis et aliquantulū ſtercorata et optime ſb
acta ligonibus ⁊ maxime noua ſurſum de
ſubtus eleuata omnia ſemina rami vł plā
tule duobus diſtātes pedibus aut vno in
ſeminario planteň.videlicet ſi ſint fortia
ſemina vt nuces amigdala ⁊ ſimilia ſingu
lariter.Si vero ſint debilia vt vitis malag̃
nata palme et pira et ſimilia tria vel quat=
tuor coniunctim ponanť vt debilis virtuſ
vnius alteriꝰ auxilio ſuſtenteť.et aſſidua
ſeu frequēti foſſione diſſipenť herbe naſcē
tes.nec ibidē alique domeſtice ſeminētur.
Fiant etiā irrigationes tempe magni eſtꝰ
cum celeſtis diu negať infuſio.Sit auteꝫ
aqua irrigans non frigida mortificās nu
per de puteis vel fontibus hauſta.ſꝫ de pi
ſcinis ſeu palude letaminis aut de foueis
corruptis accepta.vel ſit puteorū vel fonti
um poſtq̄ꝫ eā exhauſtā et ī aliquo loco po
ſitam rectificauerit calor ſolis.Cui multuꝫ
ꝓderit ſi in ea modicū fimi ponas eamqꝫ
ſepe moueas ⁊ impingues.Et cū eaꝝ ſum
mitas iniuriā corroſionis beſtiaꝝ duobuſ
vel tribus annis elapſis euaſerit cum vni
uerſis radicibuſ transferanť ad ſcrobes vi
delicet in loco vbi eas poſtmodū ſtare diſ=
ponis.Iuxta quas palos figas et ſpinis ſi
oportunū eſſe videbiť munias.ſi vō locus
clauſus ⁊ ab iniurijs beſtiaꝝ tutus exiſtit
ſtatim ſemina ramos vł plātas ī loco vbi
perpetuo ſtare debebūt confidenter pone
et eis eadē tribue auxilia que ſupra in his
q̄s in ſeminario nutriendas eē dixi relata

ſunt. Spacia vero inter arbores vel vites ꝓueniũt ſm multitudinẽ arborũ ⁊ terrarũ ꝯſuetudinẽ approbatã. ⁊ pcipue ſm qȝ de ſingul' plantis ſuo loco dicet. Scrobes autẽ fiãt late ac ꝓfunde ſm magnitudinẽ plãtule et radicũ. dũ tamẽ in ſolo arido vel decliui ꝓfundius ⁊ in humido aut depſſo aut minus ꝓfunde plantent ⁊ in mediocri mediocriter infigant. Si terra nimis cretoſa ẽ eidẽ plurimũ cõtrite letamen ⁊ ſabulũ miſceatur. ⁊ ſi nimiũ ſabuloſa letamen cũ creta ponat. Ita tamẽ qȝ in macra terra pl⁹ ⁊ in pingui min⁹ letaminis apponat Sit autem fimus q̃ huic apponitur nõ porcinus ſed alioꝝ animaliũ bñ maturus. Cum aũt planta trãſfert domeſtica vel ſilueſtris ps ad meridiẽ verſa rubrica ſignetur. vel alio modo vt trãſlata eiſdẽ celi quibus añ ſteterat cardinib⁹ apponat. Cũ vero plãtas i ſcrobe deponis qđ de radicibus leſum iueneris amputabis Obſeruandũ eſt tamen ne terra in qua plantat ſit nimis madida aut nimis ſicca cũ planta diſponit quia nimis mollis incõgrue radicibus adaptat. que vero nimis ſicca eſt ſua ſupflua ſiccitate radicũ plantule naturalẽ humiditatẽ ꝯſumit. ſed inter vtrũqȝ pdictoꝝ tenẽs mediũ pulueriſabilis ſeu diſſolubilis ſit vt cõuenienter aptet radicib⁹ aut ramis ſine radice plãtatis ⁊ pedib⁹ mediocriter ꝯculcet. Qȝ ſi neceſſitas te coegerit in terra nimis ſicca vel molli plãtare de locis aliis ꝯueniens apportet ⁊ in ſcrobe vſqȝ ad omniũ cooptionẽ radicũ ⁊ etiã vſqȝ ad q̃ſi ſcrobis repletionẽ ſi habueris abundantiã eius. Fiant aũt plantatiões pdicte de menſib⁹ octobris aut nouembris in locis aridis ⁊ mõtuoſis ⁊ calidis vt eiuſdẽ terre ſupflua ſiccitas circa plantas humiditate hyemis tẽperet. In humidis aũt aut valliculoſis locis ⁊ frigidis conuenientius in februarij et martij menſe plantat ne ſupflua hyemiſ ⁊ loci humiditas debilis plante naturalẽ calorem extinguat. In tpatis autẽ locis vtroqȝ tpe ſatis ꝯgrue plantant vel etiã trãſplãtãtur. hec quidẽ que dicta ſunt in his que cum radicib⁹ plantant ꝓprie locũ habent Que vero plantant ſemina mẽſe ianuarij ponenda ſunt nõ amplius quaternis digitis ſub terra poſita vt ſemine de mẽſe ſubſequẽtis februarij tumefacto. ſtatim cũ primo veris ⁊ ſolis calore ſenſerit aperiat cortex ⁊ pullulet noua plãta. Qȝ ſi loc⁹ ſit calidus ⁊ ſiccus cõuenienti⁹ octobris vl' nouẽbris menſe ponunt. Et rami q̃ ſine radicibus plãtant ĩ menſe martij infigantur ab arbore nuper abſciſſi cũ viridi ſucc⁹ ſit cortici iã infuſus. quoꝝ quidẽ plantatio ſatis etiã apte fieri poterit ĩ mẽſe octobris poſt humidũ autumnũ cũ nondũ humor ⁊ ſpirit⁹ viuific⁹ plãte fugã habuit ad radices. Nã tẽpe maximi frigoris calore naturali arboris ad terre viſcera calida fugiente ſecumqȝ humorẽ ⁊ ſpũm trahẽte ſi tũc rami aut palmites plãtandi recidantur a matre plantati debilit' ꝯualeſcent. Ramuſcul⁹ q̃ plantat torquẽd⁹ nõ eſt nec aliquo modo vexand⁹. ⁊ ps ea de qua radix ſperat iniurie nulli ſubijciat ⁊ maxime in his que amplos poros ⁊ ligni rarã compoſitionẽ habuerint aut medullas magnas vt eſt ſalix et vitis ⁊ ſimilia hoc ſeruabis. Sed in his plãtis que ſolidũ ⁊ ſpiſſum lignũ habẽt vt buxus ⁊ ſauina ⁊ ſimiles. forſan proderit ſi rami ps inferior ſcindat. et in ſciſſura immittat lapillus vt p longitudinẽ pororum plãte facile humor terreſtris ingrediẽs plãtam nutriat ⁊ ꝯualeſcere faciat. Caput inferior in terrã figendũ non rotundo ſȝ longo vulnere trãſuerſum ferramẽtis ĩcidat acutis aut ab arbore lacerat⁹ plantet. ſic ei poros quib⁹ attrahit nutrimentũ apertiores habebit. In omni plantatõe que poſt hyemẽ in locis calidis ⁊ ſiccis facienda eſt vtile puto ſi ſcrobe terra modico maturo letamie mixta repleta ſucco aut lauatura letaminis aſpergat. leniter tamẽ ne terraſ cõdenſet ⁊ fouea modicũ vacua relinquatur vt eſtatis tpe imbres colligat facil⁹ q̃ eius ſupfluã temperẽt ſiccitatẽ. In his autem plantationib⁹ q̃ ante hyemẽ fiũt erit melius terram circa plantas exaggerare

ipſamqꝫ fortius cõprimere ne ad plantas
ſupflua humiditas digeſtionẽ impediens
colligat. Rami qui plãtandi ſunt potiꝰ bi-
ennales q̃ꝫ anni tantũmodo exiſtant exce
ptis vitibus ⁊ quibuſdã alijs in q̃bus an-
nui tantũmodo eſſe debẽt atqꝫ tales eligã
tur qui ſint leti ſuccoſi nitidi gẽmis groſſis
et pluribꝰ oculati. ⁊ ad vnã tantũ materiã
ſint redacti. In pluribꝰ aũt amputat̃ con
grue ſummitas ⁊ in determinata longitu-
dine relinquũtur vt in ſalice vite oliua ⁊ vl
mo ſi placet ⁊ in quibuſdã alijs his ſilibꝰ

De inſitionibus et inſertionibꝰ per quas plante ſilueſtres mutantur ad domeſticaꝝ diſpoſitiões.

INſitio fit multis
modis ſed ea que maxime ꝓficit
vt ꝑ eã rudis ſilueſtriũ diſpoſitio
mutet̃ in domeſticã ⁊ vſui conuenientem
diſpoſitionẽ eſt ꝙ ſimiliũ fiat inſitio ĩ ſimi
lia ſꝫm genus ⁊ nõ ſꝫm ſpeciẽ ſicut piri in pi
rum ⁊ mali in malũ. ⁊ ſic de alijs. ſi eniꝫ di
uerſa genere in diuerſa inſerant̃ nutrimen
tum taliũ ad aliã diſpoſitionẽ alteratũ vix
bene nutriet ⁊ forte corrũpet plantã inſitã
ꝑ rationẽ quã diximꝰ de corruptiõe ſemis
animaliũ ⁊ agroꝝ qñ diuerſa genere ſemi
na ꝑmiſcent̃. Eſt aũt plantaꝝ ad inuicẽ in
ter omnia animata plurima ſimilitudo. li
cet enĩ arbores ſpeciebꝰ ſuis differãt. tamẽ
lignũ vniꝰ ſpeciei arboris non multuꝫ di
ſtat a ligno ſpeciei alteriꝰ Et hoc contingit
ideo quia forma formal' plantaꝝ inter ani
mata plus eſt immerſa materie ⁊ quaſi in
nullo vel modico eleuata ſuꝑ eã ꝓpter qđ
vita etiã eius occulta eſt. Hac igit̃ de cau
ſa fit ꝙ arboris vniꝰ nutrimentũ digeſtiõꝫ
habet ſufficientẽ primã vt nutriat aliam. ⁊
ſecũda digeſtio adhibita ꝑ aliaꝫ conuertit
ſuccũ in ſaporẽ ⁊ figurã fructus ſꝫm ꝙ con
uenit ſecũde. Et ideo etiã qñ diſſimiles ſibi
plante inſerunt̃ ꝯualeſcunt et fructificant
Optima tñ inſitio eſt vt diximus ſimil' q̃n
tum poteſt in ſimilẽ ꝑcipue in truncũ aut
ramos omnes inſciſſos vt ſepe probaui.

Item ait Varro ꝙ melior eſt inſitio ĩ arbo
rem domeſticã q̃ꝫ ſilueſtrẽ qꝛ meliores fru
ctus ꝓducit. Itẽ melior eſt ſi fiat inferior in
ſtipite q̃ꝫ in ramis in altũ qꝛ melior fit im
mutatio in toto q̃ꝫ in ꝑte. Quia aũt omis
inſitio fit ꝑ infixionẽ vniꝰ in aliã ⁊ ꝑ fortem
alligatõnẽ ita ꝙ inſita quaſi venas radica
les ſpargit in eaꝫ cui inſerit̃ fit ꝙ illa cuius
mollicies tãta eſt ꝙ citius cõterit̃ q̃ꝫ infigi
⁊ colligari valeat nõ poſſit inſeri alicui plã
te. et ideo herbe molles habẽtes ſtipites vt
olera ⁊ nimis tenelli ſurculi. nulli plãte q̃ꝫ
diu tales ſunt inſeri poſſunt quoniã inſer
ta non cito radicat̃ in ea cui inſerit̃. ſꝫ opor
tet ꝙ ꝓceſſu tꝑis cõfortetur et continuetur
cum ea cui inſerta eſt. Hec igit̃ eſt cauſa ꝙ
mollis plãta nec in mollẽ nec in durã nec
in ſimilẽ nec in diſſimileꝫ inſeri poteſt. Ad
huc autẽ neqꝫ in eã que multũ dura eſt cõ
ueniẽter inſerit̃. multũ enĩ dura non de fa
cili in ſe venas radicales recipit ꝓpter ari
ditatẽ ⁊ difficultatẽ dure ꝑforationis. et idõ
tales inſitiones plerũqꝫ male proueniunt
ſed inſerẽtes querere debẽt parua fragra ⁊
recentia in quibꝰ ſit m̃lta ſuccoſitas et par
ua duricies que quidẽ ſuſtinere poſſit col
ligationẽ ⁊ facile aperiat̃ a calore naturali
hec enĩ cũ inſeritur cito aperit ſe verſus eã
cui inſeritur. et emittit in eaꝫ venas radica
les ꝑ quas ſugit melius nutrimentum q̃ꝫ
ſugeret ex terra. et ideo tunc cõualeſcit inſi
ta melius q̃ꝫ ſi in terra eſſet fixa. et hec eſt ra
tio in ſurculi inſitione ꝑter illud qđ dictuꝫ
eſt de ea in eodẽ libro. Item ſunt ſurculi in
ſerendi ſteriles. quia ferentes fructũ tantũ
in eo ponunt ꝙ non facile ad debitũ veni
re poſſunt augmentũ. Item de nouo nati
ꝓpter rationes ꝑdictas. Itẽ gemmis groſ
ſis et ſpiſſis ⁊ pluribus oculati. qꝛ vbi mul
titudo gemmaꝝ groſſaꝝ et ſpiſſaruꝫ ibi ab
undãtie generatiue virtutis que maxime
in humore digeſto et ſpiſſo ⁊ optime com
mixto in gemmis coadunato cõſiſtit. Iteꝫ
ab oriẽtali arboris ꝑte deſciſi. quia ĩ ea par
te magis q̃ꝫ in alia ꝑte in ramis ꝑ illuſtra
tionem temꝑati caloris ſolis eſt caliditas

⁊ humiditas que in omnibꝰ animantibuſ
ſunt cauſa vite. ſed etiã in alijs accepti par
tibus ꝯualeſcunt. Oportet aũt ſcire ꝙ inſiti
onum multi ſunt modi quibꝰ optime ꝓue
niunt. ⁊ a ſilueſtritate ad domeſticationeꝫ
plantã tranſmutãt. Primꝰ quidẽ ẽ ꝙ fra
gra eiuſdẽ arboris omnia vltra medium
medulle ex trãſuerſo incidãt̃ ⁊ tunc alliget̃
quod inciſum eſt ſicut vulnera ligari con-
ſueuerunt. ⁊ circũponat̃ cera vel lutum ad
pluuie ⁊ extrinſecoꝝ nocumentoꝝ defenſi
oneꝫ ⁊ ne rumpi aut eoꝝ plage aperiri agi
tatione ventoꝝ poſſint cõuenientibꝰ parti
cis muniant̃. ſtatim enĩ cõſolidato vulne-
re ſuperior pars emendatuꝫ in ſapore ꝓferet
fructũ ꝓpter digeſtionem ſucci in nodo fa
ctam. ⁊ hec dicit̃ ꝓprie inſitio. que quidem
plantã in alterã non tranſmutat ſpẽm ſeu
genus. ſed etiã de ſilueſtri domeſticã facit
Secundꝰ aũt modus eſt ꝙ vna ⁊ eadem
arbor abſcidat̃ in trunco ⁊ fragrũ ſuperiuſ
in eadẽ arbore acceptũ trunco ſuo reinſera
tur. tũc enĩ conualeſcẽs inſita ꝓferꝫ fructũ
alterius generis in ſapore ⁊ quãtitate et fi-
gura q̃ꝫ prius ꝓtulerat. Et iſte modꝰ facit
diuerſitatẽ omnẽ que eſt in malis ⁊ piris
⁊ ceteris fructibꝰ. tanta enĩ eſt vis nodi et
conuerſionis poroꝝ qui prius aſcenderũt
ꝙ ſuccũ ex nodis ⁊ poris retentuꝫ dirigunt
ad aliã formã plantalẽ que forma mõſtra
tur in quãtitate ⁊ ſapore fructus vt ait Al
bertus. Tertiꝰ modus inuentꝰ eſt in vite
⁊ in quibuſdã alijs que ex medulla creſcũt
videlicet ꝙ gemma vitis vniꝰ excidit̃ vſqꝫ
ad medullaꝫ ꝓfundo vulnere ⁊ tranſuerſe
vtrimqꝫ obliquato. et tantũdem de gẽma
vitis alterꝰ eruitur ⁊ loco alterꝰ ponitur.
et fit colligatio ſicut in alijs. et tũc conuale
ſcit ⁊ fructificat ⁊ fieret hoc forte in alijs ar
boribus ſed in vite expertũ eſt. Quartꝰ ve
ro modus inſitionis eſt quo fragrũ vniꝰ
arboris in aliã inſerit̃ arborẽ ⁊ ꝯualeſcit et
fructificat in ea ꝑ modũ q̃ ſepe dictus eſt. ⁊
iſte modus regulariter cũ fuerit magis ſi
milium erit melior ⁊ meliꝰ ꝯualeſcens ⁊ fit
ꝓprie in illis arboribus que rectos habẽt
poros ⁊ ꝑ tunicas ligneas a radice accipi
unt nutrimentũ. Sed iſte modus et ſimi-
liter ſecũdus in plures ſubdiuidit̃ modos
Et vnus quidẽ eſt quo ſurculus inſerẽdꝰ
inter corticẽ ⁊ lignũ noue matris imprimi
tur. Secũdus eſt cũ ſurculus ſciſſo infigi
tur ligno. Tertius eſt qui fit more empla-
ſtri. Quartus qui dicit̃ ad buccellũ. Quĩ-
tus vero in amedani ſeu ſalicis pertica vi-
ridi ꝑforata. De quibꝰ omnibus ꝑ ordinẽ
eſt videndũ. Primus quidẽ modus quo
ſurculus inter corticẽ lignũqꝫ deponit̃ fit
hoc modo. truncũ ſerra recidamꝰ acuta ĩ
loco nitido ⁊ ſuccoſo. ipſumqꝫ cum faſcia
corticis de ſuꝑ poliamus. deinde vimine
ſalicis aut vlmi ligamus. ibiqꝫ inter corti-
cem ⁊ lignũ cuneũ ferreũ vel oſſeum ĩ acu
tum tendẽs ab vna ꝑte planũ ⁊ ab alia q̃ſi
rotundũ tribus prope digitis cõſiderãter
deponimus ne corticis faſcia ſcindat̃. et in
eũ locũ ſbducto cuneo ſtatĩ ſurculũ mer-
gimus ab vna ꝑte deciſũ ſalua medulla ⁊
cortice ꝑtis alterꝰ pellicula exteriori remo
tã. ita ꝙ optime trunco adhereat ſurculi in
ciſura. qui ſupra truncuꝫ quattuor aut ſex
digitis emineat vel vſqꝫ ad octo. duos vel
tres aut plures ſurculos ꝓ trunci cõſtitui
mus qualitate. quaternis digitis vel am-
plius aut minꝰ inter eos ſpaciũ relinqua-
mꝰ. ⁊ lutũ deſuꝑ cõuenient̃ ponimꝰ ⁊ diſpo
nimꝰ peciã ⁊ ligamꝰ. Hic aũt modus opti
me comꝓhendit ⁊ conualeſcit. ſed fieri nõ
poteſt niſi de menſe martij vel aprilis cum
iam poteſt lignũ a cortice facile ſeparari.
Sed nec fieri poteſt niſi ĩ trunco groſſo vł
mediocri. et in his arboribus que groſſuꝫ
habent corticẽ ⁊ pingueꝫ vt ficus pirus et
malus caſtanea ⁊ ſimiles. Cõualeſcit aũt
maxĩe iuxta terrã huiuſmodi facta inſitio.
Et etiã in quacunqꝫ ꝑte ſtipitis ⁊ groſſoꝝ
ramorum ſatis cõgrue ꝓuenit. ſed duobꝰ
ad minus annis perticaꝝ ꝓpter ventoruꝫ
rabiẽ adminiculis eget. Modus auteꝫ ſe
cundus qui ſciſſo fit ſtipite hoc mõ agen-
dus eſt. Reſecet̃ truncꝰ ⁊ deſuꝑ poliatur
vt dictũ eſt in modo ṗdicto. deinde ſcindat̃

in ea parte que magis ſuccoſa videt̃. ⁊ que
corticem ibidẽ planũ ⁊ adequationi ſurcu
li congruũ cernat̃ habere qđ maxime iue=
nies vbi maiꝰ eſt ſpaciũ inter corticẽ et me
dullam ꝑpter abundantiaꝫ nutrimẽti qđ
ad partẽ illã acceſſit. Q, ſi anteq̃ꝫ ſcindas
vinculũ ꝓpe ſummũ ſtipitis ligaueris trũ
cum a nimia longitudine ſciſſure defendes
Deinde cuneũ duobꝰ digitis vel modicũ
minus longũ formabis in ſurculo ab vtra
qꝫ p̃te deciſum ſalua medulla ⁊ aperta ſciſ
ſura cũ aliquo cuneo ⁊ de ipſius ſciſſure la
bijs ſublata omni lanugine ſi affuerit cum
puncto parui cultelli acuti ſurculũ immer
ges taliter ꝙ cortex cortici adequat̃ in p̃te ĩ
teriori ⁊ lignũ ligno exteriꝰ vt ſuccꝰ inter
cortices ⁊ ligna poſſit melius ſeu liberius
ꝑtrãſire. in ſciſſura etiã ſurculi optime trũ=
co noue matris adhereat. Deinde ſubdu=
cto cuneo vt in trunco ſurculꝰ ſponte con
ſtringatur immiſſus ſup rimulas et corti=
ces coniungẽdos aliquid corticis eiuſdeꝫ
arboris vel panni linei cerati ponatur ⁊ cũ
iunco ſtricte ligetur. Deinde vt ait Catho
ſubtili puluere in ſuperiorẽ partẽ ſciſſure ĩ
miſſo creta plurimũ compreſſa cuꝫ pauca
arena ⁊ fimo bubulo vt idem ait vel cũ ce=
ra ſup truncũ ⁊ ligaturã ad defenſionẽ ca
loris venti ⁊ pluuie congrue diſponat̃ ⁊ pe
cia faſcietur. Ego aũt plus q̃ꝫ milies ꝓba=
ui ⁊ ſemꝑ inueni ſufficere ſolã cretã bñ cõ=
preſſam ſine fimo vel arena vel cera et pul=
uere in ſciſſura. hec etiam proderunt ne va
por a radice aſcendens ad nouũ alendum
filium eidẽ foras egrediens deneget̃. No=
tandũ eſt tamẽ ꝙ iſtius modi actus ⁊ ope
ratio diuerſificat̃ ſcḋm diuerſitatẽ groſſitudi
nis ⁊ tenuitatis ſtipitis inſerendi ⁊ cunei
ſurculi incidendi. nã aut inſerendꝰ ſtipes
eſt valde groſſior ſurculo aut mediocris
aut nihil. Siquideꝫ ſtipes eſt valde groſſi=
or duobus poteſt ſcindi modis. vno vt ab
vna parte ſtipitis vſqꝫ ad medullã tantuꝫ
cum cõgruo ad hoc ſcalpro ſcindatur. ibi=
qꝫ vnus tantũ ſurculus infigat̃. alio modo
vt ab vna p̃te ſtipitis ad aliã ſciſſura ꝑtrã=
ſeat̃. ibiqꝫ duo ſurculi ſcꝫ vnus a qualibet
p̃te ponat̃ vel vnus tantum ſi placuerit ab
vna p̃te altera vacua remanente ponatur.
Si vero ſtipes eſt modicũ groſſior ſurcu
lo. neceſſario ꝑ mediũ ſcindit̃ ⁊ vnũ ſolum
recipit ſurculũ. Vbicunqꝫ autẽ vnꝰ tantũ
modo ſurculus ponendus eſt. debet cune
us eius formari vt in ſciſſura ex vtraqꝫ p̃=
te facta. tertia cũ cortice maneat conueniẽ=
ti. In quarta vero que intra ſtipitem ſtare
debet nihil corticis et latitudinis videatur
aut modicũ eo modo quo meliꝰ ſurculus
tam in cortice q̃ꝫ in ligno ſtipiti exterius ⁊
interius adequat̃. Vbi aũt duo ſurculi po
nendi ſunt fiat in ſciſſura cunei a duabꝰ p̃ti
bus vſqꝫ prope medullaꝫ et acumen acce=
dat. ab alijs duabꝰ partibus ſit quaſi eiuſ
dem latitudinis ita ꝙ ꝑs parũ latior cũ oĩ
cortice ꝑmanens extra cum cortice matris
equet̃. Pars vero ſtrictior remota exteri=
ori corticula verſus medullã ſtipitis interi
us diſponat̃. Si aũt ſtipes eſt equalis ſur=
culo qui inſerendꝰ eſt formet̃ cuneꝰ vt ab
vtraqꝫ p̃te ſit cortex ⁊ vtriqꝫ fiat adequatõ
et cortice vel peciola ſup rimulis poſita ſb
tili vinculo ſciſſa vel cordula cum modica
ſtrictura liget̃. ⁊ poſtmodũ cũ creta ſeu ce=
ra ⁊ peciola faſciet̃. Et hic modus iuxta ter
ram ⁊ in altũ et in ſummitatibꝰ optime cõ
ualeſcit. Et omnes iſte forme que fiũt ſciſ=
ſo trunco poſſunt fieri cõuenienter de mẽ
ſe februarij ⁊ martij. Etiã et mẽſe aprilis ſi
ſurculus omni tenera p̃te priuet̃. ⁊ melius
ſi colligant̃ anteq̃ꝫ pullulẽt et diu ſb terra
in loco frigido ⁊ vmbroſo ſeruent̃ ſummi
tatibus nõ ſubuerſis. Et etiã de mẽſe ianu
arij cũ calefactione ignis facta inſitio com
prehendit cũ eiꝰ auxilio conglutinatꝰ cur
rat ſuccus. Sꝫ tunc t̃pis erit inſitio ceteris
melior ⁊ meliꝰ ꝯualeſcens cũ iam cortici ſe
viridis ſuccꝰ intulerit et gemme incipiunt
eſſe ſuſpecte. Ego etiã malorũ inſitiões fe
ci circa principiuꝫ auguſti de ſurculis illa
eſtate maturatis et ſatis congrue prouene
runt. Verũtamen talis inſitio facienda eſt
ſub terra vel modicum ſupra eam vt cum

cumulatione terre a tãto eſtu inſita defen
ſetur. Uel ſupra eã vas aliquod ſtillãs ſu-
ſpendatur. ⁊ hoc auxilio poterit hoc tem-
pore etiã in aliũ fieri. Fit etiã vt ait Uarro
hec inſitio cõmode in ſolſticio eſtiuo ⁊ ca-
nicule ſigno ⁊ ꝑcipue in fico. vt in tractatu
inſitionis fici latiꝰ ſcripſi. Poteſt etiam ꝑ
dicta fieri inſitio ſub terra ⁊ circa terrã ſeu
modicũ ſupra eaꝫ vbi ſine dubio inſiti ra-
muſculi ꝓueniunt omnibꝰ alijs locis ad ĩ
crementa maiora. qꝛ ibi lignũ ⁊ cortex ma
xime beneficio ſolis adherentis humeſcit.
cuius loci inſitio magis competit plantis
paruulis in qͥbus inſitio celebrat̃. Si vero
planta mediocriter fuerit magna cõmodi
us erit eandẽ ĩ locis altioribꝰ inſerere vbi
cortex ſit nitida ⁊ ſuccoſa q̃ꝫ ipſam circa ter
ram inſerere. quia ſic fructꝰ ex ea pluribus
annis tardiꝰ habet̃. Uerũtamẽ quãto ma
gis inferius fiat tãto magis domeſticatur
fructus vt ſupra ꝓbatum fuit. Si vero fue
rit arbor magna plurimos habẽs ramos
nil erit vtilius q̃ꝫ ramos in locis nitidis re
ſecare. ibiq̃ꝫ quotcũq̃ꝫ volueris ſurculos ĩ
ſerere. Qꝫ ſi adeo vetuſta ẽ arbor ꝙ ramo-
rum cortices nimiũ ſunt rugoſe ac humo
re cõſumpte arbor eadẽ incidatur ⁊ relĩq̃
tur inciſa vſq̃ꝫ ad annũ ſequentẽ. ⁊ tunc in
ſerantur ſurculi q̄ in ea nati fuerint letiores
⁊ in cõmodiore ꝑte locati circumciſis ⁊ ab
iectis ceteris q̄ tot numero eſſe poterũt q̊t
inſerenti placebit. quia omneꝫ numerum
ſurculoꝝ ſufficiẽter nutriet tal' arbor. Mo
dus quidẽ inſerendi quẽ Palladius em-
plaſtrationẽ vocat. ſic ab eodem fieri affir
matur. Ex nouellis ramis nitidis ⁊ feraci
bus. gemma que bene apparebit ſine dubio
ꝓceſſura duobꝰ digitis quadratis circum
ſignetur vt ipſa ſtatuat̃ in medio. ⁊ ita ſub
tiliter cortex leuetur acutiſſimo ſcalpro ne
gemma ledat̃. Itẽ ex ea arbore cui geſtimꝰ
inſerere ſimiliter cuꝫ gemma tollet̃ empla-
ſtrum. nitido tñ atq̃ꝫ vberi loco tũc ibi con
uenienter impreſſum circa gemmã vincu
lis cogitur ſine leſione germinis cohereri
vt ea que apposite reddit̃ locũ gemme prio
ris includat. tunc luto ſuꝑlinis et liberam
gemmã relinquis. Cui multũ ꝓderit ſi pe-
ciola cum cera ſuꝑ iuncturã ⁊ rimulas cor
ticum apponat̃ ad extrinſecoꝝ nocumento
rum defenſionẽ ⁊ nutriẽtis ſucci ⁊ vaporis
viuifici retentionẽ. Ramos deinde ſupio-
res eius arboris reſecabis ne mater ꝓpri-
os volens nutrire filios ſcꝫ ramos. alienũ
ſibi filium ꝓpter vtilitatẽ traditũ ꝑeundũ
relinquat. Deinde vero. xx. diebus exactis
aut pluribus reſolutis vinculis reperies
externi ſeminis gemmã mire in arboris ali
ene membra trãſiſſe. Hic aũt modꝰ de mẽ
ſe iunij fieri poſſe aſſerit̃. licet ⁊ ante ⁊ poſt
modicum cõprehendat dũmodo gemma
conueniẽs habeat̃. Et modus quideꝫ qui
vulgariter dicit̃ ad buccellũ q̄ huic proxio
plurimũ eſt affinis fit hoc modo. Buccel-
lum paruũ groſſitudine pollicis longum
cũ gemma in medio de nouo ſurculo ele-
uatum. in nouo ſurculo eiuſdẽ groſſitudi
nis ſuo cortice in tres vel quattuor partes
ſciſſo ⁊ denudato ponat̃. ⁊ tantũ ad inferi
us conſiderãter cõprimat̃ ꝙ ligno ſtipitis
mediocriter ſtricte adhereat ⁊ cortex appo
ſiti anuli non ſcindat̃. Et ſiue gemma poſi
ta ſuꝑ locũ gemme ſublate ponat̃ ſiue nõ.
nihilominꝰ ſine aliquo ligature vel alteri
us rei auxilio cõualeſcit abſcindẽda tamẽ
ẽ omis circũdans ſoboles ſurculoꝝ ne in
ſite ſubripiant nutrimentũ. Et tamen ma
gnũ adminiculũ ꝑſtabit ſi cortex pendens
taliter reſcindat̃ ꝙ remanẽti appoſitus buc
cellus ſubtiliter adequet̃. Et ꝓpter dictam
cauſaꝫ peciola deinde creta ſuꝑ iuncturã
⁊ totũ buccellũ ponat̃ libera gẽma relicta.
deinde ne creta cadat linea pecia faſcietur
Fit aũt hic modus de mẽſe martij poſtq̃ꝫ
cortex ſeparat̃ a ligno. et de menſe aprilis ⁊
maij ſi ſurculi anteq̃ꝫ germinent collecti ꝓ-
uentur ne pullulẽt in loco frigido ⁊ vmbro
ſo ſub terra ꝓ ꝑte ſubmerſi. Itẽ expertũ eſt
in mẽſe iunij ⁊ circa finẽ iulij buccellũ par
uum cũ gemma de nouiſſimo ſurculo ele
uatũ ⁊ in nouiſſimo ſurculo poſitũ eiuſdẽ
groſſitudinis ſiue gemme adequẽtur ſiue

non ſine aliquo auxilio ligature vel alteri
us rei optime ꝯualere. Et tñ hic modus q̄ȝ
ſupioꝛ prim⁹ q̄ emplaſtratio dꝛ locū habȝ
in his ſolis arboꝛib⁹ q̄bus ſucc⁹ pinguis ē
in coꝛtice vt ficis oleis caſtaneis ⁊ ſimilib⁹
Poteſt etiā ſine abſciſione inſerēdi ſurcu
li eleuari buccellū. ⁊ domeſticū eiuſdē groſ
ſitudinis ab vna ꝑte ſciſſum ibidē apponi.
et cū filo ligari ⁊ ꝑparari vt dictū eſt ſupꝛa
⁊ cū compꝓhendiſſe videt̄ ſupꝛa buccellum
abſcidi. relicta eni ſummitas ſuccū ad buc
cellum foꝛti⁹ attrahit q̄ȝ abſciſa. ⁊ hoc mo
do pn̄t plures eiuſdē ſpeciei ⁊ diuerſarū in
vna virga foꝛmari. Mod⁹ v̓o q̄ fit in ame
dani vl̓ ſalicis partica fit h̄ modo. partica
vel bacul⁹ dictoꝝ lignoꝝ ꝑfoꝛet̄ ſubtili tere
bꝛa ⁊ acuta. ita ꝙ inter vnū foꝛamē ⁊ alteꝝ
ſit ſpaciū vni⁹ ſemipedis. ⁊ ſurculis modi
cum raſo coꝛtice intromiſſiſ iacēteꝛ merga
tur in ſcrobe ſurculis eleuatis ita tñ ꝙ par
tice ſaltē ſalicis ſummitaſ aliq̄d remaneat
ſupꝛa terrā. huic v̓o poſt annū materia to
taliter eleuata ⁊ inter ſurculos inciſa plan
tam quālibet radicib⁹ plurimis decoꝛatā
in oꝛdinata ſcrobe depone. cui foꝛſan ꝓde
rit ſi creta vel cera foꝛamina ⁊ eoꝝ ſciſſure
vndiqȝ optime obturent̄. Quidā autē mi
hi aſſeruit ſe expertū fuiſſe hāc inſitionem
in palo ſalicis viridi ꝑfoꝛato vſqȝ ad me
dullā ſolūmodo. ⁊ infixiſſe ſurculos equal̓
groſſitudinis remoto coꝛtice quatenus in
trahāt in foꝛamē vt coꝛtex ſurculi equaret̄
coꝛtici pali. ⁊ cū cera omnē rimulam obtu
raſſe ⁊ poſuiſſe palū ſub terra quattuoꝛ di
gitis iacenter in loco aquoſo ita ꝙ de pa
lo nihil apparuit. ſed ſoli ſurculi ſuꝑ terraȝ
⁊ compꝓhendiſſe optime oēs ⁊ reſecato int̄
ſurculos trunco plātaſſe ⁊ bene ꝯualuiſſe.
Aliū aūt modū inſerēdi retulit Columella
dicens. Gallica terebꝛa vſqȝ ad medullā ꝑ
foꝛandā plaga interi⁹ leniter inclinata vbi
deducto omni fragmine vitē vel ramū ad
modū foꝛaminis delibꝛatū. ſuccíduȝ tamē
⁊ humentē ſtrictū impꝛimi vna vl̓ duab⁹
gemmis foꝛis relictis. ⁊ tūc argilla et mu
ſco locū diligēter operiri ⁊ ita vites i vlmo
inſeri poſſe dixit. Predicti aūt duo modi
fieri poſſunt cōmode in menſe martij ⁊ in
pꝛincipio apꝛilis ac febꝛuarij fine. cū viri
dis ⁊ nou⁹ ſuccus caloꝛe aeris diſſolutus
mouet̄ in coꝛtice. Itē ſcribit Uarro aliuȝ
modū inſerēdi ſuo tꝑe inuentū eſſe in ꝓpin
quis arboꝛib⁹ h̄ modo. Ex arboꝛe q̄ vult
habere ſurculū in eā quā inſerere vult ra
mulū traducat. ⁊ in ei⁹ ramo ꝑ̄ſciſſo ac de
fiſſo īplicare in locū quod cōtingit ex vtra
qȝ parte quod intus eſt falce extenuatum.
ita ꝙ ex vna ꝑte qua celū viſuꝝ eſt coꝛticeȝ
cuȝ coꝛtice equatū habeat. Ei⁹ ramuli quē
inſeret cacumē vt directū ſit ad celū curet.
poſtero anno cū compꝓhenderit vnde pꝛo
pagatū eſt ab altera arboꝛe ꝑ̄ſcidit. Ex pꝛe
dictis igit̄ patet ꝙ licet inſitio in ſimilia ſit
melioꝛ tñ ⁊ in diſſimilia plerūqȝ cōualeſcit
⁊ infinita mirabilia facit q̄ apparēt his q̄ ex
periri deſiderāt ⁊ in talib⁹ exercitant̄

Ex quibus diſpoſitionibus et in quas tranſmutetur plāta ſilueſtriſ in domeſticationē

(e) Ex his que ſupꝛa
determinata ſunt ſcim⁹ plantas
ſilueſtres eē ſpinoſas ⁊ ſcabioſas
in coꝛticis ſubſtātia ⁊ paruoꝝ et multoꝛuȝ
folioꝝ ⁊ plurimoꝝ fructuuȝ ⁊ in quātitate
minoꝝ ⁊ acutioꝝ et ſiccoꝝ ſuccoꝝ. Et h̄ om
nia nō dubitam⁹ accidere plāte ꝓpter ſuū
nutrimentū. ⁊ ideo plāta in omnib⁹ his di
ſpoſitionib⁹ mutat̄ ꝑ nutrimentū cultoꝛiſ
agri in oppoſitas diſpoſitiōes. Spinoſitaſ
eni venit ex humido nutrimētali intēſo qđ
cogitur ad ſupficiē ꝑtingere a medulla ip
ſa ſua intēſione. ⁊ hec in domeſticā mutat̄
ꝓpter abundantiā humidi que nō patituꝛ
caloꝛē acui ſed frāgit eū ⁊ nō ſinit terreſtre
aggregari ſȝ infundit ⁊ currere ipſum facit
in poꝛos plāte. Similit̓ aūt eiuſdē humidi
abundātia fluit in maioꝝ folioꝝ diuiſionē
hoc etiā facit vt maioꝛes ſint fruct⁹ dome
ſticaꝝ. Et qꝛ humoꝛ ſilueſtriū tenuis ⁊ ſub
tilis eſt ꝓpter paruū eaꝝ nutrimentuȝ erit

humor domesticaꝝ ſpiſſuſ ꝛ viſcoſus ꝛ ad
flegmaticitatē accedēs ꝓpter eiꝰ abundan
tiam ꝛ letamis adminiſtrati cōmixtionez.
Tenue aūt ꝛ ſubtile facile diſpergit a calo
re ꝛ diuidit ī plura ꝛ ideo numero ſūt plu
rimi fructꝰ arboꝝ ſilueſtriū ꝛ nō vermicu
lati ſed integri in arborībꝰ diu ꝑſeuerātes
quoniaz ſubtile ꝛ tenue nō facile putreſcit.
nec de facili claudit poꝝ ſue vegetatiōis ꝑ
quē ſugit ex arbore. ꝑcipue cū in eodez hu
mido ſicut in ꝓprio ſubiecto ſit calor acutꝰ
Abundans aūt ꝛ ſpiſſum ꝛ viſcoſum hū
dum ꝑ magnas ꝑtes fluit in vnum ꝛ non
eſt facilis digeſtionis eo ꝙ calidū eius eſt
hebes ꝛ ideo fiunt ex eo magni quidez ſed
non tot numero fructꝰ ſicut ex tenui ſubti
li ꝛ acuti caloris exiſtēte. ꝛ cito hebes eiꝰ ca
lor ꝑmittit claudi eius porū ꝑ quē ſugit ex
arbore ita ꝙ multi taliū fructuum cadunt
ante tꝑs maturationis ꝛ de facili attrahūt
vermes. Qd autē emendat ſuccū ꝛ digerit
in domeſticis nodi ꝑcipue ſunt inſitionū
qui tenēt in torturis ſuis ꝛ trāſuerſalibus
poris humidū donec ad ſuauē maturetur
ſaporē. ꝛ talis quidē eſt trāſmutatio eaꝝ ꝑ
inſitionē domeſticaꝝ arboꝝ. Jlle aūt plan
te que ſunt de genere granoꝝ ꝛ oleꝝ ex ſolo
cultu ꝛ cibo domeſticant in hoc ꝙ ſubſtā
tie eaꝝ molliores ꝛ maiores efficiuntur .et
ſui ſapores ꝛ humores minuſ efficiuntur
acuti ꝓpter cauſam quaz ſupra diximus.
Subtilitas ēt corticis que eſt in domeſti
cis ꝛ planicies abſq; dubio ex bonitate et
abundantia ꝓuenit nutrimenti

De locis inutilibus et vtilibꝰ generationi plantarum

Planta ī ſua gene
ratione indiget duobꝰ Quorum
vnū eſt materia ex qua fit ꝛ alterū
eſt locꝰ ſue generatiōis queadmodū ꝛ pa
ter. Et materiā quidē impedit loci ſalſugo.
eo ꝙ exiccat humorē ꝛ humidum radicale
plātaꝝ. Cuiꝰ ſignū eſt ꝙ terre ſalſe cōmixte
vel ſale ſeminate ſteriles efficiunt. Loca au
tem ꝑpetuis niuibꝰ coopta oīno nō cōpe
tunt generatiōi plātaꝝ: qꝛ expimēto cōperi
mus niuē a tꝑamento eſſe remotiſſimam
ꝓpter frigꝰ glaciale qd eſt mortificatiuum
Oportet aūt ſcire ꝙ ſi aliqs locꝰ in ſe ꝑpatꝰ
in hyeme frequēter ſit niue cooptuſ iſte ex
niue tribꝰ ex cauſis fecūditatē capit Qua
rum vna eſt ꝙ vis terre euaporās reflecti
tur ſepius ad terrā ꝓpter niuis coopimen
tum. Alia aūt quia niue repreſſa caliditas
ad terrā illā ſpirās ꝯueniēs generatōi pre
bet nutrimentū humidū qd paulatim ꝛ ꝑ
vices diſtillās ſupioribꝰ ꝑtibuſ terre vigo
rem natiuitati plātaꝝ ꝯtinue infūdit. Ter
tia cauſa eſt qꝛ nix frigiditate ſua locuz cir
cumſtāte vigorē principioꝝ generantium
plantā cōtinet ne euaporet. et continet ter
re ſuperficiē ne emittat intꝰ in viſceribus
terre vapores generatos q̄ congregati ad
ſupficiē ingrediunt radices plantaꝝ et ꝑ
ſtant eis nutrimentū ꝛ fecunditatē ꝛ fomē
tationē et generationē materie que ingre
ditur plantaꝝ cōmixtionē. Sicut autē dixi
mus ꝙ locꝰ ꝑpetuus in frigore ꝓpter niuo
ſitatē non cōuenit generationi plantarum
ita ꝛ eodē modo in locis ſalſis ꝛ ſiccis nō
apparet multū generatio plantaꝝ ꝓpter re
motionē locorum a tempamento. hec enī
loca multā ſalſuginē habētia multe ſūt ſic
citatis ꝛ ꝑ conſequēs etiā multe frigidita
tis eo ꝙ calor complexionalis nō ꝯualeſcit
et retinet niſi in humido tempato. et ſi ali
us calor aliquando ſit in talibꝰ locis ē ad
urens. et talis calor non remanet ſꝫ euolat
aduſtus frigidus et mortificans ea q̄ for
te naſci debuiſſent. Et ſignum huius terre
eſt ꝙ minoratur et contrahitur ex ſiccitate
et frigiditate. quia elongatur a calido ꝛ hu
mido que eleuant et faciunt creſcere loca ꝛ
exaltari. propter quod terra dulcis que ab
undat in calido diſſoluente et in humido
vaporante frequentius eleuatur in colles
et montes. et terra ſalſuginis multe depri
mitur et inferioratur . Jn locis autem ca
lidis per conuenientiam materie planta
rum et loci apte et bene nate proueniunt

Jn talibus enī locis dulcis eſt aqua ſubti
lis ⁊ bene digeſta eo ꝙ a calore loci talis ex
fundo attrahit᷑ terre. et bene digerit᷑ a calo
re loci terminante ⁊ etiā bene cōmiſcet᷑. A
calore enim multo nō adurente prouenit
humidi decoctio. Calor enī in talibus lociſ
abundat ex duabꝰ cauſis. quarū vna ē ca
lor loci retinēs calorē. Secūda eſt calor ſol'
qui ex aliqua reuerberatione multiplicat᷑
ſuper locū illum. Et loci quidē calor eſt ſic
inſtrumētalis. Calor autē ſolis eſt ſicut ter
minans ⁊ formalis ⁊ quaſi viuificās. et iō
continue format᷑ humidū in plantis. Aer
etiā immixtus eſt humido locorum taliū
⁊ ille iuuat ad hoc vt humidū ſurſum ſpi-
rando educat᷑ in plante figurā. Montes
autē eo ꝙ ſunt ſubtus cōcaui et vaporoſi.
attrahunt a ſuis cōcauitatibus humorē.
et adiuuat ad hoc caliditas multa que eſt
radiorū ſolis ⁊ ſtellarū. ⁊ multa ad ꝯuexū
montis reuerberatio. et ideo feſtinat ī his
humidi decoctio ꝑcipue in latere cōuerſo
circa calidum ſolis hoc eſt circa meridiē.
ꝓpter quod plāte multe et bene decocte ꝓ
ueniunt in montibꝰ et precipue niuiū. hu-
midum enī attractū ad montis ſuperficiē
ex figura deuexitatis continue defluit. ⁊ iō
ſuperius vinū remanēs optime decoquit᷑
quia meliꝰ vincitur a calore quādo nō eſt
ſuperfluū. nec omnino ſiccat᷑ quia ꝯtinue
extrahitur ex cōcauo montis et fouet᷑ plu
uijs et roribꝰ. et hec eſt cauſa ꝙ in alto de-
uexo montiſ creſcunt vina odorifera ⁊ plā
te aromatice ⁊ ſunt ſicciores aliquantulū.
Ad pedes autē eorundē montiū ſunt plā
te et vina magis humida ⁊ minus digeſta
⁊ plante ſpiſſiores ⁊ groſſiores ꝓpter mul
tum humidū a cōuexo montiū ꝯtinue ad
talia loca defluens. Quedā tamē loca ſiue
plana ſiue montuoſa ꝑpetue ſunt ſterilita
tis. ⁊ hec vocant᷑ heremi. ⁊ hec ſunt areno-
ſa et ſalſa. et hec ſunt vincentē in ſe habētia
ſalſedinē ⁊ ſiccitatē. Et inter arenulas loco
rum taliū ſunt raritates eo ꝙ ꝑtes arenarū
ſūt cōtigue et nō ꝯtinue ſibi cōpoſite. Plā
ta aūt nō poteſt generari ex vapore conti-
nuo ꝗ̄ diffundit᷑ ex circuitu loci ex mlt̄is ꝑ-
tibus loci cōtinuis a v̄tute ſolis euaporan
tis. Jn talibꝰ igit᷑ locis aut nō generat᷑ om
nino plāta aut rara ⁊ debilis eſſentie ſicut
eſt ſaxifraga ⁊ quedā alia g̃mina ꝑua. par
tibus enī loci nō coherētibꝰ ꝓpter aduſtio
nē. impoſſibile ē ꝑtes vaporis ſolide eſſen
tie ⁊ coherētis eſſe. ꝓpter qđ etiam expirat
inter arenas ꝑ diuerſas ꝑtes ⁊ nō format᷑ ī
plantā. Amplius aūt lutū nobile qđ inge-
nuū eſt ⁊ liberū a groſſa terreſtritate ꝓpter
vnctuoſitatē ſuā cito ꝓducit plantam vn-
ctuoſam eſibilē. Plāta autē ꝗ̄ ſup ſolidos
naſcit᷑ lapides ꝓpter carentiā humoris vix
longo cōtingit ⁊ creſcit tēpe. Plāta enī re
manens et creſcēs indiget terra et aqua et
aere. et raro hec habet plāta que ī lapidis
ſoliditate eſt erumpēs. Eſt et alia plāte ꝯſi
deratio ex loco plāte ꝓueniēs. quoniā ſi
fuerit in loco qui eſt ꝓpe ſolē hoc eſt ad di
rectum ſolis reſpectū verſus orientē ⁊ me
ridiem citius naſcit᷑ ⁊ creſcit eo ꝙ calor ſol'
directꝰ ⁊ diutius manēs ſup eā. cōuenie
tius ⁊ fortiꝰ mouet humidū eiꝰ. ⁊ qñ fuerit
ad aquilonē et occidentē ita ꝙ ſol cito decli
nat ab ea tardabit᷑ generatō eiꝰ ⁊ nutrimē
tum diminuet᷑. Fit autē ħ dupliciter natu
raliter ſcꝫ ⁊ ꝑ accidens qñ locus aliquis ex
montibus vel alijs cauſis ꝓprietatē acci
pit orientis vel occidētis. Similiter aūt ſi
in loco plante ſit aqua frigida groſſa in ſe
concludens aerē ſiue vaporē aereū ꝗ̄ ſua
frigiditate ⁊ ſpiſſitudine aſcēdere ſiue eua
porare non permittit. ille non ꝑmittit plan
tas nutriri ad magnū incrementū. Eodē
autē modo impedit ſiccitas retenta in ali
quo loco incrementū plantarū ꝓpter de
fectum humidi nutrimenti. tunc enim ca
lor naturalis diffunditur ad extrema loci.
et agit in illa cōburendo et obſtruendo po
ros viarum ſicut obſtruuntur in terreſtri
aduſto. ⁊ tūc aqua nutriens etiam ſi adeſſꝫ
non haberet meatus ꝑ quos in plante nu
trimentum euaporaret. et remanet planta
deſtituta nutrimēto ⁊ ideo nō creſcens in
magnā quantitatē

De terra et de cognitione fecũditatis et ſterilitatis ei⁹.

TErra eſt unum ex elemẽtis generatoꝝ cui⁹ natural' loc⁹ eſt ĩ medio toti⁹ in q̃ naturaliter manet q̃eta ⁊ ad ipm cuꝫ ab eo ſepata fuerit naturaliter mouet̃. Eſt aũt frigida ⁊ ſicca naturaliter. ſꝫ accidẽtaliter reb⁹ extrinſecis ĩmutat̃. Ei⁹ võ eſſe in generatis iuuamentũ pſtat ad retentionẽ faciendã ⁊ fixionem ⁊ ad faciẽdas figuras ⁊ formas. In terris võ ſm̃ Palladiũ fecũditas querenda eſt ne alba ⁊ nuda gleba ſit. ne macer ſabulo ſine admixtione terreni ne creta ſola. ne arene ſqualẽtes ne ieiuna glarea ne arenoſi pulueris lapidoſa macies ne ſalſa vl' amara ne uliginoſa terra ne tot⁹ arenoſuſ atq̃ ieiun⁹ ne vallis nimis opaca ⁊ ſqualida. Sꝫ ſit gleba putris ⁊ fere nigra ⁊ ad tegendũ ſe graminis ſui crate ſufficiẽs. aut mixti coloris q̃ ⁊ ſi rara ſit tñ pinguis ⁊ cretoſi ſoli adiunctiõe glutinet̃. q̃ ptulerit nec ſcabra ſint nec retorta nec ſucci naturalis egẽtia. Ueꝝ quoniam alia terra dãdis frumẽtis ꝯuenit ⁊ alia magis vinetis amica eſt. Sciendũ eſt ꝙ frumẽtis dãdis vtilis ẽ que naturaliter ⁊ ſua ſpõte pducit ebuluꝫ iuncũ gramẽ pingue trifoliũ calamum rubos pingues pruna ſilueſtria lappas farſana cicutã maluã. ⁊ ceteras hmõi herbas q̃ latitudine ⁊ pinguedine folioꝝ letũ ſoluꝫ ⁊ fecundũ demonſtrãt. Color tñ terre nõ magno ope deſideret̃ ſꝫ pinguedo atq̃ dulcedo. Pinguẽ ſic agnoſcis terrã. glebã parũ dulci aq̃ ꝯſpargis ⁊ ſubigis. ſi glutinoſa eſt ⁊ adheret ꝯſtat illi eſſe pinguedinẽ. Itẽ ſcrobe effoſſa ⁊ repleta ſi ſupauerit t̃ra pinguiſ ſi defuerit exiliſ. ſi ꝯuenerit eq̃ta mediocriſ Dulcedo autẽ cognoſcit̃ ſi ex ea pte agri q̃ magis diſplicet ſi eiuſdẽ eq̃litatis tot⁹ ager videt̃ glebã fictili vaſe madefactã dulci aq̃ iudicio ſaporis explores. Uineis q̃ꝫ vtileꝫ p hec ſigna cognoſces. ſi corpis aliq̃tenus rari atq̃ reſoluti ẽ. virgulta q̃ ptulit nitida lenia viridia pcera fecũda ſunt vt pirus ſilueſtris prun⁹ rubi ceteraq̃ hmõi neq̃ intorta neq̃ debilia neq̃ macra exilitate languẽtia. Et hec ĩ cõmuni breuib⁹ ĩ medium abſoluta q̃litercũq̃ ſufficiant de terra congrua vineis q2 pleni⁹ dicã de ipa ĩ libro vineaꝝ. ſꝫ cũ ſunt genera terraꝝ plurima pinguis aut macra ſpiſſa vel rara ſicca vl' humida lapidoſa vel nõ lapidoſa montuoſa vel plana ⁊ ex his pleraq̃ vicioſa. tñ pter ſeminũ ⁊ plantaꝝ differẽtiã ſepe neceſſaria maxime tñ ⁊ abſolute eligend⁹ eſt pinguiſ ⁊ reſolut⁹ ager vbicũq̃ ſitus. q2 h minimũ petit laborẽ ⁊ fructũ maximũ reddit Secũdi meriti eſt ſpiſſus ⁊ pinguis. q2 licet laborem maximũ petat tñ ad vota reſpõdet. Illud võ deterrimũ gen⁹ eſt qđ erit ſiccuꝫ ſimul ⁊ ſpiſſum macrũ ⁊ frigidũ q̃ ager more peſtiferi fugiend⁹ ẽ Ueꝝ cũ agri ſint varijs vtilitatib⁹ deputati Uarro recitat Cathonẽ in nouẽ genera diuiſiſſe ac graduuꝫ vtilitatẽ ſcripſiſſe. ait eni meliorẽ agrum eẽ illum vbi vineta poſſunt eſſe bono vino ac multo. Secũdo vbi ort⁹ irrigu⁹. tertio vbi ſaliceta. q̃rto vbi oliueta. q̃nto vbi pratũ. ſexto vbi camp⁹ frumẽtari⁹. ſeptimo vbi cedine ſilue. octauo vbi arbuſta. nono vbi glãdaria ſilua. Sꝫ aliq̃ dãt primatũ boniſ pratis. q2 modicas aut nullas requirũt expenſas. contra in vineis eo ꝙ fructuꝫ ſepe ſumptu deuorant

De ſitu qui cõuenit agris ratõe fecunditatis eoꝝ

SIt⁹ terraruꝫ ſm palladiũ ñ ſit adeo plan⁹ vt ſtagnet nec pruptuſ vt defluat nec obrut⁹ vt ĩ imũ deiecta valle ſubſideat nec ardu⁹ vt tẽpeſtates ĩmodice ſentiat ⁊ calores Sꝫ ex his oĩb⁹ vtil' ſp ⁊ adeq̃ta mediocritas req̃rat̃. videlicet vt cãp⁹ aptior ſit ⁊ humorẽ plurimũ cliuo vallãte ſubducẽs. vel collis molliter platera inclinata deductuſ vel vallis cũ quadã moderatõe ⁊ aeriſ claritate ſubmiſſa. vel mons alteri⁹ cacumis defenſus obiectu ⁊ a moleſtioribuſ ventis aliquo liber auxilio. vel ſublimis aſper

ſed nemoroſus ⁊ herbidꝰ. Preterea poſi-
tio agri q̄ eligendꝰ eſt. ea ſi ſit in frigidis ꝓ
uintijs orienti vł meridiano lateri ager de
bez eſſe oppoſitꝰ ne alicuiꝰ magni montis
obiectu his duabꝰ ꝑtibus excluſus algore
rigeat. In calidis vero ꝓuintijs ꝑs potius
ſeptētrionalis optāda eſt que vtilitati vo
luptati ⁊ ſaluti equa bonitate reſpondeat.
Itē ait Varro ꝙ quattuor extra fundū ꝯſi
deranda ſunt q̄bꝰ fundꝰ vtilior vel minus
vtilis reddit̄. Primū eſt ſi regio ꝓxima eſt
infeſta q̄zuis fertilis ſit fundꝰ. inutilis tn̄ ē
ꝓpter latrocinia. Secundū ſi in regiōe ꝓ-
pinqua ſunt hoīes q̄ emant q̄ in fundo ſūt
venalia vel nō care vendāt que fundo ſūt
oportuna. fructuoſior enī fundꝰ eſt. Terti
um ſi nimis lōginq̄ ē vt ex ea difficile neceſ
ſaria portent̄ ad fundūz minꝰ fructuoſior
cenſet̄. Quartū eundē fundū fructuoſiorē
faciūt vecture ſi vie ſunt q̄bꝰ plauſtra vł na
ves portare ac exportare neceſſaria poſſint
Refert etiā ad fundi fructꝰ quēadmoduz
vicinꝰ in cōfinio cōſitū agrū habeat. ſi enī
ad limina quercetū habeat nō poſſis recte
ſm eā ſiluā ſerere oleā qd̄ vſqꝫ eo eſt cōtra
riū natura vt arbores nō ſolū minꝰ ferant
ſz etiā fugiāt vt introrſum in fundū ſe recli
nent. ⁊ in cōfinio vitē ⁊ fundū faciāt ſterilē

De munitionibꝰ vineaꝝ ortorū et agrorum.

Vinearuz ortorū ⁊ agroꝝ munitiōes mł'tis modis
fiūt. Quidā enī foſſatis cingūt. q̄
dam ſepibꝰ ex palis et viminibꝰ factis. qui
dam ſpinaꝝ aut aliaꝝ arboꝝ plātis. Et foſ
ſarū quidē munitiōes plurimuz defendūt
ab ingreſſu hominū ⁊ animaliū rapaciuz
⁊ ab iniuria vicinarū aquaruz ad loca de-
fenſa fluentiū ⁊ maxime ſi ripas habēt ve-
lut ſufficiētes aggeres eleuatos. Multuz
etiā conferūt agris ⁊ vineis nimiū humi-
dis ⁊ aquoſis vt ab eis fluat ſuꝑfluus hu
mor aquoſus ſegetes necans ⁊ in lolium ⁊
auenā conuertēs. et completā digeſtionez
humoris vuas nutriētis impediēs. Et hec
quidē foſſata magna vel ꝑua faciēda ſūt
ſm ꝙ magis ⁊ minus aquoſa ſunt loca. et
ſm ꝙ magis ⁊ minus hominū ⁊ animaliū
intrare volentiū timent noxam. Fiunt aūt
optime toto eſtatis tempe ſi aqua ſubter-
ranea vel in foſſatis reparandis collecta n̄
impediat in quibus locis facienda ſunt de
menſe auguſti ſeptembris ⁊ octobris. qui-
bus menſibꝰ aqua foſſarū ⁊ ſuꝑficiei terre
maxime cōſumpta eſt. Qualiter autē no
ua fiunt foſſata notū eſt quia ab vtraqꝫ ꝑ-
te latitudinis filum ſeu funis extenditur et
ſignatur. deinde cū vangis in creta ⁊ aciro
nibus in ſabulo fodiūtur et cum badilibꝰ
extra remanens cōtrita terra proijcitur. et
ripe cū zappis ſeu vangis vel acironibꝰ po
liūtur. Vetera vero foſſata reparant̄ hoc
modo. primo quidē omnia foſſorem impe
dientia cū ronchonibꝰ extirpent̄. Deinde
cum ligonibꝰ fundus radat̄. ⁊ terra cū her
bis raſa ꝓijciatur ad viā. Deinde cuz ligo
nibus adequent̄ ⁊ forment̄ ripe ſm ꝙ ſta-
re debebūt ⁊ poſtea libere foſſatū quantū
placuerit fodiat̄. Notandū eſt tamen ꝙ ī
terra cretoſa nō debent fieri ripe nimis ſed
parū pendētes. q2 poſt gelidā hyemē adue
niente veris calore diſſoluerent̄ ⁊ ruerēt. ſz
in lapidoſa vel ſoluta terra nō facile ruūt
ripe. Munitiones ſepiū que de palis ⁊ vi
minibus fiunt ꝑcipue locū habent vbi ma
terie ipſarū habetur copia. ⁊ vbi multitu-
do arborum ſpinaꝝ plantationē ⁊ conua-
leſcentiam impediret. Que quidez quali-
ter fiant notuz eſt ꝙ affixis palis acutis ſe-
mipede diſtantibꝰ texunt̄ vimine ⁊ ſpinis
deſuper muniunt̄ ⁊ cū paucioribus palis
⁊ viminibꝰ. debiliores tamen fiunt ſi affix-
is palis duobus vel tribus pedibus inui-
cem remotis tres vel quattuor pertice di-
ſtantes equaliter ex trāſuerſo ligantur. de-
inde ſurſum rectis viminibus poſitis con
texuntur. Munitiones autem que de ſpi
narum plantis et arborum fiunt: hoc mo
do faciēde ſunt. videlicet ꝙ fiat in loco mu
nitionis ſulcus vno pede concauus. et tā-
tundem latus. In quo plante aliunde

radicate vno palmo aut duobꝰ diſtantes
ponant̃. ⁊ terra q̃ inde remota fuerat opti-
me trita opiant̃ radices. deinde fodiat̃ foſ-
ſatum ſi fieri debet ibidẽ ⁊ terra ſupdictas
plãtulas eleuet̃ ⁊ cũ tota ſurſuz eleuata fue
rit in ſummitate ſi placuerit aliꝰ fiat ſulcuſ
⁊ ſimilis plãtatio fiet. ¶ Poterũt etiã multe
plãtationes fieri ad fortiorẽ munitionez ſi
placuerit ſm modũ in primo libro traditũ
cũ de tumbis ⁊ curijs loquerer. ¶ Notandũ
tamen eſt ꝙ multũ neceſſaria eſt clauſura
ex ſpinis tantũ faciẽde ſunt plãtatões Ubi
vero nõ tanta eſt neceſſitas ⁊ lignoꝝ babe
tur penuria ꝓpter ignẽ poſſunt commode
fieri plãtationes ⁊ p̃cipue ſupior ex plãtis
vlmoꝝ ⁊ prunoꝝ ſycomoꝝ ⁊ ſimiliũ. q̃ oẽs
plantatiões tertio anno cũ ꝯualuerint af
fractent̃ ⁊ plicent̃ vbi fortes fiant ⁊ ſpiſſe et
vbi ꝑdite fuerint repent̃. Deinde cuz ſpiſſe
creuerint intricate diſponant̃ ⁊ ligent̃ vbi
opus fuerit ⁊ nõ iuxta terrã ſꝫ vno pede ſu
pra eam. Incidant̃ tꝑe octobris ⁊ nouẽbriſ
⁊ meliꝰ februarij ⁊ martij vſqꝫ quo incipiãt
turgeſcere gẽme. hoc enĩ modo loca ſemꝑ
clauſa erũt. ⁊ ſeps inſpiſſabit̃ pullulans in
ſummo ſtipituz in medio ⁊ radice. Ex his
tñ que in ſuꝑiori acie ſunt plãtate poterũt
alique quibuſdã pedibus diſtãtes ſine in-
ciſione relinq̃ vt fructũ ferãt. aut ꝑ igne ſer
uent̃ vel edificijs deputent̃. Et plãte q̃dem
ſpinarũ in acie inferiori ponẽde ſunt. inde
ſpinaꝝ aut arboꝝ aut prunoꝝ vel roſaruz
ſilueſtriũ ⁊ ſimiliũ ſpinas acutas habẽtiũ.
Que v̓o in ſuprema ponẽde ſunt arbores
ſicut prune domeſtice que ſpinis ſuis de-
fendunt ⁊ ſpiſſa eaꝝ pullulatiõe claudunt.
igni tertio vel quarto anno ſeruiũt ⁊ pluri
mũ fructũ ferũt. vel ſint plãte vlmoꝝ vl' ſa-
licum vl' populoꝝ vel nicoloꝝ ⁊ citonioꝝ
aut malagranatoꝝ in calido aere vel tem
perato ⁊ ſimiliũ arboꝝ ⁊ p̃cipue facile pul
lulantiũ a radice. ¶ Notanduz eſt tñ ꝙ ſi ter
ra ſit adeo frigida et dura ꝙ in ea plantule
difficile cõprehendãt plãtule ſolũmodo ci-
toniorum cũ radicibꝰ vel ſine ponat̃ ibidẽ
que nõ refugiũt talẽ terrã. Q, ſi ẽ campꝰ

vlmus eſt vtilior omnibꝰ alijs plãtis q̃ et
ſepem ſuſtinet ⁊ accolit vuas ⁊ frondẽ io-
cundiſſimã miniſtrat ouibꝰ ⁊ bobꝰ ac vir-
gas p̃bet ſepibus ac foco ac furno. ⁊ eſt in
multis opibꝰ oportunus Si v̓o plãtule de
ſunt in ꝑtibus illis aut aliũde portẽtur ra-
dicibus cooꝑtiſ ⁊ optime p̃paratis vt a ca
lore defendãtur. et vento ⁊ maturitatis fru
ctuum temꝑe colligãtur et ſole ſiccentur ſe
mina. et in ſeminario menſe ianuarij vel fe
bruarij ſata aut plantata nutriant̃ vt ſeq̃n
ti vel tertio anno ipſoꝝ copia facile habea
tur. ¶ Palladius tamen p̃cipit matura col-
ligi ſemina rubi ⁊ ſpine que rubꝰ caninuſ
vocatur ⁊ cũ farina herebi ex aqua mace-
rata miſceri funeſ. deinde ſparceos vetereſ
mixtioni ſic induci vt inter funes ſemĩa re
cepta ſeruẽtur vſqꝫ ad verni temꝑis initia
tunc vbi ſepis futura eſt duo ſulci tribꝰ pe
dibus a ſe ſeꝑatis ſeſquipedes altitudine
fiant et per vtroſqꝫ cum ſeminibꝰ obruant̃
funes in leni terra. In triceſima die proce-
dũt ſentes quos teneros amminicul' opꝰ
eſt adiuuare q̃ inter ſe per ſpacia relicta va
cua iungentur

De fluminum defenſionibꝰ

Flumina ſuo ĩpe-
tu ſeꝑe ripas poſſeſſionũ fodiunt
⁊ in eis operant̃ ruinas. Et q̃ñqꝫ
ſui cremẽto ⁊ depreſſione vicinoꝝ locoꝝ in
undãt ⁊ operiũt terraꝝ ſuꝑficiẽ. Et vbi ſua
rabie ruinas operant̃ rupes modicũ ſupe
riꝰ penaculi fortes fiãt ſm impetũ amnis
aut ibidẽ mergant̃ ciſte cuz magnis corni-
bus ligneis ad modũ cratis ab vtroqꝫ ca-
pite factis ⁊ viminibꝰ ꝯtexte ⁊ lapidibꝰ ple
ne que bergulli dicunt̃. Ubi v̓o aquaꝝ ab
undãtia ſuꝑficiẽ operit ⁊ ſegetes necat fiãt
aggeres fortes ⁊ magni tales ꝙ eoꝝ poten
tia aquaꝝ iniurie cõtradicat. Q, ſi in aliq̊
loco debilitat̃ agger anteq̃m deficiat alius
cõueniens poſt ipſum fiat et debilitatꝰ in
quibuſdã incidat̃ locis vt currꝰ ⁊ beſtie ac
hoĩes nouũ aggerẽ percurrere ⁊ ꝯculcare
cogantur

Incipit liber tertius De cāpeſtribꝰ agris colēdis et de natura et vtilitate fructuū qui ex ipſis naſcuntur.

Campeſtrium agroꝝ cultus ī libro ſecūdo generaliter traditꝰ eſt Nunc autē in hoc tertio libro dicā ſingulariť de cultu ⁊ vtilitate cuiuſlibet ſeminis ⁊ fructus qui ſeminať in eis et ex eis ꝑcipitur ſm̄ ordinē alphabeti. Et primo quidē dicam de area ⁊ de horreis que vnicuiqꝫ ſeminū communia vtilia ⁊ neceſſaria ſunt

De area

Area longe a villa eſſe nō debet ꝓpter deportandi facilitatē ⁊ vt fraus non timeatur dn̄i vel ꝓcuratoris vicinitate ſuſpecta Sit aūt vt Palladiꝰ ait vel ſtrata ſilice vł ſaxo montis excisa. vel ſub ipō triture tp̄e vngulis pecoꝝ ⁊ aqua admixtione ſolidata. ſit circa hāc locus altus planꝰ ⁊ purus ī quē frumenta tranſfuſa refrigerenť et horreis inferanť. que res in eoꝝ durabilitate ꝓficiet. Fiat deinde ꝓximū tectum vel habeanť ſextaria ⁊ ſimilia vt tp̄e imbris ſubito munda et ſemitrita tranſferanť vel operiantur. Sit aūt loco ſublimi ⁊ ꝑflabili vndecunqꝫ longe tamē ab ortis ⁊ vineis atqꝫ pomeriis. Nam ſicut radicibꝰ virgultoꝝ proſunt letamē ⁊ palee. ita inſidētes frōdibꝰ ꝑforāt ⁊ corrumpunt

De horreis.

Situs horreoꝝ ſuperior ⁊ longe ab omni olere ⁊ letamine ⁊ ſtabulis ponendꝰ eſt frigidus ventoſus ⁊ ſiccꝰ. Sed factis granariis vt Palladius ait amurca luto mixta parietes liniunť cui aridi oleaſtri folia vel oliue ꝓ paleis adiiciunť. que vt ſiccata fuerint frumēta cōdenť. hec res gurgulionibus ac muribꝰ ⁊ ceteris noxiis aīalibus inimica eſt. Aliqui coriandri folia frumentis miſcent ad ſeruandū ꝑſutura. hec Palladius. Nihil tamē cōmodius erit diu cuſtodiēdis frumētis qꝫ ſi ex horreis ī alterū locum vicinū tranſuerſa refrigerenť aliq̄ntis diebꝰ atqꝫ ita horreis inferanť. Negat columella ventilāda eē frumēta. quia magis miſcenť animalia totis aceruis que ſi non moueanť in ſummitate vltra menſuram palmi ſubſidēt. et hoc corrupto velut corio illeſa durabūt. Ab horreis tamen debet auſter eſſe auerſus. Adhuc cauendū ē ne pauimentū ſup̄ qḋ poniť humidum ſit aut rarū ſed ſolidū et bene planū ne muribus p̄beat habitaculū ꝑ foramen. Inſup̄ etiam diligenter attendendū eſt ne ſit locꝰ excedens in frigore vel calore. quia vtrūqꝫ ſegetes corrumpit ⁊ ꝑdit in eis virtutē naturalem. Aliq̄ puteos faciūt horꝝ ſolum ⁊ latera paleis ſubſternūt. ⁊ curāt ne humor aut aer tāgere poſſit niſi cū ꝓmať ad vſū. quo eni ſpūs non ꝑuenit ibi non oriť gurgulio. ſic conditū triticū manet annis quīquaginta. miliū vero plus annis centū vt Uarro ſcribit.

De auena

Auena duplex eſt ſilueſtris ⁊ domeſtica. Silueſtris naſciť in frumēto cū granum eiꝰ ſatū nimia mollicie ⁊ intemꝑantia terre cōuertitur in auenā que ab ea ī herba cognoſciť. qꝛ latiores viridiores et piloſiores habet frondes. ⁊ huiꝰ granū nigrū ⁊ piloſum eſt ⁊ maturať et cadit ante maturationem frumēti. Domeſtica eſt alba non piloſa et ſeminať tp̄e ſeminū frumenti ⁊ eodē modo ⁊ melius mēſe ianuarii februarii ⁊ martii. et etiā in macra terra bona ꝓuenit. ⁊ eūdem querit aerē ⁊ ſimilē terram deſiderat. Albertus tamen dicit ꝙ ſiccū querit agrū et modicū ante meſſes frumēti maturatur et colligiť. et tam herba vtriuſqꝫ auene qꝫ ſemen eſt optimū pabulū equoꝝ et boum et aſinoꝝ ⁊ muloꝝ. neutra v̄o ipſarū hoīe

niſi ꝓpter neceſſitatē in ſuo cibo vtuntur. Virtutē habet relaxandi omnē tumorem ⁊ duricies. ⁊ faciei immūdicies depurādi vt dicit Platearius

De cicere

Cicer notum eſt. Et eius quidē diuerſitates ſunt. Quia quoddā eſt albū quoddā ſanguineū. ⁊ ex his quoddā groſſum ⁊ quoddam paruū ⁊ quoddā eſt rubeū ⁊ aliud ē nigrū. Ex quibus ſanguineū tantū rugoſum corticē habet ⁊ eſt melius ceteris. Reliq̄ omnia corticē habent politū. Optime naſcit̄ in aere tēpato ⁊ humido ⁊ terrā pinguiſſimam ⁊ ſolutā deſiderat. ⁊ cretā etiā nō formidat ⁊ terrā quidē valde macilentā reddit. Seminat̄ menſe februarij in locis calidis tēpatis martij. Frigidis vero de mēſe aprilis. Cui pderit vt cito naſcat̄ ſi molle ſeratur ⁊ maxime aqua letaminis cū tarde ſeritur. Et circa ſulcos ortorum optime plantatur ⁊ cū maturū eſt colligit̄ remanētibus herbis. Media corbe ſeminis bubulca cōtenta eſt. Sarculat̄ ⁊ herbis mundatur vt faba ſed nebulis ledit̄ ⁊ inde in eluuione facile perit. Colligit̄ quidē granis exiſtētibus ſiccis ⁊ cū luna multum pceſſit in defectu. Cicer albū ſcḋm Iſaac calidū eſt in primo gradu. humidū in medio. Rubeū autē eſt calidius ⁊ minus humidū. Sed Auicēna dicit q̄ vtrūq̄ eſt calidū ⁊ ſiccū in primo gradu et nigrū eſt fortius. Cicer plurimi ē nutrimenti ac ventrē humectat ſed inflationē generat ⁊ ventoſitatē. Idcirco auget ſperma ⁊ coitū valde cōfortat. quia tres habet in ſe cauſas ad coitū ptinentes. ſ. calorem. nutrimentū ⁊ inflationē. Ideoq̄ valde cōpetit admiſſarijs equis cū multitudinem equarū neceſſe habuerint coire. Ipocras dicit q̄ ciceris poteſtates due ſunt et cum coquit̄ eas amittit ⁊ in aquā vbi coquitur redeunt. vna dulcedinis altera ſalſuginis Cum dulcedine ſua nutrimēto bono nutrit ⁊ lac augmentat ⁊ ventrem humectat Cū ſalſugine vero humorē groſſū ſoluit ac minuit. vrinā et menſtrua ꝓuocat ⁊ valet ictericis ac hydropicis et ad totius corporis pruriginē. Et ſi in eius iure laueē impetiginem ⁊ ſerpiginē mūdificat. Itē ſcḋm Galienum Cicer educit lūbricos ⁊ valet ad opilationē ſplenis ⁊ epatis ⁊ fellis et lapides frangit in renibus ⁊ veſica ſed nocumētū eſt vulneribus renū ⁊ veſice. Cicer nigrū eſt magis diureticū ⁊ apertiuū. et ideo plus valet in aptiōe ſplenis ⁊ epatis et fractura lapidum ⁊ lumbricis educēdis. ⁊ precipue ſi cum apio coquat̄ ⁊ ius ipſius bibat̄. Albū vero eſt melius in augmentatione lactis et ſpermatis. Auicēna dicit q̄ cicer clarificat vocē et nutrit pulmonē melius q̄ res aliq̄. ⁊ ꝓpter hoc fiunt ſorbitiones ex farina ciceris. Et oportet q̄ cicer cōmode comedatur neq̄ in pncipio cibi neq̄ in fine ſed ī medio eius. ⁊ vehemēter addit in coitu ⁊ eius infuſio facit erigere membrū fortiter quādo bibitur a ieiuno

De cicercula

Cicercula nota eſt aerē humidū deſiderat ⁊ terram pinguē ⁊ cretoſam. ſeminari pōt ī ſolida terra vt faba. deinde arari et ſulcari tpe ianuarij ⁊ februarij ⁊ in principio martij ſerit̄. ⁊ media corbis cōplet bubulcam. Bonus cibus eſt animalibus et hoīes ea vtuntur elixa ⁊ in tortis ⁊ in pane cū alijs generibus bladi p familijs tenuibus et hoc q̄ laboribus exercentur.

De canabo

Canabū eſt de natura lini ⁊ ideo ſimilē aerē deſiderat ⁊ terrā. ſed nō oportet vt ſit totiens exarata. Verūtamē q̄ volūt habere canabum p funibus ſeminare debēt ipm in locis pinguiſſimis in quibus longū valde pueniet ⁊ groſſa ⁊ multā ſtupā habēs ex groſſicie corticis eius. et quanto rarius ſeminabit̄ tanto magis ramoſum erit. Qui vero volunt ex eo facere pānos ſcḋ ſaccos lintheamina ⁊ camiſeas ſeminēt ipm in locis me

diocriter pinguibꝰ ⁊ ſolutiſ aliqualit̃ ſpiſſū
in quibꝰ ꝓueniet ſine ramulis q̃ſi magnuꝫ
linū. Et tale cōpetens erit p̄dictis opibus.
et iteꝝ erit neceſſariū piſcatoribꝰ ꝑ rhetibꝰ
eoꝝ. nā canabū valde meliꝰ defendit̃ in aq̃
q̃ꝫ linū ⁊ ſimiliter rhete ex ipſo factū. Seri
tur aūt de menſe aprilis et in fine martij et
herbis ſarculo mundat̃ et manibꝰ. Colligi
tur canabū cū matura ſunt ſemīa eius ſcꝫ
maſculinū ⁊ in faſcibꝰ ligatū ponunt̃ ī ali
quo loco duo faſces ſimul vt ſemīa vniuſ
ſint ſuꝑ ſemina alteriꝰ ⁊ radices oppoſite. ⁊
cooperiunt̃ ſummitates ſeminū cū herba
vel quolibet ſtramīe ſuꝑ quo ponūtur la
pides aut terra vt ſeminū maturitas com
pleat̃. et cū ſic ꝑ ſex aut octo dies ſteterit ele
uant̃ ſtramina aut lapides et ponitur lin
theamen ſub vel iuxta ſemina et excutitur
ſemen qđ facile cadit. Sꝫ femininū qđ ſe
men nō habet totū ꝑ decē dies añ maſculi
num colligit̃ cū albeſcit. deinde totū ſimul
macerat̃ in aq̃ ibiqꝫ dimittit̃ donec ſtupa
poſſit a lino ſepari. ⁊ ip̄m linū putrefactuꝫ
conteri. et maxime qđ ex eo ſubtile eſt. Qđ
v̓o groſſum eſt valde ⁊ longū velut parti
ce depilari poteſt a ligno ſtupa q̄ facile ab
eo carpit̃ poſtq̃ꝫ fuerit maceratū ⁊ in aqua
lauādo ꝯcuſſum ⁊ poſtea exiccatū. Et no
ta ꝙ ex eodē ſemine canabi naſcat̃ canabū
ramoſum qđ ſemina infinita ꝓducit. ⁊ ali
ud non ramoſum qđ ſeminibꝰ oīno caret.
Semē eiꝰ optimū eſt ꝓ auiculis et ipſum
libēter aſſumūt ſibi in eſcā

De frumento

Frumentū eſt gra
num qđ ceteris omnibꝰ corporiſ
humani cōueniētius nutrimentū eſt ꝓpt̃
ſimilitudinē ſue cōplexionis. Eiꝰ quidē di
uerſitates multe ſunt. Nā quoddā eſt no
uum vniꝰ videlicet anni vl̓ minoris etatis
⁊ hoc maxime cōueniēs p̄bet nutrimentū.
et tale ſeri debet. Et quoddā ē maioris eta
tis. ⁊ hoc minꝰ laudabiliter nutrit nec ſemi
nibus cōpetit. q2 raro vl̓ debiliter naſcitur
ſatū Et cuiuſdā granū eſt longū mediocri
ter. et albū vel rubeū ſubtilē habēs corticeꝫ
et farinā interiꝰ albaꝫ. et hoc eſt optimum.
Qđ vero eſt groſſum rotundū rubeū vel
album aut lucidū eſt minꝰ bonū. Et paſta
quidē q̄ fit ex eo nō eſt tenax. nec eiꝰ panis
creſcit in altū. Que vero fit ex primo ē val
de tenax. et eius panis multū auget̃. ſed ex
agro collectꝰ mēſure minꝰ rñdet q̃ꝫ groſſū
Et granū quidē qđ in terra pingui naſcit̃.
eſt pinguiꝰ grauiuſqꝫ in pōdere ⁊ nutribi
lius. Qđ vero in terra macra orit̃ cōtrariū
exiſtit. Et qđ in regione vel terra calida na
ſcitur eſt calidiꝰ. et qđ in frigida eſt frigidi
us. qđ in ſicca ſicciꝰ. et qđ in humida regio
ne vel terra ꝓuenit eſt humidiꝰ Et ē qđdaꝫ
in ſpicis tonſum. et hoc licet breues faciat
ſpicas. et nebulā ſeu melumē timeat plꝰ q̃ꝫ
viſcoſum vt quidam dicūt. tamē a radice
pullulat et ſpicaꝝ numeꝝ duplat. groſſum
vero ⁊ maxime ſpicas habēs rubeas licet
eas magnas ꝓducat ⁊ groſſas atqꝫ mlt̓uꝫ
granoſas. tamē parū pullulat et rariores ī
uenitur ſpicas habere. In omī climate ha
bitabili naſcit̃. licet abundantiꝰ ⁊ nobilius
ꝓueniat in regionibꝰ tēꝑatis ſicut in tertio
q̃rto ⁊ q̇nto climate. Terrā deſiderat pin
guem aut mediocris pinguedīs et dulcis
ſaporis. Cretā diligit ⁊ ī mediocriter ſoluta
bonū ꝓuenit nimis v̓o ſolutā aut ſabuluꝫ
nudū recuſat patēti campo letat̃ ⁊ leditur
vmbris. locis humidis et aquoſis degene
rat et in loliū et auenā ꝯuertit̃. Frumentuꝫ
v̓o colliſ grano robuſtiꝰ eſt ſed mēſure mi
nus reſpōdet. Seminat̃ aūt in frigidis et
niuoſis locis in fine auguſti et toto ſeptē
bri. Tēꝑatis in fine ſeptēbris et toto menſe
octobris. In calidis v̓o in fine octobris et
toto mēſe nouēbris. In q̄bꝰ omnibꝰ locis
primo exiles terre ſerant̃ vt frumēti ſati ra
dices añ hyemē ꝯualeſcāt. vltimo pingueſ
que ſi mature ſerant̃ luxuriāt in ſpuria di
uerſaꝝ herbaꝝ que frumēta necant. In iu
gero ſeu bubulca ſeminis corbis vna ſuffi
ciet. Qꝫ ſi p̄dicto tꝑe terra fuerit nimis ſic
ca. ſemina ſparſa meliꝰ in agris q̃ꝫ in horre
is ſuabunt̃. Si v̓o nimis mollis gelicidio

ſequētiſ biemis corrigetur ſi extra agrum
aqua poterit deriuari ne germē extinguat
Si terra ſit ꝑpata in octo diebꝰ terrā egre-
ditur vel paulo poſt. Coliť campeſtris fru
mentariꝰ ager boc modo. Eo diligēter ex-
culto ſcḋm doctrinā in generalibꝰ traditam
⁊ eo ſeminato iteꝝ areť ⁊ ligonibꝰ vniuer-
ſum ſemē operiať. glebe rumpanť et ex eis
ſulci mundenť tā directi minores ꝗ̄ȝ tranſ
uerſales maiores ꝑ inferiores agroꝝ ꝑtes
impreſſi ꝑ quos aque pluentes libere ſine
obſtaculo ad foſſata deriuenť. que ſi tꝑe q̊
granum eſt in lacte ⁊ incipit germinare in
agro remaneāt ſemē extinguēt. Menſe ve
ro ianuarij poſt gelicidiū februarij ⁊ mar-
tij poſtq̄ȝ frumentū eſt quattuor foliorum
ſarculo ⁊ manibꝰ ab omnibꝰ adulterinis
berbis mundeť ita ꝙ berboſis locis matu
rius nō berboſis ſeriꝰ. Menſe vero maij
non ſunt tāgenda frumēta q̄ꝛ florent octo
diebus. deinde flore depoſito diebus qua-
draginta grandeſcūt vſq̄ȝ ad maturitatis
euentū. Idē dicit Palladius de ordeo ⁊ d̄
ceteris que ſunt ſeminis ſingularis. Mē-
ſe iunij locis maritimis ⁊ calidioribꝰ ac ſic-
cis. tꝑatis vero ⁊ frigidis menſe iulij triti-
ci meſſis abſcinditť quā paratā eſſe cogno
ſcis ſi equaliter ſpicaꝝ populus matura-
to rubore flaueſcit. Et modus quideȝ me-
tendi ſolitus notꝰ eſt. Pars vͦo galliaruȝ
planior boc cōpendio vtiť ad metendum.
Et ꝓpter bominū labores vniꝰ bouis oꝑa
ſpacium totiꝰ meſſis aſſumit. Fit igitur ve
biculum qḋ duabꝰ rotis breuibus fertur.
buiꝰ ſuꝑficies tabulis muniť que forinſe-
cus decliues. in ſummo reddūt ſpacia lō-
giora ab eiꝰ fronte carpenti breuior eſt al-
titudo tabulaꝝ. ibi denticuli plurimi acra
ri ad ſpicaꝝ menſurā cōſtituunť in ordine
ad ſuperiorē ꝑtem de curru. A tergo vero
eiuſdē vebiculi duo breuiſſimi temones fi
gantur vbi bos capite in vebiculū vͦſo iu-
go aptatur. ⁊ bos manſuetꝰ qui nō modū
cōpulſoris excedat. Hic vbi vebiculum ꝑ
meſſes ceperit pellere oīs ſpica in carpetuȝ
denticulis cōpbenſa cumulatur abruptis

et relictis paleis altitudinē vel bumilitatē
plerūq̄ȝ bubulco moderāte qui ſequitur ⁊
ita ꝑ paucos itus ac reditꝰ breui temporiſ
ſpacio tota meſſis impleť boc cāpeſtribuſ
locis vel equalibus vtile eſt vbi neceſſaria
palea non babeť. Secata frumēta ī mane
vſq̄ȝ ad tertiā. vel tota die cum aer tꝑatus
eſt ligātur q̄ꝛ in boris nimie ſiccitatis ſpi-
ce ac ligamina ex eadē ſegete franguntur.
Deinde ligata portātur ad areaȝ faſciculis
numeratis. ⁊ ſub tecto aliq̊ aut in barchis
taliter diſponunť ꝙ aqua pleres intrare n̄
poſſit ibiq̄ȝ cōgregenť donec fuerit vniuer
ſa meſſis expleta Poſtmodū triturantur
aut virgis aut equabus. ſed virgarū tritu
ra melius totū frumentū de paleis excutit
trituratio vͦo equaꝝ velocius ⁊ fractione
paleaꝝ eas nutrimēto animaliū melius ꝑ
parat. Ab omnibꝰ folliculis et ſeminibus
extraneis euētatione mundātur ⁊ cōueni
enter exiccata ⁊ refrigerata in areis ad bor
rea ſeruāda portātur. cuiꝰ durabilitati ꝓ-
derit ſi ſepe inquirať ne intra ſe acerui calo
re inficiantur extraneo. Qḋ quidē cū acci-
derit ꝑ granaria ſiue borrea moueātur vł
euentenť vel qḋ melius eſt ad ſolē et aerem
deportētur. et refrigerata iteꝝ borreis inſe-
rantur. Generaliter tamē de omnibꝰ gra-
nis ꝑ̄ter miliū compertū eſt ꝙ in ſtipuľ ſu-
is diutius q̄ȝ excuſſa ſeruanť. Frumētum
ſcḋm Iſaac calidū eſt ⁊ bumidū temperate.
Cortex eiꝰ calidus ⁊ ſiccus eſt ⁊ mundifi-
catiuus. nutrimentū eius eſt ꝑuiſſimuȝ. in
aqua calida miſſus ⁊ ꝑfricatus atq̄ȝ cola-
tus coctuſq̄ȝ pectora ⁊ pulmones viſcoſis
bumoribuſ purgat. ⁊ ſi aqua mittať in lac
nutribilior efficiť. Si cuȝ vino aqua mixto
coquať et fiat cataplaſma de eo māmilliſ
duris ꝓpter lac coagulationem diſſoluit.
Iſidorꝰ autē dicit ꝙ farina frumenti cum
melle mixta faciei puſtulas ſanat māmil-
lis ex coagulatiōe lactis induratis cū adi-
pe ⁊ vino decocta duriciē mollificat. Colle
ctiones ⁊ apoſtemata maturat. neruos in
duratos ⁊ indignatos ⁊ quaſi ſpaſmatoſ
relaxat. Et eadē dicit Diaſcorides. Frumē

tum cũ ſale mixtũ apoſtemata maturat ⁊
aperit Tritici recẽtis ⁊ noui nutrimẽtũ pa
rum crudũ flegmaticũ ⁊ inflatiuũ exiſtit.
rugitũ ⁊ dolorẽ lateribꝰ cõmouet. aſſatum
magis nutrit. ventoſitatẽ minꝰ facit ⁊ ſtip
ticum eſt. In aqua coctũ grauiſſimũ eſt et
inflatiuũ. digeſtioni durꝫ ⁊ rugitũ mouet.
humores dẽſiſſimos ⁊ viſcoſiſſimos gene
rat. Sꝫ tñ ſi bene digerit̃ multũ nutrit ⁊ mẽ
bra cõfortat. ꝓpterea dari oportet eis qui
magnis laboribꝰ exercent̃. Granũ fractuꝫ
ſi cũ lacte coquat̃ ſanguinẽ bonũ ⁊ lauda
bilẽ generat ⁊ nutrimentũ multũ. Si tñ ſe
pe ſumant̃ opilationẽ epatis ⁊ duriciẽ ſple
nis ⁊ lapidẽ in veſica ⁊ renibꝰ faciũt. maxi
me ſi renes calidos naturaliter vel accidẽ
taliter inueniãt. Et paſta quidẽ frumẽti q̃
plibꝰ vtimur modis ſiquidẽ azima viſco
ſa eſt inflatiua ⁊ ad digerendũ dura. Jdͦqꝫ
inflationes ⁊ dolores ⁊ opilatõẽs generat
⁊ nutrimentũ durꝫ ⁊ groſſum ⁊ illaudabile
reddit q̃re exercitãtibus tantũ ꝯuenit. Si
vero fuerit fermẽtata bonũ ⁊ laudabile ge
nerat nutrimentũ Si vero frixa vł ſub pru
nis cocta mala eſt. qꝛ exteriꝰ dura ⁊ interiꝰ
viſcoſa ⁊ ſemicocta remanet. Jdeoqꝫ nec
ocioſis cõpetit ꝓpter viſcoſitatẽ ⁊ crudita
tem intrinſecã nec exercitãtibus ꝓpter du
riciem ⁊ aduſtionẽ extrinſecaꝫ. Panis in
forma magnꝰ corticẽ ſubtiliorẽ ⁊ durioreꝫ
habet. ꝓpterea eiꝰ cortex parũ nutrit et eſt
ad digerendũ durꝰ humiditatem deſiccat
vñ ⁊ ventrẽ ꝯſtipat. medulle vͦo multuꝫ hꝫ
⁊ ipa medulla eſt groſſa viſcoſa humida i
flatiua ⁊ flegma viſcoſũ generat. Panis
aũt ꝑui et ſubtilis interiora ignis ꝑforat et
medulle humiditatẽ deſiccat. vñ paruꝫ nu
trit ⁊ tarde egerit̃ ventrẽqꝫ ꝯſtipat p̃cipue
ſi frigidꝰ ſit ⁊ vno vel duobꝰ diebꝰ a coctiõ
ne longinquꝰ. Qui vͦo eſt mẽſure medie i
forma eſt medie poteſtatis. Et panis q̃dẽ
cuiꝰ ignis in coctiõe magnꝰ fuit hꝫ exte
riora exiccata ⁊ indurata. interiora vͦo non
bene cocta. qꝛ velociter cortex indurata nõ
ꝑmittit focũ ad interiora penetrare. Jdͦqꝫ
cortex eſt dura nõ nutriẽs ſicut fere incẽſa
vnde ſicciſſimũ ſanguinẽ parit et cõſtipat
ventrẽ. Et mica quidẽ viſcoſa groſſa et in
digeſta. vñ crudos ⁊ viſcoſos generat hu
mores. Si enĩ añq̃ꝫ coctꝰ ſit extrahat̃ vi
ſcoſus erit fortiter digerẽtibꝰ ⁊ exercitãtibꝰ
tantũ neceſſariꝰ. Et ſi dimiſſus fuerit vſqꝫ
quo coctꝰ erit ſiccꝰ erit ⁊ ſtipticꝰ ⁊ durus
digeri. Mediocris vͦo focꝰ tꝑatus eſt quia
totũ penetrat corpꝰ panis eq̃lit̃. Et coctꝰ q̃
dẽ in furno melior eſt qꝛ totꝰ equaliter coq̃
tur. ſub teſtis vͦo deterior qꝛ focus in vna
ꝑte magis oꝑatur ⁊ altera cruda remanet
et viſcoſa ⁊ ideo ad digerendũ durus eſt.
Si ergo ſepe comedatur poſt multũ tꝑis
inflatiões ⁊ dolores lateris generabit. Si
militer ſubcinericiꝰ aut ſuꝑ carbones co
ctus velociter extrinſecꝰ deſiccatur. interi
us vͦo groſſus remanet ⁊ viſcoſus et mul
tum cineris cũ eo admiſcet̃. maxĩe ſi ligna
ſint mollia ⁊ cito incindant̃. ⁊ ideo inflatio
nes ⁊ grauitates mẽbrorũ ⁊ obſcuritates
facit. Et panis q̃dẽ calidꝰ aut recẽs magis
eſt humidꝰ et nutritiuꝰ q̃ poſt vnũ aut du
os dies accipit̃ laudabilis ẽ. qꝛ tꝑatꝰ eſt in
terius et exteriꝰ. Sicciſſimꝰ rarus eſt et le
uis cauſa ablate humiditatis. vñ hũores
deſiccat ⁊ generat ſitim ꝓpter deſiccationẽ
ſtomachi ⁊ ventrẽ ꝯſtipat. Panis autem
tꝑate habẽs fermẽtũ ⁊ ſal ⁊ bñ cõfectꝰ ⁊ ſic̃
oportet coctꝰ facile in ſtomacho digerit̃ et
ſanguinẽ clariſſimũ in corꝑe generat. Vñ
cõmodior eſt eis q̃ in quiete ſunt ⁊ delicia
rum delectatiõe. Exercitãtibꝰ ⁊ laborãtibꝰ
incõueniẽs eſt ꝓpter ſui ſubtilitatem et fa
cilitatẽ diſſolutiõis ex mẽbris eoꝝ. Panis
vͦo paꝝ fermẽtatꝰ ſal nõ habẽs nec bene co
ctus viſcoſitatẽ creat ⁊ groſſiciẽ. ꝓpter hoc
aptus eſt exercitãtibꝰ ⁊ fortiter digerẽtibus
Panis vͦo ſuꝑfluũ fermẽti ⁊ ſalis habens
minime nutrit ⁊ ꝯfortat. Virtꝰ enĩ ſalis hu
miditatẽ eius deſiccat. fermentũ vͦo cõiun
ctionem rarificat

De faba

Faba quedã groſ
ſa quedã ꝑua eſt. Jtẽ quedã alba

quedā nigra eſt. Et iterꝫ quedā facile coq̄t
quedā dure. Et alba quidē que facile coq̄t
eſt melioꝛ ꝛ pua ſaporoſioꝛ ē ꝛ magis fer-
tilis q̄ȝ groſſa. Groſſa vͦ pulcrioꝛ ſȝ min⁹
fertilis. In omī aere habitabili ꝓuenire vꝫ.
Terrā deſiderat pinguē ꝛ cretoſam ꝛ in ea
ſubtilē facit corticē ꝛ facile coquit̄ ꝛ i medi-
ocriter ſoluta ſatis ꝯueniēter naſcit̄. In ſa-
bulo vͦ ꝛ macra nō bene ꝓuenit. ꝛ que ibi
naſcit̄ groſſum habet corticeȝ ꝛ dura eſt ad
coquendū niſi talis ager letamine impin-
guetur. tūc enī ei⁹ malicia emendat̄. Me-
lioꝛ tñ ſemꝑ eſt q̄ naſcit̄ in terra pingui cre-
toſa Seminat̄ aūt in ſtipulis ꝛ in terra nō
arata. licet et in arata ſeri congrue poſſit.
Spargit̄ āt ſemē ī locis calidis aut tꝑatis
menſe nouēbris ꝛ decēbris. Frigidis auteȝ
aut itꝑatis de mēſe ianuarij ꝛ februarij cū
terra poſt forte gelicidiuȝ talis eſt ꝙ poſſit
arari poſt ſparſum ſemē. Et meli⁹ quideȝ
in hūida q̄ȝ ſicca terra ſerit̄. Sed et ſeri pōt
de mēſe martij. maxime in terra valde pin-
gui cui mltū ꝓderit cū tarde ſeritur ſi ma-
dida ſeminet̄ ſic eī ſtatim germinare ꝛ na-
ſci cogetur ꝙ ſi in aq̄ letaminis duob⁹ vel
tribus dieb⁹ mollificari ſinat̄ q̄ naſcitur ex
ea melioris erit cocture. ꝛ etiā talis mollifi
catio pinguis eidē contra terre macredinē
auxiliū exhibebit. Quidā dicūt fabā in aq̄
nitrata cum ſerit̄ reſperſam cocturaȝ non
habere difficileȝ nec eſt neceſſe vt naſcat̄ ꝙ
glebe in ei⁹ ſeminatōe rumpātur. his enī
nō obſtātibus licet plurimū infra terram
ſubmerſa fuerit erūpit pullulās ad ſupfici
em terre. Coꝛbis vna ꝛ min⁹ bubulcā com
plet. nā late ſpargēda eſt vt dilatari in ſtipi
tibus poſſit. Luna aūt plena meli⁹ ſerit̄ fa
ba. Hoc genere leguminis terra non ledit̄
ꝛ maxime ſi radices dimittant̄ ſed tamē in
eo nō multū fecundat̄ niſi ꝑ accidens ager
fuerit humid⁹. Nā columella dicit agruȝ
frumētis vtilioꝛē ꝓbari qui anno ſupiori
vacu⁹ fuerit q̄ȝ qui calamos fabacee meſ-
ſis eduxit ꝛ verū dicit duplici rōe. vna ratō
quia meſſis de nutrimēto frumēti aliquid
cōſumpſit. altera qꝛ nō potuit in eſtate ſic
cōmode exarari vt nudus. Faba ſm̄ Pal
ladium runcāda eſt cuȝ quattuoꝛ digitis
eminet ſuꝑ terrā. deinde alia vice ſarrietur
cum herbe nocue fuerint in ea renate. quo
quidē nō affligit̄ ſed ꝓficiet ꝛ multum fru-
ctum reddet. Et flexa quidē ꝑpe nodum ſi
cut integra rñdet. Menſe maij ꝛ iunij fa-
ba quadraginta dieb⁹ floꝛet ſimulq̄ȝ grā-
deſcit. Idē eſt in omnib⁹ q̄ ſunt ſemis du-
plicis velut piſum ꝛ cetera legumina Mē
ſe iunij faba luna minuēte vellctur ante lu
cem ſane ꝛ anteq̄ȝ luna ꝓcedat ꝛ excuſſa et
refrigerata ponat̄ in hoꝛreo. ꝛ ſic gurgulio
nes aut nullo modo aut min⁹ patietur in
feſtos vt Palladius ait. Uarro ſcribit ꝙ
faba ꝛ cetera legumina in vaſis olearijs ci
nere oblita ꝓdiu incolumia ſeruant̄. Fabe
vt dicit Iſaac aut comedunt̄ virides ꝛ tūc
frigide ſunt ꝛ humide in primo gradu et
humoꝛes generāt groſſos crudos ꝛ infla
tiuos. Uñ ventoſitatē faciūt ꝛ ideo ſtoma
cho valde nocue ſunt. Sicce vero et ma-
turitate ꝑfecte frigide ſunt ꝛ ſicce in primo
gradu ꝛ illaudabilē generāt ſanguinem. ꝛ
carnē inflant ꝛ dilatāt. ꝛ opant̄ in ea qd fer
mentū in farina. Uñ in ſupioꝛibus vētris
plurimā groſſiciē generāt ꝛ inflatiuā. ex q̄
fumus in caput aſcendēs cerebꝛo nocet et
ſomnia multa ꝛ coꝛrupta inducit. Cū igit̄
hui⁹ nature ſint fabe nō eis aliquo decocti
onis modo poteſt auferri ſȝ minui. Expe-
rimento aūt hoc ꝓbat̄ qꝛ fabis q̄tidie vten
tes indigeſtionē ꝛ inflationē patiunt̄. etiā
ſi ſaniſſimi ſint. Mūdificatiue autē ſunt et
ideo valēt ad lentigines. et qui cutē ſui coꝛ
poꝛis mūdificari volūt ex farina eaꝝ laua
ri aſſueſcāt. diuerſis coquit̄ modis. Que-
dam enī aqua coquunt̄. quedā enim igni
aſſant̄. Cocte in aqua laudabilioꝛes ſunt.
quoniā aqua eis plurimū aufert ventoſi-
tatis ꝛ groſſiciei. maxime ſi eiecta aqua pꝛi
oꝛi altera iungat̄. Hec q̄ȝ decoctio duobus
fit modis aut cū coꝛtice aut ſine coꝛtice. Et
cocte quidē cū coꝛtice dure ſunt ad digerē-
dum groſſe inflatiue. ſpiſſitas enī coꝛticis
egreſſionem ꝓhibet ventris. ꝛ moꝛa eius

lentigines

diuturna in ventre ventoſitatē ⁊ inflatiōꝫ
generat. Cocte v̓o ſine cortice minus ſunt
inflatiue ⁊ cito digerunt̃. et ſi ſm̄ ius fiat ca
lefactiuis rebꝰ appoſitis vt pipere zinzibere
Coitus
vel oleo ꝑfecta eſt medicina ad coitꝰ opa-
tionem. Comeſte aūt cū origano menta ci
mino ⁊ ſimilibꝰ ſuā ventoſitatē ⁊ inflatiōꝫ
minuūt. Aſſate minꝰ ventoſitatis ⁊ inflati
onis habēt ſed ad digerendum duriſſime
ſunt. verūtamē ſi aqua infundat̃ poſt aſſa
tionem ⁊ cū cimino mēta ⁊ origano come
dantur. duriciē amittūt. Fabe confracte bo
bus in cibū cōtinue abundāter exhibite ci
to eos impinguāt. et hoc modo boues ma
gni ⁊ ſenes a peritis vaccariis impinguāt̃
in diebꝰ q̄ndecim ⁊ renouat̃ caro eorum.
Auicēna dicit ꝙ fabaꝝ rectificatio eſt ꝓlō-
gatio infuſionis eaꝝ ⁊ bonitas decoctiōis
⁊ comedere eas cū pipe ⁊ ſale ⁊ ſilibꝰ ⁊ cuꝫ
oleo et meliores oīm ſūt groſſe albe nō ꝑfo
rate a gurgulionibꝰ. Et ex ꝓprietatibꝰ eaꝝ
eſt ꝙ abſcindūt oua gallinaꝝ cū nutriūtur
ex eis. et ꝙ faciūt videre ſomnia cū alienati
one ꝑturbata et ꝙ faciūt accidere pruritū
Prohibet ortu pilorum
ꝓprie recētes. Itē emplaſtrū ex corticibus
eaꝝ ſuꝑ femur infantis ꝓhibet ortū piloꝝ
ſimiliter quādo ſepe iterat̃ ſuꝑ locū raſuꝫ.
Morphea
Et fabe abſtergūt morpheā in facie ⁊ preci
pue cū cortice et pannū ⁊ lentigines ⁊ faci
unt colorē bonū ⁊ eaꝝ emplaſtrū ē bonuꝫ
Apostes Mamill
apoſtemati mām̄ille ⁊ caſeitati lactis ī ea.
et que ex eis cocta ſunt cū aceto et aqua cō
ferunt ſolutioni antique ⁊ ꝓprie cū fuerint
Dissenteria
cū corticibꝰ ſuis ⁊ ꝯferunt diſſenterie. Pli
nius dicit ꝙ faba cocta cū colatura eiꝰ po
tata pulmonē mūdificat. apoſtemata mā
millaꝝ curat. cū roſis mixta dolorē ⁊ liuo
Oculi
rem ⁊ lippitudinē oculoꝝ curat maſticata
⁊ tꝑibus appoſita. humores ad oculos reu
Vena scissa
matizantes cōpeſcit. Itē ſciſſa ⁊ ſuꝑ venaꝫ
inciſaꝫ poſita ſanguinē reſtringit. lac efflu-
ens de mām̄illis ſiſtit ⁊ defluere de mām̄il
podagra artetica
lis nō ꝑmittit. Podagricis ⁊ arteticis cū
adipe ouis decocta ſubuenit ſi ſuꝑ dolo-
Contra Tumores
ris locū emplaſtret̃. Tumores ⁊ inflatōes
apoſtematū reꝑcutit ſi in ꝑ̓ncipio decocta
in aceto tumori apponat̃. Itē dicit ꝙ q̄n fa
ba eſt in flore aquas maxime cōcupiſcit cū
vero effloruit diligit ſiccitatē. Itē dicit ꝙ in
aqua marina vel ſalſa vix coquit̃. Dic̄ etiā
ꝙ in inſulis maris occeani naſcit̃ faba ſpi
noſa ꝑ ſe que coqui non poteſt. Itē in egy-
pto naſcit̃ faba ſpinoſa longa decē cubito
rum quā cocodrilli fugiūt timētes ne ocu
li eoꝝ ſpinis eius ledātur.

De farre

Far eſt quaſi ſimi
le ſpelte ſꝫ eſt groſſior in herba ⁊ gͣ
no. Seritur tꝑe tritici ⁊ ſpelte. Et
corbis vna bubulcā cōplet. Mundatur ⁊
metit̃ vt triticū. Far temꝑate complexiōis
eſt. ⁊ eſt cibꝰ bonus ſanis ⁊ egris. ſatis eniꝫ
nutrit et ꝯfortat ⁊ bonū generat nutrimen
tum ⁊ potiꝰ eſt ſtipticū q̄ꝫ laxatiuū

De faſeolo

Faſeoli noti ſunt.
et eoꝝ quidā ſunt rubei quidā al-
bi. Terrā et aerē talē deſiderant q̄
lem panicū et miliuꝫ. et inter ipſa et cicera
cōmode ſeminant̃. Serunt̃ etiā in ortis in
ter cepas ⁊ caules. ſed ⁊ in minꝰ ſoluta ter
ra ꝓueniunt. ⁊ eiſdē tꝑibus ſeminantur Et
quāto magis terra pinguis fuerit. tāto ra-
rius ſeminētur herbis ſepe mundent̃. Col-
liguntur aūt ſucceſſiue ipſoꝝ ſilique quoti
ens albedine ſua maturitatē fatētur ⁊ ſuꝑ
linteis aut ſextoriis ad ſolem ſiccant̃. Ru
bei calidi ſunt ⁊ humidi in medio ſecundi
gradꝰ. Albi v̓o parū minꝰ calidi ſꝫ magis
humidi. Teſtat̃ hoc q̄r eoꝝ grana vt cetera
ſiccari nō poſſunt. et ſi deſiccant̃ diu ſuari
non poſſunt. humores generat groſſos et
inflationem ventoſitatē fumūqꝫ plurimū
caput implentē. et ſomnia peſſima ac terri
bilia faciūt ⁊ corrupta. Auicēna p̄terea di
cit ꝙ generāt humorē groſſum. ſꝫ ſinapis
ꝓhibet nocumentū eorū. et ſimiliter acetū
cū ſale pipere ⁊ origano

De gith

Gith eſt ſemen ni-
grum et quaſi triangulare. Cuiꝰ
herba naſcit̃ in frumẽtis ⁊ ſpeltis
et ſiligine ⁊ vulgariter dicit̃ gittironꝰ. et fa
cit flores rubeos ad modũ campanellarũ
Eſt autẽ calidũ et ſiccũ in ſecundo gradu
Virtutẽ habet diſſoluẽdi et cõſumẽdi con
tra opilationẽ ſplenis ⁊ renũ ⁊ yliacã paſſi
onem ⁊ dolorẽ ſtomachi ex ventoſitate va
let puluis eius in cibis. Cõtra lũbricos de
tur puluis eius cũ melle et fiat etiã empla
ſtrum ex puluere eiꝰ ⁊ ſucco abſinthij cir-
ca vmbilicum

De lolio

Lolium ſiue ziza-
nia naſcit̃ inter triticũ ſiccis corru
ptiſqʒ tꝑibus vim acutã habet et
venenoſam. Opilat mentẽ ꝑturbat ⁊ ine-
briat. Cum vino cocta ⁊ ſtercore azinino ⁊
ſemĩe lini cathaplaſmate facto. apoſtema-
ta diſſoluit et ſcrophulas. Cocta cum radi
cis cortice et vulneribꝰ iam putrefactis ap
poſita ſanat et mũdificat. Itẽ eſt adultiua
tritici q2 trahit nutrimentũ eius. ſicut pa-
pauer eſt zizania auene ⁊ caulis vitis quia
adurit eã vt ait Albertꝰ

De lenticula

Lenticula nota eſt
hec vult habere locũ tenuẽ ⁊ reſo
lutũ vel etiã pinguẽ. ſʒ ſiccũ maxi
me q2 luxuria ⁊ humore corrũpit̃ vſqʒ ad
lunã duodecimã. De menſe februarij ſerit̃
Quartariũ corbis in ſatiõe bubulce ſuffi-
ciet. Cũ aũt lens valde cito pullulet ⁊ ĩcre-
mentũ accipiat oportet ꝙ ſi ager fimãduſ
eſt prius q̃ʒ ſerat̃ cũ fimo arido miſceat̃. et
cũ in illo quattuor vel q̃nqʒ diebꝰ ſteterit:
tũc ſpargat̃ in agrũ. hoc Albertꝰ. Sʒ Pal
ladiꝰ p̃cipit hoc fieri debere vt cito naſcat̃
et creſcat. Frigida eſt in p̃mo gradu. ſicca ĩ
tertio. Nutrimẽtũ eiꝰ eſt groſſum ⁊ ad di
gerendũ durꝝ. melancolicũ ſanguinem ge
nerat ⁊ ſi cũ corticibꝰ comedat̃. cerebꝝ fu-
mo groſſo implet̃ ⁊ melancolico. vñ cauſa
eſt doloris ⁊ fallaciũ formidoloſorꝝqʒ ſom
niorum. Ventoſitatẽ ⁊ inflationẽ ⁊ conſti
pationem faciũt. Preterea ceteris granis
ſtomacho nociuior eſt et pulmoni ac dya
fragmati et pelliculis cerebri ceteriſqʒ ner-
uis pellicularꝝ et p̃cipue oculorꝝ q2 humidi
tatem eorꝝ deſiccat et exaſperat. ſanis ocu
lis officit quãto magis infirmis. Eſt igit̃
cõplexioni ſicce noxia ſʒ eis q̃ humide ſunt
cõplexionis aliq̃ñ proſunt ſi ſine cortice co
quant̃. Itẽ ydropicis valẽt cũ cortice vero
nocent nimis ꝓpter ventoſitatẽ ⁊ inflatio-
nem quã faciũt. grãdis et noua melior eſt
⁊ coquibilis ſm cibũ ⁊ medicinã q̃ʒ parua
vetus et dura. Si cineri miſceatur melius
ſeruabitur

De lupinis

Lupini aut terras
aut vineas impinguãdi aut ſemi
nis colligẽdi cauſa ſerunt̃. Qui p̃
ma cauſa in vineis vel agris ſpargunt̃ de
mẽſe auguſti. vel collectis pluuijs ſerẽdi ſunt
et ligonibꝰ cooperiẽdi vel aratro. Deinde
mẽſe aprilis vel maij cũ ad debitũ augmẽ
tum ꝑuenerint euertendi ſic enĩ vineas et
agros letaminis more impinguãt ⁊ fecũdãt
et in agris tũc ſerat̃ miliũ ⁊ panicũ et tem
pore veniẽte frumẽtum. Et vineis quidem
magis letamine ꝯferũt q̃d eis nõ bñ com-
petere dicit̃ quia ꝯſueuit vini viciare ſapo
rem. Serunt̃ etiam optime poſt collectas
meſſes in ſtipulis vel faualibꝰ bis aratis
vel circa principiũ auguſti Deinde menſe
octobri iuxta terrã ligonibus inciduntur.
et ꝑ ſulcos ponunt̃. ſuper quos ſeminato
frumento vomere terra voluit̃. ⁊ ſic denuo
optimũ granũ ibidẽ efficit̃. vbi etiã anno
ſequenti iterũ frumentũ ſeri poteſt vel ſi-
ligo. Poſſunt etiam ſeri eodem tempore
inter panicum in ſecunda eius ſarculatio
ne qui collecto panico remanebũt vt agrꝝ
impinguent frumentarium ſm modum
predictum. et tunc due corbes eius vel plu
res in bubulca ponuntur. Qui ṽo ſemis

colligendi cauſa ſeruntᷣ mẽſe octobris ⁊ nouembris debent ſeri ⁊ corbis vna bubulcã complet. limoſo agro lupinꝰ non naſcitur Cretã formidat et exilẽ terrã ac rubricaȝ diligit. Lupini ſarculãdi non ſunt et ſarculati extinguuntᷣ quia vnã tantũ radicẽ babeant nec boc quidẽ deſiderãt q: berbas ꝑter auxiliũ cultoris affligũt. Menſe iunij vel iulij colligitur. et ſtatim ſi placuerit fertᷣ ex area ſed eſt ab bumore longe ponendus in borreis. ſic enĩ diutiſſime cuſtoditᷣ maxime ſi granaria eiꝰ afflauerit fumus aſſiduus. Lupini vt ait Iſaac calidi ⁊ ſicci ſunt in ſecundo gradu. Et eoꝝ aliꝰ eſt amarus q̇ ex natura ſua talis eſt. et bic medicine cõpetit. Aliꝰ dulcis ⁊ inſipidꝰ qui ex mora multa in aqua dulcoratꝰ eſt ⁊ inſipidꝰ factus. Farina lupinoꝝ cũ melle valet cõtra lũbricos. ad idẽ valet panis factꝰ ex farina eius melle et abſintbio poſitꝰ ſuꝑ ſtomacbuȝ et melius ſi addatᷣ modicũ aloes. Eadẽ farina apoſtemata maturat ⁊ rũpit. Lupinus vt ait Auicenna ſubtiliat capillos ⁊ abſtergit pãnos ⁊ morpbeam et faciẽ et tũc maxime qñ decoquitur cum aq̃ pluuiali donec diſſoluatᷣ. Quidã dicũt ꝙ farina lupinorũ pilos natos adurit ⁊ exurgere alios nõ ꝑmittit. Iſaac ait ꝙ ſi aqua in q̃ dulcorãtur loca cimicũ abluantᷣ morietur. Dulcorati vero lupini nutrimentũ groſſum eſt et ad digerẽdũ durũ. Ideoq̃ȝ bumores generat viſcoſos

De lino

Linum deſiderat aerẽ tempatũ et terrã ſolutam et pinguez. ⁊ quãto pinguior fuerit tanto ipſiꝰ ſtupa erit groſſior. quãto vero macrior tãto eiꝰ ſtupa ſubtilior erit. ſȝ ex eo paꝝ et breue in tali terra naſcetᷣ. buiꝰ autez ſeminatiõe terra ſatis macrari ⁊ ledi creditur. Ideoq̃ȝ auxilio letaminis eget ſi tale ſemen recipe aſſueſcit Eiꝰ terra ſemel añ byemem debet arari vt glebe ꝓpter gelu ſeq̃ntis byemis in puluerẽ reducantᷣ. deinde pꝰ byemẽ cũ primũ poterit ſecũda vice arabitur deinde aſpergatᷣ et iterũ aratᷣ q̃nq̃ȝ vel ſex vicibꝰ inter omnes in tantũ ꝙ quaſi in puluerẽ redigatᷣ. Ita tñ ꝙ prima vice ꝓfũdius. ſecũda vice minꝰ ꝓfunde aretᷣ. ⁊ ſic ſꝑ ꝓfundatio vſq̃ȝ ad vicẽ vltimã minuatur. Deinde a medio aprilis vſq̃ȝ ad eiꝰ finem ipſius eſt optima ſatio que in ſummo terre fit minus vno palmo terra ſupra ſemen aratro reuoluta. In cuius ſatione ſm morem alexandrie vbi linuȝ optime procuratur. poteſt vnus bos vnum ducere aratꝝ. et duo ſimul iuncti poſſunt ducere duo vt vnum aratrũ per vnum bracbium vel parum plus quodam fune ſequatur ad primum. quorũ vnũquodq̃ȝ ſuuȝ babeat bubulcũ qui aratrũ teneat et conducat. Tres corbes buius ſeminis vel parum plus ſufficiunt in bubulca . Cui multum proderit ſi talis ager erpegetur poſtq̃m fuerit ſeminatus. Q, ſi tempus fuerit magne ſiccitatis ei valde proderit ſi poterit irrigari. poteſt etiam ſeri ante byemem ĩ locis calidis in quibꝰ linũ natũ frigore non ledatᷣ. ⁊ tũc melius ꝓuenit in terra mediocriter cretoſa q̃ȝ in nimis ſoluta. nec eſt neceſſe ꝙ ſit pĩguis ⁊ ꝙ vltra duas vices aretᷣ dummodo terra pulueriſetᷣ. et cũ fuerit ſeminatũ melius eſt ꝙ cũ erpexe ſolũmodo de quibuſdã ſpinis facto ſemẽ opiatᷣ. Meliꝰ etiã eſt ꝙ vnus bõ cũ fune trabat erpexem q̃ȝ boues ꝓpter nocumentũ vrinaꝝ. et b eſt cuilibet bomini facile. Hec berba bis mũdanda ẽ que maxime grũgo. id eſt. cuſtute vel lini podagra inuoluẽte ſuffocatᷣ. Ideoq̃ȝ extirpandꝰ eſt anteq̃ȝ circa linuȝ inuoluatᷣ. licet ꝑ ipſum ambulãdo ledatᷣ cũ magnũ eſt. et ideo mũdator debet añ ſe manibꝰ aperire. et ire per eum eleuatis optime pannis. ſed cum prima vice mundatur. quia tunc paruum eſt et conculcatũ releuatur et nõ leditur ambulando ꝑ eum . Colligitᷣ cum maturato colore flaueſcit. et eodem die ne rore tangantur ſub tecto portatur ligatuȝ in faſcibus. Deinde malleolis ligneis excutiuntur ſemina ⁊ ipm linum ad macerãdũ in aqua ponitᷣ in qua quattuor vel quinq̃ȝ

dieb9 ſi putrida ſit ſtetiſſe ſufficiat Si autem nō ſit corrupta vſqȝ ad ſeptem dies in ea ſtare oportet vt putreſcat caro herbalis ⁊ cortex ex quo fit ſtupa remanet incorrupt⁹. Uel poteſt optime macerari ꝫ modo vt mediolanēſes obſeruāt. Cū maturū eſt colligitur ſine aliq̄bus herbis admixtis et in ꝑuis faſciculis ligaꝶ cū herbis vel ſiligie aut iuncis ⁊ in campo ſiccaꝶ ⁊ quantū pōt defenſeꝶ a pluuijs ꝑcipue cū eſt ſiccum. poſtea deferꝶ ad domū ⁊ ſub tecto ponitur et ſeruaꝶ vſqȝ ad mēſem auguſti donec completa ſit trituratiōis neceſſitas. tūc autē ſemen auferꝶ ⁊ ad aquā portaꝶ ⁊ in ea ponaꝶ ac ſepe cuȝ ꝑticis ſubmergaꝶ vel ponderaꝶ quibuſdā lignis vt optime balneeꝶ ⁊ in ea dimittaꝶ ꝑ dimidiā dietantū. ⁊ ſic bene balneatū reducaꝶ ad domū ⁊ totū ponatur in cumulo iuxta murꝫ ſub tecto ⁊ paleis operiatur. ⁊ ſic dimittaꝶ trib⁹ diebus in q̄b⁹ caleſiet ac macerabiꝶ. ⁊ tunc cū infrigidatuȝ fuerit vel tenerū ac leue effectū vel ſemina in eo remanētia incipiūt germinare vꝫ ſtupa eius a carne remota ꝑ ſe nō torquetur cōpleta erit maceratio. ⁊ tunc vnuſquiſqȝ faſcicul⁹ diuidaꝶ in tres vel quattuor manipulos magnos ⁊ cū ipo lino ligenꝶ. et in area optime exiccetꝶ ⁊ reponaꝶ Poſtea poterit quolibet tp̄e parari vt mos eſt. Erit aūt ſignū tēpate maceratōis quādo maceratur in aqua cū tactu molleſcit adeo ꝙ omnē rigiditatē amiſerit. Cognoſcitꝶ etiam ſi ex eo aliquid extrahaꝶ de aqua ⁊ ſiccatuȝ probeꝶ ſi caro herbalis a ſtupa facile ſeparatur. Uerūtamē ſi min⁹ q̄ȝ expedit maceretur erit ſtupa fortior ⁊ albior. ſed non ꝑfecte ſepabiꝶ ab ea caro herbalis ⁊ erit durior ad filandū. Deinde optime lauaꝶ ⁊ in aqua excutiꝶ ⁊ ad ſolē ſiccaꝶ. Cum autē ſiccatū fuerit cōcutitur malleolis ligneis vt eius caro rumpaꝶ. Deinde ad ſolē calidū poniꝶ ⁊ cum fuerit calefactū in pannis calidis in domo ſimul poniꝶ ⁊ cooperitur. et cū ꝑ aliquas horas ſit ſteterit grameꝶ. hoc eni modo mundaꝶ optime nec ſtupa rumpitur gramādo q̄d fieret ſi ſtatim gramaretur cū eleuareꝶ de ſole. Et ſi temp⁹ fuerit humidū cū multis pānis calefactis ad ignem ꝑparatur gramē. Deinde a ſpatulis ei⁹ mūdificatio cōpleꝶ. Deinde pectinaꝶ ⁊ filaꝶ. Uirt⁹ ſeminis lini ſm̄ Auicennā eſt prima virtuti ſeminis fenugreci. Calidū eſt in primo gradu ⁊ menſuratū in humiditate ⁊ ſiccitate. Si ſumaꝶ cū melle ⁊ pipere mouet coitum

Coitus

De ordeo

ORdeum tolerat omnē aerē ⁊ deſiderat terraȝ pinguem vt optime ꝑficiat ⁊ i mediocri etiā ꝑuenit. Et patenti magis q̄ȝ vmbroſo loco letaꝶ. His tp̄ibus ⁊ eodē modo vt triticū ſeriꝶ ⁊ ſeptē dieb⁹ ſub terra moratur. ⁊ tūc egrediꝶ vt ait Uarro. Legumina v̄o quinqȝ dieb⁹ ꝑter q̄ȝ faba. Seri etiā ab Alberto diciꝶ in principio veris ⁊ vtrūqȝ fieri poteſt. Sed hui⁹ ſationis meſſis ad maturitatē tardi⁹ ꝑuenit. Ordeū tn̄ marzolū q̄d bononie marſola vocaꝶ ſeriꝶ toto menſe martij ⁊ ꝑncipio mēſis aprilis ⁊ mēſe iulij eſt maturū. Itē inueniꝶ ordeū quod in trituratōe mundaꝶ vt frumentū ⁊ iſtud eodē tp̄e ſeritur quo frumentū in ſeminando corbis vna bubulcō ꝑficit. Coliꝶ ⁊ mundatur vt frumentū ⁊ maturatur modicuȝ añ ipſum. ideoqȝ meſſis eius primo recipitur que cōſummāda eſt anteq̄ȝ grana refractis ſpicis lapſa decurrant quia nullis velu triticū folliculis veſtiūtur. Eius culmos quos pinguones dicim⁹ in agris aliq̄ȝdiu iacere ſinamus. quia hoc modo grādeſcit ⁊ trituratur vt triticū. Ordeum ſm̄ Iſaac ⁊ Auicennā frigidū eſt et ſiccum in primo gradu virtutē habȝ mundificatiuā et excolatiuam. plus tamen faba deſiccat. et propterea ab inflatione liberat. ordeum et triticum nutribiliora et laudabiliora ſūt ceteris granis. ſed ordeum citius digeritur et ideo de membris citius diſſoluitur. frumentum vero tardius digeritur ⁊ tardius a membris diſſoluitur. Galienus d̄ ordeo et faba ſcd̄m medicinam dicit. Ordeum

virtus ordei

⁊ faba quoniā tēperamēto ſunt vicina in multis ſc̄dm medicinā locū habēt ſicut cera ⁊ oleū in cathaplaſmatib⁹. Fit de ordeo cōfectio vtilis elixat̄ ordeū prius aq̄. poſtea aſſatur deinde farina facta cū zucharo cōficitur. hoc in eſtiuo tp̄e ad ſtomachi ⁊ epatis refrigeriū valet. Ad ſitim etiā valet cū aqua tpatum. ſiue groſſum vt cū cocleari comedat̄ ſiue liquidū vt bibat̄. Ex eo ptiſana ꝓficit̄ hoc modo vt cortex auferri poſſit menſura ordei ſumat̄ vna. aque nouem. et tā diu coquat̄ donec redigatur ad vnā et colatū potui detur. hoc valet ad cuſtodiendā ſanitatē corpuſq̧ humectat. Si corp⁹ refrigerari pl⁹ appetat parū aceti miſceat̄. vel addat̄ ſemen papaueris albi. Ptiſana ſanis crebro vſu clariſſimū et ꝑfectiſſimū ſanguinē generat nec min⁹ q̄ panis nutrit que ſanis danda eſt. infirmis v̄o diuerſis modis prout cuiuſq̧ expedit infirmitati. Si eni velis ſitim ⁊ epatis calorē extinguere bibe ſupradicto modo. Si excolatiuam ⁊ mūdificatiuā ptiſanā eſſe volueris cum cortice coque. Si laxatiuā ⁊ refrigeratiuā cocte in mane ſuppone mel violaceū. Si ꝓpter epatis opilationē illud velis accipe cū eo coquis ſimul radices apij ⁊ feniculi. ⁊ accipe illud cū oxizacara. Alij aūt dicunt ꝙ ptiſana fit hoc modo. ordeū mundatū decoquat̄ multū bn̄ in aqua ⁊ colet̄ ꝑ pannum. Farina ſic fit. Ordeū bene mundatū in mola ponitur et terit̄. mola tn̄ aliquātulum ſubleuata vt groſſam operet̄ farinā. Farina talis in aqua cocta diu ē optimus cibus febricitātibus ⁊ p̄cipue laborātibus apoſtemate ſpiritualiū. Auicenna dicit ꝙ habet ꝓprietates dictas de ſiligine. Itē ſi fiat linimentū ex eo cū aceto forti ⁊ ponatur more emplaſtri ſupra ſcabiē vlceratam ſanat eā. Itē fit ex eo emplaſtrū cum citonijs ⁊ aceto ſup podagrā ⁊ prohibet fluxū ſupfluitatū ad iūcturas. et aqua ei⁹ ꝓfert egritudinib⁹ pectoris. Et qn̄ bibitur cū ſemīe feniculi facit abundare lac ⁊ aqua eius eſt infrigidatiua ⁊ humectiua febrium. In calidis quidem pura et in frigidis cum apio et feniculo

De milica

Milica eſt notiſſima. Ei⁹ quidē duplex ē maneries Eſt eni quedā rubea quedā alba Itē inuenit̄ tertia ſpecies que eſt albior milio. Et iterū quedā in herba multū excreſcit quedā parū. Et rurſus quedā diu moratī agris vt longa. et quedā in paucis maturatur dieb⁹ vt miliū. et hec eſt que ī herba parū excreſcit vt miliū. Terrā deſiderat valde pinguem ⁊ potius cretoſam q̄ ſolutā ⁊ eā valde macrat ꝓpter multū nutrimentum quod querit. Et locis quaſi paludoſis letatur. ibiq̧ optime prouenit cum primo reducūtur ad cultū. nā nimia pinguedine talis loci frumentū et faba periret ī eo niſi primo per ſationē milice ſupflua cōſumeretur pinguedo. Seritur in paſtinata terra vel in ſolida. poteſt etiā ſeri ꝑ ſulcos fabarū et cicerū et vbicūq̧ rare nate fuerit fabe et cicera in ſecunda ſarculatione ipſarum que fabis a ciceribus eradicatis erit denuo ſarculanda. In temperato aere circa finem martij et initium menſis aprilis. In calido vero maturius et in frigido ſerius eſt ſerenda. Sed ea que parua eſt toto tempore quo milium ſeritur poteſt ſeri q̄a tantundem moratur in agris. Et ideo quidam mixtim eam ſeminant cum milio vł panico. vel etiam cum vtroq̧ ſimul. Et parum huiuſmodi ſeminis videlicet octaua corbis ſufficit ad complendam bubulcam Circa quindecim vel viginti dies ſemē ei⁹ ſub terra moratur anteq̄m naſcatur et natum licet ſit parua milica tamen runcatur circa finem aprilis et initium menſis maij et tunc ipſius herba oblaqueatur vt melius germinet et pulluleta radice. Deinde menſe iunij ſarritur ſiue runcatur ſecunda vice. et tunc circa ipſius herbam terra cumulet̄ vt a caſu meli⁹ defendatur ⁊ ſole. mēſe auguſti vł ſeptēbris colligit̄ eis iuxta t̄rā icik. ⁊ p⁹ ea iuxta panoclas ſi melegaria

habere volueris. Si vͦo eis nõ eges parti=
cis flectit̃. ⁊ panocle incidunt̃ et in faſcicul'
ligant̃ melegarijs ſuꝑ radiceſ in campo re
lictis ⁊ in bubulca mediocris milice circa
ſedecim corbes ꝓueniũt. ſiccãda eſt q̃ntuꝫ
poteſt poſtq̃ꝫ equabꝰ fuerit triturata vel
virgis ⁊ in loco reponẽda ventoſo q̃ntuꝫ
poteſt apta ne nimium adunata caleſiat ⁊
corrumpat̃. Melegaria cõpetunt ad clau
denda tuguria ⁊ vias t̃pe luti ſternẽdas et
competũt igni ⁊ clibaniſ calefaciẽdis cum
fuerint exiccata. et plãtis ſalicum inuoluẽ=
dis ne excorient̃ a beſtijs et ne ſole vrantur
eſtiuo Semẽ milice bonꝰ cibus eſt porcis
ꝑ cibo ⁊ bobus ⁊ equis dari poteſt. et ho=
mines ea t̃pe neceſſitatis vtunt̃ ⁊ ſola ⁊ cũ
alijs granis in pane ⁊ p̃cipue ruſtici q̃ con
tinuis laboribus exercitant̃. et eſt frigiduꝫ
⁊ ſiccũ generat melancolicũ ſanguinẽ. Iteꝫ
inflatiuũ eſt ⁊ ꝓpter ſuũ pondꝰ facit deſcẽ
dere cibũ quẽ in ventre inuenit

De milio

Milium notum eſt
Cuiꝰ duplex eſt maneries. Q̃dã
ſcꝫ qđ circa tres mẽſes moratur ĩ
agro. et aliud qđ maturitatẽ recipit in ſexa
ginta diebꝰ poſtq̃ꝫ fuerit ſeminatũ. Terrã
deſiderat valde aratã ſolutã et pinguem.
nã ⁊ in ſabulo ⁊ arena ꝓuenit dũmodo ſo=
lo irriguo ⁊ humido celo ſerat̃. nam ſiccuꝫ
⁊ argilloſum formidat agrũ. et terre ĩ qua
ſeritur pinguedinẽ valde conſumit. Serit̃
etiã ꝑ ſulcos fabaꝝ ⁊ inter ip̄as vbi rare fu
erint in ſc̃da eaꝝ ſarculatiõe ſi t̃ra fuerit ſo
luta vel media nõ cretoſa quod euulſis fa
bis ſarculanduꝫ erit. Seritur etiã optime
inter faſeolos ⁊ in vineis ſeri poteſt menſe
aprilis maij ⁊ iunij ſeri poteſt. Palladius
vero dicit ⁊ cũ eo concordat experiẽtia ru=
ſticorum ꝙ ſerat̃ miliuꝫ de menſe martij et
erit maturũ in menſe Iunij. Ex quo ꝓbabi
liter ſequit̃ ꝙ ſi terra ſit bene pinguis pote
rit in eadẽ eſtate iteꝝ ſeminari Corbis octa
ua ps ſufficit in bubulca. Herbis preterea
liberet̃ aſſidue. Maturũ eſt cũ totuꝫ albe=
ſcit. Ab auiculis cũ multo labore defendit̃
Cũ ſecatũ eſt ⁊ in faſcis ligatũ erigatur ad
ſolẽ. ibiq̃ꝫ ꝑ duos vel tres dies moret̃. De=
inde portet̃ ad areã ⁊ ſtatim trituret̃ ne ſi ĩ
magnũ ponat̃ aceruũ caleſiat ⁊ corrũpat̃.
Eo triturato ſiccet̃ optime anteq̃ꝫ portetur
ad horreũ q̃a miliũ nõ bene ſiccatũ ſtatim
caleſit ⁊ corrumpit̃. Optime vͦo ſiccũ lõgiſ
ſimo t̃pe ſeruat̃. ⁊ quidã colligunt ſolũ ſpi
cas ſicut in panico ſeruat̃. Miliũ ſm Iſa=
ac frigidũ eſt in primo gradu ſiccum in ſe
cundo. Teſtat̃ hoc leuitas ⁊ ꝯcauitas eiuſ
et viſcoſitatis ventoſitatiſq̃ꝫ abundantia
minꝰ nutrit ceteris granis ex quibꝰ fit pa=
nis. Gratia tñ ſue ſiccitatis confortatiuuꝫ
eſt ſtomachi ⁊ alioꝝ membroꝝ corporis
diureticũ ẽ. et ideo aſſatur ad ignẽ ⁊ ad cor
roſionẽ dolorẽq̃ꝫ ventris calidũ ſupponit̃.
Cauſa aũt ſue ſiccitatis ⁊ nutrimẽti mini=
mi nõ eſt accipiendũ ab his q̃ carnes ſuaſ
augmẽtari ⁊ impinguari deſiderãt nec ab
eis q̃ in corpibꝰ ſuis laudabilẽ ſanguinem
generari volũt. ſꝫ ab illis tantũ a q̃bꝰ refri=
geratio aut ꝯfortatio humoꝝq̃ꝫ ſuꝑfluoꝝ
deſiccatio appetit̃ ⁊ deſiderat̃

De panico

Panicũ deſiderat
eãdẽ terrã et aerẽ quã miliũ et eiſ
dem ſeritur menſibus ⁊ eodẽ mo
do. et tantundẽ ſemis requirit̃ in bubulca
Et eodẽ modo herbis ſepe mũdat̃. qđ etiã
inter fabas cicera ⁊ faſeolos ⁊ in vineis cõ
grue ſeri pōt ſm doctrinã de milio traditã
Eſt etiã q̃ddã panici genus qđ in ꝑuo t̃pe
recipit cõplemẽtuꝫ. ⁊ iſtud ꝯgrue ſeminat̃
poſt meſſes cõpletas ĩ ſtipulis bis vel ter
aratis ⁊ glebis cõfractis ⁊ in q̃bꝰ optime
ꝓuenit niſi t̃ps eximie fuerit ſiccitatiſ. Pa
nicũ ſm Iſaac ⁊ in forma ⁊ natura ſimile ẽ
milio. minus tñ nutrit. ventrẽ vͦo cõſtipat
magis. Accipitur diuerſis modis et ꝑ eo=
rum diuerſitates actionem ſuam mutat.
quocunq̃ꝫ tamẽ modo accipiat̃ meliꝰ mi=
lio eſt. Coquit̃ aũt ſepe aut cuꝫ pinguedine
aut cum oleo ſepe cum lacte caprino vel

amigdaleo. Et coctū quidē cum oleo aut
pinguedine laudabilꝰ eſt. quoniā ſiccita-
tem ſuā amittit ⁊ vaporoſitatē bonūq₃ nu
trimentū acquirit ⁊ conſtipationez perdit
Cum lacte vͦo coctum laudabilꝰ eſt eo qꝺ
cum aqua ſola coquit̃. ſed coctionis cū aq̃
duo ſuut modi. coquit̃ enī aut integre aut
mola fractū. Integrū ablato cortice coq̃t̃.
vt in vna panici mēſura quindecim aque
ponant̃ Ita coctū groſſum eſt ⁊ ad digerē
dum durū ſed nō eſt ventris cōſtipatiuuz
quia ꝓpter ſuū pondꝰ ad inferiora deſcē-
dit. Mola tritū coquit̃ ita vt farine mūda
te decies tantuz aqua ponat̃. et poſtq₃ bis
vel ter bulierit digitis fricet̃ et colet̃ ⁊ cola-
mentū ſuſceptū donec dureſcat excoq̃tur.
ſicq₃ comedi vtile eſt ⁊ ceteris ſubtilius di-
gerit̃ q₂ facilꝰ. magis vͦo ſtipticū

De piſo

PIſum eſt robelia
alba ⁊ groſſa. Et ſeminat̃ de men
ſe ſeptēbris ⁊ octobris ⁊ ianuarij
et februarij. vt puto melius in terra facili ⁊
ſoluta loco tepido ⁊ aura humida. due p-
tes corbis vel parū minꝰ in bubulca ſpar-
guntur. et colligi hoc debet ſiliquis exicca-
tis et granis fortiter induratis luna decre-
ſcente poſtq₃ multū ꝓceſſerit in defectu. fri
gidum eſt in primo gradu et temꝑatuz in
ter humiditatē ⁊ ſiccitatē. Cortex eius ſtip-
ticus eſt. cortice ergo mundatum laudabi
les generat chimos nec inflationē aut vē
toſitatem facit ſicut faba et ad vſum edēdi
bonū eſt in eſtate et in calida regione

De ſpelta

SPelta nota eſt.
Eius quidē diuerſitates ſunt. q̃a
quedā e grauior ⁊ hͤ ē melior quedā vero le
uior, ⁊ hec deterior eſt. aerē deſiderat q̃lem
frumentū ⁊ terrā ſed melꝰ defendit̃ i ma
cra q̃₃ frumentū. et i creta et patēti campo
optime ꝓuenit. Et his temꝑibus ſeminat̃
quibꝰ frumentū et eodē modo. ſed due cor
bes in bubulca ſerunt̃ cum ex frumēto cor
bis vna ſufficiat. Colitur et mundat̃ ſicut
frumentū. Metit̃ autē immediate pꝰ fru
mentū cū poſt ipſum modicū maturetur
et eodē modo trituratur̃. verū ſeꝑata a pale-
is pluries treſcat̃. id eſt virgis ſemen eiꝰ ex
cutitur vt ab ariſtis mundet̃. temꝑate q̃li-
tatis eſt et equis et bobus et ſimilibꝰ p̄bet
optimū nutrimentū. ſed et hoīes ea vti cō
mode poſſunt quia eius panis temꝑatus
eſt et valde leuis. et ideo ſi tres ꝑtes ſpelte
cum quarta miſceat̃ ꝑte fabaꝝ ex ſuꝑflua
grauitate fabaꝝ et multa leuitate ſpelte fit
panis ſatis pulcer et bonꝰ ⁊ familijs cōue-
niens ſi in eius artificio diligētia obſeruet̃
que ſupra dicta eſt in pane frumenti

De ſiligine.

SIligo nota eſt et
eius quidē nō ſunt diuerſitates.
Aerē cōmunē cum frumento de
ſiderat et frigidiorez tolerat vt alpes. quia
citius maturat̃. In nemoribus enī alpiuz
incident̃ menſe maij et iunij omēs ramu-
ſculi arboꝝ. deinde cū ſiccati fuerint icidūt̃
de mēſe auguſti. zapantur quaſi in cinere
tantū et ſpargantur ꝑ totū agrū ⁊ in eis ſe
minatur ſiligo que optime ꝓuenit illo an-
no. Deinde vſq₃ ad ſeptē quieſcit annoſ. ⁊
eadē ſatio denuo iteratur. Sed vbi ñ ſunt
nemora herba cū ſuis radicibꝰ et modico
terre incidit̃ et exiccata cōburitur. in cuius
cinere et puluere ſiligo poſtea p̄fato tem-
pore ſeminat̃ et circa octo annos quieſcit.
et idem opus poſtea iterat̃. Terraz deſide
rat ſolutā et ſabuloſam et in pingui et pa-
tenti campo melior ꝓuenit. ⁊ his tꝑibus q̃
bus frumentū ſerit̃. conuenientiꝰ tamē an
te q̃₃ poſt ſeratur. Una quidē corbis ſemi
nis ſufficit in bubulca. colitur ⁊ mundat̃ ſi
cut frumentū octo diebus floret circa finē
aprilis ⁊ initiū maij locis tꝑatis. quo tem
pore tangi a cultore non debet. Et quadra
ginta diebꝰ depoſito flore grandeſcit vſq₃
ad maturitatis euentū. Maturat̃ autē et
metitur anteq̃₃ frumentū ⁊ trituratur vt
ipſum frumentū. Eius quidem ſubſtātia

eſt tenax et viſcoſa valde. ⁊ ideo conueniēter miſcetur cum milica milio faba ⁊ ſimilibus ad panem pro laboratoribus ⁊ familijs faciendis. quia coniungit et conglutinat paſtas eorum que per ſe cocto pane retineri non poſſunt ſed franguntur ⁊ teruntur. Siligine vero ſola in pane raro vel nūq̄ʒ vtimur. Auicenna dicit ꝙ eſt de natura ordei ſcilicʒ frigida ⁊ ſicca in primo gradu. Eius nutrimentū eſt minus nutrimēto tritici ⁊ eius aqua frangit acuitatē humorum. et ſimiliter farina eius ſuper pannū ponitur ⁊ epithima eius calidum accipitur ⁊ fit ex ea decocta ſicut ſorbitiones cum pice et colophonia emplaſtrum ſup apoſtemata dura ⁊ cum ſolo furfure ſuo ſup apoſtemata calida

De vicia

Vicia dupliciter vtimur aut ſeminis colligendi. aut pabuli ſecandi cauſa. Eſt ei optimus cibus equis et bobus herba eius et ſemen. Serenda eſt de menſe ianuarij ⁊ februarij non in aurora quando ros eſt. ſʒ quando ſol per duas vel tres horas caluerit ⁊ abſorbuerit rorem. quoniam compertum eſt viciam rorē ſuſtinere non poſſe ſed euaneſcere virtutem eius. Cauendum eſt autem ne ſeratur anteq̄ʒ luna ſit in vltima ſui circuli quarta hoc eſt poſt viceſimam primā lunam. Compertū eſt enim ꝙ an̄ ſatam limaces perſequūtur ⁊ deuorant. Habet hoc vicia proprium. quia viridis meſſa ſi cum eo qd̄ in terra remanet ager ſtatim aretur letaminis more terram impinguat. Si autem exaruerint radices eius anteq̄ʒ terra aretur ſuccū aufert ab agro.

Incipit liber quartus De vitibus et vineis et cultu earum et de natura et vtilitate fructuum ipſarum

Superius in libro ſecūdo multa de natura ⁊ cultu vitis dicta intelligunt̄ cum de natura plantarū ⁊ rebus cōmunibus cultui cuiuſlibʒ generis agrorum generali ſermone diceret̄. Nunc vero in hoc quarto libro de natura ⁊ cultu vitis ⁊ vinearum ⁊ omni vtilitate fructus ipſarum ſpecialiter eſt agendū

De vite quid ſit et de virtute foliorum et cineris eius et lacrime

Vitis apud nos nota eſt ſed in frigidiſſimis regionibus in quibus viuere non poteſt ignota eſt. Ideoq̄ʒ dicamus ꝙ eſt quedā humilis arbuſtula multū tortuoſa nodoſa ⁊ ſcabroſa. latiſſimos habēs poros ⁊ magnā medullā ⁊ frondes latas ⁊ interciſas que ſine putatione ⁊ palorum ⁊ arborū auxilio diu viuere ⁊ cōmode ſtare nō poteſt. Et eius quidem fructus eſt vua ex cuius ſucco fit vinū preciosiſſimus liquor. Folia vitis ſunt multū medicinalia. nā vulnera mundāt ⁊ ſanant in aqua decocta calorē febrilē refrigerant. Eſtuationē ⁊ tumorē ſtomachi cathaplaſmata mire ſedant pregnantē adiuuāt. ſomnum prouocant ⁊ cerebrū cōfortāt. Eius lacrima potata ſepe calculos frangit vt dicit Diaſcorides Viſū acuit. lippitudinē oculorum tollit. morſibus venenoſis ſuccurrit et ventrē ſiſtit. Cinis eius valet ad predicta cum ſucco rute ⁊ oleo admixtus. Plinius aūt dic ꝙ folia vitis dolorē capitis amputāt. inflationē ſedant ⁊ cū farina ordei calidā arteticam curāt. diſſintericos valde iuuāt ſi eorum ſuccum bibāt patiētes. Cortex vitis ⁊ folia arida vulnerum ſanguinē ſedāt ipſumq̄ʒ vulnus cōglutināt ⁊ ſanāt. Cinis vitium mox fiſtulā purgat ⁊ curat. neruorū dolores et cōtritiones mitigat. Scorpionū ⁊ canum

Palos ablatos

plagas cũ oleo ſanat. Et cinis corticis p ſe
pilos ablatos reſtaurat ꝛ multiplicat

De vineaꝝ diuerſitate

Vinearuz genera
diuerſa ſũt ſm diuerſas ꝛ varias
cõſuetudines regionũ. Nã q̃daȝ
cũ auxilio paloꝝ ꝛ particaꝝ in ordine ſiũt.
ꝛ hoc duob⁹ modis. Uno quidem modo
vt cuilibet palo ſit vitis adiũcta. ꝛ ſic fiunt i
plurib⁹ ptib⁹ lombardie ꝛ romaniole. Et
hoc quidẽ modo in exili terra trib⁹ plantẽ
tur pedib⁹ diſtãtes quaq3 verſum. In pin
gui v̾o quattuor. in mediocri tribus ꝛ ſe
mis. Alio v̾o modo vt vna vitis ſup̾ mul
tos palos ꝛ particas extendat̃. ꝛ ſic fiunt in
plurib⁹ ptib⁹ marchie anthonitane. Et h̾
quidẽ modo plantent̃ diſtãtes cõſiderata
pinguedine vel exilitate terre adeo vt ſpa
cium vniuerſum poſſint ꝯgrue opire. ꝛ hee
quidẽ ligonib⁹ tantũ colunt̃ niſi fuerit al
te plurimũ ꝛ diſtãtes. Quedã rurſus ſiũt
velut arbuſtule more puinciali quas ſine
pali auxilio ſtare ꝯſtat. Et hec quidẽ aut fi
unt p certas acies adeo ab inuicẽ diſtãtes
ꝙ arari poſſint et diuerſis ſeminibus ſeri.
aut eque diſtãtes vndiq3 ꝙ arari non poſ
ſunt. ꝛ h̾ quidẽ modo trib⁹ diſtent pedibus
aut min⁹ vel amplius ſm ꝙ fuerit letũ aut
exile ſolũ in q̃ plantant̃. Quedã etiã in aci
ebus ſiũt cũ particis. aut in forma pergula
riorum puorũ q̃ a pte ſtipitis ſunt depſſa.
ꝛ ab oppoſito eleuata. ꝛ hic modus a q̃buſ
dã mutine ꝛ in alijs locis plurib⁹. ꝛ maxie
in ortoꝝ ſpacijs obſeruat̃. Quedã vinee fi
unt cũ arbuſtulis ad h̾ formatis p agros
pl⁹ vel min⁹ eque diſtãtes ſm ꝙ magis vl̾
min⁹ de vino vel tritico paterfamilias op
tauerit. mediocris tñ mod⁹ diſtãtie ſedeciȝ
vel viginti pedũ habet̃. ꝛ iſte mod⁹ maxie
apud mediolanũ ꝛ in illis ptib⁹ obſeruat̃.
Quedã plantant̃ in ripis foſſatoꝝ cũ ſiũt.
aut poſtea ſup ripas aut etiaȝ p agros iu
xta magnas arbores vt eas q̃ ſunt in agriſ
aut ripis operiãt ꝛ fructificẽt. ꝛ hic mod⁹
plurimũ obſeruat̃ in m̾tis ptib⁹ italie. Et
iteꝝ ſupradictiſ vineis que in ortinib⁹ ſiũt
quibuſdã ponunt̃ pali ꝛ ptice. quibuſdam
v̾o pali aut fraſcones loco ipſoꝝ ſolũmõ ꝛ
ſarmẽtes in quattuor ptes aut duas tantũ
velut ptice extendunt̃ ꝛ ligant̃. ꝛ h̾ modus
apud terdonã ꝛ cremonã ꝛ piſcoriũ pci
pue obſeruat̃. et quedã ſine ammunicul̾ ia
cere ſinunt̃ in terra. qḋ p ſola neceſſitate vl̾
indigẽtia puintie faciendũ eſt. et h̾ maxie
poteſt in mõtib⁹ valde aridis tolerari vbi
vue nõ putreſcũt in terra iacẽtes ſed a ſoliſ
nimio feruore ſeruant̃

De diuerſitate generũ vitis

Diuerſitates gene
rum vitis multe ſunt. Nã q̃dam
valde timẽt nebulã ꝛ pruinaſ. que
dam paꝝ. Et quedã timẽt ſiccitatẽ ꝛ vẽtos
ꝛ quedã ea facile tolerãt. et quedã valde fe
cunde ſũt. ꝛ q̃dã paꝝ. Et quedã vites ſũt q̃
rum fruct⁹ cito maturant̃. quedã tarde. et
quedã valde fructũ ſuũ in flore pdũt. q̃daȝ
non. Et quedã melumine fructu priuãtur
quedã fructũ ſuũ ab eo defendũt. Et q̃daȝ
facile ventis rumpunt̃. quedaȝ adeo tena
ces exiſtũt vt ab eis facile non ledant̃. Et q̃
dam timẽt pluuias. quedã nimiã ſiccitatẽ
Et quedã ſunt ſpiſſos nodos habentes. q̃
dam earũ gẽmas p lõga internodia diſtu
lerunt. Et quedã ſunt lõgos ꝛ groſſos pal
mites faciẽtes. quedã puos. Et quedã ma
gnã medullã faciũt. quedã puã. Et quedã
frondes faciũt valde interciſas. quedã pa
rum. Et quedã rotũdas ꝛ ꝯtinuas Et que
dã faciũt vuas albas. ꝛ quedã rubeaſ. que
dam nigras. Et q̃dã faciũt botriones mul
tos ꝛ puos. quedã paucos ꝛ magnos. ꝛ q̃
dam faciunt grana calloſa. quedam mol
lia. Et quedã durũ corticẽ granoꝝ. quedã
ſubtilẽ ꝛ tenerũ. ꝛ quedã faciũt grana val
de pulcra ꝛ lucida. quedã obſcura ꝛ q̃dam
dulcia et quedam acria. et quedam faciũt
vina ſeruabilia. et quedam corruptibilia.
Quas oẽs diuerſitates facile videre põt
vir induſtri⁹ et exptus.

De diuerſis ſpeciebus vitium

SPecies uitis ual
de multiplices inueniunt̃. Et ipa
rum multe diuerſis nominibus
in diuerſis ꝓuintijs ⁊ ciuitatibꝰ appellant̃.
Sed quoniã ex eis quedã ſunt meliores.
⁊ quedã minus bone. Primo meliores ⁊
eaꝝ bonas ꝓditiones apte ſcribã. ⁊ eaꝝ po
nam nomina. Deinde breuiter dicã ꝺ alijſ
minus bonis. vt habita vtrarũqꝫ noticia.
ſciant volẽtes plantare vel inſerere vineas
eligere meliores. Dico itaqꝫ in p̄mis ꝙ
eſt quedã ſpecies vue que vocat̃ ſciana q̄
ſatiſ tarde pullulat. ⁊ eſt vua alba quaſi ro
tundũ habens granũ ⁊ faciẽs mediocriter
magnos ⁊ ſpiſſos botriones. et folium me
diocriter interciſum. ⁊ in quolibet ſarmen
to etiã in veteri nato duos vel tres quattu
or et q̄nqꝫ quãdoqꝫ botriones ꝓducit. Et
tãta eſt duricies ligni eiꝰ ꝙ ſarmẽtes nõ fle
ctunt̃ inferius ꝓpter vuaꝝ pondus Unde
vltra modũ ramulos implet. ⁊ vua eiꝰ eſt
valde vinoſa ⁊ lucida ⁊ cito maturitatem
recipit. Et vinũ eiꝰ eſt valde ſubtile et dya-
phanũ ⁊ mediocriter potens ⁊ ſeruabile ⁊
maturũ. Macrã terrã aut mediocrem et
montuoſitatẽ deſiderat ⁊ in ea melius q̃ꝫ ĩ
aliqua alia fructificat ſi ſtricte putet̃. Naꝫ
longos palmites cũ vuis nutrire non põt
et hec apud brixiã ⁊ ꝑteſ mõtanas mantue
p̄cipue frequentatur. ⁊ p̄ ceteris in ſpeciali
veneratiõe habet̃. Eſt ⁊ alia ſpẽs que voca
tur albana q̄ tardiſſime pullulat. ⁊ eſt vua
alba modicũ longũ habens granũ ⁊ faciẽſ
ſatis magnos botriones ⁊ ſpiſſos ⁊ lõgos
⁊ mediocriter fructificat ⁊ facit folia medi-
ocriter interciſa. ⁊ eiꝰ ſarmenta vi põderis
non flectunt̃ tãta eſt duricies ligni eiꝰ. Et
eius grana a ſole plurimũ colorant̃ ⁊ val-
de cito eius maturatio complet̃. ⁊ eſt ſatis
dulcis in ſapore. ſed corticẽ auſteꝝ aliquã-
tulum amaꝝ habet. ⁊ ideo melius eſt ꝙ vi
num ex ea exp̄mat̃ q̃ꝫ ꝯferueat in vuis ⁊
in tinis diu cũ corticibꝰ ⁊ racemis. ⁊ vinuꝫ
quidẽ eius eſt valde potẽs ⁊ nobilis ſapo-
ris bene ſeruabile ⁊ mediocriter tenue Et
ſi tẽpeſtiua pauliſper fit eiꝰ vindemia meli
us ſeruat̃ vinũ eius Et hec ſpecies vue pre
ceteris apud forliuũ ⁊ in tota romaniola ĩ
veneratione habet̃ vbi ſtrictiſſime putat̃.
Nã cum longis palmitibꝰ minꝰ defendit̃
Eſt ⁊ alia ſpẽs vue que tribiana vocatur.
que eſt alba cũ grano rotundo ꝑuos ⁊ ꝑ-
multos botriones faciẽs. In iuuẽtute ſte-
rilis ⁊ ꝓcedente t̄pe fecundat̃ nobile vinuꝫ
faciens ⁊ bñ ſeruabile. ⁊ hec ſpecies ꝑ totã
marchiã p̄cipue cõmendat̃. Eſt ⁊ alia ſpe-
cies q̄ grã gno lata dicit̃ que vnũ os tantũ
habet in grano. ⁊ eſt lucidiſſima ⁊ longuꝫ
habet aliquantulũ granũ. ⁊ facit vinũ val
de limpidũ et potens ⁊ durabile et nobilis
ſaporis ⁊ odoris. et hec apud terdonam. ⁊
in illis ꝑtibꝰ maxime cõmendat̃. Eſt alia
ſpecies q̄ a quibuſdã malixia ⁊ a q̄buſdaꝫ
ſaracla vocat̃ que granũ albũ ⁊ rotunduꝫ
habet ⁊ turbidũ cuꝫ ſubtili cortice. que mi-
ro modo ponderat ⁊ in terra ſatis macra
defendit̃. ⁊ vinũ facit mediocris bonitatis
⁊ potẽtie nõ multũ ſubtile nec multũ ſua-
bile. ⁊ hec p̄cipue apud bononiã in hono-
re habet̃. Eſt ⁊ alia ſpẽs que gorgantica ꝺr
que alba eſt ⁊ rotunda mirabiliter dulcis
clara ſeu lucida ⁊ colore aurea ⁊ cũ groſſo
cortice ſeruabilis vltra oẽs alias. et valde
fertilis ſcꝫ femina. q2 maſcula nihil valꝫ cu
ius grana ſunt longa ⁊ in colore valde au
rea ſed ſterilis eſt oĩno. Et eiꝰ vinũ eſt val
de ſubtile ⁊ dyaphanũ. ꝑue potẽtie ⁊ ſatis
ſeruabile. ⁊ hec apud bononiã ⁊ paduã in
magna veneratõe habet̃. Eſt et alia ſpẽs q̄
albamaza dicit̃ que eſt alba nõ lucida ſed
maculis plena. rotũda ⁊ mirabilit̃ dulcis
⁊ vinũ facit dulciſſimũ. Et q̄buſdã annis ẽ
fertilis ⁊ ſepe ſterilis et p̄cipue ſi ſtricte pu-
tetur ſed ſatis fertilis eſt ſi cũ longis palmi
tibus relinquat̃. ⁊ hec in multis ꝑtibus bo
nonie inuenit̃. et maxime in burgo panica
lis in honore habet̃. Eſt et alia ſpẽs q̄ vo-
catur buranexe que eſt vua alba multum
dulcis ⁊ pulcra. et in arboribus bñ fructifi
cat. Itẽ eſt vua que vocat̃ affricogna que

non eſt delectabilis ad edendū. et in arbori
bus miro modo fertilis eſt. et ideo p̄cipue
cōpetit in locis vbi hoīes vuas inuadūt. ⁊
he due ſpēs apud piſtoriuȝ pre ceteris dili-
guntur. Sunt etiā quedā alie vuaꝝ albaꝝ
ſpēs ſatis bone ſicut liuidella que bonuȝ ⁊
ſeruabile facit vinū ⁊ multū que apud pi-
ſanuȝ p̄cipue plantat̃. Et verdiga que par-
uos facit palmites ⁊ multū fructū. Et ver
decla que grana facit viridia ⁊ parua. ⁊ mł
tas fert vuas. Que due ſpēs ⁊ inferiores q̄
minus bone dicunt̃ in antiquis vineis ⁊ ī
quibuſdā nouis ꝑ comitatū inueniunt̃ bo
nonie. Sunt ⁊ alie ſpecies vuaꝝ albaꝝ q̄ꝝ
quedā licet apud quoſdā in magno habe-
antur honore. tamē apud nos diuerſis ra-
tionibus aut ꝓpter paucitatē fructꝰ ipſarū
aut quia nimiū melumē timeant minꝰ bo
ne ꝑ experientiā reperiunt̃. Et he ſunt mu-
ſcatellus ⁊ liuatica que optime ad eſū ſūt
⁊ in arboribꝰ. ſed in vineis ſpiſſis et iuxta
terrā non reſpondēt ad votū. Et greca et
vernatia que licet apud nos bonū faciant
vinū tamē faciūt nimis paꝝ. Et berbigões
et coceruia et grapoſa ⁊ fuſolana ⁊ lumiza
que bonū faciūt vinū. et quibuſdā annis
ſunt miro modo fertiles ⁊ maximos botri
ones agētes. ſed quaſi ſingulis annis fru-
ctu deſtituūtur in flore. non ferētes aliquo
modo melumen. Vuaꝝ ſimiliter nigrarū
vel rubeaꝝ multe ſūt ſpēs. quedā valde bo
ne ⁊ quedā parū. Et bone quideȝ ſunt gril-
la et ziȝaga ſiue mardegana que ſunt qua
ſi eiuſdē ꝯditionis. ſunt enī modicuȝ nigre
multū fertiles omni anno habētes longa
grana ⁊ ip̄oꝝ corticē ſubtilē et pulcrum. et
delectabile vinū faciūt et ſatis ſeruabile. ſȝ
ꝓpter nimiā pluuiā crepāt eoꝝ grana. ⁊ in
montibꝰ nō bene ꝓueniūt ſed ī cāpeſtribꝰ
agris letant̃. Differūt tamē q2 ziȝaga nobi
lius vinuȝ facit ſed minꝰ q2 ꝑuos facit bo-
triones ⁊ raros ſȝ multos. ⁊ parua grana
Grilla v̓o facit omniū haruȝ c ꝓpoſita ⁊ he
ſpecies abundāter inueniūtur bononie et
in multis alijs terris. Eſt et alia ſpēs vue
nigre que vocat̃ nubiolū que non eſt dele
ctabilis ad edendū. ⁊ eſt miro modo vino
ſa ⁊ vult terrā pinguē ⁊ ſtercoratā ⁊ valde
timet vmbras ⁊ mature pullulat ⁊ vinum
facit optimū et ſuabile ⁊ potens valde. nec
audet vltra vnū diē vel duos ſtare in graſ-
pis. et hꝯ in ciuitate aſtenſi et in illis ꝑtibꝰ in
maximo honore habet̃. Eſt et alia ſpecies
que vocat̃ maiolus que eſt vua nigra val
de cito maturabilis. et pulcros et lōgos ⁊
ſpiſſos botriones faciēs in ſapore dulciſſi-
ma et vinū facit durū et ſatis ſeruabile q̄ſi
nigrū et ſatis fertilis eſt ſed melumē aliq̄n
tulum timet et in plano et in montibꝰ ꝓue
nit. et hec maxime apud bononiaȝ in locis
infinitis habet̃. Eſt et alia ſpecies que bu-
racla vocat̃ que valde nigra eſt habēs lon
ga grana. ⁊ vinū faciens valde nigrū et bo
num in terris humidis et aquoſis. ſȝ ī mō
tanis et ſiccis locis nō letat̃. et hec apud far
rariam pre ceteris ſpēbus eligit̃. Eſt et alia
ſpecies que vocat̃ gimareſca. hec nō eſt mł
tum nigra longū habēs granū. et ante ma
turitatē omnia folia ꝑdit. in ſapore acris ſi
ue acida. mediocriter fertilis. botriones fa
cit raros et vinū optimū et diu ſeruabile ⁊
hec vua non comedit̃ ab auibꝰ vel canibꝰ.
nec libēter ab hominibꝰ. et ex ea plurimuȝ ī
uenit̃ in ꝑtibus montanis bononie. Eſt et
alia ſpecies que dicitur graionꝰ quaſi p̄di
cte ſimilis in ſapore et vini durabilitate et
forma. ſed maiores valde botriones facit.
et grana groſſiora. et abundantiꝰ vinum ſȝ
minus nobile et magis pingui loco letat̃.
et hec in pluribus ꝑtibus bononie inueni
tur. Eſt et alia ſpecies vue nigre que d̓r pa
deringa que groſſos et ſpiſſos facit grap-
pos et multas vuas ꝓfert ⁊ vinū groſſum
et pro hyeme delectabile facit. ſed in eſtate
non durat. et hec in infinitis vineis bono-
nie inuenitur. Sunt et alie multe ſpēs vua
rum nigraꝝ que ꝓpter varias cōditiones
malas minꝰ approbant̃ ſic̃ eſt pingnolꝰ q̄
multū diligit̃ apud mediolanū ſuꝑ arbu-
ſtulis. ſed apud nos nō bene fructificat. et
albatica cum qua tinguntur alia vina q̄
nimis melumē timet. et vinū nimis auſte-

rum facit. Et varana clētina et portina q̄ li
cet ſunt mirabilis dulcedinis ad edendū ⁊
bonū faciunt vinū. tñ ſunt fere ſteriles ⁊ ni
mis melumē timēt. Et valmurica ⁊ tuſta
que valde nigre ſūt Et melogon⁹ q̄ añ om
nes ſpēs denigrat. ⁊ canicula que pulcerri
ma vua ⁊ ſeruabilis eſt q̄ omnes alternis
fructificāt tantū annis. Eſt etiā quedā ſpe
cies vue rubee vt cinaprū valde dulcis et
ſeruabilis ſed paꝝ fertilis. Sunt etiā q̄dā
genera ⁊ ſpēs vuaꝝ ſilueſtriū que labruſte
vocantur. quaꝝ quedā ſunt albe quedam
nigre que valde pua faciūt grana et puos
graſpos que ſup arbores ⁊ ſepes ſpinarū
viridiū ſuo naturali motu cōſcendūt ⁊ nō
putātur ſed ſi putarenť ⁊ p cultū domeſti
carenť graſpos facerēt maiores granaq̄ꝫ
groſſiora q̄ꝫ prius. Et he que nigre ſūt tin
gunt vinū ⁊ clarificāt ſi integre vel cum ra
cemis cōquaſſate ponanť in dolijs nec vi
ciant ſaporē vini. Et que albe ſunt clarifi
cant ⁊ purificāt vina alba. Sunt ⁊ quedā
ſpēs vuaꝝ groſſaꝝ ⁊ duraꝝ que dicuntur
pergule ⁊ brumeſce quaꝝ quedā ſunt albe
quedā nigre quedā rubee ⁊ quedā habent
grana rotūda quedā longa valde. quedā
mediocriter. quedā ſpecialia non habēt no
mina. Et eaꝝ quedā tempeſtiue maturati
onē recipiūt quedā tarde. Et ex his eligen
de ſunt que magis placēt ad eſum. quia p
pter nihil aliud plantanť cū ex eis vinum
non fiat. ſatis tamē cōpetunt ad agreſtuꝫ
faciendū acerbe

De aere qui vitibus competit ⁊ de ſituatione vinearum

CElum mediocris qualitatis tepidū magis q̄ꝫ frigi
dum eſſe debet. ſiccū potius q̄ꝫ ni
mis vmbroſū Sꝫ añ omnia vitis pcellas
ventoſq̄ꝫ nimis formidat. Aquilo tamē vi
tes ſibi obiectas fecūdat. Auſter vō nobi
litat. Ideoq̄ꝫ in arbitrio noſtro eſt an plus
de vino habeam⁹ an meli⁹. De ſitu vinea
rum etiā ſciendū eſt ꝙ campi a montibuſ
remoti ⁊ valles nō aquoſe largius vinum
ferunt. Colles vō ⁊ campi iuxta eos exiſtē
tes ⁊ naturā eoꝝ habētes nobilius vinuꝫ
faciunt. Preterea eſt ſciendū ꝙ in locis fri
gidis in montib⁹ a meridie vineta ponē
da ſunt. Calidis a ſeptētrione Temperatiſ
ab oriēte vel ſi neceſſe fuerit ab occidēte vt
hac induſtria excellens qualitas temperet
Loca naturā ſepe vitib⁹ mutant. ⁊ idō earū
genera cōuenienter aptenť. Plano igiť lo
co ſtatues vitē que nebulas ſuſtinet ⁊ pru
inas. Collib⁹ q̄ ſiccitatē ⁊ ventos. Pingui
agro graciles atq̄ꝫ fecūdas. Macro fera
ces et ſolidas. Frigido et nebuloſo eaſ que
hyemē celeri maturitate pueniunt. aut q̄
duris acinis inter caligines ſecuri⁹ florent
Ventoſo tenaces. calido generi teneriores
⁊ humidi. Sicco eas q̄ pluuias ferre non
poſſunt. Et ne multa dicā eligēda ſunt ge
nera que p defenſione vicioꝝ ſuoꝝ cōtra
ria loca diligunt his in q̄bus durare ñ poſ
ſunt. placida ſane regio ⁊ ſerena tute gen⁹
omne ſuſcipiet. Induſtri⁹ ergo vir pbata
diligat ⁊ locis talib⁹ mādet que imitari poſ
ſunt ea vnde ſumuntur. ſic merita queq̄ꝫ
ſeruabit.

De terra que vitib⁹ apta eſt.

SOlum ad vineaſ ponēdas nec ſpiſſum nimis nec
reſolutū ſit ppius tamē eſſe reſo
luto debꝫ nec exile nec letiſſimū tamē leto
primū nec campeſtre nec pceps nec ſiccuꝫ
nec vliginoſum. modice tamē roſcidū nec
ſalſum nec amaꝝ qd vitiū ſaporeꝫ corru
pto vino contriſtat. Tofus ⁊ alia duriora
vbi gelu relaxanť et ſolibus pulcerrimas
ferunt vineas refrigeratis eſtate radicib⁹
⁊ humore detēto ſed ⁊ ſoluta glarea et cal
culoſus ager ⁊ mobiles lapides. ſi tamē p̄
omnia ſe glebis pinguib⁹ miſcuerint et ſi
lex circū terrā ſuppoſitus quia frigidus eſt
⁊ tenax humoris radices eſtate ſitire ñ pa
titur. Itē loca ad que de cacuminib⁹ terra
decurrit vel valles quas fluminuꝫ ſatura
uit aggeſtio. Argilloſa terra cōmoda eſt.
ſed argilla ſola grauiter inimica. Riger ſa

bulo et rubeus vtilis eſt cui fortis eſt terra ꝑmixta. Carbunculꝰ niſi ſtercoret̃ macras vineas reddit. In rubrica difficile comprehendunt q̃ꝫuis poſtea nutriant̃ in ea. ſed h̄ terre genꝰ eſt valde opibus inimicū. qꝛ paruo vel humore vl' ſole aut nimis madeſcit aut nimis ſiccat̃. Ideoqꝫ maxime vtile ſolum eſt qđ inter omnes nimietates temperamentū tenebit ⁊ primiꝰ fuerit raro q̄ꝫ denſo. Utilē vineis terrā ꝑ h̄ ſigna cognoſces ſi coloris ⁊ corꝑis rari aliquatenꝰ ac reſoluti eſt virgulta q̄ ꝓtulit lenia nitida procera ⁊ fecūda ſunt. vt pirus ſilueſtris prunꝰ rubꝰ ceteraqꝫ hmōi. neqꝫ intorta neqꝫ ſterilia neqꝫ ſcabroſa nec macra exilitate languentia. Ad paſtinandum p̄terea rudes agros vel maxime ſilueſtres eligamꝰ. Ultima eſt eius cōditio in quo fuerūt vineta vetuſta. quo ſi neceſſitas coegerit priꝰ multis arationibꝰ exercitent̃ vt abolitis radicibus prioris vinee ⁊ omni eiꝰ carie et ſqualore depulſo nouella vitiſ tutiꝰ poſſit īduci

De paſtinatione et diſpoſitiōe terre in qua vinea eſt plantāda.

DEmenſe ſeptembris vel octobris locis aridis aut ianuarij vel februarij ſeu martij locis humidis fieri debet paſtinū ſiue cultura vbi vinea eſt plantāda. qđ tribꝰ fit generibus. aut terra in totuꝫ foſſa aut ſulcis. aut ſcrobibus. Tota terra debet effodi vbi ager eſt immūdus vt ſilueſtribꝰ truncis ⁊ radicibus filicis vel herbaꝝ noxiaꝝ ſpacia liberētur. Ubi aūt ſūt mūde nouales ſcrobibus paſtinemꝰ aut ſulcis ſꝫ meliꝰ erit ſulcis qꝛ humorē velut in totū paſtinata ſpacia trāſmittūt. Fiūt aūt ſulci longitudine q̄ deſtinaueris. Tabule latitudine trium pedum vel q̄ttuor altitudine vniꝰ pedis ī locis humidis vel duoꝝ in locis ſiccis. deinde ſi ligonibꝰ ꝑ hoīes vinea eſt colēda tantum crudi ſoli relinquimꝰ ꝙ altero ſulco impreſſo vitiū acies tribꝰ vel q̄ttuor diſtēt pedibꝰ. ſ. tribus in ſolo exili quattuor ī pingui ⁊ tribus ⁊ ſemis in mediocri. Si vero arande ſunt vinee q̄nqꝫ vel ſex pedum ſpacia que non fodienda ſunt in medio relinquūtur. Q, ſi ſcrobes fieri placeat tantuꝫ fiant longe quantū vites diſtare debebūt vt in quolibet ſcrobis capite plāta vna ponatur Poſſunt tamē cōmodiſſime ſulci fieri diſtātes in triplo q̄ꝫ vinea ſpiſſa finalit̄ eſſe debebit ⁊ in quolibet ſulco plante ī duplo ſpiſſiores q̄ꝫ eſſe debeant poni. Sicqꝫ acies ligonibus ꝓcurari ⁊ ſpacia per triennium aut quadriennīū arari ⁊ omni genere ſeminū ſeri. Cūqꝫ vites excreuerint vnā trahi a dextris ⁊ alterā a ſiniſtris ⁊ de vtraqꝫ duas fieri vites ſicqꝫ ſpaciū totū impleri. Scrobes nō ſunt vltra duos pedes altius fodiende Neqꝫ pangimꝰ frigore ne ſarmenta laborent latera ſcrobibꝰ equaliter ſint inciſa ne obliqua vitis ſautietur alte nitentibus ſarmentis cum foſſor incūbet. paſtinum aūt omne qđ verſabit̃ duoꝝ pedū altitudine vniuerſa terra fodiatur In quo erit diligentia ne crudū ſoluꝫ occulta fraude foſſor includat quā rem ꝑ ſpacia que fodiuntur virga cuſtos exploret in q̄ modꝰ eſt p̄dicte altitudinis deſignatus. Et radices omnes ⁊ purgamēta maxime rubi ⁊ filicis in ſummū redigi faciat que cura ī omni poſitionis genere eſt vndiqꝫ ſeruanda. Poſſunt etiā cōmode fieri fouee parue ⁊ ſtricte cōuenienter tamen ꝓfunde vbicunqꝫ vites ꝑ vniuerſum agruꝫ ꝑpetuo ſtare debent ſm ꝙ ꝑ omnes agricultores expertos bononie. et in locis alijs pluribus obſeruatur. Poſſunt etiā foramina in terra circa vitē fieri vbicunqꝫ vitis plantāda eſt que quidē cum palo fieri conſueuerunt. ſꝫ eſt melius valde ꝙ fiant cū ſoraterra qđ ē inſtrumentū ferreū ꝑ me primitus in reꝝ natura inuentū quo terra quantū expedit ꝓfunde foratur foraſqꝫ terra educitur. nec in foraminis parietibꝰ conculcatur vt infixionem debiliū radicū impediat. ⁊ hoc quidem ꝑuo valde labore ꝑficitur niſi ager lapidoſus fuerit vel ſaxoſus. Locꝰ quidem q̄ paſtinādus erit prius impedimētis ⁊ omi

bus liberetur arborib⁹ ne foſſa terra poſt calcatu aſſiduo ſolidetur. Illud quidē experimentis aſſiduis compertū eſt vites melius puenire ſi vel ſtatim foſſe terre vł non longe ante pangantur cum tumor paſtini nondū repetita ſoliditate ſubſedit. ⁊ hᵭ qđ ē in ſulcis ⁊ ſcrobibus eſt pbatum

Qualiter debent colligi plāte vitis et quales et qualiter ſeruari et ad partes remotas portari

Plante vitis que putaioli dicunt colligi debent quando plantande ſunt ⁊ etiā ante colligi poſſunt ſi bene ſeruent. Et meliora quidem tpa colligendi eas ſunt tempus octobris quādo ps foliorū cecidit ⁊ ps adhuc retinetur in vite. tūc enī calor naturalis vitis adhuc eſt expanſus in ramis ſed cū omnes frondes ceciderūt omnino et ſuperuenit gelu intenſum in aere tunc rami ei⁹ calore naturali deſtituti ſunt qui ppter frig⁹ aeris fugam habuit ad radices ad calida viſcera terre. quare tales plante difficilius comprehendūt. Tempus pterea martij in quo iā calor ⁊ humor ad ramos rediſt ita ꝙ eorū gemme iam tumeſcere incipiāt eſt optimū ad plantaꝝ collectionē ppter eandem rationē. Eligendaꝝ quidē plantarū ratio eſt multiplex. Et primo quidē ex tali terra eligi debent q̄ non ſit multū pinguior ea in qua pangi debent ſed ſit equal' aut exilior. nam ſi a pingui terra ad ſolum exile transferantur vtiles eſſe non poſſunt niſi ſepe ſtercore adiuuentur. Item eligēda ſunt pangenda ſarmenta de vite media: nō de ſumma neqꝫ de infima quinqꝫ vł ſex gēmarum ſpacio a veteri pcedentia. quia nō facile degenerant que de talibus locis colliguntur. Summa flagella repudiem⁹ ac ſurculos. qui licꝫ loco bono nati ſunt tamē feracitatis beneficio caruerunt. Pampinus autē qui de duro naſcitur etiā ſi fructum attulit pro frugifero non ponatur. i ſuo enī loco fecundatur a matre, trāſlatus vero tenet ſterilitatis vicium quod naſcēdi conditione ſuſcepit. Sumātur etiā de fecunda vite Neqꝫ eſtimemus ea brachia fertilia que vuas ſingulas ac binas producunt ſed que multa vbertate curuant. Nā poteſt ferax vitis i ſe feraciores habere materias. Erit autem in hoc ſignum fertilitatis ſi de duro aliquo loco fructum citabit. ſi fetu impleuerit ramulos ex omni parte ſurgentes ſed hoc ſignis proprijs per vindemias eſt notandum. Aſſerit autē Columella vno anno explorari fertilitatem non poſſe ſed quattuor quo numero cognoſcitur vera generoſitas ſurculorum. Ad pangendum nouellus palmes debet eligi duri in ſe nihil habens et veteris ſarmenti. q̄niam hoc ſepe corrumpit ⁊ putreſcit. Menſura ſarmenti vnius cubiti ſꝫm Palladiū eſſe debet. Mihi autem videtur longius eſſe debere maxime in locis decliuis montuoſis et aridis cum in foueis oblique pāguntur ipſumqꝫ ramulis et capreolis ſiue anchis eſſe purgandum. Seruande ſunt plante vitis taliter ꝙ vento aut ſole nō vrātur aut aliquo modo ledantur et precipue ſub terra vſqꝫ ad dimidiam parteꝫ merſe. ſi paucis erunt ſeruande diebus. Si vero diu eas ſeruare neceſſe fuerit et maxime iā multo adueniente calore vſqꝫ quaſi ad ſūmitates ipſarum terra valde trita operiātur aperte adeo ꝙ terra tam intra q̄ꝫ ſupra poſita diligenter ſingulas plantas tangat. Q, ſi eas tranſuehi ad partes multum remotas oportuerit. purgamentum tritici quod vocamus loctum vel palee molles et modicū lutoſe cum plantis optime miſceantur et ſacco vel ſextorio quod eſt melius inuolute ſtricte ligentur capite groſſiori cum prefatis paleis et ſcorio cooperto et cum portantur quantum fieri poteſt a ſole defendantur ⁊ ventis. Qꝫ ſi nimia eſſet aeris ſiccitas poſſunt quandoqꝫ vtilit' capita groſſiora in aqua demergi. Sic enim diſpoſite diu ferri poterunt et teneri ſine leſione ipſarum

Qualiter et quando vinea et vi
tes ſunt plantande

TEmpore ſeptem-
bris ⁊ aprilis in locis frigidis vi-
nee ſunt plantāde. Tempatis vͦo
de menſe octobris ⁊ martij. Calidis de mē
ſe nouembris ⁊ februarij. Ita tamē q̄ī om
nibꝰ p̄fatis locis ſi humida ⁊ campeſtria
depreſſa fuerint poſt hyemē pāgant̄ ne ca-
lor naturalis ipſarū duplici aquoſitate lo
ci videlicet et hyemis extinguat̄. Si vͦo ari
da et montuoſa ſint loca pangenda an̄ hy-
emem plantent̄ vt ſupflua locorū ſiccitas
circa plantas humiditate hyemis tempet̄.
In locis vero tempatis ante hyemē ⁊ poſt
congrue poteſt pangi. Itē ponende ſūt vi-
tes placidis diebus ac tepidis qn̄ ſolū eſt
modice humidū ſed potiꝰ aridū q̄3 lutoſū
Cum vinea plantat̄ in ordine aut plantat̄ i
foraminibꝰ paloꝝ groſſoꝝ vel in foramine
inſtrumenti qd̓ foratura vocatur quod ē
valde melius. ⁊ tūc factis foraminibꝰ dire
ctis vel paꝝ obliquis. duo ſarmētes in pte
inferiori oblique inciſi foramini imprimā-
tur ⁊ ſabulū vel terra ſoluta ⁊ trita et cum
pauco maturiſſimo letamine palearū mi
xta vſq3 ad mediū foramen ponat̄. Deind̄
creta vel terra ibidē inuenta repleat̄. Aut i
paruis foueis cōuenienter ꝓfundis pāgū
tur capitibus plantaꝝ longe poſitis ī par
te infima ⁊ in ſuprema iuxta ſignū cum fu
ne ꝓporcionaliter vndiq3 poſitū ꝯiunctis
et terra cōtrita mediocriter ſupinducitur
⁊ conculcat̄. Caput ſarmenti cū deponitur
torquendū nō eſt nec aliquo modo vexan
dum. Nā ps ea de qua radix ſperat̄ iiurie
nulli ſubijcienda eſt. Due gemme fertiles
remaneāt ſupra terrā. nec dimerſa penituſ
fecundiori pte ſupra eā quod eſt ſterili p-
ximū relinquat̄. Ubi pinguis ē natura ter
rarum maiora inter vites ſpacia relinqua
mus ſc3 quattuor pedū. vbi exiliſ anguſta
ſc3 trium. vbi vͦo mediocris triū pedum et
ſemis. Preterea non eſt tantū vno genere
vitiu3 omne paſtinū conſerendū ne annuſ
iniquus generi vindemie ſpem omne3 ex-
cludat. ⁊ ideo quattuor vel quinq3 generiſ
eximij ſarmenta pangemus. At expediet
maxime genera tabulatim diſponi. ⁊ ſic ge
nerum diuerſitate diſtincte poſita poterit
eam operariorū minor numerus expedire
⁊ gradatim que velocius maturantur pri
us condere. deinde que ſerius ac meliꝰ pu
ro ſapore ſine luctamine alterius generis
vnaqueq3 vina ſeruare. Et ſi hoc facere ti
bi difficile videatur non alia ſimul cōſeraſ
q̄3 que ſapore et flore ⁊ maturitate cōueni
ant. In ſcrobibꝰ vero magnis et latis vt vi
tium diſtantia eſſe debet pangulos quat
tuor ſarmenta deponas. et vinaciā vt dicit
Columella ſtercori mixtam ſimul ſpargeſ
⁊ ſi exile ſolū fuerit pinguem inſeras terrā
ſcrobi. Si vero nimis cretoſu3 eidē miſce
as ſabulum. Q̄ ſi arbuſtum te delectat ha
bere plantā generoſe vitis prius in ſemina-
rio nutrire debebis. Ūn̄ radicata transfe
ratur ad ſcrobē cui arbor eſt iuncta. In ſe
minario aūt breui ſpacio diſtantia inter ſe
ſarmenta depones. Et cum conualuerint
hinc poſt bienniū radicabit̄ vitis vel arbu
ſtula ⁊ transferet̄. Quas cū depones ī ſcro
bem ad ſingulas materias redeas puta-
tis omnibꝰ que ſcabra ſunt. curtatis etiam
radicibꝰ ſi quas poteris inuenire vexatas
In ſcrobe aūt ad arbuſtum faciendu3 du
as radicatas vites depones. obſeruās ne
ſe in radice ꝯtingant. et ipſas vites ad ſcro
bis latera diſcreta coniunges. Uarro aſſe
rit ſcrobē non primo anno eſſe cōplendam
que res faciet vitē altius fundare radices.
ſed hoc aridis ꝓuintijs forte ꝯueniet. Hūi
dis vͦo ſata putreſient humore ſuſcepto ni
ſi terra ſtatim cumulet̄. Sed arbuſta que
ferent plantas arborū de his generibuſ po
nat. Uel ſi agro ſuppetit abundantia. his
vtat̄ vlmo oplo ſalice populo fraxino cera
ſo nuce prino ⁊ ſimilibuſ. ſed ſalice ⁊ popu
lo in locis humidis tantū vti poſſumꝰ. ce
teris vero in his et alijs locis. Ex his autē
generibus truncos radicatos vel ſalice3 ⁊
populu3 ſine radicibus circa ſcrobē vitis

conſtitui oportet. In ſcrobe vitis ab arbore ſua ſeſquipedis vel duorū pedū ſpacio diſtare debebit Nam arbori nimis pxima vitis aut ipſius opprimet incrementū aut opprimet ab ea. Aliud etiā de transferēda vite ingeniū fieri poteſt. Ex vimine parua corbicula ad arborē vel pergulariū fertur cui vitis adheret ⁊ in fundi media pte pertunditur ⁊ inducto in eā ſarmento vitis ſuſpendit ⁊ terra replet. qđ ſarmentū exacto anno in corbicule fundo inciſum cū ipſa corbicula portabit ad locū vbi plantare pponis. ibiqꝫ cū ipſa corbicula obruit circa arboris maritāde radices. ⁊ hec quidē fiet ſine ambiguitate prendēdi. Caueis etiam muniēda eſt aduerſum pecoris appetentis iniurias ⁊ arbori ſue ptin⁹ alligāda. Cum vō arbores ripaꝝ vitib⁹ munire deſideras optimū eſt ⁊ facile ſulcū in ripa facere. ibiqꝫ ſpinas ac taiolos mixtim ponere et foſſato effoſſo terrā ſupinducere. ſic ei ſpinis munit ager. ⁊ peas vitis tute conſcendet Optimū pterea genus eſt puincialiū vinearum que fiūt vt vites velut arbuſtule ſtent. que quidē plantant vt he que ī ordine diſponūtur. Et he quidē aut vndiqꝫ pāguntur equaliter. aut vnū ordinē tantum ſeruāt ab alio pximo vt placet remota ſed in his vna ſola plāta in qualibet fouea poteſt poni in duab⁹ videlicet acieb⁹. In tertia vō bonū erit vbiqꝫ duas poni quibus prime plāte pdite poſſint annis ſeqntibus reparari q ſi in quolibet loco due ponātur cū cōualuerint debilior auferat vt vna ſola remaneat. Preterea ſciendū eſt q naturā vitis celū ſolūqꝫ ſuſtētat ſi genera cōueniēter aptent. Ideoqꝫ in eaꝝ plātatiōe pcipue obſeruāda ſunt ea que ſupra diximus cū de aere ⁊ ſitu vineaꝝ loqueremur

De propagatione et renouatiōe vitium et vinearum

PRopagationes qñqꝫ in vineis quādoqꝫ ad arbuſta fiunt. In vineis quidē qñqꝫ ppagat in locū vacuū vbi vitis ſm ordinē vinee debet eſſe. Quādoqꝫ vō in locum alterius que infamati generis eſt ſarmentū vitis nobilis propagat. ⁊ quandoqꝫ p circumferētias ducit vt vinea incrementū recipiat. Et primo quidē modo ad ordinatū protrahitur locum aut ſtatim cum ſarmētum eſt ſufficienter longum. aut ſucceſſiue per annos vbi eiuſdem deficit longitudo Et idē obſeruandū eſt in omni propagationis genere. Si autem in locum eradicande vitis propago ducatur. aut hoc ſtatim fiat aut primo anno per vnū pedem ppe vitem auferendā protrahitur vt habito vitis damnande fructu anni prioris ſeqnti leuiter in locum prius eradicate trahat. Cum autem protrahitur ad arbores vl' arbuſta ad vnū pedem ad minus ab arbore fiat remota propago. In omnibus autē pnarratis modis letamen in fouea ſup terram circa propaginē apparentē relicta ponatur. nec ſub terra per tractū propaginis apponatur. alioquin ſuperfluo letaminis calore debilitabit l' areſcet niſi fuerit adeo maturum ⁊ vetus q omnis calor letaminis exalauerit Eſt aūt ſciendū pdictas propagatiōes fieri aut in foſſione toti⁹ vitis que propagat. aut virgis ſiue curuatura ſarmenti vt velut arcus ſupra terrā relinqtur alia parte vitis infoſſa. q ſi fiat virgis poſt bienniū recidātur aut trienniū quod eſt tutius propter debilitatem biennaliū radicum que vitem nouā ſepe non conuenienter defendunt. Vetus et antiquata vitis et que longe nimium producit frugiferos palmites renouatur per ſtudioſū cultum congruis temporibus eidē adhibitū et per fimationem letaminis aut ſarmentorum aut ſabuli in loco nimis cretoſo aut certe in terra nimiū ſabuloſa. ⁊ p ſtrictā putationē aut inſitionē factā in loco ſtipitis nitido ⁊ ſuccoſo. Columella dic q ſi vitis pgularij vel arbuſti q eſt integro trūco i ſolo robuſto ſtricte putet ⁊ ablaqata fimet. ⁊ intra tertiū vel quartū pedem a terra mucrone feriatur acuto ac foſſa frequētius incitetur. ex eo loco germen plerūqꝫ pducit

in vere ac materiã vitis fundit qua repare-
tur vitis. Q; ſi truncꝰ vitis eſt nimia vetu-
ſtate corruptꝰ de menſe martij iuxta terre
ſupficiẽ vel ſub ea modicũ recidat̃ vt ſimil'
in abſciſo trunco vitis eadẽ renouet̃. vl' cũ
vitis q̄ ſola eſt nimiũ longe pducit frugife-
ros palmites plicet̃ vnũ remotũ a vite ⁊ in-
trans ibi in terrã exeat apodiatꝰ ad vitem.
⁊ poſt bienniũ incidat̃ mater. Vinee reno-
uande vites aut oẽs laudabilis ſunt gene-
ris. ⁊ tũc de omnibꝰ fiat vt de ſingulis viti-
bus ſupra dictũ eſt prime. Aut omẽs ſunt
male. quo caſu nil erit vtiliꝰ q̄ꝫ eã vniuerſa-
liter extirpare atqꝫ ſufficiẽter vetuſtis con-
ſumptis radicibꝰ eã denuo plãtare. Q; ſi
quedã vites ſunt bone quedã male radici-
tus extirpatis peioribꝰ vel appoſitis paliſ
in omnibꝰ locis in q̄bus vites aptantur q̄
relicte ſunt adeo fodiant̃ ꝙ facile flecti poſ-
ſint. ⁊ totaliter ſubmerſe ĩ duas aut plures
ptes ſm exigentiã et poſſibilitatẽ ipſarum
vnaqueqꝫ diſtribuat̃. et duobꝰ palmitibꝰ
in ſingulis locis ad plus relictis cũ duabꝰ
gemmis ſupra terrã ceteri amputẽt̃. ⁊ vni-
cuiqꝫ viti ex fimo aliq̄d apponat̃. Nec eſt p̄-
termittendũ ꝙ de nouis palmitibꝰ tãtum
de vnoquoqꝫ ſub terra mergendũ eſt ꝙ ra-
dices ĩ loco ꝯgruo nouas emittere poſſint
que in veteri niſi ſit quaſi nouũ facile non
naſcunt̃. Q; ſi aliq̄s remaneat locꝰ ad quẽ
nullꝰ poſſꝫ palmes pduci eidẽ aliũ de trãſ-
lati noui palmites tribuant̃. Omnis prete-
rea ppagatio fieri poteſt in menſibꝰ octo-
bris ⁊ nouẽbris februarij et martij. cuꝫ ter-
ra nec adeo mollis eſt ꝙ cõmode tractari
nõ poſſit ⁊ eiꝰ ptes cõminui. nec adeo du-
ra ꝙ nimiũ foſſioni reſiſtat. In aquoſis ãt
nimiũ locis poſt hyemẽ et in ſiccis añ hye-
mem vtilius ppago ducet̃. Ita tamen ꝙ in
plano ſub terra vno pede in cliuiſ ⁊ ruino-
ſis vſqꝫ ad duos pedes vitis trahẽda mer-
gatur. Vel forſan ea q̄ fit añ hyemẽ in om-
nibus locis eſt melior. dũ tamẽ in aquoſis
terra circa eã bene diſponat̃. quia firman-
dis radicibꝰ vt ait Palladiꝰ vitis incum-
bit. cum proferendi palmites eã cura non
promouet

De inſitione vitium

Vites inſeruntur
aut in vitibus aut in arboribus.
Et in vite quidẽ inſitio duobꝰ po-
teſt fieri ꝯgrue modis. in trũco videlicet et
palmite. Inſitio ĩ trunco fit hoc modo Eli-
gatur truncꝰ inſerendus talis q̄ ſit ſolidus
⁊ humoris exuberet alimẽto. neqꝫ vlla ve-
tuſtate aut iniuria laceratus areſcat. Reci-
datur circa terrã aut ad pedẽ mediũ infra
terrã. nã ſupra terrã difficilius cõprehẽdit.
Varro aũt vitem ſcribit inſerendaꝫ ſecari
debere triduo añq̄ꝫ inſerat̃ vt qui in ea ni-
mius eſt humor aduẽticiꝰ effluere poſſit.
Inſerẽdi ſurculi ſint ſolidi rotundi gẽmis
ſpiſſis ⁊ pluribꝰ oculati. ex q̄bus tres oculi
vel duo in inſitõe ponant̃. Radat̃ ergo ſar-
mentũ ad duoꝝ digitoꝝ menſuram vt ab
vna pte ſit cortex. nec patiaris nudari me-
dullã ſed leniter rade vt inciſura poſſit ſen-
ſim in acumẽ exire ⁊ corticata ps cortici no-
ue matris adaptet̃ Infimꝰ oculꝰ ita infiga-
tur vt trũco iunctꝰ adhereat. qui oculus ex-
teriorem debet reſpicere parteꝫ. Deinde li-
getur vt in alijs inſitionibus eſt narratuꝫ.
Tegumento quoqꝫ aliquo a ventis et ſo-
le defendat̃ ne hi quatiant hic adurat. vbi
calor temporis ligaturã inuaſerit ipſo pã-
niculo tennis humor circa veſperaꝫ debet
frequenter affundi vt hoc alimento cõtra
vim celi torrentis animetur. Poteſt etiaꝫ
aliquid veteris cum nouo conuenienter ĩ-
ſeri. Cum ergo germen ceperit incremẽtuꝫ
adiutorio calami vel pali debet annecti ne
motus aliquis fragilẽ ſarmenti pcedentiſ
quaſſet etatẽ. Leni vinculo et non ſtricte li-
getur ne adoleſcentia molliſſimi germiniſ
nodo dure conſtrictionis angat̃. Si infra
terrã inſerueris eam bñficio congeſtioniſ
accumula vt hoc quoqꝫ nouis ſarmentiſ
preter nutricis alimenta ſubueniat. Aliq̄
etiã in vite vel ramo biennali vel vltra inſe-
runt ſurculũ longũ modicũ veteris hñteꝫ
et trunci groſſitudinem poſſidẽtẽ vl' etiam

inequalē.vel ſimul vtrimqꝫ iunctis ad ſciſ
ſam vel ſupradicto modo inſitione parata
⁊ lege ꝓpaginū obſeruata. In palmite aūt
inſitio duobus fit modis. Et vno quidē q̄
omnibꝰ melior eſt.vt nouū ſarmētū nouo
ꝑſciſſurā addatur inciſura vtriuſqꝫ in eo
dem iuxta gemmā adhibita loco ⁊ ligatu-
ra cum peciola ex cera imbuta ⁊ molli vi-
mine.deinde argilla cōgrue ſubſecuta. Alio
modo vt gemma vitis vnius excidat᷑ vſqꝫ
ad medullā ꝓfundato vulnere ⁊ tranſuer-
ſe vtrimqꝫ obliquato ⁊ tantūdem de gem-
ma vitis alterꝰ obruat᷑ ⁊ loco prime pona
tur.et fiat colligatio vt in alijs et tunc ꝓua
leſcit ⁊ fructificat. Quidā etiā expertꝰ mi
bi aſſeruit ſe vſqꝫ ad medullā vitem parua
terebra ꝑforaſſe ⁊ ibi ſurculū conuenientē
foramini modicū raſum infixiſſe et cōp-
hendiſſe nō abſciſa vite. que quidem ſi ab
ſcidatur debet melius ꝓuenire Eſt ⁊ alius
modus optime ꝓueniens vt incidatur in-
ſerenda vitis oblique vſqꝫ ad medullā vel
prope eā in tantū ꝙ cuneus duorꝫ ꝓpe digi
torum poſſit immergi.et tunc ſurculꝰ dua
rum gemmarꝫ modicū habens veteris vſ-
qꝫ ad medullā raſus ab vna parte vt inci-
ſura in acutū tendat ⁊ ꝑparatus eo modo
quo melius adequet᷑ alterius partis exte-
riori remota corticula imprimat᷑ in plagaꝫ
⁊ ligetur et creta circūpoſita peciola poſt-
modū inuoluatur ⁊ ꝑ quattuor digitos vl'
idcirca mater ſupra inſitā ſit abſciſa nec ſu
pra eam aut infra ꝑmittatur aliquid pul-
lulare.et poſſunt circa vitem plures ſurcu
li conuenīēter aptari. Optime etiā proue-
nit ſi vnus tantūmodo inſeratur ſurculuſ
⁊ ſi eiuſdē groſſitudinis ſit cuꝫ trunco erit
melius quod eſſe poſſit. Alioquin cuꝫ vna
parte corticis adequet᷑. Vel ſm̄ Varronē
fiat adequatio medullarꝫ. Inſitiō i arbores
duobꝰ poteſt fieri modis.⁊ vno quidē vt
vitis trahatur ꝑ ceraſum vel aliā arborē.
vbi vua tempe fructꝰ arboris maturetur.
Alio vero vt inſeratur in arbore ſicut om
nis inſitio in diſſimilia fit quādoqꝫ. Et pri-
mus quidē modus eſt vt plantet᷑ vitis iux-
xta ceraſum vel aliā arborē pirorꝫ ⁊ malorꝫ
et ꝑforantur ille ⁊ per foramen vitis trahi-
tur.⁊ cum creuerint arbor ⁊ vitis ita ꝙ effi
ciuntur ligna eorꝫ continua. precidit᷑ vitis
ex parte radicis ita ꝙ non nutritur niſi per
radicem ⁊ ſtipitē alterius arboris. et tunc
maturatur vua cū fructibus illius arboriſ
Inſeritur autē in arbore vlmi et forſan in
quibuſdam alijs ſm̄ Columellā. vt trūcuſ
arboris gallica vſqꝫ ad medullam perfore
tur terebra. ibiqꝫ affigatur ſurculus vitis
ſm̄ modum ſupra traditū cum in commu
ni de inſitionibus locutus fui. Fiunt prete-
rea dicte inſitiones locis calidis menſe fe-
bruarij.frigidis vero menſe martij cum vi
tes non aquato ſed ſpiſſo lacrimantur hu
more.licet facte tempore quo aquoſas ef-
fundunt lacrimas aut poſtq̄m emiſerint
pampinos quandoqꝫ inſite comprehēdāt
Poſſunt etiam de menſe maij et iunij iaꝫ
conſumptis lacrimis ſi palmites inſerēdi
loco frigido ⁊ vmbroſo a pullulatione fue
rint preſeruati. Alium inſuper modū quo
nuda gemma loco alterius cum melle vel
alia quacunqꝫ re ponitur a quibuſdaꝫ vul
gariter predicatum non pono. quia eum
nullatenꝰ approbare videtur naturalis ra
tio ꝓpter nimiā teneritudinē gemme. Ve-
rūtamen quidā frater minor mihi aſſeruit
ꝙ de menſe aprilis cū folia vitis incipiunt
apparere accepit ſummitatē gemme rema
nentibus folijs paruulis cū quadā conca-
uitate.ac in eo loco poſuit aliā gemmaꝫ ſi-
milem recentiſſimā aliunde acceptā cum
molli fimo bubulo.⁊ ſine quolibet alio au
xilio conualuit Ideoqꝫ ꝓbari poteſt licꝫ vi
deatur cōtra naturalē rationē poſitā a fra
tre Alberto theutonico. Catho autem ſcri
bit ꝙ vitis inſitio vna eſt ꝑ ver.altera cum
vua floret ea optima ē. Per ver vitem ſic
inſerito.ꝓcidito quā inſeres.eam mediam
diffindito ꝑ medullam.eo ſurculos ꝓacu-
tos acuito quos inſeres.medullā cuꝫ me-
dulla cōponito. Altera inſitio eſt ſi vitis vi
tē ꝓtigat vtriuſqꝫ vitē tenerā ꝓacuito obliq̄
int᷑ ſeſe medullā cū medulla libro colligato

Tertia inſitio eſt terebra vitem quam inſe
res ꝑtundito eo duos ſurculos vitigineoſ
qđ genꝰ eſſe voles inſectos obliquos acui
to ad medullā facito. his medullā cuꝫ me
dulla cōiungas arcitoqꝫ ea que terebraue
ris alterū ex altera parte eos ſurculos faci
to. ſint longi pedes binos eos in terram di
mittito replicatoqꝫ ad vitis caput mediaſ
vitis vinculis ī terrā defigito terraqꝫ ope
rito. Hec omnia luto depreſſa oblinito al
ligato integitoqꝫ ad eundē modū tanq̄m
oleas. Ego autē aliā inſitionē ſepe ꝓbaui
et eam inueni infallibilem ⁊ ſecurā a pollu
tione ⁊ leſione foſſure. hanc inſitioneꝫ hoc
modo facere debes. Accipe palmitem lon
gum nouū habentē quattuor digitos vete
ris ꝑcedentis anni ⁊ remoue dimidiam ve
teris partē vſqꝫ ad medullā. ea ſalua rema
nente in parte inſerenda. ⁊ ex alia dimidia
veteris forma cuneū longū tribus digitis
ſcꝫ vſqꝫ ad palmitē nouū ⁊ ibi fiat vna co=
therca ⁊ cuneus ibi bene fortis exiſtat inci
ſus non a parte medulle ſed ab altera tan=
tum ⁊ fiat bene acutus. Poſtea ſcinde per
mediū ſtipitem inſerendū eiuſdē groſſitu=
dinis ſi eſſe poteſt alioquin ſit groſſior pa
rum. ⁊ de parte habente minꝰ de medulla
dematur quātitas vniꝰ digiti groſſi. ⁊ ī ce=
ſura infige cuneum vt cotherca fortiter ad
hereat capiti breuiori ſtipitis ſciſſi. et alia
duo capita equalia ſint aliquantulū intra
nouū vt vinculum poſſit ſtringere vtrūqꝫ
caput veteris ſarmenti equatū. Deinde li
ga ſtricte cum iunco ſciſſo totā ſciſſuram
et eo modo poteris inſerere duo vel tria vł
plura brachia vitis reliquis omnibꝰ am=
putatis. Deinde totā vitem inſitā demer=
ge in terrā, et tot ſulcos in quā partē volu
eris faciaſ quot brachia ſunt inſita ac in q̇li
bet ſulco in loco vel locis vbi loca inſita in
terra iacebūt vnā paruā foueolam facias
in quaꝫ tota ligatura inſite dimittat̄ et ter
ra cooperta pedibꝰ ſuauiter comprimat̄ ⁊
vltra vnā ſpannā ad minus ſarmentuꝫ ſu
perius eleuetur. Itē poterūt ſarmenta no
ua in nouo ſarmento vł veteri vſitato mo
do coniungi et eodē modo in terrā deꝑmi
ſed eſt opus cōiunctura cannula ſciſſa fir
metur ne flectēdo facile rumpat̄.

De putatione vitium et arborū vitiferarum

Locis calidiſ men
ſe octobris nouembris februarij
et martij donec eaꝝ augētur gem
me iuſta fiet putatio vinearū. Frigidis ve
ro menſe februarij vł martij tantū. In tem
peratis vtroqꝫ poteſt tꝑe fieri ſed cōmodi
us erit in montibus vineas q̄ ſeptētrionē
aut ꝑtes occidentis reſpiciunt verno puta
ri tempore. Alia ꝑs aduerſa clementioribꝰ
plagis recidat̄ autumno. Nā in talibus lo
cis ⁊ in omnibus calidis pruinaꝝ vis ⁊ na
tura neſcit̄. Sed ſemꝑ ſm̄ Palladiū ī pu
tatione nitatur vt vitis fiat robuſtior ī cru
re ne debili viticule duo duramēta ƀuemꝰ
quod quidā experti putatores noſtri tem
poris in ordinatis et depreſſis vineis non
obſeruant aſtruētes melius eſſe ſtipitē vi
tis renouari frequēter. Auferēda ſunt leta
intorta debilia et malis locis nata ſarmen
ta. Et ſarmentuꝫ quidē inter duo brachia
natū debet incidi Qꝛ, ſi pinguedine brachi
um quodcūqꝫ debilitauerit illud brachio
deciſo ſuccedat. Erit tamē optimū putatō
ni ſarmentū inferius bono loco natum re
cuperande ſemper vitis cauſa tueri vel ad
vnā vel duas gemmas relinquere. In lo
cis letis ⁊ clementioribꝰ altius licebit viteſ
expandere In exilibꝰ aut eſtuoſis aut decli
uis humilior eſt habēda. Sed erit ſapien
tis eſtimare vim vitis. Nā que tollitur al
tius ⁊ pinguis et fecunda eſt plus q̄ꝫ octo
palmites habere non debet. ita ſemꝑ in ꝑte
media vnū aut duos relinquamus cuſto
des. Si macra ⁊ humilis eſt ſingulis bra
chijs ſingula flagella dimitte ſed ꝓuiden
dum eſt ne in vna ꝑte ſint ſarmēta que ſer
uas. qđ ſi fiat tanq̄m ſi fulgure tangat̄ are
ſcit. Circa crus quidq̄d naſcit̄ amputemꝰ.
ſi non deſideret vinea renouari. Relinquē
da ſunt ſarmenta neqꝫ circa durum neqꝫ ī

ſummo.quia hec velut pampinaria minꝰ
afferūt.illa v̉o vitē nimietate fetus onerāt
⁊ longius ducūt quare ſunt in medio loco
ſeruāda non iuxta gemmā.ſed aliquanto
ſuꝑius fiat plaga ⁊ auertat̃ a gemma pro-
pter lacrimā defluentē.Vngues etiam cu
ſtodiū ſiccos ⁊ nociuos recide.⁊ omnia q̄
vetera ⁊ ſcabra reperies.Qꝫ ſi truncus vi
tis ſole aut pluuijs aut noxijs animalibuſ
eſt cauatꝰ purgemus quidq̇d eſt mortuū
plagaſqꝫ eius amurca liniamuſ aut terra
qd̉ ꝓderit aduerſus ꝑdicta.Cortex etiaꝫ re-
ciſus ⁊ pendens a vite tollat̃.que res vt ait
Palladiꝰ minorē fecē reddit in vino.Mu
ſculus etiā radat̃ vbiqꝫ repertus.Sꝫ pla-
ge quas in duro vitis accipiet oblique ac
rotunde fore debebūt.Vetera igit̃ ſarmē-
ta quibus ṗmi anni fructus pependerūt.
omnia recidant̃.⁊ noua circūciſis capreol'
⁊ ramulis inutilibꝰ relinquātur.Sed ſciē
dum eſt ꝙ in quibuſdaꝫ ꝑtibus ſarmenta
quantū longa ſunt a natura ꝓducta a pu
tatore relinquūtur vt apud cremonā ⁊ ter
donam ⁊ alia multa loca.In quibuſdā ſo
lum ſummitates ſteriles auferūt.In alijs
aūt vſqꝫ ad vnū pedē palmituꝫ longitudo
relinquit̃.Alibi vero adeo ſtricte putātur
ꝙ vſqꝫ ad ſemipedis menſuram palmites
breuiātur.Et primꝰ quidē modus non eſt
obſeruādus niſi in locis letis vbi ꝑtice nō
ponunt̃ ſed vites velut partice vel funes
vndiqꝫ extendunt̃.Secundus vero apud
Aſt obſeruatur cū palis tantuꝫ circa viteꝫ
affixis.⁊ ad eos palmitibꝰ paucis extenſis
Et hi duo modi ꝑcipue tolerātur in letis
vineis ⁊ in his vitiū generibꝰ que ſuas gē
mas ꝑ longa internodia diſtulerūt.et hu-
iuſmodi vinee plurimū ⁊ multū fructuꝫ fe
runt ⁊ multos botros licet non adeo ma-
gnos vt vites ſtricte putate.multūqꝫ ⁊ aſſi
due fodi ⁊ fimari deſiderāt tales vinee vt
fructū ⁊ palmites congruos ferre poſſint.
He vero vinee in quibꝰ vſqꝫ ad vnū pedem
palmites breuiant̃ vt bononie mutine et ī
alijs locis multis ī mediocri ſolo defendū
tur ⁊ quaſi in omni genere vitiſ.⁊ congrue
palmites fructūqꝫ ſuū defendunt.Que ve
ro ſtrictiſſime putant̃ vt apud forliuū.⁊ in
quibuſdā alijs locis ⁊ in ꝓuintia taliter ꝓ-
curantur in vitibꝰ que ſine palis ⁊ particiſ
velut arbuſtule in ſuis ſtant ordinibus.et
in vitibuſ que ſpiſſos valde nodos inueni
untur habere ⁊ maxime in exilibus ſolis ⁊
in ſpeciebꝰ vitis que vocant̃ albana et ſcla
ua.Et poteſt etiā talis putatio ſeruari ī zi-
ziga ⁊ verdiga.que ſi aliter putent̃ nimis
miſeraſ vuas ferunt ⁊ ſufficiētes pro anno
ſequenti palmites nō ꝓducunt.et hec eſt ī
vineis putationis ratio.Itē expertū eſt ꝙ
ſi ſarmentes ꝓducētes vuas incidant̃ ꝓpe
botros vuaꝝ eis florentibꝰ vel paucis die-
bus poſt naſcent̃ noui ſarmētes cū multiſ
vuis ꝓ agreſta colligenda tēꝑe vindemie et
poſt ipſam.Et puto ꝙ huic experiētie ꝓde
rit ſi a tota vite temꝑe dicte putationis au
ferantur omnes ſarmentes nati ſine vuis
vel ſaltem hi qui in ſequenti putatiōe a vi
te tolli debebunt.Iteꝫ ꝓderit ſi vue primo
nate nō ꝑmittant̃ maturari ſed cuꝫ adhuc
erunt acerbe ꝓ agreſta tollant̃.hec autē lo
cum habent non in omnibꝰ generibus vi
tium ſed in his que tam in veteri q̄ꝫ in no-
uo vuas producunt vt ſunt muſcatellus ⁊
ſimilia.In arboribꝰ aūt et pergularijs tot
materie relinquūtur q̊t virtꝰ vitis poteſt
cōmode tolerare ⁊ tamen non ſint in aliq̊
loco nimis ſpiſſe.et in ſarmentibꝰ relinq̄n
dis omnes ſummitates ſteriles auferant̃.
Putant̃ aūt a pluribꝰ de tertio in tertiuꝫ
annū tantū vt plures vuas ferāt.Sꝫ ſi an
nis ſingulis putētur eas pinguiores ꝓdu-
cent et longiori temꝑe vitem defendēt.qui
dā aūt nunq̄ꝫ putāt vites in magniſ aut ra
moſis arboribus ꝯſtitutas ꝓpter nimiam
difficultatē putationis eaꝝ.ſed particis vi-
tes fortiter ꝑcutiunt vt que arida ſunt excu
tiant.Et quidā nullo modo percutiūt.ſed
eas ſuo naturali motu viuere ſinunt ⁊ hoc
etiam modo in locis pinguioribus defen-
duntur.Itē ſciendū eſt ꝙ in cuiuſlibꝫ vitiſ
putatione tria cōſideranda ſunt ſcꝫ fructu
um ſpes.vt tales palmites tantuꝫ relinq̄s

de quibus pcipiendoꝝ fructuū ſpes habetur vt ſunt valde maturi et rotundi ⁊ groſſas ⁊ rotūdas gemmas habētes ⁊ ſpiſſas ſm ſpeciem vitis illius. Itē ſucceſſura materies vt videlicet cuſtodes et ſarmenta in bono loco nata ex quibus materia ſequētis anni preſumit̄ breuia valde relinquas. Item locus qui vitē ſeruet vt cuſtodem relinquas etiā in parte infima vel in aliquo congruo loco cū ꝑpter vetuſtatē aut deformitatem aut nimiā longitudinē vitis indiget renouari. vt poſtq̄ȝ ſufficiēter creuerit in loco cuſtodis reſiduū amputet̄. Itē notandum eſt q̄ ſi vitis mature putet̄ maturius pullulat ⁊ plura ſarmenta maiora ꝓducit ꝑpter retentionē humoris qui nō effunditur conſolidatis plagis ante curſum eius quare totus cedit in augmentum ramoꝝ. Q̄ȝ ſi tarde putet̄ ſeri⁹ pullulat ⁊ fructus plurimos ꝯſequeris ꝑpter effuſionē ſuꝑflui humoris aquoſi digeſtionē humoris viſcoſi ex quo fructus generatur impedientis. Ideo vites ⁊ vinee exiles pri⁹. pingues vō que ſuꝑfluo humore īdigeſto luxuriant nimiū ī frondes ⁊ palmites et que pruinas timent ſerius amputent̄. Itē poſt bonā vindemiā ſtrictius puta ꝑpter conſumptā virtutē vitis. poſt exiguā vero largi⁹ ꝑpter vires eiuſdē alterna reſumptas requie. Arbores vitifere quedā nullo modo putantur vt que ferunt labruſtas q̄ ſūt vites ſilueſtres que nunq̄ȝ putari cōſueuerunt. Uel vites domeſticas que particis tantū a quibuſdā ſiccitate purgant̄. Quedam de tertio in tertiū putātur annum vt ſunt arbuſta ⁊ arbores magne q̄ vites domeſticas ſuſtinent niſi ſint fructifere arbores que auiditate fruct⁹ non putant̄. Utile tamē eſt ſi eis annis quibus arbores putande nō recidunt̄ nimia ſpiſſitudo ⁊ rami ſuꝑflui amputent̄

De formatione vinearū et radicum inutiliū amputatiōe

n Nouellam uitem Columella dicit poſt primuȝ annum ad vnā materiaȝ eſſe formandā. nec recidendā totā ſicut italie ꝯſuetudo eſt anno ſecundo expleto. quia vel intereāt vites in totum reciſe vel infecunda ſarmenta ꝓducāt. que amputato capite velut pampinaria de duro coguntur exire. quare iuxta ipſam cōmiſſurā veteris ſarmenti ad vnā vel duas gemmas inferioris capitis relinquenda ſunt. qđ eſt merito in viticula fortiore ſeruanduȝ. nā debilis nimis viticula ſecundo anno recidēda relinquitur. Et ſane adiuuāda eſt calamis nouella vitis vl exiguis palis vt ſequēti anno robuſtiores accipere poſſit. Et tā diu recidēda eſt vſq̄ȝ ad vnā vel duas gemmas donec leta ⁊ fertilia ſarmenta ꝓducat. Qđ cū fecerit ſiquidem vitis velut arbuſtula eſt formāda ad vnā tantū materiā reducat̄. Si vero cum pali et partica ꝑ auxilio ſtare debet. i ea due materie ſunt ſeruāde que tante longitudinis forment̄ quanta deſiderat ſtipitis altitudo vt videlicet in exili ſolo breuioris vnius ſcilȝ pedis. in pingui vō et leto maioris. duoꝝ ſcȝ vel triū pedū altitudinis diſponantur. anno deinde ſequēti quattuor ad plus materias habere debebūt que in partes quattuor diuidātur. Deinde ſequentibus annis totidē vel plures ſm doctrinaȝ in eaꝝ putatione traditā. Q̄ȝ ſi vitis ſuper arborē vel arbuſta conſcēdere debet ꝑ etates ad hoc ꝓducenda eſt donec ad ramos fuerit ibiq̄ȝ incidi debebit vt in ei⁹ ſūmitate nata capita ſequēti anno diuidātur ſm diuiſionem que inuenitur in arboris ramis. Deinde cōſequēter ꝑ ramos vitis ꝓcuret̄ aſcenſus vnā ſemꝑ materiā ad cacumē arboris dirigendo. Formantur vinee diuerſimode ſm varias cōſuetudines ciuitatum ⁊ locoꝝ. nā in quibuſdā locis formātur in ordinibus cū palis et particis aut cum ſarmentibus tenſis aut ſine aliquo auxilio vt alibi dictū eſt. In quibuſdā fiunt ī acieb⁹ ⁊ tunc aut cū vna partica tantū vel duab⁹ ſiue trib⁹ cū ſint in leto ſolo ⁊ maxime ī aciebus arboꝝ quib⁹ vites mediantib⁹ q̄buſdam palis ſuſtentant̄. Aut etiam fiunt in

pergularijs paruis.⁊ tunc a parte ſtipitis
ſunt depreſſe ⁊ ab altera dirigunť in altum
que multo indigent ligamine et labore ſ3
plurimū fructum ferunt. Ego autē pono
vnam particā ſolā in pte depreſſa.⁊ vnam
in parte alta bene fortē que omnes palmi
tes valde longos ⁊ fere ad terrā pendētes
ſuſtinent cū magna fertilitate vuaru3. ſed
vnā particā ab altera diſtare facio ꝑ vnu3
brachiū ſolūmodo ⁊ talia ꝑgularia facio ī
ripis vinearꝝ ⁊ agrorꝝ in quibus ſūt ſepes
⁊ arbores ſuꝑ quas reponūt ſarmenta mľ
ta ⁊ maxima ꝓ anno ſequēti. ⁊ hoc modo
paucis expenſis multas vuas ꝑcipio in ri
pis ⁊ ſepibꝰ viridibꝰ que alias niſi ꝓ clau-
ſura ⁊ lignis ꝓ igne pauce aut nulle vtili-
tatis exiſtunt. que etiā plurimū loca exor-
nant. In quibuſdā formantur in arbuſta
humilima ordinata vndiq3 vel ī magnas
arbores aciebꝰ diſtinctas. Arbuſta humi
lima vitifera formanda ſunt vt eis plan-
tatis poſtq3 biennio vľ triennio elapſo ſuf
ficienter cōualuerint in ſex vel ſeptem aut
octo pedū altitudine recidanť. ita ꝙ in exili
ſolo breuiora. in leto vero ⁊ pingui altiora
formētur ibiq3 natis ramis anno ſequenti
omnes exceptis quattuor melioribus am
putenť ⁊ remanētes in ꝑtes quattuor diuer
ſas cum ꝑticis aut iuncis formenť ⁊ ligatiſ
lapidibꝰ ſufficiētibus perpendiculariť co-
gantur ꝑ latera extendi ne dirigantin altū
qui cū fortificati fuerint longitudinē triu3
vel quattuor pedū ſinātur habere. In quo
rum capitibꝰ erunt vites fortibus vinculiſ
alligande. ⁊ hic modꝰ ꝑcipue obſeruatur ī
ꝑtibus mediolanēſibus. Sed in ꝑgamen
ſibus faciunt ſtipite3 magis depreſſum vi-
delicet trium pedū ⁊ ramos innatos etia3
plures eleuant in altū formātes arbuſtu-
lam vitiferā ad modum campane inuerſe
In cuiꝰ medio ſuꝑ ſtipite morať qui putat
vitem ⁊ arborē ⁊ ipſam vite3 circūcirca ex-
pandit faciens palmites omnes foras vn-
diq3 ſtare decliues. Magne vero arbores
formande ſunt vt in altu3 ⁊ depreſſum ha
beāt vndiq3 multos truncatos ramos ꝑm

poſſibilitatē vitis arborē operientis ſuper
quorꝝ capita ligabunť vites q̄ poſtmodu3
omnes onuſte ad inferiora flectenť. Poſ-
ſunt etiā cōmode formari vt vites ferant.
⁊ ipſe arbores augmentū non ꝑdant. hoc
modo videlicet cum populꝰ ſalix vľ vlmꝰ
erūt circa groſſitudinē brachij circa .xij. vel
xv. pedes ſummitas incidať. ⁊ ramis ibidē
naſcentibꝰ vnꝰ rectior ꝑmittať in altu3 ex-
tolli quantū voluerit. et ſingulis annis vľ
alternis ramuſculi auferātur ab ea ſola ſū
mitate relicta. ceteri vͦ rami infra dimiſſi
formētur vt in humilibꝰ arbuſtis vitiferiſ
dictu3 eſt. ad quos vites ligenť nec abinde
ſupra conſcendere ꝑmittanť. Itē vt Varro
ſcribit. vbi terra naturaliter humida eſt ibi
altius vitis tollenda eſt eo ꝙ in partu ⁊ ali
monia nō vt in calice querit aquā ſ3 ſolem
Idcirco vtile eſſe puto in locis campeſtri-
bus humidis pampinare vineas tꝑibꝰ cō
gruis. ſ. menſe maij ⁊ iunij ⁊ ipſas liberare
ab omnibꝰ ſuꝑfluis ⁊ inutilibus pāpinis
⁊ ſarmentis. Deinde maturatis fere vuis
poſt menſem auguſti eas ſuꝑfluis frondi
bus denudare vt ſol vniuerſas vuas vide
re ⁊ coquere poſſit vt vinū fortiꝰ et maturi
us fiat. ⁊ ſuꝑflua hūiditate cōſumpta fiat
melius duratiuū ⁊ melioris odoris

De releuatione vinearum

Vinee releuande
ſunt ⁊ viteſ ligande anteq̄3 gem
me nimiū turgeſcāt. ⁊ vinee qui
dem que in ordinibꝰ cū palis ⁊ particis fu
erint ita ꝙ in eis vites ſpiſſe ſunt vndiq3 di
ſtantes equaliter releuande ſunt vt cuilib3
viti palo affixo eadem in medio vitis cin-
gatur conuenienti vinculo ſi vinea eſt de-
preſſa. Si vͦ alta in duobus cingenda eſt
locis. prius tamen ad noue3 palos ſex can
nis aut particis conuenienti altitudine al
ligatis ita ꝙ vna vitis ſit in medio et cetere
circumſtantes. ſic enī defendūtur a caſu et
vindemiantibus quaſi ad omēs vites ap
tus patet acceſſus. Deinde palmites ī par
tes q̄ttuor diuidātur ⁊ fortiores fortiorib9

particis debiliores debiliorib⁹ alligentur.
In his v̓o vineis que rariores habẽt vites
pali ꝑ totũ tribus diſtãtes pedib⁹ affigan
tur ⁊ eiſdẽ cannis vel particis firmiter liga
tis ſuperinducãt vites ⁊ taliter diſponant.
ꝙ operiant vniuerſa ſpacia ⁊ ligent. et hic
modus obſeruat in m̃ltis vineis marchie
anthonitane ſed mihi non placet. Vbi v̓o
palmites velut funes tendunt cuilibet vi-
ti circa eam tres pali parui ponunt ab iui-
cem diſtãtes medio pede. et vinculũ quod
dam circa eos velut ſertuʒ cingat. deinde
palmites extendant ⁊ inter vitẽ ⁊ viteʒ fur-
cula parua ponat vł baculus liget ne vue
flectantur ad terrã. Et taʒ huic vinee q̃ʒ ce-
teris in quibus palmites longi relinquun
tur multũ ꝓderit ſi facta ꝓpe palum liga-
tura extra eã poſtq̃ʒ iaʒ lacrimas effundũt
ſuauiter modicũ torqueant ſarmentes. nã
huiuſmodi tortura naſcit infra ligaturaʒ
ſucceſſura materies. nec vuis naſcentibus
aliquã inferet leſioneʒ. Et hic mod⁹ apud
aſt laudabiliter ſeruat ab omnibus. ſed pal
mites circa vitẽ ſine particis ad duos tres
vel quattuor palos poſt vinee foſſionẽ ſa-
tis irrationabiliter ⁊ inepte ligant. In his
autẽ vineis que in aciebus conſiſtũt ſi cuʒ
particis aut ſarmẽtibus tantuʒ fiunt nota
eſt eaꝝ operatio Si vero in paruis pergu
lariis affixis paruis palis iuxta vites et lõ
gis tribus pedib⁹ ex cꝓpoſito remotis ba
culus fortis inter vtrũq̃ʒ palum paruũ et
magnũ ligetur a parte vitis depreſſus ⁊ ad
cꝓpoſitã eleuatus ſuꝑ quib⁹ ſufficiẽtibus
particis poſitis vites diſtribuantur eq̃les
Si v̓o in arbuſtis vel arboribus ſũt vites
nihil aliud agenduʒ eſt niſi vt vites in plu
ribus locis ligent ad ſtipites ⁊ earũ palmi
tes ꝑ ramos ⁊ truncos equaliter diſtribu
ti ligent. Sʒ ꝓuidendũ eſt omnib⁹ annis
vitẽ reſolui ac religari q̄r refrigerat vt pal
ladius ait.

De fimatione vineaꝝ et radicũ inutilium amputatione

Menſe octobris vł
nouembris februarij vel martij fiunt ꝑue
fouee circa vites ⁊ amputatis cũctis radi
cibus que in ſummitate ſunt terre letamẽ
imponit. et maxime hoc eſt in vite nouella
ſeruandũ vt amputent radices ſuꝑuacue
quas ꝓduxit etate que ſi conualuerint in
feriores radices faciũt in terra et remanet
vitis in ſummitate ſuſpenſa que res eã fri
gori faciet obnoxiaʒ ⁊ calori. ſed he radicu
le non ad ſtipiteʒ debent recidi ne aut pl̓es
inde naſcant aut noua plaga corpori vitis
impreſſa vi ſecuturi algoris vratur. Reci
dantur autẽ relicto digiti ſpacio. et ſi placi
da hyems eſt vites relinquam⁹ apertas cuʒ
ante hyemẽ hoc eſt factuʒ ſi violenta ante
menſem decẽbris operim⁹. Si perfrigida
modicuʒ columbini ſtercoris circa viticu
las largiemur. Sed cũ alium fimuʒ poni
mus. paruis parũ magnis v̓o vitib⁹ plus
aꝓponimus. Plurimũ igit operatur in vi
neis letaminis adminiſtratõ frequens ad
multũ pferendũ fructũ. ſed quia conſueuit
vini ſaporem viciare ⁊ durabilitatẽ ledere
qui nobilius vinũ habere cupiũt de menſe
auguſti vbi vinea miſerior eſt. lupinorum
corbẽ vnã in hubulca ſeruut. et cũ ad debi
tum augmentũ ꝑuenerint eos euertunt. ⁊
optimũ ſterc⁹ vineis prebere dicunt Vel ĩ
foueis circa vites factis ponunt minuta-
tatim inciſos ſarmentes et pãpinos ⁊ ope
riunt.

De vineis ligoniſandis

Menſe martij no-
uella vinea incipiat pulueriſari.
q̃d tũc ⁊ deinceps vſq̃ʒ ad octobrẽ
ſingulis mẽſibus agendũ eſt non ſolũ ꝓpt
herbas ſed ne tenera adhuc ſemina ſolida
ta terra ꝯſtringat. Sed ĩ menſe iulij mane
et veſpere iã calore depoſito debet effodi et
auerſo gramine pulueriſari Graminũ ra
dices ſunt cũ obſint plurimũ extirpãde. Fi
ant p̄terea ſulci ꝑ illas ptes in quib⁹ aqua
colligit vt ad extremas ptes facile defluat
que ſi remãſerit nouellas extinguit et anti
quas vites elidit. Eodeʒ menſe martij eſt

celebranda completaꝝ vineaꝝ foſſio añq̃ʒ
gemme nimis turgeſcāt quia ſi foſſorē ap-
tus vitis viderit oculus cecabit ſpes mag̃
vindemie. Deinde menſe maij fit ſecunda
foſſio vineaꝝ eo tpe quo nondū florēt vel
eo quo iam florere deſierūt. quia q̄ florent
conſtat nō eſſe tangēda. In qualibet autē
foſſione cauendū eſt ne fiat eo tpe quo ter
ra nimis madida vel nimis ſicca eſt. ſʒ cuʒ
medie diſpoſitionis exiſtit. Et quanto ter
ra magis pulueriſabitur tanto melius erit
Sufficit tamen ſi mediocriter ꝓfunde fo-
diatur Sit aūt ſtudiū vt vniuerſa terra fo
diatur equaliter vt nihil in ea crudi ſoli re
maneat ⁊ maxime iuxta vites quā rem vir
ga in qua ſit altitudinis paſtini modꝰ deſi
gnatus diligens cuſtos in multis locis ex
ploret. Nā hec cautela doloſos foſſores ab
hac negligētia ſubmouebit

De nocumentis que vitibꝰ acci dunt et cura ipſaꝝ

a Accidunt nocu-
menta in primo anno plātatis
vitibus vt pereāt vel ſemiuiue
remaneāt. Qđ quidē qñqʒ fit ꝓpt̄ herbas
circa eas naſcētes quaꝝ radices ſibi nutri
mentuʒ ſurripiunt. qđ ſi accidat frequenti
foſſione ⁊ herbaꝝ inciſione iuuent̄. Aliqñ
vicinis arboꝝ vel ſepium vmbris. et tunc
aut amputāde ſunt aut frondibꝰ denudā
de. Sepe etiā ex nimio ſolis ardore defici-
unt quo caſu aut obumbratione aut ope-
rimento terre circa eas cū aliquo ſtramie
ne omnino ſiccent̄ aut aque cōueniētis ex
bibitione leſionē euitant Accidit etiā qñqʒ
nocumentū vitibus ex vicinitate quarun
dam plantaꝝ. ſicut caulis corili ⁊ lauri. Cō
pertum eſt enī hec adurere vitē. Ideoqʒ in
vineis plantari nō debent Quādoqʒ pati
untur animaliū corroſionē que plurimū
ledunt eas ⁊ toxicāt. Ideoqʒ ſi pauce ſunt
vites ſpinis cōgruis muniant̄ ſi plures foſ
ſatis cingant̄ ⁊ ſepibus. Quādoqʒ vites i
hyeme gelu pereunt. quare recidende ſunt
iuxta terrā ⁊ in talibus locis in putatione
curādū eſt vt nunq̃ʒ ſtipes erigat̄ aliquis
ſupra terrā. ⁊ cuʒ approximat hyems vites
putēt̄ nō curtatis flagellis ⁊ omnibꝰ ſimul
i quibuſdā locis cū iunco ligatis iuxta ter-
ram flectant̄ ⁊ ſup capita ipſoꝝ ne ſurgant
aliquid terre ponat̄. Deinde poſt hyemē
deducto ligamine releuent̄. vel fiant i arbo
ribus tantū ſup quas non facile gelu ſic-
cantur. Aliquādo autē frigus non totam
perimit vitē ſed ſolū nouos palmites qui
ꝓpter ligni teneritudinē ⁊ medulle magni
tudinem ſe defendere nequeūt. Qđ cuʒ ac
ciderit ſurſum in loco idoneo palmitibus
ꝓcreandis. aut etiā modico de palmitibus
relicto ſi aliquid viriditatis ibidem habue
rint recidat̄. ſic enī quaſi renouabitur ⁊ for
mabitur vitis. ⁊ forſan eodē anno aliqueʒ
fructū feret. Accidit etiā plerūqʒ vt poſtqʒ
palmites ⁊ vuas ꝓtulerint pruinis omnē
viriditatē amittāt. quare in talibus locis
omnia genera vitiū plantāda ſunt que tar
de vireſcāt vt ſunt albana garganica ⁊ ma
iolus. Plerūqʒ vineas inuadūt ruge que
omnē viriditatē corrodūt ⁊ vermes virides
⁊ azurri parui q̄ taiaturi vocant̄ bononie.
q̄ natos cū vuis palmites pforant ⁊ deſic
cant. Cōtra que ſubueniendū eſt vt ꝑ ma
nus mulierū ⁊ hominuʒ colligant̄ ⁊ pedi-
bus conculcent̄ vel igne crement̄. Accidit
ꝑterea ſepiſſime vt tpe caloris deſcēdat cuʒ
feruenti ſole paruiſſima pluuia venenoſa
⁊ aduſta. q̄ vulgariter apud bononiaʒ me-
lumē vocat̄ que multa genera vitiū adeo
ledit ꝙ eaꝝ fructū omnino in nihilū redu-
cit Ideoqʒ vbi hoc freq̄nter accidit ea plā
tent̄ vitiū genera que modicuʒ vel nihil le-
duntur ab eo vt eſt malſia ⁊ albana ⁊ gril
la ⁊ quedā alia genera nota. Tēpeſtas etiā
ſepe omnino vineas cōſumit. Cōtra quaʒ
nihil omnino valere ꝑt niſi forſan pia ora-
tio ad deū mūdo corde directa. Licet qđaʒ
tā mares q̄ʒ femine ignorātes naturam et
generationē grandinū imprudēter aut fal
laciter aſſerāt cōtra grādines ⁊ fulgur que
dam fieri poſſe. Accidit etiaʒ qñqʒ ꝙ vitis
ligone ledat̄ ⁊ tunc quidē vitis ſtricte liget̄

in plaga ⁊ ea circumfoſſa ouinū vel capri-
num admiſceat̄ cū terra letamen. Accidit
ꝑterea ſepe ꝙ vitis tot pampinos ꝓfert ꝙ
eos ⁊ vuas ad debitū nequit ꝑducere au-
gmentū. In quib⁹ menſe maij cōſiderāda
ſunt ſarmenta q̄ nouella vel vetus vitis ꝓ
tulit. ⁊ ei pauca ⁊ ſolida relinquam⁹ ⁊ no
uellis āminiculis firmam⁹ donec bracbia
firmata dureſcāt. nec amplius reſecte ⁊ pul
lulanti viticule q̄ꝫ duas vel tres materias
relinquam⁹. ⁊ ꝓpter ventoꝝ iniuriā alligē
tur. Si relinquas in primordio pauciores
hoc menſe pampinari ꝯueniet. ſed tunc eſt
pampinatio neceſſaria cū teneri rami digi
tis ſtringentib⁹ crepabūt ſine difficultate
carpentis. hec res vuas efficit pinguiores
ſucceſſuraꝫ materiā corroborat ⁊ vtilitati
fructuū ꝯuenit ſolis admiſſu. Accidit ꝑte
rea vitib⁹ ſepe tāta debilitas vt miſera ni-
mis ſarmēta ⁊ vuas ꝓducāt quibus fimo
frequēti foſſione ⁊ ſtricta putatione ſubue
niendū eſt. Quedā aūt adeo lete ⁊ pigues
ſunt ꝙ magnitudine pāpinoꝝ vineas clau
dunt ⁊ ſe vicinaſqꝫ vites ſuffocāt nec fru-
ctum ſuū maturare ꝑmittūt. Quibus ſub
uenire oportet larga putatōe. rara foſſiōe.
fimi priuatione. ⁊ palmitū ⁊ pampinoꝝ in
utiliū amputatione tp̄e maij ⁊ frondium
ſpoliatione in locis frigidis ⁊ precipue cui
vue putreſcūt. pampinent̄ ꝑ latera trigin-
ta dieb⁹ ante vindemias. et ſola frons illa
ſeruanda eſt que in ſummitate poſita ſolē
nimiū defendit a vertice. ⁊ ſi que in terra ia
ceant ſurſuꝫ ſine reuolutione ſuauit̄ eleuē
tur. In locis aūt ardentib⁹ ⁊ ſiccis obum-
bratur vua ne vi ſolis areſcat. ſi aut vinee
breuitas aut facultas ꝑmittit operarioꝝ
In quibuſdā etiā locis nimias hominū ⁊
canū patiunt̄ inſidias. Quas diligent̄ die
noctuqꝫ maturitatis tp̄e cuſtodiri oportꝫ
⁊ in eis plantari debēt ea genera que non
ſint delectabilia ſed auſtera ad edendū vt
gimareſca ⁊ gimaron⁹ que non de facili tā
guntur ab aliquo ⁊ tamen nobile ac ſerua
bile vinū faciūt. A ſturnis ſepe ꝑterea plu-
rimū infeſtant̄. qđ cū accidit funibus et ſi-
gnis terribilib⁹ ꝑ vineas ſuſpenſis ⁊ perſo
nis girantib⁹ ⁊ eos terrentib⁹ expellantur
Q, ſi tanta eſt eoꝝ inuaſio ꝙ ꝑdictis mo-
dis defendi non poteſt fiat in medio vinee
ſup quattuor columnis loc⁹ eminēs ſuper
quo puer aliq̄s maneat trahatqꝫ ⁊ moue-
at funes ab alijs capitib⁹ ad lōgos palos
circa vineā ligatos cū cucurbitis ⁊ paruiſ
baculis circa eas cuꝫ in aliqua pte viderit
oportunū vt in ciuitate e loge ab omnibus
obſeruatur

De conſeruatione vuaꝝ recentium vel ſiccaꝝ

Vuas quas ſerua
re volumus legamus illeſas. nec
acerbitate rigidas nec maturita-
te fluentes ſed quib⁹ eſt granuꝫ luce pene-
trabile ⁊ ſplendidū ⁊ tactus cū molli iocun
ditate calloſus. Si qua ſunt vicioſa reſece
mus. nec patiamur intereſſe quib⁹ inexpu
gnabilis acerbitas cōtra blandimēta eſti-
ui caloris indurauit tūc inciſos botrionuꝫ
tenaces calida pice ambire oportꝫ atqꝫ ita
in loco ſicco frigido ⁊ obſcuro ſine lumis
irruptione ſuſpendi. Itē aliter. extracto pa
ne de furno nō nimis calido ponatur ī eo
palea ⁊ ſupra eā vue ibiqꝫ ꝑ horam ſm ꝙ
melius tibi videbit̄ dimitte donec aliquan
tulum fiāt paſſe. Vel ponant̄ ſup aſſide vl̄
aliqua craticula in furno. ⁊ poſtq̄ꝫ inde fu
erint extracte ſubmergant̄ in muſto dulciſ
ſimo ⁊ ponant̄ ad ſolē donec aliquantulū
ſint ſicce ſeu aliquantulū muſto guttate. ⁊
ponant̄ in vaſe veluti in lagena vel ſacco.
Itē aliter vuas ſole decoctas pone in mu
ſto feruenti ad ignē modice dimittendo et
pone ad ſolē iteꝝ ⁊ ſunt optime. Item vue
ſaniſſime ⁊ aliquātulū ad ſolē paſſe ſeruāt̄
in ſabulo ſiccato ad ſolē. Itē in paleis vl̄ fe
no ſubſtratis. Item in folijs vitis ſiccatis.
Itē in melle. Catho ait vuā in ollis cōmo-
diſſime condi ⁊ in ſapa ⁊ in muſto. Recte
vuā paſſam grecā ſic facias. melioris aci-
ni ⁊ dulcis et lucidi botriones in ipſa vite
torquebis ⁊ patieris ſponte mediocrit̄ ſic-

cari. Deinde ſublatos in vmbra ſuſpendiſ ⁊ vuam districtã cõponis in vaſculis ſub ſternis pampinos ſicco algore frigentes ⁊ manu comprimis ⁊ cũ vas impleueris de ſuper pampinos addes ⁊ operculabis ac ſtatues in loco frigido ſicco quẽ nullus fu mus infeſtet. Salernitani aũt vuã paſſaꝫ hoc modo faciunt. Eligũt enim meliora vua rum grana ⁊ ad ſolẽ deſiccãt. Deinde ĩ fur no modicũ poſita cum vino dulci abluũt ⁊ ſupaſpergũt puluerẽ cynamomi ⁊ ligant in folijs fici ⁊ ſeruãt ꝑ annũ. hec virtutem habet leniẽdi ⁊ decocte in vino ⁊ ipſum vi num valent cõtra frigidã tuſſim. Fit etiam optime vua paſſa hoc modo torqueatur ĩ vite. ⁊ ſic torta ꝑ tres vel quattuor pendeat dies. Deinde collecta quilibet botrionus cũ manu vel tenacula in muſto dulci fer- uenti ponat̃ ⁊ intantũ ꝙ bis poſſit dici ſalu tatio beate virginis marie teneat̃. Deinde ſiccet̃ ad ſolem ſi callidiſſim⁹ eſt vel ĩ cliba- no pane extracto. Caue tamen ne pluuijs aut rore tangat̃. Deinde refrigerata in ali- quo mundo vaſe ponat̃ ⁊ optime compreſ ſa deſuper ponderet̃. Quidã autẽ ea exicca ta ad ſolem iterũ in muſto dulci frigido ob ruunt ⁊ exiccant aliquantulũ ⁊ cõponunt Sed hec omnia fieri cõmode poſſunt de vuis recentib⁹ ſine tortura racemi omĩb⁹ alijs que diximus obſeruatis dũ tamen ſci as ꝙ difficillime ſiccari poſſunt ad ſolem ĩ regionibus tẽpatis. Itẽ grecis docẽtib⁹ ſi vuas vel poma in vite vel arbore diu ſer uare volueris vaſculis clauſa fictilibus ab vna pte ptuſis diligẽter a ſummo tecto ſu ſpende q̃zuis poma gipſo cooperta ĩ lon gam ſeruentur etatem

De virtutibus vuarum

Uua in duo diui- ditur ſm Iſaac. Eſt enĩ acerba et matura. Acerba eſt frigida in ter tio gradu. ſicca in ſecũdo. hec tres habꝫ ſub ſtãtias in ſe diuerſas. ſ. grana corticẽ ⁊ ſuc- cum. Granoꝝ natura ſicca eſt ⁊ dura nul- lius cõuerſionis in corpe ſꝫ integra egredi tur ſed farina ex eis piſtatis facta bibita cõ fortat ⁊ colericã egeſtionẽ ſtrigit maxime ſi aſſent̃. Cortex groſſus eſt nec conuertit̃. ⁊ ideo nõ nutrit. ꝯfortatiu⁹ eſt ſtomachi. ⁊ epatis calorẽ extinguit ſitim aufert acumẽ colere rubee mitigat. Uomitũ ⁊ digeſtio- nem colericã ſtringit. Oculis apoſit⁹ pal pebraꝝ groſſos hũores attenuat ⁊ exiccat. Itẽ valet ad pruriginẽ oculoꝝ ⁊ aſperitatẽ Succ⁹ vero vue acerbe añ dies canicula- res ad ſolẽ poni debet vt ſiccet̃ et ſpiſſet̃ vt mel. hic valet humorib⁹ ad gulã deſcẽden- tibus ⁊ gingiuas ⁊ auriculas. Si cliſtere facias valet vulnerib⁹ inteſtinoꝝ ⁊ diutur nis humoribus in vuluã deſcendentibus Uua matura que eſt in ſua cõpleta dulce dine ſanguinẽ laudabilẽ facit ⁊ ceteris fru ctibus queadmodũ ficus melior cibus eſt Pl⁹ tñ ficus q̃z vua nutrit. Teſtat̃ autẽ h quia quidã ſuis tpib⁹ eis ſolis viunt̃ vñ pingues fiũt ⁊ clare eoꝝ cutes. deſiſtentes vo ab eaꝝ eſu facile marceſcũt. Ei⁹ oſſa ſũt frigida ⁊ ſicca granis acerbe vue vicina. ha bent tñ acumen quoddã ꝑpter qḋ cito exe unt añ conuerſionẽ. Itẽ cortex ei⁹ frigid⁹ ⁊ ſiccus eſt ⁊ ad digerendũ dur⁹ ⁊ ſi cuꝫ oſſi bus ⁊ cortice edat̃ indurat egeſtionẽ ⁊ inflat tionẽ ⁊ ventoſitatẽ generat ⁊ hũores lõgin quos a ſanguĩe laudabili. Si comedãtur in hora qua de vite accipiunt̃. ſiquidẽ iuue niant ſtomachũ malis humorib⁹ vacuuꝫ ⁊ cibis et fortis ſit digerere hñ digerũtur et in laudabilẽ ſanguinẽ cõuertunt̃. ⁊ ventriſ adiuuãt ſolutionẽ. corpuſqꝫ a malis pur- gant humorib⁹. Ecõtrario ſi ſtomachum inueniãt malis humoribus vl' cibis plenũ et digerere ſit imbecillis in eo morant̃ ⁊ in flationem generant ac rugitum et in hu- mores malos conuertuntur et fumuꝫ no- xium plurimũ creant. Appenſe auteꝫ et ab aere hũorib⁹ ſupfluis deſiccate ceteris vuiſ ſunt laudabiliores ⁊ ſubtilib⁹ dietis cõue- niẽtes. Ab inflatiõe longe ſũt ⁊ vẽtoſitate vel fumoſitate nec ſtiptice ſũt nec ſolubileſ In muſtum miſſe vel ſapam groſſe diete

Vomitus omnis

mali humores

ſunt ⁊ ſtomacho minꝰ ꝯuenie͂tes. Ve͂toſi-
tate͂ ⁊ inflatione͂ ꝓducu͂t ꝓpter extraneos
humores ex muſto vel ſapa aſſu͂ptos. Vue
multu͂ carnis habe͂tes nutribiliores et du
riores exiſtu͂t q̄ꝫ he que plꝰ humoris q̄ꝫ car
nis habe͂t. Ite͂ vua cuiꝰ ſapor eſt dulcis ac
groſſus melliꝗ vicinꝰ calidior eſt ſitimꝗ
generat ⁊ groſſioris eſt nutrimenti ⁊ ad di
gerendu͂ durioris inflato͂ne͂ facie͂s ac rugi
tum ⁊ opilatione͂ ſplenis ⁊ epatis. Et vua
cuiꝰ ſapor eſt ſubtilis aquoſus frigidior e͂
⁊ digeri levior. ſtomachi co͂fortativa ⁊ mu͂
dificativa a colericis humoribꝰ. ſitis miti-
gativa ⁊ ꝯuenie͂s co͂plexionibꝰ tꝑatis. Et
vua cuiꝰ ſapor eſt mediꝰ inter ꝑdictos eſt
medie poteſtatis. Alba vua clara et aquo-
ſa. leviter nutrit ⁊ facile digerit͂ venas cito
ꝑforat ⁊ vrina͂ ꝓvocat. Nigra groſſa eſt et
digeri dura ſꝫ ꝯfortativa ſtomachi. et ſi be͂
digerat͂ nutrimentu͂ bonu͂ ꝑſtat. Rufa vel
citrina media eſt ſupradictaꝝ. Paſſum ſi-
ue vua paſſa eſt ſicca ad comparatione͂ vi
ridis. ⁊ ex ea queda͂ eſt dulcis que calidior
eſt ⁊ humidior maxime ſi nigra ſit. et h̄ va
let ad dolore͂ pectoris ⁊ pulmonis ⁊ tuſſim
mitigat. Que v͛o acerbitate͂ habet minus
nutrit ⁊ frigidior ⁊ ſiccior eſt dulci. Ideoꝗ
ſtomachu͂ co͂fortat. calore͂ extinguit. ⁊ ven
trem conſtipat

Dolor pectoris
pulmonis
Tuſſis
confortacio stoma
chi

De apparatu vindemie

APpropinquante
vindemiaꝝ tꝑe ꝑparande ⁊ apta͂
de ſunt tine in his locis in q̄bꝰ mo
ris eſt vinu͂ cu͂ ſuis racemis ⁊ arillis buli-
re. In alijs v͛o torcularia. Ite͂ corbes cophi
ni ⁊ ciſte ⁊ cetera inſtrume͂ta ⁊ vaſa q̄ vni-
cuiꝗ neceſſaria vel oportuna ſunt ſꝫm va
rias ⁊ diverſas locoꝝ ꝯſuetudines ⁊ omia
vaſa neceſſaria ſunt mollifica͂da optime et
lavanda. Et tunci veteres ſervati q̄rendi
ſunt. q͛ meliores ⁊ durabiliores ſu͂t novis
q̄ adhuc ſemimaturi exiſtu͂t

De tempore vindemiandi.

VTile eſt dinoſcere
quando vindemiandu͂ ſit. na͂ quida͂ an͂q̄
vue maturent͂ vindemia͂t. ⁊ io͂ ſubtile ⁊ in
firmu͂ ⁊ no͂ ꝑmane͂s faciu͂t vinu͂. Alij vero
tardiꝰ vindemia͂tes no͂ ſoluꝫ vineas ledu͂t
reſolutis iam viribꝰ eius ſed etiam tale vi
nu͂ paſſibilꝰ ⁊ minꝰ durabile faciu͂t Cogno
ſcit͂ ergo tp̄s vindemie guſtu ⁊ viſu. Avi-
cenna eni͂ democritꝰ ⁊ africanꝰ dicunt ſex
ſolu͂ diebꝰ debere vua͂ ⁊ non pluribꝰ ꝑma
nere matura͂. Si eni͂ granu͂ vue ia͂ no͂ viri
de ſit. ſꝫ in ea nigredine vl͛ alio colore i͂ quo
tande͂ eſſe debet ſꝫm naturaꝫ generis illius
vue ſignificat ea͂ eſſe matura͂. Quida͂ aute͂
exꝑmu͂t vua͂. ⁊ ſi quideꝫ effluxerit granum
vue nudu͂ no͂ ꝯtine͂s carne͂ maturas e͂e ad
vindemia͂ approba͂t vuas. Si v͛o effluxerit
granu͂ cu͂ ꝑte carniuꝫ eas no͂ dicu͂t eſſe ma
turas. Quida͂ au͂t ex q̊ incipiu͂t paſſe fieri:
maturas co͂ijciu͂t vuas. Alij v͛o ꝓbant ita
ex vno denſiſſimo botro vnu͂ auferunt aci
nu͂. poſt vnu͂ vl͛ ſecu͂du͂ die͂ co͂ſidera͂t ſi ma
net in eade͂ forma locꝰ acini. ⁊ ſi circu͂ſta͂tes
nulla͂ recipiu͂t augme͂tatione͂ vindemiare
feſtina͂t. Si v͛o acini locu͂ minore͂ factu͂ ꝯſi
derent quaſi his que in circuitu ſu͂t acinis
adiu͂ctis ſuſtine͂t vindemia͂ donec augme͂
tatio ꝓcedit. Palladiꝰ au͂t ait maturitateꝫ
cognoſci ſi expreſſa vua grana q̄ in acinis
celant͂ ſint fuſca ⁊ aliqua ꝓpemodu͂ nigra
qua͂ rem facit maturitas naturalis. Opor
tet ergo tu͂c vindemiare. ⁊ maxime luna ex
iſtente in cancro vel leone libra vel ſcorpio
ne vel capricorno vl͛ aquario. Ea v͛o finien
te ⁊ ſubterranea exiſte͂te feſtina͂ter oportet
vindemia͂ facere vt burgundiꝰ ait in libro
de vindemijs queꝫ de greco tra͂ſtulit i͂ lati
num. Et in ſumma ſciendu͂ eſt ꝙ ſi vue ni
mis pingues ꝑ latera frondibꝰ denudent͂
vinu͂ qd͛ ex eis fiet minꝰ erit aquoſum po
tentius et melius duraturuꝫ. Si vue colli
guntur poſt tertia͂ rore conſumpto et aere
calido ⁊ ſereno vinum erit potentiꝰ et me
lius duraturum. Vue lucide no͂ pingues
neꝗ conſumpte nec in aliqua parte corru
pte vinum faciunt potentiꝰ ⁊ melius dura
turum. co͂traria vero contrariu͂ operatur.

Uue nimis mature vinū faciūt dulciꝰ ſꝫ minus potēs minuſqꝫ durabile q̄ꝫ eedem tpe priori collecte. Uue nimis acerbe faciunt vinuꝫ acerbiꝰ. Mediocres v̓o faciūt vinū potens ⁊ meliꝰ duraturū. Uue in augmento lune collecte vinū minus ꝑdurabile faciunt. In decremēto magis. Si vue nigre ad buliendū ponant̄ in fundo tine vinum erit rubicundiꝰ. ſi mature maturius ſi acerbe acerbiꝰ. ſi mel dulciꝰ. ſi ſaluia ſaluiatum. Et generaliter ſaporē ⁊ v̓tutē acq̄rit eius qđ in eo loco ponet̄ ſi diebꝰ cōgruis ſimul ebullierint. ſi vue collecte quibuſdam diebus in aceruo ſteterint vinuꝫ maturiꝰ erit. Si muſtū in dolijs ſiue graſpis ebulliat bonū ⁊ durabile erit ſꝫ tardiꝰ clarificabitur q̄ꝫ ſi cū eis ebuliat

Qualiter vindemiandum ſit

QUi portant cophinos maiores vel corbes ⁊ qui vuas in ciſtis colligunt eligāt folia. ⁊ ſi quis acerbus vel putridꝰ aut ſiccuſ inueniatur botrus auferat̄. Oportet autē ⁊ calcantes vuā ſi quid obliti ſunt qui preſunt cophinis aut corbibus ipſa eligere folia. ipſa enī contrita cū vuis auſterū magiſ operāt̄ vinū ⁊ facile corruptibile. De acerbis autē putridis ⁊ ſiccis vuis maximū fit nocumentū vino

Qualiter debent vue calcari et ex eis vinū fieri

IMmiſſas torculari vuas ſtatim pedibus exprimi oportet ab his q̄ ad hoc ſūt ordinati ⁊ cū omnē acinū equaliter calcauerint ſurſum racemos ⁊ grana eleuent ⁊ attrahant vt multuꝫ humoris ſub torculari defluat ⁊ cū ſecūdo calcauerint ⁊ in altuꝫ racemos erexerint ⁊ molles ⁊ calidos ⁊ nō valde humidos eos fecerint ſic ſub ligno ⁊ palo eos ponāt. Calidi enī ⁊ molles exiſtentes facile fluxibiles fiunt. Si v̓o humidi valde diſponant̄ neceſſe eſt granū ſuppoſitum ſcindi eorū compoſitionē. Intrātes autem in torculari oportet valde pedibus eſſe mundos ⁊ non ſepe exire ⁊ intrare nudis pedibus. et eſt bonum ꝙ in eo non comedant nec bibant ⁊ ꝙ ſint veſtiti et cincti propter ſudores ſuperuenientes. In quibuſdam tamen partibus vt bononie calcantur ad vineam in corbibus ſicut mediocriter poſſunt ⁊ calcate poſite ſuper curribus in vaſis portant̄ ad tinas in quibus eas ſtare ad feruendū permittūt per octo dies ⁊ vltra vſqꝫ ad quindecim vel viginti ex quo multū purificatur vinum. ſed ſapore racemorū inficitur. Ideoqꝫ meliꝰ eſt ꝙ ſupra tinam ponatur cratis vel inſtrumentum ex aſſidibus perforatum ad hoc diſpoſitum ſupra quod ſtet vnus calcator qui calcando ꝑficiat quod in corbe cōpleri non potuit ⁊ cum omnes bene calcauerit racemos cū pedibus per vnā partem ī tinam emittat in qua tantū buliat ſolummodo ꝙ purificatū ſit ⁊ racemi ſupra liq̊rē eleuati ab eoqꝫ diuiſi qđ in paucis euenit diebus quo facto reponatur in vaſis et in tinis. et aque ponatur parum vel multum ſm̄ ꝙ nobiliores ⁊ potentiores aut viliores vue fuerint. ⁊ ſm̄ ꝙ hoc vinum qđ mixtuꝫ dicitur melius vel peius optatur. Sciendum eſt tamen ꝙ quanto melius vue calcantur tanto minus ⁊ deterius fiet muſtū ſed de puro plus habebitur. Si vero male calcate fuerint econtra erit. ⁊ ſm̄ illum modum vinum purificabitur et durabile fiet nec viciabitur racemorum ſapore. ſcias tamen ꝙ vuas debiles aqueas magis. nobiles vero minus bulire oportet. Eſt autꝫ ſciendum quaſdā eſſe ſpecies vuarū adeo auſteros racemos ſuos habentes ꝙ cum eis vinum ſine ſui detrimento bulire non audet. quaſdam vero adeo modicū auſteros habentes ꝙ cum eis bulire plurimuꝫ poſſit. Notandum eſt etiam ꝙ quanto vue pinguiores ⁊ aquoſiores ſunt. tanto magis cum racemis bulire debent in tinis Et quanto nobiliores et ſicciores fuerint. tanto minus in eis ſtare oportet. Itē ſciendū eſt ꝙ poſtq̄ꝫ vue collecte ſunt et in aceruū

poſite ſi duobꝰ vel tribus diebꝰ ſic ſteterĩt
valde ipſaꝝ ⁊ vini augeť maturitas et dul-
cedo. Jdeoqȝ vtile eſt in vineis habere bi-
tumen in quo vue ponãtur vbi diu ſtare
poterĩt. et extra in tina ꝑua ex bitumine fa
cta colligi maturũ vinũ qđ inde liquebit qđ
valde ſuaue ac delectabile erit. nõ tamẽ in
eſtate de facili poterit ꝯſeruari. Sciendũ ẽ
etiã ꝙ omne vinũ qđ cũ racemis ⁊ pellibuſ
ſeu corticibꝰ acinoꝝ nõ feruet eſt albuȝ qđ
vͦo cũ eis feruet tingeť ab eiſdẽ ⁊ corticiſ co
lorem nigꝝ aut album vel rubeum acq̃rit
vel aureum

De his que ex vuis fieri poſſũt

Ex uuis fieri poſſũt
agreſtũ paſſum defrictũ caroenũ
ſapa vinũ ac acetũ. De quibꝰ om
nibus dicendũ eſt q̃liter fiant ⁊ ꝯſeruẽtur
⁊ de natura ⁊ vͥtute quã habet in corꝑibuſ
humanis

De agreſto paſſo defricto caroeno et ſappa

Agreſtũ fit duplex
liquidũ ⁊ ſiccũ. Agreſtũ quidem
liquidũ fit hoc modo. Cũ vue ſũt
adhuc acerbe ſed ad debitũ vel quaſi ꝑue-
nerunt augmentũ colliguntur et piſtantur ⁊
in maſtellũ vel tinam vel aliud vas ponũ
tur ad ſolem ⁊ in eis aliquid de ſale poneť
⁊ poſtq̃ȝ duobꝰ vel tribꝰ diebus ad ſolem
ſteterint accipiť ſuccus ⁊ repoſitꝰ vſui ſuet
⁊ quidã de ſale non ponũt ſed cũ eo meliꝰ
conſeruať ⁊ maxime ſi ex talibꝰ vuis factuȝ
fuerit quaꝝ vinũ in eſtate ſanũ ſeruari nõ
poteſt. Agreſtũ vͦo ſiccũ ſic faciendum eſt
Accipe vuas acerbiſſimas ⁊ piſta et expri
me ⁊ pone in vaſe ex ere rubeo ſuꝑ igneȝ et
coque donec coagulationi appropinquat
Deinde pone in vaſe extẽſo et ſoli expone
donec ſicceť ⁊ ſerua. Et quidã ponũt ad ſic
candũ in ſole abſqȝ decoctiõe aliq̃ ſi ſol ca-
lidus adeſt. Quidã etiã agreſtũ faciunt ex
vuis aliq̃d dulcoris ꝑticipãtibꝰ. ſȝ prior ſti
pticior ⁊ frigidior eſt. Poteſt ⁊ tertio mo-
do facere agreſtũ ſpiſſum vt mel qđ ẽ plu-
rimũ vͥtuoſum vt ſupra dictuȝ eſt de vͥtuti
bus vuaꝝ. Paſſũ vniuerſa africa pingue
ac iocundũ ſic cõficere ſolita eſt ⁊ cõſueuit
leguntur vue paſſe q̃ȝ plurime ⁊ ĩ fiſcellis iun
co factis aliquatenus raro contextu poſi
te. virgis primo fortiter vͥberantur. deinde
vbi vuarũ corpus vis cõcuſſionis exolue
rit comprimiť hinc paſſum eſt q̃cquid ef-
fluxerit. ⁊ conditũ vaſculo mellis more ſer
uatur. Defrictũ caroenuȝ ⁊ ſappa fiunt ex
muſto. Nã defrictũ a deferuendo dictum
effectũ eſt vbi ad ſpiſſitudineȝ fortiť deſpu
mauerit. Caroenũ cũ tertia ꝑte ꝑdita due
ꝑtes remanſerint. Sappa vbi ad tertias re
dacta deſcẽdit quã tamẽ meliorẽ faciũt ci
tonia ſimul cocta

De purgatione vini facti ex vuiſ acerbis et corruptis

Oportet omnes
vuas acerbas vel aliter qualiť
cunqȝ corruptas ſeꝑare a reli-
quis. et qđ ex ipſis eſt muſtũ ita eſt curan
dum. Aqua pluuialis vſqȝ ad dimidium
eſt excoquenda. ⁊ ex hac aqua decocta q̃n
ta eſt muſti decima ꝑs ſuper infundi vino
Rurſus autẽ cũ vino decoqui vt ꝯſumať
in decoctione decima ꝑs. Quidã aũt non
ita faciũt ſȝ ipſis vuis immittũt aquam cõ
miſcentes ad futuꝝ muſtũ tertiã ꝑteȝ poſt
calcatis vuiſ muſtũ coquũt vt cõſumatur
eius tertia ꝑs

De cura vini pluuia agitati

Si pluuialibꝰ im
bribus multis ſuperuenientibuſ
vue in vinea adhuc exiſtẽtes vͤl pꝰ
vindemiã ampliꝰ q̃ȝ oportet madefiant ex
neceſſitate ipſas calcabimꝰ. Si autẽ vinde
miatũ muſtuȝ imbecilliꝰ eſſe didiceris. do
cebit aũt te hoc guſtꝰ cũ vinũ ĩ dolijs mitte
tur poſt primã ebullitioneȝ cõfeſtim tranſ
fundatur in alia dolia. manet enĩ in fundo
omne limoſuȝ vͦl lutoſũ ꝓpť grauedinem
Quidã aũt melius faciũt ⁊ vinũ coquunt

donec viceſima ps eius conſumatur imitentes gipſi centeſimã ptem. Laudacij vo eo vſqz ad ignẽ vinũ decoquunt quo vſqz quinta ps ei⁹ cõſumat et eo poſt totã conſumptam vtuntur

Qualiter muſtum in dolijs mittendum ſit

DOlia antequam mittat in eis muſtũ aqua ſalſa pura ſpongia ablui opoꝛtet ꝛ incenſo fumigari. opoꝛtet aũt neqz nimis facere ea plena nec nimis deficientia ſed opinari opoꝛtet quouſqz muſtũ buliẽs augmẽtationẽ faciet vt nõ ſupeffundat. Cõmouere poſtea qđ in dolijs eſt muſtũ p q̄nqz dies ꝛ manib⁹ ꝛ ciphis ſpumã et ſi qđ aliud ſit ſupfluũ auferre. ꝛ expurgatiões omnes a cellario educere ꝛ longi⁹ pijcere. Si eni pꝛpe manſerint canopes inde generantur et malus inde fit odoꝛ que ambo vinũ euertifaciunt. Idcirco bonũ odoꝛẽ in toꝛcularibus ꝛ maxime in apothecis eſſe opoꝛtet

Qualiter muſtum per totuz annum haberi poſſit

ANtequaz calcentur botri q ex ipſis ſtillat muſtuz qđ pꝛeſmonẽ quidã vocãt mitte in eodẽ die in vas pice interi⁹ perunctum vel exteri⁹ vt ſemiplenũ ſit vas. et obſtrue diligẽter gipſo. Multo enim tpe pmanet muſtũ valde dulce. multo magis ſeruabit ſi vaſe pcluſo coꝛio in puteũ vas immittit qꝛ non ſupbuliens ſemper erit muſtũ. Si q̄ſ aũt ꝛ quieſcibiliter. id eſt. paulatim cõculcauerit vuas vt nõ cõprimant ſcz foꝛtiter: hoc muſtũ vtile ad pmanentiã habebitur vt burgundi⁹ ait. Alij vas vt eſt dictum interius ꝛ exteri⁹ pice punctũ in puteuz ponunt vt labia ſola ſupemineãt. hoc p experientiã optime viſum eſt. Alij in arenã humidam vas ſuffodiũt

De cognitione an muſtũ vel vinum habeat aquã et qualiter poſſit ſeparari ab ea

VT cognoſcamus an muſtũ habeat aquã. pira cruda vel ſm quoſdã moꝛa mitte in muſtũ ꝛ ſi aquã habz ſubmergent. ſi aũt eã ſupnatabũt. Quidã cannã grecã q̄ naſcit in aquis vel linũ vel papirũ vel fenũ vł aliquid aridũ vngũt oleo ꝛ in vinũ mittunt ꝛ extrahũt ſi aquã hz ꝯgregabunt gutte in oleo. Et quãto pl⁹ de aq̄ habuerit tãto maioꝛ erit guttaꝝ aq̄ cõgregatio. Alij ſimplicius faciẽtes vinũ immittũt i ollã nouam nõdũ infuſã. ꝛ appẽdũt duob⁹ dieb⁹. ſtillat eni olla aquã mixtã. Quidã in calcẽ viuaz ſupinfũdũt ꝛ ſi liquidẽ aquã hz ſonabit ampullas faciẽs ꝛ reſiliet. Quidã vo ſpõgiaz nouã oleo vnguẽtes ea obſtruũt os vaſis ꝛ euertũt. ꝛ ſi aquã hz fundet in ſpongiam. Eadẽ pbatõe ꝛ i oleo vtimur Alij ð muſto ſibi modicũ in manu mittũt ꝛ fricãt. ſi purꝫ eſt viſcoſũ eſt ꝛ adheret. ſi aquã hz nõ adheret. Aqua h mõ ſepat a vino. Alumen humidũ mitte in teſtã vini. deinde ſpõgia vncta oleo obſtrue os teſte vł alteri⁹ vaſis. ꝛ iclinãs ſine effundi ꝛ effluet ſolũ aq̄

Qualiter muſtũ cito expurgetur

IN metreta dulcis muſti cotulã aceti mitte. ꝛ p⁹ tres dies erit purꝫ

Cotula cotinet natos ſex

Qualiter vinũ nõ ſuperebulliat

COronam pulegij vł nepite vł origani collo vaſoꝝ circũpone vt ait burgũdi⁹. q̄dam aũt interioꝛa dolioꝝ circa latera pungunt lacte vaccino. detinebit eni intus bulliens muſtũ vt dicunt

Quo loco dz ſtare vinũ vt melius duret

CEllam uinariam ſeptẽtrioni habere dẽm⁹ oppoſitã. frigidã obſcurã vł obſcure primã longe a balneis ſtabul furno ſterq̄linijs ciſternis aq̄s ꝛ ceteris oloꝛis hoꝛẽdi In libro tñ vindemie a burgũdio edito dr q foꝛti⁹

vinum ſub diuo ponendū eſt. aduertat au
tem occaſum ⁊ meridiē parietibus quibuſ
dam appoſitis. Reliqua autē vina ſb tecto
ponenda ſunt. Feneſtras autem altiores
oportet facere ad aquilonem et orientem
verſas.

De tranſuaſatione vini et aper tione doliorum

OPortet vinū trāſ
uaſare in borealibus ventis. neq̄
q̄z in auſtrali. ⁊ imbecilliora q̄dez
in vere. fortiora aūt in eſtate. Uina autem
que ſunt in aridis locis poſt ſolſticiuz bru
male. Dū aūt tranſuaſat vinū in luna ple
na acetū fit. Scire oportet quoniā cum vi
num a muteſcente id eſt. fece ſeparat ſubti
lius ⁊ imbecillius fit. Affirmant expertiſſi
mi viri ꝙ ſi circa feſtum omniū ſanctoruz
cum vinū ebullire ceſſauerit ⁊ fex ad fun-
dum deſcenderit ipſuz remoueatur a fece
groſſa faciet in hyeme matrē ſubtilē cum q̄
melius cōſeruabit. et poſt hyemē facilius
clarificabit tpe veris. Itē dicunt ꝙ ſi vinuz
diu cum fece moret aduenīete calore ipſa
ei adeo incorporabitur ꝙ eiꝰ ſapore inficie
tur ⁊ nō poterit aliquibꝰ clarificari modiſ
niſi coquat vſqz ad principiū ebullitionis
lento igne ⁊ claro ⁊ in vaſe mūdo ponatur
cum ſaluia viua habēte in fundo duos ba
culos vel vnā tegulā mundā inuerſam et
mantellū de groſſo panno Uel ponat in ti
na munda ⁊ in idē vas poſtea reducatur
modo p̄dicto. Preuidendū eſt etiaz vt in
hyeme quidē calefiat. in eſtate vero infrigi
detur. Oportet aūt trāſuaſare vinū cuz lu
na auget ⁊ ſub terra eſt. Oportet etiā cum
a dolijs in parua vaſa trāſmittimus vinū
obſeruare ortꝰ ſtellaꝝ. Mouet eni fex ror-
tibus ſtellaꝝ ⁊ maxime in flore roſarum ⁊
floreſcēte vinea. Conſulūt autē ſapiētes et
maxime heſyodus. Cū aperit doliū vinuz
quod eſt in principio dolij ⁊ qđ eſt circa fū
dum cōſumetur. mediū autē vinū dolij ſer
uet qđ fortiꝰ ē ⁊ p̄manentiꝰ ⁊ ad inuetera-
tionem aptiꝰ Uinū eni qđ eſt prope os do
lij vt aeri adherēs eſt imbecilliꝰ qꝛ euapo-
ratur. Qđ autē eſt ſecꝰ p̄fundū ſeu approp̄i
quans feci cito vertit. Oportet aūt tranſ-
mutatū vinū in teſtis vel alijs vaſcul' non
vſqz ad labia teſtaꝝ immitti ſed vſqz deor
ſum paꝝ ſub collo vt nō ſuffocetur. ſz reſpi
rationē habeat ſi de acetoſitate non timet
ſed ſi ea timeat quaſi nihil reſpiret ⁊ fiat vē
tilogus de ſalice viridi a cortice mundata
Item bonū eſt ꝙ iuxta ſpinā fecariam ſit
vna parua ſpinella per quā extrahit parū
de vino tēpibus calidis ⁊ ventoſis. nā p̄
ipſam egreditur aliquid de fece cū vino et
ipſum clarificabit melius. Itē oportet ape
rientem dolia ſeruare ortū aſtroꝝ q̄a tunc
vini fit motus ⁊ non oportet tunc vinū ri-
mari. Et ſiquidē doliū in die aperies opor
tet intendere ſoli vt non eius caliditas inci
dat vino. Si aūt in nocte neceſſitate mul-
totiens p̄uocante doliū aperies ſup̄intēde
re oportet lumini lune. Item oportet eua-
cuata dolia confeſtim abluere aqua ſalſa
vel cinere vel argilloſa terra ſiccari ſi vinū
eſt debile. Sed ſi eſt valde potens ſolūmo
do bn̄ claudat vndiqz. qꝛ odor et potentia
eius tuetur vaſa

De tempore et modo guſtandi vinum

QUidam boreali-
bus exiſtentibꝰ ventis guſtāt vi-
num. Immutabilia eni ⁊ ſincera
tunc ſunt. Alij vō experti vini cognitores
auſtro ſcz vento flante vina guſtant. Au-
ſter eni magis vinū cōmouet et redarguit
quale eſt. Ieiunū autē exiſtentē non opor
tet vina guſtare. obtundit eni guſtus neqz
poſt mltā potationē et comeſtionē vt bur
gundius ſcribit. ſed ex conſuetudine bono
nie ieiuno tātū ſtomacho guſtāt Itē optet
guſtantē vinū neqz amarā eſcā neqz ſallā
neqz aliq̄ q̄ guſtū alterent ſūpſiſſe ſz q̄z ma
xime cum pauca comediſſet et bene digeſ-
ſiſſet. Quidā autē volentes circumuenire
emptores. teſtā nouam habent quā p̄fun
dunt optimo vino veteri et bn̄ redolenti ⁊

in ea ponunt vinū qđ vendere volūt. Maliciosius autē quidā attribuūt nuces et caſeum guſtare volentib⁹ vinū vt comedāt. vt certiſſim⁹ falſificet guſtus. Hec aūt dicimus nō vt faciamus ſed ne decipiamur. Oportet etiā emptorē ſepi⁹ guſtare vinuz nouū ⁊ vetus vt nō obliuiſcat qđ effugere debeat

De ſignis cognoſcendi vinum durabile

Remiſſo uino in dolio poſt qđdā tpus trāſuaſandum eſt in aliud vas quieſcibile. In priori vaſe derelinquēda ē ipſa fex et diligenter vas ꝑcludat. Deinde intuendum eſt multotiēs odorātes ne aliq̄ transmutatio fiat circa fecem gignentez conopes vł ſangū albuz quē facit ſubtus butē vel magis aliqđ taliū exiſtimandū eſt vinum eē corrumpendū. Si nihil tale generat credēdum eſt vinū ꝑmanens eſſe. Quidā autez calamū integꝝ pforantes immittunt vſqz ad fundū ſup feces. ⁊ ꝑcludentes calami ſuperioris foramē magno digito poſtea auferentes digitū ꝑ olfactū attrahūt inferioris odorē. Deinde exugentes attrahunt fecis ptem. ⁊ ſm fecis qualitatē vinū futurū eſſe opinant. Quidā vō paꝝ vinū bulientes ⁊ infrigidātes guſtant ⁊ qualecunqz inuenit in guſtu. tale futuꝝ vinū reliquū eſſe credūt. Oportet aūt ex medio vaſe guſtuz facere. Alij vō ex tegimine vaſoꝝ ſignū accipiunt. diſcooperto enī vaſe qđ eſt in tegimine guſtāt ſi quidē vinoſum eſt optimū eſt vinū. ſi vō aquoſum. non. Alij autez ex ipſo guſtu ſi a principio auſterum fuerit ſignum certum. ſi autem molle fuerit cōtrarium.

De nocumētis que vino accidūt

Accidit uino propter aquoſitatē corruptibilem in vite vel poſtea ſibi admixtā vt corrumpat ⁊ vertat ꝑpter varias cauſas extraneo calore in ipſam agēte. Qz ſi fex vel modicū talis vini in eo đ dolio extracto relinquat in vaſe nec aperiat vas. cōuertit ī muſſam q̄ vas inficit. Deinde qđlibz vinū in eo poſitū cōſequēter corrūpit. Et ſi ex eo vino in ſanū doliū vel aliud vinuz miſcet aliqđ ſeu ponit ipſa inficit ⁊ in ſuā corruptaz naturā ꝯuertit. Itē vinū forte ⁊ potēs ⁊ ꝑcipue dulce groſſum ſi tpe calido dimittatur ī vaſe nō pleno nec deſup clauſo euaporat calidū ⁊ humidū vini ⁊ remanet frigidū ⁊ ſiccū qđ in acetoſitatē ꝯuertit. de q̄ꝝ omniū cura dicendū eſt

Quib⁹ temporib⁹ vinū facilius verſetur et corrumpatur

Omne uinū ſepi⁹ vertit circa pliadum occaſum et circa ſolſticiū eſtiuale ⁊ circa ſub cane eſtū qđ vulgariter cūmas vocat. ⁊ generaliter circa oēs ventos annuales. Et in eſtu ⁊ in gelu ⁊ in largis imbrib⁹ vel ꝑpter violentū ventū aut terremotū vel ꝑpt durum tonitruū vł qñ floreſcūt roſe vł vinee vt burgundi⁹ ſcribit

Qualiter poteſt ꝑuideri ne vinū vertatur

Sales uſti immiſſi in vinū id verti ⁊ vltra qz bulire oportet ⁊ ſpumā ampliorē fieri inbibent. Amigdala dulcia nigris vuis immitte ⁊ ꝑmanens id ſeruāt. Uua paſſa ablatis granis ⁊ cū arena immiſſa muſto vel vino cocto pingue ⁊ ꝑmanens id facit. quidam vuā ſiccā caſu in vinea natā eligūt. et ſingulariter vtunt. Gipſum immiſſum in primordio quidē auſteꝝ vinū facit. tpe vō ꝑcedēte auſteritatē euaporat. Utilitas autem gipſi multo tpe ꝑmanet ⁊ ꝑmanentiā facit ⁊ verti nō ſinit vinū. Et ei⁹ quidē proportio ē vt ſi vinū ſit lentū ⁊ ſaporis humecti aut pluuia agitatū centeſima ps gypſi ſufficiet. q ſi vinū naſcit vtute ſolidi⁹ medietas abunde ſufficiet. Fenugrecū ſi teratur cū ſale vſtū ⁊ cuz vino miſceat. vina q̄ vertūt a ſua mala fece ſepata ⁊ ī boni vini fecē

immiſſa ꝑmanentia erũt. Quidã autez tedas accẽdẽtes in muſto extinguũt ⁊ nõ ſinunt vinũ verti. Quidã aũt cedri fructuz vſtũ ⁊ gallas vſtas immiſcẽtes vino ꝑmanens hoc faciũt. Alij cinerẽ ex ſarmẽto vinee cõbuſto ⁊ ſemen feniculi terentes et in maſſam redigẽtes miſcẽt cũ vino. Quidã vina que vertunt in alia vaſa ⁊ in aliaz domum trãſferũt. Si eni a calore leſa ſunt in refrigerantibꝰ locis ea recõdunt. Si autẽ ab humore et frigiditate in calidis locis et ſiccis trãſponunt. Alij võ ſemen lini vel lignum quercꝰ cõburentes cinerẽ immittũt vino. Alij lac ⁊ mel miſcentes vt valde ſint leuia immittunt vino vel muſto. Argilla poſt ebullitionẽ vini imiſſa expurgat deorſum ſecũ transferẽs turbulentũ ad fecem. magis aũt ſi vſta fuerit ⁊ bñ redolẽs vinũ facit ⁊ dulce Reptilia eni hyeme eã comedentia viuũt. dulcorat eni argilla vinum ⁊ ꝑmanens facit Elleboꝝ nigrũ ⁊ albũ paucum immiſſum expurgat vinũ ⁊ ꝑmanẽs facit. Vinũ coctũ vſqꝫ ad tertiã ꝑtem imiſſum muſto ꝑmanẽs id facit. frumenti farina ꝑmanentia vina facit. Reſina pini retinet vina. Alumen ſciſſum ſtiptica vina facit ⁊ acuentia vel acida ſedat. Quidam dicunt ꝙ impoſſibile eſt vinũ verti ſi preſcribant in vaſe vel in dolijs hec diuina verba Guſtate ⁊ videte quoniã xp̄s ſuauis ẽ dominus. ⁊ bonũ eſt ꝙ ſcribant in pomo qđ mittat in vas. Cõfectio mirabilis ad vinũ ſeruandũ q̄ vocat pãnacia. Recipe aloes vncias. ij. Incẽſi vncias. ij. amomi vncias. ij mellilotꝰ vncias. iiij. caſſie vnciã. j. ſpice nardi vncias. ij. folij vncias. iiij. mirre vncias. ij Hec oĩa in pãno ligata mitte ĩ vnoquoqꝫ dolio poſtq̃ꝫ vinũ ibi fuerit immiſſuz ⁊ iaz expurgatũ. Immitte aũt in vnoquoqꝫ vaſe coclearĩ vnũ hax ſpecieꝝ ⁊ poſt a pãno diſſolue ⁊ vino puluerẽ dimitte. ⁊ poſtea ꝑ tres dies radices calami moue. Quidam aũt aliã cõfectionẽ faciũt Recipe croci vncias. iij. hoc aũt bonũ colorẽ reddit. Incenſi maſculi cribrati vncias. iij. Hauſteꝝ facit folij mãipulũ vnũ. hoc bonũ odorẽ dat vino. hec oĩa cribrata miſce ⁊ ex eis in qualibet anforam vini mitte coclearia duo cuz vinũ nõ buliat ſed ſubſiſtat In oĩ vino hoc ꝑpue ſerua vt iã ſubſiſtẽtia ea ſpeciebꝰ condias. Alij võ ſic vina cõdiunt. Recipe cardamomi yreos ilirice caſſie ſpicenardi melliloti xilobalſami ſquinãti coſti ſpice celtice. Omnia equali põdere tere et reconde ⁊ vino immitte Item accipe ſemen arthemeſie ⁊ herbã pentafilon ⁊ pulueriſa. et cuz vinum eſt bulitũ pone intus et non verſabit Alij vt nõ verſet in graſpis duobꝰ vel tribus diebꝰ bulire ꝑmittũt ⁊ ĩ februario trãſmutant ⁊ ex eo tertiã vel quartã ꝑtebuliũt ⁊ ſimul miſcent. deinde ponũt vnaz cõmunem paraſpidẽ ſalis in duodecim corbibꝰ vini. Vel aliter in februario trãſmutetur ⁊ quarta ps eiꝰ buliat ad ignez et deſpumet donec ſexta vel octaua ps minuat. et iuxta finem ebulitionis ponat in quolibet caldario inganula ⁊ lurixij ſicci vel lurixij tantuz Ita ꝙ paꝝ cũ vino buliãt ⁊ cũ eo calido ponantur in vaſe. Et ſi ponunt in eo graſpe bñ ablute priꝰ in muſto poſite clarius erit vinũ. ⁊ obturet vas vt nõ reſpirz ⁊ ſit bene circulatũ. ⁊ hoc certũ eſt. Vel aliter fit delectabile ⁊ mirabile ad bibendũ hoc modo. Qñcũqꝫ vinũ ſit cõprimant vue ⁊ vinum nihil cũ graſpis bulitũ totũ ad ignẽ buliat ⁊ deſpumet ⁊ in vaſe ponatur Deinde accipe. xx. gariofilos ꝑ quolibet corbe ⁊ in filo vel pecia poſitos in os vaſis mitte ⁊ eſt certum. Alij dicũt ſi muſtũ expreſſum ⁊ ĩ ꝑnnenti ſeparatũ a graſpiſ. ponat in tina ⁊ coopertũ cũ aliquo pãno mũdo vel nouo ſextorio ſic vſqꝫ ad dies. xv. vel. xx. dimittat. ⁊ quolibet die ſpumet. deinde in doliuz mittatur erit mirabile ĩ claritate ⁊ ſapore.

Qualiter vinum verſatum liberetur et clarificetur

Accipe ceraſa acria in bona q̄ntitate ⁊ tota integra in vegete vbi eſt vinũ verſatũ proice et ſic vinuz incipit ebulire. et ſic dimittat ꝑ tres dies vel vſqꝫ ꝙ ceſſet bulire. quoniam

in ipſa ebulitione purgaẗ vinũ a fecib⁹ optime. ⁊ cũ vinũ clarũ videris in alia vegete repone certũ eſt. Si autẽ cũ vino verſato mel in bona quãtitate diſtempaueris et ĩ vaſe vbi eſt vinũ verſatũ iactaueris et per vendonẽ cũ baculo ip̄m vinũ cũ melle agitaueris ⁊ poſtea ſic dimiſeris clareſcet vinum p̄pter mel. nã mel qḋ turbidũ eſt ĩ vino ad fundũ deſcẽdere facit. Quidã autẽ optime faciẽtes tp̄e vindemie racemos recentes nõ cõpreſſos in magna quãtitate ĩ vaſe verſati vini ponũt vbi racemi pro matre ſunt ipſi vino. Nã racemi verſum reducunt ad debitã bonitatẽ ⁊ ſaporẽ poſt aliquod tp̄s. Hoc aũt ſciẽdũ q̄ anteq̃ aliq̇d fiat vino verſo trãſuaſandũ eſt ⁊ a ſua mala fece liberandũ. Quidã aũt verſuz vinũ in graſpis de q̇bus recẽter vinum ſit extractum iactãt vt in eis clareſcat. ibiq̃ dimittunt quantũ expedit qḋ ſi multũ fuerit nõ totũ ſubito ſed particulariter p vices ſucceſſiue agendũ eſt ne calorẽ graſpaꝝ extinguat ⁊ ebullitionẽ qua clarificaẗ in totum p̄hibeat. Et quãto min⁹ muſtũ ſteterit in graſpis tãto fortius opatur. Palladius aũt dicit vinũ ea die limpidũ fieri ac optimum ſi grana piperis piſtacei viginti adiecto modico vini ſimul cõteras. ⁊ ſex vini ſextarios mittas diu añ omnib⁹ cõmotis tunc q̇eſcere patiaris ⁊ coles vſui mox futurum. Itẽ feculentũ ſtatim limpiduz fieri ſi ſeptẽ pini nucleos in vnũ vini ſextarium mittas diuq̃ cõmoueas. ⁊ paululũ ceſſare patiaris mox ſumere puritatẽ. colariq̃ debere ⁊ in vſum referri. Quidã aũt clarificant cũ nucleis perſicoꝝ. Alij aũt cum ſolo claro ouoꝝ ⁊ pauco ſale. Vel ſm̄ alios. accipe lapides albos fluuij ⁊ eos in clibano coque donec in eis crepaturẽ incipiunt apparere. quo facto in puluerẽ ſubtiliſſimuz deducanẗ. Itẽ accipe ſalẽ albũ ⁊ ipſum tere ſubtiliter ⁊ in vaſe decẽ corbiuz pone ſex vncias pulueris lapidis ⁊ quattuor ſalis. ⁊ in vas cõmiſcendo immittas ⁊ ſi p quolibz corbe addideris oua duo vel tria erit optimum qḋ etiã de dictis lapidibus crudis ⁊ ſubtiliſſime pulueriſatis ⁊ ſine ſale fieri poterit. ⁊ hec p̄batiſſima ſunt. Et optimuz eſt q̄ aliquid de melle addaẗ. nã mel rubeũ albi vini reſtaurat colorẽ p̄ditũ. ⁊ omne mel eſt viſcoſum ⁊ graue atq̃ omniũ liquoꝝ conſeruatiuũ. Qḋ ſi nimis fuerit turbidũ plus de vnoquoq̃ addaẗ. ⁊ hec retinent fecem ⁊ turbulentiã ad fundũ ſui põdere vt nõ poſſit ſurſum facile denuo eleuari. Et nullo p̄ſus ſaporẽ vinũ inficiũt. Si võ in tantũ turbidũ eſt q̄ efficiaẗ liuiduz ⁊ fluat vt oleũ calorẽ naturali ei⁹ in totuz extincto nulla tanq̃ mortuo poteſt medicina valere. Si võ vinũ nõ omnino extinctũ rubeũ eſt habens colorẽ corruptũ ⁊ croceũ cũ vino albatico vel alio multũ rubicundo aut cũ lauatura corticũ ſiccaꝝ vł recentiũ vue albatice. vel cũ colatura ſeminũ ebuloꝝ reſtaurabiẗ. ⁊ ſucc⁹ ipſoꝝ ſeminũ ſaporẽ verſati vini corrigit. Et ſimiliter mel roſatum. Idẽ etiã fieri poterit cũ lauatura dictoꝝ ſeminum ſiccatoꝝ. Itẽ optime clarificaẗ hoc modo. In vaſe viginti corbiũ accipianẗ q̄draginta oua ⁊ in aliquo vaſe fracta cum manib⁹ vel mũdo granatello plurimũ agitenẗ. deinde vna cõmunis parapſis tartari miſceaẗ ⁊ vino addito in vaſe ponatur. Quo facto cũ claua p vendonẽ in vaſe poſita fortiſſime agiteẗ ⁊ plurib⁹ vicib⁹ deſubtus p feʒariã extrahaẗ ⁊ in vas iteꝝ reponatur. Cũ võ clarificatũ fuerit omnis turbulentia p ſpinaz in coſtis deſubter extrahaẗ. Sed eſt ſciendũ q̄ in vino albo ſola clara ponaẗ. In rubeo võ vitella ⁊ clara. Et ĩ mł tum turbido pl⁹ de reb⁹ apponiẗ. Itez loco tartari optime ſal poniẗ ⁊ tandẽ modicuz aque fluminis in vaſe ponaẗ. Alij colligũt in vindemijs vuaꝝ ſemina q̇b⁹ optime ſiccatis ⁊ ex his facta farina manũ plenaz in qualibet corbe ponũt ⁊ diligẽter p̄miſcent Clarificari optime atq̃ a ſaporẽ verſati liberari ab experto valde dr̄ ſi in tartareo vaſe libra media aluminis de rocha thari. et tantũdem zuchari roſati cũ libris octo mellis ponaẗ hoc modo. Mel coquaẗ et optime deſpumeẗ q̃ refrigerato alumen valde

Ob ſich ein wein verſchlagen hett
[illegible] ... ein tuechlen
... der wein der roth wart
iſt darnach der wein ...
lautter vnd wol geferbtt

pulueriſatum ⁊ zucharū diſſolutū in eo ꝑ
miſceatur ⁊ cratere vel ſitula vini in his cō
mixto cuncta ponant̃ in vaſe. optimeq; cū
ſciſſa pertica agitent̃ ⁊ vas diſclauſu; vſq;
ad diē dimittat̃ ſequentē ⁊ in ſecūda die vł
tertia clarū erit. Q; ſi valde turbidū ⁊ pu
tridum erit vinū de vnoquoq; ꝑdictoꝝ
plus aliquid apponat̃. Ex acerbo autē ma
turum efficit̃ ſi in ꝑdicta mēſura libra vna
prefati zuchari cum vno mellis rublo po/
natur modo ꝑnarrato. que res etiā vinū
faciet boni ſaporis ⁊ odoris. Uel clarifica
tur optime ⁊ fit purū et odoriferū hoc mo
do. Accipe mediā librā de bono alumine
roche et mediā aluminis zucharini et ſub
tiliter pulueriſa ⁊ pone mediā vnciā de ꝑ/
dictis ꝑ qualibet corbe ſi eſt paꝝ turbidū;
et ſi eſt multū turbidum pone vnā vnciā;
⁊ accipe vnā librā tarI albi vel rubei ſm ꝙ
eſt vinū in .xxiiij. corbibus. et accipe plenā;
manū ſalis albi. et tria oua recentia ꝑ qua
libet corbe. et ſi vinū eſt albū non ponas vi
tella ouoꝝ. ſi eſt rubeū pone totū. quibus
ouis fractis in aliquo vaſe ⁊ fortiter agita
tis ⁊ appoſita in ipſis ouis vna ſitula aque
fontis vel putei. et iteꝝ agitatis et ſupradi
ctis rebus appoſitis et fortiter iteꝝ agitatiſ
⁊ in dictā vegetē .xxiiij. corbiū poſitis ⁊ cū
pertica ſciſſa optime cū vino in vegete agi
tatis ⁊ pmixtis donec totū fuerit turbidū;
extrahendo deſubtus ꝑ fezariā et ponēdo
deſup ꝑ coconē dimittat̃. et in ſecundo die
clarū erit. et vſq; ad octo dies quolibet die
vnus cyathus extrahat̃. ⁊ ſimiliter ꝑ ſpinā
inferiorē in coſtis ter in die tota turbulen/
tia donec cōſumpta fuerit extrahat̃. Sciē
dum eſt tamen anteq; ꝑdicta fiant trāſua
ſari debet vinū in aliud vas ⁊ a ſua mala
fece liberari. Poteſt etiā clarificari ſi paꝝ
fuerit cum colatorijs pannoꝝ vt claretum
colatur

Qualiter vinū albū denigratur et in aliū colorē mutatur

POſtquā vinū al
bum de ſua vindemia in aliquod
vas tranſmutaueris et per vnā diē reſede
rit in tinā de qua vinū nigrū extractū; fue
rit iacta p⁹ duos dies extrahes clariſſimū
et valde rubeū. Itē ſi in tuis vuis tot ſunt
albe ꝙ parū eſt; rubeū vindemient̃ diui
ſim et in tina tūc nigre primo ponant̃ et al
be deſuper et totū optime nigrū erit. Pal
ladius dicit vuib⁹ hāc eſſe naturā vt alba
vel nigra ſi redigatur in cinerē vinoq; īpo
natur ei vnāquamq; formā ſui coloris im
ponere. Candidū vō reddat̃ ex rubeo et al
bo eadē; rōe ſc; vt combuſti ſarmēti cinis
modij vni⁹ menſura mittat̃ in doliū qd ha
bebit anforas decē. et triduo ſic relictū ope
riatur et lutet̃. eritq; albū vł nigrū quadra
ginta diebus exactis. Uel rubificat̃ et de
nigratur optime ipe vindemiaꝝ cū vuis
que vocant̃ albatice. ⁊ cum labruſtis bene
maturis cū ſteterit circa duodecim dies
conquaſſate in aliquo vaſe ſi ponat̃ earū
vinū nigerrimū in illud qd intendim⁹ de
nigrare. et ex denigrando vino pluries la/
uentur racemi dicte albatice vel labruſte. ⁊
eſt etiā optimus mod⁹ ad denigrandū vi
num puꝝ vel mixtū in tinis vt cum graſpe
eleuate ſunt ſup liquorē ꝙ; melius fieri po
teſt ꝑmant̃ in eundem. et iterū bis vel ter
fiat idem. et ſic a corticib⁹ vuarū nigraꝝ
tingetur. Rubificat̃ etiā ſiue denigratur ⁊
clarificat̃ et eius color mortu⁹ reuiuiſcit h
modo. ꝑ qualibet corbe accipiat̃ media li/
bra ſeminū ſiccoꝝ ebuli ⁊ in vino calido
mollificetur. deinde manibus vel cū piſto
rio cōterantur ⁊ pluries cū vino lauentur
et lauatura in vaſe cum ouis et tartaro et
vino rubeo et ſale mittatur et agitatū ſer
uetur

Qualiter vinum de vno ſapore mutetur in alium

INcōdiendo mu
ſto greci muſtū decoctū ad medi
etatē vel tertiā ptē muſto adijciūt.
Suaue de duro fieri dicūt ſi ordeacij pol
linis ciathos duos ſimul cū vino ſubactoſ
mittas in vini vaſculo et hora vna ibi eſſe

patiaris. Aliq̄ vini dulcis feces admiſcēt.
vel melius poſtq̄ꝫ vnꝰ currꝰ vuaꝝ poſitus
in tina fuerit mel liquefactū ad ignē in bo
na q̄ātitate iacteť. deinde quocūqꝫ portē-
tur ī tina ponanť ꝙ ſi puluerē piperis mel
li miſcueris potēs fiet. Et ſi gariofilos ad-
dideris vel aliud odoriferū eoꝝ acquiret
odorē. Idē erit ſi in muſto ſine graſpis bu-
liente ponanť. Uinū ad potandū ſuaue ſic
dicunt fieri. feniculi vel ſatureie ſingulorū
congruū modū vino infundi atqꝫ turbari
Uinū quoqꝫ optimi odoris fieri iter pau-
cos dies ſi baccas mirti agreſtis mōtanas
ſiccas ⁊ tonſas mittas in cadū. vbi aliq̄t di
ebus ſaltē decē requieſcere patiaris ⁊ tunc
coles ⁊ vtaris. Flores etiā vitis arbuſtule
collectos in vmbra ſiccare curabis. tūc dili
genter tonſos ⁊ tritos habebis in vaſculo
nouo. ⁊ cū volueris tribus cadis vnaꝫ flo
ris menſurā quā ſyriacā vocant adiicis. ⁊
dolium ſuplinis ⁊ ſexta vł ſeptima die ape
rias ⁊ vtaris. Poteſt etiā recens in puiſſi
mis manipulis ad funiculū ligari habētēꝫ
in capite lapillum q̄ mergať in vino. et tot
diebus ſuſpēſum teneri donec ipm̄ odori-
ferum reddiderit ⁊ nō vltra q̄ꝫ malo ſapo-
re inficeret. Uinū velut vetus efficiť de no
uo ſi amigdala amara ⁊ abſinthiuꝫ ⁊ pini
gummā ⁊ fenugrecū ſimul fricas quantū
ſufficere eſtimabis. et pariter fundas et ex
his vnū ciathum in anforā mittas. Uinuꝫ
quoqꝫ aſſerūt ex molli forte ſic fieri. Altee
hoc eſt ibiſti folia vel radices aut eiꝰ cau-
lem tenerū decoctū mitte aut gypſum aut
ciceris cotulas duas aut cypreſſi pillulas
tres aut buxi folia quātum manꝰ ceperit
aut apii ſemen ⁊ cinerē ſarmentoꝝ. cuius
vis flamme corpꝰ reliquit exile omni ſoli-
ditate detracta. Et generaliter quocūqꝫ tē
pore in acerbū vel forte vinū dulciſſimum
poni poteſt. ⁊ vinū acerbū in dulce. ſi dul-
cedo diſpliceat ⁊ vinū nobile in ignobili et
potens in debili. Q, ſi vis ei addere aliquē
ſaporē extraneū pone qd̄ voles in gropoł
ad filū ligatis cū puo lapillo. ⁊ omni die d̄
vino temptādo guſta. ⁊ cū habet de ſapo-
re ꝙ ſufficiat vt nō ꝓpendať omnino extra
he filū. et ꝓbatū eſt foliū optimū saporē vi-
no conferre

Qualiter vinum et vaſa liberentur a muffa

Si vinū moidam
id eſt. muffam habet vel aliū ma
lum ſaporē. vitē albā. id eſt. vital-
bam cū ſuis radicibꝰ accipe ⁊ ſubius botē
infunde radices eius ſub terra ita ꝙ veni-
ant radices eius recte ad foramen dolii de
ſuper. ⁊ immerge ramos in vino palmum
vnū ꝑ foramen dolii deſuꝑ. ita ꝙ tribꝰ die-
bus ibi ꝑmaneat ⁊ perdet illū malū odorē
Alii accipiūt vitalbam longā ⁊ ꝓcurant ꝙ
ab vno capite infigať in vaſe in loco ſpine
fezarie ⁊ flectať ad terrā ⁊ ſub ea mergatur
ita ꝙ ſtet firma ⁊ aliud caput reuoluať du
obus vel tribꝰ digitis ſupra terraꝫ et vide
bis quotidie ꝑ poros vitalbe muffam exi-
re. ⁊ ſic minorabiť ſapor muffe. Ad ideꝫ fac
vnū panē panicii inter teſtas et calidūꝫ po
ne ſuꝑ moniſros vel mufferos dolii. Item
vinum a muffa curari ferť ſi diebus pluri
bus pane calidiſſimo obtureť qd̄ quidem
totiēs diciť faciendū donec appoſitꝰ panis
nullatenꝰ denigreť. Uel accipianť ſemina
lauri q̄ dicunť orbara ⁊ bulianť ī vino ⁊ po
nantur in vaſe. hoc enī modo diciť libera-
ri vas ⁊ vinū ſed malo ſapore inficiť. Et iō
melius eſt ꝙ rami lauri buliāt in caldario
vini ⁊ in vaſe ponanť ⁊ miſceať vinuꝫ. Ra-
mi vero ſimul vł diuiſim ligati ꝑ vendonē
ſuſpendanť in vino ibiqꝫ diebꝰ aliquibꝰ di
mittātur donec vinū fuerit liberatū. dein-
de auferanť. ⁊ h̄ modo nō inficiť vinū ma
lo ſapore. Itē expertus ſum ꝙ multa meſpila
acerba in quattuor vł pluribꝰ cordulis in
fixa. poſita ꝑ cocitonē vt deſcendāt ī vinuꝫ
⁊ ibi ꝑ quindecim dies vel vnū menſeꝫ di-
miſſa optime liberant vinū ⁊ vas a muffa
Itē curari ferť ſi mane et ſero in vaſe mani
pulus ſaluie ſuſpendať ne vinū contingat
⁊ extractū aqua laueť. foramie optime ob
turato. Itē a muffa vinum curari fertur ſi

ſacculus ſtrictus plenus panico calido in foramine dimittat̄ p vinū natans ⁊ aliquotiens pmutetur. Jtē p certo liberari dicit̄ ſi accipiatur manipul⁹ herbe que vocatur nigrella alias morella. ⁊ in ſupiori pte cum cordula ligat⁹ in mane p vendonē in vaſe ponat̄ taliter ꝙ duobus digitis tantū deſcendat i vinū ⁊ funiculo ſupra vas ad aliquid ligato ipſum vas optime obturetur ⁊ ſic p illam diē ſolūmodo dimittat̄. deinde in ſero tollat̄ ⁊ tantundē de recēti herba ponatur. ibiq3 vſq3 in ortū diei ſequentis dimittat̄. ⁊ ſic p tres vel quattuor vices fiat ⁊ liberabit̄ vinū. Vel ponat̄ ſacculus ſubtilis mūdus line⁹ vel de ſcamigua plen⁹ ſale vel gipſo aut calce p vendonē cū funiculo ligatus vt in medio vini deſcēdat. et ſic ſemp teneat̄ ⁊ cōſeret. Vas infectū muffa hoc modo curat̄. ponat̄ calx extincta ſcilicet vna quarterula vl' quartula in vaſe. xij. corbium ⁊ vaſe bñ ſtricto ponat̄ aqua vel vinum feruens in eo obturet̄ ne reſpiret quo ſic p aliquā morā dimiſſo pluries reuoluatur ⁊ apertū aqua infrigidata lauetur. Vel aliter ȝanipꝛus in caldario vini decoctus in vaſe cū feruenti vino ponat̄ ⁊ fiat vt ſup. Et melius erit ſi vtrūq3 ſcȝ ſecundū poſt pmum fiat ⁊ optime ſine dubio liberabitur Alij dicūt ꝙ curat̄ ſale in vaſe poſito et tribus menſibus ibidē cōtrahente moraȝ. Et forte idem fit cū calce vel gypſo aut cinere Vel liberat̄ hoc modo Radat̄ optime vas interius cū gratuſa vel aſſa ⁊ in rimulis ⁊ ginis cū puncta cultelli ⁊ ab omni nigredine vel muffa mundet̄ ⁊ ponat̄ in vaſe. x. corbium vna quarterola cineris ſarmentorū cum omnib⁹ prunis ſuis ⁊ pl⁹ ſi erit nimis infectū. ⁊ ducat̄ cinis cū prunis p ſingulas ptes vaſis. deinde claudat̄ vas ⁊ p vendonem in eo ponat̄ aqua feruens ⁊ obturet̄ ⁊ ad omnes ptes vaſis reuoluat̄. et ſic dimittat̄ donec cinis ⁊ aqua infrigidata erūt ⁊ tunc optime lauet̄ vltimo rotet̄ cū aqua calida bene ſalſa. Eodē modo curantur tinacia. ſed quia nō poſſūt ita claudi cooperiantur ſextorijs ⁊ pānis vt parū reſpirent

Jtem vinū ⁊ vas ab expertis dicit̄ liberari a muffa ſi ſolū puluerizatū in ſubtili ſacculo poſitū p vendonē in vaſe ponat̄ vt i medio vini pluribus dieb⁹ moret̄. ⁊ non inficitur malo ſapore. ⁊ vna vncia in vaſe q̄nq3 corbiū ſufficit. Jtē dicit̄ vas curari cū aceto fortiſſimo bulito ſi ex eo lauetur ⁊ aliq̄ntulum dimittat̄. Alij dicunt ſi fiat ignis palearum in eo curat̄. vel forte meli⁹ liberabitur cū igne ſarmentoꝝ. Cōſeruantur vaſa a muffa ſi cū euacuata erunt vſq3 ad vini paruā quantitatē aperiant̄ ⁊ extrahantur ⁊ optime ſiccētur vel aqua ſallita vel vino rorent̄. vel eo nō extracto ſi fortiter obturētur ne vini odor ⁊ fumus exalēt. qđ in muſto non obtinet nec in debili vt in vaſe audeat remanere. Nota ꝗ ſi ſint plures corbe ⁊ vis ſcire que ſit melioris vini pcute cū digitis contra fundū ⁊ que clari⁹ ſonabit illa melior. que vero obtuſi⁹ illa peior.

Qualiter prouidetur ne vinum fiat acetum et qualiter ab acetoſitate liberetur

CJnerem de uite alba. id eſt. vitalba pone in vino. et nō fit acetum vt quidam dicūt. Melius tamen p̄cauet̄ ne vinū fiat acetū ſi teneat̄ i cella frigida plenis dolijs ⁊ clauſis optime ne reſpirēt. Q3 ſi vas nō eſt plenum ⁊ eſt in loco calido ⁊ de acetoſitate futura timetur accipiat̄ fruſtum lardi groſſi optimi ⁊ in alba ⁊ ſubtili pecia lini ſuatur. ⁊ ab vno capite ligato funiculo p vendonē immittat̄ vt in mediū ventrē vini deſcēdat ⁊ cum vinū bibendo minuet̄ ipſi⁹ lardi fiat deſcēſus ⁊ deſup vas claudat̄ ⁊ ſic teneatur donec vinū ꝯſumptū fuerit. Et quāto pl⁹ lardi fuerit tāto meli⁹ ab h vinū p̄ſeruabitur. Ut acetū mutet̄ in vinū in ipm ſemen porri dicit̄ debere immitti. Alij dicūt ꝙ de acetoſitate iuuat̄ ſup vendone frondibus vitis poſitis ⁊ ſepi⁹ pmutatis ſemp lapide aliquo ſupius exiſtēte. Alij dicūt ſi oleum oliue ponat̄ in vaſe tantum ꝙ cooperiat ſu

perficiem vini optime ab acetoſitate defen
ditur ⁊ cū vltima pte vini exibit oleū ⁊ colli
gi poterit

Qualiter fiat acetum

Acetū fit hoc mo
do. Ponat̄ bonū vinū ita ꝙ ſit ſe
mplenū vas ⁊ ꝑcipue vinuȝ dul
ce in loco calido ⁊ vaſe aceto infecto et diſ
cooperto. et fiet acetū. Itē ſi ponas vinum
clarum vel turbidū in graſpis vn̄ ſit vinuȝ
extractū ⁊ paruā quantitatē ſupaddas ace
ti ⁊ dimittas ꝑ menſem vnū vel amplius
optimū efficiet̄ acetum. Si vis cito facere
acetum calefacies calibē vel lapidem ⁊ po
nes in vino ore vaſis manēte diſcooperto
Uel vas ponat̄ ad ſolē ꝑ tres vl̄ quattuor
dies cū vino addito ſale Uel potes adhuc
facere citi⁹ hoc modo. Accipe qd̄ vis vas
⁊ imple optime vino ⁊ bene opila ⁊ in cal
dario pleno aqua facias vas diu bulire. ⁊
ſtatim aceſcet. Ad faciendū acetuȝ fortiſſi
mū. accipe cornalia qn̄ incipiūt rubeſcere
et centimora que naſcunt̄ in campis qn̄ ſi
militer rubere incipiūt ⁊ de labruſtis anq̄ȝ
incipiant tumefieri. ⁊ de prugnolis ſepiuȝ
acerbis ⁊ pulueriſa ſubtiliter omnia ſimul
⁊ tūc accipe de meliori aceto quod inueni
es ⁊ diſtempera illud puluere illo ita ꝙ fa
cies panes bn̄ deſiccatos. et quādo voles
facere acetum fortiſſimū de aliquo vino ſi
fuerit vinū forte. pone vnciā vnam et ſi fu
erit debile pone plus ſm̄ ꝙ videbitur tibi
de illo pane ⁊ ſtatim erit acetū fortiſſimuȝ
vel infra octo dies. Itē dicunt experti val
de. ſi graſpe vuaꝝ vindemiaꝝ tempore bn̄
lauentur ⁊ a corticibus ⁊ immūdicia omi
purgent̄ ⁊ modicū ad ſolem ſiccent̄ ⁊ in ali
quod vas ponant̄ vt mediū impleāt. ⁊ tā
tundem vini addat̄ ⁊ de ſuper vas clauda
tur fiet acetū fortiſſimū cui vt puto prode
rit ſi graſpe pri⁹ forti madefiant aceto ⁊ to
to tp̄e poterit inde acetū extrahi ⁊ vinū ad
di. Si radices raphani ſiccēt̄ ⁊ pulueriſen
tur ⁊ in vaſe ponant̄ fit acetuȝ. Itē accipiat̄
acetoſa ⁊ ſiccet̄ et pulueriſet̄. et ex ea cū forti
aceto fiat panis et exiccetur ⁊ in vino pona
tur ſtatim fiet acetum quod etiam in men
ſa fieri poterit. Et idem de radice raphani
dicitur

De virtute aceti

Acetū frigiduȝ eſt
et ſiccum in ſecundo gradu. Pe
netratiuā habet v̓tutem et diuiſi
uam ex ſui ſubſtantia ⁊ conſtrictiuā ex ſu
is qualitatibus Contra vomitū ⁊ fluxum
ventris buliant in aceto galle vel roſe vel ſi
milia. ⁊ in tali aceto ponat̄ lana vel ſpōgia
ſi ſit vomit⁹ ſuper ſtomachū. ſi flux⁹ ven
tris ſuper renes ⁊ vmbilicū. Sirupus ace
toſus qui fit de aceto valet ad ſimplicē ter
cianam ⁊ ad quotidianā de fleumate ſalſo
⁊ ad omnes acutas ſi detur mane cum aq̄
calida. diuidit eni materiā colericā. fit autē
ſic. zuchaꝝ debet reſolui in aqua et aceto et
coquatur donec adhereat tacie. Iteȝ valet
contra omnē materiā calidā. Oximel fit ſi
militer ex aceto. quādoq̄ȝ ſimplex quando
q̄ȝ compoſitū. Simplex fit ex duab⁹ parti
bus aceti ⁊ tertia mellis. Compoſitū auteȝ
fit hoc modo. Accipe radices apij feniculi
et petroſilini et tere aliquantulū et ꝑ diem
et noctem iaceat in aceto. ſecundo die coq̄
ſit̄ et poſtea cola. et in tali aceto pone mel
ad tertiā partē et coque vt ſupra. Squilli
ticum fit. accipe ſquillam et dimitte per di
em et nocteȝ in aceto ⁊ coque ⁊ cola ⁊ opor
tet interiora et exteriora abijci et mediana
admiſceri. Deinde admiſce mel et coque
vt ſupra. Si vero non habes ſquillam: lo
co eius pone radices raphani et ſimilit̄ fac
de eis. Datur oximel ſimplex vel compoſi
tum contra frigidam materiam ſicut ſiru
pus acetoſus contra calidaȝ. quia diuidit
et digerit eam. Salſa ex aceto ſaluia pe
troſilino menta et pipere appetitum cōfor
tat. Item ſi carnes comedantur cum ace
to appetitus confortatur. Item nota ꝙ
ſi acetum inuenit ſtomachum plenū laxat
ventrem. ſi vero inueniat vacuū cōſtipat.
Item valet cōtra debilitates ex egritudine

ſi in eo ponatᷣ panis aſſus ⁊ ex eo pane mollificato tangant̄ os nares ⁊ labia patiētis. ⁊ vene pulſatiles in brachio ⁊ ſup ipſis venis ligetᷣ panis p̄dictus. Et plꝰ adhuc valꝫ panis intinctꝰ in ſucco mēte. Valet etiam acetū cōtra litargiā ⁊ freneſim ſi fiat fricatio circa volas manuū ⁊ plantas pedū cū aceto ⁊ ſale. Auicēna aūt dicit ꝙ acetū etiā confert aduſtioni ignis velocꝰ omi re. Et qn̄ miſcetᷣ cuꝫ vncto olei et cū oleo roſaceo ⁊ conquaſſatᷣ ⁊ infunditᷣ in eo lana non abluta ⁊ ponitᷣ ſup caput cōfert ſode calide et fortitudini eius. Et oris collutio ex eo et ppue cū alumine cōfert motioni dentiū. Et vaporatio aceti calidi cōfert difficultati auditus ⁊ acuit ipſum. Et aperit opilatiōes colatoꝛij ⁊ alias collaterales fortiter ⁊ reſoluit ſonitū. Et qn̄ bibitᷣ calefactū poſt medicinas mortales ꝯfert.

De vino et virtutibꝰ eius

Vinuꝫ ſm Iſaac bonū dat nutrimentuꝫ ⁊ corpi ſanitatē reddit. Et ſi accipiatᷣ ſm ꝙ oportet ⁊ quantū valet natura ſufferre. digeſtiuā virtutē cōfortat tā in ſtomacho qꝫ in epate quia impoſſibile eſt actioneꝫ v̄tutis digeſtiue ꝯfortari abſqꝫ caloris naturalis fortitudine. Nullꝰ aūt inuenitᷣ cibꝰ aut potus adeo naturalis v̄tutis cōfortatiuuſ ⁊ augmētatiuꝰ put vinū pp̄ter familiaritatis conſortiū qđ cū natura habet. et ideo cito cōuertitur in naturalē ⁊ mundiſſimum ſanguinē. Vn̄ Rufus ait. Vinū non ſoluꝫ naturalē cōfortat calorem verū ⁊ turbidū clarificat ſanguinē. Aditꝰ corpis maxime venarū aperit ⁊ mundificat. epatis opilationem aufert ⁊ aperit. tenebroſam fumoſitatem triſticie generatiuā a corde repellit. totiuſqꝫ corpis mēbra corroborat. Et non ſolū ſua bonitas in corpe oſtenditᷣ ſed etiā in anima. facit enī illā obliuiſci triſticiaꝫ et anguſtiā ⁊ dat ſibi leticiā. confortat eaꝫ ad inueſtigandū rem ſubtileꝫ eiqꝫ tribuit ſolicitudinē ⁊ audaciā. neqꝫ ab ea ſentire laborem neqꝫ dolorē dimittit. Eſt igitᷣ conueniens omnibꝰ etatibꝰ tp̄ibus ⁊ regionibus. cum ſumptū fuerit ſm vim ⁊ cōſuetudinē bibentis. et ſm ꝙ natura ferre poteſt. actio enī vini non eodē modo operatᷣ in ſenibuſ iuuenibꝰ adoleſcentibꝰ ⁊ puerif. In ſenibꝰ enī eſt ſm medicinā quia calor vini eoꝝ frigiditati repugnat. Iuuenibꝰ v̄o eſt ſm cibum quia natura eiꝰ eſt ſimilis nature iuuenis. Adoleſcentibꝰ v̄o et pueris ē cibus et medicina. quia licet calor naturalis eoꝝ ſit fortis ſubſtātialiter. tamen nonduꝫ eſt in pfectione pp̄ter abundantiā humiditatis eoꝝ. proinde vinū naturali calori eoꝝ dat augmentū et nutrimentuꝫ et eoꝝ deſiccat humiditatē vnde eſt medicina. Preterea ſciendū eſt ꝙ in hyeme et frigida regione vinū cōuenit puꝝ in eſtate vero calidaqꝫ regione vinū parum multūqꝫ cōmixtū neceſſario congruet. corpa enī refrigerat ⁊ humectat p aquaꝫ que ei cōmixta eſt. Repugnat etiā calori aereo ne calida ⁊ ſicca faciat corpa. portat ⁊ velociter cibū cū ſui ſbtilitate ad totiꝰ corpis mēbra. Eſt igitᷣ ꝓ duas cauſas cōtrarias iuuatiuū. Calefacit eī corpa frigida ⁊ deſiccat humida naturalitᷣ infrigidat calida ⁊ humectat ſicca accidentaliter. quia cū ſui ſubtilitate ⁊ pforatione aquā ad membra portat quādo neceſſe habent refrigerari et humectari. Diuerſitas vini generaliter eſt triplex. Recēs videlicꝫ vnius anni. vetꝰ quattuor annoꝝ et vltra mediocre ſcꝫ duoꝝ annoꝝ vel triū. Recēs vero caliduꝫ eſt in primo gradu. vn̄ ptinet frigiditati ⁊ humiditati. Idcirco ceteris ē nutribilius. maloſqꝫ generat humores et inopinata ſomnia. ventoſitates ſtomachi et inteſtinoꝝ. Unde Galienꝰ. Vinū quodcunqꝫ recens nō habet vim ducēdi cibum p corpus neqꝫ vrinā puocandi. oportet ergo frigidas ⁊ humidas habētes naturas illud cauere. Ideoqꝫ ſi neceſſitas fuerit eligatur vinū clariſſimū aquoſum diu a torculari expreſſum. Vetus aūt vinū caliduꝫ et ſiccum eſt in tertio gradu et habet quoddam amaritudinis. hmōi vinū paꝝ nutrit caput cito aſcendit ⁊ mentē pcutit pro ſue

punctionis acumine maxime ſi ex eo mul
tum bibat̄ ⁊ ei parꝝ miſceat̄ aque. ꝓpter h
igit̄ caueant illud debiles neruos habētes
et q̄ ſenſus acutos habēt. magnū eniꝫ eis
nocumentū p̄ſtat niſi multā in ſuis coꝛpo
ribus humiditatem habeāt que ei reſiſtat
Vn̄ Galienus. multū inquit eſt vinuꝫ ve
tus conueniēs his quoꝝ in vaſis multitu
do humoꝝ crudoꝝ eſt accumulata. Vinū
vero mediocre eſt bonū vtpote tempatuꝫ
⁊ hoc eſt calidū ⁊ ſiccū in ſecūdo gradu. ꝓ
inde huiuſmodi vinū eligatur ⁊ vetuſtiſſi
mum ſpernat̄. Similiter nouū vitetur qḋ
ab ebulitōne non q̄euerit nec terreſtria ad
ſuū naturalē locū deſcenderūt. nec quod ē
aereum ad ſuū locū. id eſt. ad ſupioꝛa aſcē
dit. nec liquoꝛ eius clariſſimus ⁊ luciddiſſi
mus apparet. Preterea ſciendū ꝙ coloꝛ ſa
poꝛ odoꝛ liquoꝛ debilitas ⁊ foꝛtitudo diuer
ſificant vinū in eius qualitate ⁊ actione Et
coloꝛ quidē generaliter eſt quadꝛapler. ſūt
enī albus ⁊ niger qui ſunt ſimplices. Et ru
beus ⁊ aureus q̄ ſunt ex his cōpoſiti. Sūt
et alij coloꝛes inter hos ſcꝫ glaucus ⁊ roſe
us qui ſunt inter rubeum ⁊ albū. Et palli
dus ⁊ ſubpallidꝰ qui ſunt inter aureū et ci
trinum q̄ omnes hoc modo generantur.
Vinū nāqꝫ de uuis albis factū pꝛimo ē al
bum ꝓ aquoſitate ⁊ cruditate ⁊ defectione
ſui caloꝛis naturalis. Sꝫ cū aliquantiſper
inueterauerit ⁊ vnū annū tranſierit caloꝛ
eius cōfoꝛtat̄ ⁊ ipſius humiditas minuit̄.
fitqꝫ coloꝛis ſubalbidi. Qꝫ ſi plꝰ īueteraue
rit vt duos trāſeat annos. multo plꝰ caloꝛ
eius cōfoꝛtat̄ ſuiqꝫ humiditas minuit̄. fit
qꝫ coloꝛ eius pallidꝰ Qꝫ ſi iterꝝ plus fuerit
vetus vt quattuoꝛ annos excedat ſuamqꝫ
digeſtionē cōpleat ⁊ naturalis caliditas in
ſtatum venerit coloꝛ eiꝰ fiet citrinꝰ. Simi
liter vinum de uuis rubeis factū cū in ini
tio adhuc eſt crudū eiuſqꝫ caloꝛ deficit co
loꝛem habebit albedini vicinū. Cūqꝫ vnū
trāſierit annū cōfoꝛtat̄ caloꝛ ⁊ digeſtio eiꝰ
et fit roſei coloꝛis. Et ſi duos annos tranſe
at ⁊ ſuā digeſtionē cōpleat ⁊ virtutē rufuꝫ
habebit coloꝛē. Qꝫ ſi vinū fuerit ex uuis ni
gris in initio eſt nigerrimū ⁊ obſcurū pꝛo
pter terreſtrē partē ſibi dominantē ⁊ defe
ctionem caloꝛis ſui ⁊ digeſtionis. Qꝫ ſi an
num tranſierit vnū eiuſqꝫ caloꝛ ⁊ digeſtio
confoꝛtat̄ ⁊ deſcenderit terreū ad ſuū locuꝫ
⁊ incipit clarificari. fit inter rubeū et nigrū
mediocre. Si aūt duos tranſeat annos ⁊
caloꝛ eius ſuam cōpleat ꝑfectionē et dige
ſtionem ⁊ deſcendat terreſtre ad inferioꝛa
et clarificatum ſit. fit rubei coloꝛis. Palaꝫ
ergo intelligimus vinū ⁊ albū ⁊ nigrū mi
nus eſſe ceteris apta. ſed album magis q̄ꝫ
nigrū humiditati et aquoſitati pertinet. ni
gruꝫ vero terreſtreitati ⁊ groſſiciei. Diuer
ſitas vini ꝓpter ſapoꝛē eſt. quia aliud ē dul
ce aliud ponticū ſiue acetoſum. aliud inſi
pidum ⁊ aliud foꝛte. Dulce calidū eſt in ſe
cundo gradu. ſiccū in pꝛimo. Aliquātulū
humiditati pertinet, vnde eſt groſſum ⁊ il
laudabile in ſua actione niſi ꝙ ventreꝫ ſol
uit quia in omni re dulci eſt vis laxatiua ⁊
colatiua. qḋ vinuꝫ ſi aliquid inuenerit qḋ
ſue actioni ſit cōtrariū ⁊ cohibeat̄ ad exeū
dum caleſit ⁊ bulit aſcēditqꝫ ad ſuperioꝛeꝫ
partē ſtomachi ⁊ in colericos humoꝛes cō
uertit̄. ſitim generat ⁊ ventoſitatē ⁊ inflati
uam opilationē in epate ⁊ ſplene generat.
⁊ lapidē in renibꝰ creat ⁊ maxie ſi membꝛa
talibus p̄parata inuenerit aut digeſtiuā v
tutem debilē. ꝓpteꝛ hoc caueāt illud hi qui
bus groſſa ⁊ humida natura dominatur
ſua enī groſſicie facile ſubtiles venas epa
tis opilat ſed pulmoni non nocet quia nō
tranſit ad eū niſi quod de ipſo eſt ſubtiliuſ
qḋ venas pulmōis que valde late ſūt opi
lare non poteſt. ſed cū vinū dulce ruboꝛi et
claritati ꝑtinet ⁊ bibitū fuerit quātū opoꝛ
tet ⁊ ſm̄ ꝙ nature ſufficit ꝯueniens eſt egꝛi
tudinem exeuntibus. et quibus neceſſaria
eſt multitudo nutrimēti. Pōticū vero vi
num qḋ acerbū dꝛ. durius clariꝰ et grauiꝰ
eſt. tardiuſqꝫ digerit̄ ⁊ venas difficulter ꝑ
foꝛat qꝛ dulce calidiꝰ ē ⁊ acceptabilioꝛeꝫ hꝫ
ſapoꝛem. ſed ponticū eſt terreſtre ⁊ aſperū
habet ſapoꝛē. Unde difficile eſt ad ꝑfoꝛan
das venas. neqꝫ egeſtionem neqꝫ ſudoꝛē

Dulce vini natura

pontici vini na

55

Inſipidi vini na

prouocat.non ergo bonum ſanguinē generat.ventrē tamen ⁊ inteſtina cōfortat Uinum autē inſipidum melius eſt pontico. quia temperatū eſt ad comparationē pontici.Unde congruit calidas complexiōes habentibus maxime ſtomacho .paruz tamen nutrit.citoqz vrinam eijcit.

Fortiſſimum vinum calidius

Uinū fortiſſimū eſt cunctis calidius ⁊ fortioris actionis.citoqz caput aſcendit ⁊ ebulire et ferueſcere facit corporis humiditates.Unde fumus aſcendens de ſtomacho nocet cerebro mentemqz percutit. Neceſſe eſt ergo vt illud caueant complexiones habentes calidas niſi multū fuerit cōmixtum. quia ſi multum fuerit cōmixtū ⁊ quantū oportet et decet accipiatur . ⁊ ſcd̄m ꝙ conuenit etatibus ⁊ regionibus et conſuetudinibus laudabile eſt quia groſſos diſſoluit humores ⁊ vias venarum a putredine mundificat atqz ſanguinem clarificat.Senibꝰ autem et qui eorū vicinātur etati propter ſuperfluitatis coadunationē in eorū corporibus eſt huiuſmodi vinū optimum maxime ſi puritati fuerit vicinum.quia eoruz calorem confortat.crudorumqz humoruz abundantiā diſſoluit.conuenit etiam his quibus groſſi humores et crudi collecti fuerint.

Diverſitas liquor vinum

Diuerſitas vini propter liquorē eſt. quia aut eſt ſubtile aquoſum aut terreſtre groſſum aut mediocre.Uinum autez ſubtile aquoſum ſemper inuenitur cū albedine et claritate.Unde facile in ſtomacho digeritur et venas perforat et vrinam prouocat.Ideoqz eſt vtile febricitantibus . quia non fortiter calefacit neqz mentem ꝑcutit. nullum etiaz cerebro vel neruis nocumentum infert.Et ſi mixtum non fuerit erit melius.maxime ad extenuandam ſitim. Uinum terreſtre ⁊ groſſum oppoſitum ē ſubtili aquoſo.vnde ſtomachuz grauat.quia durum eſt ad digeſtionem faciendā ⁊ difficile ad perforanduz venas vrinam non prouocat ⁊ tarde ad caput aſcendit ꝓpter ſui grauitatem et groſſiciem. Idcirco non facile facit ebrietatem. Item vinum quoddam eſt odoriferum quod cito ſenſuz odorabilem in pellicula cerebri ſtantem perforat propter ſui leuitatem.Quoddā eſt nullius odoris propter groſſiciem et grauitatem ſui.et quoddā eſt horribilem odorem habens.Uinum odoriferum ſuū liquorē ſignificat eſſe temperatū et ſubtilem omni ſordicie mundificatum penituſqz digeſtū Unde clarum ſanguinem generat laudabilem ⁊ mundum. cordis confortatiuum. animāqz letificat.triſticiam et anguſtiam expellit.quoniam mundificat ſanguinem a putredine in corde exiſtentem.propter h̄ huiuſmodi vinuz omnibus etatibus ⁊ cōplexionibus conueniens eſt. ſi accipiatur ſm̄ ꝙ oportet ⁊ ſm̄ ꝙ natura ſuſtinet Preterea mutat vicium anime in virtutē. vertit enim eam ab impietate ad pietatem.ab auaricia in largitatem.a ſuperbia in humilitatem.a pigricia in ſolicitudinez. de timore in audaciam.ab ignauia in facundiam aſtutiam et ingenium.ſed hoc fit cum temperate prout oportet bibitur. Sed ſi vſqz ad ebrietatem bibatur generabit ſupradictis contrarium.quia ebrietas rationalis anime lumen extinguit. vnde ꝑmanet caput velut nauis in mari abſqz gubernatore et velut militia ſine rectore.Uinuz vero nullius odoris innuit ſue fumoſitatis groſſiciem et grauitatem et indigeſtibilitatem Idcirco illaudabilis eſt nutrimenti et turbidum ⁊ groſſum generat ſanguinez.et fumum turbiduz ⁊ obſcurum.quare fit cauſa triſticie.ſed non cito caput aſcendit. Uinum autem grauez et horribilem habens odorem eſt peſſimum. Nam ſui odoris horribilitate et grauitate cerebro nocet et mentem percutit et neruis cerebriqz pelliculis leſionez infert ⁊ peſſimū generat ſanguinem ⁊ maxime ſi eſt ponticū

Incipit liber quintus De arboribus et natura et vtilitate ipſaruꝫ arborum

Superius in libro ſecundo multa de arboribꝰ generaliť dixi. cū de natura plantaꝝ ⁊ rerū cōmunium cultui cuiuſlibet generis agrorum ſermone ꝯmuni locutus fui. Nūc aūt in hoc q̄nto libro ſpecialiter de ſingulis arboribꝰ eſt ꝑtractandū. Verū quia quedā ſunt eis cōmunia quedam ꝓpria. Primo generali loquar ſmone de cultu omniū in cōmuni poſtea vero dicam de cultu ſinguloꝝ que in noſtris inueniuntur regionibꝰ ſm̄ ordinē alphabeti vt facilius vniuſcuiuſqꝫ inueniať tractatꝰ Et primo quidē de fructiferis latius. Vltimo de infructiferis ⁊ eaꝝ vtilitatibꝰ breuiter ꝑtranſire intendo. Dicā igiť de fructiferis quid ſunt ⁊ de diuerſitatibus earuꝫ. ⁊ qualem terrā deſiderāt ⁊ qualē aerē ⁊ qualiter planteňt ⁊ quando ⁊ qualiter inſerantur ⁊ qualiter colanť ⁊ qualiter formentur ⁊ qualiter a nocumētis liberenť. Itē de fructibus ipſarū qualiter colligātur ⁊ quādo ⁊ qualiter ſeruari poſſint ⁊ quid ex eis fieri poteſt. Et de virtutibꝰ quas habēt ī corporibus humanis

De arboribus in cōmuni

Descriptiones arboꝝ ⁊ diuerſitates ipſarū ponere non oportꝫ in cōmuni aut numerare qꝛ ſatis vnicuiqꝫ note ſunt in regione ꝓpria ⁊ ꝑ ſingulares ipſaꝝ tractatꝰ aperte patebūt. Aerē v̓o quedā calidū valde deſiderant ſicut piper ⁊ palma. quedā frigidū vt caſtanea. plurime v̓o tēꝑatū vt fere oēs. Et quedā in omni aere viuūt vt malus pirus ⁊ quedā alie. Et quedā deſiderāt terrā pinguē valde vt morꝰ ⁊ ficus ⁊ ſiľes. Quedam macrā ⁊ ſabuloſam vt palma ⁊ pinꝰ. In hoc tn̄ arbores oēs ꝯueniūt ꝙ deſiderāt terrā in ſuꝑficie ſiccam ⁊ ſubtus in viſceribus humectā ad quā diriguntť radices earum. Magna quippe corpa arboruꝫ multum deſiderāt cibum p̄cipue corpa domeſticarū. quaꝝ fructus magnus ⁊ plurimꝰ ſingulis deſiderať annis. Qualiter autem planteňt ⁊ quando ⁊ qualiter inſerantur ſufficienter dixi in ſecundo libro. Colende ſunt hoc modo circa autumnū oportet effodere terram circa eas vſqꝫ ad denudatōnem radicū. ⁊ aliquid imponi letamis vt hoc ipſum cooperta radice continue ꝑ pluuie fluxum radicibus apportetur. Quod ſi nimium eſt ſabuloſa terra cōuenienter recipi et cretā pinguem. Et ſi nimiū cretoſa eideꝫ ſabulum fimi loco ponatur. hec autē non ſolū ſtipiti appodianda ſunt ſed tribus q̄ttuor aut quiqꝫ pedibꝰ circūquaqꝫ ſm̄ magnitudinē arboꝝ et radicū. ⁊ cuꝫ terra que ibi primo fuerat cōgrue miſceať ꝙ ſi h̄ vſqꝫ ad extenſionē radicuꝫ fieret ſine dubio plurimum arbori iuuamen afferrꝫ Ex his enī emendato nutrimento iocūdior efficiť arbor ⁊ redit ad ipſaꝫ aliquid iuuentutis ex tali cibo. ꝓpter qd̓ ī loco inter duas aquas ſito optime ꝓueniūt arbores. aut in loco q̄ eſt ſuꝑ riuos. Et taliū arborū planior eſt ⁊ ſubtilior cortex. ⁊ rami magis ꝯfortati ⁊ exaltati q̄ꝫ aliaꝝ. In loco etiā decliui ad queꝫ fluit humor de montibꝰ ⁊ pinguedo ꝓpter ſimilē humoris abundantiā. Nā in vallis viſceribus optime coliť ager conſitꝰ et nobilitat arbores ſua bonitate talis locꝰ. Si aūt aliud haberi nō poſſit ꝑ cānalia inducatur riuus q̄ quandoqꝫ ad radices arborum clauſus inundet ⁊ reddat terre viſcera humecta. Si aūt nec hoc apte fieri poſſit neqꝫ terra ſit bona ꝓuenient arbores cito ſpiſſos ⁊ hyſpidos cortices habētes qui ſui ſpiſſitudine incrementū ⁊ fructuꝫ arboris impediūt. Formāde ſunt arbores vt añ q̄ꝫ planteňt. Siquidē ꝑua fuerit plāta omnes circūdantes recidanť ramuſculi ⁊ ſola ſummitate relicta ponať in ſcrobē. Si v̓o magna ſit plāta oībꝰ ꝑſus amputatis ramis ⁊ ſolo ſtipite eidem relicto plantetur.

Si aūt fuerit inſita que duos habuerit ſti
pites debilior auferatur vt relictus ſolus
letior in arborez erigat̃ niſi ſit forſan ficus
aut malus punic⁹ vel ſimilis que pōt vnū
vel duos aut plures habere cōmode ſtipi-
tes pro domini voluntate. Cū v̄o plantata
compꝑhenderit vſqꝫ ad trienniū non pute-
tur niſi forſan loco incongruo naſcerētur
in ea ramuſculi adeo leti ꝙ ſummitati cu-
ius optat̃ augmentū nutrimēta ſubducāt
q̄ caſu tꝫs relictis ceteris tāqꝫ toti⁹ arboris
inimici tollātur. Poſt prenarratā etatem
putent̃ quecūqꝫ in parte ſtipitis nata erūt
ea tamen cōſideratione adhibita ꝙ ſtipes
erigatur a terra plus vel minus ſꝫm natu-
ram arboris vel maciē loci. vt in pingui ſo
lo altius. in exili depreſſius erigatur. ibiqꝫ
ramoꝝ diuiſio in ꝑtes congruas procure
tur. Si ſtipes ſurſum directus non perre
xerit pertica cū vinculiſ corrigatur. Et ſi di
uiſus ſupra truncuz in partes non fecerit
ramū cui⁹ ſummitas ſurſum directa celuz
aſpiciat idoneior ſenſim eleuetur in altuz.
⁊ directe partice alliget̃. Q, ſi nec hoc q̄dez
cōmode fieri poterit nihil vtili⁹ erit q̄ꝫ plā
tam ꝓcidere vbi conueniens ramus naſci
ſperatur vt cū natus erit ⁊ cōualuerit leui
bus vinculis alliget̃ vt qđ ſponte noluit fa
ciat ruſticia violenta coactus. Deinde ꝑtē-
pora vbi rami nimiuz ſpiſſi aut ſcabri aut
non cōuenientibus naſcunt̃ locis duris et
acutis ferramentis ab arbore recidantur.
Et ſi aliquā celi plagam deſerentes ad q̄l-
dam ſe conſpirātes contulerint a prauo re
uocati ꝓpoſito deſertum locū inhabitare
cogant̃. Si vero ſuperbiēs humor ſe ꝑ la-
tera non diffundens ramuſculos in altuz
extulerit in eo recidatur loco vt fragra ſint
conuenienti⁹ ꝓceſſura. Sic ergo ab adole
ſcentia eius vſqꝫ ad debitū complementuz
ꝓcuretur ſolicite vt ſtipes in ramos et ra-
mi in virgas ⁊ virge in fragra fructifera di
uidantur. Deinde cū minorata virtute et
ſuccedente ſeneſcētis arboris impotentia:
pondere fructuū rami rumpunt̃ aut hūo
re deficientes areſcunt ⁊ tantū ꝓferunt vel
fructificant alternis annis. amputet̃ ab ea
omne ramoꝝ ſuperfluū ⁊ importabile pō
dus vt non totus humor neceſſario, ſꝫ ꝓ
potius in ſubſtantiā conuertat̃ ramorum
⁊ alia nutrimēto fructuū ne pereāt tribua
tur. Cōſiderare tamē oportet quantitatez
nutrimenti qđ poteſt ꝓſtare locus genera
tionis arboris. In ea eni ꝓportione opor
tet defalcari de virgis ⁊ ramis ꝙ nō relin-
quantur niſi tot ꝙ nutrimentuz ſufficiens
poſſit eſſe in loco ⁊ ſugere ex loco. Si autē
non fiat ita erūt arbores intermiſſis annis
reddentes fructuz ⁊ nō ſatiſfacient cultori
ad votum Dicte autē putationes ⁊ forma
tiones fieri poſſunt a principio nouēbris
vſqꝫ ad finē martij. vel vt naturaltus ⁊ ma
gis proprie loquar a tꝑe caſus foliorū qū
cunqꝫ in his que frondeſ amittūt preter ge
lidum acumen vſqꝫ q̄ incipiunt pullulare
Accidit quādoqꝫ nouellis plātis vt quaſi
areſcant ꝓpter vehementē intemperantiā
eſtus ſolis. Quibus ſubueniri oportet foſ
ſione ac irrigatione frequēti. obiectis etiaz
defendant̃ vmbraculis vt ſtraminibus ad
plantā ligatis vel luxurioſis et frondētib⁹
herbis. vel viſcoſa emplaſtrent̃ argilla vel
ſepo aut oleo vel vnguento frigido regio
corticis liniatur auſtralis. Formice ꝑterea
plantā vel inſitam tenerā cōualeſcentē in-
uadere conſueuerūt ⁊ in frondib⁹ quibuſ
dam ab eis generatis vermiculis folia cō
trahere. ramuſculoꝝ etiā īpedire augmen
tum. Cui ſubueniendū eſt vt reciſis folijs
que leſa ⁊ contrita ꝑſpicis nimia q̄ in ſum-
mitate conſiſtūta vermiculis diligent̃ ma
nuum ſeu digitoꝝ ꝯſtrictione purgentur.
quo facto ab eis importunis hoſtib⁹ plā-
tula liberata in altū tuta conſcendet. Et vt
plantis paruis vel magnis vel etiā fructu
um lectoribus aſcendētes formice ꝓfatam
aut aliā non inferant leſionē eiſdem ne ſur
ſum repere poſſint tale obſtaculum facia-
mus. ſuccū portulace cū aceti media parte
permixtū ꝓcipit Palladius debere infun
di vel vini fecibus truncuz arboris illiniri.
aut rubrica cum pice liquida. ſed modeſte

pro arboris noxa ne id qḋ ꝓ remedio exhi
hetur faciat venenū. Vel qḋ puto melius.
vellus lane aut lini vel feni aut palee q̄nti-
tas circa ſtipitē in altiori dictaꝝ rerū parte
ligetᷣ. inferiore ſparſim ⁊ q̄ſi pectinata pen
dente. Vel fiat vas figuli rotundū ⁊ latuꝫ ī
cuius medio ſit amplū foramen ꝑ qḋ plā-
ta figatur ſicqꝫ vt aquā vndiqꝫ poſſit ſine
effuſione tenere vt ad plantā formice acce-
dere nō poſſint vel circa truncum plante
viſcus circulariter inuoluatᷣ. ſic enī eaꝝ ex
ercitus nocuꝰ a ſolito impeditꝰ aſcēſu. in
uitus ab arbore deuiabit. Alij dicunt ꝙ ſi
cordula ſerica oleo vncta cingatᷣ. ꝓhibebitᷣ
formicaꝝ aſcēſus. Pre omnibus auteꝫ ca
uendū eſt ab animaliū ingreſſu quoniam
illa plerūqꝫ plātas rodunt ex q̄ planta plu
rimū contriſtatᷣ. ⁊ quādoqꝫ areſcit aut ni-
mis nodoſa efficitᷣ ita ꝙ ſubſtantiā eiꝰ cre-
ſcere impedit ⁊ fructificare non permittit.
Q, ſi eſt in tali loco ꝙ ab ingreſſu anima-
lium defendi nō poſſit. affixo eidē cōgruo
palo ſpinis pungentibꝰ muniatᷣ. Contra
impulſus ⁊ rabiē ventoꝝ q̄bus nouelle in
ſitiones ⁊ maxime in locis eminentibꝰ fa-
cte facile diſſipantᷣ vnicuiqꝫ virge inſite cō
ueniens amminiculū ſpiſſis vinculis alli-
gētur. ⁊ ſi facta fuerit inſitio ſciſſo trunco
duplici cū amminiculis relinquatᷣ eſtate.
Surculis vō inter corticē lignūqꝫ depoſi-
tis tutū eſt eas triennio ſub amminiculoꝝ
cuſtodia remanere. Oportet aūt in omni
arbore attēdere ne ſpuria ī arbore nata aut
ex radicibꝰ iuxta ſtipitē erumpētia dimit-
tantᷣ. quoniā illoꝝ nutrimētū ſubtrahitur
arbori ⁊ cū ꝯualuerint ⁊ multiplicata fue-
rint areſcet arbor. primuꝫ quidē in ramis.
poſtea vō in ſtipite. Oportet igitᷣ talia ī ꝑn
cipijs amputare. Amputāda etiā ſūt que-
cunqꝫ in ramiſ ⁊ virgis aruerint ne vicina
ſibi erumpāt arboris mēbra. Accidit etiaꝫ
plerūqꝫ arboribus ꝙ humor ſuꝑfluꝰ indi-
geſtus ad partē expellitᷣ cutis. vt in homi-
nibus et animalibꝰ plerūqꝫ videmꝰ cuiuſ
putrefactio vermes generat q̄ arboris ſa-
lutem nequiter ꝑſequuntᷣ. Ideoqꝫ cum in
aliqua ꝑte ſtipitis corticē tume fieri vides.
illico locū ſcinde vt inde virus noxiū elaba
tur. Q, ſi vermes iā creauerit vnco ferreo
eos inde curabis auferre. Si vō ꝑpende-
ris in pluribꝰ locis humoribꝰ indigeſtis ⁊
fluidis corticē viciari eandē in quibuſdaꝫ
ſcinde locis ab alto ſtipitis vſqꝫ ad imum
vt putreſcētia in ipſo dureſcāt. Si langui-
da eſt arbor vt fructꝰ vermiculoſos aut la
pidoſi generis ferat vicio forſan humoris
a malicia qualitatis terre ꝓdeūtis ſublata
terra circa ꝑtem radicuꝫ. alia melioris ad-
datur ſaporis. Et ꝑforato circa terrā ſtipi-
te cuneus ex quercu foramini affigatᷣ. Qḋ
etiā agendū puto cū in arbore adeo nutri-
mentū abundat ꝙ calor naturalis eiuſdeꝫ
quaſi extractꝰ diminuta digeſtione ſuccū
inſpiſſare non poteſt ad debitā fructuū ge
neratione. Ideoqꝫ luxuriare cogitᷣ in mul-
titudinē folioꝝ. ſed ⁊ naſcuntᷣ ſuꝑ arbores
alie plāte capillares virides. Studiū autē
eſt radere aliq̄d de hiſpiditate corticis ⁊ de
ponere viridia deſuꝑ nata. ⁊ ſepiꝰ ſtercora
re radices maiores ⁊ infundere eas bn̄ ap
te. ⁊ imponere lapidē in ſciſſurā vt melius
attrahēdo poſſint reſtaurare tꝑe humido
ſitim quā ex ariditate agri patiuntᷣ. Si aūt
terra nimis cōculcata eſt vt magnas habꝫ
herbas ⁊ ꝓfundas radices habētes pluri-
mū generat impedimentū. Cōſolidata enī
vltra modū terra. non ꝑmittit ad radices
deſcēdere humorē. et ſua cōpreſſiōe implet
⁊ obturat poros radicū vt extrahere nutri
mentū nō poſſint. Impedit etiā euapora-
tionē que ab inferioribꝰ fit ad radices per
tingere eo ꝙ vaporis debilis calor tantā v̄
tutem ſpiſſitudinis loci penetrare non va
let. Huic aūt impedimēto foſſione ſuccur
ritur nō aratione. quoniā aratri cōtinuuſ
ſulcꝰ multā infert radicibꝰ leſionē. Herbe
aūt magne q̄ radicibꝰ vſqꝫ ad ima ꝑtingūt
p̄ripiunt nutrimēta arboribꝰ eo ꝙ habent
radices molles vl' molliores et rariores q̄ꝫ
arbores ⁊ ideo citiꝰ trahūt nutrimentum
Oportet igitᷣ eradicari illas ⁊ radicitꝰ euel
li. Sꝫ forte qꝛ loco denudato penitus ab

berbis indelectabilis efficeref dimitti poſ
ſunt germina ſubtilia ſicut fila que nō niſi
de ſupma ſupficie nutrimentū trahūt. ho
rum enī graminū nocumentū aut omino
nullū eſt aut nō tantū de quo ſit curandū
Plurimū etiā nocet arborib9 erucarū ge
nus folia ⁊ quicqd viroris eſt in eis corro
dēs ⁊ flores diſſipās vt oīno fruct9 pereat
Igit in decēbri ianuario ⁊ februario ipſaꝝ
oua que ſunt ſup ramuſculis qbuſdā teliſ
inuoluta. priuſq3 naſcant optime colligāt
⁊ igne crement. qꝛ cōculcatione aut ꝯcuſſi
one vix omnia deleri poſſunt ſ3 ignis cun
cta cōſumit. Accidit etiā plerūq3 piris ī de
crepita etate vt duricie corticū radicis tra
here nutrimentum nō poſſint ſufficiēs ad
nutrimentū ramoꝝ arboris ⁊ fructuum. q̄
re ſequit vt alternis aut rarioribus annis
fructū ferāt. Scindant ergo per medium
groſſiores radices arboris ⁊ in ſciſſuris ne
claudi poſſint fluuiales immittāt lapides
vt humor in terra ſufficiēter digeſtuſ q̄ per
compactū corticē intrare nō poterat p ſciſ
ſuram aptos ingrediat meatus. Ramorū
etiā ſupfluus adeo minuat numer9 ꝙ ſuc
cus attractus ſufficere poſſit nutrimento
fructuū ⁊ ramoꝝ. Arborib9 igitur p̄dictis
modis excultis ſi ager eſt nimis humiduſ
pferent arbores fruct9 vermiculoſos eo ꝙ
humidū cōceptū indigeſtū et molliter paſ
ſum putreſcit interi9. a qua putredine cu3
ſubtile humidū vaporare incipit. aīal de
genere vermiū pcreatur qd poſtea fructū
arboris corrodit ⁊ inutile3 reddit. cuius ſi
gnum eſt ꝙ ſemp in loco ſemīs vbi ſubtili
or eſt humor vermis generat. Oportet igi
tur ſi poſſibile eſt vt pportionabiliter deſic
cetur loc9 vt plante nō vltra modū cibētur
Si aūt forte faciliter fieri nō poterit pforēt
ſtipites arboꝝ iuxta terra3 vbi ad ſtipitem
vniunt radices maiores vt p foramē illud
diſtillet humor ſupfluus ⁊ curabūtur tūc
fructus. Si aūt e cōtrario arid9 eſt locuſ ⁊
pprietates habēs heremi ita ꝙ vix cultu cu
rari poteſt arbores efficiētur ſpinoſe ⁊ fru
ctus afferēt paruos ⁊ acidos. et ideo a tali

bus locis plāte p̄cident e ſunt. Fruct9 colli
gantur ſine ramoꝝ fractura ⁊ colligentis
euitato caſu p̄cipiti in arboribus quaꝝ fru
ctus perticis nō excutiunt ſi rami altioreſ
debiles cōgruis funib9 cū fortiorib9 alligē
tur. Inferiores vero longis ſm ꝙ ſufficiat
ſcalionibus erectis fructu exonerent. vl' ha
beatur pertica fortis nō multū longa cum
vnco ferreo ab vtraq3 pte bn̄ firmato cui9
vnū caput ad ramu3 inferiorē debilē colli
gendū ponat. aliud vero ad ramu3 ſuperi
orem fortē vbi meli9 ꝯfortabitur ⁊ apte cō
firmet. Cū ipſo etiā poſſunt rami colligēdi
ad locū colligētis trahi et tracti in aliq̄ pte
cu3 oppoſito vnco firmari ⁊ colligi ſine pe
riculo collectoris. Legunt aūt fruct9 preci
pue pira diuerſis tpibus ſm diuerſitatem
maturatiōis ipſoꝝ. hac cōſideratiōe adhi
bita vt hi qui tpe maturant eſtiuo tunc le
gantur cu3 odore colore et ſapore ſibi attri
butiſ maturitatē fatētur. qui ſi aliquātulū
legātur an̄. videlicet cu3 prima indicia ma
turitatis apparuerint. dieb9 plurib9 ſerua
bunt ad vſum q̄3 hi qui fuerint vltima ma
turatione collecti. Qui v̄o in fine maturā
tur autūni ad vſum veris vel ſaltē hyemiſ
ſeruaturi octobri mēſe legātur ſereno ⁊ ſic
co tpe exiſtēte cū luna ſui fulgoris q̄rta po
titur etate. Et hec de arborib9 in cōmuni
dicta ſufficiāt

De amigdalo

Amigdalus eſt ar
bor ſatis nota. Et ei9 quidē diuer
ſitates in fructu due ſunt. quoni
am quedā faciūt fruct9 dulces q̄dam ama
ros. Dulces eſui hoīm cōpetūt Amari qꝛ
ſūt calidiores magis cōpetūt medicine q̄3
eſui. Itē quedā ſunt groſſum valde ⁊ durū
habētes corticē quedā ſubtilē. Et quedam
amigdala ſūt longa q̄dā quaſi rotūda ⁊ q̄
dam groſſa ⁊ q̄dā pua. Eligēda ſunt groſ
ſa rotunda ſubtilē corticē ſeu teſtā habētia
Amāt aerē calidiſſimū. licet ⁊ in tempato
ꝯueniāt ⁊ ꝯſueuerūt mature florere. nam
in terris calidis multū fructificāt propter

abundantiā ſui humoris vt ait Albertus
In terris autē frigidis inſpiſſatꝰ eſt ſuccuſ
eius. ita ꝙ fructui nō eſt abilis. et ideo i ter
ris multuꝫ frigidis aut omnino perit aut
parū vel nihil fructificat. et fructꝰ eius nō
diu durat in terris frigidis natus. ⁊ ē eua=
nidus frequenter. ita ꝙ ex ipſo non oritur
planta. ⁊ ideo in terris frigidis oportꝫ plan
tare nucleos qui ex terris calidis ſunt alla
ti. Terrā durā ſiccam ⁊ calculoſam deſide
rat. licet in mediocri pura terra ſatis apte
ꝓueniat. Sed in nimis aquoſa modice vł
nullꝰ vtilitatis exiſtit Amigdalꝰ ſeritur ia
nuario ⁊ februario menſe in locis tꝑatis.
In calidis v̓o octobri ⁊ nouembri ſemine
⁊ plantis q̄ de matris radice tolluntꝰ. Sed
ī hoc arboris genere nihil vtilꝰ eſt q̄ꝫ ſemi
narium facere. Fodiemꝰ ergo altā ſm̄ pal=
ladium vno ſemipede areā. Vel ſm̄ alber
tum duobꝰ pedibꝰ. mihi aūt vnꝰ pedis foſ
ſio ſatis ſufficiens eſſe videť. Deinde ī ipa
area ſeu ſeminario obruemꝰ amigdala nō
amplꝰ quattuor digitiſ ita vt cacumina fi
gamus in terra ſpacio inter ſe binoruꝫ pe=
dum vel vnꝰ ſolūmodo ſeꝑata. Sed ipſa
amigdala ad ponendū grandia legamus
⁊ noua nō nimis groſſam teſtā habētia. q̄
anteq̄ꝫ ponamꝰ mulſa maceremuſ nimis
aquata ne germen extinguat ex mľto mel=
le mordacitas. Aliq̄ eas nuces prꝰ liqui=
do fimo ꝑ triduū macerant. deinde die ac
nocte eas ſtare patiunť ī mulſa. ſed que ſu=
ſpitionē tantum poſſit habere dulcedinis.
Terra aūt ſeminarij debꝫ habere letamen
admixtū. cui multuꝫ ꝓderit ſi etiā miſceať
ſabulum vt terra ſit ſoluta ⁊ mollis. Cū v̓o
in ſeminario diſpoſita erūt ſi ſiccitas inter
uenerit. ter in menſe cōuenienti aqua rige=
mus herbis circūſtantibꝰ ſepe purgantes
Erit etiā diligentis cultoris vnicuiqꝫ nuci
eius poſite ſignū paruū infigere vt ſemiā
rium ſine leſione germinuꝫ anteq̄ꝫ ſuꝑ ter
ram emineāt fodi poſſit. Proderit etiam
multū ſeminario ſi añq̄ꝫ in eo ponanť ami
gdala terra noua q̄ ſubtus fuerat deſuper
eleueť. ⁊ optime puluериſata ſemē recipiat

Cum in ſeminario adoleuerint duobꝰ an
nis elapſis. ꝑdictis menſibꝰ transferanť ad
locum vbi ꝑpetuo tꝑe ſtare debebūt. Sta=
tuende aūt ſunt vt ad meridiē ſpectent. xx.
aut. xv. pedibꝰ ab inuicē ſeꝑate. Inſeriť mē
ſe decēbri ⁊ ianuario ⁊ locis frigidis febru
ario Si ſurculos colligis ⁊ cōdias anteq̄ꝫ
gemmēt aut germinēt. Utiles autem ſunt
qui de ſummitate ſumunť. Sub cortice et
in trunco inſerunť in ſe in perſico ⁊ in pru=
no. Sed eius inſitio non eſt ita vtilis vt ſa
tio. vt ait Albertꝰ. primo anno quo planta
tur vt optime cōualeſcat. a menſe februarij
vſqꝫ ad mēſem octobris ſinguliſ circūfodi
atur menſibꝰ. et herbis ibidē naſcentibꝰ li
beretur. vel quater ad minꝰ in tēpe dicto
cum terra nō nimis mollis eſt. ſed talis ꝙ
in puluerē aliq̄d humoris habenteꝫ poſſit
cōuerti. Sequētibꝰ v̓o annis ter vł bis ad
minus circūfodiať vt imbres ſuꝑuenientes
accipe poſſit. qui ꝯculcata nimiū terra de=
negātur eidē Tꝑe aūt floris non circūfodi
atur quia flos eius facile foſſura excutitur
vt idem ait. ſi terra eiꝰ macra fuerit ī autū=
no effoſſa letamen accipiat. ſi nimiuꝫ ſabu
loſa conueniēter lapides letamen ⁊ cretaꝫ
accipiet. Formari autē debet vt ſupra dixi
cum in cōmuni de formatōe arboꝝ locutꝰ
fui. Sit aūt vno ſolo ſtipite cōtenta q̄ a ſex
pedibꝰ vſqꝫ ad decē erigať a terra vſqꝫ ad
ramos primos. Eideꝫ multa nocumenta
emergūt que alijs arboribꝰ plurimiſ q̃nqꝫ
eueniunt. ⁊ eaꝝ cura ſuperiꝰ eſt cōueniens
inſerta. Preterea tamen accidit eis ꝙ ſi ro
dantur fructꝰ eaꝝ ſunt amari. ⁊ ideo pluri
mum a pecore ſunt ſeruāde Itē cū timetur
ne pruina ledanť. nudenť radices eaꝝ ante
q̄ꝫ floreant. vt marcialis aſſeruit. Albertuſ
v̓o addit ꝙ lapidibus paruis albis cū are
na groſſa operianť. Et ſi ď pruina nō time
tur arena ſubmoueať ⁊ reponatur humuſ
Teneras nuces creare dicit Palladiꝰ mar
cialem aſſeruiſſe. ſi añ florem radicibuſ ab
laq̄atis aqua calida ꝑ dies aliquot infera
tur. Ex amaris dulces fiūt ſi circūfoſſo ſti
pite tribus digitis a radice fiat cauerna ꝑ

58

quā noxius humor exudet. vel mediꝰ tere
bꝛetur truncꝰ ⁊ melle ligni cuneus impꝛima
tur oblinitꝰ. Vel ſi circa radices ouis ſter-
cus aut parum ſuis infundas. vt Palladi-
us ait. Cōfixa clauis multis plurimū iu
uatur ad fructū. ⁊ maxime ſi aurei ſunt. vt
ait Albertꝰ. Si feraces ñ ſūt tede cuneum
terebꝛata radice mergamꝰ vel ſic ſilicez in-
ſeramus vt coꝛtice tegente claudat̄. Hec ar
boꝛ hoc habet pꝛopꝛiū ꝙ in ſenectute plus
fructificat eo ꝙ humoꝛ eiꝰ tūc a caloꝛe non
exiccat̄ ſicut in iuuētute. Fructꝰ eius colli-
guntur perticis excuſſi cū maturi ſunt. licz
acerbi ⁊ adhuc teneri a mulieribꝰ ⁊ maxīe
pꝛegnantibus cū multa auiditate petantur
Matura aūt ſunt amigdala cū coꝛtex cir
ca teſtā exiſtēs aperit̄ ⁊ ſeparat̄ ab ea. De-
coꝛiata aūt ſi aqua ſalſa lauētur cādida fi-
unt ⁊ plurimū duratura. Sz ſine aliqua ī-
duſtria vel cura ſeruant̄ in longū ſi fuerint
exiccata. Si difficulter coꝛiū dimittāt pale
is obꝛuta ꝯtinuo relaxabūt. Ex virgis ami
gdali fiūt optime virge clauaꝝ quibus mi
lites vtunt̄. Itē ex ſtipite eiꝰ iuxta radices fi
unt foꝛtiſſimi mazi ad ſcindendum ligna.
Amigdala dulcia calida ſunt ⁊ humida ī
medio pꝛimi gradꝰ. viridia tenuioꝛa ⁊ lau
dabilioꝛa ſunt q̄z ſicca ꝓpter eoꝛū humidi
tatē. Idcirco ſi ſicca in aqua calida vna no
cte excoꝛticata iaceāt fiūt in actione viridi-
bus vicina. Poꝛro ſi viridia priuſq̄z habe
ant coꝛtices aperturā edant̄. gingiuas cō-
foꝛtabūt. ſtomachiq̄z caloꝛē refrigerabunt
Dyaſcoꝛides idē affirmat ⁊ addit ꝙ caput
grauāt. caliginē nutriūt. venerē accendūt.
ſomnū faciūt ⁊ ebꝛietati reſiſtūt. Amigda
la amara calida ⁊ ſicca ſunt in ſecūdo gˢdu
valent ꝯ aſma ⁊ tuſſim ex frigiditate cū zu-
charo ad repꝛimendū eaꝝ amaritudinem
Oleū ipſoꝝ valet cōtra ſurditatē ⁊ ſaniē ī
auribꝰ immiſſum. Itez valet ꝯ lumbꝛicos
cū farina lupinoꝝ ſuꝑ vmbilicum poſita.
Itē valet optime ad mēſtrua ꝓuocāda cū
trifera magna ſuppoſitoꝛiū factū. Auicen-
na dicit ꝙ amigdala amara ſua ꝓpꝛietate
interficiūt vulpē ſi cū aliquo cibo comedā

tur ab ea. Itē cōferūt poſita ſupꝛa pannuz
⁊ lentiginez ⁊ cicatrices ⁊ ꝑcuſſiones ⁊ ap-
planāt ꝯtritionē faciei ⁊ cū radix coquitur
⁊ linit̄ ſuꝑ pannū ē medicina foꝛtis. Et coꝛ
tex ⁊ folia ſunt mūdificatiua ⁊ extenuatiua
⁊ ſanatiua vt dicit diaſcoꝛides ⁊ comedere
amigdala dulcia impinguat. Galienꝰ vō
dicit ꝙ aperiūt opilatiōes in epate mirabi-
li apertione amigdala amara.

De auellanis

Auellane note ſūt
Ex his quedā ſunt ſilueſtres que
in nemoꝛibꝰ ⁊ ſepibꝰ naſcunt̄. q̄dā
domeſtice. Silueſtres ſunt ꝑue ſapoꝛoſe
groſſam teſtā habentes. Domeſtice vō q̄
dam ſunt rotūde groſſe ⁊ quedā longe ex q̄
bus longe ſapoꝛoſioꝛes ſunt ⁊ citiꝰ matu-
rant̄. omnes tñ maturitatē fatent̄ cū a ſuis
folliculis ſeꝑant̄. que cū ad ſolē ſiccate fue-
rint diu ſeruātur. In oī fere aere ꝓueniūt.
loco gaudēt macro. frigido. humido. ſabu
loſo. licet in omni fere genere terre naſcant̄
⁊ cōualeſcant. Ponēde aūt ſunt in nucibꝰ
ſuis nec ampliꝰ duobꝰ digitis terra ſupꝛa
eas ducēda eſt. Meliꝰ tñ plātis ⁊ ſobole ꝓ
ueniūt mēſe februarij plātande ſunt. licet
menſe martij octobꝛis vl̄ nouēbꝛis plātari
poſſint ⁊ ꝯualeſcāt. Ex ligno huiꝰ arboꝛis
fiūt optimi circuli vaſoꝛū vini ⁊ arcꝰ ad ſa
gittandū ſatis boni. Auellane ſunt calide
et paꝝ ſicce ⁊ ſunt nucibꝰ frigidioꝛes et pō
ticioꝛes. eaꝝ enī coꝛꝑa ſunt ſolidioꝛa ⁊ ſpiſ
ſioꝛa vnctuoſitate carentia. Ideo plꝰ nuci
bus ſunt nutritiue. tardioꝛes tñ ad digerē-
dum ⁊ ad deſcendendū ex coꝛꝑe vētris. in
flationē in coꝛꝑe generāt. maxīe ſi cū interi
oꝛi coꝛtice comedāt ablato eo fiūt digeſti
bilioꝛes ⁊ vtiles antiquā habētibꝰ tuſſim.
p̄cipue ſi piſtate cū melle eſui dent̄. Itē eius
coꝛtex eſt ſtipticꝰ ⁊ ſtringit ventrē

De berberis

Berberi ſūt fructꝰ
cuiuſdā arboꝛis ꝑue valde ſpino
ſe ſicut arboꝛ mali punici. et ſunt

rotundi rubei quaſi ſubnigri ſicut fructus
ſpine albe aliquantulū oblongi. Plantā
tur vt mali punici frigidi ſunt ⁊ ſicci i ſcđo
gradu valēt ꝯtra febrilē diſtraſiam ſirupꝰ
ex eis ⁊ zucharo factꝰ cōtra calefactionez
epatis. puluis eoꝝ cū ſucco ſolatri ꝯficiat
⁊ epati ſupponať. Auicēna dicit ꝙ ſunt fri
gidi ⁊ ſicci in tertio gradu. dixit etiā ꝙ ſunt
vincētes colerā valde ⁊ ſcindūt ſitiz valde.
Huiꝰ fructꝰ arbuſtula optima ē ꝑ ſepibuſ
⁊ clauſuris ſi haberet plantaꝝ copia. q̄ qui
dem ꝑ ſationē fructꝰ vel ſeminis eiꝰ habe-
ri poteſt

De ceraſo

Ceraſus eſt arbor
nota ⁊ deſiderat aerē frigidū aut
tꝑatū. Calidū vō ſuſtinere nō pt.
In tepidis tñ regionibꝰ ꝑua ꝓueniūt cera
ſa. Mōtana vel i collibꝰ vel ꝓpe montes
ꝯſtituta regiōe letāť. Solū aūt deſiderant
poſitiōis humecte. Quedā ſunt dulcia q̄-
dā pontica. ⁊ hec magnā faciūt arborem. ⁊
ſua ſpōte directe ſurſum aſcēdunt. ⁊ hec ꝓ-
prie dicunť ceraſa. Alia vō ſunt vald' acria
⁊ hec arborē valde minorē faciūt ⁊ ſurſum
nō dirigūť ſ; ſolūmodo ꝑ latera diffundū
tur. ⁊ hec vocanť marene ſiue maraſce que
multas plātas faciūt ſuꝑ radices i circui-
tu ſuo valde radicibꝰ plenas ⁊ ad plantan
dū habiles. Plantāť ſemine eiꝰ poſito tēꝑe
octobris vel nouēbris. Virgulta etiā ipſiꝰ
ꝓ amminiculis poſita affirmāť a palladio
facile in arborē ꝓſilire. q̄ aūt ſeminibꝰ plan
tate fuerint ꝑdictis mēſibꝰ trāſplantantur
Inſeriť mēſe nouēbris vł ſi neceſſe ſit extre
mo ianuario. Ego aūt inueni eiꝰ inſitionē
factā tꝑe februarij ⁊ martij optime ꝓueni-
re. licet melior ſit eiꝰ ⁊ omniū arborꝝ gūmā
habentiū inſitio qñ gūma vel his non eſt
vel fluere deſinit. Varro aūt ſcribit ꝙ inſe-
riť tꝑibꝰ brumalibꝰ. h eſt a die duodecimo
decēbris vſq; ad kalēdas februarij. Inſeri
tur aūt optime ſub cortice ⁊ i trūco ſciſſo et
in ſūmitatibꝰ eiꝰ. ſ; q̄ in trūco inſerūt oēm
lanuginē auferre debebūt. Inſeriť in ſe. in
pruno. in platano. ⁊ vt q̄dā dicūt i populo
Amat ſcrobeſ altas ⁊ ſpacia largiora vide
licet. xxx. pedū vel. xl. aſſiduas foſſiones. pu
tari in ea putrida ⁊ ſicca debebūt ⁊ q̄ den-
ſius artata ꝓtulit vt areſcāt. Fimū ñ amat
atq; inde degenerat Formāť vt ſtipites dul
cium ab octo pedibꝰ vſq; ad duodeciz eri
gatur a terra plꝰ etiā vel minꝰ ſm ꝙ in leto
ſolo fuerit ł exili. ſtipes vō marenaꝝ acriuz
ſex pedibꝰ vel circa eleueť in altuz. Si cera
ſus hūore ꝯcepto putreſcat i trūco foramē
accipiat. Si formicas patiť vł alio modo
ledať ei ſubueniēdū eſt vt ſupra dixi cuz lo
cutꝰ fui de arboribꝰ i cōi. Ceraſa nō aliter
q̄; i ſole ſiccata ſeruāť. Vt ſine oſſibꝰ naſcā
tur ſic fieri debere aſſerit marcialł. Arborez
tenerā ad duos pedes recides ⁊ eā vſq; ad
radicem findes medullaz partis vtriuſq;
abradere ferro curabis ⁊ ſtatī vtraſq; ꝑteſ
vinculo ſtringas ⁊ oblinis fimo ſummaz
ꝑtē vel creta ⁊ lateꝝ diuiſuras poſt annuz
ſolidať dicta cicatrix. hāc plantā ſurculis q̄
adhuc fructū nō attulerint inſeris. ⁊ ex his
abſq; oſſibꝰ poma naſcēť. Ceraſa dulcia ci-
to de ſtomacho deſcēdūt ⁊ eoꝝ iuuamētū
ſtomacho ē ꝑuū. Et pōtica faciūt ꝯtrariuz
hoꝝ. Acetoſa vō deſiccāt plꝰ q̄; pōtica ⁊ cū
h incidūt ⁊ cōferūt ſtomacho fleumatico
pleno ſuꝑfluitatibꝰ. Diaſcorides aūt dicit
ꝙ humida molliūt ventrē ⁊ ſicca retinēt eū
Et gūmi eiꝰ cū vino ⁊ aq̄ mixtū curat tuſ-
ſim antiquā ⁊ meliorat colorē faciei ⁊ acu
it viſum ⁊ ꝓuocat appetituz ⁊ cū vino ſolo
cōfert lapidi.

Tuſſis

Lapis

De caſtanea

Caſtanea eſt ar-
bor nota. Ex his q̄dā ſunt dome
ſtice q̄dā ſilueſtres. Et domeſti
ce q̄dā ſunt mediocres fructꝰ faciētes q̄ ca
ſtanee dicūť. Et quedā faciūt fructꝰ valde
groſſos q̊s mediolanēſes marronaſ vocāt
Diligūt celi ſtatū frigidū ⁊ tepidū ñ recu
ſant. Si hūor aſſenſerit delectāť decliuis ⁊
opacis regionibꝰ ac maxie i ſeptētrionem
vſis Amāt ſolū molle ⁊ ſolutū non tamen

arenoſum. Jn ſabulo ꝓueniũt ſ꜅ humecto
Terra nigerrima illis eſt apta ⁊ carbũcu-
lus ⁊ tofus diligẽter infractꝰ. Jn agro ſpiſ
ſo ⁊ rubrica vix ꝓueniũt. Jn argilla et gla-
rea nõ pñt naſci. Serit̃ plãtis q̃ ſponte na-
ſcunt̃ ⁊ ſemine. S꜅ q̃ plãtis ſerunt̃ ita egre
ſunt vt biẽnio de eaꝝ vita ſepiꝰ dubitetur.
Serẽde ſunt ergo caſtaneis ſuis nouẽbri
⁊ decẽbri ianuario ⁊ februario. Eligẽde ſũt
caſtanee ad ſerendũ recẽtes grãdes matu
re. ſ꜅ ita faciendũ eſt vt durẽt vſq꜅ ad febru-
ariũ. Caſtanee in vmbra ſiccent̃ expãſe tũc
in anguſtũ ⁊ ſiccũ locũ trãſlate cumulate-
q꜅ diligẽter fluuiali opiant̃ arena. Poſt di
es xxx. eas arena remota in aquã frigida꜅
mittes q̃ ſane ſunt mergũt̃ q̃ ſupnatãt non
valẽt. Jtẽ quas ꝓbaſti lit̓r obrues et pꝰ xxx
dies iteꝝ ꝓbabis. ⁊ h̓ cu꜅ tertio feceris ad
veris initiũ ſerere debebis q̃ mãſerint illi-
bate. Aliq̃ in vaſculis ſuant arena pariter
immiſſa. paſtinari ergo locꝰ debebit q̃ hu-
ic deputat̃ arbuſto altitudine pedis vniuſ
⁊ ſemis vel duoꝝ vel totꝰ vel ſulcis ĩ ordĩe
deſtinatis. aut terre aratris reſolui q̃ fimo
ſatiatus ⁊ redactꝰ in puluerẽ caſtaneaꝝ ſe
men accipiat. nõ ampliꝰ pedis dodrãte de
merſum vnicuiq꜅ ſemini. ꝓpter nota꜅ ſur-
culus d꜅ affigi ⁊ ip̃a ſemina ſimul trina vł
quina ponant̃. ⁊ inter ſe q̃ttuor vel triũ pe
dum ſpacio ſepata. quas cũ transferre pla
cuerit binas plãtas trãſferre debebit. ita tñ
q̃ in nemoribꝰ ſpiſſiores. in agris v̓o ſemia
libus rariores ſc꜅. xl. pedũ diſtantes vt poſ
ſint p latera ꝯuenient̃ diffundi plantentur.
Locꝰ tñ deductoria liq̃ris accipiat ne inci-
dens huor limo germẽ extinguat. Inſerit̃
mẽſe martij ⁊ apł ⁊ maij in ſe ⁊ ĩ ſalice. ſ꜅ in ſa
lice tardiꝰ ꝓuenit ⁊ maturat̃. Jn cortice in-
ſeritur ⁊ inoculat̃. et meliꝰ inſerit̃ ad buccel
lum h̓ modo. ꝑcidat̃ arbor nobilis generiſ
⁊ cũ ſequẽti anno pullulauerit ad modu꜅
populi. colligant̃ ſurculi añq꜅ gemmẽt. ⁊ ĩ
frigido ⁊ vmbroſo loco ſeruent̃ obruti. vt
poſtmodũ de mẽſe aprilis ⁊ maij habeant̃
⁊ tũc ex eis cõmode fiet inſitio ad buccellũ
vel more emplaſtri. Q꜅ ſi multas fieri inſi

tiones oportet ex ſurculꝭ inſerẽdis multi fi-
ant buccelli cũ gẽma lõgi ſm latitudinem
vniꝰ groſſi digiti ⁊ pluriſ. deinde inciſo ſur
culo inſerẽdo in loco ꝯgruo ⁊ cortice ĩ tres
vel q̃ttuor ꝑtes ſciſſo. eligat̃ buccellꝰ equa-
lior ſtipiti. q̃ tantũ deprimat̃ inferiꝰ ꝙ eq̃t.
⁊ cortex eleuatꝰ longꝰ minus buccello for-
metur. ⁊ q̃d excorticatũ eſt ſupra buccellu꜅
totaliter incidat̃. Nouũ caſtaneũ circũfo-
di debet aſſidue mẽſe martij ⁊ ſeptẽbris. in-
crementũ magis acq̃rit ſi putationibꝰ ad-
iuuetur. Jn nemoroſis locis depreſſiꝰ. Jn
agris v̓o q̃ ſeminãtur altiꝰ in eis rami for-
ment̃. Caſtanee colligunt̃ cũ ꝓpter maturi
tatẽ de ericijs ſuis ceciderũt in terrã vel cũ
in eis apparere incipiũt excutiunt̃ perticis.
⁊ collecte cũ ericijs in aceruũ intra ſepẽ ro
tundã timore porcoꝝ coaceruant̃. ⁊ cu꜅ ſic
in carzarã alias gazara q̃buſdã diebus ſte
terint aperiunt̃. ⁊ he meliores q꜅ ꝑdicte ſũt
ad ſeruandũ virides q̄ vſq꜅ ꝑ totũ martiũ
poſſũt virides ſuari ſ꜅ alie q̃ mature ab ar
bore cadũt vſq꜅ ad q̃ndecim dies ſolũ non
ſeruant̃ virides ſed ad fumũ poſite vt ſiccẽ
tur diu ſeruari pñt ⁊ ſaporoſiores ceteris
eſſe dicunt̃. Seruãtur virides ĩ ſabulone.
vt dixi. vel in cratibꝰ ad fumũ duobus fere
menſibꝰ poſite vt poſtmodũ deſiccate mũ
dentur ⁊ diu ſeruent̃. Lignũ caſtanee opti
mum eſt in domibꝰ ⁊ mirabilis durabili-
tatis ſub terra ⁊ ad pluuiaſ extra tecta. ⁊ iõ
ex eo fiũt optimi pali ꝓ vineis ⁊ ꝑgularijs.
Et ex eo fiunt optime vegetes ⁊ tine ⁊ vaſa
in q̃bꝰ caſtanee ſicce ſeruant̃. Caſtanee ſm
Jſaac calide ſunt in p̓mo gradu ⁊ ſicce ĩ ſe-
cundo Significatio caloris eaꝝ ẽ dulcedo
earũq꜅ ſaporoſitas ⁊ ponticitas ĩnuit ſic-
citatẽ. Et ad digerendũ ſatis ſunt faciles ⁊
nutribiles nõ multu꜅ ſtiptice vel diuretice
ſunt. Si aſſent̃ eaꝝ corpꝰ rarificat̃ ⁊ ĩ aqua
elixent̃ quia eaꝝ cõplexio tempat̃ ex aque
mollicie ⁊ humiditate ſunt boni chimi in
corpe generatiue ⁊ ſiccitatẽ pectoris et cor-
poris temperamentũ ⁊ vrine difficultate꜅
diſſoluũt. Colerici eas cum zucharo come
dant fleumatici cũ melle. Jtẽ he ſm medi-

cinam virtutẽ babẽt laudabilẽ qꝛ abomīa
tionis ⁊ vomit⁹ cõſtipatiue ſunt ieiuniqꝫ
inteſtini cõfoꝛtatiue. Catbaplaſma quoqꝫ
ex eis cuꝫ oꝛdei farina ⁊ aceto ſiue vino fa-
ctum ⁊ ſup mãmillaꝝ tumoꝛẽ poſitum eis
potenꝭ auxiliabiꝭ. Caſtaneaꝝ quidẽ cortici
bus vſtis ⁊ pulverizatis. ⁊ cũ ſappa tpatis.
capitiqꝫ adoleſcẽtis in modum catbaplaſ
matis poſitis eoꝝ capillos cõfoꝛtat et au-
gmentat ⁊ cõtra alopiciã valet. Auicenna
dicit ꝙ in caſtanea eſt abſterſio ⁊ inflatio
in ventre inferioꝛe ⁊ ſtipticitas ⁊ confoꝛtat
membꝛa ⁊ eſt tarde digeſtionis ſꝫ eſt boni
nutrimenti. ſi ergo cũ zucbaro miſceaꝭ eiuſ
nutrimentũ eſt bonũ. Galien⁹ dicit ꝙ ẽ nu
tribilioꝛ omnib⁹ granis adeo ꝙ eſt ꝓxima
granis panis

De coctano

Coctan⁹ ſiue cito-
nius eſt arboꝛ nota. Et ex bis q̃-
dam ſunt q̃ faciũt pira citonia. et
be arboꝛes maioꝛes ſunt ⁊ minoꝛa babent
folia Et quedã ſunt arboꝛes minoꝛes ⁊ la
tioꝛes babẽtes frõdeſ. quaꝝ fruct⁹ pꝛopꝛie
vocanꭞ coctana ſiue citonia. Amãt locuꝫ
frigidũ ⁊ bumectũ ſi in tepido ponãꭞ opuſ
eſt illis irrigatione ferunt tamen ſtatũ me
diocris ſitus inter naturã frigoꝛis ⁊ calo-
ris ⁊ in planis ⁊ decliuib⁹ ꝓueniũt magis
tñ inclinata ⁊ cõuexa deſiderãt Terrã de-
ſiderant ſatis pinguẽ ⁊ in ſoluta magis q̃ꝫ
creta letanꭞ. Plãtanꭞ plãtis cũ radicibus
iuxta ipſas arboꝛes inuẽtis. Itẽ taleis ⁊ ca
cuminib⁹ in locis calidis de mẽſe octobꝛiſ
⁊ nouẽbꝛis. frigidis vº martij et febꝛuarij.
Temperatis vtroqꝫ tpe ſeri poſſunt Ita lõ
ge ponẽde ſunt ſm Palladiũ ne alteram
quatiente vẽto ſtillicidiuꝫ tangat alterius
Menſe febꝛuarij inſerunꭞ meli⁹ in trunco
q̃ꝫ coꝛtice in ſeipſas. Inſeranꭞ autẽ nouel-
le arboꝛes quib⁹ ſucc⁹ ĩ coꝛtice eſt. Si ma-
ioꝛ eſt circa radiceꝫ meli⁹ inſeriꭞ. niſi coꝛtex
et lignũ bñficio loci adberẽtis bũeſcat. Itẽ
recipiũt in ſe ſurculos ꝓpe oĩs generis. ſcꝫ
punici ſoꝛbi omniũ maloꝛũ q̃ melioꝛa pꝛo
ducunt. Dũ minoꝛ eſt iuuaꭞ ſtercoꝛe Ma
ioꝛ vero cinere vel crete puluere ſemel toto
ãno miſſo radicib⁹. Poma ĩ bis cito ma
tura ⁊ maioꝛis ꝓuentus aſſiduus bumoꝛ
efficiet. Rigande ſunt quotiens celeſtis ne
gatur infuſio ⁊ circũfodiende locis calidiſ
octobꝛi ⁊ nouembꝛi. locis frigidis febꝛua-
rio et martio. ⁊ niſi circũfodiaꭞ aſſidue aut
ſterilis efficiꭞ aut eius poma degenerant.
Foꝛmãtur vt vnũ ſoluꝫ ſtipitẽ babeant q̃t-
tuoꝛ vel quiqꝫ pedib⁹ eleuatũ a terra Pu
tande ſunt ⁊ a nocumẽtis ſeu viciosis om
nibus liberãde. Si egra eſt arboꝛ amurca
equaliter mixta aqua radicib⁹ debꝫ infun
di qd̃ annis ſingulis factũ cuſtodiet a vici
is. ſꝫ arboꝛis lõge derogabit etati vt ait pal
ladi⁹ Colligunꭞ coctana menſe octobꝛi cũ
aduenięte pꝛuina maturitatẽ aureo colo-
re fatenꭞ ⁊ que magis odoꝛifera ſunt debẽt
eligi. Si ꝑ cotilidõnes ſuſpendãꭞ ĩ frigida
regione foꝛte durabũt ꝑ annũ et amplius.
vel ſeruanꭞ inter binas tegulas poſita ſi lu
to ex omni ꝑte claudanꭞ vel ſi defricto inco
quãtur aut paſſo. Alij ſiccis locis tantum
reponũt a quib⁹ vent⁹ excludiꭞ. Alij ĩ mel
le dimittũt in quo genere condiendi ſatis
matura diligunꭞ. Alij milio obꝛuũt vel in
paleis ſeparata demergunt. Alij vaſculis
optimo vino plenis immittũt. Alij dolijs
muſti immergũt qd̃ ⁊ odoꝛatũ vinuꝫ red-
dit. Ex citonijs fiunt bone ⁊ ſpiſſe ſepes ſpi
nas tñ non babẽt ſed ingreſſum beſtiarũ
inbibent ⁊ quãdoqꝫ fructũ ferunt ⁊ inciſe
ſatis igni reſpondent. Citonia vt ait Iſaac
generaliter diuiduntur in duo videlicet in
crudum ligneũ et perfecte maturatũ. Cru
dum itaqꝫ ligneum peſſimum eſt ⁊ duriſſi
mum ad digerendum et nibil nutrit Idcir
co ea omnino vitare opoꝛtet. Maturatũ
vniuerſaliter frigidum eſt in fine ꝓmi gra-
dus. ſiccum in medio ſecundi. Pꝛopterea
ponticitas ĩ eis maioꝛ eſt q̃ꝫ in ceteris ma
lis. Ideo valet ad ſanguinis fluxum ⁊ ege
ſtionem ac vomitum. Confoꝛtatiuum eſt
ſtomacbi ſi moꝛetur in eo. Et ſi comedã-
tur ſtomacbo vacuo conſtringit ventrem

Si post cibū accipiaꝛ laxat. cōprimēdo et constringēdo os stomachi. Sȝ ex his quedam sunt pōtica et quedam dulcia. Pontica ꝛ stiptica frigidiora sunt ꝛ ad digerendum duriora. ꝛ ideo nō sunt cuȝ carne sua edēda sed liquor eiꝰ tantū. Nā stomachū cōfortat. vrinā ꝓuocat ꝛ egestionē vomitū qȝ ꝯstringit. Et si cū carne edanꝛ ingeniari oportet vt carnis duricies auferaꝛ vel elixando aut supra aquā calidam apponēdo. aut qđ meliꝰ est scindanꝛ. ꝛ abiectis granis mel in cōcauitate ponaꝛ ꝛ excorticenꝛ ꝛ in lino vel stuppa vel qđ meliꝰ est in pasta inuoluta in cineres calidos mittanꝛ. sic eniȝ erunt stiptica valde ꝯfortatiua. Acetosa sꝫ tiliora ꝛ penetrabiliora sunt. ideo sitim extinguūt ꝛ acumen colere rubee ꝛ vomitui colerico ꝛ egestioni cōferūt. vrinā ꝓuocāt. ꝛ vim appetitꝰ augēt. odor eaꝝ vomitū prohibet. ꝛ succꝰ post vinū bibitus deponit fumum salientē ad caput. Vñ dicit Auicenna ꝙ citonia ꝯferūt vomitui ꝛ ebrietati ꝛ sedant sitim ꝛ cōfortat stomachū recipientē supfluitates ꝛ cōferunt dissenterie. ꝛ qñ sumunꝛ post cibum soluūt adeo ꝙ qñ plurimū ex eis sumiꝛ extrahūt cibū añ digestionem Dulcia vō sunt magis tꝑata q̄dđam caloris habētia. vñ vis eis manifesta nō inest ad sitim extinguendā vel calorē

De citro

ARbor citri nota est. desiderat acrē calidū sȝ irriguis ꝛ maritimis locis maxime gaudet qbꝰ humor exundat. Si qs tñ hꝫ genus arboris ī regione frigida nutrire desiderat loco parietibꝰ munito. vel in ptē meridianā verso disponat hāc arborē. sed hibernis mensibꝰ tectū stramine velet agresti vt vbi etas refulserit aeri arbor nuda ꝛ secura redditur. Terrā rarioris nature desiderat. mēse martij seriꝛ multis modis. s. semie. ramo talea ꝛ claba. Si granis velis serere ita facies. terrā in duos pedes fodies ꝛ eidē cinerem miscebis. breues areas facies vt vndecunqȝ ꝑ cānales aq̄ decurrat. In his areis palmarē scrobē manibꝰ aperies ꝛ tria ḡna deorsum versū cacumine iuncta ꝯstitues. ꝛ obruta q̄tidie rigabis. Citiꝰ ꝓcedent si beneficio aq̄ tepētis vtaris natis germinibꝰ. semꝑ ꝓxima herba runceꝛ. potest hinc trima plāta trāsferri. Si ramū velis ponere: nō ampliꝰ sesquipede debebis immergere ne putrescat. clabā seu cōmodiꝰ est q̄ sit manubrij grossitudine longitudine cubitali. Ex vtraqȝ pte leuigeꝛ nodis ꝛ aculeis recisis sȝ integra sūmitate gēmaꝝ ꝑ quas spes futuri germinis itumescat. Diligentiores tñ fimo bubulo adlinūt vtriqȝ qđ summū est. vel marina alga vestiunt vl' argilla subacta ptis vtriusqȝ extrema cooperiūt. atqȝ ita in pastinato solo deponūt. Talea ꝛ gracilior ꝛ breuior esse pt. q̄ silr vt claba mergetur. sȝ talea palmis duobꝰ supsit claba ois obruiꝛ. alijs arboribꝰ nō debet annecti. Talea siue claba eiꝰ calidissimis regionibus ꝑ autumnū poniꝛ. frigidissimis iulio ꝛ augusto positas ꝛ q̄tidianis irrigatiōibꝰ almatas Palladiꝰ vsqȝ ad poma ꝛ magñ incremēta ꝑduxisse affirmat. Inseriꝛ mēse apli locis calidis. maio frigidis. nō sub cortice sȝ scisso trūco circa ipsas radices ꝛ ī piro et moro sm quosdā. gaudēt assidua fossiōe ꝛ hinc ꝑueniunt poma maiora nisi q̄ arida sunt rarissime debemꝰ abscindere. Hec arbor pomis nō caret cū humoris abundantia maturis se acerba substituāt. Acerboꝝ vero etatē florentia cōsequātur orbē quendam cōtinue fecunditatis sibi administrāte natura. Feruntꝛ acres medullas mutare dulcibus si per triduū mulsa aqua semina ponenda macerenꝛ ꝛ ouino lacte. Aliq̄ mēse februarij truncum aliquo foramine ab imo terebrant ita vt altera parte nō exeat. ex hoc humorem permittunt fluere donec poma formētur. tunc foramen luto replēt sicqȝ quod est medium dulce fieri confirmant. Poma eius possunt in arbore fere toto anno seruari vel in paleis Meliusqȝ si vasculis quibuscūqȝ claudanꝛ. Poma citrina sm Isaac ex quattuor rebꝰ sunt cōposita. prima est cortex. secunda est caro.

tertia medulla. quarta ſemen Cortex eſt ca
lidus in primo gradu ſiccus in ſecūdo. qđ
acumen eiuſq3 odor oſtendūt. eius tamen
ſubſtātia dura eſt ⁊ ſolida. Idcirco nō eſt
ꝑ cibo accipiēda. ſed ſi exigua ps eius pro
medicina ſumat̃ ſtomachū cōfortabit ⁊ di
geſtiuā vim adiuuabit. bonūq3 odorē pre
ſtabit. atq3 erit cōtra venenū mortiferum
potēter cū vino datus. Qui ſicc⁹ inter pā
nos miſſus eos a tineis ꝯſeruat icolumes
Itē ꝑgnantib⁹ datus eſui eſcaꝝ irrationa
bilem appetitum curat. Caro aūt frigida eſt
⁊ humida in ꝑmo gradu. vnde ē ſtomachi
refrigeratiua ⁊ ad digerendū difficilis pro
pter eius duriciē. quapropter neceſſe ē ſto
macho exinanito añ omnē cibū accipi cū
melle ⁊ zucharo. ⁊ ſi in medio vel ī fine prā
dij edatur fit cauſa ⁊ materia dure ac groſ
ſe febris. Medulla vō ſubtilis eſt ⁊ aquo
ſa omniq3 caret nutrimēto. Sed hec ē du
plex. q2 quedā eſt inſipida quedā3 acetoſa.
Inſipida frigida eſt ⁊ humida in ſecundo
gradu. vñ calorē refrigerat ⁊ ſitim mitigat
Acetoſa vō frigida eſt ⁊ ſicca in ſecundo g̃
du. Virtutē habet incidentē extenuantē et
refrigerantē. Idcirco fit caloris epatis mi
tigatiua ⁊ ſtomachi ꝯfortatiua. Virtutem
appetitiuā excitat ⁊ acumini colere rubee
mitigationē ꝑbet. ſitientibus pfecte ſubue
nit. Suſpitionē ac triſticiā de colerica car
diaca generatā remouet. Egeſtionē vomi
tumq3 colericū ſedat. Impetigines ac len
tigines cū ea fricatas deſtruit. qđ teſtatur
q2 pāni incauſto madefacti cū ea purifica
ti ad priſtinū redeūt colorē. Semē calidū
eſt ⁊ ſiccū in ſecundo gradu qđ ſua amari
tudo oſtēdit. Ideoq3 ſm cibū eſt incōueni
ens. ſed ſm medicinam eſt ſalubre. apoſte
matū q3 diſſolutiuū ⁊ cōtra venenū propi
natū cū vino Frōdes q3 ipſi⁹ arboris quia
ſunt odorifere ⁊ quiddā acuminis habēt.
ſunt corticibus pomoꝝ ꝓpinqua in iuua
minis actione

De corno

Cornus eſt arbor
parua que licet naſcat̃ in nemorib⁹ ⁊ ſit cō
muniter arbor ſilueſtris tñ q2 domeſtica
ta ꝑ cultū facit fructū ad quedā vtilem. iō
de ipſa dicā. Hec arbor fere omnē aerē ſu
ſtinet. ⁊ in omni terra ⁊ maxime pingui et
humida cōualeſcit. Plantat̃ ſemine ſuo ⁊
plantulis q̃ cum radicib⁹ iuxta ipſas inue
niuntur. Fructus eius maturitatē fatetur
cum ex rubedine colorē nigrū aſſumpſit. et
facile ab arbore cadit. Ex ligno hui⁹ arbo
ris quia duriſſimū eſt ⁊ tenax fiūt optimi
dentes molendinoꝝ ⁊ manubria malleoꝝ
⁊ virge ad triturandū frumēta ⁊ garminā
dum lanā. ⁊ generaliter omnia q̃ ligni du
riciem ⁊ tenacitatē requirūt. ⁊ ideo vtile ē
ex eis facere ſepes vbi ñ eſt neceſſaria clau
ſura ſpinaꝝ. nā hec arbor ſpinas nō habet.
Et q2 non habet ipſaꝝ plantarū copia fiat
ſeminariū de ſemine eius tarde collecto ⁊
ad ſolē ſiccato. ſeminent̃ aūt de menſe octo
bris ⁊ nouembris. Corna valde pōtica ſūt
⁊ ſtiptica. ⁊ quāto min⁹ ſunt nigra tanto
magis ſunt pontica ad vſum cibi nō cōpe
tunt. ſed ꝓpter medicinā valent ad vētris
fluxū ⁊ vomitū ꝯſtringendū qui fit ex acu
mine colere ꝓpter ipſoꝝ frigiditatē et ſtip
ticitatem. Itē ex eis fit optimū acetū ſi pi
ſtentur ⁊ cū fortiſſimo aceto miſceantur ⁊
in panes formata ⁊ ſiccata ſeruent̃ ⁊ vino
cū opus fuerit miſceant̃

Contra vomitū et fluxū ventris

De ficu

Ficus eſt arbor
nota. Et ei⁹ quidē diuerſitates
ſunt multe. Ideoq3 vnuſquiſq3
illa genera eligat que in loco in quo plan
tare deſiderat vel in ſimili videt melius ꝑ
uenire. hoc tñ ꝓuideat vt in locis aridis et
macris nō plantet eas que a tempe magni
eſtus in talibus locis ab arbore cadūt Itē
in locis non tutis non plantet ea genera q̃
ante folia ficus producunt. Hec arbor ae
rem calidum vel temperatum deſiderat ⁊
in mediocriter frigido cum hominis auxi
lio ſuſtentatur. videlic3 ſi eſt ab oriēte ⁊ me
ridie diſcooperta. et ab alijs duab⁹ ꝑtibus

aliquibus obſtaculis munita. Itē nō im-
pinguet terra eius ne eā nimis tenerā hy-
ems inueniat. et tunc ſtipes eiꝰ paleis mu
niatur vſqʒ ad ramos circū quaqʒ ligatis
⁊ ſupra terrā circa pedē ſimꝰ animaliuʒ re
cens ponat̄ ⁊ maxime colūbinus qui rece
dente frigore poſt hyemē auferat̄ niſi ter-
ra fuerit macra nimis. frigidū vͦo aereʒ re
cuſat. Terrā pinguem vel mediocreʒ deſi
derat. ⁊ in macra etiā ⁊ ſicca quedam eius
ſpecies defendunt. in qua ſicciores ⁊ dulci
ores fructꝰ pueniunt. In pingui vͦo et hu
mida aquoſiores ⁊ minꝰ dulces. magiſqʒ i
ſipidi ⁊ groſſiores. Plantat̄ plātulis aliū-
de acceptis locis ſiccis menſe octobris vel
nouembri. Tempatis menſe februarij. fri
gidis vero menſe martij vel aprilis. cū ta-
leam vel cacumen ponas. vltimo martij vl'
in menſe aprilis. cum ei ſe viridior ſuccꝰ in
fuderit. Si cacumen ponas ramū bimuʒ
vel trimū ab auſtrali pte decides. ⁊ ſic ob-
rues vt diuiſa cacumina terra interiacēte
velut tres ſurculos reddant. Taleā ſic po-
nemus vt ei leuiter ab vna pte diuiſe lapi-
dem mergamꝰ infiſſo. eligende ſunt plāte
in quibꝰ frequens nodus exuberat. q̄ vero
nitide ſunt ⁊ oculos ſuos p longa interno
dia diſtulerūt ſteriles eſſe credunt̄. Si plā
tam fici nutrias in ſeminario. et maturaʒ ī
ſcrobem trāſferas poma generoſiora pro
ducet. Scrobes amat altas ⁊ magna inter
ualla ꝓpter longitudinē radicū eiꝰ. In lo-
cis frigidis ficus ſeramus que cito ꝓueni
unt. vt ante imbres genꝰ hoc poſſit occur-
rere. Calidis vero ⁊ eſtuoſis eam que ſero
maturat. Ficus inſerit̄ menſe aprilis inter
corticem. vel ſi nouelle ſunt arbores ſciſſo
ligno. ſtatimqʒ operiendū eſt ⁊ ligandum
ne ventus intro eat. Meliꝰ compꝛehendunt
ſi circa terrā reciſa inſerātur arbuſta. Ali-
qui et iunio menſe inſerūt. Varro ſcribit ꝙ
ea que verno tpe inſerebātur poſſunt etiā
circa ſolſticiū inſeri vt ficus. qꝛ denſa mate
ria nō eſt. ⁊ ideo ſequit̄ calidiorē. A quo fit
vt in locis frigidis ficeta fieri non poſſunt
aqua recēti in ſicco munita tenellū eniʒ ci
to facit putrem. Itaqʒ canicule ſigno com
modiſſime exiſtimat̄ ea inſeri. Que aūt na
tura minꝰ ſunt mollia vas aliqđ ſup liget.
vnde ſtillet lente aqua. ne priꝰ exareſcat ſur
culus q̄ʒ cōualeſcat. Cuiꝰ ſurculi corticem
integrū dicunt ſeruandū ⁊ eū ſic exacuen
dum vt non denudes medullā ne extrinſe
cus imbres noceant aut nimiꝰ calor. argil
la oblinendū ac libro obligandum. Catho
aūt ſcribit ꝙ etiā p vindemiā ficꝰ inſeri pt.
Surculꝰ eſt legendꝰ anniculus. Inutilis
enī credit̄ minoris vel maioris etatis. Iteʒ
inoculari ſiue emplaſtrari ficꝰ poteſt et ad
buccellū inſeri poteſt menſe iunij ⁊ iulij. tū
ad buccellū fieri pōt ⁊ mēſe aprilis et maij
Inſerit̄ aūt in caprifico ī moro ⁊ ī platano
⁊ oculis ⁊ ſurculis vt Palladiꝰ ait. ⁊ in ſe
multo meliꝰ. Gaudet aſſidua foſſione. cui
mltū pderit ſi p autumnū ſtercꝰ apponas
maxime de auiarijs. Format̄ ficus in locis
frigidis vt vnū ſolū habeat ſtipitē a terra
modicū eleuatū. q̄ ſic meliꝰ a frigore defen
datur. In locis vͦo calidis vnuʒ vel plures
dūmodo nō vltra tres vl' quattuor ſtipites
habeat p dñi volūtate. Recidēda ſunt ī ea
quecūqʒ aut putrida aut male nata repe
ris. ⁊ ea ratiōe putāda eſt. vt inclinata per
latera poſſit expādi. Truncꝰ arboris ſcari
ficandus eſt q̄ loco tumet vt poſſit humor
fluere ne vermes creet. qui ſi creati fuerint
vncinis ferreis tollātur a fico. Alij ſolā cal
cem viuam latebris vermiuʒ apponūt. Si
formice moleſte ſūt rubrica butiro et pice
liquida mixta circa truncū debet induci. ſi
fructus ſuos velut egra pijcit. aliqui radi
ci terebrate cuneum figunt. vel ſecuri arbo
ris corium ſepe pſcindūt cū folia incipiūt
producere fici. Ut multū ⁊ pinguem ferat
fructum in principio germinis cacumina
ſumma didicimꝰ. Vel hoc tantū cacumen
quod ex arboris medietate procedit. Ut fi
cus cito maturet ſuco cepe longioris cuʒ
oleo ⁊ pipere mixto vnge poma qñ groſſa
incipiunt ſubrubere vt Palladiꝰ ait. Sed
tunc ſine aliquo medicamine propinque
maturitati exiſtunt. Ficus virides ſeruari

poſſunt. vel in melle ordinate ne ſe ꝯtingāt
vel ſingule intra viridē cucurbitā clauſe lo
cis vnicuiqꝫ cauatis vt ait Palladiꝰ Sic
centur aūt ꝛ ſeruent̄ hoc modo quo cāpa
nia tota cuſtodit. In cratibus ficꝰ expandi
tur vſqꝫ ad meridiē. et adhuc mollis in q̄
luꝫ refundit̄. tūc calefacto furno ad panis
coquendi modū. ſuppoſitis tribꝰ lapidibꝰ
ne ardeat qualiſ includitur ꝛ clauſo furno
vbi bis cocta ficus fuerit ſicut eſt calida in
terpoſitis folijs ſuis in vas fictile claudat̄
bene picatū denſius preſſa ꝛ operculo dili
gentius obducitur. Si pluuijs abundan
tibus crates nō poſſis expādere. ſub tecto
eas ita cōpones vt ſemipede erigāt̄ a terra
ꝛ eas ad vicē ſolis cinis ſubiectus vaporet
ꝛ ſubinde ficus ſicut eſt diuiſa vertatur vt
ficorum coria ſiccētur. ꝛ pulpe tūc duplica
te in ciſtellis ſeruent̄ aut loculis Alij matu
ras mediocriter ficus ꝛ diuiſas in cratibꝰ
expandūt totas ſole ſiccādas et nocte reci
piunt ſub tecta. Ficus ſicce cum pinguedi
ne ſua ſeruātur ſm hyſpanoꝝ morē h̄ mo
do. ſiccent̄ mediocriter ꝛ optime refrigera
te in vaſe aliquo cōponant̄ ꝛ bene ponde
rate ſeruentur. Ficus ſciſſe quas ceſenates
optimas habēt ꝓcurant̄ ab eis hoc modo
Colligūtur ficus graſſule mediocriter hoc
modo mature. ꝛ ad ſolē ꝑ biduū integre di
mittūtur. deinde pinguiores ſcindūtur ꝑ
medium ex trāſuerſo. ꝛ iterū parte interio
ri ad ſolē conuerſa duobꝰ vel tribꝰ diebus
ſiccant̄. ꝛ duabꝰ ſimul iunctis. et iterꝝ duo
bus vel tribus diebꝰ ad ſolē relictis tandeꝫ
in teſta ponunt̄. ꝛ iterꝝ ad ſolē triduo dimit
tuntur. Deinde in ſcrinio ꝑ. xv. dies tenent̄
ꝛ poſtea iterꝝ ad ſolē ſi neceſſariū videbitur
reponunt̄. quibꝰ poſtea refrigeratis in ali
quo vaſe ſtricte fortiter ponderant̄. Et ca
ue cū ſiccant̄ ꝙ rorē vel pluuiā nuſq̄ꝫ tāgāt
Ficus ceteris fructibꝰ laudabilior et nutri
bilior eſt ſꝫ groſſos creat hūores. Viridis
quedā eſt cruda nō ꝑfecte matura ꝛ q̄dam
ꝑfecte matura. Cruda nō bene matura pa
rum eſt calida magis groſſa ꝓpter domi
nium terreſtris ꝑtis in ea. Unde Ipocras
Ficus q̄nto longinq̄or a maturitate. tāto
minꝰ calida eſt ꝛ magis groſſa. Perfecte
matura eſt calida in primo gradu ꝛ tempe
rata inter humiditatē ꝛ ſiccitatē. Ficꝰ ex tri
um reruꝫ cōpoſitione cōſiſtit ſcꝫ ex ſemine
pulpa ꝛ cortice. Seminis nutrimentū nul
lum eſt vt arene vel lapidis. Cortex ſiccus
eſt vt cutis. propterea duriſſimus ad dige
rendum. Caro nutribilior ſolubiliorqꝫ exi
ſtit. Sicca v̓o ficus calida eſt in ꝑ̓ncipio ſe
cundi gradus. ſicca ī medio primi. ob quā
rē calefacit ꝛ ſitim creat. ꝛ in colericos mu
tatur hūores. ceteris tn̄ fructibꝰ nutribilior
eſt minuſqꝫ inflatiōis habet. ſꝫ ſi ſuꝑfluos
in ſtomacho humores īueniat dura fit ad
digerendū. ad corruptionēqꝫ mutat̄ ꝛ in
flationē ꝛ ventoſitatē generat ꝛ peſſimum
ſanguinē. in ſuꝑficie etiā corꝑis pediculoſ
creat. Si aūt humoribꝰ mundificatū inue
niat bene digerit̄ ac ſanguinē laudabilē fa
cit. corpuſqꝫ mūdificat ꝛ pulmoneꝫ renes
ac veſicā humoribꝰ groſſis. Qui vult eius
noxietates vitare ieiunus accipiat. et poſt
ip̄as piper vl̓ ꝫinꝫiber ꝛ vt laudabilē ſangui
nē generet nuces ſimul aut amigdala mā
ducet Itē ſm medicinā valet ſi cū yſopo co
quat̄ pectꝰ pulmonēqꝫ mūdificat. Tuſſim
diuturnā emendat. Gargarizata cū apozi
mate eiꝰ in cānalibꝰ pulmonis apoſtema
diſſoluit. Cocta in vino ſi cliſtere fiat valet
ad dolorē ventris q̄ ex groſſis humoribus
ꝓcedit. Auicēna p̄terea dicit ꝙ eſt alba me
lior. deinde rubea ꝛ poſtea nigra. et ſuccuſ
folioꝝ vehemētis eſt calefactōis ꝛ abſterſi
onis. ꝛ in ip̄a q̄dē eſt lenificatō vltima ꝛ lac
quidē eius coagulat liquefactionē ſangui
nis ꝛ lactis ꝛ calefacit alias liq̄facit coagu
latū. Et illa quidē q̄ eſt humida velocis ē
nutrimēti. Et ramis q̄dē fici ineſt tantum
ſubtiliatōis ꝙ q̄n caro coquit̄ cū eis diſſol
uitur. et ficuū decoctō ꝯfert apoſtematibꝰ
gutturis ꝛ apoſtematibꝰ radicū auriū gar
garizata. lac eiꝰ ꝯfert pūcture ſcorpiōis in
unctū ꝛ ſimiliter rutele. et ſilr̄ illa q̄ eſt ima
tura aut folia recētia ponit̄ ſuꝑ morſuꝫ ca
nis rabioſi ꝛ cōfert

Pectus pulmonē mū dificat

Tussis

Aposta gutturis

De lauro

Laurus eſt arbor ſatis magna cuiꝰ frondes ſunt late longe ⁊ ſolide. ſemper virides ⁊ odorifere valde q̄ arbor orbatā facit que ē fructus paruꝰ niger. In omni fere aere ꝓuenit ⁊ maxime in tēpato vel calido delectatur. Terrā ſolutā ⁊ maritimam diligit. Plantaṫ ramis ⁊ ſurculis aut ſemine eius de menſe martij. ꝓpter cum humor ad corticem ramoꝝ ꝑuenerit. Eius frondes ⁊ rami optimi vt in eis ficus ſicce ſeruenṫ et in geladia ponunṫ vt eam odoriferā reddāt. et circa diacitonitē ſiue in parua ipſiꝰ fruſtula diuiſim diſponunṫ In quacūqꝫ aūt re ad coquendū ponanṫ plurimū eiꝰ odorem augent. et cerebrū ac ſtomachū odore ac ſua ponticitate confortāt. Fructus eius qui eſt orbata in vino muffa infecto poſitus ipſum ſanat. ſed idē ſuo ſapore ſatis ingrato afficit. Auicenna dicit ꝙ grana cortices ⁊ folia eius ſunt calida et ſicca ſed grana ſunt calidiora ⁊ ſicciora. nā ſunt ī ſecundo gradu ⁊ eius oleū eſt calidius oleo nucis ⁊ confert doloribꝰ neruoꝝ omnibus. et reſoluit laxitudinē Et quādo de cortice eiꝰ aut granis bibitur aureus. id eſt. pondus dragme vniꝰ ⁊ ſemis frangit lapidē ⁊ interficit fetum ꝓpter ſuā amaritudinē additā ſup amaritudinē aliorū ⁊ confert mordicationi ſcorpionis cū vino. ⁊ eſt bona veſpe et api quando pungūt. Et omnino eſt tyriaca venenis omnibꝰ bibita. Diaſcorides dicit ꝙ frondes lauri libros et veſtes cum quibꝰ ponunṫ a tineis defendūt a vermibus ⁊ a corroſione tutos reddūt

Dolores neruoꝝ

Lapis

Contra Venena

Cont Tineas Et Vermes

De malo

Malus eſt arbor notiſſima. Eius quidē diuerſitates multe ſunt. nā quedā mala menſe iunij ⁊ iulij maturitatem recipiūt. que ſi vſqꝫ ad completā maturationē in arbore dimittātur fiunt dulcia et odorifera valde Quedā vero ſunt que vſqꝫ ad hyemē non maturātur. et adhuc colliguntur acria ⁊ acerba. ſed poſtea ꝑ ſe maturationē tēpe procedente recipiūt. Et quedā ſunt groſſa valde. quedā parua. quedā mediocria. ⁊ quedam rubea ⁊ quedā crocea ⁊ quedā viridia. et quedā diu ſeruabilia et quedam parum. Et quedā dura et ſolida. quedā tenera et facile frangibilia. et quedā in arbore durabilia. quedā ab ea facile cadētia. Sūt autē multe maloꝝ ſpecies quaꝝ meliores aut deteriores quilibet poterit ꝑ experientiam in qualibet regione eligere aut vitare Hec arbor in omni aere ꝓuenit et pingue ac letū ſolū diligit cui humorē non tam rigatio q̄ natura ſuppeditet. Et ſi ī arena vel argilla ſit rigationibꝰ adiuueṫ. Montanis locis debet ad meridiē verſa cōſtitui Macrum et aridū ſolū poma vermiculoſa et caduca facit Seriṫ ramis et ſemine ſed tardus eſt in vtroqꝫ ꝓuentus. Meliꝰ igiṫ eſt vt in locis calidis octobri ⁊ nouembri. In frigidis vō februario et martio plātas ſilueſtres maloꝝ ponamꝰ ⁊ cum ꝯualuerint inſerātur. Spacia vō inter ipſas arbores viginti aut triginta pedum eſſe debebunt. Malus inſeri poteſt in piro in ſpino in coctano in ſorbo in perſico platano populo ⁊ ſalice menſe februario ⁊ martio ⁊ per ſolſticium q̄nquaginta diebꝰ vt ait Catho. ⁊ aliis arboribꝰ q̄bus pirus. Et in cortice et ī trunco ⁊ emplaſtro ⁊ ad buccellū ⁊ ī amedani vel ſalicis pertica pforata. vt in generalibus plene traditū eſt in libro ſecundo. Hee arbores pmo plantatōnis ſue anno circūfodiātur ⁊ ab herbis ſingulis liberēṫ quolibet menſe eſtatis. deinde quibuſdā annis bis vel ter qualibet circumfodianṫ eſtate. Sed poſtq̄ cōualuerint et ſuas radices fundauerint neqꝫ exarari neqꝫ etiā effodi deſiderāt. Idcirco magis eis prata conueniūt. ſtercꝰ non exigunt quidē ſed libenter aſſumūt et maxime ſi ei cineres miſceātur Amāt modeſtas irrigationes. putatio his apta eſt ſed maxime vt arida aut male nata tollātur. Formātur vt ſex vel octo pedibꝰ ſtipes erigaṫ a terra q̄ alio ſtipiti

nunq̃ȝ ſociat⁹ exiſtat. Cureturq̄ȝ vt ſtipes
in multos diuidat̃ ramos ⁊ rami in v̓gas
⁊ fragra q̃ fructū ferāt. Et ꝙ equaliter per
omnia latera expādat̃ taliter ꝙ rami qñqȝ
nimiū onerati ligamine appoſito ſuſtēten
tur vt hec in ca. cōmuni de arborib⁹ pleni⁹
ſunt tractata. Accidit facile huic arbori vt
poma ei⁹ caduca ſint. qḋ ſi euenerit ſciſſe
radici lapis imiſſus poma tenebit. Si ſpiſ
ſa poma ramos onerauerint iunij et iulij
menſe interlegēda ſūt queqȝ vicioſa vt ſuc
cus q̃ ingrate his poſſet impendi ad melio
ra vertat̃. ⁊ generoſis abundantiā miſtret
quā numeroſa vilitate pdebant. Q̄ ſi hoc
cōmode fieri nō poſſit palis perticiſ ⁊ funi
bus defendat̃ a ruptura ramoꝝ ne copio
ſa ipſi⁹ liberalitas in eius interitū ⁊ pniciē
conuertat̃. Cito ſeneſcit hec arbor ⁊ in ſene
ctute degenerat. Eſtiua poma tūc colligē
da ſunt cū colore ⁊ odore aut dulci ſapore
maturitatē fatent̃. Seruabilia v̓o colligen
da ſunt circa finē ſeptēbris ⁊ vſqȝ ad medi
um menſis octobris qñ caſu pluriū ſanorꝝ
⁊ nigredine ſeminū maturitatē portendūt
cum longis ſcalis vſqȝ ad ramos quos at
tingere poſſunt. Abinde ſupra cū manib⁹
debilib⁹ ramis cuȝ funib⁹ vel vncinis ad
fortes būformatis. Legenda ſunt diligent̃
que volum⁹ mala ſeruare ⁊ ea in obſcuro
loco vbi ventus nō ſit vel puus vt ait var
ro. Nā ſi fortis eſt feneſtre claudant̃. Stra
mentis prius in crate ſubiectis vel paleis.
aut loco in cumulos ſecreto diſponimus
Aliq̄ omnia ſimul ponūt ⁊ locū operiunt
Vinū ⁊ acetū fit de malis ſicut ex piris in
fra dicet̃. Poma diuidunt̃ in duo. ſ. in cru
da nō matura ⁊ in cōplete ac pfecte in ſua
arbore maturata. Cruda dura ſūt ⁊ lignea
male nutriunt. ſtomacho nocēt. dolorē ge
nerant ⁊ venas nō penetrāt. ⁊ eoꝝ aſſuefa
ctio cauſa eſt febris diuturne que dure diſ
ſoluitur qḋ ⁊ de ceteris fructib⁹ intelligen
dum eſt. q̃ non ſunt pfecte in ſuis arbori
bus maturati. Perfecte in ſua arbore ma
turata. diuerſa ſunt p ſua diuerſitate ſapo
rum. Quedā eni ſunt pontica. quedā ȝ ace
toſa. quedā dulcia. Et pontica quedā ſunt
terreſtria frigida ⁊ ſicca ad digerendū tar
da. multū aūt ſtomachi ꝯfortatiua propte
rea ꝙ ſtomachū cōprimunt ⁊ humiditatē
ſuperfluā ibi inuentā deſcendere faciunt.
Sunt etiā egeſtionis cōſtrictiua et maxīe
ſi ante cibū ſumātur ⁊ cōuenientia ſūt his
in quoꝝ ſtomachis calor ⁊ humiditas do
minātur. ſed groſſa ſunt ad digerendū et
dura tarde penetrātia venas inflationē fa
ciunt. neruis nocent. Liquor v̓o eoꝝ lauda
bilior eſt ⁊ ſubtilior et leuior. Idcirco ſtoma
chum ꝯfortat ⁊ inteſtina ⁊ valet ad ſangui
nis fluxum. ⁊ diſſinteriā ex colerica egeſtio
ne et vomitum. Propterea pomoꝝ huiuſ
modi ſuccū oportet mādendo exp̃mi car
nem v̓o eijci aut ingeniari quomō eaꝝ du
ricia et aſperitas auferat̃. Hoc itaqȝ fit tri
bus modis. aut illa elixando in aqua vt ex
aqua humiditatē attrahāt et mollicieē aut
ſup fumū aque calide ſuſpendendo vt hu
mectent̃ ⁊ maturent̃. aut ſecta p medium
granis interiorib⁹ duris eiectis eoꝝ locis
mel aut zucharū apponēdo ſm naturā ac
cipientiū ⁊ paſta inuoluēdo. et in cinerib⁹
calidis aut prunis dimittēdo donec paſta
exterius excoquat̃. hmōi ars molliciē pre
ſtat maturitatē ſaporoſitatē ⁊ ad digerēdū
velocitatē ⁊ noxietatē eoꝝ in neruos aufert
Acetoſis aūt dominat̃ aquoſa ſubſtantia
cū terreſtri exiguo quare frigiditas eoꝝ ⁊
ſiccitas temperatiores ſunt pōticis pp ter
vicinitatē liquoris aeree nature. Vn̄ actio
ſua compoſita cū ſua ſtipticitate cōfert et
conſtringit ſtomachū et ventrē ⁊ egeſtio
nem colericā ⁊ vomitū inhibet. Cū frigidi
tate v̓o ⁊ tenuitate liquoris ſitim extiguit.
et acumen colere rubee ⁊ cardiace colerice
vires aufert et humores groſſos qui cali
di ſunt ī ſtomacho deſtruit. Dulces vero
chimos tenuat vt totū corpus valeant pe
netrare. huiuſmodi poma an̄ cibū et poſt
cibū ſunt bona edi. ſȝ pira an̄ cibū ſunt no
ciua. Dulcia v̓o q̄r tpata ſunt inter quattu
or qualitates ſtomacho minime nocent ⁊
ad conſtrictionē ⁊ laxationē ventris vim

manifeſtã non habent. Frõdes rami ꝛ cor
tices quia ſtiptica ſunt ꝛ acida cõfortatiua
ſunt ſtomachi. vulnera ſolidãt. ꝛ humores
malos ad ea cõcurrẽtes ꝓhibent. Auicen-
na dicit ꝙ in eoꝝ ſubſtãtia dominat̃ humi
ditas ſupflua frigida. et fortaſſe illa q̃ ſunt
vehemẽtis dulcedinis in caliditate ſunt tẽ
perata aut declinant ad eã. Et in pomis q̃
dem eſt inflatio. ꝛ ꝓprie in eis que non ſũt
dulcia. et inſipida ſunt aquea valde. et ad
partẽ humidã ſupflue decliua. Et acetoſa
ꝛ immatura generãt flegma putredines ꝛ
febres ꝓprietate ſui humoris ꝛ ſue crudita
tis. et quia facile recipiũt putrefactiões Et
vinũ quidẽ pomoꝝ et reliquoꝝ antiquuȝ
melius eſt q̃ȝ recens ꝓpter reſolutionẽ va
porum maloꝝ ab eo. Et aſſiduatio come-
ſtionis pomoꝝ facit euenire dolores ner
uorum ꝛ ꝓprie vernalia ꝛ odorifera cõfor-
tãt cor. et ſi ſit ibi anguſtia ex caliditate ſũt
magni iuuamẽti. et confortãt debilitatem
ſtomachi que ſtiptica ſunt aut pontica vł
acetoſa. et conferũt diſſinterie ꝛ maxĩe pon
tica. Et tam poma q̃ȝ ſucc⁹ ꝛ folia ipſorum
conferũt venenis

De malopunico

Malapunica ſunt malagranata que nota ſunt. Ex
quib⁹ quedã ſunt dulcia quedaȝ
acria ſiue acetoſa. quedã aũt mediocris ſa
poris inter dulce ꝛ acre compoſita. Regio
illis apta eſt que calida aut tẽperata exi-
ſtit. Frigidã vͦo ſuſtinere non poſſunt. So
lum cretoſum amat hec arbor ꝛ in ſoluto
etiã ꝓualeſcit. Itẽ macilentũ licet etiam in
pingui ꝓueniat. Albert⁹ tñ dicit ꝙ vult ſo-
lum arenoſum ꝛ pingue. Serit̃ plantis de
matrũ radice diuulſis. Melius tamẽ ſi ra
mus eſt cubitalis inciſus manubrij groſſi
tudine ac vtroq; capite falce lenigat⁹ acu
ta velut obliqu⁹ immergit̃. prius tamẽ por
cino ſtercore ꝛ in capite ꝛ in ꝑte que ima ẽ
liniatur. vel in crudo ſolo malleo cogatur
ad interiora defigi. Meli⁹ autẽ prouenit
ſi ponẽdus ramus gẽmata iam matre ſu
mat̃. Curandũq; eſt ne virgulta deponas
inuerſa ſiue corticib⁹ ſpoliata. Si i ſcrobe
depones tres lapillos in ipſa radice conſti
tutos ꝓuidetur vt Palladi⁹ ait ne poma
ſcindãtur. Fiũt aũt ꝑdicte plantatões lo
cis tempatis martio vel apꝛili. Calidis aũt
ꝛ ſiccis nouẽbꝛi. Inſeri poſſe firmat̃ de ra-
moꝝ cõnexione vt medulla vtrimq; diui
ſa ſe iungat. In ſe tantũ inſeri põt circa finẽ
martij vel kalendas apꝛlis in trũco ſecto in
quo ſurcul⁹ recẽtiſſim⁹ inſeri ſtatiȝ debet
ne moꝛa exiguũ q̃ eſt exiccet humoreȝ. Cir-
cumfodi debẽt autũno et vere et formari
vt vnũ aut duos vel tres ad plus habeãt
ſtipites a terra modicũ eleuatos et ſingul̃
annis recidi oĩa que in ſtipite naſcent̃ aut
circa radices. Plura eis accidũt nocumẽ
ta quare ſi acida fiãt nõ rigent̃ aſſidue. naȝ
ſiccitas in his ſuauitatẽ pſtat et copiaȝ cu
ius nimietati aliq̃d debȝ humoris apponi
Si acida naſcant̃ allaqueatis radicib⁹ de
bet tede clau⁹ infigi. Alij algã marinaȝ ob
ruunt ad radices. Cui nõnulli miſcent ſter
cus aſininũ atq; porcinũ. Si florẽ nõ con
tinet cũ aque pari mẽſura tempabis. et ter
ꝑ annũ radicibus illi⁹ infundes vel amur
cam mittes infuſam. Vel radicib⁹ algã iũ
ges. hiſq; rigabis in menſe. vel arboris flo
rentis truncũ vt palladi⁹ ait. plumbeo cir
culo debebis includere vel corio anguis ĩ
uoluere. Si crepãt poma lapidẽ in media
arboris radice ſupponiſ. vel ſquillam circa
arborẽ ſeris. Si vermib⁹ laborãt et tangiſ
radices felle bubulo cõtinuo moriuntur.
Aut ſi clauo eneo vermes eoſdem purges
difficile naſcent̃. vel aſini vrina ſtercori ad
mixta porcino vermib⁹ obuiabit. cinis cuȝ
lixiuio circa punici truncũ frequẽter infu-
ſus leta ꝛ fructuoſa reddet arbuſta Aſſerit
martialis cãdida in his grana fieri ſi argil
le ꝛ crete quartaȝ ꝑteȝ gipſi miſceas ꝛ toto
triennio h̃ gen⁹ terre radicib⁹ ei⁹ adiũgas
Idẽ dicit mire magnitudinis poma fieri ſi
olla fictilis circa punici arborẽ obꝛuat̃. ꝛ in
ea ram⁹ cũ flore claudat̃ ne reſiliat ligatuſ
ad palũ tũc coopta olla ꝯ pluuie muniat̃

incurſus. autūno patefacta ſue magnitu-
dinis poma reddet. Multa in punico ait
poma ꝓcedere ſi titimali ⁊ portulace ſuccꝰ
equaliter mixtꝰ anteq̄ꝫ gēment alliniat̄ ar-
boris trunco. Colligunt̄ aūt cū ſuoruꝫ gra
noꝝ rubedine cōpletā maturitatē porten-
dunt. Seruant̄ vͦo ſi picatis a ꝑpēdiculiſ or
dinata ſuſpēdas Vel aliter lecta integra in
aqua marina vel ſalſa mergant̄ vt cū bibe
rint poſt triduū ſole ſiccent̄ vt ſub diuo no
cte ꝑmaneant. Poſtea in loco frigido ſu
ſpendant̄ ⁊ cū eis vti volueris aqua dulci
pridie macerabis. Itē ſi induātur argilla ⁊
ea ſiccata frigido loco pendeāt. Iteꝫ ſi olla
ſub diuo obruant̄ q̄ habeat arenaſ vſqꝫ ad
mediū. et mala cū tenacibꝰ lecta impͥmant̄
cannis ſingulis vl' ſambuci virgulis et ita
ſeꝑata in arenis figant̄ vt ip̄a quattuor di
gitis emineāt ab arena. Hoc ⁊ ſub tecto in
ſcrobe fieri poteſt. ⁊ vtilꝰ eſt ad ſeruādum
ſi nō ramo longiore tollant̄. Aliter in ſerio
la cui ad mediū aq̄ mittat̄ ſuſpendunt̄ ma-
la ne humorē tangāt ⁊ ſeria claudit̄ ne vē
tus irrūpat. Itē in dolio ſic ordinant̄ intra
ordeū ne ſe inuicē tangāt ⁊ doliuꝫ deſuper
aperit̄. Ex malis granatis h̄ modo fit vinū.
Grana matura diligēter purgata ī palme
am fiſcellā mittis. ⁊ in coclea expͥmis ⁊ leni
ter coquis vſqꝫ ad medietatē. ⁊ cū refrigue
rint picatis ⁊ gipſatis vaſcul' claudis. Alij
ſuccū nō excoquūt ſed ſingulis ſextarijs li
bras mellis ſingulas miſcēt ⁊ in p̄dicto va
ſe cuſtodiūt. Ex malis punicis fiūt optime
ſepes ſpiſſe ſpinoſe fortes ⁊ multū fructuſ
ferētes Mala punica vtiliora ſunt medici
ne q̄ꝫ eſui. nutrimentuꝫ q̄ppe eoꝝ ⁊ ſi lauda
bile eſt ⁊ bonū tn̄ paruū eſt ꝓpter ſubtilita
tem eoꝝ facileq̄ꝫ digeſtionē. Hec aūt q̄ttu-
or ꝑtibꝰ cōpoſita ſunt q̄ tamē omnes ſunt
ſtiptice. prima eſt cortex. ſecūda caro. tertia
liquor. quarta grana. Liquor frigidus eſt.
ſed diuerſis modis ſm̄ ſuos ſapores et liq̄
ditates. Sūt nāqꝫ pōtica acida muza dul
cia ⁊ inſipida. Pontica impoſſibile eſt ac
cipi ſm̄ cibū q2 ꝓpter aſperitatē ⁊ duricieꝫ
abhorret ea natura. nec recipit niſi ſm̄ me
dicinā. ꝑinde hmōi malagranata ſi paꝝ ī
ſuꝑficie excorticent̄ ⁊ tritoꝝ ſuccꝰ aut cum
vino aut cū ſyrupo laxatiuo potet̄ ſuperi-
ora ſtomachi expͥmunt ⁊ expellūt humidi
tatē putrefactā de inferioribꝰ. ⁊ poſt mun
dificationē ſtomachū cōfortant abſqꝫ leſi-
one neruoꝝ eiꝰ. Idcirco valet ad febres di
uturnas q̄ ex putrefactis humoribꝰ ꝓcreā
tur ⁊ ad pruriginē ⁊ ſcabiē ꝺ putredine ſal-
ſi fleumatis ortā. Acida in multis rebꝰ ꝓ
pter paruitatē terreſtris ſubſtātie melioriſ
ſunt actionis q̄ꝫ cetera. Calores epatis ex
tinguūt. membra ꝯfortāt ⁊ p̄ſertim os ſto-
machi epar ⁊ cor. Vn̄ valēt ad cardiacam
colerā ⁊ ad dolorē qui naſcit̄ in ore ſtoma-
chi ex colera rubea. habet etiā hoc ꝓprium
ꝙ in oculis ictericoꝝ ſtillatū citrinū ab eis
abijcit colorē. ꝓpterea ſi ablato cortice ma
lagranata acetoſa omnia piſtent̄ ⁊ ſuccus
extractꝰ cū melle coquat̄ vt vnguēti ſimili
tudinē habeat valet ad expulſionē vngui-
um oculoꝝ. purificatqꝫ aciē a groſſis viſco
ſiſqꝫ humoribꝰ. Maligranati liquor dul
cis groſſior ⁊ calidior eſt ⁊ digeſtibilior et
ꝓpterea caloris aliquantulū ſtomacho in
gerit citoqꝫ in colerā rubeā mutat̄. et ideo
frebricitātibꝰ incōueniens eſt ſꝫ humectat
ventrē. pectoris lenit aſperitatē. tuſſi tribu
it mitigationē. Muzum vͦo qd̄ eſt int̄ dul
ce ⁊ acetoſum mediū ad epatis calorem ⁊
ſtomachi non minꝰ valet q̄ꝫ acetoſum. ſed
vim vomituꝫ cōpeſcendi ac ventrē ſtringē
di nō habet. Inſipiduꝫ aūt qd̄ eſt quaſi aq̄
ſapor ꝓ ſui liquoriſ ⁊ aquoſitatis copia ad
frigiditatē ꝑtinet. Vn̄ eſt incōueniens ſm̄
medicinā ⁊ ſm̄ cibū vel potū. ſm̄ cibum q2
ſaporē non habet vt a mēbris corporis attra
hatur. ſm̄ medicinā q2 ꝓpter aquoſitatem
nec ſtomachū ꝯfortat. nec vomitū nec ſolu
tionē ꝓhibet. Idcirco faſtidiū facit ſtoma-
cho. debilē molleq̄ꝫ ipſum reddit ⁊ cibum
in ſtomacho digeri nō ꝑmittit. Vn̄ fit cau
ſa rugitꝰ ⁊ inflationis. Malagranatoruꝫ
nuclei a ſucco expreſſi ſunt vtiles ad reſtri
gendum vomitū colericū et egeſtionē. pre
cipue ſi aſſentur eorumqꝫ puluis bibatur.

Calorem etiã ſtomachi atq3 colere rubee
acumen extinguunt. Eoꝝ vero cortices fri
gidi ⁊ ſicci ac terreſtres ſunt. qui ſi in aqua co
quantur ⁊ fiat cliſtere valet contra diſſin-
teriam ⁊ diarriã. Itẽ apozima ex eis factũ
gingiuas confortat ⁊ cõſtringit fluxũ ſan
guinis emoroidaꝝ et mulierũ. Itẽ idẽ cor
tex i vino coctus ⁊ potat⁹ lumbricos aſca
rides ⁊ cucurbitinos de vẽtre mortuos ab
icit. Flos eoꝝ qui balauſtia vocat̃ ſtrictior
⁊ ſiccior eſt p̃dictis omnib⁹. debet q3 aliq̃n
tulum ſiccari ⁊ in vitreo vaſe recondi. Eſt
eni frigidũ ⁊ ſiccũ in ſecũdo gradu ⁊ ſerua
tur in efficacia p duos annos. Valet autẽ
contra vomitũ colericũ ⁊ fluxũ ſanguinis
⁊ ventris ex debilitate v̾tutis contẽtiue. nã
contra vomitũ terant̃ balauſtie ⁊ coquan
tur in aceto ⁊ ſpongia intincta ponat̃ ſup
ſurculum pectoris. et cõtra fluxum coqua
tur in aqua pluuiali ⁊ fiat fomentũ. Aui-
cenna dicit q cortices mali granati ⁊ balau
ſtie vtrũq3 retinet omnẽ fluxũ ſanguinis
cõſolidat plagas ⁊ vlcera antiq̃ ⁊ fortes ef
ficit dentes motos

Balaustia flos mali granati

De moro

Morus eſt arbor
nota plurimũ vitis amica. Que
calidũ deſiderat aerẽ aut tempa
tum. frigidũ vero recuſat. loca autẽ querit
ſabuloſa ⁊ plerũq3 maritima ⁊ i mediocri
ter ſoluta puenit. ſed in tuffo vel argilla vix
cõpꝛehendit. ſtercore aut pingui terra val
delectat̃. Ideoq3 inter domos in ciuitatib⁹
vbi eſt multa pinguedo plurimũ letatur ⁊
magna viridiſq3 efficit̃. Seri poteſt i locis
tẽpatis menſe martij vel circa finẽ febru
arij. Calidis vero menſe octobris ⁊ nouem
bris. Seri autẽ poteſt ſemine ſed poma ⁊
virgulta degenerant. Meli⁹ aũt ſeritur ta
leis ⁊ cacuminibus ⁊ meli⁹ taleis ſeſquipe
dalibus ex vtraq3 pte lenigatis ⁊ fimo obli
tis. Et cũ ſcrobẽ paulo ante fecerim⁹ imer
gimus ⁊ in cinere terre admixto tegamus
nec ampli⁹ quaſi quattuor digitis ſup ter
ram relinquam⁹. Plantã robuſtã tranſfe
ras menſe octobris ⁊ nouembris. Tenerã
februario ⁊ martio. Scrobes deſiderat al
tas ⁊ interualla magna. xxx. ſc3 pedu3 vel ci
tra ne vna vmbris premat̃ alterius ⁊ in ra
dicibus ſe impediãt. Inſerit̃ autẽ in ſe. et in
perſico ſꝫm quoſdã vel fico. que ſi compre
hendat cõualeſcere bene nõ deb3. vlmo eti
am inſita vt ait Palladi⁹ cõpꝛehendit ſed
magne parturit infelicitatis augmẽta. Foſ
ſionibus letat̃ ⁊ ſtercore ſed humor aſſidu
us moris pdeſſe non credit̃. difficulter cre
ſcit niſi fuerit in valde leto ſolo ⁊ putrida ĩ
bis vel arida poſt trienniũ quotiẽs opus
fuerit ſunt putanda. Circa Kalendas octo
bris morus ablaqueãda eſt ⁊ radicib⁹ ei⁹.
vini veteris feces recentiſſime infundende
Formanda eſt autẽ vt vno tantũ ſtipite ſit
contenta ⁊ rami principales circa octo pe
des eleuent̃ a terra. Vel plus aut min⁹ ſꝫm
q in leto ſolo fuerit vl' exili. vt i leto altiores
in exili depreſſiores forment̃. Feracẽ letiorẽ
q3 mori arborẽ aliqui fieri tradiderũt ſi p
forato hinc inde trunco ſingulos cuneos ĩ
ſeramus terebinti. Accidit preterea nocu
mentũ magnu3 moro vt ei⁹ impediat̃ au
gmentũ ⁊ fructib⁹ eius vt inutiles omino
fiant ſi folijs ſuis ſpoliet̃. et maxime ſi non
fuerint que in ſummitatib⁹ ſunt ramuſcu
lorum in eis relicte. Vl' qd peius eſt ĩpe ſũ
mitates cũ frondib⁹ ſint collecte vt ſepe im
portune nimiũ faciunt mulieres cum eas
pp̃ter vermiũ ſericorũ eſcam ſuſcipiũt. Fo
lia que ſũt optimus cibus vermiũ colligũ
tur ſtatim cũ vermes nati fuerint vſq3 q a
cibo deſiſtunt ⁊ incipiunt facere opus ſuũ
fructus aute3 cum ſua nigredine et teneri
tudine maturitatẽ fatent̃. Mora duobuſ
ſunt modis. aut acria non pfecte matura.
aut perfecte dulcia maturata. Acria frigi
da ſunt ⁊ ſicca. vim habent ſtipticã. ſtoma
chi et inteſtinoꝝ confortatiuã ⁊ ventrẽ con
ſtipant. quare huiuſmodi ſiccata multum
valẽt ad diarriã et diſſinteriã maxime ſi co
lerice ſunt. Item eoꝝ ſuccus valet plurimũ
ad gutturũ vel fauciũ aut vue dolorẽ. ma
xime cum ſapa ⁊ modico zucharo coctus

Matura aũt dulcia modicũ ad caloreꝫ ꝑ
tinent ad humiditatē vero multum quare
cito de ſtomacho eijciunt̄. Uentreꝫ hume
ctant ⁊ vrinā prouocant. Si tamē cibum
in ſtomacho ante ſe acceptū inuenerint cō
morant̄ cibo reſiſtente ⁊ in corruptionē cō
uertunt̄ ⁊ ſtomacho ac capiti nocēt. Si ve
ro ſtomachum vacuū inuenerint bene di
gerunt̄ modicū tamen nutriunt. ieiuniſ ac
cepta in aqua vel niue refrigerata refrige
ratiua ſunt valde ſitim auferūt et incenſio
nem caloris extinguūt. Radix mori cū aq̄
cocta ⁊ potata ventrē humectat ⁊ lumbri
cos ⁊ cucurbitinos expellit. Si vero fron
des ſimul cū radice coquant̄ ⁊ aqua eoruꝫ
retineat̄ in ore valet ad dolorē dentiuꝫ. Si
aūt cum vino coquant̄ ⁊ gargariſmus fi
at valet ad humores ad vuā deſcendentes
⁊ guttur. Si piſtata mori radix i aceto po
natur ⁊ ad ſolē diebus .xij. dimittat̄ ⁊ deſic
cata redigat̄ in puluerē hic dentes perfora
tos ⁊ putridos euellit appoſitus. Auicēna
dicit ꝙ morum eſt malū ſtomacho. corrū
pitur eni in eo ⁊ quādo corrumpit̄ veloci
ter nocet. Et oportet ꝙ comedant̄ omnes
ſpecies ante cibū ⁊ recipiant̄ in ſtomacho
in quo nō ſit corruptio. Et moꝝ qđ ſallitū
eſt ⁊ ſiccatū retinet ventrē vehemēter ⁊ cō
fert diſſinterie. Et vi corticis eius ſit mūdi
ficatio ⁊ ſolutio eius eſt plurima ⁊ in om
nibus ſpeciebus mori eſt ꝓuocatio vrine.
Et cortex mori eſt tyriaca iuſquiami.

De muniaco

Muniacꝰ eſt arbor
quedā que eſt quaſi ſimil̄ꝛ pruno.
ſed eſt magis nodoſa. Et eius fru
ctus eſt magnitudinis cōmuniū prunoꝝ
ſed ſimilis fructui perſicorū in forma. Eſt
tamen valde odoriferū ⁊ in colore aureuꝫ
eius pomuꝫ. Aerē ⁊ terrā deſiderat vt pru
nus. ſolutū tamē ſolū diligit nō argillā vel
cretam. Serit̄ ſemine fructꝰ menſe februa
rio ⁊ ianuario ⁊ menſe octobris nouēbris
februarij ⁊ martij tranſplātatur In ſe vero
⁊ pruno ⁊ perſico ⁊ forſan amigdalo p̄t in
ſeri. Circumfodi debet aſſidue ⁊ ſiccis tpi
bus irrigari atqꝫ putrida ⁊ arida in ea reci
di ⁊ vt prunus formari. Minꝰ ſunt humi
da poma eius q̄ꝫ perſica aut pruna. magiſ
tamē ſtomachi aut cerebri cōfortatiua cuꝫ
optime matura exiſtūt qđ eoꝝ color ſapor
⁊ odor apte demōſtrāt

De meſpilo

Meſpilus ſeu neſpi
lus eſt arbor nota. Et ex pomis
eius quedā ſunt groſſa ⁊ domeſti
ca modicū pontica. Et quedam ſunt ſilue
ſtria ꝑua ⁊ valde pontica. Aerē calidū tē
peratum ⁊ frigidū ſuſtinet. et terraꝫ deſide
rat ſabuloſam pingueꝫ vel glareoſam cui
arena ꝑmixta eſt vel argilla cum ſaxis Se
ritur menſe martio vel nouembri taleis ſꝫ
ſolo ſtercorato ita ꝙ vtrumqꝫ caput talee
ſtercus obducat. Seritur ⁊ ſemine ſed i lō
gam ſperat̄ etatē. Inſerit̄ autē in ſe in piro
pomo ⁊ ſpina alba ⁊ citonio. Surculus ta
men eius ex arbore media debet aſſumi. nā
de ſummitatibꝰ vicioſus eſt. In trūco ſciſ
ſo inſerenda eſt. nā corticis macies ieiuna
ſi in cortice inſerat̄ nil nutriet. Albertꝰ aūt
dicit ꝙ quando inſitio fit de eis ſuper trun
cum alterius generis ſcꝫ mali vel piri vl̄ eti
am alicuiꝰ ſpine. tunc fructus eius multuꝫ
excreſcit i quantitate ſed nō producit oſſa.
quia fructus eſt in proprio ligno creſcens
Ego autē ſepe inſerui in pirum ⁊ malum
⁊ coctanū ⁊ ſpinā albā ⁊ non inueni oſſibꝰ
carere nec in quātitate augeri. Si autē de
ficerent eſcula id eſt neſpila. in aliqua regi
one expertū eſt vt dicit Albertꝰ ꝙ quādo i
ſeritur fragrū perſici in truncuꝫ ſpine ma
gne que eſt ſimilis fago in ligno et cortice
⁊ vocat̄ ſpina fagina vulgarit̄ creſcūt meſ
pila maiora ⁊ meliora que viſa ſūt. Amat
putari ⁊ circumfodi. fimus ⁊ vitiū cinis ſi
radicibus infundant̄ eam fertilē reddunt
format̄ vt modicū ſupra terraꝫ circa quat
tuor habeat ſtipites vel ramos qui ad exte
riora eleuati tendant̄ ⁊ altitudinē hoiꝫ ex
cedant. Si vermibꝰ occupatur ſtilo eneo

ſm Palladiū ſunt purgandi ⁊ amurca vł humana veteri vrina vel calce pfundendi. ſed parcius ꝑpter arboris noxam vel aq̄ decocti lupini ſed putatur hinc arbor ſterilis fieri. Si formice infeſte ſunt rubrica cū aceto ⁊ cinere tempata necabūtur. Si poma labūtur fruſtū de eius radice pciſum in media trunci parte figamus. Meſpila ad ſeruandū legunt̃ nondū mitia. que ⁊ in arbore durabunt diu vel ī viriolis picatis vel in ordinē ſuſpenſa vel cū pendiculis ſemimatura ⁊ aqua ſalſa p quinqꝫ dies macerata. poſtea ſepe infundant̃ ne enatent. Die ſerena legant̃ ac media et paleis obruantur diſcreta ne ea viciſſim tact⁹ afficiat Seruant̃ ⁊ melle ſi nimis matura collegeris. Ex meſpilis bone ſepes fieri poſſunt ſi ſpiſſe plantent̃ vel virgis ꝑpaginent̃ vł ſpinorum alboꝝ aut coctanoꝝ ꝑ totū ſepibus inſerant̃. Meſpila ſiue eſcula frigida ſunt ⁊ ſicca in primo gradu. proprietatē habēt ſtomachū confortādi. ⁊ colericā egeſtionē ac vomitū auferunt. vrinā prouocant. magiſqꝫ ad medicinā competūt q̄ꝫ ad cibum parū eni nutriunt ⁊ groſſum faciunt cibū Meliora aūt ſunt ſi añ cibū ſumant̃ q̄ꝫ p⁹ cibū. qꝛ ſtomachi ſunt ꝯfortatiua ⁊ neruoſitati eius nō nociua

De mirto

Mirtus eſt frutex in littore maris ſup quo mare ſepe exundat pcipue abundans. Aerem querit calidū aut tempatum aut frigidum ſm Albertū. Terrā autā deſiderat ſabuloſam ſolutā macrā ⁊ heremi proprietatem habentē. Serit̃ plantis ab ipſa matre euulſis. Mirtuli qui ſunt fruct⁹ eius frigidi ſunt in primo gradu. ⁊ ſicci in ſecundo. q̄ principaliter cōpetunt medicine ſecundario folia ⁊ flores. Et quāto vō recentiores ſunt fructus ei⁹ ⁊ flores tanto meliores fructus poſt maturitatē collecti in magna efficacia poſt bienniū ſeruant̃ ad ſolē ꝫ debēt ſiccari flores non poſſunt diu ſeruari ſꝫ folia diutius. virtutē habent conſtringēdi ex ponticitate ⁊ cōfortandi ex aromaticitate Contra vomitū ⁊ fluxum ventris ⁊ pfluuium mulieris ex debilitate virtutis contentiue vel ex humiditate detur ipſi fructus ad comedendū vel ſuccus expreſſus. Det̃ etiam ſyrupus ex ſucco eoꝝ addito zuccharo quod optimū eſt contra pdicta. et poteſt p annū ſeruari ſi bene coquat̃ ſuccus. Si vero nō habes zuccharū adde mel. Ex puluere vł ex fructibus decoctis ⁊ albumine oui fiat emplaſtrū circa os ſtomachi cōtra vomitum. ⁊ contra diſſinteriā circa renes ⁊ pectinem ⁊ vmbilicū. fiat etiaꝫ fomentū ex aq̄ fluuiali decoctionis folioꝝ eius circa inferiora ꝑpter fluxum ⁊ diſſinteriaꝫ et pfluuium mulieris. Item fomentū ex hac aqua circa frontē ⁊ timpora ⁊ pedes ſomnum ꝓuocat in febre acuta ⁊ ſoluit dolorē capitis ex caliditate et faſciculi ſummitatū eius in aceto vel aqua pluuiali cocti ⁊ ſup os ſtomachi poſiti refrenant vomitū et ſuper renes pectinem ⁊ vmbilicū valent ꝯ fluxum ventris ⁊ in acuta febre ſoluunt dolorem q̄ fit ex acumine caloris diſſoluentis. Syrupus ex floribus factus miro modo valꝫ ꝯ predicta. Puluis etiā florum eius datus in cibis ad eadē valet. Et vlceribus ſuppoſitus ea conſolidat. Item puluis mirtulorum ⁊ florū eoꝝ in mane ante cibum dat⁹ cōfert laborātibus fetore oris q̄ ſtomachi vicio factus eſt. Auicenna dicit qꝛ retinet ſolutionē ⁊ ſudorē ⁊ omnē fluxum ſanguinis ⁊ omnē fluxum ad mēbra. Et quando cū ea fit fricatio in balneo confortat̃ corp⁹ ⁊ deſiccant̃ humiditates que ſunt ſub cute Item eius oleū ⁊ ſuccus ⁊ decoctio ipſius confortāt radices capilloꝝ. et ꝓhibent caſum ⁊ ꝓlongant eos ⁊ denigrāt ⁊ proprie eius ſemina. Et folia eius ſicca prohibent fetorem aſcellarū ⁊ inguinū. Itē ſedāt apoſtemata calida ⁊ aduſtionē ignis cuꝫ oleo et ſimiliter emplaſtrū ex ipſo fructu et ꝓhibet a veſicatione. Itē emplaſtrum factum ex fructibus eius decoctis in vino eſt conueniens mollificationi iuncturarum. Et eius folia cum in vino decoquūtur ⁊ fit ī

confortacio cordis · tremor corde

de emplaſtrum ſedant ſoda vehementem
Item ſedat obtalmiam et exitum ⁊ cuꝫ co
quitur cum oleo ſanat eorum apoſtema-
ta. Item confortat cor ⁊ aufert tremorē cor
dis. Item confortat ſtomachū ⁊ ꝓprie rob
eius. et eius ſemina ꝓhibent curſum ſup-
fluitatū ad ſtomachū. Itē eſt bonus ī pro
hibendo mēſtrua. Itē eiꝰ ſuccus ꝯfert pun
cture ſcorpionis

De nuce

Nux eſt a nocen-
do dicta eo ꝙ eius vmbra nocet
alijs arboribꝰ nota eſt. hec arbor
nullum recuſat aerē neqꝫ genus terre licꝫ
in pingui ſoluto ſolo maior ⁊ letior efficiat̃
Seritur extremo ianuarij nucibus ſuis eo
more quo ſerunt̃ amigdala ⁊ eiſdeꝫ menſi-
bus. Sed quas nouembri diſponas aliq̄-
tenus ſole ſiccabis vt exiccetur noxium vi
rus humoris. quas vero menſe ianuarij ⁊
februarij poſiturus es aqua ſimplici ꝑdie
macerabis. Ponētur auteꝫ tranſuerſe vt
latus id eſt ipſa carina figatur in terrā. Ca
cumen ipſum cū in ſeminario vel alibi nu
cem componimꝰ in partē dirigimꝰ aqui-
lonis. lapis ſubtus vel teſta vt ait Palla
dius ponenda eſt vt radiceꝫ non ſimplicet
ſed repercuſſa reſpergat. Tranſplantat̃ in
locis calidis ⁊ ſiccis menſe octobris cū ca
ſum foliorū paſſa eſt ⁊ melius menſe nouē
bris. In frigidis v̓o menſe februarij ⁊ mar
tij. ſed in temꝑatis vtroqꝫ tp̄e ſatis cōmo-
de tranſplantat̃. Biennalis in frigidis. et
triennalis in calidis regionibꝰ transferat̃.
Radices autē plantaꝝ in hac reſecare nō
debes. letior fiet ſi ſepius transferatur fimo
bubulo ima planta tangenda eſt. ſꝫ meliꝰ
cinis in locis frigidis ⁊ ſabulum in calidis
ſpargetur ī ſcrobibꝰ ne calore ſtercoris ad
uratur. nam ⁊ cinis creditur corticis eiꝰ te
neritudinē ꝓcreare ⁊ fructuū denſitatē. Al
tis delectat̃ ſcrobibꝰ pro arboris magnitu
dine. ⁊ interualla maiora deſiderat ſcꝫ qua
draginta vel quinquaginta peduꝫ ad mi-
nus. quia ſtillicidijs foliorū ſuorum pro-
ximis vel ſui generis nocebit arboribꝰ. In
ſeritur autem in ſe in trunco februarij men
ſe et in pruno. vt ait Albertus. Debet ali-
quando circumfodi. ne caua fiat vicio ſe-
nectutis. Et cannalis longus a ſummo trū
co vſqꝫ ad imum tempore veris debet ex-
cuti vt beneficio ſolis ⁊ venti dureſcant.
que in putredinē tranſibant. Formant̃ au-
tem vt ſex vel octo aut decem pedibus ſti-
pes earum eleuetur a terra ibiqꝫ diuidat̃ ī
ramos. qui primo ſurſum deinde ꝓcedēn-
te tempore flectentur inferius. et ꝑ magna
latera ſe diffundent. Si dura nux erit vel
nodoſa et ſtricta et inde nucleum facile au
ferri non poſſit cortex circumcidendus eſt
vt tandem vicium mali deducat humoris
Alij radicū ſumma precidūt. Alij terebra-
te radici palum de buxo imprimunt vł cu-
prinum clauum aut ferreū figunt. Que ꝓ
bari poſſunt ſed ea inutilia puto ⁊ omī ra-
tione carere Colligunt̃ autem eas perticis
excutiendo cum inter nucleum et teſtā ali-
qua rubedo apparet. aut cum ab exteriori-
bus corticibus incipiunt poſſe ſpoliari. et ī
aceruum congregantur vt quibuſdam di
ebus elapſis poſſint a dictis corticibus fa
cile remoueri. Deinde in area duobus vel
tribus aut quattuor diebus ſm̄ ꝙ ſol ma-
gis vel minus calidus fuerit dimittantur.
vt ſiccentur et ſeruabiles fiant. Que ſi ante
q̄ꝫ ad ſolem ponātur aqua lauentur pul-
criores ⁊ magis venales efficiuntur. Et cū
ſiccate fuerint vtile erit omnes perforatas
et a vermibus occupatas eligere. et ab alijs
ſegregare vt ſtatim rumpantur. et nucleis
ſiccatis ſeruentur propter oleuꝫ faciendū
qui diuturnitate temporis remanentes in
teſtis a vermibus toti conſumpti fuiſſent.
Reliquas autem electas ſeruare. Quas
in arena ſeruandas obrues vel folijs ſuis
aridis. vel in archa ex ſuo ligno facta inclu
das. vel cepis miſcebis. quod etiā eis acre
dinē tollit Marcial̓ aūt exꝑtū ſe ait virides
nuces putaminibꝰ ſuis liberatas ī melle de
mergi ⁊ pꝰ ānū virides eē et ipſum mel ſic

Morsus canis rabidi
Aqua coleric
Stranguirie
Rigor febris

medicabile fieri vt ex eo facta potio arteri/as curet ⁊ fauces. Ex ligno eius fiunt optima ſcrinia ⁊ valde pulcra ⁊ durabilia et cetera ſimilia vaſa ad res gubernandas. Et fortes rote ꝑ curribꝰ ⁊ tenaces diuq̃ durabiles. ⁊ in his opibus excedit omnia ligna/mina que in noſtris inueniunt̃ partibꝰ. Ex fructu autē fit oleū cū inſtrumētis ad hoc paratis qđ eſt valde pulcruz et delectabile crudū in cibis aſſumptū. Ex vna autē corbe nucū fit tertia ps nucleoꝝ ex quibꝰ fiūt xv. libre olei ſi bone fuerint. alij autez habēt xxiiij. libras. Nuces quedā ſunt virides q̃dam ſicce. Virides minꝰ ſunt calide ſiccis Aliquantulū aūt humiditatis habēt ꝓpē maturationē imperfectā. vñ paruz ſunt ſicce ⁊ parū ſunt ſtomacho nociue. que manducate cū ruta faciunt ꝯtra venenū Sicce vero nuces ſunt ſcḋm Auicennā in tertio gḋu calide. et in ꝑncipio ſecū di ſicce. Et ſunt tripliciter. nā quedā ſunt vicine tempori q̃ fuerunt virides. quedā remote et quedaz mediocres. Propinque ſunt humide modicū vnctuoſitatis habētes. et q̃nto magis ab eodē elongant̃ tempe. tanto magis eaꝝ hūiditas cōſumitur eiſq̃ vnctuoſitas dominatur. Ideo tunc comeſte cito ī humores colericos cōuertunt̃. Quibꝰ itaq̃ vetuſtioribꝰ exiſtentibꝰ ⁊ vnctuoſitate ipſiſ nucibus multo magis dominãte fit earuz ſapor quaſi vetuſtiſſimū oleum et cibi natu/ram amittunt. Nuces villis ſtomachi ſūt contrarie niſi cū inueniūt ſtomachuz temperatū. aut tantā habere frigiditatē q̃ calori nucuz valet repugnare. Idcirco tali ſto/macho fiūt boni nutrimenti boneq̃ digeſtionis. Sed calidū habētibꝰ ſtomachuz ꝑſtant vſtionem ⁊ in colericos mutant̃ humores ac fumoſos aut furioſos. capitiq̃ dolorem faciūt ⁊ oculoꝝ vertiginē Sed vt ab eis omne auferatur nocumentuz mundari eas neceſſe eſt ⁊ per noctem vnā in calidam aquā poni vt partē humiditatiſ aq̃ acquirāt fiantq̃ quaſi virides. nuces ſi an cibum cū ficubuſ edātur contra rem venenoſam corpus defendunt. Q̃ ſi ex eis ca/thaplaſma fecerimus cum cepiſ melle ⁊ ſale proficiet morſui canis rabidi. Ruſꝰ cathaplaſma factum ex eis cum ruta ⁊ melle ſuper apoſtemata ex colera nigra ea mire diſſoluit. Que etiā cum ſuis trite corticibꝰ ⁊ ſuper vmbilicū poſite deſtruunt apoſtema intrinſecꝰ corpori manens Corticis q̃z vel frondium ſue arboris vnū exagiū eſui datum cū vino ſtranguirie optime ſubuenit ⁊ ſi cum aceto potetur repugnat febris rigorē habentibꝰ. Auicenna dicit ꝙ folia ⁊ cortex nucis ſunt cōſtringentia fluxuz ſanguinis ⁊ eius cortex aduſtus eſt deſiccati/uus ſine mordicatione. Et eiꝰ medulla maſticata. id eſt. nucleus viridis ponat̃ ſuper apoſtema melancolicū ⁊ vlceroſum ⁊ confert. Itē cū melle ⁊ ruta cōfert torſioni neruorum ⁊ facit ſodam. et oleū antiquatum facit euenire gutturis dolorem. Et emplaſtrum nucis cōfert māmille apoſtemoſe. Et nutrita cū melle cōfert ſtomacho frigi/do Et cū ficubus et ruta eſt medicamē omnibus venenis. Diaſcorides ꝑterea diċ ꝙ vmbra nucis eſt valde mala dormientibꝰ ſub ea et diuerſarū egritudinū generatiua Et ſuccus corticis ⁊ radicuz eius potatus ſubuenit difficultati vrinandi ad q̃ntitatez vnius exagij ⁊ cum aceto potatus repu/gnat febribꝰ venientibꝰ cū frigore ⁊ rigore crines tingit ⁊ purificat et prohibet caſum capillorum

Cont venenu

Rigor febris

De olea

Olea eſt arbor nota. Et eius quidē multe ſunt ſpēs. quas ꝑpter ſimilitudinē virtutis eaꝝ monſtrare nō expedit. Aerē calidū vel tempatū requirit ⁊ ī modice frigido viuit. ſed valde frigidū ſuſtinere non poteſt Terrā deſiderat cui glarea ſit admixta aut cretam ſabulonis coniunctione reſolutā aut pinguē ſabulonem. Aut terraz nature deꝑſſioris ⁊ viuide. Cretā autē figuli omnino repudiat. ⁊ vliginoſam ⁊ in q̃ ſemꝑ humor exiſtit. ⁊ macrū ſabulonem ⁊ nudam glaream. In eis enim q̃zuis compꝛhendat

Difficultas urinandi

non cõualeſcit. Et ſitꝰ quidẽ terraꝝ ſibi ap
tus eſt hoc modo ꝙ locis eſtuoſis ſeptẽtri
onali colle frigidis meridiano gaudet. me
diis cliuis delectaṫ. In his eni cõtinue pro
pter deflexũ ſtillat ad eã humor quẽ mltũ
requirit ⁊ ſatis retineṫ circa radices eiꝰ eo
ꝙ locus eiꝰ non eſt ꝑceps ſed late deuexita
tis neqꝫ imũ neqꝫ arduũ patiṫ locum quia
in imo nimia eſt aquoſitas in arduo pau
ca. Locis calidis ⁊ ſiccis octobris ⁊ nouẽ-
bris. Frigidis ṽo februarij ⁊ martij menſe
plãtanṫ que vel paſtinis cõſtituende ſunt.
vel ſuũ locũ ſcrobibꝰ tenere debebũt. Se-
runtur aũt aut ex radicatis plãtis aut a ſti
pitibus euulſis ⁊ ad inferius laceratis aut
ex ramis. pullulat etiã a nucleo ſue amur-
ce. ſed a plãtis ⁊ ramis in terrã infixis me-
lius cõualeſcit. ꝑpter qꝺ miratus fuit Vir
gilius ramũ oliue q̃ fere ſiccus videbatur
pullulaſſe cuꝫ in terrã fuerit infixus. Que
cũ ponunṫ in paſtino aut ſcrobibꝰ deciſis
capitibꝰ ⁊ brachijs ⁊ in truncũ redacte vſ-
qꝫ ad menſurã cubiti vniꝰ ⁊ palmi i fermẽ
to terre foſſe defiganṫ locũ palo antea deꝑ
mente. Ordei grana ſcḋm Palladiũ ſubter
iacianṫ. ⁊ amputeṫ his quicq̃d putridi aut
arentis inuentũ fuerit. Et tũc capita earuꝫ
luto velanṫ ⁊ muſco vinculis quibuſcũqꝫ
conſtricta. Sꝫ maximũ beneficiũ eſt vt ꝓ-
ficiat incremẽto ſi ptes rubrica vel aliṫ no-
tenṫ quibꝰ oppoſite ſteterãt ⁊ cõtra eas ſiti
ratione ponanṫ. Cũ plantanṫ in ſcrobibuſ
fiant quattuor vel tribꝰ pedibꝰ late ⁊ duo
bus ꝓfunde. in q̃bꝰ vbi lapides deſunt gla
rea miſceaṫ ⁊ ſtercus. Si clauſus eſt locꝰ
modice que ponuntur emineãt ſupra ter-
ram. Si ṽo pecora formidanṫ altiores trũ
ci eſſe debebunt. Si oliuetũ inſtituas ſint
a ſe diſcrete quindecim pedibꝰ vel viginti
omnis ſubinde circa eas herba vellatur ⁊
quotiẽs ſe imber infuderit frequentiſſimiſ
foſſionibꝰ ſolliciteṫ. ⁊ ſubinde ducta a trũ
co t̃ra atqꝫ cõmixta in aliquãtulo altiores
cumulos congeraṫ. Si aũt fermentarius
eſt ager ⁊ pinguis quẽ conſerimus oliue-
ta inter ſe quadragenis pedibus diſtent ſꝫ

ſi macer vicenis quinis cui proderit ſi ordi
nes in fauoneũ diriganṫ Si ꝓuintia i qua
plantare deſideras indiget oliuetis. ⁊ non
eſt vnde planta ſumaṫ ſeminariũ faciẽduꝫ
eſt vt ibi rami ſerra inciſi in moduꝫ ſeſqui-
pedalem deponãtur. inde poſt quinquen
nium poterit valida plãta transferri. Ple
riqꝫ autẽ quod facilius ac vtilius eſt radi-
ces olearum que in ſiluis plerũqꝫ ſunt aut
in locis deſertis in cubitalẽ menſurã reci-
ſaſ. in ſeminario ſi placuerit aut in oliueto
diſponunt ⁊ ammixtiõe ſtercoris adiuuãt
quare ꝓuenit vt ex arboris vnius radici-
bus numeroſa planta naſcaṫ. Inſeriṫ in ſe.
⁊ rami quideꝫ in trunco ſubtili inſiti illico
conualeſcũt. Hec inſitio fit optime per vi-
demias vt ait Catho. Colunṫ autẽ vt ĩ ſin-
gulˀ mẽſibꝰ q̃ ſũt in ſeminario vel ſcrobibꝰ
nouelle paſtinenṫ. Cũ vero adoleuerint ter
in eſtate vel bis ad minꝰ fodi eas oportet.
⁊ omnibꝰ herbis circũnaſcentibus libera
ri. In locis aridis aut tepidis menſe octo-
bris ablaqueande ſunt olee ita vt eis a ſu-
periori parte humor poſſit induci. omnem
ſobolẽ Columella ꝑcipit euelli. Palladio
aũt videṫ dimitti paucas ſemꝑ ac ſolidas
ex quibus vel in vetuſtate matris loco de-
relicta ſuccedat. vel melius nutrita vel ag-
geſte terre beneficio etiã ſuas habens radi
ces ad oliuetũ faciendũ ſine ſeminarij cu-
ra transferatur arbuſtula. Eodẽ octobris
menſe locis frigidis ⁊ exilibus ſtercorãda
ſunt olíueta. muſcus ſemꝑ radatnr ab eis
⁊ putentur vt Columella dicit. octo anno-
rum etate tranſacta. Palladio auteꝫ vide
tur vnoquoqꝫ anno ſicca infructuoſa cũ
aliqua debilitate naſcentia reſecari debere
cui magis aſſentõ. Ait etiã Palladiꝰ egre
gie ꝙ hec arbor amat mediocriter ab hũo-
re ſuſpẽdi. Scalpi aſſidue letaminis vber
tate pingueſcere ventis clementer feracibꝰ
agitari. Formatur vt paucos habeat ſtipi
tes ⁊ parum eleuentur in altum. ⁊ vt per la
tera quantum poterit diffundatur. Acci-
dit oleis ex vicinitate aliarum plantarum
plurimum nocumentum eo ꝙ ipſa oliua

plurimo humido indigeat. ⁊ ideo quicq̄d
iuxta eā plātatur ſibi nutrimentū ſubripit
⁊ ipſam macilentā facit quare oportet plā-
tas ꝑpinquas euellere nec ibi aliquas di-
mittere. Itē vult diligēter cuſtodiri a beſti
arum acceſſu quaꝝ corroſio eā plurimū le
dit nec radat̄ cortex eius. quia tūc exudarꝫ
⁊ efficeret̄ ſterilis ⁊ arida. Similiter nocet
ſibi plurimū trāſitus quorū cūqꝫ eo ꝙ con
culcata terra in trāſitu ⁊ indurata nō per-
mittit ad eā deſcendere ſufficientē humorē
quia fodienda ⁊ ſtercorāda eſt. Non vult
aūt hec arbor irrigari fontibꝰ vel riuis eo
ꝙ talis aqua grauis eſt ⁊ cito fluit a radi-
ce deorſum. ſed potiꝰ pluuijs gaudet que
aqua vaporoſa eſt ⁊ ſtatim fumat in radi-
ces eius. Si ſterilis eſt olea gallica terebra
ꝑforabis tūc duos frugifere arboris ab au
ſtrali ꝑte ramos eiuſdē magnitudinis tol
les ⁊ ſtricte in foramen vtrūqꝫ conijcies vl'
lapidē vel pini vel quercꝰ palos et abſciſo
eo qd̄ ſuꝑabit luto paleato curabis occul-
tare. Si ſine fruge luxuriauerit oleaſter:
palū radicibꝰ eius infige. Q, ſi fructus ar
bor leta non affert terebret̄ gallica terebra
vſqꝫ ad medullā impreſſo foramīe cui ole-
ſtri informiſ talea vehemēter artet̄ ⁊ ablaq̄
ate arbori amurca infuſa vel vetus infun-
datur vrina. hoc enī modo velut coitu ſte-
riles arbores vberant̄. Quas tamē durā-
te malicia inſerere oportebit. Mēſe nouē
bri oliua colligit̄ cū varia eſſe ceꝑit vel ma-
nibus vel excutiendo cū perticis ſuauiter
ne ledant̄ ramuſculi Ipſis enī leſis ſequēti
anno plurimū fructui derogat̄ ex q̄ ꝓmuꝫ
fiet oleum. ſed cū tota nigreſcit melior eſt ⁊
illud qd̄ ſpei merito poſterauit fundendi
vbertate cōpenſat. Ariſtoteles autē dicit
ꝙ nunq̄ꝫ ꝑfecte matureſcūt in arbore. etiāꝫ
ſi ꝑ multos annos ibi eſſent ſed vt veram ⁊
ꝑfectā cōſequātur maturitatē oportet vt
bacce collecte d' arbore ꝑ plures dies ī vna
cōgerie coaceruent̄. ⁊ ſic ꝑ compreſſionem
mutuam cōfortato calore ⁊ retento ad ite-
riora ad plenā maturitatē ducātur. Plini
us vero dicit ꝙ q̄ꝫ diu in arbore permittun

tur tanto meliores fiunt. ſemꝑ enim nouas
vires reſumunt ⁊ difficilius cadunt. Var
ro ſcribit ꝙ olea de qua fit oleum debet cō-
geri et conſeruari aceruatim per dies ſin-
gulos in tabulato vt ibi mediocriter frate
ſcat. ac primus quidē aceruus dimittitur ī
ſex vicibus ad vaſa olearia ac trapetas et
ſubmittitur mole olearie que eſt ex duro ⁊
aſpero lapide. Olea lecta ſi diu nimiūꝫ fu
erit in aceruis calore frateſcit. itaqꝫ ſi neq̄-
as mature conficere in aceruis iactando
ventilari oportet. Item ſcribit catho ꝙ ole
um ab amurca oportet ſeparari q̄ꝫ cito po
teſt. Nam oleū quanto diutius in amur-
ca ſteterit tanto deterius eſt. Item dicit ꝙ
olea purganda eſt a frondibus et immun
dicia omni anteq̄ꝫ oleum fiat. Item ſcribit
Varro ꝙ amurca eſt huiꝰ virtutis ꝙ ſi de
ipſa nimis ponatur in agro terram deni-
grat ⁊ ſterilē facit. ſed modicuꝫ ad agricul-
turam vehementer ꝑtinet. et circa radices
arboꝝ infundi ſolet maxime ad oleā ⁊ vbi
cunqꝫ in agro herba nocet. Ampliꝰ ſcribit
catho. veſtimenta ne tinee tangāt amurcā
decoquito ad dimidiā ea vngito fundum
arche ⁊ extrinſecꝰ pedes et angulos vbi ea
aruerint veſtimenta condito. ſi hoc feceris
tinee non nocebunt. Item ligneā ſuppelle-
ctilem ſi vnges non putreſcit et ſi cū ea ter-
ſeris ſplendidior fiet. Item enea omnia vn
gito ſed prius extergito bene. poſtea cum
vti voleſ extergito ſplendidior erit ⁊ erugo
non erit moleſta. Item oleuꝫ ſi in vas no-
uuꝫ inducturꝰ es amurca ita vti eſt cruda
prius colluto agitatoqꝫ diu vt bene com-
bibat. id ſi feceris vas oleum nō bibet ⁊ ole
um melius faciet ⁊ ipſum vas firmiꝰ erit.
Oliue quedā ſunt ſilueſtres quedā dome
ſtice. Et domeſtice q̄dā ſunt acerbe viride
q̄dā mediocres ſcꝫ rubee ⁊ varie. q̄dam ni
gre ⁊ mature. Acerbe virides nihil vel pa-
rum habēt adhuc vnctuoſitatis ſꝫ aquoſi-
tatē tantū. ⁊ he ſunt terreſtres ⁊ pontice. fri
gide ⁊ ſicce. vn̄ ſunt ſtomachi ꝯfortatiue et
ventris cōſtipatiue ⁊ ad digerendū tarde
⁊ corpꝰ q̄ſi nihil nutriunt. Sed has oliuas

quidam preparant cum ſale ⁊ aceto. Alij cum aceto tantū. ⁊ he fiunt frigidiores ⁊ tenuiores quare colere acumen extinguunt ⁊ virtutem appetitiuā excitant maxime ſi in medio prandij accipiātur que virtuti digeſtiue obedientes ſtomachū valde ꝯfortāt ⁊ ventrē conſtringūt. Catho ſcribit eas optime vſui condi ſi ſale ſint confricate diebus quinqꝫ. ⁊ tunc ſale excuſſo ſi biduo in ſole poſite fuerint manere idoneas ſolere eaſdem ſine ſale in vaſe aliquo diſtrictim condere. Nigre quidē mature calide ſunt. ⁊ temperate humide. quare cibus earum eſt multū nutribilis ⁊ groſſus mollificans ſtomachū. tardus ad digerendū ⁊ facil' ad egerendum. Et tarditas quidē digeſtiōis fit propter vnctuoſitatē facientē cibum natare in ore ſtomachi. Facilitas vero egeſtionis eſt propter vnctuoſitatē in ſtomacho lubricante. Unde priuſqꝫ digeratur ex ſtomacho deſcendit ⁊ nonnunqꝫ in coleram rubeam cōuertitur. Mediocres vero minus nigris ⁊ acerbis ſunt nociue propter vnctuoſitatis ſueqꝫ ponticitatis paucitatē

Oleum qđ de oleis fit aliud eſt recens nouiter de olearum fructibus expreſſum. Aliud vetus quod diu de fructibus manauit Cognoſcitur aūt laudabile oleum in odore ſi eſt odoriferū. i ſapore ſi eſt ſaporis optimi cui⁹ ſcꝫ ponticitas in lingua ſentitur. acuminis indigens qualitate quia quantum ponticitatis habet tantū frigiditati ⁊ ſiccitati ptinet et ob hoc ſtomachū confortat. Proinde antiqui ſimilauerunt ipſum oleo roſato. Illudqꝫ in multis paſſionib⁹ olei roſati vice dederunt. Oleum quidem recens ex oliuis nigris ⁊ maturis. calidūꝫ et humidūꝫ eſt mediocriter ſtomachi mollitiuum ⁊ ventris citoqꝫ in coleram rubeā conuertitur. Quod vero longe ab oliuis maturis fuerit oī carebit malicia q̄ ad aliquid retinebit ponticitatis. ſed ablata penitus ponticitate fit nocibile citoqꝫ in malos humores ꝯuertibile. Q, ſi multo mag̃ inueterauerit vt ſaporis fiat aſperioris ac horribilioris inconueniens erit eſui. tamē medicine vtile Uarro ſcribit cellam oleariam ad partem calidam habere debere feneſtras. ſꝫ vini ad frigidā

De piro

Pir⁹ eſt arbor nota. Et eius quidem diuerſitates infinite ſunt ⁊ in qualibꝫ ciuitate diuerſa inueniuntur pira. Ideoqꝫ infinitate et etiam in vtilitate omiſſa hoc ſoluꝫ hic dicere ſufficiat ꝙ quedam maturantur menſe iunij quedā iulij quedam auguſti quedam ſeptembris quedā octobris et quedā tunc collecta et ſeruata ſequenti tantū maturantur eſtate vt pira ragina. et quedam ſunt parua quedā groſſa quedam mediocria ⁊ quedā ſunt in corpore crocea q̄dam viridia quedam rubea ⁊ quedam edūtur non mitia ⁊ quedam ſi non ſunt mitia edi non poſſunt et quedam habent durū corticem ⁊ groſſum. quedaꝫ lenem ⁊ ſubtilem et quedā non. et quedam ſunt interius lapidoſa. et quedam valde dulcia quedam acetoſa. quedam ſtiptica ſiue pontica quedam inſipida ⁊ quedam ſunt valde odorifera quedam parum vł nihil. Hec arbor omnē celi ſtatū patit̃. nā in calido frigido ⁊ tempato aere ſatis ꝯgrue cōualeſcit et fructum pfert. In macra ⁊ pingui poteſt terra plantari. Uerū i macro arido ⁊ cretoſo ſolo poma minora ⁊ duriora erūt ⁊ ipe arbores pue ⁊ quaſi vetuſtate ꝯſumpte. ⁊ maxime vbi ſalſedo eſt vel amaritudo terre ad ipſarum radices. in leto aūt pingui et dulci ſolo. validas arbores ⁊ fruct⁹ nobiles et plurimos cōſequemur. ⁊ maxime ſi tale ſolum in lateribus montium vel in planis ppe montes fuerit in quo pirorum arbores ſunt plantate. non enī in talibus locis degenerabit hec arbor nec in ſe aut ī fructib⁹ de facili patietur defectum. In locis autēꝫ a montibus multū remotis nimiuꝫ humidis ⁊ aquoſis erunt arbores magne ⁊ frōdoſe. fructuſqꝫ ipſarū turgentes et virides aut viuo colore carentes et eorum odor et ſapor quodammodo inſipidus ⁊ obtuſus

Acetū de piris

Plantari poſſunt rami piroꝝ vt ꝺ̄ oliuis dictum eſt. et eodē modo. ſed quādoqꝫ tardus eſt euentꝰ et nō ꝑfecte fructificāt. Itez plantātur pira ⁊ naſci quidē neceſſe eſt originem ſuā repetēte natura. ſed eſt hoc expectare homini longinquū ⁊ non domeſtica ſed ſilueſtria naſcerētur. Melius ergo eſt vt piroꝝ plātas radicatas ſeramꝰ agreſtiū vt cū comprehenderint inſerātur Spacia vero inter ipſas arbores vt optime conualeſcant. xxx. pedum eſſe debebūt. In aridis et ſiccis locis menſe octobris ⁊ nouembriſ frigidis februario et martio. Temperatis vero vtroqꝫ tempꝫ cōgrue pirus plātatur Inſeritur conuenienter in piro agreſti vel domeſtico ⁊ in malo in quibus optime ꝑuenit. Item in ſpina alba et coctano ſed in his ad debitū augmentū ꝑuenire non pōt Item in quibuſdā alijs arboribꝰ inſita cōprehendit ſed inutiliter ⁊ ideo hoc obmitto. Poteſt autē hec inſeri arbor ſub terra vel ſupra eā iuxta terrā. vel in altum ſm̄ diſtinctionē traditā in libro ſecūdo cum i cōmuni de inſitionibꝰ locutus fui. Fit eiꝰ inſitio ſub cortice ⁊ in trunco ſciſſo. Itē i amedani vel ſalicis pertica perforata ⁊ ſub terra ſepulta. Item ꝑ illum modū qui emplaſtratio nominat̄ Item ꝑ illū qui dicitur ad buccellū. Hoꝝ autē modoꝝ doctrinā ſufficiēt̄ in libro ſecundo oſtēdi. Aſſidua gaudet foſſione. a cletaminis vbertate pingueſcere. Formatur aūt vt vnū ſolum habeat ſtipitē. qui vſqꝫ ad octo vel decē pedeſ aut plures erigatur a terra ibiqꝫ ramorū diuiſio ꝓcuretur. Accidunt piris multa nocumenta que cū eoꝝ curis nominata ſunt in huius libri ꝑ̓ncipio cū ſermonē feci ꝺ̄ arboribus in cōmuni. Et colligunt̄ ſine periculo ſi rami debiles altiores cōgruis funibꝰ cum fortioribꝰ alligent̄. Inferiores vͦo cuz ſcalis et ſcalionibus exonerent̄. Hec eī arbor valde fragiles ramoſ habet ⁊ caſui colligentis expoſitos. et maxime cū ad etatez decrepitā incipit declinare Pira colliguntur diuerſis tꝑibus ſm̄ diuerſitatez maturationis ipſoꝝ vt tn̄ eſtiua tunc legātur cū odore et colore ſibi ipſo maturitatē portendunt que ſi duobꝰ aut tribus diebus ante legātur. videlicꝫ apparentibꝰ primis maturitatis indicijs pluribꝰ ſeruabunt̄ diebus ad vſum q̄ꝫ ſi ſint vltima maturitate collecta. Que vero in fine maturātur autūni per hyemē ſeruatura octobri mēſe legātur ſicco tꝑe ⁊ in lune deſcenſu. Seruantur pira ſi a caducis diligenter electa integra ⁊ ꝑpe dura et aliquanto viridia obruta intra paleas vel frumēta ponātur. in loco tamē obſcuro ⁊ ſicco. Alij cū tenacibus ſuis ſtatim lecta picatis vrceis condiderunt ⁊ oribus vaſculoꝝ gipſo clauſis aut pice. ipā ſb diuo obruta ſabulone texerunt. Alij pira que ſe non contingerēt in melle ſeruarunt Itē pira diuiſa ⁊ grānis purgata in ſole ſiccātur et in frigida aqua ſalſa manere permittuntur. poſtea in aqua pura biduo macerentur vel in ſappa vel paſſo et vſui reſuātur. Vinum fit de piris ſi concuſſa ⁊ ſacco rariſſimo condita ponderibꝰ comprimantur vel prelo. hoc in hyeme durat ſꝫ prima aceſſit eſtate. Acetuz de piris ſic fit. pira ſilueſtria vel aſperi generis in cumulo ſeruantur matura per triduū. deinde mittuntur in vaſculū cui fontana vel pluuialis aqua miſcetur. et opertuz vas ꝑ. xxx. relinquit̄ dies. ac ſubinde quantū ſublatum fuerit ad vſum aceti tantū aque ad reparationē addatur. Liquamē de piris ſic fiet. Pira maturiſſima cū ſale calcātur vbi carnes eorū fuerint reſolute. vel in cupellis vel in vaſis fictilibus picatiſqꝫ claudunt̄. poſt mēſem tertiū ſuſpenſe he carnes liquorem dimittunt. ſaporis iocūdi ⁊ coloris albeduli. Ex ligno piri pulcre aſſides ſeu tabule fiunt q̄ optime leuigātur. ex q̄bus multa oꝑa congrue fiunt. Pira quedā ſilueſtria. quedaz domeſtica ſunt. Silueſtria frigidiora duriora et ſicciora et magis pontica ſunt domeſticis. Rurſus pira quedā ſunt acerba pontica. et quedā matura dulcia. Acerba pontica quaſi omīa ſunt de natura ſilueſtrium et ſtomachuz confortant ventrēqꝫ conſtipāt. et ſunt frigida et ſiccā medicine

Ventre conſtipat

Vomitu copeſcit
fluxus ſanguis

non nutrimēto conueniētia. Ideoqꝫ opor
tet īgeniari vt molleſcāt ⁊ aſperitatē amit-
tant vt videlicet elixent̃ aut ſuper calide aq̄
fumuꝫ ſuſpendant̃ aut operta paſta aſſen
tur aut cū melle condiant̃. Platearꝰ dic̄
ꝙ pira ſiue cocta ſiue cruda ſint ventrē cō
ſtipant. ⁊ ſi cocta ſunt ī aqua pluuiali ⁊ po
ſita ſuꝑ os ſtomachi compeſcūt vomituꝫ
ex colera. ⁊ ſuꝑ pectinē fluxuꝫ ſanguis con
ſtringunt. Pira dulcia matura temꝑate
cōplexionis ſunt quia minꝰ ceteris frigida
ſunt. quapropter calefaciūt ⁊ augent dige
ſtionem valentqꝫ in his quorū ſtomachi
frigidi ſunt ⁊ ſicci. Habēt aūt pira ꝓprieta-
tem ꝙ ſi cū fungis coquant̃ omnē auferūt
leſionem ꝑcipue ſi ſilueſtria ſunt ꝓpter pō
ticitatem ſuā. Cinis arboris piri agreſtis
bibitus in his qui fungoꝝ ſunt comeſtiōe
ſuffocati multū valet. Frondes piroꝝ ⁊ ra-
mi ſtiptica ſunt ſolūmodo. ſed piroꝝ ſtipti
citas cū aquoſa dulcedine mixta eſt. Aui-
cenna dicit ꝙ pira ſilueſtria exiccata conſo
lidant vulnera.

De pruno

Prunus eſt arbor
nota. Et eiꝰ quidē diuerſitates ſūt
quia quedā eſt domeſtica ⁊ q̄daꝫ
ſilueſtris. Domeſtice quedā faciūt pruna
alba quedā nigra quedā rubea. Aerē deſi
derat tepidū principaliter. et frigiduꝫ ſatis
cōmode ſuſtinere poteſt. loco gaudet leto
⁊ humido ſimiliter lapidoſiſ ⁊ glareoſis iu
uatur locis letamē recuſant. quia ex h̄ fru-
ctus vermiculoſos ⁊ caducos faciunt. Se
runtur oſſibus ſuis autumno mēſe nouē-
bri ſolo putri ⁊ ſubacto. duobuſ palmis vł
minus obruant̃ oſſa eadē ponant̃ et febru
ario. ſed tunc ſunt ꝑ triduū lixiuio macerā
da vt cito germīare cogant̃ cui rei ꝓderit
ſi in ſeminario nutriant̃ vt poſtmoduꝫ ela
pſo biennio tranſferant̃. Ponātur eiſdem
menſibus ⁊ plantis quas ſumemꝰ ex radi
cibus aut cortice matris radicibus cū po-
nuntur fimo oblitis. hec arbor non multū
ꝓfundas querit ſcrobes quia non multū
in profundo radices figit nec multum ma
gna ſpacia quia ſe inuiceꝫ parum impedi-
unt. Inſeritur in ſe in perſico ⁊ amigdalo.
ſed eam degenerē reddit ⁊ paruā ⁊ in ſe re
cipit amigdalū ⁊ malum ſꝫm quoſdam. et
muniacū. Extremo martio fit eius inſitio
vel menſe ianuarij anteq̄ꝫ gumma eius in
cipiat lacrimare. Sed ego etiā mēſe febru
arij expertus ſum ſepe optime ꝯuenire. Iu
uatur frequenti humore ⁊ aſſidua foſſiōe
extirpande ſunt a radice ſoboles. exceptis
rectioribus que ſeruabunt̃ ad plātas. For-
matur autē vt vnū ſolum habeat ſtipitem
non multū eleuatū a terra. Si languida ē
arbor pruni amurca cū aqua equaliter tē
perata radicibus eius debet infundi. vel ci
neres ex furno ⁊ maxime ſarmentoruꝫ. Si
poma decurrant oleaſtri opirum terebra
te infige radici. Si vermes aut formicas
patitur curet̃ vt ſupra in tractatu cōmuni
de arboribus dixi. Pruna ſiccant̃ ī ſole ſciſ
ſa in tribus vel quattuor ꝑtibus circa oſſa
Alij in aqua marina vel in aqua feruente
recenter lecta pruna demergunt ⁊ inde ſb-
lata in furno faciūt aut ſole ſiccari. Ex pru
nis fiunt optime ſepes ⁊ vtiles. qꝛ ſua ſpiſ
ſa pullulatione ſpiſſas eas ⁊ fortes faciunt
⁊ fructum abundāter p̄bent. Et cū duobꝰ
vel tribus aut quattuor annis inciduntur
quibuſdā rarioribus derelictis multos p̄
parant vinearū palos ⁊ igni ſatiſfaciūt ab
undanter. Sed vt diuerſaꝝ prunoꝝ ſuffici
ens habeatur ꝓ ſepibus faciendis copia:
nihil erit vtilius q̄ꝫ temꝑe maturitatis eaꝝ
pueros ad forum ⁊ ad plateaſ mittere vbi
vendunt̃. et a perſonis vilibus comedunt̃
qui omnia oſſa cuiuſlibet generis inuēta
colligunt. ⁊ hec ſiccata ſupradictis tempo
ribus plantanda ſeruātur. Ex quibꝰ quat
tuor vel vſqꝫ ad ſex ſimul in ſeminario po
ni poſſunt vt cum cōualuerint ad faxinas
ſepium trāſferant̃ ⁊ ſulcos. Pruna paruꝫ Pruna alba
nutriunt ⁊ alba quidē dura ſunt ad digerē
dum. ſtomacho nociua ſed exiguuꝫ ſoluti
ua. Ideoqꝫ cuꝫ ſint groſſa non debent co-
medi niſi grandia ⁊ ꝑfecte in arbore matu

rata. Et pruna nigra quedã ſunt domeſti-
ca quedã agreſtia. Rurſus domeſtica que
dam ſunt nigra pfecte maturata et dulcia
quedam cruda ſiue acerba dura viridia ⁊
pontica ⁊ quedã rubea ſcʒ media inter ea.
Nigra pfecte matura ⁊ dulcia minus ſunt
frigida ⁊ magis humida. nã eoꝝ frigiditas
eſt in initio primi gradus. humiditas vero
in fine. Platearius tñ dicit ꝙ ſunt frigida
⁊ humida i ſecundo gradu. Et Auicenna
dicit ꝙ ſunt frigida in principio ſecundi. et
humida in fine tertij ſtomachũ humectãt.
ventrẽ molliunt et colerã rubeã ſoluunt et
pijciũt. tamen ſi eis nimiũ vtamur ſtoma-
cho nocẽt. Cruda vero dura viridia ⁊ pon
tica peſſima ſunt in medicina ⁊ cibo. Hu-
rum enĩ ſtomacho valde nociuũ eſt et mi
nime nutrit atqʒ fatigat. Ruffa vͦo magis
ſunt frigida ⁊ minus humida. Agreſtia ni
mis ſtiptica ſunt. ideoqʒ valent ad dyarri-
am ⁊ diſſinteriã. et quidaʒ ea matura colli
gunt ⁊ ſcindunt p mediuʒ ⁊ ad ſolẽ ſiccant.
aceto aſpergunt ⁊ in vaſe reponũt. et hma
gis q̃ʒ ſicca virtutẽ infrigidandi habent et
inteſtina leniendi. Vñ valent in acutis fe-
bribus ⁊ in acutis egritudinibus ⁊ ad ven
tris conſtipationẽ ex humore colerico. Et
ſi ſunt viridia dent ad edendum. ſi ſicca co
quãtur in aqua ⁊ pruna comedãtur ⁊ aq̃
bibatur. Auicenna dicit ꝙ gũma eius eſt
ſubtiliatiua ⁊ inciſiua ⁊ glutinatiua. ⁊ con
ſolidat vlcera. et cũ ex folijs prunoꝝ colluni
tur os phibet fluxum fieri ad vtrãqʒ ami
gdalã ⁊ vuã Et gũma ẽ bona pſcriptorib⁹
vt dicit Iſidorus

Ventre mollunt

Diarria Diſſenteria

De perſico

Perſicus eſt arbor
nota cito tñ creſcit ⁊ puo tempore
viuit. Locis q̃buſcunqʒ pueniunt
ſed pomis ⁊ frondib⁹ ⁊ durabilitate preci-
pua ſunt ſi celũ calidũ ſolũ arenoſum ⁊ hu
midum ſortiatur. Frigidis vero ⁊ maxime
ventoſis intereũt niſi aliquo defendantur
obiectu. Menſe nouẽbris in locis calidis
ceteris vero ianuarij perſici oſſa i paſtina
tis areis ſunt ponenda binis vel vno a ſe
pedibus ſepata. et cum ibidẽ plãte excreue
rint transferãtur ⁊ non amplius q̃ʒ duob⁹
palmis vel tribus ſm Palladiũ obruant.
Dũ tenera ſunt germina herbis ſepe cir
cumfoſſa liberent. plantã bimã recte tranſ
ferimus breui ſcrobe nec a ſe longe ſtatuẽ
de ſunt vt inuicẽ a ſe calorẽ ſolis excutiant
Januario vel februario locis frigidis No
uembri calidis pſicus inſerit. maxime circa
terrã ſurculis plenioib⁹ ⁊ ppe arborẽ ſeu
ſtipitem natis. Naʒ cacumina vel nõ tene
bunt vel diu durare nõ poterunt. Inſerit i
i amigdalo ⁊ pruno. Aprili mẽſe vel maio
locis calidis. In italia vero maio exiſtẽte
vel iunio perſicus inoculari poteſt qđ em
plaſtrari dicit preciſo ꝯ ſuper trunco ⁊ em
plaſtratis plurimis gẽmis eo modo quo
dictũ eſt. Ego aũt inueni inſitionẽ i pruno
factã menſe februarij optime ꝓualere. Ob
laqueãde ſunt pautũnũ et ſuis folijs ſter-
corãde Itẽ putãde ſunt vt putrida ⁊ arida
tãtum virgulta tollãtur. nã ſi aliquod viri
de reſecemus areſcunt. vt Palladius ait.
Sed apud nos experientia ꝯtradicit imo
ſi rami virides loco incongruo nati tollã
tur pulcrior et melior efficit arbor. ſʒ forſan
in ſua regione loca erãt nimis arida. Hec
arbor ardore ſolis areſcit et ideo tumulet
aggeſtione frequenti veſpertino iuuet hu
more. et obiectis defendat vmbraculis. vt
idem Palladius dicit. Qđ intelligo in lo
cis nimiuʒ calidis et ſiccis quia in noſtris
ptibus tempatis non eget. Vnũ ſolum ſti
pitem habere debet a terra modicuʒ eleua
tum. Languenti arbori veteris feces vini
aque mixtas oportet infundi. Contra pru
inas ſterc⁹ ingerat perſico vl' vt modo dixi
mus feces vini cũ aqua permixte vl' quod
magis prodeſt aqua in q̃ faba decocta eſt.
vt idẽ Palladi⁹ ſcribit. Si vermes patitur
cinis amurce mixtus eos extinguet vel bo
uis vrina cum aceti tertia pte confuſa. Si
poma caduca fiunt radici eius nudate vl'
trunco lentiſci vel terebinti cuneus. vt ait
Palladi⁹ affigatur. vel terebrate i medio

palus ſalicis imprimat̃. Si poma rugoſa
creabit aut putrida circa imū truncū cor
tex recidatur ⁊ cū inde modicus humor ef
fluxerit argilla vł paleato luto plaga tega
tur. Cōtra vicia perſici fertur ꝓficere ſpar
tea ad ramos ſuſpenſa. Perſica ſeruant̃.
ſi detractis oſſibus melle condiunt̃ ⁊ ſapo
ris fiunt iocundi. Itē ſeruari dicunt̃ ſi vm
bilicum eius gutta picis calentis comple
ueris ⁊ in vaſe clauſo reponas. Perſica fri
gida ⁊ humida ſunt in ſecundo gradu. fle
gma generant. Ieiuno ſtomacho ſunt eden
da ⁊ poſt vinū vetus odoriferū eſt potan
dum. Perſica diuidunt̃ in duo. Quedaꝫ
enī ſunt groſſa mollia ⁊ hec ſunt magis aq̄
ſa ſcꝫ frigida ⁊ humida Et quedā ſunt par
ua ſolida ⁊ dura. ⁊ hꝰ ſunt magis terreſtria
ſcꝫ magis frigida ⁊ quodammodo ſicca ⁊ ma
xime ſi non fuerint ꝑfecte in arbore matu
rata aut fuerint omnino acerba et cruda.
Frondiū eius ſuccus potatus lumbricos
cucurbitinos eijcit. idēꝫ facit ſi ex eo catha
plaſma feceris vmbilico. Et ſm̄ Auicēnaꝫ
ſuccus folioꝝ eius in aurē immiſſus ver
mes interficit. Matura ſunt bona ſtoma
cho. ⁊ in eis eſt virtus faciendi appetitū cibi
Et oportet quidēꝫ vt non comedant̃ poſt
alium cibū quoniā corrumpunt̃ poſt euꝫ.
et corrumpunt ipſum ſed p̄cedāt añ cibuꝫ.
Et ſicca ſunt tarde digeſtionis ⁊ non boni
nutrimenti. q̄uis ſint multi nutrimenti.
Et matura leniunt ventrem. ⁊ immatura
conſtringunt

De palma

Palma eſt arbor fe
rens dactilos aerē deſiderans ca
lidum aut tempatū. nā in climate
calido ante hyemē maturat fructū. ſꝫ in fri
gido quod eſt quintū vel ſextū clima non
maturat niſi poſt hyemē ad principiū ve
ris aut eſtatis anni ſequētis. Sed circa ſe
ptimum pullulat ſed ꝓpter frigus nō con
ualeſcit Sed eſt verius dicere ꝙ nec ī ſexto
climate viuat ⁊ in quinto difficile. Terraꝫ
ſolutā ⁊ ſabuloſam requirit. nā conſtat lo
cum nullis prope fructibus vtileꝫ in quo
palme ſponte naſcunt̃. Seritur plātis ap
li menſe vel maio ita tamen ꝙ q̄ñ plāta po
nitur circa eā vel ſub ea terra pinguis ſun
datur. Item ſerit̃ menſe octobris ſemīe ſi
ue oſſibus dactiloꝝ non veterū ſed recenti
um ⁊ pinguiū in cuiꝰ ſeminario terre cinis
miſcendus eſt. Notanduꝫ eſt tamen ꝙ ex
vno nucleo vix vnq̄ꝫ palma creſcens cōua
leſcit. ſed potiꝰ ex multis ſimul poſitis. Et
hoc ideo eſt quia plantula que ex vno orit̃
adeo debilis eſt ꝙ truncū qui arborē por
tare poſſet facere non poteſt. Multe autē
plante ſimul exorte ⁊ ꝓpter compreſſioneꝫ
ſibi inuicē continuate ꝑficiunt illius arbo
ris truncū. Adhuc cū nuclei ⁊ ſemina alia
rum plantaꝝ habeāt virtutē pullulatiuaꝫ.
quedā in ſummo quedā in imo quedaꝫ in
circuitu ⁊ quedā in medio. nucleus palme
qui eſt os dactili habet quaſi a dorſo ſuo.
⁊ ibi eſt foramen ſtrictū ⁊ aliquantulū lon
gum ꝑ quod germen ſuū egredit̃. Quare
optima plantatio eiꝰ eſt ꝙ hec oſſa ī ſaccu
lo lineo in ſabulo ponant̃. et quantuꝫ fieri
poteſt foramen vnius foramini alteriꝰ ap
plicetur. vt plantula vniꝰ fortiter penetret
plantā alterius. ⁊ tunc vires multarū con
iuncte ꝑfectiorem facient arborē. Palma
enī vnius virtutis non ꝑficit. tum propter
ſexum q̄ in ea eſt diſtinctior q̄ꝫ in alijs plā
tis. tum etiā ꝓpter ligni debilitatē. Iterum
palma maſculus nunq̄ꝫ facit aliquem fru
ctum. ſed plantatꝰ maſculus ꝓpe feminaꝫ
inclinat ſe ad eam. ita ꝙ tangūt ſe rami ma
ris ⁊ femine. et comprimit biſurcatio ramo
rum femine ramos maris. ⁊ tunc perfecte
palme recedunt a ſe inuicē. et tunc femina
concipit non ſubſtantiā aliquā emiſſam a
maſculo ſed virtutē ipſius. Similiter aūt
hoc oſtendūt opera ruſticoꝝ. quoniā cuꝫ
longe ab inuicē ſunt plantata maſculus ⁊
femina abſtrahūt ramoſ maſculi ⁊ ponūt
ſuper feminā. ⁊ illa in ſuis furciſ comprimit
eos ⁊ concipit ex eis. Cū autē ſtat femina
fructu onuſta per ventū qui ſpiritū et hu
morem maſculi ducit ſuper fructꝰ femine

maturanť fructus. Non aūt eſt arbitrādū
ꝙ iſta impregnatione ⁊ maturatōe femīa
indigeat qñ ex pluribꝰ ſeminibꝰ planta cō
ualeſcit. qꝛ tunc plures maſculos in ṽtute
et ſubſtātia in ſe habet. Annua vľ bima de
bet tranſferri mēſe iunio et iulio incboāte
circūfodiať aſſidue vt irrigatione ꝯtinuoſ
eſtatis vincat ardores. aquis aliquatenus
ſalſis palme iuuanť. Si egra eſt arbor fe-
ces vini veteris oblaqueate oportꝫ infun
di. vľ radicū ſuꝑuacua capillamenta deci
di. vel cuneū ſalicis interfoſſis radicibꝰ im
primi. Hec arbor difficile creſcit ⁊ longiſſi-
mo tempꝫ viuit ⁊ añ centū annos fructus
non facit. vt dicit Plinius. Et eſt ſciendū
ꝙ fructus dactiloꝝ nō ꝑ cotilidones depē
deta ramis eiꝰ. ſed potiꝰ habens ſedes q̄ſ
dam in quibꝰ immediate ſuꝑ ramos cōſi
ſtunt Et qđ mirabile eſt in vna ſiliqua pro
fert fructus ſuos ⁊ ramulos in q̄bꝰ fructꝰ
ſui conſiſtūt que ſiliqua nō in ſuꝑiori ꝑte
aperiť ſicut fit in ſiliqua roſe ⁊ lilij et alioꝝ
multoꝝ floꝝ ſed aperiunť inferiꝰ ex ꝑte ra
mi. ⁊ cadūt poſtq̄ꝫ exiuerūt dactili et rami
ſuꝑ quos ſūt eo modo q̄ aperiť ſiliqua pa
paueris ⁊ porri. In ſupremo aūt cacumīe
habet hec arbor capſam in qua eſt ſubſtan
tia mollis q̄ multū ſuccedit ad ſubſtantiā
dactili que cū abſcindiť palma areſcit Da
ctili calidi ſunt ⁊ humidi in ſecūdo gradu
groſſi ſanguinis generatiui ⁊ difficiles di
geſtioni. ficubꝰ tamē ſiccis ſunt digeſtibili
ores ⁊ magis vrinā ꝓuocātes ſꝫ illis aſſue
tantes epatis ⁊ ſplenis cōſtipationeꝫ duri
ciem ⁊ groſſiciē ⁊ tumorē patiunť. gingiuiſ
⁊ dentibus ſunt nociui et dolorem in ore
ſtomachi faciunt

De pino

PInus eſt arbor
nota q̄ crediť ꝓdeſſe omnibꝰ q̄
ſub ea ſunt. Amat locū gracileꝫ
ſeꝑe maritimū inter mōtes et ſaxa vaſtior
⁊ ꝓcerior inueniť. Uentoſis ⁊ humidis lo
cis arboꝝ fiūt incremēta letiora. ſꝫ huic ge
neri deputabis ea ſpacia vel mōtes q̄ alte
ri vtilia eſſe nō poſſunt. Exarabis auteꝫ ea
loca diligēter atqꝫ purgabis atqꝫ frumēti
more ſemen aſperges ac leui ſarculo cura
bis operire nec plꝰ q̄ꝫ palmo debꝫ abſcindi
et nata nō trāſferunť quia nō facile comp
hendunt ⁊ vix creſcūt nec aliquo tꝑe icidā
tur quia moriunť ⁊ loco rami ſeu radicis i
ciſe alie non naſcunť. Seritur igiť nucleis
ſuis aqua ꝑ triduū maceratis calidis ⁊ ſic
cis regionibꝰ menſe octobris vel nouēbriſ
frigidis ṽo ⁊ humectis februario ⁊ martō
Aliqui dicūt fructū pineuꝫ trāſlatione mi
teſcere. ſed illi plātas hoc modo procurant
vt prius multa ſemina in caliculis terra et
fimo repletis obruunt q̄ ibi ꝓceſſerint reli
cto eo qđ ſolidiꝰ eſt auferunt alia. vbi iuſtū
ceperit incrementū trimā plantā cuꝫ ipſis
caliculis transferūt quibꝰ fractis in ſcrobe
indulgent radicibus largitatē terre. tamen
eque ſtercꝰ admiſcēt. Seruandū eſt auteꝫ
vt radix eius que vna eſt ⁊ directa vſqꝫ ad
ſummitatē eiꝰ poſſit integra ⁊ illeſa trāſfer
ri. Defendēda eſt arbor tenera a pecore ſo
lum ne calceť inualida. putatio pini nouel
las arbores tantū ꝓmouet vt ſperata icre
menta dupleнť. Itē ferť ꝙ ſub eiꝰ cortice na
ſcunť facile vermes qui lignū corrodunt ⁊
deſtruunt. ⁊ ideo longiori tꝑe durat ſi ſepe
corticibꝰ ſpoliet. Nuces pinee vſqꝫ ad mē
ſem nouēbris in arbore eſſe pñt Maturio
reſ pinee legenť prius tñ q̄ꝫ pateſcāt nuclei
q̄ niſi purgati durare non poſſunt. tñ aliq̄
in vaſis fictilibꝰ nouis ⁊ terra repletis cuꝫ
teſtis ſuis aſſerunt cuſtodiri. Pinea cali-
da et humida eſt in ſecundo gradu. Et ſm
Auicennā eſt calida ⁊ humida in tertio g̃
du. Optimꝰ cibus eſt laborantibꝰ in ſpūa
libus ⁊ apoſtemate ex frigido humore. aſ-
maticis ⁊ ſicce tuſſientibus. Ethicis ⁊ con
ſumptis ſanguinē augmentat. libidinem
incitat. ꝑ ſe poteſt dari vel cū ſyrupo vľ cuꝫ
electuario vel in cibis. Cōtra tuſſim valet
cortex exterior cum primo pinea ab arbore
ſumiť ⁊ decoquatur bñ in aqua. et poſtea
ſuper carbones ponatur vt patiēs fumuꝫ
recipiat

De pipere

Piperis arbor parua eſt ⁊ naſcit̃ ⁊ optime fructificat ſub cancro ⁊ in primo climate vbi eſt multa aduſtio ſolis ⁊ p̃cipue in monte caucaſo. vt dicit Iſidorus. Dicit etiã ꝙ eiꝰ ſiluas ſerpentes cuſtodiũt. ſed incole illiuſ regionis t̃pe maturitatis ſiluas incendũt. et ſerpentes fugiunt. ⁊ ideo grana piperis que naturaliter alba erãt efficiuntur nigra ⁊ rugoſa Sed diaſcorides dicit ꝙ ſaraceni collectũ ponũt in clibano vt virtus generatiua auferat̃ ⁊ non poſſit in alijs partibꝰ mũdi ſeri. In locis etiã temp̃atis naſcitur. ſed in eis fructũ non facit. ⁊ ideo apud nos ipſius plantatio ⁊ induſtria nulliꝰ exiſtit vtilitatis. Piper calidũ ⁊ ſiccum eſt in tertio gradu. virtutẽ habet diſſoluendi ⁊ conſumendi. puluis eiuſ naribus appoſitꝰ ſternutationẽ puocat ⁊ cerebrũ a ſuperfluitate fleumatica mundificat. Vinũ decoctionis eius ⁊ ficuũ ſiccarum ſpiritualia mundificat a glutinoſo humore. ⁊ miro modo valet contra aſma frigidũ. Puluis etiam eius cũ ficubus datus digeſtionẽ ꝯfortat. Sanguineis ⁊ colericis non eſt vtil' vſus piperis. diſſoluit enĩ et quãdoq3 inducit lepram. Itẽ puluis eius ſuper carnẽ poſituſ eam corrodit Auicenna dicit ꝙ cum melle poſitus in palato eſt cõueniens ad ſquinãciam. ⁊ pulmonẽ mundificat. Cũ aceto bibitum ⁊ linitũ eſt bonũ apoſtematibꝰ ſplenis. Itẽ puocat vrinã ⁊ eijcit fetũ ⁊ poſt coitum corrũpit fetũ cũ fortitudine

De quercu rouere et cerro

Quercus rouer et cerrus ſunt arbores magne q̃ ſũt fere eiuſdẽ nature. multaq3 ſimilitudine3 habẽt in ſoliditate ⁊ duricie lignorum ⁊ forma folioꝝ ⁊ fructꝰ. Nã omnes pducunt glandes omneſq3 pfundas mltas ⁊ magnas radices faciunt. ſed in arboris forma differũt. Nã quercus breuẽ facit ſtipitem ⁊ ramos magnos ab omni p̃te diffuſos. Rouer ſtipitẽ facit directũ et altum cum paucioribꝰ ramis. Cerrus vo ſtipite3 facit longiſſimũ ⁊ valde rectum ⁊ paucos ramos. He arbores ſolidã terrã aut mediocrem querũt ⁊ montuoſam vel mõtibuſ p̃rimam. Reſolutã vero ⁊ aquoſam ⁊ p̃cipue ſabuloſam fugiunt. Seruñt glandibus ſuis in ſeminario vel in cãpis vł ripis foſſatoꝝ poſitis menſe ianuarij ⁊ februarij vel etiã menſe nouembris. Colligunt̃ etiã glandes t̃pe quo mature ab arbore cadũt ⁊ ad ſolem ſiccate ſeruant̃ p cibo porcorũ. quibus eſt valde ꝯueniens cibus. Omẽs p̃dicte arbores laborerijs ſub terra diu durabiles competũt. ſupra terrã vero rouer ẽ optima. cetere minus bone Glandes frigide ſunt in primo gradu. ſicce in ſecũdo. nõ vtimur eis in cibis hominũ ſed porcorum quia ſunt digeſtioni inobediẽtes ⁊ ventrũ conſtipatiue ⁊ ideo valent diſſinterie et vlceribus inteſtinoꝝ et fluxui ſanguinis ſed tamen vrinã puocant ⁊ corpis ſunt nutritiue quaſi quedã grana. tardeq3 de ſtomacho deſcendũt ⁊ capitis dolorẽ faciunt propter fumum eoꝝ ex ſtomacho aſcendẽtem Sed eiꝰ ſupficies multũ eſt ſtiptica ⁊ ſimiliter ipſaꝝ arboꝝ galle. vnde valent ad ſanguinis fluxũ mulierũ. Item apozima eoꝝ cõuenit inteſtinoꝝ vulneribꝰ. Puluis etiam eoꝝ combuſtoꝝ in loco vulneris imiſſus humores putridos fluentes deſiccat. Auicenna dicit ꝙ folia eaꝝ ſunt vehementis ſtipticitatis. ⁊ fructꝰ quidẽ glandis cõfert in pncipio apoſtematibꝰ calidis Folia p̃terea glandis faciũt coherere plagas cũ terunt̃ ⁊ pulueriſant̃ deſup. ⁊ galle ipſaꝝ liniunt̃ cũ aceto ſup impetiginem ⁊ auferũt eã. Et puluis eaꝝ ſpargit̃ ſup aquã ⁊ bibit̃ ad vulnera inteſtinoꝝ ⁊ ad fluxũ antiquũ ⁊ ſimiliter qñ ponit̃ in medicinis ꝯueniẽs eſt ad hãc operationẽ

[margin, handwritten:] Diſſenteria et vlcera inteſtinoꝝ — Vulnera humida deſiccat — Impetigo

De ſorbo

Sorbus eſt arbor nota cuiꝰ fructus duplex eſt. videlicet puus rotũdus. ⁊ h ex femina

ꝓducitur.vel maioꝛ parū longꝰ et acutus
qui ex maſculo ꝓcreatur. Amat loca hūi-
da ⁊ frigidis ꝓxima ⁊ in montibꝰ vł locis
proximis montibꝰ magis q̄ȝ in vallibꝰ re-
motis a montibꝰ delectat̄. Solū pinguiſſi
mū deſiderat cuiꝰ indiciū certiſſimū facit
ſi frequēs vbicunqȝ naſcat̄. mēſe ianuario
⁊ februario ⁊ martio locis frigidis. Calidiſ
vero octobris ⁊ nouēbris ſoꝛba ſerūt̄ egre
gie. ita vt matura in ſeminario ipſa poma
pangant̄. Plantas etiā ſi quis ponere vo
luerit habebit arbitriū dūmodo locis cali
dis menſe nouēbri. temꝑatis ianuarij ⁊ fe
bruarij. frigidis martio inclināte diſponat
Planta eſt trāſferenda robuſtioꝛ ſcrobeȝ
deſiderat altioꝛē ⁊ ſpacia largioꝛa vt qđ il
li maxime ꝓdeſt a ventis frequētibus agi-
tata grādeſcat. Mēſe apꝛili vł vltimo mar
tij ſoꝛbi inſerunt̄ in citonio ⁊ in ſpina alba
licet in ea ꝑua ꝓueniat ſub coꝛtice ⁊ ī trū-
co. ⁊ vt puto etiā in malis competēter inſe-
ri poteſt. Gaudet irrigatione tꝑibꝰ ſiccis
⁊ aſſidua foſſione. Formāda eſt vt vnum
ſolū habeat ſtipitē circa decē pedes vł du-
odecim eleuatū a terra. Si vermes patiat̄
infeſtos qui ī ea rufi ⁊ piloſi ſolēt ī intima
medulle ſecare aliquos ex his abſqȝ arbo-
ris iīuria detractos incēdio vicino crema-
ri debere Palladius ait. quo igne alij cre-
dunt̄ fugere vel perire Soꝛba ſeruantur h̄
modo. lecta durioꝛa ⁊ poſita vbi miteſcere
ceperint fictilibus vſqȝ plenum clauditur
vrceolis gipſo deſuper tectis ⁊ bipedania
ſcrobe loco ſicco ſub ſole mergunt̄ oꝛe per
uerſo. et deſuꝑ ſpiſſiꝰ terra calcat̄. Itē ſecta
ꝑ tres ꝑtes ſiccātur in ſole ⁊ ſeruant̄ vel per
mediū diuiſa ſiccant̄. Cuȝ volueris vti aq̄
ferventi macerata reuiuiſcūt ſapoꝛe iocun
do. Aliqui cū pediculis ſuis viridia lecta
ſuſpendūt locis opacis ⁊ ſiccis. Ex ſoꝛbis
maturis fit vinū ſicut ex piris. Lignum ſoꝛ
bi eſt ſolidū non coꝛꝛigineū ſȝ facile frangi-
bile quare optime leuigat̄. Ideoqȝ valde
conueniēs eſt oꝑibus vaſoꝝ ſcrineoꝝ ⁊ aſſi
dum que ſuꝑficiē terſam ⁊ politā req̄runt
Rubeū tamen habȝ lignū. Soꝛba frigida
eſt ⁊ ſicca ventriſqȝ ꝯſtipatiua etiā ſi ſit per
fecte matura

De zezulo

Zezulus eſt que-
dam arboꝛ ꝑua multuȝ ſcabroſa
Cuiꝰ folia multa quaſi in vno ra
mulo ſunt coniuncta. ſimulqȝ tꝑe hyemis
ab arboꝛe cadūt. Eiꝰ fructus ſiītis eſt bacis
roſaꝝ vel fructui oliuaꝝ vnū tantuȝ habet
os. Eiuſqȝ lignū eſt interiꝰ rubeū valđ pul
crum et ſolidū. Ideo fiunt ex eo muſica in-
ſtrumenta ⁊ p̄cipue cythare que fiūt ex eo
optime. Aerē deſiderat temperatū nec fri-
gus foꝛmidat. Et in terra pingui ⁊ ſoluta
letatur. Serit̄ nucleis ſuis ī ſeminario mē
ſe nouēbꝛi ⁊ februario ſatis ⁊ diligēter nu
tritis. que cū cōualuerint biennio vel trien
nio tranſferunt̄. Seritur etiā plātis ſuper
radicibꝰ matris natis. Inſeri eā poſſe pu-
to in ſpina alba ⁊ foꝛſan in pꝛuno menſe fe
bꝛuarij ⁊ martij ſciſſo ligno. ⁊ foꝛmatur vt
vnū ſolū habeat ſtipitem ꝑ ſex pedes vł cir
ca eleuatuȝ a terra. Colligunt̄ autē zezula
vindemiaꝝ tempe quādo rubedinē vł va
rietatem oſtendunt. que quidem ſatis ſūt
delectabilia ad edendum. modicū tamen
nutriunt   at iuniperus

De zanipꝛo

Zanipꝛꝰ eſt arbu-
ſtula ꝑua ſatis nō q̄ aerēcalidū et
tēꝑatū deſiderat. ⁊ terram areno
ſam ſolutā ⁊ fere ſterilē. ⁊ maxime oꝛitur et
fructificat in littoꝛe maris aut ī montibus
quaſi ſterilibꝰ. in quibꝰ eſt terra ſoluta que
lima vocat̄. In locis valde aquoſis ⁊ valli
bus nō viuit. quia nimia humiditate coꝛ-
rumpit̄ ⁊ nutrimēto ſicco ⁊ humido ſuſtē-
tatur. Huiꝰ arbuſtule due ſunt ſpecies. vi-
delicet maſcula que in altuȝ erigit̄ et valde
modicū fructū facit. et femia que iuxta ter-
ram quaſi ſerpēdo ramos expādit q̄ miro
modo quaſi toto tꝑe anni fructificat. ⁊ fru
ctum maturat. Itē eſt tertia ſpecies valde
pulcrioꝛ ⁊ melioꝛ. cuiꝰ fructus eſt rubeus

et groſſus vt pua ceraſa.ſed fructus ſuperioris ſpeciei eſt niger ⁊ puus.Hec arbuſtula ſilueſtris eſt ⁊ in dictis ſponte naſcit̃ locis. Tamen ſi quis eã plãtare deſiderat nucleis ſuis ſerat.vl' plãtulis eradicatis de loco matris quo voluerit trãſferat.nec eius radices multũ ſub terra demergat q̃ nec foſſione letat̃ niſi loc⁹ fuerit nimis aduſt⁹.mẽſe februario vel martio eſt ſerẽda. Putari aut formari non eget niſi forſan q̃s maſculam velit pͥpter voluptatẽ aliquã in altum extollere.Colligit̃ eius fructus cũ ſucceſſiue ſua nigredine vel rubedine maturitatẽ fatetur.Eius lignũ rubeũ pulcrũ ⁊ quodammodo variũ eſt et odoriferũ.cõpetitq̃ verubus que ſuũ ſaporẽ carnib⁹ in ipſis aſſatis cõferre dicunt̃.fiunt ex eo coclearia ſatis pulcra.Fruct⁹ eius calidus ⁊ ſicc⁹ eſt ⁊ multũ valet cõtra frigidam tuſſim comeſtus ⁊ in vino coct⁹.ſi vinũ bibat̃ ⁊ ipẽ fructus edat̃ Rami eius cũ fructu ⁊ frondib⁹ in aqua vel vino cocti ⁊ in vaſe ex muſſa infecto cũ ipſo vino vel aqua calidiſſima poſiti ⁊ obturato vendone in eodem agitati vaſa mirabiliter liberant.ipſiſq̃ ſaporẽ et odorẽ laudabilẽ pſtant

Incipit alia pars huius quinti libri De arborib⁹ non fructiferis et de omni vtilitate ipſarum

SVfficienter dictũ eſt ſupra de arboribus fructiferis ⁊ d' cultu ⁊ vtilitate ipſarũ. Nũc autẽ dicetur breuiter d' omnibus arborib⁹ ⁊ fructibus infructiferis que reperiũtur in ptibus noſtris.et de vtilitate ipſarũ ſm eundẽ ordinẽ alphabeti

De abiete

ABies piella et arexe quaſi eedẽ arbores ſunt.nõ eñi colunt̃.⁊ in alpibus ⁊ locis niuoſis magne valde pueniũt.et omnes miro modo directe in altũ extollunt̃.Frõdes virides omni tempore habent Ex ipſis fiunt arbores ⁊ antẽne magnarũ nauium.quibus nulle alie arbores ſufficere poſſent.optime ſunt omnibus operibus ſiccis edificiorum.quia leues et rigide ⁊ diu durabiles ſunt.et aſſides facte ex eis vbiq̃ plurimũ domũ exornant.Fiunt etiam ex eis vaſa vinaria tam magna q̃ parua.ſed in eis facile mutatur in acetum.Sed arexe precipue competit ſitulis in quibus aqua defertur Nam abies ⁊ piella p eã facile viciant̃.

De amedano

AMedan⁹ que alnus vocatur eſt arbor que nõ colitur.ſed in locis paluſtribus et aquoſis precipue delectatur.Fabricis inutilis eſt ſed neceſſaria ſi humidus loc⁹ fundamentis palandus eſt.Nam ſub terra ilico radices viridis infra emitit.et ingroſſata ex pluribus palis prope poſitis et in vnum corpus redactis fortiſſimum ⁊ diu durabile fundamentũ facit. Item ex ea cõuenienter inciſoria fiũt ⁊ paraſides q̃bus rariſſime accidũt crepature

De aſero

ASerus eſt arbor ſatis magna que in alpibus iuenitur que optime conuenit cipbis paraſidibus aliiſq̃ rebus et inciſorijs faciendis et viellis ⁊ omnibus delicatis operibus.quia eius lignum eſt album et ſolidum et valde politum efficitur.ſed eius paraſides faciliter per calorem ſcinduntur. niſi facte ſint de quartino id eſt.de ligno i quattuor ptes ſciſſo.aut de nodoſo.id eſt. de neruoſa radice

De auorno

AVornus eſt arbor parua que ſimiliter circa alpes oritur. Cuius median⁹ cortex datus in cibis aut potibus mirabiliter ventrem laxat

Capilloꝝ flux 2

De agnocaſto

Agnuſcaſtꝰ eſt frutex. id eſt. arbuſtula parua q̄ omni tempe viridis repitur In aquoſis locis magis ꝛ in ſiccis minus. et eius lignum eſt durꝫ. ꝛ eius folia ſunt ſicut folia oliue ſed ſunt leniora. Calidus eſt ꝛ ſiccus in tertio gradu. Et ſm̄ Auicennaꝫ eſt calidus in primo ꝛ ſiccus in ſecundo. Flores ꝛ folia competunt vſui medicine ꝛ mag̊ flores q̄ꝫ folia. ꝛ flores quidē agnuſcaſtꝰ vocantur qui in vere colligūtur. ꝛ per annuꝫ tantū ſeruanť et virides maioris ſunt efficacie q̄ꝫ ſiccati. Dicitur aūt agnuſcaſtꝰ q̄a libidinem reprimendo caſtū vt agnus latorem reddit. Lectus enī ex eo ſtratus libidinem ſtringit ꝓhibendo pollutionē ꝛ virge erectionem. vt dicit Auicēna. Fomētentur etiā genitalia ex aqua decoctionis eiuſ ꝛ ſuccus potetur. Contra gomorreā decoquatur modicū caſtorei in ſucco eiꝰ et deť in potu. Item folia eius decoquātur ī aceto addito caſtoreo ꝛ genitalia cathaplaſmentur. Et nota ꝙ quedā extinguunt libidinem inſpiſſando ſperma vt ſemen lactuce pſillium citrulli meloneſ. cucumeres. cucurbite. portulace ſcariola. acetū campbora ꝛ ſimilia. Quedā inaniendo ſpiritus et conſumendo ſperma vt ruta. maiorana. agnuſcaſtus. ciminū. calamentū. ꝛ anetuꝫ. Hec enī ſunt calida apertiua ꝛ ventoſitatē extermināt ꝛ ſoluunt. Item fomentum factum ex aqua decoctōnis agnicaſti matricis exiccat ſuꝑfluitates ꝛ ipſius anguſtat orificiū. Cōtra litargiā valet decoctio agnicaſti apij ꝛ ſaluie in aqua ſalſa ſi ex ea fortiter capitis poſterior ps fricet. Auicēna dic̄ ꝙ ſuffumigať mulier cū vehemēs deſiderium coitꝰ adeſt ꝛ liberať et eius folia fugāt venenoſa.

Gomorrea

Matrix

Litargia

De buxo

Buxus eſt arbor que ſolidiſſimū croceū ꝛ pulcerrimū lignū habet q̄ pulcris frondibus ꝛ viridibꝰ ſemꝑ veſtita eſt. Ex q̄bꝰ domicelle ſerta faciūt. Plātari pōt nō ſolū ſi plātule radicate de ſtipite matricis euulſe ponanť. ſꝫ etiā ſi rami eiꝰ frōdibꝰ denudati infiganť in terrā. Raſura huiꝰ ligni q̄a frigida eſt ꝛ ſicca decocta in aq̄ putei ꝯſtringit fluxum capilloꝝ. vt dicit Diaſcorides. Tingit etiā crines ſi eiꝰ decoctiōe ſepiꝰ abluanť. Ex ipſiꝰ lignis fiūt optimi pectines ꝛ coclearia ꝛ manubria cultelloꝝ ꝛ calculi ꝛ tabule ceree. et omne opꝰ ꝑuū qđ pulcerrimū lignū ſculpēdū reꝗrit. recipit enī ꝛ retinet cōmode oēm formā

De brillo

Brillꝰ eſt arbuſcula ꝑua q̄ in arenis fluminū naſciť. q̄ pulcras valde v̇gulas ꝛ mľtas emittit. q̄ colligūť de mēſe aꝑlis cū ſuccꝰ ī eis moueť ꝛ excorticāť. Deinde fiūt ex eis corbes et caueae auiū ꝛ caueae caſei ſiccādi ꝛ ſuādi. et caniſtra in q̄bꝰ panes portāť ꝛ fructꝰ. Itē ex radicibꝰ eiꝰ liganť manubria falciū ꝛ falcinelloꝝ q̄ ad incidēdū ligna ꝛ putādas vineas neceſſaria ſūt

De cypreſſo.

Cypreſſꝰ eſt arbor nota ꝛ pulcra q̄ viridis ſꝑ exiſtit. ꝛ iō libenť ī clauſtris monachoꝝ ꝛ fratꝝ plātať. Eiꝰ eī lignū eſt valde odoriferꝫ ꝛ pulcrum ꝛ ex eo fiūt pulcerrime atq3 odorifere aſſides q̄s hoīes libēť ponūt ī fūdis inſtrumētoꝝ muſicoꝝ vt licij cithare ꝛ alioꝝ. ꝛ ī oībꝰ opibꝰ delicatiſ. Hec arbor vt ait Auicen. calida eſt ī p̄mo ğdu ꝛ ſicca in ſcđo. Et q̄dā dicūt ꝙ ē frigida. folia et nux eiꝰ ſtiptica ſunt. ꝛ eiꝰ folia delēt morphea ꝛ ꝯſolidāt vulnera ꝛ nux eiꝰ ꝛ ꝯfortāt neruoſ ꝛ roborāt mollificatōꝫ ꝛ ſtringūt etiā ꝛ decoctio nucis cū aceto delet dolorē dentiū

Morphea

dolor dentiū

De canna

Canna ſiue arūdo nota ē Terrā deſiderat mediocriť hūidā ꝛ pinguē. Canneta fiūt hoc modo. videlicet ꝙ paſtinata eq̄liter terra de menſe februarij et breuiſſimis ſcrobibꝰ

vno pede diſtātib⁹. cānaꝝ oculi ꝑ ſcrobes ſingulas obruant. Si calida ⁊ ſicca prouī-tia eſt valles hūidas ⁊ irriguas op⁹ eſt de-putare cānetis. Si eſt humida regio locis medijs inſtituant̄ ſꝫ ſucco villaꝝ ſubditis. Ligoniſant̄ vt vinee ⁊ ligonib⁹ in equalita te terre incidunt̄ de mēſe octobris et noue-bris. Sꝫ ſi q̄ ſunt antiqua cāneta menſe fe bruarij ſarrient̄ reciſis q̄ ſunt in radice pur ganda. id eſt. putrib⁹ male porrectis. et ſi q̄ gignendi nō habēt oculos. Ex cānis fiunt pali ⁊ ptice vinearū ⁊ ſcorea quib⁹ inter ſe domus paupeꝝ diſtinguūtur. Et ſm Aui cennā ſunt vehemētis infrigidationis. Et folia canne radix ⁊ cortex ꝯferunt alopicie ⁊ abſtergunt ſordes. Et radix eius cum ce pa ſilueſtri extrahit carni infixa. Et lanu-go que eſt eius flos quando cadit in aureꝫ facit euenire ſurditatē quoniā inuiſcat̄ in ea ⁊ nō egredit̄.

De fago

Fagus eſt arbor magna naſcens in alpibus ex q̄ optime fiunt lancee ⁊ ſellarum aſſides ⁊ libroꝝ. Itē fabricis vtilis eſt ī ſic-co. ſed humore corrumpit̄. Iſidorus auteꝫ dicit ꝙ glans ſiue fagi fructus eſt multum dulcis ⁊ nutribilis. eius medulla muribuſ eſt multū accepta ⁊ glires impinguat. tur dis ⁊ columbis cōuenit. et eos nutrit. ⁊ ei⁹ carnes coquibiles facit. Eius ligni ſubſtā tia operibus eſt apta ſed non multuꝫ du-rat quia libenter a vermibus corrodit̄. ſed eſt valde neceſſaria vitree arti ſi nondum a vermibus corroſa eſt. quia ex eius cinere vitrū cū alioꝝ quorundā appoſitōe pigniſ conflagratiōe ꝑparat̄

De fraxino.

Fraxin⁹ eſt arbor ſatis magna q̄ in pinguib⁹ ⁊ hūi dis nemorib⁹ delectat̄. Cui⁹ lignū ſatis igni cōpetit. ⁊ eſt optimū ꝓ circul' ve-getū ⁊ tinaꝝ ⁊ ſalis curruū alias ſcal' turri-um. Itē edificijs cōpetit exiccata n̄ viridis dū tamē terraꝫ nō ꝯtingat q̄r ſtatim hūore corrūpit̄. Ei⁹ etiā ſilua de tertio in tertiū vl' quartū annū inciſa optimas ꝑ vineis pro fert pticas. Plini⁹ aūt dicit ꝙ folia fraxini ſunt vtilia ꝯ venenū. Nā ſucco exꝑſſo po-tui dato ꝯ ſerpētes ſūme auxiliat̄. tāta qꝫ ei vis eſt cōtra ſerpētes vt ei⁹ vmbrā veſperti nam vel matutinā non attingāt. et ſi inter ignem ⁊ fraxini folia ponit̄ ſerpens ī igneꝫ potius q̄ꝫ in fraxinū fugiet. Et ei⁹ cortices et folia ventrē ſtringunt ⁊ vomitū ex defe-ctu virtutis cōtentiue factū ſi cum aq̄ plu-uiali ⁊ aceto decoquant̄ ⁊ ſup ſtomachuꝫ apponant̄. Et eſt arbor calida ⁊ ſicca ī ſcdo gradu. vt dicit Palladius

Vomitus

De fraxinagolo

Fraxinagoluſ eſt arbor fraxino in frondib⁹ ⁊ ligniſ ſimilis q̄ in locis domeſticis ſeu cultis delectat̄. Hec arbor fruct⁹ quoſdam ſiue granula ꝑua ꝓducit que nigra ſūt qn̄ exiſtunt matura ⁊ valde dulcia ſꝫ q̄ſi nihil ſupra oſſa ex pulpa habēt. Itē exiccata mł' tis menſibus cōſeruant̄

De fuſano

Fuſan⁹ eſt arbor parua q̄ in alpib⁹ orit̄ ex cuius li-gno fiunt optime fuſe ⁊ viellaruꝫ archeti

De geneſtra

Geneſtra eſt que-dā arbuſtula adeo ꝑua ꝙ plīmū ad herbe naturā accedit q̄ ī mon tib⁹ ⁊ locis macerrimis aut etiā maritimiſ orit̄. Et flores facit valde pulcros q̄b⁹ pro ſertis domicelle vtūt̄ ⁊ ex ramuſcul' ei⁹ defi ciētib⁹ iūcis pn̄t palmites vineaꝝ ligari. It ex geneſtra pt fieri ſtupa q̄ loco canabi vł' lini ſuccedere pōt.

De Iuo

Iuus. id eſt taxuſ eſt arbor ꝑua q̄ in alpib⁹ ⁊ mōti-bus eis ꝓximis iuenit̄ q̄ optima ē ꝓ baliſtis ligneis ⁊ arcub⁹ faciēdis

Eiben [illegible]

De oplo

Opulus eſt arbor ſatiſ magna que lignū habꝫ valde albū ⁊ pulcrū quaſi aſero ſiľe ex q̄ fiunt optima iuga boū. Inciſoria etiā ⁊ paraſpſides ⁊ aſſides ꝓ delicatis opibus faciendis

De populo et albaro

Populus et albarus quaſi ſimiles ſunt in magnitudine ⁊ forma frondiū. ſed populus magis in altū extolliť ⁊ eius lignū nō politur. Albarꝰ v̓o magis ꝑ latera ramos extendit. et eius lignū eſt albius ⁊ pulcriꝰ ꝑ aſſidibus faciendis. edificijs in ſicco ſatiſ competunt licet longiſſimo tempe nō durēt. locis humidis ⁊ arenoſis p̄cipue populus letatur. in montibꝰ et locis ſaxoſis ⁊ cretoſis durare nō poſſunt. Plantāť ramis annalibꝰ vel biennalibus aut etiā maioriſ etatis in terra infixis ⁊ facilime cōp̄hendūt. Item compertū eſt albarū incidi et q̊cunqꝫ inerint fragmina inciſure. inde quaſi ſiluā ſpiſſam naſci. Poteſt etiā hoc euenire ex pullulatione radicū que circa preciſam arborē vniuerſam occupāt terraꝫ in ſupficie eius. ꝓpter qđ etiā prefate arboreſ plurimū inueniunť obeſſe vineis ⁊ frumētarijs agris. Populus habet hoc ꝓpriuꝫ ꝙ ſi eſtiuo puteť tempe facile perit aut infirma ⁊ ſcabroſa efficiť. Diciť autē populꝰ eo ꝙ inciſa pullulat ad modū populi. vt dicit Iſidorus

De roſarijs

Roſaria nota exiſtūt Sūt aūt quedā alba quedaꝫ rubea. Et iterū quedā domeſtica ⁊ quedā ſilueſtria ſunt. Alba v̓o tā domeſtica q̄ꝫ ſilueſtria fortes ꝯſtituūt ſepes. qꝛ mľtas et fortes habēt ſpinas ⁊ oēs adeo retortas ꝙ ꝑ eas volētes ingredi retinēt violēter. Sꝫ rubea roſaria debiles virgulas ⁊ ſpinas ꝓducūt. Plantāť aūt plātulis ⁊ virgultis i ꝑuas ꝑticulas diuiſis ⁊ ī ſeminario ſatis. aut ſemībꝰ. Et ſemia q̄ dē ſunt q̄ ī pomulo rubeo ſunt collecta q̊ꝝ maturitas ad plantandū apta cognoſciť cū pꝰ vindemias colorē fuſcū ⁊ mollicie q̄ndā hn̄t. Si q̄ ſūt roſaria antiq̄ circū fodiūť ⁊ ariditas vniuerſa recidiť. Itē q̄ rara ſunt pn̄t virgaꝝ ꝓpagine repari. Roſa frigida eſt in p̄mo ḡdu. ſicca in ſcđo. viridis ⁊ ſicca cōpetit vſui medicine. Siccanť aūt aliq̄ntulū ad ſolem. et poſſunt ꝑ trienniū ſeruari. Cū receptio roſarum inueniť ſicce ponēde ſunt in medicinis qꝛ facilꝰ ꝯterunť. Ex viridibꝰ autem fit mel roſatū. zucbaꝝ roſatū. electuariū de ſucco roſarū. Syrupus roſatus oleū roſatū. ⁊ aqua roſata. Mel roſatū ſic fit. p̄mo mel deſpumeť deinde coleť. poſtea addanť folia roſaꝝ abiectis ſtipitibꝰ ⁊ quibuſdā albis q̄ ſunt in ꝑte inferiori ⁊ minutatim inciſa ponanť ⁊ fiat decoctio aliq̄ntula. ⁊ ſignū decoctionis eiꝰ eſt odor ⁊ color rufus in ſeptem libris mellis vna roſe ponať ꝑ q̄nqꝫ annos ſeruari pōt. Et habet virtutē cōfortandi ex aromaticitate. mūdificādi ex melle. Competēter dať flegmaticis colericis et melancolicis in hyeme ⁊ eſtate debilitatis cum mulſa facta ex aqua et melle roſato. ad mundificationem ſtomachi ex frigidis humoribꝰ mel roſatū cū aqua decoctiōis ſeminis feniculi tribus granis ſaľ additis. Vel ſcđm Nicolaū fit hoc modo. In decem libris albi ⁊ puriſſimi melľ deſpumati ſucci recentiū roſarum libra vna ponať. et in cacabo ad ignē poſito cum bulire ceperit: viridium roſaꝝ cū forficibus vel cultello inciſarum libre quattuor addanť ⁊ tādiu buliat ꝙ ad ſucci cōſumptionē redeat. ⁊ cum bulierit ſemper agitetur et in fictili vaſe repoſitus. quanto magis tenebitur. tāto melius erit. Cum aqua frigida ſumptum ſtomachū confortat ⁊ conſtipat. et cuꝫ calida mūdificat. detur in mane ⁊ in meridie. Eodē modo fit mel violaceū ⁊ valꝫ tipice febricitantibꝰ cū calida aqua datū. Zucharo roſaceū ſic fit. folia roſarum viridiū piſtata cum zucharo bene ꝯteranť ⁊ ponantur in

vaſe vitreo p triginta dies ad ſolem ⁊ q̄ti-
die moueant̄ vt bn̄ miſceant̄. In quattuor
libris zucbari libra vna roſaꝝ ponat̄. ⁊ po-
teſt p trienniū ſeruari. Uirtutē babet con-
ſtringendi ⁊ cōfortandi. ⁊ valet ꝯ diſſinte-
riam. lienteriā. ⁊ diarriā ex debilitate virtu
tis cōtentiue factā. Item valet ꝯ vomitum
colericū. contra ſincopim ⁊ cardiacā paſſi
onem cū fit ex calefactione ſpiritualiū det̄
cum aqua roſata. Electuariū de ſucco ro-
ſarum ſic fit. Recipe zucbari ſucci roſaruꝫ
ana librā vnaꝫ ⁊ vncias quattuor. ſandali
trium generꝫ ana dragmas ſex. ſpodij dra-
gmas tres. dyagridij dragmas. xij. cāpbo
re dragmā vnā. Tempera ad modum ele-
ctuarij cū ſyrupo facto ex zucbaro ⁊ roſaꝝ
ſucco ⁊ detur cū aqua calida ad modū ca-
ſtanee in matutinali bora. valet aūt cōtra
guttā calidā ⁊ colerā rubeā purgat. Et cō-
ualeſcētes tertianarios q̄tidie purgat ſine
moleſtia. ⁊ reliquias maloꝝ bumoꝝ q̄ ibi
remāſerunt potēter educit. Syrupus roſa
tus ſic fit. Quidā decoquunt roſas ī aqua
⁊ in tali aqua roſata addunt zucbarū ⁊ fa
ciunt ſyrupū. Alij autē faciunt ponere ro-
ſas in aliquo vaſe babente ſtrictū orificiuꝫ
⁊ ſuperinfundunt aquā feruenteꝫ ⁊ dimit-
tunt iſti ſtare donec aqua ſit rubea. et inde
faciunt ſyrupū. Alij conterunt roſas viri-
des ⁊ ſuccum exprimūt ⁊ in tali ſucco faci-
unt ſyrupum. ⁊ bic eſt optimus. Et nota ꝙ
ſyrupus factus ex recentib⁹ roſis prius ali
quantulum laxat. poſtea cōſtringit. factuſ
vero ex ſiccis in principio ⁊ in fine ꝯſtringit
Contra fluxū ventris ⁊ vomitū colericum
detur cū aqua pluuiali vel roſata. febrici-
tantibus poſt minutionē cū aqua frigida
potui det̄ cōtra ſincopim ſimiliter. Scd̄m
Nicolaū ſic fit. Accipe roſas recentes ⁊ po
ne in vaſe p ſe ⁊ in caldario pone aquā do
nec bulliat ⁊ bullientē ſup roſas predictas
infunde ⁊ poſtea ipſum vas tege ne fum⁹
exeat. ex quo aqua ibi refrigueri roſas in-
de eijce ⁊ alijs recentib⁹ aquā bullitaꝫ ean
dem iterū ſuperinfunde mutādo roſas do
nec aqua illa rubea fiat. De bac aūt aqua
quattuor libras accipe ⁊ in quattuor libris
zucbari infunde. Cū autē bulire incepit al
bumen ouoꝝ aliqd̄ cum zucbari aqua fri-
gida multū agitata donec ſpumeſcat con-
cutias ⁊ illā ſpumā in ſyrupo bulliēte ſpar
gendo infunde. ⁊ cū quaſi nigreſcere illa in
ceperit ſuauiter cū cacia remoue. ⁊ iteꝝ ali
am infunde donec clarus fiat ſyrup⁹. Et
cum cepit ſyrup⁹ quaſi filū facere ſi cū di-
gito tetigeris aut cacie dependēs adbere-
at coctū eſt. ⁊ valet caloꝛi ⁊ ſiccitati febriuꝫ.
ſitim reprimit cōfortat ⁊ conſtipat. Eodeꝫ
modo fit ſyrupus violaceus ⁊ ſyrup⁹ ne-
nufarinus qui valent cōtra maximos ca-
lores in acutiſſimis egritudinibus. Oleū
roſatū ſic fit. Quidaꝫ decoquunt roſas in
oleo cōmuni ⁊ colant. Alij terunt roſas vi
rides in oleo ⁊ vaſe vitreo ſoli exponūt p
dies q̄nquaginta. ⁊ boc eſt bonū. Scd̄m
Nicolaū fit boc modo. In duabus libris
olei cōmunis abluti libra vna viridiuꝫ ro-
ſarum aliquantulū cōcuſſarū ponatur in
olla poſita plena ſup ignē in caldario ple-
no aqua ſuſpenſo ⁊ tādiu bulliāt donec aq̄
tertia ps minuat̄ qd̄ demū albo panno li-
ni immiſſum torculari exp̄mat̄. Eodē mo-
do fit violaceū ſabatinū ⁊ mirtinū oleum.
Et valent iſta olea ꝯ acutas ⁊ pacutas in-
uncta ſup epar ⁊ pulſus timpoꝛa ⁊ p̄lātas
manuū ⁊ pedū quoniā calorē extinguunt
Aqua roſacea fit multis modis. Nā q̄daꝫ
babent patellā plumbeā quā ponunt ſup
quedā texto inuerſo cui eſt ab vna pte bo
ſtium. vn̄ ſub eo ponit̄ ignis ⁊ inter textuꝫ
et patellam eſt cinis groſſitudinis duoruꝫ
digitoꝝ ne aqua ſapoꝛem fumi accipiat. et
circa textum eſt fornacella parua de lapi-
dibus ⁊ luto facta. Deinde patella roſis ī
pletur ⁊ capellum plumbeū ponitur ſupra
ipſam ita ꝙ verſus partem vnde aqua ro
ſata egreditur aliquātulum pendeat. ⁊ ig-
nis cōtinuo ſit ſub ipſa patella. tantumqꝫ
roſe dimittuntur in ea ꝙ in eis ſit bumidi
tas conſumpta. et tunc reijciuntur ⁊ alie re
centes in earū loco ponūt̄ ⁊ in aliā vaſe vi
treo ſub pipio capelli poſito aqua recipit̄.

Deinde in engbeſtarijs ad ſolem poſita q̄buſdam dieb⁹ decoquenda relinquitur ⁊ ſeruatur. Alij volentes omnē ſaporē fumi ⁊ odorē euitare in aqua roſata ponūt patellam predictā ⁊ capellū in cacabo aq̄ pleno. atqʒ ita ī fornacella diſpoſita ꝙ ab vna parte poſſit in eo aqua īmitti que loco ei⁹ que ab igne conſumit̄ ſuccedere poſſit. ⁊ h̄ eſt optima. Et quidā in filo folia roſaruʒ poſita in vaſe vitreo ⁊ ſuſpenſa ne vaſi ab aliqua ꝑte adhereant ſoli exponūt ⁊ deſuꝑ adeo claudunt ꝙ vapor roſaꝝ exire ñ poſſit. ⁊ hec eſt melior que eſſe poſſit Tñ valde parum ⁊ cū nimio labore fieri poteſt. Habet autē virtutē confortandi ⁊ cōſtringendi. Contra fluxum ventris ⁊ vomituʒ colericum detur aqua roſata ſimplex vl' aqua decoctionis maſticis ⁊ gariofilorū ⁊ precipue contra fluxū ex debilitate virtutis contentiue vel acumine medicine qñ ipſa nimis ducit ꝑuenientē. Sincopiſantibus et cardiacā patientib⁹ detur in potu ⁊ ſuper aſpergat̄ faciei. In colirijs cōpetenter ad oculos ponit̄ ⁊ in vnguentis ad faciem qr abſtergit pannū faciei ⁊ ſubtiliat cutē Roſe ſicce naribus appoſite cerebrū cōfortant. ⁊ reparant ſpiritus. Contra fluxū ventris ex colera detur aqua pluuialis in qua roſe ſint decocte. ad idem valet emplaſtruʒ ex roſis ⁊ albumine oui ⁊ aceto poſitū ſuꝑ renes ⁊ pectinem. Contra vomituʒ fiat decoctio ī aceto ⁊ ſpongia marina intincta ori ſtomachi ſupponatur. Contra ſincopim detur aqua decoctionis roſarū. detur etiā puluis in ouo ſorbili. Item contra ruboreʒ oculoꝝ ſi ſentiat̄ pūctura valent roſe cocte in aqua ⁊ cathaplaſmate. Anteā dicit̄ flos roſe qui interi⁹ reperitur. valet autē contra fluxum ventris ⁊ vomitū. Itē puluis eius ꝓue ſuppoſitus humiditateʒ eius cōſumit Et nota ꝙ ſuccus roſarū viridium in vaſe vitreo poteſt ſeruari per annū. Auicenna dicit ꝙ roſa rectificat fetorem ſudoris quādo in balneo amminiſtrat̄. Et emplaſtruʒ de roſis coctis ⁊ ꝯtritis ⁊ nō expreſſis poſitum ſuꝑ apoſtemata calida ea ſoluit.

De rore marino

Ros marinus eſt quedā arbuſtula parua odorifera que ſemꝑ habet frōdes virides que quaſi aſſimilant̄ ʒanipro ⁊ ſcope. In marinis locis ꝑcipue delectat̄. et ideo ros marinus appellat̄. Plantat̄ autē plantulis de radice matris diuulſis. Item ramis in terrā infixis his menſib⁹ q̄bus alie fiūt plātationes. Calidus ⁊ ſiccus eſt ſed exceſſus eius non determinat̄ in gradu. Folia ei⁹ et flores competūt medicine ⁊ flos eius dicitur anthos. Unde dyantos electuariuʒ fit ex eo. Arbuſtula ipſa etiaʒ lanotides dicit̄ vel detrolibanos. vnde cum iſtoꝝ receptō inuenit̄ folia debent poni. Flores auteʒ aliquantulū deſiccati ad ſolem per annū ſitr ſeruantur. et folia habēt virtutē confortandi ex aromaticitate. diſſoluendi ex caliditate. extergendi mūdificandi ⁊ conſumēdi ex ſiccitate. et dyaforeticā ex caliditate. Cōtra ſincopim ⁊ cardiacā detur dyantos cuʒ vino. Item fiat decoctio floꝝ in vino ⁊ tale vinum detur patiēti. Contra frigiditateʒ ſtomachi ⁊ ad digeſtionē ꝯfortandam detur dyantos vel vinū decoctionis florū et maſticis. Cōtra dolorē inteſtinoꝝ ⁊ ſtomachi ex ventoſitate detur vinū decoctionis eius et cimini. Et cōtra cerebri frigiditatem fiat eius decoctio in vino ⁊ patiens capite cooperto fumū recipiat. Contra humiditateʒ ꝓue acetū vel vinum decoctōnis eius gargariſetur. Contra ſtranguiriā ⁊ diſſinteriā flores vel ſaltē folia decocta in vino cathaplaſment̄. Ad mundificationē matricis et conceptū iuuandū. fiat fomentū circa pudenda ex aqua decoctionū eius. flores autē in oleo decoctos ſupponūt ſibi mulieres

De rubo

Rubus notus eſt Competit ſepibus faciēdis. quia eas fortes et ſpiſſas ⁊ pūgētes facit. Sed ꝑ ſe non mltū ꝯpetit niſi plātas arborum vel aliaꝝ ſpinaꝝ admixtas habeat

quibus ſuſtineat᷑. que adeo ſint ſolide ꝙ n̄
flectant᷑ ⁊ deſtruant᷑ ab eo. Plantat᷑ autē
plantulis ſuis que facile inueniunt᷑ vbi ru
bi capita tangūt terrā. quia ibi ſtatim radi
ces emittūt. Itē plantat᷑ ſeminibꝰ ſuis ma
ture collectis ⁊ ſiccatis ⁊ vſqꝫ ad initiū ve
ris ſeruatis ⁊ tunc ſeminatis. Fructus eiꝰ
ſunt mora que mulieres ⁊ pueri comedūt
ſed optima ſunt ꝓ porcis. Rubus calidus
⁊ ſiccus eſt vt quidā dicūt. Conſtantinꝰ tn̄
dicit ſummitates eiꝰ eſſe ſtipticas ⁊ valere
cōtra vſturas ⁊ calida apoſtemata. vn̄ vi-
detur ꝙ ſit frigida ⁊ ſicca. Cōtra ruborem
oculoꝝ cortices eiꝰ cum vitellis ouoꝝ con
terātur. ⁊ addito croco oculis ſupponant᷑.
Cōtra quaſlibet vſturas cera mūda reſol
uatur poſtea addat᷑ oleum roſatū. deinde
ſuccus turionū eius in maiori quantitate
Contra calida apoſtemata folia ſummita
tum trita cū aqua roſata ſupponant᷑. Con
tra diſſinteriā ſuccus turionū eius cū aq̄
ordei ꝑ cliſtere immittat᷑. vel ex turionibus
cū albumine oui ⁊ aceto fiat emplaſtrū ſu
per pectinem ⁊ renes Si ſit vicio ſupioꝝ
lenticula aliquantulū exuſta in ſucco eius
detur ad manducandū

De ſalice

Salix eſt arbor no
ta ſic dicta eo ꝙ plātata facile ī al
tum ſalit. Hec arbor in locis hūi-
dis ⁊ arenoſis ſiue ſolutis delectat᷑ et non
multū ꝓfunde radices facit. Plantat᷑ opti
me ſi terra pforata cū palo aut forate rā-
planta biennalis in pte inferiori acuta fo-
ramini forti imprimat᷑ ⁊ vſqꝫ quaſi ad ſu-
perficiē foramen ex ſabulo impleat᷑ vl' ter-
ra ſoluta. ſi terra vbi plantata ſit cretoſa ex
iſtit demū creta ſupponatur. Qꝫ ſi ſoluta
eſt terra in qua plantat᷑ ſufficit ſi ex eadem
impleat᷑ foramen. cui multū pderit ſi eiſdē
cardinibus quibꝰ in ſalice ſteterat oppona
tur. Fit aūt eius plātatura de menſe octo-
bris ⁊ nouēbris aut februarij. et meliꝰ men
ſe martij cū iam ipſis plātis adhuc ſup ſali
ce exiſtentibꝰ viridis ſuccus infundat᷑. Eis
autē plātatis menſe aprilis ⁊ maij abrada
tur quicq̄d in ſtipite pter ſuperiorē ortū
ptem. Tertio quoqꝫ aut quarto anno inci
duntur omnes equaliter ſex pedibꝰ ſupra
terrā. Sed ſi duobꝰ tantū pedibus ſup ter
rā ipſius formaret᷑ ſtipes, pceriores pduce
ret perticas ⁊ longiori tpe duraret. q̄ hec
arbor tanto in ramis erit fecūdior. quāto ē
terre ppinquior ⁊ eſt ad incidendū aptior.
Verūtamen ſi eſt in loco animalibꝰ expo-
ſito magis timet corroſionē ipſoꝝ. que oc-
to vel decem pedibꝰ a ſe inuicē diſtare de-
bebunt. ne ſi nimis ſpiſſe fuerint ſuperfluis
vmbris perimāt ea que ſeminātur ī agris
De tertio in tertiū annū pertice incidūtur
videlicet ſubtiles iuxta ſalicē. ⁊ groſſiores
tribus vel quattuor digitis ab eo remote.
incidant᷑ rotunde. vel nō multum oblique
Et quicq̄d eſt in ſalice ſiccū vel mortuum
amputet᷑. nec fiant in eo cauaꝫ remote. ſed
paulatim equaliter ꝑ omnia diffundātur
Ex hoc eni modo perticas pceriores et mi-
nus ramoſas efficiēt. et tpe longiori dura-
bunt. Et nota ꝙ ſi eo anno quo nō incidū
tur amputent᷑ vimina pua inutilia rema-
nentia maiꝰ ſuſcipiēt incremētū. Ex ligno
ſalicis ſolido ꝓ perticis faciendis nō abſci
ſo fiunt trabes ⁊ materie domꝰ ſatis bone.
⁊ ex groſſis fiūt aſſides ⁊ conche ⁊ parapſi-
des inciſoria ⁊ multa vaſa vinaria. Ex pca
uis vero fiūt aluearia ⁊ ſitule ⁊ ſextaria. ex
perticis fiunt vinee. ⁊ ex eis ⁊ viminibꝰ fiūt
ſepes ⁊ clauſure curiaꝝ ⁊ porticuū et m̄lta
alia vtilia. Hec arbor ꝓpetit medicine vſui
ſcḋm corticē folia ⁊ flores. habet autē virtutē
cōſtringēdi ⁊ ꝯſolidādi. Contra diſſinteri-
am ſuccus expreſſus ex folijs ⁊ potui datꝰ
valet. Contra vlcerationē inteſtinoꝝ ex diſ
ſinteria factā detur puluis corticis eiꝰ cō-
buſti in aliquo potu. Idem puluis vlcera
tiones exterioꝝ partiū conſolidat. Idē pul
uis vt teſtatur Diaſcorides cū aceto po-
tui datus ⁊ cum aceto cataplaſmatꝰ ner
uos verrucas ⁊ poros curat. Itē folia ſali-
cis reſperſa aqua ponenda ſunt circa febri
citātes. Iſaac autē dicit flores ſeu ſeminis

Vſtura

Diſſinteria

Diſſenteria

febres

Rx execrabile. mulieribus non manifestandum

ſalicis hanc eſſe virtutē vt ſi qua mulier il
lud in potu ſumpſerit filioſ nō generat ſed
efficitur infecunda

De ſauina

Sauina eſt arbor
ſatis ꝑua que ſemꝑ viridis eſt. et
habet folia q̄ſi cypreſſo ſimilia. h̄
arbor ſatis cōmode viuit in omni loco Et
libēter plantat̄ in viridarijs ꝛ in clauſtris
religioſoꝝ. quia circulis ꝛ perticis iuxta eā
poſitis ramos cōuenieter vndiq; expādit
Plantat̄ autē ramis ſicut de buxo dixi in
terrā infixis. Hec arbor calida et ſicca eſt ī
tertio gradu. cuiꝰ folia competūt medicie.
ꝑ bienniū ſeruari poſſunt Vinū decoctio
nis eiꝰ valet cōtra dolorē ſtomachi ꝛ inte-
ſtinorū. Itē decocta in vino valet ꝯ̄ ſtran-
guiriam ꝛ diſſinteriā. Cataplaſmata etiā
valet contra dolorē iliacū. eſt enī dyapbo-
retica ꝛ diuretica. Fomentatio etiam ex aq̄
decoctionis eiꝰ in vino valet cōtra p̄dicta.
ꝛ etiā menſtrua ꝓuocat ꝛ fetū mortuū edu
cit. Item decocta cū oleo ꝛ ſuppoſita idem
melius operat̄. Cōtra tenaſmon ex frigida
cauſa valet ſi fiat decoctio eiꝰ in aceto ꝛ vi
no ꝛ fumū inde patiēs recipiat.

De ſambuco

Sambucus eſt ar-
bor nota q̄ in ſepibꝰ naſcit̄. et ra-
mis in terrā infixis plātata faciliter comp̄
hendit. Ex cuiꝰ ligno groſſo vel mediocri
fiunt arcꝰ. et ex groſſo nō nodoſo fiunt op
time ſagitte. Itē fiūt cannelle tinatiorum ꝛ
vegetū ex eiꝰ ligno. Virtus eiꝰ eſt calida et
ſicca in ſecundo gradu. Medicine cōpetit
p̄ncipaliter cortex eius. ſecūdo folia et flo-
res virtutē habet diureticā attractiuam ꝛ
purgatiuā Cōtra quotidianā p̄cedēte pur
gatione añ horam acceſſionis detur vinū
decoctionis corticis mediani ſambuci Itē
ſuccus ſambuci ꝑ ſe datus vel cū melle lū-
bricos interficit. Ad menſtrua ꝓuocanda
ſuccus corticū peſſaginetur vel folia catha
plaſmentur. fomentū ex aqua ſalſa decocti
onis corticū eiꝰ tumorē pedū ſoluit ꝛ dolo
rem exterioꝝ partium

De ſicomoro

Sicomorꝰ eſt que
dam arbuſtula ꝑua quaſi aſſimi
latur ſanguino ī forma ligni. que
pulcras valde ꝓducit v̄gas. et eiꝰ cortex ē
pulcerrimꝰ ꝛ adeo adheret ligno ꝙ ex eo fi
unt pulcra manubria cultelloꝝ ꝛ naſcit̄ in
nemoribus ꝓpe alpes

De ſanguino

Sanguinꝰ eſt arbor
ſimiliter ꝑua que multū pullulat
in ſepibꝰ. et eas valde inſpiſſat ſed
ſpinis caret. et pulcras et ſolidas virgas ꝓ
ducit ex q̄bus fiunt breuexilli ad auiculas
cū noctua capiēdas. ꝛ vimina ipſiꝰ texēdiſ
telis optima ſunt

De ſpina alba.

Spina alba eſt ar
bor ſatis ꝑua q̄ optima eſt ꝓ ſepi
bus. q̄a valde acutas h3 ſpinas.
nec in radicibꝰ ꝑ agros pullulat. Et i ſe op
timam recipit inſitionē. neſpila ꝛ pirus et
malus in ea facile comp̄hendūt. ſed ad de-
bitum augmentū ꝑuenire nō poſſunt pro
pter īequalitatē magnitudinis eaꝝ. Lignū
habet albū et ſolidū. Ideoq; cōpetit pixidi
bus ꝛ coclearibꝰ. Plantat̄ autē plantulis
que inueniunt̄ in ſtipitibꝰ matrū ſub terra
modicū nate que aliquas ſub terre ſuper-
ficie radiculas ꝓduxerūt. Vel ex eis plan-
tulis que ī magna quātitate inueniuntur
nate in arenis in locis valliuz ad quas flu-
minum torrētes ſemina ꝓduxerūt. Poteſ
etiā ex ipſis ſeminibꝰ poſt vindemias col-
lectis ſeminariū facere ī locis arenoſis ꝛ ſo
lutis. et inde poſt biennium ad loca ſepius
commode transferre. Hec arbor frigida et
ſicca eſt in primo gradu. et eiꝰ decoctio cō-
fert inſtrumentis iūcturaruz ꝛ podagre et
mollificationi ſtomachi

De ſpina iudaica

Spina iudaica melior omnibꝰ eſt p ſepibꝰ. q2 in quolibet folio duas habet ſpinas. vnā videlicet rectā. magnā ⁊ acutiſſimā. ⁊ aliaʒ puā. retortā ⁊ ſpiſſam. q̄re ſua pullulatiōe forte conſtituit ſepem

De ſpina ceruina

Spina ceruina nō multū ſepibꝰ cōpetit. q2 nō eſt bñ ſpinoſa. ſʒ ex ea optimi p vineis fiunt pali q2 ſub terra lōgo tp̄e durant

De ſcopa

Scopa eſt arbuſtula valde pua. ſimilis quaſi ʒanipro cuiꝰ radix eſt rotūda ⁊ adeo dura ⁊ nodoſa ꝙ ex ea optimi fiūt cipbi ſi bene ſolida inueniatur

De tamariſco

Tamariſcus eſt arbor calida ⁊ ſicca in ſecūdo gͦu. Vinū decoctōis eiꝰ valet ad opilationē ſplenis ⁊ epatis. Itē ſtranguiriaʒ diſſoluit ⁊ plꝰ in cibo cocta. Ad idēʒ valet frequēs bibitio cū vaſe ex tali ligno facto. Cortices aūt ſunt maioris efficacie q̄ʒ folia

De vlmo

Vlmus eſt arbor nota que omneʒ aerē ſuſtinere poteſt ⁊ terrā deſiderat pinguē vt optime cōualeſcat. nec cretoſam neqʒ ſolutam recuſat. Que plantat̄ plātulis cuʒ radicibus inuētis que facile cōualeſcunt. Hec arbor optima eſt vt vites ſup eā aſcēdant. Ex ligno eius ſiunt trabes ⁊ materie domoꝝ. licet nō diu durent in eis. Itē fiūt ex eo muzoli rotaꝝ ⁊ fuſoli molendinoꝝ ⁊ ſcale turrium ⁊ his valde competit Item fiunt mazi ad ligna ſcindenda ⁊ vaſa vinaria ſtringenda. quia tenax eſt ⁊ non facile ſcinditur lignū eius. Itē fiunt furce et furcones. ⁊ competenter omnia inſtrumenta que tenacitatē habent vt potius curuent q̄ʒ rumpant aut ſcindant. Et folia quidem eius optima ſunt p pabulo boū

De vinco

Vincus eſt arbor nota que plantatur vt ſalix quia eiuſdē eſt nature. et ideo conuenienter in ea inſeritur. Et hec quedā facit virgas croceas quedā nigras quedā rubeas Item que in loco calido ⁊ exili oriūtur tenaciores virgas producit. Que vero in vmbris aut in loco pinguiſſimo oritur minus tenaces fac̄. Itē ē alia ſpēs vincoꝝ q̄ gorre vocāt̄ q̄ optimi ſūt p tinis ⁊ vegetibꝰ. q2 longas ⁊ ramuſ carētes ⁊ in ſūmitate groſſas ⁊ valde tenaces virgas pducunt. ⁊ hec quidem facillime radices emittit ⁊ comphendit ſi ex virgis fiunt fruſta vno pede minora ⁊ in terra infigantur duobꝰ ſolum digitis ſupra terrā relictis. que nullo tempore in ſtipite altius aſcendere debet. Ex eis etiam fit optimū gorretū. ſi in loco ſoluto plātentur vndiqʒ vno pede diſtātes. q̄d ſingulis annis incidi debebit

De vindecto

Vindectus eſt arbor ſatis bñ nota que nō efficitur magna. et in locis delectat̄ aquoſis ⁊ paluſtribꝰ. ex qua fiunt p vineis cōpetentes pali ⁊ magis ſub terra durantes q̄ʒ pali fraxini aut vlmi

De ʒuuro

Zuurus eſt arbor cuiꝰ cortex groſſus eſt ⁊ optimꝰ ad planulas et ʒunaros. q̄ ſingulis tribꝰ annis vel quatuor ab arbore ſua tolli dicitur et renaſci. quod eſt contra naturam corticis aliarum arborum q̄ excorticate ſiccantur. Eſt enim cortex in arboribus ſicut corium in animalibus. cuius ſi q̄ pars abſciſa ſublata fuerit non renaſcetur in eodem ſtatu. ſed cū deformitate et maxima cicatrice

m 2

Contra combustionem ignis aut solis comburantur in Cineres folia aut corice Vinci arboris, et aspergantur loca combusta.

kork.

Est tempus quo decorticant arbores et post ... nouum corticem reponunt.

Incipit liber ſextꝰ De ortis et de
natura et vtilitate tā herbarū que
ſerūtur in eis q̄ꝫ ceteraꝝ que ī aliis
locis ſine hominis induſtria natu
raliter naſcuntur

Tractaturus

de ortis ⁊ īduſtria cultꝰ
ipſaꝝ ⁊ de oībꝰ herbis q̄
ꝓpter alimētū humani
corꝑis ſeruiūt in eis dicā
etiā mixtim ſcḋm ordineꝫ
alphabeti de his q̄ ſine
hominis miniſterio ex ipſa elemētorūꝫ cō
mixtione in aliis naſcunt̄ locis q̄bꝰ frequē
ter vtimur vt eaꝝ v̓tute corꝑa in aliquam
egritudinē lapſa ad ſalutē reducāt̄. vl̓ ante
lapſum ſana ſeruent̄. Huiꝰ nāqꝫ cognitio
valde vtilis erit oībꝰ ⁊ p̄cipue habitātibus
rura vbi medicinaꝝ cōpoſitaꝝ copia non
habetur

De virtutibꝰ herbaꝝ in cōmuni

Dicimꝰ qꝛ arbor ſola ꝑfectā plāte ꝯtingit naturam
⁊ in ipſa qualitates elementales
magis recedūt ab excellētiis quas habent
in ipſis ſimplicibꝰ elemētis. Herbe auteꝫ et
olera ſcḋm minorē ſatis rōnem accipiūt no-
men plāte. ⁊ q̄litates elemētales ī ipſis ma
gis ſunt acute. ⁊ minꝰ ab excellētiis ſimpli-
cium elementoꝝ recedētes. ꝓpter qḋ etiaꝫ
ſunt minores eo qꝛ a ꝑmo humore pingue
ſcente in terra minꝰ recedūt. nec alte eleuāt̄
ꝓpter debilē virtutē aīe vegetabilis ī ipſis
quo aūt viciniores ſunt elemētis eo vicini
ores ſunt materie. ⁊ forma q̄ eſt vegetabilis
anima nimis vincit in eis ⁊ ꝓpter hoc ſunt
efficaciores ad tranſmutandū corꝑa. et iō
magis ſunt adhibite medicinis q̄ꝫ aliquid
aliud. Dico igit̄ vt ait frater Albertꝰ theu
tonicus phs egregiꝰ. qꝛ quaſdā qualitates
habēt a cōponētibꝰ. quaſdā a cōpoſitione
quaſdā a ſpecie ſcḋm ſe. A cōponētibꝰ vero
habēt frigefacere ⁊ calefacere humectare ⁊
exiccare. A cōpoſitōe v̓o habēt has quali-
tates fractas ⁊ aliq̄ñ adherētes ⁊ aliquan-
do ſubtiles ⁊ penetrātes. quoniā m̄lte eaꝝ
niſi haberēt calores fractos in humido p̄
cipue ⁊ frigido abſqꝫ dubio ea q̄bus adhe
rent exurerent ⁊ incenderēt. Idē aūt eſt de
frigiditate quoniā niſi fracta eſſet mortifi-
caret. Similiter aūt eſt de humido ⁊ ſicco
adhuc aūt calor nō ſtaret adherēs in flori-
bus niſi teneret̄ ab humido et a ſicco aliq̄n
tulum paſſo. nec ſiccū penetraret niſi ſubti
litatē acciperet ab humido. ⁊ acumen a cali-
do. et retinentiā a frigido ⁊ detentioneꝫ. A
ſpecie aūt habēt q̄litates et oꝑatōes m̄ltas
⁊ mirabiles. ſicut qꝛ aliqua virtute purgat
colerā vt ſcamonea. ⁊ aliqua v̓tute purgat
flegma vt ebulꝰ. ⁊ aliqua melancoliā vt ſe
ne. et ſic de aliis. Has enī v̓tutes nō habēt
a cōponētibꝰ elemētis. neqꝫ ab ipā cōpoſi-
tione quoniā cōpoſitio nō dat v̓tutem ſed
virtuti cōponētis ipſa dat modū agēdi vl̓
patiendi. ſed ſunt oꝑatōes iſte ⁊ qualitates
a tota ſpecie cauſate a v̓tutibꝰ celeſtibus. ⁊
a v̓tute anime. nō enī vnq̄ꝫ calidū purgareꝫ
ſed potiꝰ cōſumeret niſi a v̓tute celeſti cau
ſaret̄ hec oꝑatio. Sicut enī in intellectu pra-
ctico ſunt forme ꝑ ſe mouētes corpus eius
in cuiꝰ ſunt intellectu. ⁊ in eſtimationibus
animaliū ſunt forme que mouēt animalia
ita ſunt forme a motoribꝰ orbiū ꝑ figuras
ſtellaꝝ infuſe generabilibꝰ q̄ ſūt forme etiaꝫ
mouētes ꝑ ſeipſas ad quedā ad que q̄lita
tes elemētales ꝑ illū modum nullo modo
mouēt. Experimento aūt ſcimꝰ formā femīe
in intellectu exiſtētem mouere ad venerea
ꝑ ſeipſam. et ipā ſibi mouet in corꝑe inſtru
mēta et mēbra ꝑ que exercet̄ coitꝰ. Et ſimi-
liter forma artis ꝑ ſeipſam mouet ⁊ q̄rit in
ſtrumēta ꝯuenietia fini ſuo Et ſcḋm hūc mo
dū efficaciores ſunt motores orbiū mouē
tes formas influere ſuis materiis q̄s mo-
uent motu ſtellaꝝ et celi q̄ꝫ ſit aīa in influē
do formas tales corꝑi ſibi ꝯiūcti. He autē
forme obtinētes materias generabilium ⁊
corruptibiliū m̄ltis ꝓbant̄ effectibꝰ in lapi
dibꝰ et plātis. Sūt enī multi effectꝰ lapidū
et plātaꝝ q̄ experimento accipiunt̄ in eiſdem

in quib⁹ ſtudēt magici ⁊ mira ꝑ eos opant̄
Et iſte opatiões ſunt q̄ nec cōponentiū ele
mentoꝝ ſunt nec cōpoſitõis ipſi⁹ ſꝫm ſe. ſꝫ
ſunt formaꝝ ſꝫm ꝙ influxe ſūt ab intellectu
alib⁹ ⁊ ſepatis ſubſtātijs. Ampli⁹ aūt ſcien
dū eſt ꝙ materia nihil agit ꝑ ſe ſed oīa pati
tur. ⁊ nō ſunt niſi tria formaliter in plantis
Forme eni q̄ ſunt in eis aut ſunt cōplexio-
nales aut celeſtes aut aīales ex aīa vegeta
bili q̄ eſt ī eis. Et forma quidē cōplexionał
eſt in eis abſoluta ⁊ ſepata. Abſoluta võ ē
vt calor ⁊ frig⁹ humiditas ⁊ ſiccitas. ⁊ iſte
abſolute forme variant̄ maxime ſꝫm duo q̄
ſunt in plātis quoꝝ vnū eſt elemēti cōpo-
nentis quātitas ſꝫm virtutē In vna eni eſt
pl⁹ caloris in alia pl⁹ frigoris. Alteꝝ aūt ꝑ
qd̄ variat̄ iſta forma in agēdo eſt loci natu
ra in q̄ creſcit. Plāte eī habent q̄litates lo-
coꝝ in q̄b⁹ creſcūt. ⁊ ſꝫm diuerſitates clima-
tum variat̄ actio qualitatū ⁊ plātaꝝ. Plā-
te radicit⁹ terre adherēt. ⁊ habēt pl⁹ de qua
litate loci q̄ꝫ cetera q̄ ſunt mobilia de loco
ad locū. q̄ꝫuis eni innumerabilia ſꝫm locū
ſint īmobilia. tñ ſunt dura nō ſugentia lo-
coꝝ ꝓprietates. ⁊ iō nō tot q̄ꝛ plāte acq̄rūt
locoꝝ ꝓprietates. Que etiā molles ſunt ꝓ-
mitus ⁊ maxīe herbe ⁊ ſugūt nutrimētum
ſuū a locis ſicut a ventre q̄dā. Cōparatiue
aūt iſte eedē q̄litates ⁊ acuunt ⁊ frāgūt. ca-
lor eni acuit̄ ſicci dominio Frāgit̄ aūt ⁊ ebe
tat̄ ab aquea humiditate ⁊ inde fit ꝙ aliq̄ñ
due plāte hñt duas caliditates eq̄les ſꝫm eſ
ſentiā. ⁊ tñ ineq̄liter agunt ſꝫm ea. q̄ꝛ calidi
tas vni⁹ acuta eſt ⁊ alteri⁹ fracta. inde etiaꝫ
fit ꝙ vna forti⁹ agit in ꝓfundo. altera ī ſuꝑ
ficie forti⁹. q̄ eni eſt in ſubtili hūido fortius
penetrat in ꝓfundo. ⁊ illi adheret ⁊ in eo ag
gregat̄ virt⁹ ei⁹. Et q̄ adheret groſſo ſicco
forte maior eſt ⁊ tñ nō ꝑtingit niſi ad ſuꝑfi
ciē. eo ꝙ penetrare non pōt groſſa ſiccitas
ipſi⁹. Hoc aūt mō frigidū etiā cōpat̄ ad ſic
cum ⁊ hūidū. q̄a licet oīs q̄litas actiua for-
tificet̄ in groſſa ſubā poſtq̄m recepit eā. tñ
ipa groſſicies ei⁹ impedit penetratiõꝫ. ⁊ iō
min⁹ agit in aliā aliq̄ñ q̄ꝫ minor vel equał
q̄ eſt in ſubā ſubtili. Adhuc aūt q̄litas illa
actiua q̄ eſt ī ſubſtātia ſubtili licꝫ forte ma-
ior ſit q̄ꝫ alia q̄ eſt in ſubſtātia groſſa. tñ nō
ꝑficiet opationē ſuā. q̄ꝛ euaporabit cū ſub
tili humido in q̄ eſt anteq̄ꝫ cōpleat opatiõ
nē ſuā. ſꝫ ſicca diuti⁹ agit q̄ꝛ retinebit̄ ī ſubā
groſſa ipſa q̄litas actiua

De ortis et cultu ipſoꝝ ī cōmuni.

G Enerali ſermone
g de ortis loquēs in ꝑmis dicam ꝙ
aerē deſiderat liberꝝ ⁊ tempatū vł
tempato ꝓximū. qd̄ patet ex eo ꝙ tpa et lo-
ca nimie caliditatis aut frigiditatis formi
dāt ⁊ in eis herbe ad vltimā q̄ſi ariditatē ꝑ
ueniūt niſi tūc multis pluuijs aut irrigati
onib⁹ adiuuēt̄. Et ſilr̄ videm⁹ ꝙ loca ⁊ tpa
mortificātis frigiditatis tolerare non pñt.
Iteꝝ videm⁹ ꝙ in locis vmbroſis nulli⁹ vł
modice vtilitatis exiſtūt. Terraꝫ deſiderāt
mediocriter ſolutā ⁊ humidā poti⁹ q̄ꝫ ſic-
cam. Creta eni et argilla ſunt ortis ⁊ culto-
rib⁹ plurimū inimice Et herbe in nimis ſo
luta terra poſite ī ꝑncipio veris optime cō
ualeſcūt. ſꝫ in eſtate ſiccant̄. Itē irrigu⁹ eſſe
deſiderat vt ſupra ſi riuū habeat q̄ poſſit ꝑ
ꝯuenientes ſulcos cū op⁹ fuerit irrigari ꝙ ſi
h̄ habere nō poteſt habeat in ſe piſcinā vel
fontē aut puteum q̄ loco riui ſuccedat. ⁊ ſi
nullū hoꝝ haberi pōt fiāt fouee ⁊ multum
ꝑ ue ꝑ ortū ī q̄b⁹ pluuiaꝝ hūores aliq̄ꝫdiu
retineant̄. Uñ Palladi⁹ egregie dicit ꝙ or
tus q̄ celo clemēti ſubiacet et fontano hūo
re ꝑcurrit̄ ꝓpe eſt vt liber ſit ⁊ nullaꝫ ſcrēdi
diſciplinā req̄rat. Itē req̄rit terrā pinguiſſi
mā. ideoq̄ꝫ ī altiore pte ſui fimū ſꝑ habeat.
Cui⁹ ſucc⁹ eū ſpōte fecūdet. ⁊ ex eo etiam ſe
mel q̄libet anno ſi habet̄ copia ei⁹ ſingula
ortoꝝ ſpacia impinguent̄ eo tpe q̄ ſeri vel
plātari debebūt. Sit aūt ort⁹ domui ꝓxi-
mus lōge tñ ab area ſit⁹. Nā puluerē pa-
leaꝝ q̄ꝛ herbaꝝ folia ꝑforat ⁊ exiccat patit̄ ī
imicū. Felix aūt orti poſitio ē cui leuiter in
clinata planicies curſus aq̄ fluētis ꝑ ſpa-
cia diſcreta deriuat. Si habet̄ copia terre
ortis expoſite ptes eius ſic diuidēde ſūt vt
be in q̄bus autūno ſeminabit̄ vernali tpe

paſtinēt.et quas ſeminibꝰ vere cōplebimꝰ
autūni tpe debemꝰ fodere.ita vt vtraqꝫ pa
ſtinatio decoquet̃ bn̄ficio algoris et ſolis.
In locis aūt humidis ſeminādis i vere vti
le erit circa finē nouēbris multos imp̄me-
re ſulcos ꝯcauos ad quos labat̃ ſupfluus
areaꝝ humor tpe ſatōnis.vt maturiꝰ talis
locꝰ ſulcis repletis ſemībꝰ īpleat̃.Si vo͛ pe
nuria terre habet̃ quocūqꝫ tpe anni terra
inter humiditatē ⁊ ſiccitatē inuenit̃ equalis
paſtinari pōt ⁊ ſtatim ſeri.ſꝫ ſi optime locꝰ
impinguatꝰ fuerit ea q̄ ſata erūt maius ſu
ſcipiēt incremētū.Paſtinatū vo͛ fiat ꝓfun
dum.p̄ma vice groſſum cū vāga ⁊ ſup ter
ram fimꝰ ſpargat̃.Deinde cū ligonibꝰ ite-
rum minutati paſtinet̃.⁊ q̄ntū fieri p̄t leta-
men ⁊ terra miſceant̃ ⁊ ī puluerē deducan
tur.Cū aūt ſeminādū erit cū fimo fiāt aree
circa duos pedes ample ⁊ longe q̄ntū vo
lueris ſup q̄bus iactabit̃ ſemē ⁊ raſtro ope
rietur.⁊ ſi q̄d terre dure ī ſupficie remāſerit
ꝯterat̃.⁊ iteꝝ aree cū fimo opiant̃ maxime
cū fit ſatio hyemal'.Impinguat enī terrā ⁊
a frigore ſemē defendit Herbe aūt ſcꝫ lactu
ce blita borago cauliculi ⁊ cetere q̄ in eo lo
co p̄mitꝰ erāt euulſe cū fit paſtinū cōmode
circa ſulcos areaꝝ plantant̃ vt in ſequenti
habeant̃ q̄dragesima ⁊ ſeminario nō affe-
rant nocumentū ex q̄bꝰ quas volueris po
teris ad ſemē ꝓducendū ſuare.Pōt autē
in ortis ſatio pluriū herbarū fieri toto tēpe
anni q̄ aer ⁊ terra naturaliter ſeu hoīs in-
duſtria inueniūt̃ int̃ humiditatē ⁊ ſiccitatē
equales aut ab eq̄litate nō nimiū diſcrepā
tes.Sꝫ p̄ncipalis ⁊ p̄cipua ſatio duplex ē.
Una vernal' que fit mēſe februarij vl' mar-
tij.Altera autūnalis q̄ fit mēſe ſeptēbris vl'
octobris.Ita tn̄ ꝙ locis frigidis autūnalis
ſatio maturiꝰ fiat.vernalis tardiꝰ.In cali-
dis vo͛ regionibꝰ autūnalis ſeriꝰ fieri pōt.
⁊ vernal' maturiꝰ.Hoc tn̄ ſcias ꝙ in tpatis
locis ⁊ in calidis p̄fata ſatio v͛nalis melior
inuenit̃ ſi facta fuerit ī fine nouēbris vel in
p̄ncipio decēbris q̄ꝫ ſi februarij vel martij
mēſe fiat.licet an̄ aduentū februarij ſemīa
nō naſcant̃.q2 valde maturiꝰ herbe ꝓ qua-
dragesima habebunt̃.⁊ porri ⁊ cepe citiꝰ po
terunt trāſplantari.Poſſunt aūt cōmode
ſemīari herbe ſepatim ⁊ mixtim.Nā ſi mi
xtim ſeminant̃ cū ꝯualuerit euellēt̃ q̄ fue-
rint trāſplantāde.vt porri cepe ⁊ caules Et
ex his q̄ tranſplātari nō debēt.p̄mo euellēt
atriplices ⁊ ſpinatia q̄ nō durāt in ortis et
remanebūt blite ⁊ petroſillꝰ ſatureia et alii
qui caules.⁊ ex lactucis ⁊ feniculis alique.
q̄bus ad ꝯgruā raritatē deductis ſarcula-
bunt̃ vt ad debitū veniāt cōplemētum.Et
herbe q̄dē q̄ tranſplātari nō debēt rare ſe-
rende ſunt.Que vo͛ trāſplantabunt̃ ſpiſſiꝰ
ſeri debēt.Et eſt notādū ꝙ vbi debēt plāta
ri porri cepe ⁊ caules faſeoli miliū panicuꝫ
cucurbite cucumeres melones et citrulli.
poſſunt de mēſe decēbris ianuarij ⁊ februa
rij ſeri oēs herbe q̄ ꝯſumunt̃ an̄ p̄dictarū
plātationū tps.vt ſunt ſpinatia atriplices
⁊ lactuce caules porrine ⁊ cepolline et cete-
re ſimiles.Cauendū eſt etiā ne q̄ habent̃ ſe
mina ſint corrupta.Ideoqꝫ eligēda ſunt q̄
farinā interiꝰ habēt albā ⁊ que magis fue
rint ponderoſa ⁊ pinguia ſiue groſſa.et in
pluribꝰ eoꝝ ſint talia q̄ nō excesserint anni
etatē.Sepe tn̄ ꝓuenit ꝙ ſemina q̄ntūcūqꝫ
ſint bona ſi iacta fuerint nō naſcant̃ ex aliq̄
malicia corpoꝝ celeſtiū impedita.Ideoqꝫ
plerūqꝫ vtile inuenit̃ diuerſa ſemina ſimul
ſeri ne tps alicui ſemini ꝯtrariū ex toto ter-
ram denudet.Licet eī aliq̄n plāte ſe inuicē
impediāt vt ſcꝫ ꝓbatuꝫ eſt in q̄rto libro.tn̄
herbas vt plurimū videmꝰ cōmode ſimul
naſci ⁊ īueniri.vt apte pꝫ ī ꝑtis ⁊ in locis ce
teris in q̄bꝰ diuerſas ſil' herbas ⁊ raro vniꝰ
tantū generis natura ſuo naturali motu ꝓ
ducit.quā q̄dē ſeq̄ debemꝰ in oībus tanq̄ꝫ
ducē Scias etiā ꝙ omniū herbaꝝ optima
eſt ſatio cū luna fuerit ī augmēto ꝑpt rōēꝫ
quā ſupra dixi in libro ſcd̄o.Et ſepe euenit
vt nō ſit vtilis ſatio cū luna ꝓceſſerit in de
fectu.Herbe trāſplantant̃ ī terra bn̄ paſti-
nata cū palo facto foramīe vel ꝑ ſe in areis
vel multe ex ipis circa herbaꝝ areas q̄ nu-
per fuerint ſemīate.Trāſplantatio fit fere
ex omnibꝰ herbis exceptis ſpinacijs atri-

plicib⁹ ꝛ anetis.omni tp̄e quo plātule ali-
qualiter creuerint ꝛ terra nō fuerit nimis
ſicca licet nō fuerit mollis vt m̄lti reqͥrunt
Fit aūt trāſplantatio vt ſapoꝛ herbaꝝ ī me
lius cōmutet̄ ꝛ domeſticet̄.ꝛ q̄ nimis ſpiſ-
ſe nate fuerint adeo rare ponant̄ vt ſarcu-
lari poſſint ꝛ ad debitū ꝑuenire augmētuꝫ
Nec eſt in trāſplantatōne neceſſe firmari
radices.ſed in qͥbuſdaꝫ vtile eſt amputari
radicū ſummitates.vt ī tractatu cuiuſlibꝫ
herbe patebit.Sarculant̄ qꝫ quotiēs her-
be nociue naſcūt̄ in eis q̄ tā ſarculo qꝫ ma-
nibus optime auferant̄ ne melioꝛibus her
bis ſurripiāt nutrimentū. Fit etiā ſarcula-
tio cū ꝓpter pōdus terre atqꝫ imbriū ict⁹ ꝛ
ambulantiū ꝯculcationē terra fuerit nimi
um ſolidata.duꝫ tñ ſcias ꝙ qñ terra fuerit
nimis mollis nō tangat̄.ſed ſi fuerit nimis
ſicca licet terra moueri nō poſſit herbe ni-
hilomin⁹ recidant̄ q̄ res multū ꝓficit ortis
Accidūt ortis multa nocumēta. Qñqꝫ eī
neceſſitas nos cogit ortū facere in terra ni-
mis ſolida ꝛ cretoſa.cui multū ꝓderit ſi ſa
bulum miſceat̄ aut letamīs multitudo et
terra ſepiſſime moueatur.et qñqꝫ terra eſt
adeo ſoluta ꝙ humoꝛ ꝯcept⁹ facile reſolui
tur.et ortus eſtiuo tp̄e nimiū exiccat̄.Cuiꝑ
derit ſi eiſdē miſceat̄ letamē ꝛ creta.ſi nō po
teſt facile irrigari.aut diu negat̄ celeſtis in
fuſio.Si autē ort⁹ eſt oīno nimis aquoſus
magnis cingat̄ foſſatis.ꝛ ꝑ ipſum ortuꝫ fi
ant etiā tales foſſe ꝙ humoꝛ aquoſus ſup
fluus defluat ad ꝑtes extremas. Si v̄o fu
erit nimis ſiccus ꝛ aridus foueis nō cinga
tur.qꝛ orto ſubducūt humores Et alte du
obus pedibus paſtinet̄.quia ortus cultus
ſic negligit ſiccitates.ꝛ tp̄e caumatis irrige
tur ꝛ plāte paruule obumbrent̄.hyeme ve
ro rigida cooperiant̄ noue ſeminationes.
ne ſuperfluo frigoꝛe que ſata fuerint corrū
pantur.Cōtra nebulas ꝛ rubiginē paleas
et purgamenta plurib⁹ locis ꝑ ortū diſpo
ſita.vt ait Palladius.ſimul oīa cū nebulā
videris inſtare cōburas.Cōtra limaces ſi
abundauerit qui eas de orto remoueant
ſint lectores.Contra foꝛmicas ſi habent in
orto foramen coꝛ noctue foraminī aſpona
mus.vt Palladius ait.Uel origano ꝛ ſul
fure tritis foramen aſperge.Si de foris ve
niant omne orti ſpaciū cinere aut crete can
doꝛe tingemus.Si feceris lineā de oleo nō
audebunt intrare donec fuerit exiccatum
ſed hoc eſt difficile.ſed erit vtile hoc facere
circa arboꝛes patientes foꝛmicas. Contra
erucas ſemina que ſpargēda ſunt ſemper-
uiue ſucco madefiāt vel ſanguine erucaꝝ
vel ꝑ manus pueroꝛū colligātur ꝛ occidā
tur cum ortuꝫ infeſtant.Cicer eſt inter ole
ra propter multa poꝛtenta ſerendū.vt ole-
ra infeſta nō generēt animalia.in coꝛio te-
ſtudinis omnia ſemina que ſparſurus es
ſicca.vel mentā locis plurib⁹ ꝛ maxime in
ter caules ſere.Cōtra mures et talpas pro-
deſt ī ortis cattos aut māſuetas muſtelas
habere.Aliqui foramina eoꝝ creta ꝛ ſucco
agreſtis cucumeris implēt.Et alij foramē
cum paſtino vſqꝫ ad terrā ſolidā auferunt
deinde ponunt aquā in foramine in terra
ſolida exiſtente.ꝛ inde egrediens aīal occi
dunt.Preterea omnia ſemina orti et agri
feruntur ab omnib⁹ malis et noxijs aīma
libus aut monſtris intacta ſeruari ſi ſucco
radicum tritaruꝫ agreſtis cucumeris an-
tea macerētur. Herbe colligūtur propter
cibum ipſis reciſis cultello modicū ſupra
terram.et ex multis ſola folia colliguntur.
que ad debitū quaſi peruenerūt augmen
tum vt in blita ſclarea boragine petroſilio
et in caulibus obſeruatur.Sed in hyeme
caules totaliter recidantur.Poꝛro in his
omnibus excepto petroſilio et feniculis ꝛ
ſaluia et quibuſdā alijs.ſi ſepe ſtipes cum
natus fuerit vel creuerit auferatur longio
ri tempe ſine ſeminib⁹ virides habebunt.
Uerū propter medicinā opoꝛtet colligere
poſtq̄ꝫ integrā incipiunt habere quantita
tem quā debent anteq̄ꝫ floꝛū alteret̄ coloꝛ
et cadāt.Sꝫ ſemīa colligunt̄ poſtq̄ꝫ termi
nus eoꝝ finit̄ et exiccant̄ ab eis cruditas et
aquoſitas.Et radices ſumēde ſunt cū ab-
eſt folioꝝ caſ⁹.Flores v̄o colligere optꝫ p⁹
apertionē integrā añ extermiatōꝫ ꝛ caſū Sꝫ

tota herba colligi dꝫ cū ad ſuā integritateꝫ ꝑuenit. Et fruct⁹ quidē ſunt colligēdi poſt q̄ꝫ finit cōplemētū eoꝝ ꝛ añq̄ꝫ ſint ad cadēdum pati. Et q̄cūq̄ꝫ colligūt decreſcēte luna meliora ſūt ꝛ magis ꝯuabilia his q̄ colligunt in ei⁹ augmēto Et ſilr̄ q̄cūq̄ꝫ colligūtur in claro aere meliora ſūt his q̄ colligūt i diſpoſitōe hūiditatis aeris ꝛ vicinitate ipſius pluuie. Et ſilueſtres q̄ deꝫ domeſticis ſunt fortiores ꝛ minoris q̄ntitatis ſm̄ Plinium. Et ex ſilueſtrib⁹ mōtane ſunt fortiores Et ille q̄ꝝ loca ſunt ventoſa ꝛ ſublimia ſūt iteꝝ fortiores. Et ille q̄ꝝ color fuerit magis tinctus et ſapor magis apparēs ꝛ odor fortior erūt potētiores in genere ſuo. Ampli⁹ ſcias ꝙ vt⁹ hbaꝝ debilitaꝉ p⁹ duos aut tres annos ſm̄ plurimū. Herbe flores ꝛ ſemina ꝯuāda ſunt i locis ſiccis ꝛ obſcuris q̄ in ſacculis aut vaſis ꝯſtrictis meli⁹ ſeruāꝉ. ne odor ꝛ v̄tus exalet ꝛ p̄cipue flores. Radices āt meli⁹ i ſubtili arena ꝯuanꝉ. niſi ſint radices q̄ ſiccate ſeruanꝉ q̄ ſilr̄ in loco ſicco ꝛ obſcuro meli⁹ ꝯuabunꝉ Semīa tñ porrorū ꝛ cepaꝝ melius q̄ꝫ aliaꝝ in ſuis ſiliquis ſeruabunꝉ

De allio

Alliū de menſe nouēbris optime plātaꝉ ī terra maxime alba ꝛ ſubacta ſine ſtercore. licet in alia terra etiā ſtercorata ꝓueniat Sꝫ ꝛ ſeri p̄t mēſe ſeptēbris ꝛ octobris februarij ꝛ martij. ꝛ ī locis calidis mēſe decēbris. et ſi dimittāꝉ in terra q̄ñ matura ſunt renouāꝉ eoꝝ radices ꝛ folia ꝛ faciūt ſemē ſeq̄nti anno. qđ ſemiari p̄t ꝛ allia ꝓducit. Plātanꝉ i areis vno pede ſeu palmo diſtātes Itē pñt poni in areis herbaꝝ due aut tres acies in q̄libet. Sarculāda ſunt frequēt vt meli⁹ eorū capita creſcāt. Si bñ capitata facere volueris vbi ceperint eoꝝ ſtipites ꝓdire procul calca ita ſucc⁹ reuerteꝉ ad ea. Colligūꝉ cū eoꝝ ſtipites ſe āmodo ſuſtinere nō pñt in lune defectu ꝛ claro aere. Ferꝉ eni ꝙ ſi ſeranꝉ luna ſub terra poſita ꝛ ſub terris lūa latēte vellāꝉ odoris fetitate carebūt. Itē in

paleis ꝯdita vl̄ fumo ſuſpēſa durabūt. Alliū calidū eſt ꝛ ſiccū ī medio q̄rti gradus. v̄tutē hꝫ cōſumēdi diſſoluēdi ꝛ expellēdi venenū. Cōtra morſus venenatoꝝ aīaliū accipe allia et tere ꝛ cataplaſmeꝉ. Succ⁹ etiam interi⁹ receptus diſcutit venenū. vnde tyriaca diciꝉ ruſticoꝝ. Cōtra lumbricos accipe allia paꝝ piperis petroſillinū ſuccum mētē ꝛ acetū. et fac inde ſallamētū. ꝛ comede cū pane vl̄ carnib⁹. Ad apiendas vias epatis ꝛ vrinales meat⁹: fiat ſallamētū cū vino ꝛ ſucco herbaꝝ diureticaꝝ ꝛ deꝉ patienti. Cōtra ſtrāguiriā ꝛ diſſinteriā ꝛ dolorē yliū accipe allia ꝛ coque ī vino ꝛ oleo. et facias inde emplaſtꝝ ꝛ ipone pectini ꝛ circa v̄gā ꝛ loca dolētia Alliū viſui obeſt. q̄a deſiccat. et toti corpi nocet ſi vltra modū ſumaꝉ. q2 generat leprā. apoplexiā. ꝛ maniā. ꝛ multa alia mala. Auicē. inſup dic̄. ꝙ alliuꝫ decoctū clarificat vocē ꝛ guttur. et ꝯfert tuſſi antiq. et do'orib⁹ pectoris ex frigore. Iſaac dicit ꝙ paꝝ dāt nutrimēti allia. et ſūt nociua colericis et calorē naturalē hñtib⁹. frigidis et hūidis naturalit vrinā ꝓuocant. et ventrē hūectāt. et ſiccis natura ꝯtrariū faciunt. ſꝫ volētes caloris eoꝝ nocumētuꝫ vitare his ea elixēt. deinde ꝯdiāt ea cū aceto

De atriplice

Atriplex ſeritur mēſe februarij et martij et a plis ꝛ ceteris mēſib⁹ vſq̄ꝫ ad autūnū ſi poterit irrigari et ñ deſiderat trāſplātari Et a q̄buſdā ſeriꝉ mēſe decēbris i terra bñ culta et ſtercorata et meli⁹ ꝓuenit ſi rare fuerit ſeminat⁹. Pōt āt ſeri ꝑ ſe ī ſuis areis. et ſil'cū alijs herbis et ſꝑ amputād⁹ ē ferro q2 pullulare ñ ceſſat. ſepe et rigari deſidrat ſi tpſ magne ſiccitatis fuerit. ſēia e⁹ ꝑ q̄ttuor ānos ꝯuari pñt. atriplex frigid⁹ ē i. i. gͦ. ꝗ hūid⁹ in ſcđo. paꝝ nutrit. Ei⁹ ei liquor ē aq̄ſus ꝛ cito eijciꝉ. ꝛ ideo eſt vētris ſolutiuus Cataplaſmat⁹ ſuꝑ calidū apoſtema illico refrigerat ꝛ ſanat. Semē ei⁹ mūdificatiuum eſt ꝛ colatiuū. ꝓinde vtile eſt ictericiam habētib⁹ q̄ naſciꝉ de epatis opilatiōe.

ex quo duabꝰ dragmis cũ calida aq̃ ⁊ mel-
le potui datis colericus valde ꝓuocat᷑ vo
mitus.

De aniſo

Aniſum deſiderat terrã bene paſtinatã ⁊ pinguem ⁊ optime ꝓuenit ſi humore iuuet᷑ et ſtercore. Serit᷑ mẽſe februarij ⁊ martij per ſe ⁊ cũ alijs herbis. ac ſemẽ eiꝰ ſuſpẽſum ꝑ trienniũ durat. Aniſum calidũ eſt ⁊ ſiccũ ĩ tertio gradu. Alio noīe dicit᷑ ciminũ vel feniculũ romanũ. ⁊ eſt ſemẽ cuiuſdã herbe q̃ ſimili noīe appellat᷑. Virtutẽ habet cõſumẽdi ⁊ diſſoluẽdi. poteſt aũt ſeruari ꝑ quattuor annos in multa efficacia. Cũ lauat᷑ facies ex aqua ipſiꝰ clarificat eã. ⁊ ſimiliter acceptio eius ⁊ vſus cũ mẽſura. ſꝫ nimiꝰ vſuſ eius faciẽ citrinat. Cõtra ventoſitatẽ indigeſtionẽ ⁊ acidas eructatiões det᷑ vinum decoctiõis aniſi feniculi ⁊ maſticis vꝉ puluis ipſoꝝ in cibis addito puluere cinamomi. ⁊ dolorẽ inteſtinoꝝ ex frigiditate mitigat. Cõtra viciũ matricis ex frigiditate valet decoctio eiꝰ cuꝫ trifera magna. Contra epatis opilationẽ det᷑ decoctio eiꝰ cũ alijs rebus diureticis Cõtra liuorẽ ex ꝑcuſſione ⁊ ꝑcipue ſi ſit ĩ facie circa oculos ꝯterat᷑ cũ cimino et ſupponat᷑ cuꝫ cera calefacta. Ad augmẽtationẽ lactis ⁊ ſpermatis valꝫ puluis eiꝰ ſumptꝰ in cibo ⁊ potu. ⁊ hõ operatur aperiẽdo meatꝰ lactis ⁊ ſpermatis

De aneto

Anetum deſiderat cõmunem ortoꝝ terrã. Et ſeritur menſe februarij ⁊ martij ſeptẽbꝛiſ et octobꝛis. ⁊ in locis clementibꝰ etiã mẽſe decembris ꝑ ſe ⁊ cũ alijs herbis. Omnẽ celi ſtatũ patit᷑ ſed in tepidiori letat᷑. Rariꝰ ſeratur ⁊ irriget᷑ ſi nõ pluat. Aliq̃ ſemen eius nõ obꝛuunt opinãtes q̄ ab aue nulla tãgatur. Anetũ calidũ ⁊ ſiccũ eſt in ſecũdo gͦdu Eius ſemen principaliter competit medicine ſecundario radix recens. nã ſicca nullius eſt vtilitatis. tertio herba. Semẽ eius per triennium poteſt ſeruari. meliꝰ tamen eſt ſi annis ſingulis renouetur. Decoctio herbe ⁊ ſeminis valet ad ſtranguiriã ⁊ diſſinteriam ⁊ lac augmentat. Contra dolorẽ matricis faſciculi aneti bulliãt in vino ⁊ cathaplaſmentur. Semen eius ventoſitateꝫ tumorẽ ⁊ inflationẽ diſſoluit ⁊ ſimiliter rami eius. ⁊ ipſum ſemẽ ventrẽ de humoris putredine mundificat. habꝫ etiã ꝓprietates extinguendi ſingultũ de plenitudine factum. Q̄ ſi vꝛatur calidũ et ſiccum eſt in tertio gradu. et valet contra vulnera putrefacta ⁊ diuturna in ventre nata. Auicẽna dicit q̄ aſſuefactio comeſtionis aneti debilitat viſum

De apio

Apium menſe febꝛuarij martij et apꝛilis ⁊ maij ſeri debet ⁊ multũ multiplicatur ĩ circuitu. et eius vetuſtioꝛa ſemina citiꝰ naſcuntur. et nouella ſunt ſerius ſeminanda Apium aliud eſt domeſticum aliud ſilueſtre. Et domeſticũ aliud ortẽſe aliud aquaticum. Quod in ortis naſcitur calidũ eſt in ꝑncipio tertij gͦdꝰ ⁊ ſiccũ in medio. Jdꝗꝫ coctũ vꝉ crudũ eſui datũ opilatõꝫ apit vrinã ꝓuocat ⁊ vẽtrẽ ſtrigit. Hꝫ ãt ꝓprietateꝫ mẽbroꝝ ꝯſtipatõꝫ diſſoluẽdi ⁊ viã hũoribꝰ faciẽdi. eoſq̃ ad ſtomachũ vuluã et caput attrahẽdi. Nocꝫ ãt epilẽticis ⁊ ꝑgnãtibꝰ. et vomitũ iducit. vinũ decoctõis eiꝰ tortionẽ vẽtris ex vẽtoſitate factã cõpeſcit. Semen maioꝛis ẽ efficacie. ſcđo radix. tertio herba. Aq̃ticũ ãt ranũ dr̄ eo q̄ i aq̃s naſcit᷑ vbi rane morãt᷑. vꝉ eo q̄ renibꝰ opulat᷑ paꝝ ẽ calidũ. vñ digeſtibiliꝰ ẽ et calidis [illegible] ꝓueniens. Et cathaplaſmate fcõ ex eo ⁊ mica panis ſup ſtomachũ eiꝰ ardoꝛẽ mitigat. Silueſtre dr̄ apiũ riſꝰ eo q̄ melãcolicũ purgat hũorẽ ex cuiꝰ abũdãtia triſticia generatur Apiũ riſus ĩ vino vꝉ aq̃ decoctũ ſtrãguiriam ⁊ diſſinteriã ſoluit ⁊ fumigium ex eo factũ mẽſtrua ꝓuocat vꝉ ſuccꝰ eiꝰ ſuppoſitus Et nota q̄ apiũ riſus oꝛe ſumi ñ dꝫ q2 in q̃buſdã locis adeo violẽtiſſimũ eſt inuentũ q̄ ſi ſumat᷑ eſt cauſa moꝛtis

De abſinthio

Abſinthiū calidū
eſt in pⁱmo gradu. ⁊ ſiccū in ſcđo
duas dr̄ habere ꝟtutes cōtrarias
ſcꝫ laxatiuā ⁊ ꝯſtrictiuā. pⁱmā ex calidita-
te. ſecundā ex groſſicie ⁊ pōticitate ſubſtan
tie. vñ nō eſt dandū niſi materia exiſtēte di
geſta. Debꝫ aūt colligi circa mediū maij et
in vmbra ſiccari. Cōtra lūbricos in inferio
ribus inteſtinis exiſtētes deť cū puluere cē
tauree vł perſicarie vel nucleoꝝ pſicoꝝ vel
folioꝝ. Ad mēſtrua ꝓuocāda peſſarizetur
ſucc⁹ ei⁹. vel fiat ſuppoſitoriū ex eo ⁊ apio ⁊
arthemeſia coctis ī oleo. Cōtra ebrietatem
deť ſuccus ei⁹ cū melle ⁊ aq̄ tepida. Cōtra
ſuffocationē ex ſanguine. alias fungis deť
ſucc⁹ eius cū aceto ⁊ aqua calida. ad duri
ciem ſplenis abſinthiū coctū cathaplaſme
tur. Cōtra dolorē ⁊ liuorē mēbroꝝ ex ꝑcuſ-
ſione ex ſucco abſinthij ⁊ puluere cimini et
melle fiat emplaſtrū. Cōtra vermes auriū
inſtilleť ſucc⁹ ei⁹. Succ⁹ ei⁹ potat⁹ viſum
clarificat ⁊ oculis impoſit⁹ ruborē et pan-
nū remouet. Libros ⁊ pānos a vermib⁹ et
tineis tutos reddit. Et incauſtū ⁊ cartas a
corruptione cōſeruat

De arthemeſia

Arthemeſia que
alio noīe dr̄ mater herbarū cali-
da ⁊ ſicca ē in tertio gˢu. Folia
ei⁹ magis q̄ꝫ radix cōpetūt medicine. et vi
ridia magis q̄ꝫ ſicca. Valet ꝯ ſterilitatē q̄
fit ex frigiditate. nā ſi eſſet ex caliditate ma-
gis obeſſet. qđ ſatis ꝑpendi pōt ex cōplexi-
one mulieris ſi ē macra vł pinguis. deť er-
go puluis ei⁹ cū puluere biſtorte et nucis
muſcate cū melle cōfect⁹. vł ſyrupo ſimpli
ci in modū electuarij. Itē ſi balneeť in aq̄ ī
qua cocta ſit arthemeſia vł ex tali aq̄ fomē
teť vulua. vel ex ea ⁊ oleo cōmuni fiat ſup-
poſitoriū. Ad mēſtrua ꝓuocāda fiat peſſa
riū ex ſucco ei⁹. Cōtra tenaſmon ex frigida
cauſa patiēs recipiat fumū ei⁹ ꝑ anum. et
herba calefacta ⁊ ſup lapidē poſita ſedeat

ſup eam

De ariſtologia

Ariſtologia du-
plex ē. ſ. lōga ⁊ rotūda. ⁊ vtraq̄ꝫ ca
lida ⁊ ſicca ē in tertio gˢu. Radix
magis q̄ꝫ folia cōpetit medicine. radix col-
ligiť in autūno ⁊ exiccata pōt ꝑ biennium
ſuari ī multa efficacia. Et folia cū floribus
ꝟtutē hñt diſſoluēdi ⁊ ꝯſumēdi ⁊ expellēdi
venenū ⁊ ſuari pñt ꝑ duos annos. Cōtra
venenū ⁊ morſū venenatoꝝ aīaliū deť pul
uis ei⁹ cū ſucco rute. Puluis etiā eius car
nes corrodit ī vulnere ⁊ fiſtula. Ad expellē
dū fetū mortuū coquať ī vino ⁊ oleo radix
ei⁹ ⁊ fiat ī de fomētū iuxta femur. Puluis
etiā ei⁹ cū aceto cōmixt⁹ cutē optime a ſa
nie ⁊ ſcabie mūdificat. Alber. dicit ꝙ hꝫ mi
rabilē ꝟtutē ī attrahēdo ſpinas ⁊ alia carni
infixa. Hoc idē dic̄ Auicē. Itē dic̄ ꝙ mūdi-
ficat ſordes auris ⁊ ꝯfortat auditū q̄n poniť
in ipa cū melle ⁊ ꝓhibet ſaniē ſi generet in
ea. Et ſi liniať ſup ſplenē cū aceto ꝯfert val-
de. ⁊ rotūda in omnib⁹ eſt fortior

De abrotano

Abrotanū eſt her
ba calida ⁊ hūida ī pⁱmo gˢu. ē lē-
niatiua ⁊ aptiua valde. Ei⁹ em-
plaſtꝝ ꝓhibꝫ attracōꝫ materieꝝ ad mēbra
Itē ꝓhibet lapidē in renib⁹ ⁊ ꝓuocat men-
ſtrua ſedēdo ī ei⁹ decoctōe ⁊ ꝯfert vlcerib⁹
ei⁹. ⁊ eijcit ſecūdinā ⁊ fetū ⁊ ꝯfert coaduna-
tiōi oris matricis ⁊ apit ipm ⁊ duriciei ei⁹
bibitū ꝯfert ⁊ more emplaſtri ſuppoſitū. ⁊
poniť ex eo vſq̄ꝫ ad q̄nq̄ꝫ dragmas

De affodillis

Affodilli et centū
capita ⁊ albuciū idē eſt. Calidū ⁊
ſiccū ē in. ij. gˢu. folia ei⁹ ſūt ſilia folijs porri
radix ei⁹ ꝯpetit medicie mag̃ q̄ꝫ herba ⁊ vi
ridis meliorē q̄ꝫ ſicca In radicib⁹ ei⁹ iueni
unť q̄dā capita ī modū teſticłoꝝ. diuretica
hꝫ ꝟtutē attrahēdi ꝯſumendi ⁊ diſſoluēdi.
Et valet ad ea ad q̄ valꝫ anetū ⁊ eodē mō.
Itē valꝫ ꝯ maculas ⁊ oē viciū ocłoꝝ hmō
accipe vnciā ſeminis croci ⁊ vncias vnam

mirre.buliās·i libra ſemis boni vini rubei et libra ſemis ſucci affodillor̄ vſqꝫ ad medie ptis ꝯſumptionē.vel ſi ponat̄ ad ſolem in vaſe eneo p tot dies ꝙ ad medietatē deducat̄ miro modo pdeſt ſi tali collirio illiniantur oculi Andula hampfer ad

De acetoſa
Sauchamp

Acetoſa frigida et ſicca eſt in ſecūdo gradu. In ipſa eſt ſtipticitas ⁊ ſupat colerā ⁊ eius humor eſt laudabilis. Radix ei⁹ cū aceto cōfert ſcabiei vlceroſe ⁊ excoriatiōi inguīs ⁊ ex ea fit emplaſtrū ſcrophulis ita ꝙ dicit̄ ꝙ ſi radix ei⁹ ſuſpēdat̄ in collo habētis eas iuuet ea. Et ei⁹ decoctio cū aqua calida cōfert pruritui. ⁊ ſimiliter ipa in balneo ē vtil'. et comedit̄ ppter deſideriū viri

Pyeſſen

De blita
ad' bryſkole

Blita deſiderat terram pinguiſſimā humidā ſtercoratā ⁊ ſubactā vt optime pficiat. Seritur ea q̄ ppter cibū querit̄ mēſe decēbris februarij ⁊ martij pcipue. ſꝫ poteſt fere toto tpe ſeri ſi terra iueniat̄ equalis. Et optīe q̄ ſpiſſa fuerit rarificat̄ ⁊ alibi trāſplātatur cū aliquātulū creuerit vt ſit q̄nqꝫ vel q̄ttuor folior̄ radicib⁹ fimo recēti obductis Et q̄ inuenit̄ in loco vbi fuīt ſeminaria euulſa ⁊ ſatis areis plātet̄ circa ipas ab vtraqꝫ pte ſulcor̄. Itē poteſt ſemiari in areis vbi ſūt melones ⁊ citrulli ⁊ cucurbite cū incipiunt ramos extēdere ſiue ſint ibi cepe ſiue nō q̄ remanebūt remotis melonib⁹ citrullis vl' cucurbitis. Sarculāda eſt ſepe ⁊ ab herbiſ inutilib⁹ liberāda ſi p ſe ſola fuerit. Sꝫ blita q̄ ppter ſemina colligēda ſerit̄ optia erit ſi mēſe ſerat̄ auguſti. deinde mēſe ianuarij p ſulcos ortor̄ vel p areas trāſplātet̄. h enī poſtea meliora ſemia ferūt Et nota ꝙ ex eodem ſemīe blite naſcunt̄ q̄dā nobiles q̄ primo anno ſeīa ñ pducūt ſꝫ ſolū anno ſeq̄nti ⁊ hec debēt ppter eſum ſuari. Et q̄dam naſcunt̄ ignobiles q̄ pma eſtate ſurgūt i ſtipitem ⁊ ſemē ⁊ pducūt. ⁊ h diſſipent̄ ex orto.

Itē ſeri pōt p ſe ⁊ cū alijs mixtim q̄ remanebit ⁊ ſarculabit̄ remotis q̄ſi ceteris herbis. Et⁹ ſemē p q̄ttuor annos durat Blita frigida ⁊ hūida eſt i tertio gdu. laudabile chimū generat ventrē humectat. ⁊ cōuenit calidis natura vl' accidētaliter calefactiſ ⁊ ſitim extinguit Blita lēdes ⁊ alias imundicias capitiſ ⁊ faciei maculas emēdat capillos repat capitis ⁊ ꝯſeruat. malos hūores nutrit ſi nimis ſepe i vſu habet̄. vt dic̄ Diaſcorides. Ariſtoteles aūt dic̄ ꝙ ſup ei⁹ radicē ſicut ⁊ ſup caulē pōt plātari ſurculus. q̄ tandē corroborata radice i arborē trāſmutatur Boriſ

De boragine

Borago ſeritur menſe auguſti ⁊ ſeptēbris ⁊ optīe de mēſe aplis. ſ'ola i areis vl' circa nouellas areas aliar̄ herbar̄. nec at̄ tc alio tpe ſeri pt. ⁊ trāſplātat̄ ꝯgrue fere toto tpe anni. Seīa ei⁹ colligūt̄ ſemimatura ne de ſiliq̄s ſuis cadāt ⁊ herba cū ſemib⁹ p duos l' tres dies ponit̄ i aceruū vt ſemīa maturitatiſ recipiāt cōplemētū. et ſup linteamie cōcutit̄ ſup q̄ ſemē facillime cadit. alit̄ ei haberi nō poſſꝫ. ſemē p duos ānos ſuat̄. Borago calida ⁊ hūida ē in pmo gdu. Hꝫ aūt pprietatē leticiā generādi ſi i vino miſſa potui det̄ Cor etiā valde ꝯfortat vn̄ valet cardiacis. ⁊ i aq̄ cocta cū melle vl' zucharo potui data cānales pulmōis ⁊ pectoris optīe mūdat optimū ſangnē generat. Vn̄ valet cōualeſcētib⁹ ex egritudīe ſincopizātib⁹ cardiaciſ ⁊ melācolicis comeſta cū carnib⁹ vl' ꝯdita cū ſangne. Cōtra ſincopim det̄ ſyrupus ex ſucco ei⁹ ⁊ zucharo fact⁹ Cōtra cardiacam addat̄ dicto ſyrupo puluis de corde cerui. Cōtra ictericiā comedat̄ freq̄nt̄ cocta cū carnib⁹. Itē ſucco ei⁹ ⁊ ſcariole vtat̄ ⁊ plurimū cōfert Baſilgram

De baſilicon
ad' Baſilige

Baſilicon. id eſt. ozimū calidū ⁊ ſiccū eſt i pmo gdu. Cui⁹ tres ſūt ſpēs. ſ. gariofilatum qd habet minuta folia. ⁊ h maioris ē efficacie. It eſt beneuētanū qd latiſſima h

folia. Et eſt aliud quod mediocria habz fo
lia. Hec herba ex aromaticitate habet vir-
tutem cōfortandi ⁊ ex qualitatibus diſſol
uendi cōſumendi extergendi ⁊ mūdifican-
di. Contra cardiacā ⁊ ſincopim ipſius her
be decoctio detur cū aqua roſaꝝ. Ad idez
valet vinū in quo eadem herba ꝑ noctem
ſteterit. et ſi in ea cocta fuerit tale vinū mul
tum cōfortatiuū ⁊ aromaticū erit et valet
contra ꝑdicta. et contra indigeſtionē ⁊ flu
um ventris ex frigiditate. Sed contra flu-
xum valet ꝑcipue ſi herba vł ſemen quod
melius eſt decoquatꝰ in aqua pluuiali cuz
modico acacie. et talis aqua detꝰ patienti.
Item valet ad matricē mundificandam ⁊
menſtrua ꝓuocanda

Cordiaca — Ad matrice & mēstrua

De betonica

Betonyge

Betonica calida ⁊ ſicca eſt in quarto gradu. Fo-
lia eius ꝑcipue competūt vſui
medicine viridia et ſicca. Ad dolorez capi
tis ex frigida cauſa fiat gargariſmꝰ ex cola
tura coctionis eiꝰ cum ſaxifraga in aceto.
Cōtra dolorē ſtomachi detur decoctio eiꝰ
in ſucco abſinthij cuz aqua calida. Ad ma
tricem mundificandā ⁊ cōceptū iuuandū
fiat fomentū cum aqua decoctionis eius.
Fiat etiā ſuppoſitoriū ⁊ detꝰ electuariū con
fortatiuū ex puluere eiꝰ et melle

Caput — Stomachus — Matrix

De branca vrſina

Berenklee

Branca urſina calida ⁊ humida eſt in primo gradu
virtutez habet molliendi. Contra
apoſtemata frigida cōterantꝰ folia eius cū
axungia porcina veteri ⁊ ſupponatꝰ. Con
tra viciū ſplenis fiat vnguentuz ex ea cōtri
ta diu in oleo macerata. ⁊ colature eiꝰ ad
datur cera

Apostema — Splen

De biſtorta

Tormentilla

Biſtorta eſt radix
cuiuſdē herbe ſimili nomine appel
late que frigida et ſicca eſt i ſecūdo
gradu vel in tertio. Virtutē habet cōſtrin
gendi cōſolidandi ⁊ cōfortandi. Cōtra vo
mitum ex debilitate vel feruore puluis eiꝰ
conficiatꝰ cū albumine oui ⁊ ſup tegulā co
quatur ⁊ detur patiēti. Contra diſſinteriaz
detur cū ſucco plātaginis. Ad mēſtrua cō
ſtringēda fiat fomentū ex aqua decoctōis
eius ⁊ puluere eius

De cucurbita

Kürbes

Cucurbita deſiderat terrā pinguez bñ ſubactā ſter
coratā ⁊ humidā. Plantatꝰ in fine
aprilis ⁊ ꝑncipio maij tribꝰ vł quattuor pe
dibus diſtātes h modo bina grana ſimul
mittantꝰ circa tres digitos in terrā vt rami
deorſum et acuitas ſurſum maneat eleua
ta. ſed ꝑ noctē anteq̄z plantentꝰ mittātur in
vas aqua plenū. deinde grana eijciantꝰ na
tantia ⁊ plantentꝰ alia q̄ non natant. in loco
vbi ponantꝰ miſceatꝰ cū terra letamē. nō plā
tentꝰ in foueis ne pluuie aggregentꝰ in eis ⁊
germē extinguāt. Cū bene nate fuerit ⁊ ele
uate modicū ſup terrā ſarculentꝰ ⁊ circa eaſ
terra ponatꝰ. et cum opꝰ fuerit ſuauiter irri
gentꝰ. Et ſi plantate fuerint in modica ter
ra mota cū augeri incipiūt vniuerſa terra
circa eas fodiatꝰ ꝓfunde. vt radices poſſint
extendi ꝑ ſpacia diuerſa. Cū creuerint coo
pertura fiat deſup ad modū vinee ad ſta
turā hoīs ⁊ rami foliati ponantꝰ deſup ꝓ
pter vmbrā ⁊ ſup ipſas cucurbitas ꝓpt̄ ca
lorem herba ponatꝰ vt meliꝰ creſcāt. vł ſinā
tur ire ꝑ terrā eaꝝ vites ſi placuerit. cui mł
tum ꝓderit vt multa ⁊ citius poma faciāt
ſi ipſius capita ꝑncipaliora ⁊ groſſiora mo
dicum i ſummitate rumpantꝰ vt ramos fa
ciant q̄ poma ꝓducāt. Itē inuentꝰ eſt mo
dus plantādi maturiꝰ cucurbitas ⁊ melo
nes ⁊ habēdi maturiꝰ fructus. Paꝝ pona
tur de terra trita ſup maſſaz fimi calidi nu
per extracti de ſtabulis de mēſe martij ⁊ ſu
per dicta terra plantētꝰ ſemina. hec cito na
ſcentꝰ ꝓpter fimū calidū ſtercoris. Et nata
defendantꝰ in noctibꝰ a pruinis cooptorio
aliquo. ⁊ tꝑe quo pruina cadere deſtiterit ſta
tim cū modico illiꝰ terre ⁊ fimi tranſplātētꝰ

in loco vbi volueris eas eſſe. Que vero p̄ ſeminibus ſeruare volueris groſſiora que de p̄mo natis fuerint vſq; ad hyemem in vite ſua indurari dimitte. deinde ad puu; fumū ſuſpende vbi ſemina optime ſeruabunt. Et nota q̄ groſſicies appendicij futuram cucurbite magnitudinem indicat. Et cū plātare volueris aperias. ⁊ ſcias q̄ q̄nto in altiori loco in cucurbita ſemina fuerint tāto longiores creabunt. Et q̄nto magis in p̄te inferiori fuerint tāto latiores cucurbite creabunt. Et nota q̄ ſemina predicto modo ſeruata p̄ trienniū ſeruabuntur

Cucurbita frigida ⁊ humida eſt in ſecūdo gradu. flegmaticū chimū generat. vñ competit calidis natura. ⁊ p̄prie colericis. Nā ipſoꝝ calorē mitigat ⁊ ſitum extinguit ⁊ eſt eis optima. Et maxime ſi cū coctanis aut malogranati ſucco aut agreſto aut aceto malorū granatoꝝ det. Flegmaticis aūt detur cum pipere ſinapi vel menta. ⁊ ſi in paſta inuoluta aſſet ⁊ ſucc⁹ in paſta inuent⁹ potui det. calorem febris mitigat ⁊ ſitum extinguit. In acutis febrib⁹ detur aqua eius vel ſyrupus ex ea factus. et ipſa cum carnibus cocta colericis in eſtate confert. Semina eius frigida ⁊ diuretica ſunt. p̄pt ſubtilitatē ſubſtātie ⁊ p̄cipue cōpetunt medicinis. Contra opilationē epatis renū et veſice. ⁊ ꝯtra apoſtemata pectoris ſemīa mūdata a corticib⁹ ſuis bene terant ⁊ in aqua ordei aliquantulū coquant. et aqua colata potui det patienti. Si aūt non poteſt bibere talē aquā fiat ex ea ſyrupus ⁊ det. Et nota q̄ maiorē habet efficaciā ſi non bulierint ſed ablactent kurbslein

De cucumeribus et citrullis

Cucumeres et citrulli deſiderāt eandē terrā cum cucurbita ⁊ eiſdē menſib⁹ ⁊ eodē modo plantant ⁊ circūfodiunt. ſed debent habere meliora interualla ⁊ maiora. ⁊ poſt q̄; nati fuerint nō rigent. q̄a irrigatiōe facile deſtruunt. Et cū plātata fuerint eorū ſemina poſt ſex vel octo dies inquirant ne ſint corrupta. qđ ſcietur ſi dura ſunt. vł aperiantur q̄ ſi mollia ſūt nō ſunt bona. Jdoq; loco ipſoꝝ alia ſunt ponēda. et iteru; poſt ſex dies rimanda ⁊ alia ponēda ſi inueniātur corrupta. Herbis iuuant. et ideo ſarculo ⁊ runcatōne nō indigēt. Si ſemina ouino lacte ⁊ mulſa maceres dulces naſcūtur ⁊ candidi longi ⁊ teneri. Et ſi aquā in patēti vaſculo ſub eis ponas duob⁹ palmis inferiorem tales fiūt. vt Gargilius marcialiſ affirmat. Cucumeres ⁊ citrulli frigidi ſunt ⁊ humidi in ſecūdo gradu. Et ſunt valde ī digeſtibiles. ⁊ citrulli deteriores ſunt cucumeribus. et in vtroq; p̄s exterior eſt duriſſima ad digerendū. ſed medulla ipſoꝝ p̄fectiorē generat chimū habētibus calidum ⁊ fortē ſtomachū. ⁊ exercitātibus in eſtate conferūt cū ſubſtātia ſua. Fleumaticis vō ⁊ ocioſis nocent multū ⁊ ſp̄aliter ſtomacho ⁊ neruoſitati eius. ſed aqua ſiue ſucc⁹ ipſoꝝ confert febricitantibus ⁊ ſitim ſedat. Non comedunt cocti ſed crudi tantū. ſed cucurbite cocte ſolū modo comedunt. Citrulli quāto minores teneriores ⁊ viridiores ſeu acriores ſunt tāto meliores. nec boni ſunt poſtq̄; eoꝝ ſubſtātia ad duricie; et color ad citrinitatē accedit. ſed cucumeres meliores ſunt cū maturi exiſtūt. qđ cognoſcitur cū molles ſunt ⁊ fiunt leuiores

De caulibus von köle kraut

Caules in oī aere ꝓueniūt ⁊ deſiderāt terrā pinguē ſtercoratā ⁊ p̄funde foſſā. ⁊ amāt potius terrā mediocrē q̄; ſabulū aut cretā. Cauliū quidā hn̄t folia plana lata ⁊ groſſa. et hi cōmuniter habent in p̄tib⁹ noſtris Et quidā habent folia criſpiſſima. et hi licz ſint boni ſunt tamē minuſ mūdi p̄pter erucas ⁊ alios vermes q̄ nimis occultant ī eis Sunt etiā quidā caules habētes folia magna ⁊ ſubtilia ⁊ aliq̄ntulū criſpa p̄ totum q̄ caules romani dicunt. et hi meliores ſūt omnib⁹ magiſq; coquibiles ſi terrā valde pinguē habuerint. nā in macra nō ſūt aliiſ meliores. Seminari p̄nt ⁊ trāſplātari toto

köele

81

tempꝛe anni quo terra non fuerit cōgelata
aut adeo ſicca ꝙ coli nō poſſit. ⁊ durāt eoꝝ
ſemina ꝑ quattuoꝛ annos. Et q̄ ſerunt̄ de
menſe februarij ⁊ martij decēbꝛis et apꝛiliſ
⁊ maij habētur tota eſtate ⁊ hyeme donec
pꝛuinis ⁊ frigoꝛe deſtruant̄ ꝙ ſi ſtipites eo
rum nō euellant̄ in vere ꝓducūt ſemina. q̄
cū matura fuerint colligunt̄. Uerūtamē ſi
pluries auferant̄ ab eis ramuſculi ſeminū
cū naſcunt̄ ita ꝙ materia ſeminis ꝯſumat̄
vincunt̄. ⁊ poſtea folia pulcra ꝓducūt. et ꝑ
annos plures eoꝝ vita durabit. Quidam
tñ nimis facile ſemina ꝓducūt. ⁊ hi nō pñt
ſic facile ſeruari. Alij ſunt q̄ non ſic facile ſe
mina ꝓferunt. ⁊ his ꝓpꝛie cōpetit hec cau=
tela. Et q̄ ſeminant̄ poſt mediū auguſti vſ
q3 ad octo dieſ intrāte ſeptēbꝛi. deinde trāſ
plantant̄ de mēſe ſeptēbꝛis vel octobꝛis cū
aliquantulū creuerint erūt magni ⁊ pulcri
in quadꝛageſima ſequēti ⁊ poſt ipſam. et
ſemina non ꝓducunt ⁊ gelu ⁊ pꝛuinā hye:
mis non timebunt. Si vō añ dictū tps ſe
rant̄ ſemina ꝓducent in quadꝛageſima. et
eſui non cōuenientes erūt. Q, ſi pꝰ dictuʒ
ſerant̄ tps nimis teneri ⁊ debiles erūt. ⁊ ve
niente frigoꝛe hyemis non durabūt. et hoc
in ꝑtibus tuſcie ⁊ bononie eſt ꝓbatū Spiſ
ſi valde ſeri poſſunt ⁊ irrigari ſi tps fuerit
nimie ſiccitatis. Et nota ꝙ cauliuʒ ſemina
ꝑ decē annos dicunt̄ poſſe ſeruari. Cū vō
plantant̄ in foꝛamine cū palo facto ampu
tent̄ ſummitates radicū ne cū ponunt̄ ſur
ſum plicent̄ qđ eis magnū nocumentū af
ferret. Et nota ꝙ ponēde ſunt plante incre:
menti maioꝛis. q̄a licet ſeriꝰ cōꝓhendant:
tamē foꝛtioꝛes fiēt. nec eſt neceſſe ꝙ fango
vel molli letamīe radices liniant̄. nec ꝙ ter
ra ſit mollis. nā ⁊ in mediocriter ſicca plan
tati viuūt licet areſcāt folia donec veniēte
pluuia ꝑ̓ma cōfoꝛtabit̄ vigoꝛ eoꝝ. Et nō ſo
lum caules mēſe martij vel apꝛilis plātati
ſed etiā qui iunij vel iulij vel auguſti mēſe
plantant̄ erūt in hyeme magni. Plātātur
aūt ſoli ī loco vbi nihil aliud eſt. et optime
ſimiliter ꝑ ſulcos omniū herbaꝝ ⁊ ceparū
et alliоꝝ ſcʒ vna acies ꝑ ſulcū vel due. vna

ſcʒ a qualibet ripa ſulci ꝑ vnū bꝛachiuʒ vel
minus ab inuicē ſeꝑati. ſed quāto rarioꝛeſ
plantant̄ tāto maiores efficiunt̄. et quāto
ſpiſſioꝛes tanto minoꝛes. Itē caules quos
diximꝰ ꝓ quadꝛageſima eſſe plantandos.
optime plantant̄ inter magnos caules in
duplo ſpiſſioꝛes q̄ʒ ipſi magni ſint. pꝛiꝰ op
time culta terra et quaſi ī puluerē redacta
qui remanebūt maioꝛibꝰ reſecatis ⁊ pote=
runt rarificari vt magni fiāt. et durēt ꝑ to/
tum annū. nā illa eſtate ſemina non ꝓdu/
cent. Itē plantari poſſunt ꝑ agros inter mi
lium panicū ⁊ fabas. et ꝑ ſulcos frumēti et
alioꝝ granoꝝ ⁊ inter cicera ⁊ in ſulcis me/
lonum ⁊ cucumerū. Itē plantari poſſūt in
vineis ⁊ in eis bñ ꝓueniunt ſed eas maxie
ledunt. Compertū eſt eni caulē eſſe inimi/
cum vitis ⁊ debilitare plurimuʒ ⁊ adurere
vitem ſi fuerit circa ipſam. Itē caue cū cau
lē plātas ne tantū terre ſubmergas ꝙ ſūmi
tas ſtipitis plātule nō remaneat ſupꝛa ter
ram. q̄a ſtatim plāta periret. Caules ſarcu
landi ſunt ⁊ ab herbis inutilibꝰ liberandi.
Et cū poſt intēſam ſiccitatē eſtatis veniūt
pluuie q̄bus renouari ſperant̄ auferātur
ab eis folia inutilia q̄ ſicca fuerunt vl̓ foꝛa/
ta. Caulis frigidꝰ et ſiccus eſt in ꝑ̓mo g̈dꝰ.
Sed Auicēna dicit ꝙ eſt ſiccus in ſecūdo
turbidū ⁊ melancolicū generat ſanguineʒ
⁊ eius nutrimentū eſt ꝑuū. Cum vō coq̄t̄
cū carne pingui aut gallinis fit bonꝰ parū
Ius eoꝝ ventrē humectat ⁊ vꝛinā ꝓuocat
Eoꝝ vō coꝛpus eſt ſiccū vnde eſt cōſtipati
uum. ſunt ergo ſimul recepti in hac actōe
temperati. ſed ſolū ius datū ſoluit et ſub/
ſtantia ſola cōſtipat. Nocumentū eoꝝ au
fertur ſi elixent̄. et aqua ꝓiecta coquantur ī
alia cum pingui carne pecudū aut ſuis. et
cum pipere vel cimino ⁊ allio dent̄. Auicē
na dicit ꝙ eiꝰ decoctio ⁊ ſemen tardāt ebꝛi/
etatem. Et ex ꝓpꝛietatibꝰ eius eſt exiccatio
lingue. et facit ſomnū. et comeſtio eius cla/
rificat vocē. Galienus dicit ꝙ ſi caules al/
ſati dentur pueris ad comedendū faciunt
eos citius ambulare. Plinius dicit ꝙ fo/
lia cauliuʒ mirabiliter ſanāt vulnera canū

Vulnera Canu

Item dicit ꝙ caulis parũ coctus ſoluit vẽtrem ⁊ multũ coctus ſtringit eum. Itẽ dic̃ ꝙ caulis confortat neruos. vñ valet paraliticis ⁊ tremuloſis. lactis vbertatẽ prebet. Et ei⁹ ſuccus valet cõtra venenũ ⁊ ꝯ morſum canis rabidi

De cepe

CEpe deſiderant terrã ſolutã pinguẽ ⁊ optime ſbactã. Eoꝝ ſemina tribulata durant ꝑ annũ tantũ ſed in machis. i. in inteſtinis ſuſpẽſa ꝑ triennũ ſeruanẽ illeſa. Seruntẽ a quibuſdã de menſe nouembris circa principiũ ⁊ maxime ꝑ vniuerſam tuſciam. ⁊ fit ſupra ipſaꝝ ſeminariũ velut ꝑgularium de aliquib⁹ ſtraminib⁹ coopertũ verſus aquilonẽ ꝑ vnũ brachiũ ⁊ per duo verſus meridiẽ eleuatum. Et a multis ſeruntur mẽſe decẽbris ⁊ martij cũ primum poſt hyemẽ ſeri poſſunt. Sole ſeruntur in areis. ⁊ mixtim cũ alijs herbis ſeri poſſunt cũ aliquantuluꝫ creuerint ſiue ſit de mẽſe maij aprilis vľ iunij plantanẽ in areis per vnũ ſemiſſem vel ſpannã ab inuicẽ ſeꝑate. ⁊ ĩ area quattuor acies poni debẽt. Quas vero vis ante maturitatẽ comedere plãtabis in areis. vbi ſunt cucurbite cucumeres citrulli ⁊ melones. ⁊ cum he creuerint ſepe tollunẽ. vbi etiã ſi dimittanẽ ad maturitatem ꝑuenirent licet nõ ſint ita groſſe ſic̃ he ſpecies que in areis ſole ponunẽ. Cũ plantari debẽt recidanẽ radices vſqꝫ ad groſſitudinẽ vnius vel medij digiti iuxta cepam ⁊ ꝑ vnũ digitũ tantũ ſub terra mergantur Hec enĩ planta adeo facile cõꝑhendit ꝙ ſi ſolũmodo poneretẽ vel caderet ſupra terram vel ad ꝑtes longinquas portaretẽ etiã diſcooperta vel in terra quaſi arida. dũ tñ optime pulueriſata plantaretẽ. ſumma facilitate naſcetur ⁊ augebitur. Sepe circumfodi deſiderãt ⁊ ab herbis quibuſlibet liberari. Et ſi terra eodẽ anno ſtercorata non fuerit debet plantationis tempe ſtercorari vt optime cõualeſcant. Collectis autẽ cepis maturis. qđ patet cũ ſe ſuſtinere non poſſunt ⁊ ammodo non augenẽ meliores earuꝫ plantanẽ de menſe auguſti vt anno ſequenti ſemina faciãt. deteriores v̓o plantantur in quadrageſima vt virides habeãtur. mediocres vero ſeruanẽ que ſi minuẽte luna euulſe fuerint claro ⁊ ſicco aere exiſtente meli⁹ ſeruabunẽ in loco obſcuro et ſicco. Cepe calide ſunt ⁊ humide in ſecũdo gradu. ꝑinde ſepius comeſte cũ ſui acumine humores malos generãt in ſtomacho. ſitim. inflationẽ. ventoſitatẽ. capitũ dolorẽ atqꝫ inſaniã faciunt ꝓpter fumuꝫ ex eis ad caput aſcendentẽ ⁊ cerebrũ ꝑcutientẽ. Vñ aſſueſcentes eis cadunt in maniã ⁊ terribilia ſomnia ⁊ melancolica cernũt preſertim ſi ex egritudine exeuntes eas comederint. Crude vero comeſte nihil nutrimenti corpori tribuũt. ſed ſi elixenẽ et aqua ꝓiecta in alia coquãtur dãt nutrimentũ bonũ ⁊ maxime plurimũ ſi cum carne pinguiſſima et bono condimento odorifero condiantur. Si aũt crude ꝓpter medicinaꝫ moderate ſm ꝙ oportet ſumãtur calorẽ inducunt et groſſos ⁊ viſcoſos humores incidunt. ora venaꝝ aperiunt. vrinã ⁊ menſtrua prouocant. et appetitũ augmentãt ⁊ venerem ſuo calore ⁊ humiditate augmentãt. Succus earũ naribus immiſſus vel ſi odor eaꝝ narib⁹ fuerit attract⁹ caput optime purgat. Crude v̓o comeſte crementa capillorũ preſtant. Auicẽna dicit ꝙ in cepe eſt acuitas ĩciſiua amaritudo ⁊ ſtipticitas. et quod eſt longi⁹ eſt acutius. et rubeũ eſt acuti⁹ albo ⁊ ſiccũ humido ⁊ crudũ cocto. et in ipo eſt attractio ſanguinis ad exteriora quare eſt rubificatiuũ cutis. Cepe ꝑterea cum comeditur ꝓprie cõfert nocumento aquarũ ⁊ ſemen ei⁹ delet morpheã. Et cũ fricatẽ ĩ circuitu loci alopicie ex eo cõfert valde. Et ipſũ cũ melle eradicat verrucas ⁊ plurim⁹ vſus eius facit ſuber. Et eſt ex eis q̃ nocẽt intellectui ꝓpterea ꝙ generat humorẽ malũ

De cimino

CIminum deſiderat terrã pinguẽ ⁊ aerẽ calidum.

et ſeritur de mēſe martij. Calidū ⁊ ſiccū eſt in tertio gradu. p quinqȝ annos pōt ſeruari. Uirtutē habet diureticā ⁊ fumoſitatē ſubtiliandi. vñ ſumptū in cibis ⁊ potib⁹ et ſalſamentis digeſtionē ꝯfortat. Uinū decoctionis eius ⁊ ficuū ſiccaꝝ ⁊ ſeminis feniculi dolorē ⁊ tortionē inteſtinoꝝ ex vētoſitate mitigat. [marginal note: Torsios intestinorum] Itē vinū valet ꝯtra frigidā tuſſim. Cōtra tumorē faucū ciminū ⁊ ficus bene trita in vino coquant̃ ⁊ emplaſtrū factum ſup locū dolentē ponat̃. [marginal note: con faucium tumorem] Contra frigidum reuma capitis puluis ei⁹ et baccarū lauri ſimul in teſta calefact⁹ ⁊ in ſacculo poſitus capiti ſupponat̃. [marginal note: con frigidum reuma] Contra ſanguinē oculoꝝ nō in pncipio ſed poſt puluis cimini cū vitello oui ꝯfectus ſup tegulā calidā ponat̃. ⁊ diuiſum p mediū ſepi⁹ ſupponat̃. [marginal note: Oculi sanguinolenti] Cōtra liuorem ex cōcuſſione vel alio mō factum dū recens eſt puluis cimini ſubtilis bñ cōfectus ad ignē ⁊ ſepius appoſit⁹ certum remediū eſt. [marginal note: con liuore] Et nota q̄ ex frequēti vſu cimini fit diſcoloratio cutis

De croco Saffran

CRoc⁹ eſt duplex ſcȝ ſilueſtris q̄ ſeritur eodē modo ſicut alie herbe q̄ eſt modice vtilitatis. ſed facit altū ſtipitē et multas maioras in q̄bus naſcit̃ crocus q̄ cū appareti ortu ſolis colligit̃. Itē eſt bon⁹ crocus domeſticus qui nō ſerit̃ qꝛ ſemina non pducit. ſed cepule ei⁹ colligunt̃ de menſe aplis vel maij ⁊ dimittunt̃ octo dieb⁹ in aceruo vt maturent̃ ⁊ tūc mundant̃ ⁊ ſiccant̃ in loco calido nō tamē ad ſolē ne coquant̃. Cū ſūt mature cognoſcit̃ q̄a tunc folia eius ſūt ſicca ⁊ ſeruant̃ vſqȝ ad mēſem auguſti. et tūc aut ante aut poſt vna ſepata ab alia ī areis paſtinatis plantent̃ cū radiculis q̄s habent p vnā ſpannā diſtātes ⁊ q̄ttuor digitis ſubmergant̃ in ſulcis. ⁊ duob⁹ vl' trib⁹ annis dimittant̃ ⁊ quolibet anno de mēſe aprilis ſi tūc folia ſunt ſicca ⁊ de mēſe maij ⁊ iunij ⁊ iulij ſi herba naſcit̃ in areis runcatur ſarpādo terrā p totū in ſupficie p duos digitos deorſum vt nō tangant̃ cepe. Et ſi placuerit circa finē auguſti aut de menſe ſeptembris radat̃ terra vt area ⁊ ab oī viriditate mundet̃. dein de naſcētibus floribus colligant̃. ⁊ croc⁹ ſiccet̃ ad lentū ignē et aliq loco clauſus ſeruat̃. Et elapſis duobus vl' tribus annis totū euellit̃ de menſe aprilis ⁊ iteꝝ plantat̃ vt dixi. Terrā deſiderat cretoſam vel mediocrē. et poteſt optime plantari vbi fuerint cepe cū ſint euulſe. Et ē ſciendum q̄ croc⁹ non multū ledit̃ vmbris. ſed plurimū ledit̃ a muribus q̄ ſub terra comedunt cepas eius. cōtra quos nihil tātū valet q̄ntū tendere trapulas iuxta eoꝝ foramina. ⁊ ſulcos ꝓcauos inter areas facere qui eū defendāt ab humore aqueo quē valde timēt. et pter hec ſunt impedietes trāſitum muriū ⁊ talpaꝝ q̄ multū appetunt cepas eius. [marginal note: No] Croc⁹ eſt calidus et ſicc⁹ in pmo gradu ⁊ in ſuis qualitatib⁹ tpatus. et ideo cōfortatiu⁹. Un cōtra debilitatē ⁊ defectuȝ cordis multū valet. Ruborē oculorum ex ſanguine ⁊ macula tollit ſi trit⁹ cū roſis ⁊ vitello oui oculo apponat̃. vt dicit Diaſcorides. Itē qui crocū ꝑus bibit ebrietatē ⁊ crapulam nō timebit. Itē corone ex eo facte ñ pmittūt hominē inebriari. Itē ſomnū facit ⁊ ſtimulat venerē. vt dicit Plini⁹. Iteȝ dic q̄ curat morſus ſerpentū ⁊ araneaꝝ ⁊ puncturas ſcorpionū Clein Zwobeln

De cepulis malixijs

CEpule malixie plantantur vt porri. ſ. vna in foramine p vnū pedē diſtātes que magnuȝ caſpū faciunt quo poſtea vtimur eſtate ſequēti poſt paſca reſurrōis. ⁊ ſūt fere eiuſdē cōplexionis cū alijs cepis

De carduo

CArduus ſeritur a mēſe martij. Terrā ſtercoratā ⁊ diligit ⁊ ſolutā q̄uis in pingui poſſit meli⁹ puenire. et hoc illi valet ꝯtra talpas ſed ī ſolidiori terra pangatur ne ab inimicis animalib⁹ facile pforet̃. Sunt in area iam ꝑparata cardui luna creſcēte ſerēdi. ſemina

diſcreta ſemipedis ſpacio Cauendū eſt ne
ſemina inuerſa ponant̄.nām debiles ⁊ in-
curuos creabūt ⁊ duros.nō alte impmen
da ſunt ſed tribus digitis cōprehenſa mer
gant̄ donec ad pmos articulos digitoꝝ
terra puenerit.Herbis liberent̄ aſſidue do
nec plātaria ſolident̄. ⁊ ſi eſtus increuerit
irrigētur.Si acumina ſeminū ꝯſtringas
ſpinis carere Palladiꝰ ait ⁊ affirmat Mē
ſe octobris cardui plāte ponant̄ inter fru-
mentū iam natū ⁊ alias ſegetes cum palo.
qd̄ eſt vtilius q̄ȝ eos in crudo ſolo ponere
quos cū ponemꝰ radices ſūmas eorū fer-
ro reſecamꝰ ac ſi fimo cingimꝰ ternorum
ſpacio pedū ſeparemꝰ incremēti cauſa pe-
dali ſcrobe depoſitas binas aut trinas.Ci-
nerem ſepe ſub hyeme ſiccis diebꝰ fimūq̄ȝ
miſcebimꝰ.Colligunt̄ aūt nō ſimul.q̄a nō
ſimul ſed ſucceſſiue maturātur.nā tunc eſt
colligēdus carduꝰ cū habet adhuc flores
in inferiori pte vt ſertū.nō aūt cū flores om
nes ceciderint.q̄a deterior eſſet. Sane ſin-
gulis annis quotidie auferēde ſunt plante
vt nec matres fatigent̄.⁊ ſoboles p alia ſpa
cia dirigant̄ q̄ tamē cū aliq̄ ſunt radicis p-
te vellēde.quas ſeruabis ad ſemīa colligē-
da.liberatis omnibꝰ pullis teſta ſuptegere
debebis aut cortice.nā ſolēt ſemina ſole vl'
imbribꝰ interire ⁊ pire hermengel od' Romey od' gumille

De camomilla

Camomilla cali-
da ⁊ ſicca eſt in pmo gradu.Et ē
ppinqua virtuti roſe in ſubtiliati
one ſua.⁊ ipſiꝰ caliditas eſt ſicut caliditas
olei ꝯueniens ⁊ aptiua ⁊ ſubtiliatiua ſpiſſi
tudinis mollificatiua ⁊ reſolutiua abſq̄ȝ at
tractione.Et hec eſt eiꝰ ppꝛietas inter me-
dicinas.Sedat apoſtemata calida morti-
ficando ⁊ reſoluēdo ea ⁊ cōfortat membra
neruoſa oīa.Et ē ex medicinis plꝰ ꝯferenti
bus laxitudini q̄ȝ reliq̄.Et ē ꝯfortatiua ce-
rebri.q̄a reſoluit materias capitis flachs ſeyden

De cuſcute

Cuſcute.id eſt po
dogra lini vel grūgus. calida eſt in primo
gradu et ſicca in ſecūdo.Cum floribꝰ debet
colligi ⁊ p duos annos pōt ſeruari.Virtu
tem habet pncipaliter purgādi melancoli
am.ſecūdo flegma.vn̄ cōueniēter ponitur
in decoctionibꝰ purgantibꝰ melancoliam
⁊ flegma.Aqua decoctiōis eius valet con
tra ſtranguiriā ⁊ diſſinteriā.⁊ etiā herba ſi
poteris habere ī magna quantitate deco-
ctam in vino ⁊ oleo.renibꝰ et pectini ⁊ alijſ
ptibꝰ dolentibꝰ cathaplaſmata. Auicēna
dicit ꝙ aqua cuſcute eſt mirabilis ad icteri
ciam. Serapio dicit ꝙ de proprietatibus
eius eſt expellere ſuperfluitates antiquas
a venis

De calamento Steynmuntz

Calamentum ali-
ud eſt aquaticū ⁊ vocat̄ mētaſtꝛ.
Aliud eſt montanū ⁊ vocat̄ ne-
pita.Montanū meliꝰ eſt q̄a eſt magis ſic-
cum.Cū floreſcit debet colligi.⁊ in vmbro
ſo loco ſiccari.⁊ poteſt p annū ſuari.Vir-
tutē habet diſſoluēdi ꝯfortādi et ꝯſumēdi.
Contra frigidā tuſſim ⁊ ꝯ frigidum aſma
vinū decoctōnis eiꝰ ⁊ liquiricie ⁊ vue paſ-
ſe.vel vinū decoctiōis pulueris eiꝰ ⁊ ficuū
ſiccaꝝ valet.nā ex eo ⁊ alijs quibuſdā rebꝰ
fit dyacalamentū qd̄ ad idē valet.Et pul-
uis eius in ouo ſorbili vel ī farina ordei ad
idem valet.Cōtra dolorē ſtomachi ex frigi
ditate vtat̄ patiens puluere eiꝰ in cibis vel
in vino decocto. Cōtra frigidū reuma vn
gat̄ occipitiū.id eſt.poſterior ps capitis ex
melle decoctōis pulueris eius.poſtea fiat
ſaccellatio ⁊ ex puluere calefacto ī olla ru-
di vel ex ipſa herba.multū enī ꝯfert.Cōtra
relaxationē vue fiat gargariſmꝰ ex aceto
decoctionis pulueris eius ⁊ roſaꝝ ꝯ tenaſ-
mon ex flegmate vitreo vl' ex alio humore
frigido inungant̄ renes ex melle et aqua de
coctōis pulueris eiꝰ vel herbe.⁊ ponat̄ pul
uis eiꝰ ⁊ colofonie ⁊ ſeminū naſturcij cali-
dus cū bombice ſup ano.Et ſic etiā libera
tur matrix.vel fiat fomentū ex aq̄ decoctio
nis eiꝰ ad deſiccādas ſupfluitates matricis

Tuſſis Aſma frig
Reuma frig
Vuula
Tenaſmon
Matrix

Seyden die in dem flachs wechst.

⁊ multū valebit. ⁊ ſic exptū eſt ab aliqbus.

De centaurea

Centaurea calida ⁊ ſicca eſt in tertio gdu. Eſt herba amariſſima. ⁊ alia eſt maior ⁊ alia eſt minor. ſʒ maior eſt maioris efficacie. cōpetit medicine pncipalit̄ ſm folia ⁊ flores. vñ cū incipit flores pducere debet colligi. ⁊ in vmbroſo loco ſiccari. p annū in multa efficacia pōt ſuari. Virtutē habet diureticam attractiuā ⁊ cōſumptiuā. Vinū eius decoctōis valet ad opilationē epatis ſplenis renū veſice ſtranguiriā ⁊ diſſinteriam Vñ Galien⁹. Cētaurea eſt ex meliorib⁹ et nobiliorib⁹ medicinis ad opilationē epatis. ⁊ cōfert magnifice duriciei ſplenis emplaſtrata ⁊ bibita. Cōtra vermes auriū iniciatur ſucc⁹ ei⁹ cū ſucco porroꝝ. Ad lumbricos det̄ puluis ei⁹ cū melle. Ad viſum clarificandū ſuccus radicū centauree maioris cum aqua roſaꝝ cōficiat̄ ⁊ oculi liniantur ⁊ vngantur

De capillo veneris

Capillus veneris frigid⁹ ⁊ ſiccus eſt tempate. virtutem habet diureticā ex ſubtili ſubſtantia. Recēs multe eſt efficacie. parū poteſt ſeruari q2 ſubtilis herba eſt. Cōtra calefactionē epatis det̄ aqua decoctōnis eius. Itē ex ipa aqua ⁊ zuchharo fiat ſyrup⁹. et ſi ſit cū vicio ſplenis addat̄ aliqd calidū diureticū. ⁊ plagelle intincte in ſucco ei⁹ vl' ipſa herba trita ſupponat̄. Auicēna aūt dicit q2 paꝝ declinat ad caliditatē. et ſic eſt ſubtiliatiuus reſolutiu⁹ ⁊ apertiu⁹. ⁊ in ipſo eſt ſtipticitas. ⁊ qñ pmiſcet̄ cibo galloꝝ et coturnicū facit eos fortes ad dimicanduʒ ⁊ īterficiendū. Cinis ei⁹ cum aceto ⁊ oleo cōfert alopicie. ⁊ cū oleo mirtino ⁊ vino ⁊ lixiuio plongat capillos ⁊ phibet caſum ipoꝝ Et ei⁹ cinis cū lixiuio ꝯfert furfurib⁹ capitis ⁊ delet eas. ⁊ eradicat vlcera humida in co. ⁊ ꝯfert pulmoni purgādo ipm valde ⁊ pvocat vrinā ⁊ frangit lapidē ⁊ prouocat menſtrua ⁊ trahit ſecundinā ⁊ purgat mulierū fetū ⁊ abſcindit fluxū ſanguinis.

De cerifolio

Cerifoliū de menſe auguſti ſeritur ⁊ eſt bonū pro tam hyemem ⁊ poſt ipſam

De cicuta

Cicuta calida et ſicca eſt in qrto gdu. Virtutez hʒ attrahēdi diſſoluēdi ⁊ cōſumēdi. ea tñ nō vtimur in interioribus medicinis qa venenoſa eſt ⁊ in ſubſtātia ⁊ in ſuis qlitatib⁹. diſſoluit enī tantū q2 ſpūs inaniunt̄. ex quoꝝ inanitōe mēbra mortificant̄. Virtutē habʒ potiſſimā ſm radices deinde ſm folia vltimo ſm ſemia. vñ ſemē ei⁹ quādo qʒ ponit̄ in medicinis. Cōtra viciū ſplenis talis fit vſus. tota herba in aceto cum bolo armenico p decē dies iaceat. deinde buliat quouſqʒ bñ reſolutū fuerit armoniacū et poſtea colet̄ p pannū illa liquoroſitas buliat hñ ad ignē. ⁊ addita cera ⁊ oleo fiat vnguentū cicute qd eſt potiſſimū ꝯ ſplenē et cōtra dura apoſtemata ⁊ ꝯtra arteticam ⁊ epilentiā ſi inungant̄. Cōtra arteticā et podagram coquat̄ radix in paſta fiſſa p medium ponant̄ ſupra arteticā tutiſſimū eſt remedium. Cōtra iliacā paſſionē ſtrāguiriā ⁊ diſſinteriā ex decoctōe ei⁹ in vino forti et oleo dolētia loca cathaplaſment̄. Ad matricē mūdificandā ex frigidis humorib⁹ ⁊ glutinoſis ⁊ ad mēſtrua pvocanda fiat fomentū ex vino ⁊ aqua ſalſa decoctiōis ei⁹. Cōtra ſtrophulas ſiccas fiat vſus herbaꝝ diureticaꝝ. poſtea fiant cathaplaſmata ex duab⁹ ptib⁹ cicute ⁊ tertia ſcabioſe

De catapucia

Catapucia calida eſt in tertio gdu ⁊ humida i ſcdo. Sʒ Gerbard⁹ dicit in ſuo modo medēdi q2 eſt calida ⁊ ſicca i tertio gdu Eſt aūt ſemen cuiuſdā herbe ſimili noīe appellate q remoto exteriori cortice ſeruat̄ p an

num. Eligēda eſt q̄ eſt viridis nō pforata i
terius nec liuida ꝫ alba. Uirtutē habꝫ pur
gandi pncipaliter flegma. ſecūdario cole
ram ⁊ melancoliā. Habet etiam vtutē pur
gandi per ſupiora ex ventoſitate et leuitate
quā habet. vn̄ qn̄qꝫ daſ ſanis ad ꝯſeruatō
nem ſanitatis qn̄qꝫ egris ad egritudinē re
mouendā. Cōtra quotidianā de flegmate
ſalſo ⁊ ſcabiē cōterat catapucia i m'ta qn
titate ⁊ poſtea cauliū folijs inuoluta ſb ci
nere ponaſ diuqꝫ dimittaſ vt bn̄ coquatur
deinde extracta comprimaſ ⁊ oleū qd̄ īde
fluit ſerueſ qd̄ p annū ſeruari poteſt ⁊ cuꝫ
neceſſe fuerit deſ patiēti in cibis vel aliquo
alio modo ⁊ ita poſſunt decipi multi. Uel
fiat claretū ex catapucijs bn̄ contritis et cū
melle decoctis. deinde cōmiſceaſ vinum ⁊
fiat claretū. Et nota ꝙ in. xx. libris vini debꝫ
eſſe catapucie vna libra. Idē in vncijs ⁊ ali
is ponderibꝰ minoribꝰ. Itē poſſunt poni
catapucie bn̄ contrite in iure carnium vel
piſciū vel alioꝝ ciboꝝ ⁊ comeſte multū va
lent ſanis ⁊ egris. Gerbardꝰ tn̄ dicit ꝙ cata
pucia multū eſt laxatiua ⁊ purgat ſupius
⁊ inferiꝰ laborioſe ⁊ cū anguſtia. vn̄ cauen
dum eſt ne deſ niſi facile vomēti ⁊ niſi ma
teria ſit digeſta nec ſunt dāde habentibus
debilē ſtomachū ⁊ inteſtina quoniam ſub
uertūt ipſum. nec denſ niſi diſtempate ne
morā faciant in ſtomacho. nec eſt ſup dor
miendū nec quieſcendū ſicut nec in ceteris
vomitiuis medicinis. Et vſus eaꝝ eſt vt ex
eis acuanſ medicine. Item dicit ꝙ p ſe dari
poſſunt trite ⁊ diſtempate cū aqua calida
vel vino. Et dicit ꝙ purgāt principaliſ fle
gma ⁊ viſcoſos humores ⁊ maxime a ſto
macho ⁊ inteſtinis. vn̄ pſunt colericis car
diacis iliacis arteticis febri q̄tidiane ⁊ ex vi
treo vl' naturali flegmate. Diaſcorides au
tem dic̄ ꝙ danſ a q̄nqꝫ g̃nis vſqꝫ ad nouē
⁊ qn̄ ſtomachꝰ fuerit fortis denſ integra. ⁊
ſi ſit debilis denſ ꝯtrita. Itē dicit ꝙ ſi folia
catapucie denſ cocta cū pullis aut cū oleri
bus vel alijs cibis laxant flegma ⁊ colerā.

De cretano

Cretanus. id eſt.
crinci marini eſt calidus et ſiccꝰ in
q̄rto gradu. Herba eſt q̄ in locis
marinis repiſ. Uirtutē hꝫ valde diureticaꝫ
ex ſubē ſubtilitate. Cōtra ſtrāguiriā viciuꝫ
lapidis ⁊ iliacā paſſionē. herba ipa i multa
q̄ntitate in aq̄ bulita ſalinaria vino et oleo
⁊ i illa aq̄ patiēs ſedeat vſqꝫ ad vmbilicū. ⁊
ſi tantā quātitatē habere non poſſit catha
plaſmet loca dolētia. Herba comeſta etiaꝫ
vel vinū decoctōis eiꝰ vrinā puocat.

De celidonia

Celidonia calida
⁊ ſicca ē in q̄rto g̃du. Cuiꝰ duplex
ē maneries. ſcilicꝫ indica q̄ maio
ris ē efficacie ⁊ citrinā hꝫ radicē. Et eſt cōis
q̄ in ptibꝰ noſtris repiſ. ⁊ eſt minoris effica
cie. vna tn̄ p altera poniſ Et cū in receptio
nibꝰ inuenitur radix nō herba debet poni
Uirtutē hꝫ diſſoluēdi attrahēdi ⁊ ꝯſumēdi
Cōtra dolorē dentiū ex frigida cā radix int̄
dētes aliq̄ntulū ꝯtrita ⁊ alleū ſupponatur
Ad caput purgādū ⁊ vuā repletā frigido
hūore radix i vino decocta patiēti ſuppo
naſ. ⁊ patiēs fumū p os recipiat. deinde vi
nū gargariſet qd̄ vuā deſiccat ⁊ caput pur
gat Pliniꝰ aūt dic̄ ꝙ ſucco celidonie oculi
irundinū eruti vel leſi ad ſtatū priſtinū re
ducunſ.

De coriandro

Coriandrū eſt her
ba ſatis cōis q̄ calida ⁊ ſicca eſt i
ſcd̄o g̃du. Cꝰ ſemē i receptiōibꝰ dꝫ
poni. qd̄ p duos annos ſuaſ. Uirtutem hꝫ
ꝯfortādi ex aromaticitate. Ad digeſtioneꝫ
ꝯfortādā ⁊ dolorēꝫ ſtomachi ex vētoſitate
deſ ſemē eiꝰ i cibis ⁊ vinū decoctiōis eius i
potu. Itē puluis ſemīs eiꝰ ſup carnes aſp
ſus eas ſaporat. Itē dic̄ Iſidorꝰ ꝙ puluis
eiꝰ ſemīs in vino dulci datꝰ reddit homīes
ad venerē pniores. ſꝫ cauēdū eſt ne nimiuꝫ
deſ q2 i amētiaꝫ deduceret ⁊ furorē. Cꝰ her
ba cū ſemīe eſt canibꝰ venenoſa ⁊ eos iter
ficit ſi ab eis aliquotiēs ſumaſ

De conſolida maiore

Conſolida maior id eſt. ſimphitū frigide ꝛ ſicce complexionis ē. ſed ꝓprie radix eiꝰ eſt medicinaṫ. Uirtutē habet ꝯſtringēdi materiam groſſaȝ. ꝑ q̄nqȝ annos ſuaṫ. Puluis eius datꝰ in cibis valet ꝯ fluxū ſanguinis mēſtruoꝝ ꝛ cōtra fluxū ventris ꝛ ſuppoſitus valet ꝯ fluxū menſtruoꝝ ꝛ ſil'r fomētationes ex ipa herba facte

De cucumere agreſti

Cucumer agreſtis eſt herba nota. Ex cuiꝰ ſucco fit electuariū h̄ modo. In canicularibus diebꝰ colligiṫ fructꝰ ipſiꝰ herbe cū eſt quaſi maturꝰ ꝛ cōteriṫ. ꝛ ſuccꝰ ipſiꝰ ſoli exponiṫ ꝛ deſiccaṫ. Et quidaȝ decoquunt ad ignē ꝛ tale minꝰ eſt laxatiuū. minuſqȝ violenter ducit. ꝛ quidā decoquūt ſuccum cū melle fere vſqȝ ad ꝯſumptionē ſucci ꝛ i modum electuarij dant qđ ſatis laxat ꝑ inferiora. Per duos annos pōt ſeruari. Habet aūt virtutē p̄ncipaliter purgādi flegma ꝛ viſcoſos humores. ſecūdario colerā nigrā vel melancoliā. vñ valet ꝯ paraliſim appoplexiā epilentiā colicā iliacam febres quotidianas ex flegmate vitreo vł naturali. ſciaticis arteticis ꝛ podagricis ſubuenit. Attrahit enī maxime a remotis ꝑtibuſ et purgat Itē certis paſſionibꝰ ex flegmate medetur. non tñ ꝑ ſe ſolū daṫ. purgat aūt ꝑ os et ventrē. Et vſus quidē eiꝰ eſt vt admiſceaṫ alijs rebꝰ ꝛ cōfectionibꝰ ꝛ ex dragma vna medicina acuaṫ. Et q̄ electuariū accipit nō ſuꝑ dormiat ſed moueaṫ ſicut q̄ ſuſcepit elleboꝝ. quoniā ſolet ſuffocationē inducere In iliaca paſſione p̄cedat aliquod cliſtere mollitiuū. ꝛ poſtea fiat aliud ex aq̄ maluarum oleo ꝛ melle cū dragmis q̄nqȝ electuarij ꝛ miſceaṫ. ꝛ erit optimū cōtra iliacā ꝛ ꝯ arteticā cyrogrā ꝛ podagrā. Itē herba ipa ſi haberi poterit ꝯteraṫ aliquātulū et decocta in vino ꝛ oleo dolēti ſuppoſita ſtrāguirie iliace ꝛ podagre ſubuenit. Ad mēſtrua ꝓuocāda puluis electuarij ꝯficiaṫ cuȝ oleo muſcelino vł roſato ꝛ bombix intinctꝰ ſuꝑponaṫ. Ad apoſtemata frigida maturāda electūarij dragme q̄nqȝ ꝛ farina ordei cōficianṫ cū vitello oui ꝛ ſupponanṫ. Ad apoſtemata rumpendū fit optimū ruptoriuȝ ex electuario ꝛ terebētina. Ad vīmes auris conficiaṫ electuariū in q̄ntitate granorum q̄nqȝ cū modico aceto ꝛ modicū infundatur tepidū. Ad omneȝ dolorē ſtomachi ex frigida cauſa inungaṫ ex ꝯfectōe electuarij ꝛ aceti. Ad lentigines faciei ꝛ ad oēs ſuperfluitates eiꝰ remouēdas accipe ceruſam ꝛ camphorā ꝛ electuariū in quātitate illorū duoꝝ ꝛ cōficias cū aceto in moduȝ vnguēti. ꝛ piſta in mortario plūbeo cum piſtello plūbeo et ponaṫ in vaſe vitreo ꝑ. xl. dies. et poſtea in p̄dicto mortario cū piſtello eodē moueaṫ addito aceto ſi duꝝ ſit ex eo vngaṫ facies. oēm ei pannū abſtergit ꝛ lētigines.

laxatiue — Menſtruum — Apoſtema

De diptano

dyptam

Diptanꝰ qui alio noīe dr̄ fraxinella q̄r frōdes habȝ ad modū fraxini. Calidꝰ ꝛ ſiccus eſt in q̄rto gradu. Radix ē cuiuſdaȝ herbe ſimili noīe appellate q̄ in locis calidis lapidoſis ꝛ ſiccis p̄cipue repiṫ. Habet aūt p̄cipue ipſa radix v̄tutē attrahēdi ꝯſumēdi et diſſoluēdi venenū. Cōtra morſum venenatoꝝ aīaliū ipſa herba vel radix trita ſupponatur. Succꝰ etiā eius cū vino deṫ puluis eius cū ſucco mente cōficiaṫ ꝛ ſupponaṫ ꝛ potui detur. Iſidorꝰ inſuꝑ dicit ꝙ eſt tante v̄tutis vt ferrū a corꝑe extrahat. Uñ eius pabulo fere ꝑcuſſe eijciūt ſagittas corpori infixas

Moyendystel

De endiuia

Endiuia que alio noīe diciṫ ſcariola vł lactuca agreſtis frigida et ſicca eſt in ſecundo gradu Semina et folia competūt vſui medicine. Et folia etiam vſui ciborum competunt ſed radix nullā habet virtutem. Folia viridia maxime ſunt efficacie ſicca nullꝰ

Uirtutē habet ꝯfortandi ꝛ alterādi. vñ cōtra opilationē ſplenis ꝛ epatis ex colerica cauſa ꝓuenientē valet. Cōtra tertianā duplicē ꝛ ſimplicē ictericiā ꝛ calefactionē epatis ꝛ apoſtemata calida valꝫ comeſta elixa vel cruda. Item ſyrupꝰ ex decoctiōe eius ꝛ zucharo valet ad idē. Itē ſuccus eiꝰ vel ſyrupus eiꝰ cū reubarbaro datus in quarta vel ſexta die materia exiſtēte digeſta valet Item ꝯ calorē epatis ꝛ calida apoſtemata valet herba ipa contrita ꝛ ſuppoſita. Et ad idē valet ſuccꝰ epithimatꝰ ꝛ ſi nō habeas folia coque ſemen herbe tritū ꝛ pone loco eius. Albertꝰ dicit ꝙ aqua endiuie cū cerusa ꝛ aceto eſt epithima mirabile ad infrigidandū quicq̄d debet infrigidari

De enula

Alant

Enula non ſeritur q2 ſemē non habet ſꝫ plantaꝛ corona eiꝰ tota vl' maior ps eiꝰ de mēſe octobris in terra pingui ꝛ alte foſſa ꝛ bñ ſubacta. Calida eſt in tertio. ꝛ humida i pmo gradu. Cuiꝰ duplex eſt maneries .ſ. ortulana ꝛ campana q̄ maioris eſt efficacie ſm radices. Colligiꝛ in ꝑncipio eſtatis radix ꝛ ſole ſiccaꝛ ne humore corrumpaꝛ. Radix in medicinis poteſt poni p bienniū et trienniū poteſt ſeruari. Habet autē vtutē liniendi ꝛ mūdificandi. Vñ valet ꝯtra neruos ex frigiditate indignatos. Contra dolorem ſpiritualiū ex frigida cauſa detur vinum decoctōis eius. ſm illud. Enula campana reddit ꝑcordia ſana. Cōtra dolorem ſtomachi ex frigida cauſa ꝛ cōtra ventoſitatem ꝛ cōtra tuſſim frigidā detur vinum decoctionis eiꝰ. Puluis eius cū puluere cinamomi delicatis ſoluit ventoſitatē ſpūaliū. Herba tota decocta i vino ꝛ oleo ꝛ cathaplaſmata dolorē ſpūalium iliacum colicum ꝛ ſtranguiriā ſoluit. Cōtra frigidū aſma detur farina ordei in qua coctus ſit puluis eiꝰ. Itē nota ꝙ in enula eſt virtꝰ rubificatiua ꝛ abſterſio vltima

De epatica

Leberkraut

Epatica frigida et ſicca eſt i primo gradu. Herba eſt creſcēs in aquoſis et ꝑcipue lapidoſis locis habēs folia multa terre ac lapidibꝰ adherētia. Uirtutē habꝫ diureticā ex ſubtili ſubſtātia ꝛ infrigidatiuā. Vñ valet ꝯtra opilationē epatis ꝛ ſplenis ex calida cauſa ꝛ ꝯ calorē epatis ꝛ ictericiā et iō dicitꝛ epatica. Syrupꝰ ex aqua decoctionis eiꝰ addito reubarbaro in fine decoctionis optimꝰ eſt cōtra ictericiā.

De eruca

Eruca calida et ſicca eſt in q̄rto ḡdu. Domeſtica maioris ē efficacie q̄ꝫ ſilueſtris. ſemina ꝑcipue cōpetunt medicine. ſecundo folia. Uirtutē habet cōſumēdi ꝛ coitū incitandi. Decocta cū carnibꝰ valet ad coitū incitādū ſtranguiriā ꝛ diſſinteriā ꝛ paraliſim. Itē in vino cocta ꝛ renibus cathaplaſmata libidinē incitat. pectini ſuppoſita vrinam ꝓuocat. Semē eruce ꝛ maxime ſilueſtris facit virge erectionē

De ebulo

Atich

Ebulꝰ eſt calidꝰ et ſiccꝰ in tertio ḡdu. Cortices radicū ꝛ turiones ꝑcipue cōpetūt medicine. Cortices radicū in vere colliguntꝛ et ſiccāꝛ ad ſolē ꝛ p ānū ſeruanꝛ. Hꝫ aūt vtutē diſſoluēdi ꝛ ꝯſumēdi ꝛ purgādi flegma et viſcoſos hūores. Succꝰ eiꝰ deꝛ ꝛ purgat attrahēdo ſupiꝰ ꝛ inferiꝰ anguſtioſe. Vñ nō dꝫ dari niſi digeſta materia ꝛ corpe fluxui ꝑpato vt i alijs vomitiuis medicinis. valꝫ febri q̄tidiane diuturne tertiane ex colera citrina ꝛ vitellina. Itē epatis opilationi et ictericie colice ꝛ iliace ꝛ aquā lētofleumaticoꝝ educit. Uſus eiꝰ ē vt deꝛ ſuccꝰ eiꝰ p ſe vel i eiꝰ decoctiōe diſtēpereꝛ alia medicina vl' addaꝛ ſyrupo vl' oximell' laxatiuis vl' coquaꝛ cū melle ad cōſumptionē ſucci. Contra tumorē extremitatū ꝛ ꝑarteticā ꝛ lento fleumaticā fiat balneū ex aq̄ ſalſa decoctōnis radicū ꝛ turionū vl' totius herbe.

De feniculo

FEniculus ſeritur de mēſe decēbꝛis ianuarij februarij et martij ꝛ toto tpe trāſplātat̄. Calidus ꝛ ſicc⁹ eſt in ſecūdo gradu. Uirtutem habet diureticā extenuādi groſſam vētoſitatē. comeſtū poſt prandiū ꝓfert acidis eructuationib⁹ que fiūt ex indigeſtione. et hoc facit ex ſubtili ſubſtātia et qualitatib⁹ ſuis. Semen ei⁹ folia ꝛ flores ꝛ cortices radicum vſui medicine cōpetunt. Semē colligitur in pncipio autūni et ſeruat̄ per tres annos. Cortices radicū colligunt̄ in principio veris ꝛ ſeruant̄ p mediū annum. Contra opilationē ſplenis epatis ſtranguiriaꝫ ꝛ diſſinteriā. ꝛ viciū lapidis ex frigida cauſa detur ꝛ aqua decoctōis eius. Item feniculus coctus et comeſt⁹ valet cōtra predicta Itē eadē aqua vel vinū ſoluit dolorem ſtomachi ex frigiditate vel ventoſitate ꝛ digeſtionē cōfortat. Idē facit puluis ſemis eius. Cōtra pannū oculoꝝ ꝛ pruritū ſucc⁹ radicū feniculi in vaſe ereo p. xx. dies ad ſolem ponat̄ ꝛ more collirij oculis apponat̄. Cōtra pruritū oculorū certū eſt experimētum. conficiat̄ aloes optimū cū ſucco feniculi in vaſe eneo ad ſolē p. xx. dies. Deinde ponat̄ in oculis more collirij

De flamula

FLamula eſt calida ꝛ ſicca in quarto gradu. Et dr̄ flamula q̄ꝛ virtutē habet incenſiuam. eſt enī ſimilis vidalde in folijs et floribus ſed habet flores aureos. viridis mlͭ te eſt efficacie. ſed exiccata nullius vl̄ modice. Ad cauteriū ſine igne faciendū cōterat̄ flamula ꝛ ſup locū ponat̄ ꝛ dimittat̄ p diē ꝛ poſtea inuenient̄ cutis cōbuſta. Ad apoſtema rumpendū qn̄ verſum eſt ad ſanieꝫ et caput eſt durum conterat̄ cum oleo ꝛ ſuperponatur. oleū ponit̄ ad relaxationē ne flamula nimis exiccet

De fumoterre

FUmus terre eſt herba nota ſic dicta q̄ꝛ generatur ex q̄dam groſſa fumoſitate terre Calida eſt in pmo gdu. ſicca in ſcdo. Uirtutis. ꝛ ſicca magne eſt efficacie. Principaliter purgat melancoliā. ſecūdo flegma ſalſum ꝛ colerā aduſtā ꝛ eſt diuretica. Cōtra ſcabiem accipe vncias duas ſucci eius addito zucharo fiat ſyrupus ꝛ cuꝫ aqua calida detur vel addant̄ ſemina feniculi. Item fiat hoc vnguentū in oleo nucū ꝛ ponatur puluis fuliginis ſubtilis ꝛ conficiat̄ addito aceto ꝛ ſucco fumiterre in maiore q̄ntitate q̄ꝫ de alijs ꝛ inungat̄ paciens i balneo optimū eſt Et nota q̄ ſi ſucc⁹ ei⁹ det̄ ter i ſeptimana vt dixim⁹ optime purgat humores inducētes ſcabiē Itē herba fumi terre i vino cocta ꝛ poſita ſup locū podagricum multum valet

De fungis

FUngi quidā boni ſt q̄dā mortiferi. Boni ſūt rotūdi ad modū pilei in pncipio veris apparēt ꝛ in maio deficiūt. nunq̄ꝫ enī tales aliquē interfecerūt aut multū leſerūt ſubito. ſed tn̄ omēs malū generāt nutrimētuꝫ Mortiferi aūt ſunt q̄ naſcunt̄ iuxta ferrū eruginoſum. Alij aūt ſunt mortiferi licꝫ n̄ ſtatiꝫ interficiāt. ſ. illi q̄ naſcunt̄ iuxta alias res putridas aut iuxta habitatōnē alicui⁹ reptilis venenoſi. aut iuxta q̄ſdā ſpeciales arbores que in ꝓprietate habēt fungos corrumpere ſicut eſt oliua. Signū autem mortiferi fungi eſt q̄ in ſupficie eius eſt q̄dam humiditas viſcoſa et corrupta ꝛ q̄ cito alteratur et corrumpit̄ inter manus colligentium fungos. In noſtris autē habitationibus inuenit̄ fung⁹ qui lat⁹ eſt ꝛ ſpiſſ⁹. aliquid ruboris habens in ſuperficie et in illo rubore habꝫ mltās ampullas eleuatas quaꝝ q̄dā ſunt fracte q̄dā nō ꝛ ille mortal' eſt ꝛ ſtatim interficiēs. Et vocatur fungus muſcarum eo q̄ in lacte puluerizatus interficit muſcas.

De fenugreco

F Enugrecum calidum eſt ⁊ ſiccũ ⁊ habet ſubſtantiam glutinoſam. vñ virtutem habet maturãdi ⁊ laxandi. Et apoſtemata exterius maturãda farina fenũgreci cũ vitello oui conficiat̃ ⁊ ſupponat̃. maturat eñi ⁊ extenuat. Ad maturandũ ⁊ rumpendũ cõficiatur cũ terebentina ⁊ ſupponat̃. herba etiã cocta in oleo ſuperponat̃ ad maturandum. Ad apoſtemata ſpiritualiũ fenugreci farina in ſacculo poſita ⁊ decocta ĩ aqua cum maluiſco ponat̃ deſuper. Ad apoſtemata ſtomachi ⁊ inteſtinoꝝ ex farina fenugreci et aqua predicta fiant pultes ⁊ ſuperponantur

Compost kraut

De gabuſijs

G Abuſij ſũt de natura cauliũ et habent folia formã caulium donec clauſa fuerint ſed poſtq̃ȝ clauſa ſunt folia ipſorũ fiunt quaſi alba et groſſa ſicut tunice ceparũ et criſpa. Aerem deſiderant frigiduȝ. nã in aere calido vel temperato nõ claudũtur ſȝ apta remanent ſicut caules. Terrã v̾o deſiderant qualẽ caules ex eis ſiũt cõpoſita ſicut ex rapis. Itẽ ſeminant̃ vt caules

Brasse

De gramine

G Raminis uirtus eſt ſtiptica ⁊ vulnerũ cõglutinatiua. ventris cõſtrictiua. vulneꝝ renum ⁊ veſice ſanatiua. ⁊ doloris ſplenis mitigatiua. Et eius ſuccus potui datus ſua proprietate lumbricos occidit. hanc herbã noſcunt canes ⁊ eã comedunt qñ ſe purgare volũt. vt dicit Plinius

De gralega

G Ralega dicitur i pinguare terram ſi viridis vertatur in ea. Item dicitur q̄ ſemẽ eiꝰ mirabiliter facit ouare gallinas et h̾ a quibuſdã eſt expertũ

De gentiana

G Entiana eſt radix cuiuſdam herbe ſimili nomine appellate. Cuius ſola radix eſt medicinalis. In fine veris colligitur et exiccata per tres annos ſeruatur. Naſcit̃ autẽ frequentius in montibus et locis vmbroſis et humidis. Calida et ſicca eſt in tertio gradu. Virtutem habet conſumendi diſſoluẽdi et aperiendi. vnde diuretica eſt. Contra antiquũ aſma detur puluis eius cum vino addita aqua ordei. Succus radicis eiꝰ abſtergit morpheam et ſanat plagas et vlcera corroſiua. bibita etiam multũ euȝ qui cecidit ex alto et colliſus eſt iuuat. Et vltima medicina eſt contra morſum ſcorpionis ⁊ vermiũ venenatoꝝ et canis rabidi ſi bibunt̃ ex ea cũ vino due vncie

Asma — morphea — Qui ex alto cecidit

Benedictus worcz ader Neylken kraut

De gariofilata

G Ariofilata ſimilis ẽ nouellis folijs rubi ſeu flaponibus et eius radix redolet ⁊ folia. Calida et ſicca in ſecundo gradu. Recens maioris eſt efficacie q̃ȝ exiccata et ſeruatur per annũ. Virtutem habet diſſoluẽdi conſumendi et aperiendi. Et dicitur gariofilata quia odorem habet ſimilem gariofilis ſ̃m ſaporem et effectum. Contra cardiacam paſſionem in aqua marina ⁊ oleo cocta parti anteriori et poſteriori ſuperponatur. Ad digeſtionem confortandã ⁊ dolorem ſtomachi et inteſtinorum ex frigiditate vel ventoſitate detur vinum decoctionis eius

Stomachus

De humulo

H Umulus. id eſt. liatigo. flos eius ꝑpter ſiccitateȝ ſuã maximaȝ ſeruatur ꝑ longiſſimum tempꝰ in virtute ſua ita q̄ vulgaris opinio eſt q̄ nunq̃ȝ putreſcit et ẽ acuti odoris ⁊ fortis. Et eſt calidꝰ ⁊ ſiccꝰ diſſolutiuꝰ viſcoſitatuȝ ⁊ inſciſſiuꝰ et cõſeruat a putredine liquores q̄bus admiſcet̃

Hopffe

Succus gariofilate mixtus ... fistulis ... curat eas.

86

De iuſquiamo

IVſquiamus eſt
frigidus in tertio gradu. Semē
eſt cuiuſdaꝫ herbe que caſſilago
vocatᷣ ſiue dens caballinꝰ. Seminū auteꝫ
triplex eſt diuerſitas. Eſt enī albū rubeū et
nigrū. album ⁊ rubeū competūt medicine
nigrū vero eſt mortale. Nota ꝙ ſi iuſquia
mus debet recipi ꝑ os interius/ponenduꝫ
eſt ſemen ſi exterius herba. Et ſemen maio
ris eſt efficacie. Virtutē habet emotboicā
id eſt. ſomniferā ⁊ cōſtringendi ⁊ mortifi
candi. Ad ſomnū ꝓuocandū in acuta egri
tudine fiat fomentū ex aqua decoctionis
herbe eius circa frontem timpora ⁊ pedes
Fiat etiā ablutio. poſtea fiat ẞ emplaſtruꝫ
puluis ſeminis ſubtilis cū albumine oui ⁊
lacte mulieris puellā nutrientis ⁊ modico
aceto ⁊ fronti ⁊ timporibꝰ apponatᷣ. Itē ad
lacrimas cōſtringendas fiat idem empla
ſtrū. Contra diſſinteriā fiat emplaſtruꝫ ex
ipſa herba ⁊ ſupponatᷣ. dolorem enī tollit.
Contra dolorē dentiū ſemina ſuper carbo
nes ponantᷣ ⁊ patiens fumū ꝑ os recipiat
⁊ teneat ſupra aquā ⁊ apparebūt quaſi ver
mes ſupnatātes. Semen ſuppoſitū denti
in cauſa calida dolorē tollit. Et nota ꝙ per
decē annos ſeruari poteſt

De Iſopo

ISopꝰ eſt calidus
et ſiccus in tertio gradu. virtuteꝫ
habet ſm̄ flores ⁊ folia nō ſm̄ ra-
dices diureticā diſſoluendi cōſumēdi ⁊ at-
trahendi. Cōtra frigidā tuſſim valet vinū
decoctionis eius ⁊ ficuū ſiccaꝝ. Itē vinuꝫ
decoctionis eius et ſeminū feniculi dolorē
ſtomachi ⁊ inteſtinoꝝ tollit. Fomentuꝫ fa-
ctum ex aqua decoctionis eiꝰ matricē a ſu
perfluitatibꝰ mūdificat ⁊ abſtergit. Idē fa
cit ſuppoſitoriū ex puluere eius ⁊ oleo muſ-
celino. puluis eiꝰ vel ipſa herba in teſta ca
lefacta ⁊ ſuperpoſita capiti ꝑ ſe vel ī ſaccel-
lo valet contra frigidū catarrū et caſū vue
Contra vuā fiat gargariſmus ex aceto de
coctionis eius. Item ipſa herba in vino de
cocta ⁊ cathaplaſmata dolorē tollit ex ven
toſitate

De Irinciis

IRincij et ſaliun-
ca eadē eſt herba multū ſpinoſa.
de quoꝝ radicibꝰ fit zinziheratū ẞ
modo in duabꝰ libris mellis ⁊ vna irincio
rum mundatoꝝ vel paſtinate ponatᷣ vn-
cia vna ⁊ dimidia vel due zinziberis vł me
dietas piperis tantū. hoc modo lauentur
irincij ⁊ abijciatur lignū qđ eſt interius. de
inde optime coquantᷣ vel prius coquātur
⁊ poſtea abijciatᷣ lignū. deinde minutatim
incidantᷣ ⁊ poſito melle ad igneꝫ ⁊ optime
deſpumato ponantᷣ in eo irincij ⁊ zinziber
ſiue piper ⁊ vſqꝫ ad ſpiſſitudinē ꝯgruā bu
liant ⁊ ſi in fine decoctōis addatᷣ puluis ſe-
minis eruce ⁊ pinei erit optimū ad coitū ⁊
membri erectionem

De iaro

IArus q̄ alio no-
mine dicitᷣ barba aron vel pes vi
tuli. calidus et ſiccus eſt in ſecun-
do gradu. In locis ſiccis et humidis mon
tuoſis ⁊ planis inuenitᷣ in hyeme et eſtate
magnā habet efficaciā. ſed folia maiorem
ſm̄ radices maximā. ſm̄ quaſdā tuberoſi-
tates que colligūtur ſcinduntᷣ ⁊ deſiccantᷣ.
Virtutē habet diſſoluēdi relaxandi ⁊ exte-
nuandi. Contra tumorē auriū ipſa herba
decoquatur cū tuberoſitatibus in vino et
oleo addito cimino. et fiat emplaſtrū ⁊ au
ribus ſupponatᷣ. Cōtra frigida apoſtema
ta ipſa herba tota cū tuberoſitate ⁊ axun
gia veteri teratᷣ. ⁊ poſtmodū in teſta calefa
cta ſupponatᷣ. Cōtra ſcrophulas nouellas
herba ipſa cū axungia veteri ⁊ ſquilla vł
axungia vrſina ſi poteſt haberi teratur et
ſuperponatur et liberabitur ſi recentes fu
erint. Ad faciē depurandā et cutē ſubtiliā-
daꝫ ex tuberoſitatibꝰ deſiccatis fiat puluis
ſubtilis. ⁊ cum aqua roſata conficiatur et
ponatur ad ſolē donec tota aq̄ cōſumatur

⁊ ita fiat ter vel quater vel amplius ex illo puluere ſolo vel cū aqua roſarū facies illiniatur ⁊ plus depurat q̄ʒ ipſa ceruſa. Item ſolus puluis eius carnē ſupfluā corrodit

De Iri

Iris ſiue ireos ul' gladiol⁹ cui⁹ folia ſunt ſilia enſi cū florib⁹ purpureis vel albis. nā iris purpureū habet florē. ireos h̄ʒ album ⁊ ſunt eiuſdē virtutis. Radice tantuʒ vtimur in medicinis. In fine veris colligitur ⁊ ſiccat̄ ⁊ p duos annos ſeruat̄. Calida ⁊ ſicca eſt in ſecūdo gradu. Uirtutē habet diureticam vñ diſſoluit ⁊ aperit ꝯ viciū ſpūalium ⁊ cōtra opilationē ſplenis epatis renum ⁊ veſice ⁊ cōtra dolorē ex ventoſitate vinū decoctiōis ireos iuuat. puluis ei⁹ leuiter ſupfluā corrodit carnē. Ad pannum oculorum fiat collirium ex puluere eius ⁊ aqua roſacea

De liquiricia

Liquiricia eſt radix cuiuſdā herbe q̄ deſiderat terram bene ſolutā ⁊ pcipue ſabulū vt in eo facile creſcat ⁊ multas pducat radices que ſi plantat̄ facilime cōprehēdit, ⁊ circa ſe multū pullulat ⁊ forte ſi haſta eius adhuc tenera flectat̄ ad terrā ⁊ operiat̄. cōuertetur in radicē ſicut accidit in menta et ruta ⁊ gramine. Calida eſt ⁊ humida temperate. Eligēda eſt nō nimiſ groſſa nec multum tenuis. interi⁹ crocea non pulueriſabilis. nigra vero ⁊ alba eſt abijciēda. Succus eius eſt eiuſdē efficacie et etiā fortioris qui hoc modo fit. cū viridis eſt bene cōteratur ⁊ in aqua buliat ⁊ decoquatur vſq̄ ad cōſumptionē fere. poſtea exprimatur. Ualet contra omnia vicia pectoris decoctio eius in aqua. et cōtra peripleumoniā et pleureſim. Itē vinū decoctionis ei⁹ valet contra tuſſim. Ad idē valet electuariuʒ confectū ex ſucco liquiricie ⁊ melle. Item liquiricia maſticata ⁊ ſub lingua retēta ſitim ⁊ aſperitatē lingue ⁊ gutturis mitigat

De lingua arietis

Lingua arietis que plantago vocat̄ frigida et ſicca eſt. Folia eius ſicca conſolidant optime vulnera ⁊ vlcera. et ad h̄ nihil eſt melius ea. vt dicit Dyaſcorides. Et mirabile videt̄ q̄ ſi bibatur ſucc⁹ trium radicum eius trib⁹ vncijs vini aliquando curat tertianā. Et ſi quattuor radicū ſucc⁹ cū quattuor vncijs vini bibat̄ aliquando curat quartanā. Item dicit Dyaſcorides q̄ ſanat vulnera canis rabidi. idropicos iuuat. veneno repugnat. Eius ſucc⁹ lumbricos necat ⁊ vehementer ſolutionē ventris mitigat. menſtrua cōſtringit. et tumores apoſtematū in principio repercutit et diſſipat gingiuas tumidas ⁊ ſanguineas reprimit ⁊ ſanat

De lilio

Liliuʒ plantatur de menſe octobris ⁊ nouembris in terra pingui ⁊ bene ſubacta. nā accipiūtur ſpici ſiue bulli eius virides vel ſicci. ⁊ ponunt̄ p vnā ſpannā vel vnum pedem qd eſt melius ſeparati ſicut fit de alleis. Itē dicit Ariſtoteles q̄ ſi haſta lilij q̄n nondū apertuʒ eſt ſemen vel flos eius flectatur in terrā. ita q̄ cepa non eradicetur ⁊ cooperiatur terra infra paucos dies emittet in quolibet nodo haſte cepā paruulaʒ. ſicut ſunt bulli eius. Calidū eſt ⁊ humiduʒ. Aliud eſt domeſticū aliud ſilueſtre. ſed ſilueſtre aliud gerit florem purpureū quod eſt efficacius. aliud eſt habens croceū Domeſticū autē cum anxungia veteri tritum vel cum oleo coctū ⁊ ſuperpoſitū frigiduʒ apoſtema maturat Contra ſplenis duriciem radix lilij in multa quantitate cū braca vrſina et radice euiſci ponat̄ in vino ⁊ oleo per decē dies ⁊ poſtea colet̄ addita cera et oleo fiat vnguentū. Ad faciem colorādaʒ accipe tuberoſitates radicis lilij agreſtis et ſicca et puluerē inde fac ⁊ diſtempera cū aqua roſarum et deſiccetur quo facto ter ⁊

quater illū puluerē solū ⁊ cū aqua rosacea confectū ducas ſup faciē. Itē abluēdo mū dabit faciē ⁊ remouebit ꝓtractionē rugarū Itē dicit Dyaſcorides ꝙ folia ei⁹ decocta ⁊ impoſita valēt ad loca cōbuſta. Idē facit radix ei⁹ ſi trita cū oleo apponat̄ q̄a virtus ei⁹ mitigatiua eſt Itē educit purgationem menſtrualē q̄a eſt apritiua ⁊ eſt tumoris repreſſiua. ⁊ ideo valet ꝯ apoſtema ex ventoſitate ſi radix ei⁹ trita cū oleo ſepi⁹ apponat̄ Plinius aūt dicit ꝙ cepe cuȝ vino ſanant ictus ſerpentū ⁊ fungoꝝ maliciā ⁊ venenū decocte in vino ⁊ oleo admixte clauos pedum ⁊ nodos ſoluūt piloſq̄ȝ locis aduſtis reddūt. In vino etiā cocte addito melle venis preſciſis ſubueniūt. folia ipſi⁹ cocta in vino vulnera ſanāt. Ex florib⁹ ei⁹ fit oleuȝ et aqua ſicut ex roſis. ⁊ eſt fere eiuſdē virtutis cū oleo ⁊ aqua roſaꝝ

De lingua canis

Lingua canis calida eſt ⁊ humida in primo gradu. Folia habet parua et acuta. lingue canis ſimilia. viridis mlte eſt efficacie exiccata nullius. Uirtutē habet incitandi libidinē ⁊ humectandi. Herba iſta cuȝ carnibus cocta vel cū oleo cocta vel ſanguine libidinē incitat. valet etiam decocta addito zuccharo cōſumptus. Cōtra ſiccitatē pectoris detur aqua decoctōis ipſi⁹ ⁊ addito draganto magis valet

De lapacio

Lapacium. id eſt. acetoſa vel rumeſe calida et ſicca eſt in tertio gradu vel ſecūdo ḃm Auicenna. Eſt aūt lapaciū triplex. ſ. acutū acuta habēs folia ⁊ ħ efficaci⁹ eſt. Et eſt lapacium domeſticū lata habēs folia et magis competit vſui. Itē eſt rotundū rotūda habēs folia. Uirtutē habet diſſoluēdi et relaxandi apiendi ⁊ extenuādi. Cōtra ſcabiē ſucc⁹ lapacij acuti et oleū muſcelinū et pix liquida ſimul buliāt. poſtea colet̄ ⁊ colature addatur puluis tartari et fuliginis ⁊ fiat vnguentū quod ſatis competēs eſt ſcabioſis. Auicen. dicit ꝙ radix cū aceto cocta cōfert ſcabiei vlceroſe ⁊ impetigini. et eius decoctio cū aqua calida pruritui cōfert ⁊ ſilr ipſamet in balneo eſt optima. Cōtra impetiginē et ſerpiginē fiat decoctio ſucci lapacij cum puluere auripigmenti. Ad apoſtema maturandū lapaciū rotundū tritum ⁊ in oleo decoctū vel cuȝ axungia ſuperponatur. ad rumpendū eodē modo ſuperponatur acutū. Urinā ꝓuocat in multa q̄ntitate. Aqua vel vinū decoctōnis ei⁹ ſoluit opilationē ſplenis ⁊ epatis. Cōtra ſcrophulas nouellas fiat emplaſtrū ex lapacio acuto ⁊ axungia ſimul tritis Cōtra lūbricos valet ſucc⁹ eius datus cum melle. Contra flegma abundās in cerebro ſucc⁹ eius cū ſucco rute in modica quātitate narib⁹ iniiciatur in aere calido vel in balneo. Item lapacium crudū vel coctū comeſtuȝ valet ſcabioſis

De lactuca

Lactuca ſeri et trāſplantari poteſt fere toto tpe anni i terra pingui ſubacta p ſe ⁊ mixtim cum alijs herbis. Et que ſata fuerit i autūno vtiliter plantat̄ mēſe decēbris circa areas aliaꝝ herbaꝝ que tunc ſerunt̄. ipſa eīn nō timet gelu ſed roborat̄ ex eo. et erit bona p⁹ hyemē cū alijs herbis quouſq̄ȝ ſemen ꝓducet. Sed que ſunt de natura paruarū non tranſplātant̄. Que vero ſunt ex magnis q̄ romane dicunt̄ que habēt alba ſemia trāſplantari debēt vt creſcāt et dulcedinem habeant. multū iuuant̄ irrigatōe tēpe ſiccitatis. Lactuca frigida eſt ⁊ humida temꝑate Alij dicunt ꝙ eſt calida et humida tempate et ideo eſt melior alijs herbis ⁊ temperatiſſima reſpectu aliaꝝ herbaꝝ. Sanguinē bonū generat et copiaȝ lactis ꝙ ſi nō lauet̄ aqua melior eſt. Lactuca eni cito digerit̄ et vrinā ꝓuocat. ⁊ extinguit colerā ⁊ ebullitionem ſanguinis refrigerat ⁊ ſomnuȝ inducit. Item valet ꝯ calidū apoſtema. Capitis dolorē de colera rubea ſeu ſanguine factū

amputat cathaplaſmata. ſ3 cocta plus q̃3 cruda fit vſui ꝯueniẽs quia eius lac calore ignis minuit̃ p̃ qđ ſomnu3 erat inducẽs. ſ3 colericis tã cruda q̃3 cocta cõpetit. In exordio ſuo fit vtilior ſtomacho ⁊ ad augmentandũ lac mulieris vel ſperma viri cõuenientior. ſed cũ induratur ⁊ copiã lactis nõ habuerit eiꝰ humiditas minuit̃ ⁊ fit amari ſaporis. vñ fit apertiua ſanguinẽ tñ peſſimũ generat. idcirco ea aſſueſcentibꝰ fit nociua quia tenebroſitate3 oculis facit. ſpermatis materiã corrũpit. ſed cu3 eſt adhuc tenera valet multũ in febribꝰ elixata vel cruda In aceto cocta addito croco ſoluit opilationẽ ſplenis ⁊ epatis. Ad ꝓuocãdum ſomnum ſemen ꝯficiat̃ cũ lacte mulieris puella3 nutrientis ⁊ cũ albumine oui ⁊ fiat emplaſtr ſup tĩpora. Itẽ puluis ſeminis eiꝰ cu3 lacte ſomnũ ꝓuocat. Idẽ facit febricitãtibus datus cũ aqua calida. Cõtra calidu3 apoſtema cõficiat̃ cũ roſa ⁊ ſupponatur ⁊ deſtruit ipſum. Itẽ cathaplaſma frondiũ ipſius habentibꝰ eriſipilã ſubuenit. Item ſemen eius datũ in potu ſepe pollutionẽ patienti celeriter ſuccurrit. Itẽ eſt quedã ſpecies lactuce agreſtis q̃ longiora ⁊ ſtrictiora habet folia ſubtiliora ⁊ aſperiora ⁊ minus viridia. et hec eſt amara ⁊ eſt maioris caliditatis ⁊ ſiccitatis q̃3 domeſtica. Itẽ dicit Pliniꝰ ꝙ eſt ſpẽs quedã lactuce ſpõte naſcẽtis quã caprinã quidã vocãt qua piecta in mari ꝓtinus necant̃ piſces qui ſunt i circũitu vicini. Itẽ eſt quedã ſpecies lactuce que naſcit̃ in aruis cuiꝰ folia trita cũ polenta cõferunt viſceribꝰ. et hãc greci vocãt yſion. Itẽ eſt alia ſpecies que creſcit in ſiluis qua3 vocant ſcaucon alias ſcaricion. cuiꝰ folia trita cũ polenta vulneribus proſunt. ſanguinẽ ſtringũt ⁊ putreſcentia vulnera ſanãt. Eſt ⁊ alia ſpẽs lactuce habens rotunda folia ⁊ breuia quã multi haciam vocãt cuiꝰ ſuccũ accipitres ſcalpẽdo terrã herbã extrahunt ⁊ intingẽtes oculos diſcutiunt obſcuritatẽ ⁊ caliginẽ cum ſeneſcunt cuiꝰ herbe ſuccꝰ ſanat omnia vicia oculorum ⁊ maxime quando ei lac mulieris admiſcetur. Serpentũ morſibꝰ et ſcorpionũ ictibus medet̃ ſi ſuccꝰ eius cũ vino potet̃ ⁊ folia trita ſup vulnꝰ emplaſtrent̃. omnem enĩ inflationẽ diſcutit ⁊ cõpeſcit

De lentiſco

Lentiſcꝰ calide et ſicce cõplexionis eſt. Virtutẽ habet cõſolidandi ⁊ ꝯſtringẽdi. Cõtra fluxũ menſtruor̃ ⁊ diſſinteriã ⁊ vomitum ex debilitate virtutis ꝯtentiue faſciculi facti parui cũ folijs decoquãtur in aceto ⁊ pectini ⁊ renibꝰ cathaplaſma factũ ſuperponatur ꝯ̃ vomitũ ſuper furculã pectoris Alius vſus cõtra ꝑdicta teneritates lentiſci bulliant vſq3 ad aceti cõſumptionẽ. deinde ſiccet̃ ⁊ fiat inde puluis ⁊ det̃ in cibis et potibus. Contra vlcerationẽ virge puluis factus ex folijs eius ſup teſtã calidã deſiccatis ⁊ pulueriſatis. vlcera cõſolidat ⁊ ſaniem cõſumit ſed nõ debet poni niſi quãdo eſt ſanies. Cõtra vlceratiõẽ oris et lingue et labiorum in febre acuta fiat decoctio foliorum eius in aceto et patiens ſepe gargariſet

De laureola

Laureola eſt herba multũ laxatiua calida ⁊ ſicca in quarto gradu. Cuiꝰ fructus ſiue ſemẽ eſt rotundũ ſubruffum ad q̃ntitatem piperis qđ dicit̃ cocogridiũ l' cocognidiũ. qđ eſt adhuc magis laxatiuũ q̃3 laureola. ⁊ tamẽ ipſa eſt multũ laxatiua. Et purgat flegma ⁊ viſcoſos humores ꝑncipaliter a remotis ꝑtibꝰ ⁊ iuncturis membror̃. ſecũdario melancoliã. vñ valet ſciaticis arteticis ⁊ podagricis. Itẽ ꝯ̃ apoplexiã ⁊ paraliſim Uſus enĩ eiꝰ eſt cũ alijs medicinis ſc3 i oximelle iuliani ⁊ ſimilibꝰ Dat̃ etiã in apozimatibꝰ. ꝑ ſe võ non dat̃ quoniã hab3 naturã vlcerandi inteſtina ex nimio ſuo acumine Si tñ ꝑ ſe vti volumꝰ decoctionẽ eiꝰ damus addito gũmi arabico ⁊ maſtice vt malicia eiꝰ repmat̃. Nõ eſt dãda niſi eis q̃ difficiles ſunt ad ſoluendum et carnoſum ventrem et inteſtina habentibꝰ Et eiuſde3

virtutis eſt ſemen eius

De lappa

Lappa eſt herba que habet in ſummitatibꝰ capitella veſtibꝰ valde adherētia. Lappe ſunt multe ſpecies omnes medicinales Nā pliniꝰ dicit ꝙ ictibus ſcorpionū medētur. nec feriunt hominē ſi inunctus fuerit ſucco eiꝰ. Decoctio radicis eius cōfirmat dentes ſi tepida in ore teneat̃. ſemen eiꝰ multa vicia ſtomachi curat. reiicientibus ſanguinem ꝓdeſt. diſſinterie ſubuenit. nam radix eiꝰ cum vino ſiſtit et folia adiecto ſale ſoluunt

De leuiſtico

Leuiſticus eſt calidus et ſiccus in ſecundo gradu. Cuiꝰ ſemen leuiſticus appellatur Semē nō herba vl' radix in medicinis ponitur. Virtutē habet diureticā aperiēdi ⁊ extenuādi. vñ vinū decoctiōis eius contra opilationē ſplenis ⁊ epatis valet Aqua decoctionis eius valet cōtra dolorem ſtomachi ⁊ inteſtinorū ꝓuenientē ex ventoſitate. Puluis etiā eiꝰ cū puluere cimini datꝰ ad predicta valet

De melonibus

Melones deſiderant talē terrā ⁊ aerē qualē citrulli vel cucumeres ſed minus pinguem ⁊ minꝰ ſtercoratā vt ſaporoſiores et ſolidiores fiāt et citius maturent̃. Et eodē modo ⁊ tpe plātari debēt ⁊ cū nati ſunt irrigari nō egent. Ex his quidā ſunt longi q̄ comedunt̃ maturi .ſ. cū incipiūt redolere ⁊ crocei fieri ex q̄bus grexeſchi q̄ habent ſemina valde ꝑua ſunt ceteris melonuȝ generibꝰ nobiliores et meliores. Alij vō ſunt ſubtiles virides valde longi ⁊ q̄ſi oēs curuati ⁊ vocant̃ melanguli q̄ comedūt̃ acerbi ſicut citrulli ⁊ ſunt eiuſdē ſaporis. ſȝ ſunt minus frigidi magiſq; digeſtibiles ⁊ ideo meliores citrullis eſſe dicūt̃. Melones ſūt frigidi ⁊ humidi in ſecundo gradu ⁊ q̄ dulces ſunt tꝑate ſunt frigidi Auicen. dicit ꝙ radix melonis eodē modo eſt vomitiua quo dictuȝ eſt de radice citrulli et cucumeris Oportet autē vtentē melonibꝰ vt melo non ꝑcedat aliqd aliud ciboꝝ ne nauſeam faciat. Sed Iſaac dicit ꝙ eo comeſto oportet aliquātulū expectare donec ſit digeſtū anteq̄ȝ alius ſumat̃ cibꝰ. Et dicit Auicēna ꝙ melo eſt tarde digeſtionis niſi q̄n comeditur cū eo quod eſt interiꝰ eius ⁊ ipſiꝰ nutrimentū eſt rectiꝰ. et eius humor eſt cōuenientior q̄ȝ citrulli ⁊ cucumeris. Sȝ cū melo corrumpit̃ in ſtomacho cōuertit̃ ad naturam venenoſam. oportet ergo vt cū grauat extrahat̃ velociter. Et de his q̄ iuuant poſt eoꝝ comeſtionē in colericis ſunt oxizacra maratrū maſtix. Flegmatici vero accipiant oximel zinziberū conditū aut zinziberum ſolū aut dyaciminū ⁊ purū bibant vinū. Semē aūt melonū mundatū vrinā ꝓuocat ⁊ renes ⁊ veſicā mūdificat ab arenis et lapidibꝰ vt expiri poteſt

De melliloto

Mellilotū calidū ⁊ ſiccū eſt in ꝑmo gradu. Herba eſt cuiꝰ ſemē ſimili noīe appellat̃. ⁊ dicit̃ etiaȝ corona regis q2 format̃ ad modum ſemicirculi. Semē cū ipis corticibꝰ i medicinis ponit̃. q2 adeo paruū eſt ⁊ coherens ꝙ vix ſeparari pōt. Virtutē habet cōfortandi ex aromaticitate ⁊ diureticā ex ſubtili ſubſtātia. Vinū decoctōnis eiꝰ digeſtionem ꝓfortat. ventoſitatē excludit. opilatiōȝ veſice ⁊ renū apit. Semē eiꝰ in brodio ⁊ cibis poſitū eos boni ſaporis ⁊ odoris facit

De mercuriali

Mercurialis. id eſt. linochitis frigida ⁊ humida eſt in ꝑmo gradu. Viſcoſam habet ſubſtantiam. vnde lenificādo educit coleram ab epate ⁊ ſtomacho ⁊ inteſtinis. Dat̃ aūt ſuccꝰ nō coctꝰ cū zucharo q2 vim laxatiuā amittit in parte

De malua *pappel*

Malua frigida et humida eſt i ſecūdo gradu. Cuius duplex eſt maneries. ſcꝫ domeſtica que ſubtilioꝛē ⁊ frigidioꝛē habꝫ humiditatē. Et eſt ſilueſtris q̄ dicit̄ maluauiſcus ⁊ biſmalua creſcēs altiꝰ q̄ minꝰ eſt frigida ⁊ humida ⁊ habet ſubām viſcoſam. Cōtra calidum apoſtema in ꝑncipio folia malue terant̄ ⁊ ſupponant̄ ad maturādū ⁊ terāt̄ cū axungia poꝛcina recēti ⁊ ſup tegulam calefacta ponant̄. Hec etiā valet cōtra duriciē ſplenis ⁊ epatis Fomentū ex aqua decoctionis circa pedes ad ꝓuocādū ſomnum in acutis febꝛibꝰ multuꝫ valet. Malua coq̄nata ⁊ comeſta ventrē ſoluit. valet etiā in febꝛibꝰ ꝓpter ꝯſtipatōnē ventris. ex aqua etiā ipſiꝰ cōpetens fit cliſtere. Maluauiſcus plus mollificat ⁊ maturat ſm folia ſola ⁊ magis radix cuꝫ axungia trita aliquantulū calefacta apoſtema maturat ſuppoſita ⁊ duriciē mollificat. Herba etiā cocta cū radice vſqꝫ ad ꝯſumptionēꝫ aque apparebit quedā viſcoſitas que ſuppoſita apoſtematibꝰ maturat ⁊ duriciē remollit ⁊ relaxat ⁊ ex aqua addita cera ⁊ oleo fit vnguentū competēs ad ꝑdicta. Aqua decoctionis eiꝰ ſeminis ⁊ malue valet ꝯ tuſſim ſiccā. cōfert etiā ethicis ſemina etiā ſaccellata in oleo decocta duriciē ſoluūt ⁊ mūdificant. Iſidoꝛꝰ preterea ⁊ pliniꝰ dicūt ꝙ ſi aliqͥs ſe inunxerit ſucco malue admixto cū oleo a puncturis apū ledi nō poterit nec patiet̄ in mēbꝛis inūctis puncturā neqꝫ moꝛſum ſcoꝛpionis nec etiā aranee

De menta *Myntze*

Menta calida eſt et ſicca in ſecūdo gͦdu. Cuiꝰ tres ſūt ſpēs. Eſt eni quedaꝫ domeſtica q̄ ꝓpꝛie oꝛtulana dicit̄ ⁊ hec mediocrit̄ calefacit ⁊ ꝯfoꝛtat. Et eſt alia ſilueſtris q̄ mentaſtrū dicit̄ ⁊ magis calefacit. Et eſt menta q̄ longioꝛa ⁊ latioꝛa habet folia ⁊ acutioꝛa et hec menta romana vl' ſaracenica ⁊ vulgariter herba ſancte marie vocat̄. ⁊ hec magis diuretica eſt q̄ꝫ alie. Mēta domeſtica eſt herba facile ſe multiplicās ⁊ cito de terra pullulās ⁊ aſcendēs ⁊ cū haſtula in terram reflexa ⁊ cū ab humo tecta fuerit conuertit̄ in radicē ⁊ cito ex ſe nouaꝫ producit ꝓlem hec eſui magis q̄ꝫ medicine cōpetit ⁊ viridis ⁊ exiccata magne eſt efficacie. Debꝫ aūt exiccari in loco vmbꝛoſo ⁊ ꝑannum in multa efficacia ſuat̄. Virtutē habet diſſoluendi ex ꝓpꝛiis qualitatibꝰ ⁊ ꝯfoꝛtandi ex aromaticitate. Cōtra fetoꝛē oꝛis ⁊ putredinem gingiuaꝝ ⁊ dentiū abluat̄ os et gingiue ex aceto decoctōis mēte oꝛtulane. deinde fricent̄ ex puluere mēte ſicce vel cū mēta ſicca. Ad appetitū ꝯfoꝛtanduꝫ qñ impedit̄ ex frigidis humoꝛibus in oꝛe ſtomachi exiſtentibꝰ fiat ſalſamentuꝫ ex aceto ⁊ mēta et modico cinamomo ſeu etiā pipere. Cōtra vomitū ex debilitate v̓tutis ꝯtentiue factū ex frigida cauſa fiat decoctō mēte in aqua ſalmarina et aceto ⁊ ſpōgia itincta oꝛi ſtomachi ſupponat̄ ⁊ etiā ipſam mentam coctam patiēs comedat. Contra ſincopim ex debilitate in febꝛe ⁊ ſine febꝛe ſiue ex materia ſiue ex quacūqꝫ cauſa cōterat̄ mēta cuꝫ aceto ⁊ modico vino ſi ſit ſine febꝛe. ſi cum febꝛe cū ſolo aceto ⁊ in eo pone panē aſſuꝫ ⁊ aliquantulū dimittat̄ vt humectet̄ ⁊ applicetur naribꝰ ⁊ ex eo fricent̄ labia dētes gingiue ⁊ timpoꝛa ⁊ liget̄ ſup venas pulſatiles timpoꝝ ⁊ bꝛachioꝝ. Patiēs maſticet etiaꝫ ⁊ humoꝛoſitatē trāſglutiat Cōtra coagulationē lactis faſciculi coquantuꝛ in vino et oleo ⁊ mām̄illis cathaplaſment̄. Et nota ꝙ cū aliqua medicina dat̄ ꝯtra venenū. debet dari cū ſucco mēte vel cū vino decoctionis eiꝰ ſi nō habeas ſuccū. Cōtra venenū ſolꝰ ſuccꝰ mēte romane vel vinū decoctōis vel ſuccꝰ cū melle cōmixtꝰ valet. Itē valꝫ ꝯ opilationē ſplenis ⁊ epatis ⁊ viaꝝ vrinaliū ex frigido humoꝛe ⁊ ex calido ſine febꝛe. ſuccus etiā eius cū melle lumbꝛicos interficit auribꝰ inſtillatꝰ vermes necat decocta i vino ⁊ oleo herba ipſa et cathaplaſmata ſcliroſim ſoluit apoſtematū frigidoꝝ. Mēta-

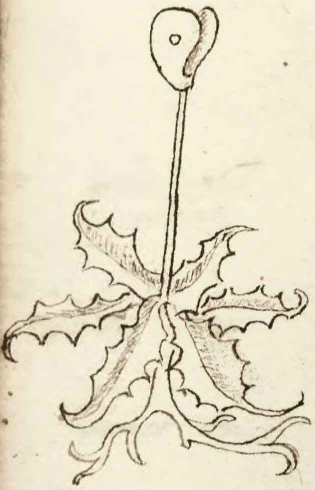

ſtrum ⁊ carice ⁊ ſaluia decoquant̄ in vino ⁊ det̄ patiēti cōtra frigidā tuſſim vinū decoctionis ipoꝝ. Itē ei⁹ fomentū infrigidatam matricē calefacit ⁊ mūdificat. Saccellatio facta ex puluere eius frigidū reuma capitis ꝯſtringit. Romana mēta ꝑ ortulana etiā poni poteſt

De mandragora

Mandragora frigida ⁊ ſicca eſt ſʒ ei⁹ exceſſus nō determinat̄ ab autorib⁹. Cui⁹ due ſunt ſpēs. ſ. maſcul⁹ ⁊ femia ſʒ vtraqʒ indifferēter vtimur. Et qdā vt Auicen. ⁊ alij dicunt feminā eſſe formatā ad modū femie: maſculū ad modū viri qd̄ falſum ē ſed maſcul⁹ habet folia lōgiora ⁊ femia latiora. quidam tñ opant̄ tales inciſiōes vt decipiant mulieres. Radicū aūt cortices ꝑncipaliter cōpetunt vſui medicine. ſecūdo poma. tertio folio. Cortex radicis collect⁹ ꝑ quattuor annos ſeruat̄ in multa efficacia. Virtutē habet ꝯſtringēdi ⁊ infrigidādi emotboicam. i. ſomniferā. In acutis febrib⁹ ad ſomni ꝓuocationē puluis corticis ei⁹ cōficiat cū lacte mulieris puellā nutrientis ⁊ albumine oui ⁊ imponat̄ fronti ⁊ timporibus. Contra dolorē capitis ex caliditate folia ipſius trita ſup timpora ponant̄. Inungant̄ etiā oleo mandragorato qd̄ ſic fit. Poma mādragore trita ī oleo cōmuni diu macerent̄. poſtea fiat aliqntula decoctio ⁊ colet̄. ⁊ illud poſtea erit oleū mādragoratum qd̄ valet ad ſomnū ꝓuocādū ⁊ dolorē capitis ex caliditate ſi frons ⁊ timpora inungant̄. ⁊ calorē febrilē reꝑmit. Itē ipm oleū repcutit materiā apoſtematū calidoꝝ ī ꝑncipio fruct⁹ etiā vel folia cathaplaſmant̄ ſupra vel ſaltē puluis ei⁹ cū ſucco alicui⁹ herbe. Contra fluxū vētris ex ipetu colere ex ꝑdicto oleo vēter ⁊ tota ſpina vngat̄ ⁊ iniciat̄ modicū cū aliq̄ leui cliſteri. Auicē. dicit q̄ macule fricate cū folijs eius delēt̄ ⁊ de lacte ei⁹ delent̄ lentigines. Itē ſtatim facit ſomnum ⁊ poſita ī vino inebriat vehemēt̄. Cura aūt eoꝝ ⁊ oim nocumētoꝝ mādragore eſt cū butiro melle et vomitu. Itē nota q̄ publice ꝑdicat̄ mādragorā habere vtutē impgnādi mulieres ſteriles ſi ex ea comedant. qd̄ verū nō eſt niſi forſan comedāt cū ſterilitas eſſet ex ſupflua matricis caliditate. tunc enī reduceret̄ ad tpamentū matrix vt ſemē viri nō aduraf̄ in ea

De meu

Meu calidū et ſiccū eſt ī ſecundo gradu. Herba eſt cui⁹ ſemē ſili noīe appellat̄ que ꝑcipue medicine cōpetit. Per duos ānos pt̄ ſeruari. Virtutē habet diureticā ex ſubtili ſubā ſua. Vinū vl' aqua decoctōis ei⁹ valet ꝯ opilationē ſplenis ⁊ epatis ex frigida cauſa ⁊ ſtrāguriā diſſoluit. Aqua vo cōpetenti⁹ dari pōt in eſtate iuuenib⁹. vinū in hyeme ſenib⁹. Puluis meu cū ſemīe feniculi in cibo vl' potu dat⁹ ventoſitatē inteſtinoꝝ ⁊ ſtomachi excludit ⁊ digeſtionē confortat

De marubio

Marubiū calidum et ſiccum eſt ī tertio gradu. quod alio noīe dr̄ praſſiū. folia eius ꝑcipue cōpetūt medicine. ſcdo radices et cortices. Herba ſuſpēſa in vmbroſo loco ꝑ annum ſuat̄. Virtutē hʒ ꝯſumēdi ⁊ diſſoluendi ex qualitatib⁹ ⁊ aperiēdi ex amaritudīe. Contra viciū pectoris. ſ. aſma ex frigido et viſcoſo hūore det dyapraſſiū. vel fiat electuariū ex vna pte ſucci ⁊ q̄nta mellis diſpumati ⁊ fiat decoctio aliqntula vſqʒ ad ſpiſſitudinē. ⁊ poſtea ponat̄ puluis dragāti ⁊ gūmi arabici ⁊ liqricie qd̄ erit optimū ꝯ viciū pectoris vl' ſaltē puluis ei⁹ ꝯficiat̄ cū melle diſpumato addito puluere liquiricie. Cōtra tuſſim valet decoctio ei⁹ ⁊ ficuū ſiccaꝝ. Cōtra ſtranguiriā ⁊ diſſinteriā det̄ vinū decoctōis ei⁹ ⁊ ficuū ſiccaꝝ. fiat etiā emplaſtꝝ ex ipā herba cocta ī vino ⁊ oleo ſup renes ⁊ pectinē. Itē valet ꝯ colicā ex frigida cā. Cōtra emorroydas inflatas ⁊ influentes fiat encaciſma ex aq̄ ſalſa ⁊ vino de

coctionis ei⁹. ⁊ poſtea fiat ſuppoſitoriũ ex
puluere ei⁹ ꝯfecto cũ melle. vł fiat decoctio
pulueris vel ſucci ei⁹ cũ oleo muſcelino. et
bombex intincta ſupponat. Cõtra lumbri
cos det pulu is ei⁹ ꝯfect⁹ cũ melle. Contra
vermes auriũ ſucc⁹ ei⁹ aurib⁹ iniiciat. Cõ
tra ſplenis viciũ cortices cũ ipſa herba ma
cerent p. xv. dies in vino ⁊ oleo poſtmodũ
fiat decoctio ⁊ colet ⁊ colature addat cera
⁊ oleũ ⁊ fiat vnguentũ

De maiorana

Maiorana calida ⁊ ſicca eſt in ſcđo gradu. Alio no
mine dicit esbrium alias eſoron.
Cui⁹ flos ⁊ folia competũt medicine. Colli
gitur in eſtate cũ florib⁹ ⁊ in vmbroſo loco
ſiccat. et p annũ ſeruat. Virtutẽ habet ꝯfor
tandi ex aromaticitate diſſoluẽdi ⁊ conſu
mẽdi ex qualitatib⁹ et etiã mũdificãdi. pul
uis maiorane in cibo dat⁹ vł vinũ decocti
onis ei⁹. ſtomachũ infrigidatũ calefacit et
digeſtionẽ cõfortat. Flores et folia in teſta
calefacta ⁊ in ſaccello poſita ⁊ loco dolenti
ſuppoſita. dolorẽ ex vẽtoſitate pueniẽtem
ſoluũt. Itẽ capiti ſuppoſita valet ꝯ reuma
capitis. Itẽ nota ꝙ mures libent inſidiant
radicib⁹ ei⁹ inde medicinã q̃rentes

De napo

Napus omnem ſe re aerẽ patit. Terrã deſiderat pin
guem ⁊ in ſolo ſicco et tenui ⁊ ppe
riũ ⁊ deuexo ⁊ ſabuloſo meli⁹ naſcit. Loci
ꝓprietas napũ in rapã et ecõuerſo trãſmu
tat ſed vt optime ꝓficiat ſubactũ ſoluz ſter
coratũ ⁊ verſatũ q̃rit ⁊ in illis locis optime
ꝓuenit in q̃b⁹ ſegetes eo anno fuerunt. Si
ſpiſſi ſunt nimis interuelles aliq̃s vt alii ro
borent quos in locis vacuis trãſferre po
teris. Serunt circa finẽ iulii et toto tpe mẽ
ſis auguſti ſi pluuie deſunt irrigatõe iuuẽ
tur. Poſſunt etiã cõmode ſeri int miliũ et
panicũ marie ſerotinũ in ſecũda ſarculati
one ipſi⁹ iuuatur napus ⁊ rapa. Ex napis
nobilioris ſaporis ſũt illi q̃ ſunt lõgi et fere
rugoſi nõ groſſi nec mltas radices hñtes.
ſed vnã tantũ acutã et rectã. Ex napis fiũt
optima cõpoſita cũ raphano ⁊ modico ſa
le aceto melle et ſinapi et ſpẽbus odoriferis
et ſine ſpecieb⁹ poſſunt fieri ſatis bona. Ca
lidi ſunt in ſecũdo gradu et multũ nutriũt
ſed dure digerũtur. mollẽ et inflatã min⁹
tamen q̃z rape faciunt carnez qui ſi aq̃ co
quantur et illa reiecta recoquantur in alia
duricies ſue ſubſtãtie tẽpatur et mediocri
ter inter bonũ et malũ generãt nutrimẽtũ
Qui bene cocti nõ ſunt difficile digerũtur
ventoſitatẽ faciũt et in venis et poris opi
lationẽ. Idcirco vtiles ſunt ſi bis coquant
et vtraq̃z aq̃ pıecta in alia recoquantur cũ
pinguiſſima carne

De naſturcio

Naſturciũ calidũ et ſiccũ eſt in quarto gdu. Semẽ
eius pcipue competit medicine p
quinq̃z annos ſeruatur. Herba etiaz viri
dis multe eſt efficacie. ſicca modice. Virtu
tem habet ꝯſumendi et diſſoluẽdi ex quali
tatibus ſuis. Cõtra paraliſim lingue cum
opilãtur nerui ⁊ replẽtur ex humiditatib⁹
vt accidere ſolet in acutis febrib⁹. ſemẽ na
ſturcii maſticetur et ſupponatur lingue.
Contra paraliſim aliorũ membrorꝫ. ſemen
naſturcii in ſaccello poſitum et in vino de
coctum mẽbro dolenti ſuppoſitum valet.
ipſa etiã herba decocta cũ carnib⁹ ⁊ come
ſta valet. Cõtra humiditatẽ ſuꝑfluaz cere
bri vt in litargia ꝓuocet ſternutatio ex pul
uere ſeminis naſturcii narib⁹ appoſito. Cõ
tra relaxationẽ vue fiat gargariſm⁹ ex acet
to decoctõis ei⁹ et ficuũ ſiccarꝫ. Cõtra ilia
cam paſſionez et colicam ex frigida cauſa.
Semen eius in ſaccello poſitũ et ĩ vino de
coctũ ſupponatur. Ad idẽ valet ⁊ ad ſtrã
guiriã herba ipa decocta ĩ vino et oleo ſu
perpoſita. Cõtra tenaſmon ex hũore ꝯglu
tinoſo cũ an⁹ tumet vel eminet plurie ſu
perponat ano. Renes etiã inungant melle
et ſupſpergatur puluis ſemĩs ei⁹ et cimini
et colofonie

De nenufare

Seeblumen

Nenufar eſt frigidum ꝛ humidū in ſecūdo gradu herba eſt lata habēs folia que in aquoſis inueniť locis. Cuiꝰ duplex eſt maneries vna purpureos habēs flores ꝛ alia croceos que nō eſt adeo bona. Flos cōpetit vſui medicine. In ſeptēbri colligiť ꝛ per duos annos in multa efficacia cōſeruatur Ex floribꝰ fit ſyrupus pcipue ꝯ acutas febres ꝛ ꝓ diſtemperato in caliditate flores decoquanť in aq̄ addito zucharo ꝛ fiat ſyrupus. Contra dolorē capitis ex caliditate ſarraceni ponūt in aqua ꝑ noctem vnam. et mane talem aquā cū floribus naribus applicant.

albos — febres acuta — caput

De napello

Napellus eſt napo marinꝰ in littore maris creſcēs. ꝛ eſt venenū peſſimū ꝛ ꝑniciosum. qꝺ in ſummo caliditatis ꝛ ſiccitatis eſt. Linitū delet maculas cutis ꝛ cū in potu ponitur rectificatū ſtudio medicine valet cōtra leprā. Eſt aūt venenū hoībꝰ bibētibꝰ vltra vnciā dimidiā ꝛ minꝰ ſ interficit hominē. Et qꝺ miraculoſum eſt ꝛ vt q̄dā dicūt eſt quidā mus q̄ paſciť ꝛ inueniť iuxta ipm. et ille mus eſt tyriaca contra venenum ipſius napelli.

De nigella

Ratten

Nigella calida et ſicca eſt in tertio gͣdu. Semen eſt cuiuſdā herbe q̄ i locis paludoſis ꝛ inter frumētū repiť. Semē ꝑ decē annos ſeruať. Eſt aūt rotundū ꝛ planū ꝛ ſubrufū ꝛ ſubamarū. vñ habet vtutē diureticam ex amaritudine diſſoluēdi ꝛ ꝯſumēdi ex ſuis qualitatibꝰ. Emplaſtrū factū ex farina nigelle ꝛ ſucco abſinthij circa vmbilicū ꝛ pcipue pueris lūbricos necat. Maioribꝰ ꝯficiať cū melle ꝛ dať farina nigelle facta cum aceto tepido ꝛ auribꝰ inſufflata vermes necat. Unguentū tñ nigelle in multa q̄ntitate fiat decoctio i forti aceto vſq₃ ad cōſumptionē ꝛ aliquātulā ſpiſſitudinē. ꝛ tunc addito oleo fiat quaſi vnguentum quod optimum eſt ad ſcabiem. et impetiginem de facili tollit

De origano

Doſten

Origanū calidū ꝛ ſiccū eſt in ſecundo gradu. Alio nomie dicit golena alias gonella Cuiꝰ duplex eſt maneries. ſ. origanū agreſte qꝺ latiora habet folia ꝛ fortiꝰ operať. ꝛ eſt domeſticū quod in ortis reperiť et minora habet folia ꝛ ſuauiꝰ opať qꝺ in medicinis poniť. Colligiť aūt in tꝑe ꝓductōnis flor ꝛ in vmbra ſuſpēdiť ꝛ ſiccať. ꝛ folia cū floribus debēt in medicinis poni abiectis ſtipitibꝰ. ꝑ annū ſeruať. Uirtutē habet diſſoluēdi ꝯſumēdi ꝛ attrahendi. Cōtra frigidū reuma capitis folia cū floribꝰ i teſta ſine liq̄re bñ calefacta in ſaccello ponanť. et ſaccellū capiti ſupponať ꝛ patiens bñ cooperiať pānis vt caput ſudet. vinū decoctōnis gargariſatū gingiuar ꝛ fauciū conſumit hūiditatē. Contra frigidū aſma deť vinū decoctiōis eiꝰ ꝛ ficuū ſiccar. vel puluiſ eius cum melle ſiccatus ꝛ confectus detur cum aqua calida. Uinū decoctionis eius digeſtionē confortat. dolorē ſtomachi ꝛ inteſtinorū excludit. Itē faſciculi facti ex herba eiꝰ decocti in vino ꝛ renibꝰ ſuperpoſiti ſtranguiriā ꝛ diſſinteriā ſoluūt

Dens — Asma

De porris

lauch

Porri ſuſtinent ferreo eē aerē ꝛ terrā deſiderāt mediocriter ſolutā vt optime ꝑficiāt ꝛ pinguē et ſtercoratā. Seruntaūt i locis calidis ꝛ tempamēto primis de mēſe decēbris. In tēpatis et frigidis de menſe ianuarij februarij et martij cū terra fuerit ad eq̄litatem redacta. Hec autem ſatio fit aut ſola aut cum alijs herbis mixtum in terra optime culta et deſuper letamine cooperta. Hec ſemia ſūt ſpiſſe ſpargēda. deinde euelluntur ꝑmo groſſiores porrine. nec auferť

Nenufar Eius flores et rosarum cortex in aceto cum farina tritici testibus applicanda tumorem eorum ... tollit Semen eius assidue bibitum ad ... nocuit

aliquid de ſuis radicibꝰ cū ſulcis plātātur
ſed qn̄ cum palo debēt plātari abſcindunť
radices quaſi vſqꝫ ad ip̄am porrinā ⁊ ſum
mitas folioꝝ. Et plātanť de menſe aprilis
⁊ maij ⁊ ꝑ totū annū menſe iunij. ſꝫ ⁊ plan
tari poſſunt de mēſe iulij auguſti ſeptēbriſ
⁊ octobris ⁊ erunt vtiles in ſequēti menſe
martij ⁊ aprilis. nec in plātatione porrorū
querēda eſt mollis terra ſed mediocris eſt
optima et ſatis bona eſt illa que fuerit ſic-
ca fere. Fit aūt duobꝰ modis porroꝝ plāta
tio. vno modo ſulcis vt bononie moris eſt
vt ſcꝫ ꝑ vnā completā ſpannā vnꝰ ſulcus
ab altero diſtet ⁊ porri ſint ab inuicē ī ſul-
co iacentes poſiti q̄ternis ſeꝑati digitis. et
cum fit ſequēs ſulcus terra trahiť ſuꝑ por-
ros ⁊ pedibꝰ ſuauiter cōculcatur. Secun-
do aūt modo plantanť palo ſcꝫ vt optime
paſtinatis ⁊ diſpoſitis areis fiāt foramina
cum palo groſſo fere vt lancea ⁊ ꝯcaua per
vnā ſpannā ⁊ vltra vno ſemiſſe diſtantia.
in q̄bus ponunť ꝑparate porrecte nec fora
mina replenť aut quicq̄ꝫ terre in eis poniť
ſed elapſis tribus ſeptimanis cum herba
in eis naſciť ſarculātur ⁊ herbis mundan
tur. Et ferť ꝙ porri ſic plantati ſint melio-
res alijs nec poſſunt facile furtim euelli ſꝫ
his modus laborioſus exiſtit. Itē hoc mo
do plantanť optime inter cepas iam quaſi
groſſas ⁊ euulſis cepis ſarculanť ⁊ inueni
untur optime ꝓuenire. Cuꝫ euellūtur aliq̄
in vno loco relinquūtur ⁊ ꝓ ſeminibus re
ſeruātur. Cuiꝰ quidē ſemina poſſunt ꝑ tri-
ennium illeſa ſeruari ſuſpenſa. Calidum ⁊
ſiccū eſt in tertio gradu. ſm̄ cibū illaudabi
le eſt. nocet enī ſtomacho faciens inflatio-
nem ac ventoſitatē ⁊ cū ſui acumīe neruoſ
eius mordet. Habet etiā ꝓprietatē faciēdi
fumū nigrū melancolie ꝑtinentē qui ad ca
put ſaliens viſui tenebroſitatem facit atqꝫ
ſomnia terribilia ⁊ timoroſa inducit. Vn̄
caueant ab ip̄o colerici maniaci ⁊ opilatio
nem in capite habētes. Sꝫ diligētes eoſdē
comedere accipiāt poſt eos lactucas ⁊ por
tulacas endiuias ⁊ ſimilia vt eorum calor
tempereť ab iſtiſ. aut elixenť deinde his aut
ter lauētur ⁊ eſui poſtmodū dentur. Va-
lent tamen ſm̄ medicinā. Crudi enī come
ſti canales pulmonis de groſſis mundifi-
cant humoribus ⁊ opilationē epatis ape-
riunt. Item ſuccus porri cuꝫ aceto oleo et
thure naribꝰ īmiſſus ſanguinē ex eis fluē-
tem ſtringit eis ſcꝫ qui frigide ſunt nature
Item in aure diſtillatꝰ dolorē de frigidita-
te ⁊ humiditate factū placat. Itē porrum
crudum cathaplaſmatū ſuꝑ morſum ſer-
pentū bene prodeſt. Itē coctū et cum oleo
ſiſanicleo vel amigdalo conditū venerem
ſuſcitat. Plinius aūt dicit ꝙ porrū contri
tum cū melle emplaſtratuꝫ ſuper vulnera
ſanat ea. Cū vino bibitus ſuccꝰ lumboruꝫ
dolorē ſoluit. cum ſale mixtū vulnera cito
claudit ⁊ ſanat. duricieſ relaxat ⁊ rupturaſ
cito conſolidat. Itē porrum cruduꝫ come-
ſtum valet contra ebrietatē et ſtimulat ve
nerem. Iteꝫ ſolo odore fugat ſerpentes et
ſcorpiones. Itē valet contra dentiū dolo-
rem ⁊ eoꝝ interficit vermes ſed aciem ocu
lorum ebetat. ſtomachū grauat. ſitim cre-
at. ſanguinē incendit ⁊ inflāmat ſi ex eo ni-
mium comedať. Semē porri ſiccius eſt et
fortioris actōis. de q̄ tres dragme potui da
te cū duabꝰ ſemis allei mire ſanguinem de
pectore ſcreantibꝰ fluentē ſtringit

De papauere

Papauer ſeritur

p mēſe ſeptēbris in locis calidis ⁊
ſiccis. Temꝑatis v̓o et frigidis
menſe ianuarij februarij martij ⁊ nouēbriſ
Pōt etiā cū alijs herbis ſeri. ⁊ eſt frigiduꝫ
et ſiccum in primo gradu. Cuiꝰ duplex eſt
maneries album ſcꝫ et nigrū. Albuꝫ frigi-
dum ⁊ humidū. nigrū frigidū ⁊ ſiccū ⁊ ma
gis mortificat. Semen eius collectū per. x.
annos ſeruatur. Virtuteꝫ habet inducēdi
ſomnum leniendi et mortificādi. Ad ſom-
num prouocandū fiat emplaſtrū ex ſemie
vtriuſqꝫ v̓el alterius cū lacte mulieris ⁊ al
bumine oui circa timpora. Mulieres ſa-
lernitane dāt pueris puluerē ſemis papa-
ueris albi cuꝫ ꝓprio lacte. Semen autem

papaueris nigri non debet dari qꝛ magis mortificat. Cōtra calida apoſtemata ī p̄ncipio et ꝯtra calefactionē epatis ſemen papaueris vel ipſa herba trita ꝯficiat̃ cū oleo roſaceo ⁊ ſupponat̃. Cōtra ſiccitatē mēbrorum vt eſt in ethica ⁊ in alijs infirmitatibꝰ oleū violaceū calefiat aliquantuluꝫ et puluis papaueris albi ꝯficiat̃ cū eo ⁊ inungat̃ tur ſpina ꝑ totū. Ad idē cōtra ſiccitatē pectoris mľtū valꝫ dyapapauer qđ ex eo p̄ncipaliť fit. Dicūt āt pliniꝰ dyaſcorides ⁊ macer ꝙ ex ſucco foliorꝝ ⁊ capitellorꝝ eiꝰ fit opium. vn̄ ſomnꝰ febricitātibꝰ ꝓuocat̃ qđ cuꝫ cautela dari debet quia multū opilat infrigidat ⁊ mortificat et maxīe nigꝝ papauer.

De pencedano

PEncedanꝰ eſt herba que alio noīe dicit̃ feniculus porcinꝰ q̄ calida eſt ⁊ ſicca. Et vinum decoctionis eiꝰ valet ꝯ̄ ſtranguiriaꝫ diſſinteriā ⁊ opilationem ſplenis ⁊ epatis. Herba etiā eiꝰ decocta in vino ⁊ oleo et cathaplaſmata ſpleni ⁊ epati duriciē eorū remollit. Contra frigidos humores in ſpiritualibus exiſtētes det̃ aqua decoctōis eiꝰ ⁊ ordei. ⁊ ſi ſint multū frigidi det̃ vinū decoctionis eiꝰ ⁊ ſucci liquiricie

De petroſillino

PEtroſillinum ſeri poteſt de mēſe decembris februarij martij ⁊ aprilis. et trāſplātari fere toto tp̄e anni ſolū ⁊ cū alijs herbis ſiľ. Semina eiꝰ ꝑ q̄nq̄ꝫ annos ſeruari poſſūt. Eſt aūt calidū ⁊ ſiccū in ſecūdo gradu. Diureticū eſt ⁊ incidēs vrinā ⁊ menſtrua prouocans ventoſitatē ⁊ inflationē diſſoluēs ⁊ p̄cipue ſemen eiꝰ. Galienꝰ dicit ꝙ cathaplaſmatū ſup̄ puſtulas ſcabiē ⁊ morpheaꝫ mire mūdificat. vn̄ ꝯfert idropicis ⁊ periodicā febrē patiētibꝰ. Renū dolorē ac veſice placat. qꝛ corꝑis poros viaſq̄ꝫ rarificat et humores extenuādo cū ſudore ꝓijcit ⁊ vrinam. Epar ⁊ vulnera mūdificat. opilatōꝫ eorꝝ aperit. et apoſtemata eorꝝ curat maxie que ſunt in renibꝰ. Uentoſitatē colice paſſionis diſſoluit. Piſtatū ⁊ in vuluaꝫ imiſſum mēſtrua ꝓuocat. ſecundinā et mortuum fetū educit et expellit quo etiam potui dato mundificat̃ fetus ab humoribꝰ groſſis et viſcoſis

De pſillio

PSilliū frigidū et humidum eſt in quarto gradu. Herba eſt cuius ſemen ſimili nomine appellat̃ qđ ſemen in medicinis debꝫ poni. In eſtate colligitur ꝑ duos annos ſ̄uatur. Habet autē virtutē infrigidandi ⁊ humectādi. Contra ariditatē linguei acutis febribus ſemen in ſubtiliſſimo pāno ligetur et in aqua infundat̃ et cum tali aqua illimatur lingua prius tamen abraſa cum cultello ligneo. Contra ſiccitatē ſpiritualium et conſtrictionem ventris in acutis febribus ponatur pſilliū in aqua ⁊ dimittat̃ aliquantuluꝫ. deinde aqua illa eiecta pſillium detur cū frigida. In ſyrupo etiā cōtra acutas febres cōpetenter pſillium ponitur et multa fiat decoctio poſtq̄m gutta adheret facie que cito adheret ꝓpter viſcoſitatē ipſius pſillij. Contra diſſinteriā comburatur in aliqua teſta ⁊ puluis inde factus cū ouo ſorbili vel melius cū aqua roſata det̃ ſi fiat ſuperiorum inteſtinorū vicio. Si vo fiat vicio inteſtinorꝝ inferiorum cū anathaſia puluis eius ſuperponat̃. Ad idem fiat emplaſtꝝ ex puluere eius albumine oui ⁊ modico aceto et aqua roſacea ſuper pectinem et renes vel ſuper vmbilicum ſi fit vicio ſuperiorum. Contra fluxum ſanguiniſ ex naribus valet idem emplaſtrū ſup̄ frontem et timpora poſitum vel ſtuellū factuꝫ ex puluere eius et ſucco ſanguinarie naribus immittat̃. Contra calida apoſtemata ſaccellus plenꝰ ex ſemine pſillij et alicuius alterꝰ herbe ſepiꝰ ſupponat̃. Cōtra aſperitatē capillorꝝ lauet̃ caput ex aq̄ decoctiōis pſillij. Itē ſua frigiditate ⁊ hūiditate ꝯſ̄uāt camphorā qꝛ camphora nimis ē ſubtilis ſubſtantie.

De plantagine wegbreit

Plantago que lingua arietis vocat̃ frigida ē ⁊ ſicca Folia eius ſicca cōſolidāt optime vulnera ⁊ vlcera. ⁊ ad hoc nihil eſt melius ea vt dicit Diaſcorides. Et mirabile videt̃ q̄ ſi bibat̃ ſucc⁹ triū radicū eius cū tribus vncijs vini aliquādo curat tertianā. ⁊ ſi q̄ttuor radicū ſuccus cū quattuor vncijs vini bibatur aliquādo curat quartanā. Itē dicit Dyaſcorides q̄ ſanat vulnera canis rabidi. ydropicos iuuat. veneno repugnat. eius ſuccus lumbricos necat. Et vehemēt̃ ſolutionē ventris mitigat. menſtrua conſtringit ⁊ tumores apoſtematū in principio repcutit ⁊ diſſipat gingiuas tumidas ⁊ ſanguineas reprimit ⁊ ſanat

De polipodio Steinwurtz

Polipodium calidum eſt in q̄rto gradu ſiccū in ſecūdo. Herba eſt ſimilis filici que creſcit ſup querc⁹ muros ⁊ lapides ſed qd̄ creſcit in quercub⁹ meli⁹ eſt. Radix ei⁹ collecta ⁊ aliquantulū mundata ⁊ ad ſolem p vnū diē exiccata p bienniū in multa efficacia ſeruat̃. Illa aūt que fracta interi⁹ apparz arida abijcienda eſt. Virtutē habet principaliter diſſoluēdi ⁊ cōſumendi ⁊ purgādi principaliter flegma ⁊ melancoliā. ⁊ maxime a ſtomacho ⁊ inteſtinis. ⁊ eſt modicū laxatiua. Et nota q̄ in decoctione polipodij debet poni aliquid excluſiuū ventoſitatis vt aniſum fenicul⁹ vel ciminū quia polipodiū ſolū mutat humores ī ventoſitatem. Itē vtimur eo in apozimatib⁹ ⁊ in iure galline vel alteri⁹ carnis. et damus etiā puluerē ipſi⁹ ad laxandū ⁊ valet q̄tidiane ⁊ tertiane ex colera vitellina vel citrina. ſoluit etiā opilationē epatis ex groſſis ⁊ viſcoſis humoribus. Febri etiā quartane cōfert iliacis colericis ⁊ habētib⁹ flegma muſcilaginoſum in inteſtinis vtiliter medet̃. Cōtra quotidianā ⁊ iliacā paſſionē ⁊ alopiciā et dolorē articulo⁊ ⁊ ad ꝯſeruationē ſanitatis talis fit vſus. Cōterat̃ polipodij vncia vna vel due ad pl⁹ ſi ſit multū laxatiuū ⁊ ſiat decoctio ei⁹ in aq̄ cū prunis ⁊ violis addito ſemie feniculi ⁊ aniſi in multa q̄ntitate ⁊ colatū mane vel ſero det̃ patiēti.

Laxatiuum

De paſtinaca gelb ruben ader moren

Paſtinaca ſeritur mēſe decembris ianuarij februarij ⁊ martij in terra pingui alte foſſa ⁊ ſoluta ⁊ optime paſtinata. Eſt alia ſilueſtris alia eſt domeſtica et vtraq3 in radice duri eſt nutrimēti ⁊ minus q̄ȝ rapa nutrit. Habz aūt aliquid acuminis vnde eſt extenuans ⁊ dyafroneſim alias dyaforeſim faciens Ideoq3 vrinā ⁊ menſtrua ꝓuocat. habet etiā aliquantulū inflāmationis vnde coit⁹ ē iuuatiua que aſſuefacta illaudabilem generat ſanguinē. Igit̃ vt tempet̃ bis eā aqua elixari oportz ⁊ aqua eiecta ſecundo coq̄. Paſtinaca ſilueſtris dicit̃ alio noīe dauc⁹ azinin⁹ ⁊ domeſtica dauc⁹ creticus. Earū radix ſm Iſaac eſt calida in medio ſecūdi grad⁹ ⁊ humida in medio ꝑmi. ſed folia ⁊ flores ſm quoſdā ſunt calida et ſicca in tertio gradu. ⁊ vna ꝑ alia in medicinis ponitur q̄a ſunt quaſi eiuſdē v̄tutis. ſȝ domeſtica melior. Itē eſt quedā paſtinaca rubea que cruda poteſt comedi et cocta facit cū napis optima compoſita ⁊ rubicūdo colore decorata que ſerit̃ vt alie paſtinace. Paſtinaca ſilueſtris habet efficaciā ꝓcipue ſm folia ⁊ flores. modicam aut nullaȝ ſm radices. Hec herba debet colligi cū flores producit abiectis radicibus ⁊ in vmbroſo loco ſiccari ⁊ per annū ſeruat̃. Virtutem habet diſſoluendi attrahendi ex qualitatibus et diureticam ex ſubtili ſubſtantia contra frigidum reuma ſaccellet̃ caput ex puluere facto ex ipſa herba bene calefacta ad dolorem ſtomachi ex ventoſitate vl' frigiditate. Et contra ſtranguiriam et diſſinteriam colicam et iliacam paſſionez detur vinum decoctionis eius et herba in multa quātitate in vino ⁊ oleo decocta ſup locum dolentē ponatur. Cōtra ſtranguiria⁊

daucus asininus
daucus creticus
paſtinaca rubea
Reuma frig

Febris Quottidiana Terciana Quartana

diſſinteriã ⁊ vicium lapidis detur vinũ de
coctionis eius ſeminis ⁊ ſaxifrage. Cõtra
opilationẽ ſplenis ⁊ epatis ex frigida cau-
ſa et contra idropiſim fiat ſyrupus ex ſuc-
co feniculi et decoctionis eius. Cõtra du-
riciem ſplenis et epatis ponat̃ ipa herba
in multa quantitate in vino ⁊ oleo ⁊ mace
retur ita ꝑ decẽ dies. In decimo die coqua
tur vſqꝫ ꝙ redigat̃ in oleum ⁊ exprimat̃ hñ
herba ⁊ colet̃ ⁊ colatura poſtea ponat̃ ad
ignem ⁊ imponat̃ cera et fiat cerotuꝫ. quo-
niam contra p̃dicta et contra talia apoſte
mata eſt multũ conueniens vt patꝫ ꝑ mul
totiens expertos Purtzelkraut

De portulaca

Portulaca quocũ
qꝫ fere tp̃e ſeminat̃ naſcit̃ adiuuã-
te calore et p̃cipue naſcit̃ de men
ſe aprilis maij ⁊ iunij. Poteſt aũt ſeri ꝑ ſe
cum puluere mixta ⁊ inter caules optime
prouenit ⁊ inter cepas ⁊ porros ⁊ ĩ vineis
congrue ſeminat̃. Terrã tamen valde pin
guem deſiderat vt optime conualeſcat. Et
vbi ſemel ſata fuerit quolibet anno ſequẽ-
ti naſcet̃. et maxĩe ſi ibidẽ ad aliquã maturi
tatẽ ꝑuenit. Multũ ledit̃ nimia ſiccitate ve
ris niſi frequẽti irrigatione iuuet̃ ⁊ ſb vm
bris arborꝫ non facit ceſpites. Eius q̃dem
due ſunt ſpecies. Eſt enĩ quedã portulaca
valde lata p̃ducens folia que romana ſeu
beneuentana dicit̃ que multũ eſt humida
et inſipida. Et eſt alia portulaca cõmunis
ꝑua p̃ducens folia. ⁊ hec minꝰ eſt humida
ſed plꝰ ſapida. Si inter alias herbas ſpiſſe
ſeminatas ſeratur. in ceſpites non poterit
dilatari. Portulaca eſt frigida in tertio g̃
du ⁊ humida in ſecũdo. Viridis multe eſt
efficacie exiccata nõ tante. Virtutẽ habet le
niendi humectãdi ⁊ infrigidãdi. Optimꝰ
cibus eſt febricitãtibus cruda vł cocta. Cõ
tra conſtrictionẽ ventris coquet̃ cum pru
nis in aqua ⁊ comedat patiẽs pruna ⁊ por
tulacas et poſtea bibat aquã. Nota ꝙ por
tulaca cõuenienter cũ diureticis ponitur.
Item portulaca aliquid ponticitatis hꝫ. ⁊
ideo confortat ſtomachũ et inteſtina ⁊ va
let cõtra vulnera in renibꝰ et veſica naſcen
tia. Valet etiã fluxui ſanguinis ⁊ vñcunqꝫ
manatus fuerit ipm ſtringit. Itẽ ſi in capi
te vel in fronte vel timporibꝰ inunguatur
dolorẽ ⁊ calorẽ aufert. Itẽ valet comeſta ꝯ
diſſinteriã et confert colericas egeſtiones
habentibus. Auicẽna dicit ꝙ ipſa ſua pro
prietate eradicat verrucas ſi ex ea ꝯfricent̃.
Et delet ſtuporẽ dentiũ ⁊ abſcindit deſide
rium coitꝰ iñ in cõplexione calida et ſicca
addit in coitu lang pintzn oder ſender

De papiro in den tertihi

Papirus dicitur
quaſi pabulũ pir. id eſt. ignis qꝛ
deſiccatꝰ ad nutrimentũ ignis
in lucernis et lampadibꝰ eſt valde aptus.
Eſt enĩ herba exterius valde plana habẽs
interius medullã valde albam bibulam ⁊
poroſam. Et naſcit̃ in locis aquoſis ⁊ dicit̃
apud nos iuncus. Siccat̃ ei et excoriatur
parũ remanente de cortice in vno latere.
vt medulla ſuſtentet̃. Et quãto minus ha
bet de cortice tanto clarꝰ ardet in lampa
de et facilius inflãmatur. et ex eo fiunt ĩ ali
quibus locis vaſa et naues. videlicꝫ ĩ mem
phi et india vt dicit Plinius. et hoc teſtan
tur hyſtorie alexandri. De papiris etiaꝫ fi
unt carte in quibꝰ ſcribit̃. Itẽ ex eis fiũt ſpor
tule et pulcra ſextoria et varia vtenſilia. Et
ligantur ex eis vela nauiũ. Et quidã ex eis
faciunt veſtimenta. Et dicit Pliniꝰ ꝙ eius
medulla multũ valet ad aquã de auribus
extrahendã quia eã naturaliter imbibit et
ad ſe trahit. et ideo cũ papiro aqua ꝟ vino
extrahitur

De pulegio Poley

Pulegiũ calidum
et ſiccum eſt in tertio gradu. Colli
gitur tp̃e florũ et in vmbra ſiccat̃.
et per annuꝫ ſeruat̃ folia cum floribꝰ abie
ctis ſtipitibus in medicinis ponunt̃. Vir
tutem habet cõſumendi et diſſoluẽdi. Sac
cellatio capiti facta ex pulegio calefacto in

teſta ſine liquore valet cõtra frigidum reuma. Gargariſmꝰ factus ex decoctõne pulegij ⁊ aceto ⁊ ficuũ ſiccaꝝ valet ꝯtra frigidã tuſſim q̄ eſt ex glutinoſo vel aquoſo hũore. Itẽ vinũ decoctiõis eiꝰ valet ꝯ dolorem ſtomachi ⁊ inteſtinoꝝ ex vẽtoſitate vel frigiditate factũ. Itẽ emplaſtꝝ ex eodẽ factuʒ in vino coctũ ⁊ ſuppoſitũ valet ad idẽ. Itẽ fomentũ factũ ex aqua decoctõnis eiꝰ humiditatẽ matricis deſiccat ⁊ vuluaʒ coartat. Et ideo hac fomentatõe mulieres ſalernitane multũ vtunt̃.

De rapa

RApa in omni aere habitabili ꝓuenit et deſiderat terrã ſolutã ⁊ pinguẽ ⁊ adeo ſolutam ꝙ fere ĩ puluerẽ ſit redacta vt optime ꝯualeſcat. Serit̃ ſemen eiꝰ ne nimis ſpiſſe ſpargat̃ cũ puluere mixtũ circa finem iulij ⁊ vſqȝ ad mediũ mẽſem auguſti vel parum poſt. In locis calidis ⁊ ſiccis ⁊ precipue cũ terra fuerit rorida ꝑ pluuiã p̄cedẽtem. Si rare ſerat̃ magis grãdeſcit. et ideo vbi ſpiſſe nimis plantule eius nate fuerint cũ aliqđ robur acceperint alique euellant̃ ⁊ in locis vacuis trãſferant̃ vel abijciãtur. frequẽti ſarculatione ⁊ herbaꝝ liberatione multũ iuuant̃. Serit̃ in locis nudis ⁊ ĩ ſtipulis etiã egregie ſi optime fuerint exarate ⁊ ſolo erpexe ſemen eiꝰ operiendũ eſt ne nimium mergat̃ in terra. Poſſunt etiã ꝯuenienter ſeri inter miliũ ⁊ panicũ ſerotinuʒ ĩ ſecunda ſarculatõe ipſaꝝ que cũ panicũ ⁊ miliũ ſublata ſunt ſarculari debebũt. Letatur agro patenti ⁊ valde ledit̃ vmbris ꝙ ſi tanta fuerit aeris ſiccitas ꝙ tpe ꝯgruo ſeri non poſſit poteſt in aliquo irrigabili loco et etiã vmbroſo ſpiſſe ſeri vt caulis. Deinde cum ꝯualuerint plãte eiꝰ ⁊ pluuijs terra fuerit madefacta trãſferri poterũt circa finem auguſti ⁊ vſqȝ ad mediũ mẽſem ſeptembris in terra optime culta. Colligunt̃ d̉ menſe octobris ⁊ q̄ pulcriores erunt ſublatis frondibꝰ plantent̃ vt ſemina ſeq̄nti eſtate ꝓducant. Ex rapis fiũt cõpoſita cum aq̄ vt pro coquina tẽꝑe hyemis ⁊ quadrageſime habeãtur hoc modo. Rape optime lauentur. deinde crude cõponant̃ in vaſe de ſolo ad ſolũ ⁊ in quolibet ſolo ſeminet̃ ſal cum ſeminibꝰ feniculoꝝ ⁊ ſatureia vl̉ ſal tãtum. vltimo ponderent̃ ⁊ ſic ꝑ octo dies dimittant̃. Deinde ponat̃ aqua frigida tãta ꝙ cooperiant̃ ⁊ ſic ſeruabũtur ꝑ totũ annũ Item fiũt compoſita cũ aceto raphano ſinapi feniculis ⁊ ſale hoc modo. in q̄ntitate duaꝝ cõmuniũ ſitulaꝝ accipiat̃ vna libra ſinapis ⁊ media libra feniculoruʒ et tres libre mellis ⁊ vna libra ſalis ⁊ raphanꝰ incidatur ſubtiliter ꝑ longũ ⁊ piſtet̃ minutatĩ ⁊ ſecum ſemina ⁊ ſal miſceant̃. mel liquefiat ⁊ cũ ſinapi diſtemꝑata cuʒ optimo aceto circa medietatẽ vniꝰ ſitule miſceant̃ Deinde rapis vel naponibꝰ et radicibꝰ rubeis ⁊ paſtinacis ⁊ piris ⁊ pomis ſi volueris ꝯgruo modo coctis ⁊ optime infrigidatis et diuiſis fiat ſoluʒ de p̄dictis ⁊ ſeminet̃ deſuper raphanꝰ cũ ſeminibꝰ et ſale priꝰ poſito ſinapi vſqȝ ad equalitatem. Deinde fiat aliud ſolũ ⁊ ponãtur ſinapis et ſemina et ſic fiat vſqȝ ad cõplementũ et ſeruẽtur Rapa ſꝫm Iſaac calida eſt in ſecũdo g̊du. multum plus ceteris herbis nutrit dure tamẽ digerit̃. Mollẽ ⁊ inflatam carnẽ ꝓpter ſui ventoſitatẽ ⁊ inflationẽ facit. ꝓinde coituʒ ſuſcitat que ſi aqua coquat̃ ⁊ illa reiecta in alia recoquat̃. duricia ſue ſubſtãtie temperatur ⁊ mediocriter inter bonũ ⁊ malũ nutriet. Que ſi nõ bñ cocta eſt difficile digeretur. ventoſitatẽ generat ⁊ in poris opilationem facit. Idcirco vtilis ẽ bis cocta ⁊ vtraqȝ aqua ꝓiecta recoquat̃ cuʒ pinguiſſima carne. Preterea ſꝫm medicinã eſt cõgrua podagricis ſi in eiꝰ iure pedes lauẽtur

De raphano

RAphanus quia ſemen nõ habet plantat̃ corona recens tota vel media. vel fiũt de radicibꝰ eius ꝑua fruſta ⁊ plantant̃ de mẽſe nouembris ⁊ decẽbris februarij ⁊ martij Terraʒ deſiderat ꝓfunde foſſam ſolutam

pinguem ⁊ optime paſtinataȝ ſicut cetere herbe quarũ radices groſſas et longas fieri optamus. Raphano pcipue vtimur ad faciendũ compoſita de rapis qđ calidum et ſiccũ eſt in ſecũdo gradu. Radix eius magis competit vſui medicine viridis ⁊ exiccata. ſed magis viridis. Virtutẽ habet incidendi ⁊ diſſoluẽdi. Et ex eo fit oximel competens hoc modo. Cortices radicuȝ aliquãtulum terant et dimittant biduo vel triduo in aceto. poſtmodũ addat ei tertia pars mellis ⁊ tale oximel valet cõtra quartanã ⁊ quotidianam niſi ſit de flegmate ſalſo. Si frigidi humores ⁊ indigeſti ſunt in ſtomacho cortices radicũ raphani pfuſas melle ⁊ in aceto comedat patiens vſqȝ ad ſaturitatẽ. poſtmodũ bibat aquã calidã et digitis in ore miſſis vel penna inuncta oleo puocet vomitus. Contra duriciẽ ſplenis ⁊ epatis herba ipſa decocta ĩ vino ⁊ oleo cathaplaſmetur. Pectini etiã cathaplaſmata ſtranguriam diſſoluit. De pprietatibus eius eſt qđ ſi fruſtum raphani ponat ſup ſcorpionẽ moritur. Et ideo dicit Democritus qđ qui habȝ manũ infectã maturato ſemĩe raphani ſine ſui nocumẽto tractat ſerpẽtes. Hermes etiã tradit in alchimicis ſuis qđ ſi ſuccus raphani miſceat cũ ſucco lumbricorũ terre cõcuſſorũ ⁊ p pãnũ expreſſorũ et ĩ ipo extinguat gladius ferrũ ſicut plumbũ incidet gladius ille. Itẽ inuentus eſt maniacus raphano cõcuſſo cũ ſucco ⁊ ſup caput eius raſum ligato recepiſſe beneficiũ ſanitatis Et nota qđ raphanũ dicit eſſe vitibus inimicũ et dicit qđ ſi ppe ſerãtur natura diſcordante refugiunt. vt Palladius expertus agricultor affirmat

Stomachus

Induratio ferri

De radice

Radix eſt herba cuius radix ſimili nomĩe appellatur. Celi ſtatu nebuloſo letatur. licet in omni aere pueniat Amat terrã pinguem ſolutã diu ſubactã ⁊ pfunde foſſaȝ. tophum ⁊ glareaȝ formidat. Serit menſe iunij et iulij locis tẽpatis ⁊ menſe augu ſti et ſeptẽbris in calidis locis ⁊ ſiccis. Serende ſunt ſpacijs grandibus. et alte foſſis melius pueniunt in arenis. Serant poſt nouã pluuiã niſi forte poſſint irrigari. Qđ ſatũ eſt ſtatim debet operiri ſarculo leuiter tamen non eſt ingerendũ ſed potius palee quia inde fungoſe fiũt Suauiores fiunt ſi aqua laxa frequenter irrigent. Radices feminini generis eſſe putant que minus acres ſunt ⁊ habent folia latiora ⁊ cuȝ iocũditate virentia. Ex his ergo ſemina colligemus. Maiores fieri credunt ſi ſublatis folijs oĩbus et ſolo tenui caule dimiſſo ſepe terris operiãtur. Unde optime plantant ĩ ſulcis vt terra ſepius circa eas poſſit facile cumulari. Si ex nimis acribus dulces fieri velles. ſemina die ac nocte melle macerabis. Calida ⁊ ſicca eſt in ſecũdo gradu minus qȝ rapa nutrit ppter ſui acumen qđ eſt fortius acumine rape. nutrimentũ tamẽ eius groſſum eſt durumqȝ. ſtomacho et digeſtioni nociuũ et inconueniẽs oculis dentibus et omnibus vulneribus et doloribus ſumpta ſm cibum. Sed ſm medicinã cõuenit. Eſt enĩ lauatiua renũ ⁊ veſice ex groſſis humoribus ⁊ vrinã puocat et manducata lapides frangit. Et ſi cocta comedat tuſſi ex frigida ⁊ humida cauſa ſubuenit. Et ſm cibũ comeſta torſionẽ ⁊ inflationẽ generat ⁊ ſtomacho fit illaudabilis. qđ teſtat ructus putridus qui ex ea fit maxime ante cibũ. Illa ei que ieiunis eſui dat eleuat cibum ⁊ cohibȝ ne ad locũ decoctõis deſcẽdat. Vñ fit cauſa indurãde digeſtiõis ⁊ puocãdi vomitũ maxime eis qui naturaliter ventoſitatẽ ĩ ſtomacho habẽt. Sȝ poſt cibũ accepta minorem agit ventoſitatẽ ſuperius aſcendentem et cum ſui grauitate ad inferiora deſcendit deponitqȝ cibum ad locũ digeſtionis ⁊ digerit vt oportȝ. proinde volentes eam pro vomitu accipere accipiãt ante cibũ. Et habet virtutẽ ſimilẽ raphano ⁊ cõtra eaſdem cauſas et eodem modo dat. ſed nõ ẽ adeo efficax vt raphanum

De ruta

Ruta ſeritur men
ſe auguſti ⁊ meli⁹ ꝓpagaꝰ abru-
ptis ramuſculis i terrā poſitis. et
ſi ſummitas alicui⁹ ramuſculi ei⁹ incurua
tur i terra ſtatiꝫ infixa radicatꝰ ⁊ difficilime
areſcit. Hec herba vt Plini⁹ dicit odit fri-
gidā hyemē ⁊ imbres humorē. Siccis gau
det tpibus. terra latericia vl' cinere vult nu
triri. Adeo diligit ficū ꝙ meli⁹ ſub ea vl' iu
xta eā q̄ꝫ alibi ꝓualeſcit. Verno aūt tempe
trāſplantatꝰ. aut in mēſe ſeptēbris ⁊ aſſidue
irrigetꝰ ſi nō habet imbrē. Si ꝑmittatꝰ flore
re citius areſcit. antiquata ligneſcit ſi rami
ei⁹ bis oī anno terra vſq3 ad folia opiantꝰ
qñ aūt indurata eſt ⁊ lignea facta nō bene
pullulat niſi abſcindat iuxta radices. tūc ei
renouatis ramis redit ad eā iuuent⁹. Cali
da ⁊ ſicca eſt in ſecūdo gdu. Ei⁹ duplex eſt
maneries ſcꝫ domeſtica ⁊ ſilueſtris que pi
gamū dicitꝰ. Folia ⁊ ſemina ꝯpetūt vſui me
dicine. Semina ꝑ q̄nq3 annos pñt ſuari.
folia ſiccata ꝑ annū. Virtutē habet diure-
ticā diſſoluēdi ⁊ ꝯſumēdi. Cōtra cephaleā
⁊ epilentiā in balneo paꝝ ſucci ei⁹ calefacti
iniciatꝰ ꝑ nares qd' flegma educit ⁊ cerebꝝ
mūdificat. Itē vinū decoctōis ei⁹ valet ad
idē. Cōtra defectū viſus ex fumoſitate cole
rica in dolio ponatꝰ cuꝫ vino ruta ⁊ patiēs
tali vino vtatꝰ. Itē cū aqua roſacea mixta ⁊
ſup oculos lippos aut ſanguinolētos po-
ſita mirabiliter eos ſanat ⁊ mūdat. Cōtra
dolorē dentiū ruta cocta i vino cathaplaſ-
metꝰ ſup locū dolentē. Vel aliter. accipe fu-
ſtem ei⁹ ⁊ exure aliq̄ntulū ad ignē ⁊ ꝯcaui-
tatē ei⁹ cauteriza ⁊ ſatis ꝓfert. Cōtra frigi-
ditatē ſtomachi ⁊ ei⁹ paliſim ⁊ alioꝝ mem
broꝝ detꝰ vinū decoctōis ei⁹ ⁊ caſtorei. Cō-
tra opilatione ſplenis ⁊ epatis ſtrāguiriā
⁊ diſſinteriā detꝰ vinū decoctōis ei⁹ ⁊ radi-
cis feniculi vel puluis ei⁹ cū ſucco. Iteꝫ ꝯ
ſtranguiriā ⁊ diſſinteriā ruta i vino cocta
⁊ oleo pectini cathaplaſmetꝰ. Contra tenaſ-
mon ex frigida cā decoquatꝰ in vino et fiat
encaciſma vl' caleſiat bonū vinū ⁊ fundatꝰ
ſup rutā ⁊ patiēs recipiat fumū. Ad men-
ſtrua ꝓuocāda ⁊ ſecūdinā ⁊ fetū mortuū
educendū detꝰ trifera magna cū ſucco rute.
Ideꝫ operatꝰ ſucc⁹ eius ſol⁹ ꝑ os receptus
aut peſſarizat⁹ aut teneritates ei⁹ i oleo fri
xe ⁊ ſuppoſite. Cōtra exteriorē dolorē ex cō
cuſſiōe vl' alia cauſa ruta calefacta ſine ali-
quo liquore ſupponatꝰ. Cōtra lippitudineꝫ
⁊ dolorē oculoꝝ puluis cimini cū ſucco ei⁹
cōficiatꝰ ⁊ in eo bombex intincta ſup ocl'os
ponatꝰ. Ruta etiā bibita valet ꝯ venenuꝫ ⁊
morſuꝫ venenatoꝝ aīaliū ⁊ etiā cathaplaſ-
mata. Et nota ꝙ ſi q̄s eſſet tot⁹ circūdatus
viridi ruta ſecure poſſet accedere ad baſili
ſcum. Dicūt Plini⁹ Dyaſcorides ⁊ Con
ſtantin⁹ ꝙ muſtela pugnatura ꝯ ſerpenteꝫ
comedit rutā ⁊ munita odore ⁊ v̾tute eius
ſecure īuadit ſerpentē ⁊ interficit baſiliſcū.
Ei⁹ odore de ortis fugantꝰ ſerpētes ⁊ omīa
venenoſa. ⁊ ideo plātatꝰ ꝯueniēter in locis
vbi ſunt ſedes apuꝫ. Itē ſucco rute inuncti
a ſcorpionib⁹ araneis veſpis ⁊ apib⁹ non
pungunꝰ neq3 ledunꝰ

De rubba ſiue rubula

Rubba deſiderat
terrā ſolutā ⁊ pinguē vt optime ꝑ
ueniat. tñ ⁊ in mediocriter pingui
ꝑuenit que cū vangis alte fodienda eſt de
mēſe octobris ⁊ nouēbris. et ſequēti mēſe
februarij martij vl' aprilis ſeritꝰ ſpiſſa vt fru
mentū vel ſpelta. ⁊ fiunt areole ſicut i ortis
vel quaterni vt i ſeminatiōe frumenti ſolo
raſtro ſemen opiendū eſt ⁊ ab omnib⁹ her
bis ⁊ radicib⁹ ⁊ maxie gramine liberetꝰ cuꝫ
vangatꝰ ⁊ cū areole fiunt. Deinde runcantꝰ
quotiēs herbe naſcunꝰ in ea manib⁹ ⁊ ſar
culo. deinde in auguſto ſemīa cū nigra fu
erint colligunꝰ cuꝫ tota herba. ⁊ bñ ſiccata
ſeruantꝰ ad fumū. ⁊ poſtea de mēſe decem-
bris vel mēſe nouēbris fodiunꝰ ſulci ⁊ ex ip
ſa terra arec modicū opeiunꝰ. deinde ſeq̄n
te eſtate runcantꝰ quotiēs ei⁹ herbe naſcūꝰ
⁊ mēſe auguſti vt dictū eſt ſemīa iteꝝ colli
gunꝰ ⁊ ipſi⁹ herbe radices ſi placet effoſſa
terra paulatim ſub radicib⁹ colligunꝰ ⁊ in
ſole ſiccantꝰ. Sꝫ meli⁹ eſt ꝙ vſq3 ad ſeq̄nteꝫ

annū dimittanꝭ in terra vt groſſiores fiāt
⁊ meliores cauādo iterū ſulcos ⁊ operien
do areas vt dictū eſt. Cuꝫ radices ſiccate
fuerint tritulis verberanꝭ vt rumpanꝭ ⁊ a
terra ⁊ puluere liberēꝭ ⁊ clare fiāt ⁊ ſi de ip
ſis fiat puluis plꝰ valebit. Et nota ꝙ terra
vbi ponitꝭ rubba ſolo aratro bñ ſubmerſo
fodi poteſt

De ſpinacijs

[S]Pinacia optime
ſerunꝭ de menſe ſeptēbris ⁊ octo
bris ꝓ hyeme ⁊ quadrageſima ſe
quēti. Itē de mēſe decēbris in locis calidis
ianuarij ⁊ februarij ⁊ martij ꝓ mēſe aprilis
et maij ⁊ alijs etiā mēſibꝰ ſeriꝑūt. Serunꝭ
aūt ⁊ ſola ī areis ⁊ cū alijs herbis mixta in
terra pingui ⁊ bñ paſtinata. Cū colligūtur
ſi vna vice incidaꝭ medietas ceſpitis ⁊ alia
vice alia medietas diu durabit vtilitas eiꝰ
Frigida ſunt ⁊ humida in fine ꝑmi gͣdus.
Ventrē humectāt. ⁊ valēt gule dolēti ō ſan
guine ⁊ colera rubea Et meliora ſunt ſto
macho q̄ꝫ atriplices

De ſtrigio ſiue ſolatro

[S]Trigiū ſolatrum
⁊ morella idē eſt. frigidū ⁊ ſiccū ē
⁊ aliq̄ntulū diureticū. Viride hm
folia ⁊ flores multe ē efficacie. exiccatū nul
lius. Virtutē habet infrigidādi ꝯ opilati
oneꝫ ſplenis ⁊ epatis ⁊ maxīe ꝯ ictericiam
q̄ñ opilata eſt ꝑs ſuꝑior ciſtis fellis. ſuccus
eiꝰ deꝭ in potu. vł fiat ſyrupꝰ ex ſucco eiꝰ et
zucharo. vł qd͛ meliꝰ eſt denꝭ due vncie ſuc
ci eiꝰ cū q̄nqꝫ dragmis reubarbari. Cōtra
apoſtemata in ſtomacho ⁊ inteſtinis et in
epate deꝭ ſuccꝰ eiꝰ cū aqua ordei. ꝯtra cale
factionē epatis pecia intincta ī ſucco eiꝰ ſu
perponaꝭ. Idē fiat ꝯ calidū podagra vł her
ba ipſa trita ſepiꝰ ſupponaꝭ. Vñ meliꝰ erit
ſi cū ſucco eiꝰ addaꝭ acetū vł agreſta vł ole
um roſatū. Cōtra calidū apoſtema in ꝑn
cipio ad repcuſſionē materiei. herba ipā tri
ta ſupponaꝭ

De ſemperuiua.

[S]Emperuiua eſt her
ba ſic dicta q2 ſemꝑ viridis reꝑiꝭ. frigida ē
in ſecundo gradu. ſicca in primo. Viridis
multe eſt efficacie. exiccata nulliꝰ. Virtuteꝫ
habet infrigidādi. plagelle intincte in ſuc
co eius ⁊ aceto vel agreſta ⁊ epati epythi
mate. multū valēt ꝯ calefactionē eius et ꝯ
dolorē ex cauſa frigida. Itē herba ipā trita
⁊ ſuppoſita valet ꝯtra calida apoſtemata
in ꝑncipio ad repcuſſionē materie. licet po
ſtea obſit ꝯſpiſſando materiā. Cōtra vſtu
ras ex igne vł aq̄ fiat vnguentū ex ſucco eiꝰ
oleo roſaceo ⁊ cera. ſꝫ nō debet poni in pri
mis q̄ttuor diebꝰ. ſꝫ calida apponanꝭ vt fu
mi tantū fiat euaporatō. Vñ priꝰ vngimꝰ
ſapone ⁊ ſimilibꝰ deinde vnguēto ꝑdicto
Cōtra fluxū ſanguinis q̄ ſit ꝑ ebullitioneꝫ
eiꝰ in epate ⁊ in renibꝰ in eſtate plagelle in
ſucco eiꝰ ⁊ aque roſate intincte frigide frō
ti ⁊ timporibꝰ ſupponāꝭ ⁊ gutturi

De ſatirion

[S]Atirion dr̄ eſſe api
um ſilueſtre. ⁊ eſt calidū ⁊ ſiccum in
tertio gͣdu. Virtutē habꝫ attrahēdi a remo
tis ꝑtibꝰ. Vñ teſticuli eiꝰ cū melle ꝯfecti co
itum ꝓuocāt. Meliꝰ tñ eſt ſi fiat ꝯfectio ex
eis ⁊ dactilis ⁊ piſtaceis ⁊ melle Itē ſuccus
eiꝰ cū melle datꝰ ꝓdeſt arteticis

De ſponſa ſolis

[S]Ponſa ſolis cico
rea icuba ⁊ ſolſequiū idē eſt. Her
ba ipā comeſta valꝫ ꝯtra venenū
ñ ſit ex morſu. Itē ſuccꝰ eiꝰ ſuppoſitꝰ valet
ad opilationē epatis ex frigida cauſa. Iteꝫ
valet ꝯtra calefactionē eiuſdē.

De ſilermontano

[S]Ilermontanum
ſiue ſiſeleos calidū ⁊ ſiccū eſt ī ſe
cūdo gͣdu. Semē eiꝰ collectū per
tres annos pōt ſeruari. Semē poniꝭ ī me
dicinis. ⁊ habet v̓tutē diureticā diſſoluēdi
ꝯſumēdi ⁊ attrahēdi. Contra aſma ex frigi
da cauſa deꝭ vinū decoctōis eiꝰ ⁊ ficuū ſic
car. vel deꝭ puluis eiꝰ cum ficubꝰ ſiccis et

aſſatis. Cōtra opilationē epatis renum et
veſice ſtranguiriā ⁊ diſſinteriā deꝫ vinum
decoctionis eius

De ſtafiſagria

Stafiſagria cali-
da ⁊ ſicca eſt in ſecūdo gōu. Se
men ei⁹ ſimili noīe appellatum
magne efficacie eſt. ⁊ dicitꝫ etiā caputpurgi
um quia ipſum a flegmate purgat vuam
deſiccat ⁊ reuma ꝓhibet ⁊ ſtomachū mun
dificat. Vinū decoctōis eius ⁊ roſarū con-
tra ꝑdicta gargarizeꝫ. Contra ſcabiē ⁊ pedi
culos vnguentū factū ex puluere ei⁹ et ace
to valet. Itē valet cōtra paraliſim ſi ex eo
fiat inunctio. Puluis ſeminis ei⁹ cū mel
le datus lumbricos necat.

De ſquilla

Squilla calida et
ſicca eſt in ſecūdo gradu. Herba
eſt ſimilis cepule. Vñ tuboroſa
radix magis competit medicine q̄ȝ herba.
Si ſola reperitꝫ mortifera eſt. Virtutē aūt
habet diureticā. vnde valet ad digeſtionē
materiei tā in quotidiana q̄ȝ in quartana.
Valet etiā contra opilatōnē ſplenis ⁊ epa
tis ⁊ contra dolorē iliacū ⁊ articuloꝝ vt te-
ſtatur Iſaac. Cōtra ꝑdictas paſſiones talꝫ
fit vſus. Squilla diuidatꝫ ꝑ mediū ⁊ tot tu
nice ab interiori ꝑte abiiciantꝫ quot ab exte
riori ꝑte ⁊ tot in medio reſeruentꝫ. exterio-
res debēt abiici. quia venenoſe ſunt ⁊ mul
tum calide. Interiores ſimiliter abiiciantꝫ
quia mortifere ſūt ex nimia frigiditate. me
die tunice ſunt tempate. vñ iſtarū fiat de-
coctio in furno paſta inuolutaꝝ. poſtea fi
at decoctio in aceto ⁊ in colatura addatur
mel. Si vis vt oximel forti⁹ opereꝫ. ſquille
nō fiat decoctio in paſta ſed tantū in aceto
Contra omnē dolorē exterioꝝ ꝑtiū ex frigi
da cauſa valet

De ſinapi

Sinapis ſeritur
ante hyemē ⁊ poſt. Et terrā pin
guem deſiderat ſi rara ſeratꝫ melior efficitꝫ.
Q, ſi nimis ſpiſſa eſt poterūt alique plan
tule inde trāſferri ⁊ alibi tranſplātari. Hec
herba ita ſe multiplicat ꝙ vbi ſemel ſeritur
vix locus ille ab ea poſtea liberatꝫ. et vbi ſe-
men eius cadit ꝓtinus viret. Calida et ſic
ca eſt in medio quarti grad⁹. Non herba
ſed ſemen qđ collectū eſt ꝑ q̄nq; annos ſer
uari poteſt. Virtutē habet diſſoluendi at
trahēdi ⁊ extenuādi. Cōtra ꝑaliſim lingue
ſemen ei⁹ cōmaſticatū ⁊ ſub lingua reten-
tum valet. Cōtra paraliſim alioꝝ mēbroꝝ
ponatꝫ in ſaccello. ⁊ decoquatꝫ in vino et ſu
per locū dolentē ponatꝫ ⁊ ꝑcipue in princi
pio egritudinis. Puluis eius narib⁹ im-
poſitus ſternutationē ꝓuocat ⁊ cerebrum
a ſuꝑfluitatib⁹ mūdificat. Cōtra antiquū
aſma ex glutinoſo humore deꝫ vinū deco-
ctionis eius ⁊ ficuū ſiccaꝝ. Cōtra opilatiōē
ſplenis ⁊ epatis ⁊ lentoflegmaticā decoq̄-
tur in aqua cū radice feniculi qua colata
addatꝫ mel ⁊ talis cōfectio deꝫ. Contra ſple
nis duriciē herba ipſa cū axungia porci-
na bene trita ſuperponatꝫ. Fomentū factū
ex aqua decoctōis menſtrua educit. Item
herba ipa decocta in vino ⁊ cathaplaſma-
ta diſſinteriā ⁊ ſtranguiriā ſoluit. Vinū de
coctionis ſeminis ⁊ dragagāti humidita-
tem vue cerebri ⁊ fauciū exiccat. dragagan
tum ponitꝫ ne vehementer exurat ⁊ excoriet
Pictagoras aūt vltra omēs herbas ſina-
pim cōmendabat. Vñ Plini⁹ dicit de ip
ſa ꝙ humores viſcoſos ⁊ groſſos extenuat
et puncturas ſerpentū ⁊ ſcorpionū ict⁹ ad
dito aceto ſanat. fungorū venena ſuperat.
dentiū dolorē mitigat ad cerebꝝ penetrat.
et ipſum mirabiliter purgat. frāgit lapidē
⁊ mēſtruis imperat. appetitū excitat et ſto-
machū ꝯfortat. Epilenticos iuuat ⁊ idro-
picos curat. Litargicos excitat ⁊ eos mul-
tum iuuat. capillos mūdat ⁊ eoꝝ caſū cō
peſcit. Incōgruos auriū ſonos ⁊ tinnitus
tollit ⁊ oculoꝝ caliginē detergit. paliticis
ſubuenit q2 poros apit ⁊ humorē infundē-
tem neruos diſſoluit ⁊ cōſumit. Et dicitꝫ ꝙ
maior v̄tus eſt in ſemīe q̄ȝ in herba

De ſcucio

SCucio et caulicu/lus agreſtis idē eſt. Calidꝰ et ſic/cus eſt in ſecūdo gradu. Semen ſuccꝰ ⁊ folia cōpetunt vſui medicine Cōtra paraliſim lingue ſemē eiꝰ cōmaſticatuꝫ in ore diu ſub lingua teneat̄. Et ſi in alia parte corꝑis fuerit. folia cocta in vino cathaplaſ/ment̄. Cōtra litargiā puluis ſeminis eius naribꝰ inſufflet̄. Itē fiat decoctio ſemīs tri/tici ⁊ ſucci rute agreſtis in fortiſſimo aceto ⁊ in ipſo fricent̄ poſteriores capitis partes tñ prius raſe. Fomētatio ex folijs coctis in vino ſtranguiriā ⁊ diſſinteriā ſoluit ⁊ mē/ſtrua ꝓuocat. Emplaſtrū ex folijs decocti onis in vino ⁊ oleo ſi pectini ⁊ virge ſuper/ponatur. meatus ꝓuocat vrinales ⁊ etiam vrinam.

De ſcordion

SCordion. id eſt. ſalleū agreſte eſt calidū ⁊ ſiccum i ſecūdo ğdu. Solꝰ flos eiꝰ cōpe/tit medicine. Aqua vł vinū decoctōis eiuſ ſpūalia mūdificat a flegmate. Et valet cō/tra dolorē ſtomachi ⁊ inteſtinoꝝ ex vētoſi/tate. Et contra opilationē ſplenis ⁊ epatis ex frigida cauſa. Itē ſtranguiriā ⁊ diſſinte/riam ſoluit

De ſparago

SParagꝰ calidus eſt ⁊ ſiccꝰ in tertio gradu. Frutex ⁊ ſemē cōpetit medicine. fuſtes ſi/ue frutices tenerrimi coq̄nati cū carnibus ſiue cū aqua valēt cōtra opilationē ſpleniſ et epatis ſtranguiriā ⁊ diſſinteriā. Itē ꝯtra dolorē ſtomachi ⁊ inteſtinoꝝ ⁊ ꝯ̄ iliacā paſ/ſionē valēt. Itē vinū decoctiōis eiꝰ ſemīs valet contra ꝑ̄dicta

De ſinzibro

SInzibrū̄ calidū ⁊ ſiccū eſt in tertio gradu. Aliud eſt domeſticuꝫ. aliud ſilueſtre qd calamentū dicit̄. Uirtuteꝫ hꝫ diureticā ꝯſu/mēdi ⁊ diſſoluēdi Cōtra viciū pectoris fiāt pulteſ ex farina ordei ⁊ aqua addito pulue/re eiꝰ ⁊ dent̄ patiēti. Cōtra frigiduꝫ reuma folia eiꝰ ī vaſe ſine aliquo liquore torrefa/cta ⁊ in ſacculo poſita capiti ſupponantur Uinū decoctōis eiꝰ valet ꝯ̄ dolorē ſtoma/chi ⁊ inteſtinoꝝ ex frigiditate. ⁊ ꝯ̄ opilatiōꝫ ſplenis ⁊ epatis ⁊ vias vrinales aperit. Itē herba ī vino decocta et cathaplaſmata va/let ꝯtra dolorē ſtomachi ex vētoſitate. mē/ſtrua etiā educit ⁊ matricē mūdificat et fo/mentatio eiꝰ conceptū adiuuat

De ſaluia

SAluia plantatur ſ plātulis aut ramulis iuuenibuſ de mēſe octobris nouēbris febru/rij ⁊ martij. Calida eſt in ꝓ̄mo gradu et ſic/ca in ſecūdo ğdu. Sola folia eiꝰ cōpetunt medicine viridia ⁊ ſicca ⁊ ꝑ annū ſeruātur Alia eſt domeſtica alia ſilueſtris q̄ dicitur eupatoriū. Domeſtica magis ꝯſumit ⁊ cō/fortat. ſilueſtris magis eſt dyaforetica. Ui/num decoctōis ſaluie valet ꝯtra ꝑaliſim et epilentiā. In vino decocta ⁊ cathaplaſma/ta ſuper partē paraliticā multuꝫ valet. Fo/mentatio facta ex aqua decoctōis eiꝰ valet ꝯtra ſtranguiriā ⁊ diſſinteriaꝫ ⁊ matricem mūdificat. Itē in ſalſamētis conuenienter ponitur

De ſcabioſa

SCabioſa calida ⁊ ſicca eſt in ſecūdo gradu. Sic/ca nullius eſt momēti. ſuccꝰ eiꝰ ⁊ acetū buliāt vſqꝫ ad ſpiſſitudinē aliq̄ntu/lam. ⁊ h̄ vnguentū valet ad ſcabiē Balneū ex aqua decoctōis eiꝰ ⁊ tapſibarbati valet ꝯtra alopiciaꝫ. ſuccꝰ eiꝰ valet ad idē ⁊ lūbri/cos necat. Et auribꝰ cuꝫ oleo iniectus eas mūdificat. fumꝰ vini decoctōis eius valet ꝯ̄ emorroydas

De ſenationibꝰ

SEnatiōes calide ſunt ⁊ ſicce in ſcđo ğdu. Alio no/

mine dicunt naſturciū aquaticū. Cocte in aqua vel cū carnib⁹ ſpūalia mūdificāt Fomentū ex aqua ſalſa decoctōis ei⁹ valꝫ ad iliacā paſſionē ſtranguiriā ⁊ diſſinteriam. In vino etiaꝫ decocte ⁊ cathaplaſmate ad idem valent

De ſerpentaria

Serpentaria. colubaria. dragātea. idē eſt. Dicit aūt ſerpētaria ſiue dragantea qꝛ haſta eius in modū ſerpentis maculis eſt repleta. Calida ⁊ ſicca eſt in tertio gͣdu. Radix eius ꝑ fruſta minuta diuidit͛ et ſiccat͛ ⁊ pulueriȝat͛ ⁊ ꝑ pannū cribellat͛. ⁊ tūc cōficiatur cū aqua roſaꝝ ⁊ ad ſolē ſiccet͛. Et ex hͦ tali vngēto cū aqua roſaꝝ vel ſine facies illiniatur. ipſam enī reddit nitentē ⁊ claram pannū etiā deponit. Itē ſi puluis ei⁹ ꝯficiatur cū ſapone ⁊ fiſtule imponat͛ intantum foramē ei⁹ dilatat vt inde os fractū vel putrefactū extrahi poſſit. Puluis etiā ei⁹ cuꝫ calce viua cōfectus ⁊ aceto fortiſſimo optimus eſt ad cancrū ita vt ps tertia ſit calcis Dyaſcorides dicit ꝙ ipā odore ſuo ſerpentes fugat nec ledit͛ corp⁹ a ſerpēte ſi ei⁹ ſucco corp⁹ inunctū ſit

De ſerpillo

Serpillū calidū et ſiccū eſt in ſcdo gradu. Et aliud eſt domeſticū ⁊ aliud ſilueſtre. Domeſticū ramos ꝑ terram diffundit. Silueſtre creſcit in longū ⁊ altū Flores ⁊ folia cōpetunt medicine q̄ in rudi olla calefacta ⁊ in ſaccello poſita ⁊ capiti ſuppoſita valent cōtra frigidū reuma capitis Vinū decoctionis ei⁹ ⁊ aniſi valet ꝯ dolorem ſtomachi. Itē fomentū ex aqua decoctōis eius valet ad ſtranguiriā ⁊ diſſinteriā ⁊ mundat matricē et calefacit ⁊ cōfortat. Vinū decoctōis eius ſtomachū infrigidatū ⁊ epar ⁊ ſplenē calefacit

De ſatureia

Satureia calida et ſicca eſt in ſecūdo gradu. Serit͛ ī mēſe decembris februarij ⁊ martij ⁊ mixti cū alijs herbis et ſola ſeri poteſt. Pultes ex farina et aqua ⁊ ei⁹ puluere ſpūalia mūdificant. puluis etiā cōfect⁹ ad idem valet. Dyaſcorides dicit ꝙ vſus ſatureie eſt ꝯueniens ad conſeruationē ſanitatis et ponit͛ in cibis. Albumaſar dicit ꝙ eius ꝓprietas eſt expellere vētoſitates ⁊ inflationes ⁊ tortiones ⁊ digerere cibū ⁊ expellit ſuperfluitates ſtomachi et prouocat vrinam et menſtrua et acuit viſum debilitatū ab humiditate mala

De ſclarea

Sclarea ſeritur menſe decembris ianuarij februarij marcij et aprilis. Talem deſiderat terrā qualeꝫ alie herbe cōmunes. Optima herba eſt ⁊ ē perpetua quia poſtq̄ꝫ eſt in ordinib⁹ trāſplantata ſicut cepe plantatur cuꝫ fecerit ſemen et maturum collectum fuerit ſi incidatur per tres vel quattuor digitos ſupra terrā reuiuiſcit et pulcerrima efficitur in autumno. Et ſi incidatur ſtipes areſcit ⁊ nihilominus in ſeptembri pullulat vel in eſtate ſequenti ſicut feniculus et optime viuit in vmbra

De ſcalongue

Scalongue plantantur menſe februarij ſicut allea per ſe in areis. ⁊ in areis aliarum herbarum et vnaqueqꝫ facit multas filias et maxime ſi terra fuerit bene pinguis cuꝫ plantantur. Item dicitur ꝙ ſi ſpicula allei ponantur in cepa factis in ea foraminibus in quibus ipſa ſpicula poſſint poni. et ſub terra plantentur fient ſcalongue. Sūt autem de natura ceparum ſed ſunt min⁹ humide. appetitum confortant et maliciam ciborum venenoſoꝝ emendant. nocent viſui. et dolorem capitis efficiunt. et fetorem oris inducunt. et non competunt calidas habentibus cōplexiones. ſed cū carnibus pinguibus edi poſſunt. quia maliciā ipaꝝ emendant

De tetrait

Tetrait. id eſt. herba iudaica. calida ⁊ ſicca eſt in tertio gradu. Vinū decoctiōis eius digeſtionē prouocat. ⁊ dolorē ſtomachi ⁊ inteſtinoꝝ ex acetoſitate curat. Criſpelle ex eo et farina ⁊ aqua facte naturalē calorē confortant. vrinā ꝓuocant. Emplaſtrū ex ipa herba decocta in aqua ſtranguiriā ſoluit. Item fomentū ex aqua decoctōis ei⁹ matricē calefacit ⁊ mūdificat

De tapſia

Tapſia eſt calida et ſicca in tertio gradu. ꝑ tres annos ſeruat. Inuenit in arabia india ⁊ calabria. In vomitiuis medicinis ponitur. caute teri debet. Si autē inflationez inde fieri cōtingat fricet cum panno aceto infuſo. vel pars tumens inungat cum puleon ⁊ aceto addito. Tapſia ē herba truttanoꝝ. contrita eni facit inflare faciē et corpus ac ſi eſſet leproſus et curatur vt hic cū ſucco ſemperuiue.

De tapſo barbato

Tapſus barbatus calidus ⁊ ſicc⁹ eſt. Fomentatio ex vino decoctōis cōtra emorroidas valet. ad idē valet ſi anus patiētis inde p⁹ aſſellationē tergat. Valet etiā eius decoctō in aqua ad tenaſmon ⁊ cōtra fluxū vētris.

De teſticulo vulpis

Teſticulus uulpis eſt bona herba ⁊ dulcis guſtu. Facit aūt cū vino ſumpt⁹ appetitum coitus ⁊ adiuuat ad ipm ⁊ in hoc ſtat loco ſtinchi. Et eſt calid⁹ ⁊ humid⁹. ⁊ eſt ſpecies ſatyrionis vel ſatyrie

De teſticulo canis

Teſticul⁹ canis eſt alia ſpēs ſatyrionis. ⁊ eſt in folijs ⁊ ſtipite ſilis teſticulis vulpis. Et radix ipſi⁹ eſt duoꝝ nodoꝝ. habet eni vnuz globū ſuperi⁹ ⁊ alteꝝ inferi⁹. Et vn⁹ ē mollis ⁊ alter dur⁹ ⁊ plenus. ⁊ in illo eſt humiditas ſupflua. et ſi añ coitū maſcul⁹ ſumat maiorē teſtē. id qd̄ concipit ex coitu erit frequēter maſcul⁹. Si aūt femina ſumat minorem ⁊ cōcipiat fit magis femina. Dicit aūt ꝙ maior auget coitū minor vō abſcindit ipſuz. Et ſic vterqz amboꝝ deſtruit operationez alteri⁹. Hoc dicit felix doctor frat Albertus ordinis ꝑdicatoꝝ in libro ſuo quē fecit de plātis

De thimo

Thimus eſt herba valde aromatica. Cui⁹ flos dr̄ epithimū ⁊ eſt flos medicinalis Habet eni virtutē purgādi melancoliam ⁊ flegma. ⁊ ideo valet ꝯ quartanā ⁊ alias melācolicas paſſiones ⁊ ex eo debemus acuere medicinas. nō ipm ꝑ ſe dare q̄ naturaz habet inducendi ſincopim ⁊ anguſtiam precordiorum.

De viola

Viola eſt frigida et humida in ſecundo gradu. De viridibus fit zucharū violaceum ⁊ oleum violaceū. Syrupus aūt violace⁹ fit de viridib⁹ ⁊ ſiccis. Zucharū violaceuz fit eo modo quo roſaceū Syrupus ſic fit. Viole in aqua coquantur et ex colatura ⁊ zucharo fit ſyrupus. Si autē ex ipſarū ſucco et zucharo fieret melior eſſet. Oleum violaceum fit hoc modo. Viole in oleo decoquantur et colatura erit oleum viole. Valet interius receptuz contra diſtraſiam laboris totius corporis. Item inunctio ipſius facta ſuper epar valet contra calefactionem eius. Item vnctio facta ſuper frontem et timpora remouet dolorem frontis ex calore factum. Viole habent virtutez leniendi humectandi refrigerandi et laxandi. ſed parum ſunt laxatiue et purgant ꝑncipaliter coleram rubeam. Unde valent febri tertiane et contra diſtemperantiam epatis in calore. Et contra opilationem

℞ folia et flores tapsi barbati incidantur pro minutis et madefiant vino boni odoris [illegible] infusion(e) p(er) aliquot dies, deinde distillent(ur) p(er) alembic(um). Ista aqua mire valet adversus [illegible] dolores et [illegible] podagricos [illegible]

epatis ꝛ ictericiā ꝛ cōtra defectū appetitus ex colera. Itē viole ꝯtrite poſita ſup calida apoſtemata in ꝑncipio cōferunt. Idē facit ipſa herba. Fomentatio ex aqua decoctionis ipſi⁹ herbe facta ſ in pedes ꝛ frontē in acutis egritudinib⁹ ſomnū ꝓuocat. Sirupus viole eſt magis coquend⁹ ꝙ roſace⁹. alioquin cito corrumperet

De virga paſtoris

Virga paſtoris eſt carduus ſilueſtris. ꝛ eſt frigida et ſicca. Solū folia eius competunt medicine viridia ꝛ ſicca. ſed viridia ſūt maioris efficacie. Virtutē habēt ꝯſtringendi repellēdi ꝛ infrigidādi. Emplaſtrū ex puluere eius ꝛ aceto et albumine oui ſupra pectinem ꝛ renes valet cōtra fluxum vētris. Puluis etiā dat⁹ i ouo ſorbili ad idē valet. Item ad idē valet fomentatio ex aqua decoctionis eius. Trita valet ad calida apoſtemata in ꝑncipio. vt ad eriſipilā ꝛ huiuſmodi. Cathaplaſmata capiti abraſo valet cōtra freneſim ꝛ dolorē ex calida cauſa. Itē hec herba multū eſt cōſolidatiua recentiū vulnerū. Semina ꝛ vermiculos qui ſunt in carduis ſup radice ſiccatos querūt auicule. ꝛ cantāt cū dant eis. Iſidor⁹ dicit ꝙ radix eius in aqua decocta cupiditatē potatorib⁹ adminiſtrat. Item dicit ꝙ matrici vtiliſſimus eſt cardu⁹ ꝛ iuuat mulieres vt filios maſculos generēt.

De volubili

Volubilis eſt herba inuoluēs ſe ſup plantas proximas. Eſt aūt parū calida ſed multum ſicca. quod oſtendit ei⁹ tortura. Quedam autē ſpecies eius eſt que vocat funis pauperū. ꝛ hec terreſtris eſt ꝛ aquea habēs ex terreſtritate ſua cōſtrictionē et ex aqueitate mundificationē ꝛ lenitionē. Folia aūt huius ſunt conſolidatiua vulnerum magnorum. nec eſt eis par in illo effectu. Coquuntur autē in vino ꝛ emplaſtrantur ſuper ea cum aceto. Sunt etiā medicina ad vſtionis ignis. Eſt etiā alia ſpēs que dicit volubilis maior ꝛ lac ipſi⁹ abradit pilos ꝛ interficit pediculos

De vrtica

Vrtica dī quia tactus eius corp⁹ adurit. Eſt enim ignee nature vt dič Macer. Hec duplex eſt. nā quedā pungēs ꝛ quedā mortua que nō pungit. ꝛ eius folia ſūt albiora ꝛ molliora ꝛ magis rotūda ꝛ vtraqꝫ ē medicinalis. Nā ſuccus eius cū vino bibitus valet contra ictericiā et colericā paſſionē. Cum melle curat antiquā tuſſim et mundat pulmonē ꝛ ventris inflationē et tumorem ſedat. Folia eius cū ſale cōtrita vulnera ſordida mundāt ꝛ curant. ſimiliter morſum canis. Sanat etiā cancros. Radix ei⁹ contrita in vino ꝛ oleo valet cōtra tumorē ſplenis. Succ⁹ eius fluxū ſanguinis ð naribus ſiſtit. Semen eius cū vino bibitum ꝑcipue mixtū melle ꝛ pipere mouet venerem ꝛ ꝓuocat vrinā. Herba recens tenera cocta ventrē mollit ſi comedat ꝛ precipue menſe martij cū oleo cocta

De vitriolo

Vitriolum quod alio nomine dicit paritaria ē herba calida ꝛ ſicca in tertio gradu et dicit vitriolū quia ex eo optime vitrea mundātur. Exiccata nulli⁹ eſt efficacie. viridis magne. Virtutē habet dyaphoreticā ꝛ extenuatiuā. Cōtra frigiditatē ſtomachi ꝛ inteſtinorū ꝛ eorundē dolorē ꝛ ꝯtra ſtrāguiriam ꝛ diſſinteriā paritaria calefacta ī teſta ſine aliquo liquore ſuperponat loco dolenti. vel etiā decocta in vino albo aliquantulum acido cū ſulfure. Contra ſtranguiriam ꝛ diſſinteriam decoquatur in aqua ſalſa. et oleo et pectini cathaplaſmetur. Cocta et comeſta multum valet contra dolorem ſtomachi ex frigiditate vel ventoſitate. Item contrita aliquantulum et calefacta cum vino et ſulfure tumorem minuit.

Incipit liber ſeptimus De pratis et nemoꝛibus

POſtquā in libris ſupioꝛibꝰ ſufficienter dixi de cultu campeſtriū agroꝝ vineaꝝ arboꝝ ⁊ oꝛtoꝝ que multā requirūt induſtriā. Dicā nunc de pratis ⁊ nemoꝛibus que nō tantā querunt doctrinā ſed q̄ſi ſpōte idonea ꝓueniunt a natura Et pͥmo de pratis quare creata fuerunt. et qualē aerē terrā aquā et ſitū deſiderant ad amplioꝛē copiā ⁊ vbertatē herbaꝝ Et qualiter fiāt. Et qualiter ꝓcurenť et renouenť. Et de feno quod eſt eius fructus: qualiter colligatur et conſeruetur ⁊ de vtilitate ipſius

Quare prata creata fuerunt et qualem aerē terrā aquam et ſitum deſiderant

PRata fuerunt a natura mādato diuino creata vt terra q̄ primo nuda fuit veſtireť ⁊ oꝛnareť ⁊ vt ipſoꝝ herbe tā virides q̄ȝ ſicce nutrimentū cōueniēs aīalibꝰ herbis vtentibus p̄ſtent. Naſcunť autē in ipſis diuerſa herbaꝝ genera ex diuerſitate humoꝝ ī ſuperficie terre cōtentoꝝ. qđ quidē ſagax natura que nuſq̄ȝ in neceſſariis deficit opata eſt ꝓpter diuerſitatē animaliū nutriendorum ex eis. quoꝝ appetitꝰ in omnibꝰ eſt diuerſus. Aerē vͦo deſiderāt tempatū aut frigiditati ⁊ humiditati ꝓximū. Si enī ſuperflua fuerit in loco frigiditas erūt ibi perpetuo niues ⁊ glacies q̄ omnino impediunt generationē herbarū. Et ſimiliter ſi caliditas aut ſiccitas ſupflua fuerit oēm viroꝛeȝ cōſumet niſi ei ſuccurrať ꝑ irrigationē frequentē Terrā deſiderāt pinguē ad herbaꝝ copiam. veꝝ ſi nō fuerit multe pinguedīs. ſapoꝛoſioꝛes ⁊ magis odoꝛiferas ⁊ ſubtilioꝛes creabit herbas. Sȝ ſi fuerit nimis macra modicas aut nullas ꝓducet. Talis enī terra et ſimiliter ſalſa vel amara ſua imbecillitate aut malicia ſe veſtire non poteſt. Aqua magis competens pratis eſt aqua pluuialis que calida coꝛuſcatione deſcendit. Et ſimiliter aqua que menſe aprilis et maii ſubtilis deſcendit. Et quecunq̄ȝ ī eſtate de celo prouenit bona eſt dū tamen gelida non exiſtat ex natura grandinis lique facta. Secundi meriti eſt aqua lacualis q̄ clara calida et pinguis ē. Tertio aqua fluminum. Ultimo aqua fontiū. Et quanto magis a ſuo elongať principio tanto melioꝛ. quia minꝰ frigiditatis in ſe habet. Prata deſiderāt ſitum depreſſuȝ vbi continuo ſit humoꝛ incluſus. Uerum ſi adeo ſit profundus talis locus ꝙ ibi quaſi ſemꝑ aqua operiat ſuperficiem terre non erit aptꝰ ad aliquas bonas herbas. ſed erit accedēs ad naturam paludis ꝓducetq̄ȝ iuncos et pauerias quadꝛelluȝ et ſimiles herbas paludales. groſſas et inſipidas aquaticas et fere omnibus animalibꝰ inutiles. Et ſi fuerit adeo eminens ꝙ irrigari non poſſit. facile ſiccitatem ⁊ ariditatē patietur niſi fuerit in alpibus et locis frigidis. In talibus enim locis et ſi paucas pꝛoferant herbas. ſubtiles tamen ſapidas ⁊ odoꝛiferas ferūt Felix autem prati poſitio eſt que ſupꝛa ſe riuum fluentē habeat quo poſſit quotiens fuerit opus irrigari

Qualiter fiunt prata et qualiter procurantur et renouātur

PRata quidē naturalit̄ prouenīunt vbicunq̄ȝ terra ſolis radiis illuſtratur. Fiunt etiam opere manuali aut ex locis agreſtibus nemoꝛoſis aut ex campeſtribus agris Et pꝛimo quidem modo extirpandus eſt locus de menſe ſeptembꝛis vel octobꝛis et impedimentis omnibus liberandus. non ſolum ſpinetis et virgultis ſed etiam herbis latioꝛibus ⁊ ſolidis. deinde cū frequenter excultꝰ fuerit ac multa aratōe ſolutꝰ & remotis lapidibꝰ ⁊ glebis ꝯfractis ſtercoreť lūa creſcēte recēti letamie. ab ūgulꝛiumētoꝝ

ſumma intentione ſeruet̃ intactus p̄cipue
cum humeſcit ne inequale ſolū reddāt mł
tis locis impreſſa veſtigia. Si vero ex cam
peſtribus locis fiant equand⁹ eſt omĩs lo
cus ⁊ glebis cōfractis tā huic q̄ȝ ſuperiori
ſemē vicie cū feni ſemine ſpargēdus. Riga
ri vero anteq̄ȝ durū ſolum fecerit nō debe
bit. ne eius etatē minus ſolidā vi ſ interflui
corrumpat humoris. Qui v̄o volunt qui
buſdaȝ annis habere pratū ⁊ alijs ſegetes
etiā ex terris macris cū irrigatiōe optime
faciūt hoc modo. Immittūt in agrū aquā
turbidā vt ex terra noua ſulci repleantur ⁊
ager equet̃ ⁊ fiet optimū pratū ſine ſatiōe
herbaꝝ. ⁊ ſi taliter dimittat̃ ꝑ quattuor vel
quinq̄ȝ annos ⁊ poſtea aret̃ omĩ anno vſ
q̄ȝ ad q̄nq̄ȝ annos vel ſex poterit cōgrue de
frumento ſeri. ⁊ meli⁹ ſi poſt duos annos
genus ſegetis trāſmutet̃. Qui aūt volunt
vno anno habere frumentū et ſequēti pra
tum cōuenienter hoc modo ꝓcurant. Im
mittunt enĩ aquaȝ in agro extracta blada.
ibiq̄ȝ dimittūt in eſtate ⁊ in autūno ſi aeris
fuerit ſiccitas. ſequenti vero eſtate cum fe
num ſecauerint terrā arrumpūt ⁊ ſecūda
et tertia vice arāt ⁊ ſemināt. Sed ſi volunt
etiā guaymē habere nō arant niſi circa fi
nem auguſti extracto guaymine et tūc ar
rumpunt ⁊ arāt ſecūdo ⁊ retriſant et ſemi
nant ⁊ tamen bonū frumentū inde ꝓuenit
Et quidā omni anno ſemināt ⁊ tamē her
bam guayminis cum ſecis. i. ſtipulis colli
gunt hoc modo. ſ. ꝙ exiſtēte frumēto ĩ cam
pis vel ſtatim poſt extractionē ei⁹ mittūt
aquā in agrū poti⁹ clarā q̄ȝ turbidā ⁊ a pe
core cuſtodiūt. Deinde guaymē cū ſtipu
la ſecant ⁊ hyeme aĩalib⁹ p̄bent q̄ herbā te
runt. ⁊ de ſtipulis ſibi lectū ⁊ fimū faciunt.
Stipula aūt ⁊ herba ſecata arant ſemel et
bis ⁊ tertio ſemināt ⁊ ibi bonū frumentuȝ
vel aliā bladā habēt. Procurant̃ aūt q̄ ex
pratis euellunt̃ oĩa impedimēta quotiens
naſcunt̃ ĩ eis. ⁊ etiā herbe pratis incōgrue
p̄cipue poſt magnas pluuias que terram
adeo mollificauerint ꝙ herbe nocue radici
tus euellātur. Plurimū etiā confert p̄tis
ſi tempore hyemali recenti fimētur letami
ne ad vbertatem herbaꝝ. Amplius ſi ſta
tim cum ſecata fuerint fortiter irrigent̃ ter
aut quater fructificabunt in anno. Sȝ cuȝ
vetuſta fuerint muſco cooperta radantur
Ad muſcum autē necandum aſſerit Pal
ladius ſepe cinerem ingerendum. Qȝ ſi ſte
rilis omnino factus eſt locus aretur plu
ries et denuo equatus formet pratum

Qualiter fenū colligatur et con ſeruetur et de vtilitate ei⁹

SEcanda ſunt pra
ta cum herbe ad debitū augmen
tum peruenerint floreſq̄ȝ comple
uerint anteq̄ȝ ad caſum florū et foliorūȝ et
ſiccitatē peruenerint. Nā ſi maturius ſecē
tur erit fenū aquoſum non prebēs ſoliduȝ
nutrimentū equis ⁊ bobus laborē toleran
tibus. Et ſi nimis fuerit maturuȝ calore et
humiditate naturali cōſumptus erit inſipi
dum modicū. et abominabile nutrimētuȝ
animalibus p̄benſ. Sunt autē ſecāda tem
pore ſereno cū aeris caliditas ⁊ ſiccitas du
ratura ſperatur. Secatum vero in pratis
dimittendū eſt per vnū aut duos dies an
teq̄ȝ voluat̃. Deinde voluendū et conueni
enter ſiccandū. demū colligendū portādū
et reponendū ſub tectis. quib⁹ deficiētibuſ
ſub diuo ponat̃. taliter p̄paratum ꝙ aqua
in eum intrare nequeat. Qȝ ſi eo nouiter ĩ
pratis ſecato pluuia ſuperuenerit anteq̄m
voluatur modicū vel nihil leditur Sed vt
ait Palladius. poſt pluuiā debet cōuerti
anteq̄ȝ pars ipſius ſumma ſiccetur ſiue iā
fuerit ſiue non fuerit reuolutum. Si ve
ro eo reuoluto ſuperueniat omnino de
ſtruitur nulli⁹ vtilitatis exiſtēs Utilitas fe
ni eſt vt toto anno ſeruet̃. q̄d etiā ꝑ bienniū
cōmode ſeruari poteſt et bobus equis et
aſinis et quibuſdā alijs animalibus nutri
mentum congruū prebet vt poſſint ſuſti
nere labores q̄ eis ꝓpter neceſſitates hoĩm
iniungūt̃. Quib⁹ vero tēꝑe niuiū ſubuenit
quo de terra nutrimentū ſumere neq̄unt.

Q, ſi fenũ ſubtile frondoſum odoriferũ et laudabile fuerit erit quaſi annona ſolũ aĩalibus tam calido q̃z frigido tẽpe ſufficiens ad laborẽ. Si vͦo fuerit fenũ groſſum paludale aut nimis mature aut ſero ſecatũ nõ erit ſufficiẽs animalib⁹ multũ laborẽ tolerantibus niſi eis annone auxilio aliquando ſuccurrat. Vel niſi tẽpe magni frigoris det in quo aĩalia nõ laborãt ⁊ oẽ pabulum auidius appetunt

Incipit ſecũda pars libri ſeptimi De nemorib⁹ que naturaliter prouenіunt

Dico ĩ primis ꝙ nemora vel naturaliter ꝓueniunt vel hominũ induſtria inſtituũt. Et q̃ a natura ꝓducunt fiunt ex humore ⁊ ſemine in matrice terre ꝯtentis que vͦtute celeſtis erumpũt ad ſuperficiẽ terre et erigunt in ſtipites diuerſaꝝ plantaruz ſcḋm diuerſitatẽ humoris ſeminis et locoꝝ in q̃bus ꝓueniunt. Fiũt etiaz ſine hoĩs miniſterio ex ſeminib⁹ que a ꝓpinquis arboribuſ in terrã decidũt. aut ab auibus vł fluminibus de longe ferunt. In alpibus vͦo naturaliter creſcũt ſilue piellaꝝ maximarũ ⁊ fagorum caſtaneaꝝ ⁊ quercuũ cedroꝝ ⁊ ſimiliuz. In locis vͦo depreſſis ⁊ paludoſis ſpõte naſcunt ſalices populi et alni. cãne ſilueſtres vindecti ⁊ ſimiles plãte. In pluribuſ aũt locis naſcunt naturaliter ⁊ infinita ſpineta diuerſoꝝ generuz et piri et mali ſorbi vlmi fraxini op!i et ſimiles arbores. Et q̃nto pinguior erit terra tanto ꝓceriores ꝓueniũt arbores. In macra vͦo et ſalſa vł amara naſcent ſpineta et arbores ꝓue tortuoſe ſpinoſe ſcabroſe et hyſpide. Hec aũt nemora ꝓcuranda ſunt diuerſimode. nã ea in q̃bus ſunt caſtanee piri et mali ⁊ ſimiles arbores fructũ ferentes extirpãda ⁊ purganda ſunt ab omnib⁹ ſpinetis et plantis extraneis. et fructifere arbores rarificande vbi nimis ſpiſſe fuerint ⁊ incidende i altiori loco q̃z beſtie attingere poſſint et ex plãtiſ domeſticis ⁊ nobilib⁹ inferende ſcḋm doctrinã traditã in libro ſecũdo cũ de inſitionib⁹ locutus fui. Ea vͦo que alijs arborib⁹ ⁊ ſpinetis occupata ſunt ſi arbores nobiles ⁊ pulcras habuerint edificijs ⁊ alijs opibus aptas ſimiliter ſunt extirpãda. Et vbi nimis ſpiſſa fuerint ſublatis turpioribus lignis rarificanda paulisper vt oĩs humor ꝯuertatur totaliter in ſubſtantiã lignorũ meliorum. Ea vͦo ĩ quibus ſunt arbores igni ſolummodo cõgrue nõ ſunt mouenda niſi forſan ſpinis purgent ⁊ tribulis que quolibet quinto aut ſexto vel rariorib⁹ annis ſunt incidenda ⁊ lignamina aggregãda

De nemoribus que hominũ induſtria fiunt

Qui cupit nemus ſeu ſiluã plantare vel ſerere ꝯſideret ꝑmo ſitum ⁊ naturã terre in q̃ facere ſiluã inſtituit ⁊ vbiq̃z tales ꝯſerat arbores que illi loco ꝯueniant et tandẽ inſtituentis votũ adimpleãt. Nã ſi fuerit in altis alpib⁹ aut eaꝝ vallibus. ſiquidẽ ſoluta terra eſt congrue recipiet plãtas et ſemina caſtaneaꝝ que ad min⁹. xl. pedib⁹ ab inuicem diſtare debebunt. Si vero terra cretoſa vel lapidoſa in talib⁹ locis extiterit ei cõpetunt ꝑcipue querc⁹ rouer et cerrus. Q, ſi talis terra fuerit in montib⁹ calidiſ remotis ab alpibus amigdala ſibi conueniẽter aptant. Q, ſi loca ſint pinguia cõgrue recipient piraria et pomaria. et in locis calidiſ oliuetum ⁊ ficetũ ⁊ maloꝝ granatorum ſiluam In frigidis vͦo ⁊ tempatis auellanas coctana ⁊ meſpila. Si vͦo locus fuerit hũidus et depreſſus ſolutus cõuenienti⁹ recipiet ſalicetũ albacetũ alnũ et populũ. Et ſi cretoſus talis locus extiterit ei cõueniet vlmetum fraxinetũ oplus ⁊ rouer. ꝙ ſi locus marinus arenoſus et quaſi ſterilis extiterit deſiderat pinetũ. et in calidis climatib⁹ palmã feminã et maſculũ. Inſtituunt aũt predicta omnia vel ex plãtis aliũde trãſlatis vel ſeminibus ſatis aut manu in locis

congruis plantatis. Non tamen ignores ꝙ caſtanee quadraginta pedibus ad minus quaqꝫ verſum diſtare debebunt vt in ramis poſſint congrue dilatari ⁊ plurimū fructū ferre. Quercus vero non minꝰ diſtare conueniet. quia naturaliter plurimū per latera ſe diffundit. Rouer ⁊ cerruꝫ triginta pedibus aut paucioribꝰ diſtare ſufficiet. Hec enim tria genera arborūꝫ glandem ferunt que cibus optimus eſt porcorum. Piraria vero ⁊ pomaria viginti pedibus vel vſqꝫ ad .xxx. diſtabunt. oliuetum ficuſ. mala granata. auellane. citonia ⁊ meſpila .xij. ⁊ vſqꝫ ad .xx. pedes diſtare poterūt. Salicetum vero aut propter perticas aut vimina aut propter materiā edificiorum plantatur. Primo quidē modo decem pedibus ad inuicē diſtent. ſecundo vero modo per duos aut tres vel quattuor pedes diſtare ſufficiet quia eius ſpiſſitudo ī altuꝫ procurabit rectitudinē et augmentū. Populus autē ⁊ alnus quia non multū ſe diffundunt in altum nec naturaliter extolluntur non ſunt rare ponende. Sed albarus vtilior eſt ſi ingroſſetur in ſtipite ꝓpter aſſides que multis operibus congrue ex ipſo fient. et preterea ramos plurimū in latera ſpargit. Ideoqꝫ nō incōuenienter vſqꝫ ad viginti pedes vel amplius ſeparata plantetur. que etiā ex quibuſdā tacbis aliquid corticis babentibus ſumma facilitate naſcetur. Poſſunt etiā ſpiſſe poni. vt trabes ſine ramis faciant ſubtiles et longos. Ulmus autē oplus ⁊ fraxinus non congrue ſpiſſe lateqꝫ poni poſſunt. quia tam groſſe q̄ꝫ ſubtiles ⁊ longe tales arbores diuerſis operibꝰ adaptanť. Pinus vero et palma circa .xxx. pedes diſtare ab inuicē ſatis congrue poſſunt De ſingulis autē generibus arborꝝ predictarꝝ plene tractatū eſt in libro quinto prout diſponūtur in campeſtribꝰ agris. Nunc vero prout ex eis nemora fiunt et ſilue breuiť de ipſis tetigiſſe ſufficiat

Incipit liber octauꝰ De viridarijs et rebus delectabilibus ex arboribus et herbis et fructu ipſarū artificioſe agendis

In ſuperioribus libris tractatū eſt d̄ arboribꝰ ⁊ berbis ſm̄ ꝙ vtilia corpi bumano exiſtunt. Nūc vō de eiſdeꝫ dicenduꝫ eſt ſm̄ ꝙ aīe rationali delectatōnē afferunt ⁊ ꝯſequēter corpis ſalutē cōſeruant quia cōplexio corpis animi ſemꝑ adberet affectui

De viridarijs herbaꝝ paruis

Viridaria quedaꝫ ex berba tantū. quedā ex arboribꝰ et quedaꝫ ex vtroqꝫ fieri pn̄t. Et q̄ de berbis ſolūmodo fiūt deſiderant terraꝫ macrā ⁊ ſolidā vt berbas ſubtiles ⁊ capillares creare poſſint que maxime viſum delectant Oportet igiť locū qui ad viridariū tale parať. primo bn̄ liberari ab berbis et radicibus adulterinis ⁊ magnis. qđ vix fieri poteſt niſi primū effoſſis radicibꝰ optime planeť locus. ⁊ vbiqꝫ fortiter infundať aqua feruētiſſima vt reliquie radicum ⁊ ſeminū in terra latentiū germīare nullatenꝰ valeāt. ⁊ deinde ceſpite macro ſubtilis graminis totꝰ locꝰ impleať. ⁊ ipſi ceſpites fortiſſime cōprimanť ligneis malleis ⁊ cōculcenť gramina pedibꝰ. donec vix de eis aliquid appareat. tūc eniꝫ paulatim erumpēt capillariter ⁊ ſupficiē ad modū panni viridis operient. Sit aūt locus viridarij q̄dratus tante mēſure ꝙ ſufficiat bis q̄ in eo ſtare debebunt In circuitu vō eius berbe aromatice omniū geneꝝ plātenť. vt ſunt ruta ſaluia baſilicon maiorana mēta et ſimiles. ⁊ ſimiliter oīs generis flores. ſicut viola lilium roſa gladiolꝰ ⁊ ſimilia. Inter q̄s berbas ⁊ ceſpitē planū ſit ceſpes eleuatior. q̄ſi ꝑ modū ſediliū aptatꝰ florens et amenus. In ceſpite etiā ꝯtra viā ſolis plātande ſūt

arbores aut vites ducēde. ex quaꝝ frōdib⁹ quaſi ꝓtect⁹ ceſpes vmbram habeat delectabilē ⁊ refrigerantē. In arborib⁹ aūt illis plus querit vmbra q̄ȝ fruct⁹. ⁊ ideo nō curatur de eoꝝ foſſura ⁊ fimatiōe que ceſpiti nocumentū afferret. Cauendū eſt aūt ī his ne ſint arbores nimis ſpiſſe aut plurime ſm numeꝝ. quoniā ablatio aure ſanitatē corrumpit. Et ideo viridariū liberū aerē deſiderat ⁊ ſuꝑflua vmbra infirmitates generat. Ampli⁹ nō ſint arbores male ſicut nux ⁊ quedā alie. ſed ſint dulces aromatice ī flore ⁊ iocūde in vmbra. ſicut ſunt vites ⁊ piri ⁊ mali ⁊ malapunica et lauri et cypreſſi et hmōi. Poſt ceſpitē ſit magna herbaꝝ medicinaliū ⁊ aromaticaꝝ diuerſitas. cū non tantūmodo delectēt ex odore ſm olfactuꝫ. ſed et flores diuerſitate reficiūt viſum in q̄bus ruta pluribus locis admiſceatur eo ꝙ pulcre eſt viriditatis. et ipa ſua amaritudine fugat extra viridariū aīalia venenoſa In medio aūt ceſpitis nihil ſit arboꝝ ſꝫ poti⁹ ipſa planicies libero gaudeat aere ⁊ ſincero. quia ⁊ ille aer ſalubrior eſt. ⁊ etiaꝫ araneaꝝ tele extēſe de ramo arboris ad ramū impedirēt ⁊ inficerēt vultus trāſeuntiuꝫ ſi arbores in medio viridarij ſiue ceſpitis plātate eſſent. Si autē poſſibile ſit fons puriſſimus deriuet in mediū. q̄a ipſius puritas multā affert iocunditatē. Ad aquilonē et etiā ad orientē viridariū ſit patuluꝫ ꝓpter illoꝝ ventoꝝ ſanitatē ⁊ puritatē. Ad oppoſitos aūt ventos. ſ. meridionalē ⁊ occidentalem ſit clauſum ꝓpter eoꝝ ventoꝝ turbulētiam impuritatē ⁊ infirmitatē. Quāuis ei aquilonaris impediat fruct⁹. miro tamen modo cōſeruat ſpiritus. et ſanitatē cuſtodit. delectatio eni querit in viridario et nō fructus.

De viridarijs mediocrib⁹ et mediocriū perſonaꝝ

Secundū facultates ⁊ dignitatē mediocriū pſonarum mēſuret ſpaciuꝫ terre viridario deputande. videlicet duo vel tria vel q̄tuor aut plura iugera ſiue bubulce. Cingatur foſſatis et ſepib⁹ ſpinaꝝ vel roſaꝝ. et deſuper fiat ſepis de malis punicis ī locis calidis. ⁊ in frigidis de mizolis ſeu prunis vel malis citonijs. Aret ⁊ erpexe vel ligonibus planet vndiq̄ȝ loc⁹. deīde funiculo vniuerſus ſignet locus vbi arbores ſunt plātāde. plantētur in eo acies piroꝝ et maloꝝ ⁊ palmaꝝ in locis calidis ⁊ citoniorū. Itē mororum ceraſoꝝ ⁊ prunoꝝ et ſimiliū arboꝝ nobilium ⁊ ficuū mizoloꝝ cicomoꝝ ⁊ ſimiliū. Vnū quodq̄ȝ videlicet gen⁹ in ſuo ordine ſiue acie. Diſtent aūt ordines ſiue acies. xx. pedib⁹ ad min⁹ vel. xl. aut plurib⁹ ꝓ domini volūtate. In acie diſtēt arbores ab īuicē magne. xx. pedib⁹. parue. x. Inter arbores ī aciebus plātari poterunt vites nobiles diuerſoꝝ geneꝝ que delectationē ⁊ vtilitatē afferēt. Ligonizent acies vt arbores ⁊ vites melius ꝓualeſcāt ⁊ vniuerſa ſpacia depututent pratis atq̄ȝ ſepe de ipſis adulterine ſiue magne euellant herbe. Secent his ī anno prata viridarij vt pulcriora remaneant Plantent ⁊ forment arbores vt ſupra in libro quinto dictū eſt ꝑ ordinē de vnoq̄ȝ genere. Itē fiat in eo pergularia in cōuenientiori pte ad modū domus vel papilionis formata

De viridarijs regū et alioꝝ illuſtrium et diuitū dominoꝝ

Quoniam tales ꝑſone ꝓpter eaꝝ diuitias ⁊ potentiā poſſunt ī huiuſmodi mūdanis reb⁹ integre ſue ſatiſfacere volūtati nec deeſt eis pleruq̄ȝ niſi induſtria ordinādi. Sciāt ꝙ viridariū multā delectationē habēs hoc modo facere pñt. Eligāt igit locum planū nō paludoſum neq̄ȝ impeditū ab inſufflatione bonoꝝ ventoꝝ in q̄ ſit fluens fons ꝑ loca. Sit aūt loc⁹. xx. iugeꝝ aut pluriuꝫ ꝓ domini volūtate. Cingat muris cōuenienter altis. plantet ī eo ex pte ſeptentrionis nemus arboꝝ diuerſaꝝ in quo fugiant et lateāt aīalia ſiluestria in viridario poſita. Ex parte vō meridiei fiat palacium

ſpecioſum in quo rex vel regina moretur cum voluerint graues cogitatiões fugere animãq3 gaudijs ⁊ ſolatijs renouare ab hac eni parte faciet eſtiuo tpe vmbrã viridario ⁊ ipſi⁹ feneſtre ad viridarium habebunt tempatū aſpectū nō feruore ſolis infectum. in eo fiat in aliqua pte viridarium vel viridaria ſupradicta. Fiat etiã in eodē piſcaria in qua diuerſa genera piſciū nutriant. lepores cerui capreoli cuniculi ⁊ ſimilia aĩalia nō rapacia ponant in eo Supra quaſdã arbuſtulas ꝓpe palacium poſitaſ fiat ſicut dom⁹ quedã tectū ⁊ parietes habens de filo rameo ſpiſſe reticulato in qua ponant faſiani pertices philomene meruli cardilini faynelli ⁊ omnia genera auicularum canentiū. Sint aūt acies arborū viridarij a palacio ad nemus nō ex tranſuerſo vt facili⁹ de palacio videantur quecūq3 agunt animalia q̄ in viridario poſita ſunt Fiat etiã in dicto viridario palaciū cū caminatis ⁊ cameris de ſolis arborib⁹ i quo poſſint rex et regina cum baronib⁹ vel dominabus eſſe tpe nō pluuioſo. Huiuſmodi autē palaciū fieri cōmode poterit tali modo menſurent ⁊ ſignent ſpacia vniuerſa caminate ⁊ camerarū ⁊ in locis parietū plantent arbores fructifere ſi placet que facile creſcant vt ſunt ceraſa ⁊ mali. Vel qḋ meli⁹ eſt plantent ibi ſalices vel bedelli vl' vlmi ⁊ tã inſitionib⁹ q̄3 palis ⁊ ꝑticis ⁊ vinculis ꝑ plures annos eorū ꝓcuret augmentum intantū ꝙ parietes ⁊ tectū forment ex eis. Velocius vō ⁊ facili⁹ poterit palatiū ſiue domus ꝑdicta fieri de lignamĩe ſicco. ⁊ vndiq3 circa ipſum plantari vites et vniuerſum edificiū opiri. Poterūt etiã i ipſo viridario fieri tentoria magna de lignamine ſicco vl' arboribus viridib⁹ ⁊ vitib⁹ operiri. Amplius multã afferet delectationē: ſi in viridario fient inſitiones mirabiles ⁊ diuerſe in eiſdē arborib⁹ quas diligens viridarij cultor facile ſcire poterit ex his que infra in eodē libro dicent. Preterea ſcire oportet ꝙ omnia genera arborū ⁊ herbarū in tali viridario ſunt poneda vnūquodq3 ſeparatū ab alio ⁊ diſtinctū ne aliquē inueniantur habere defectū. In tali itaq3 viridario nō ſemꝑ delectet rex ſed aliqñ cum ſerijs neceſſarijſq3 ſatiſfecerit reb⁹ renouet i eo glorificans deū excelſū qui bonarū omnium delectationū auctor ꝑncipiū eſt ⁊ cauſa. Nam vt egregie ſcripſit Tulli⁹ non ad ludum ⁊ iocū nati ſum⁹ ſed ad ſeueritatē poti⁹ et quedã officia grauiora. Illo tamē vti q̄ñq3 licet cum ſerijs neceſſarijſq3 ſatiſfecerimus rebus

De his que ad delectationē fieri poſſunt in munitionib⁹ curiarū et viridariorum

Circa tumbas et curias ſiue circa viridaria ꝯgrue fieri poſſunt munitiones ex arboribus viridib⁹ ſimiles munitionibus murorū ſeu palanchati ſtictate vel ſtertate cū turribus ſiue bitifredis hoc modo in ſummitate riparū cingentiū locū liberatarū optime ab omnib⁹ ſpinis ⁊ arborib⁹ vetuſtis ꝓfunde plantent ſalices vel populi ſi ſolū competat eis vel vlmi ſi diligãt talē terrã ſpiſſe ꝑ vnū pedē vel minus et linea recta ducta. he optime ligonibus ⁊ ſtercore ꝓcurentur. ⁊ cum optime cōualuerint incidãt iuxta terrã. et ſequenti anno ſurculorū ꝑles ꝑ loca linee quaternis digitis inſpiſſentur ⁊ cum palis perticis et vinculis ſurſū ducantur directe donec augmentū octo vl' decem pedum ſuſceperint. In ea altitudine cum aliqualiter ingroſſate fuerint incidantur. Infra loca vero munitionis ꝑ q̄nq3 pedes vel circa ſimiles plante tempe priorum ponãtur decē pedibus eque diſtantes. que cum in ꝑdicta fuerint altitudine incidantur ⁊ cū auxilio perticarū verſus proximas ⁊ verſus exteriores plicent plantas et exteriores ſimiliter verſus eas. et ſic totiens quolibet anno fiat donec quaſi cratis quedã fortis effecta ſit ſupra quam poſſint homines ſecure morari. Deinde ꝑs exterior dimittat augeri ad modū muri ſuꝑ curſorīu poſiti que in altitudine ꝯgrua qlibet

anno incidi cum forma merloꝝ ſuper muris poſitoꝝ poterit ⁊ tali modo teneri. Circa taleꝫ munitionē in angulis ⁊ alibi ſi placuerit poterūt quattuor arbores plantari et ſurſum directe cōduci ⁊ ſingulis decem pedibus incidi. ⁊ verſus ſeipſas plicari cū auxilio perticarū ⁊ velut ſolaria ex eiſdem fieri. ⁊ iterū in altum extolli ⁊ eodē modo formari. ⁊ tandē deſup plicari ad moduꝫ tecti domoꝝ vel cū merlis formari. Supra ianuam vero optime ſtabit domus ⁊ añ ipſam ſolariū arboruꝫ p̄dictarum. In curijs etiam ſiue viridarijs poteſt fieri dom⁹ cuꝫ columnis viridib⁹ ipſis iam groſſis optime tranſplātatis. et trabibus ſupra ipſas affixis ⁊ tecto cannaꝝ vel palearū opertis. dum aliquis tamē ramus ex ſingulis colūnis emineat ſupra tectū qui ipſam columnaꝫ ſemper ab ariditate tuebitur et domū ipſaꝫ mirabilit̄ ab eſtiuo feruore defendet

De his que in campeſtrib⁹ agris fieri ad delectationē poſſunt

In agris plurimū delectat pulcer ipſoꝝ ſitus. Amplius ꝙ nō ſint plures deformes agelli ſed magna quātitas in vnū ſine īteruallo redacta directos habens confines ⁊ ideo ꝓcurare debet diligens paterfamilias ꝓpe ſuos agros potius q̄ꝫ alibi emere. et ī alijs ꝑtibus agellos vendere ⁊ cuꝫ vicinis ꝑmutare ꝑtes ſuꝑfluas ⁊ tortuoſas agroꝝ ⁊ ſuū agrum cū vicino rectificare ⁊ omneꝫ locum foſſatis ⁊ ſepib⁹ ſpinoꝝ viridiū cuꝫ arboribus viridib⁹ conuenietib⁹ ꝑmixtiꝫ eque diſtantib⁹ cingere atqꝫ foſſata parua ſcolatoria que in planis neceſſaria ſunt intrinſeca recta formare quantū poſſibile ē. ſeruata ſemꝑ vtilitate agroꝝ. delectationeꝫ enī vtilitas p̄cedere debet in agris licet ī viridarijs oppoſitū ſit ſeruanduꝫ. et ideo quecunqꝫ in eis maiorē frugū pollicētur vbertatem ſunt meliora ⁊ magis eligēda. Amplius ꝓcuretur ꝑ poſſe ꝙ ꝑ agros aquarū riui decurrāt. quib⁹ poſſint cū op⁹ fuerit irrigari ⁊ ab eis cum neceſſariū ſit auerti. Per ſpacioſos agros formen̄t etiam itinera congrua quib⁹ paterfamilias eques et pedes ⁊ coloni cū plauſtris aut bobus cōmode accedere poſſint ad omēs ꝑtes agrorum. hec enī omnia plurimū cuꝫ vtilitate delectant

De his que circa vites et fruct⁹ ipſaꝝ delectationē p̄bent

Plurimū delectat habere pulcra vineta in planis ſiue paruis montibus orienti oppoſita diuerſoꝝ generū vuas ferentia. ⁊ ideo diligenter ꝓcuret domin⁹ ea in congruo ſitu plantare. ⁊ in locis pinguib⁹ in arborib⁹ et pergularijs ea formare. In exilibus vero iuxta ſolū in directis aciebus diſponere atqꝫ plurimū bonoꝝ generū vuas in his conſerere. Inſitiones qꝫ mirabiles in eiſdē experiri que ab antiquis ſapiētibus ⁊ precipue a Palladio poſſe fieri p̄dicant̄. Quaꝝ vn⁹ modus eſt ꝙ plantet̄ vitis iuxta ceraſū vel aliam arborē. ⁊ cū optime cōprehenderit ⁊ ꝯualuerit ꝑforet̄ arbor acuto terebro ⁊ per foramen vitis ducat̄ ⁊ ceraſuꝫ luto ab vtraqꝫ parte obturet̄ firmiter ne ſol aut pluuia vel ventus conſolidationeꝫ impediat. Deinde cū lignū vitis optime cum ligno arboris vnitū fuerit iuxta corticē arboris īcidatur vitis vt deinceps ſucco arboris nutriatur. ſic enī vua fertur tēpe fructuuꝫ arboris maturari. Eſt quidā modus faciendi vitem ⁊ vuā tyriacā aut muſcatā vel gariofilatam vel laxatiuā vel alteri⁹ qualitatis. Qui ſic fit. Sarmentū quod eſt pangēdū in vna ꝑte ſcindat̄ et ſublata medulla loco eius tyriaca vl' muſcus puluis gariofiloꝝ vel ſcamonee vel alteri⁹ rei ponat̄ et terre mandet̄ vinculo diligēter aſtrictuꝫ. quo facto vua que naſcet̄ virtutē eius quod in vite poſitū eſt tenebit. Sane ſi ſarmentuꝫ de hac vite ſumatur ⁊ plantet̄ materni medicaminis potentiā nō tenebit. oportebit autem tyriace vel alteri⁹ rei aſſidua infuſione ſeneſcētis ſucci vim reiterare. Sꝫ ⁊ hoc idem fieri breuius puto poſſibile ſi in initio ma-

turitatis vuaꝝ ſcindatur ſarmentū vue pē
dentis ⁊ medicamine immiſſo liget. Eſt q̄
dam pulcra ſpecies vue que granis interi
oribus caret que grecis auctoribꝰ recitan
te Palladio ſic fit. Sarmentū qđ obruen
dum eſt quantū latebit in terra tantū ſcin
dere debemus vt omni medulla ſubtracta
ac diligēter exſculpta mēbra iteꝝ diuiſe p̄
tis adunare ⁊ vinculo diuiſa cōſtringere et
deponere. Vinculū aūt de papiro aſſerūt
faciendū. ⁊ ſic in humida eſt terra ponen
dum. Diligentiꝰ quidē ſarmentū reuinctū
quantuꝫ inciſum aut exciſum inter ſquille
bulbū demergant. cuiꝰ bñficio aſſerunt ſa
ta omnia cōprehendere poſſe facilꝰ. Alij tpe
quo vites putāt ſarmentū frugiferꝝ puta
te vitis in ipſa vite quā poſſunt de alto ſub
lata medulla excauāt non diuiſim. ⁊ cala
mo affixo alligāt ne poſſit inuerti. tunc co
pon tenaicon qđ greci ſic appellant in exca
uata pte ſuffundunt. ex aqua priꝰ ad ſape
pinguedinē reſolutū ⁊ hoc tranſactis octe
nis diebus ſemp renouāt donec germina
nouella pcedāt. Ut vitis botriones ferat
albos ⁊ nigros ſic fieri greci iuſſerunt. Si
vicine ſunt vites nigra ⁊ alba putentur ſar
menta vtriuſqꝫ ſic diuiſa inter ſe coniunge
vt medios vtriuſqꝫ oculos equādo poſſis
reddere vnitati. tūc papiro ſtricto ligabis ⁊
molli atqꝫ humida terra linire curabis. ⁊ i
teriectis trinis diebꝰ adaquare donec ger
men noue frondis erūpat hinc exemplo tē
pore poteris genꝰ efficere p plura ſarmēta
Quidaꝫ expertus mihi aſſeruit ſe inſeruiſſe
ſurculū album ⁊ nigrū in vna vite cōtinu
atis ſummitatibꝰ gemmaꝝ corticula tamē
gemmarū de medio ſublata ⁊ optime com
prehendiſſe. Vel poteſt hoc fieri exceptis du
obus ſurculis ⁊ diuerſis ⁊ iunctis oculꝰ di
uiſis ſimul ⁊ optime ligatis tanqꝫ ſit vnus
ſurculꝰ. vel duabꝰ gēmis diuiſis ⁊ iunctis
cum modica q̄ntitate ligni ⁊ in loco gēme
inſertis. Plurimū etiā delectat habere vi
neam diuerſoꝝ geneꝝ coloꝝ et ſapoꝝ. et iō
diligens paterfamilias tēpeſtiue quaſdaꝫ
colligat vuas vt vinū habeat acerbū. quaſ
dam bene maturas vt potens. quaſdaꝫ ni
mium maturas vt dulce. Faciat etiā vina
diuerſoꝝ coloꝝ cū rebus colorātibus et ſa
porem non corrūpentibus. faciat etiā ea di
uerſoꝝ ſapoꝝ cū rebus odoriferis ⁊ ſapo
rem nouū retribuētibꝰ. in q̄bus delectetur
odor ⁊ guſtꝰ que in aliq̄ pte mixtim in cal
dario ad ignem mittant. ⁊ dimittāt donec
optime vinū illo ſapore vel odore infectuꝫ
fuerit. et tunc in vas in quo ſit ſimile vinuꝫ
vel alteriꝰ generis immittat ⁊ ſeruet vſui
mox futurū. Bonū eſt etiā habere medici
nalia vina q̄bus vtat cuiꝰ corpꝰ ad aliquā
egritudinē facile ſit declinās. hoc quidē fi
et cum medicine ſimplices vel cōpoſite cō
tra illā egritudineꝫ habētes virtutē p̄dicto
modo miſcebunt vino. Procuret etiaꝫ ſp
habere in domo agreſtū ⁊ ſapā vuas paſ
ſas acetū et ſimilia que facias ſm modos
ſupra in libro q̄rto notatos. Multū enim
delectat animū tā pro ſe q̄ꝫ p amicis q̄ appe
tit facile inuenire. Si botrio poſtq̄ꝫ deflo
ruit mittat in vaſculū terreū vel vitreū par
uum tamē. ex toto botrione dicit fieri vnū
granum.

De his que circa arbores dele
ctationem augent

Ex hiſ que patrem
familias delectāt eſt habere in lo
cis ſuis copiā bonaꝝ arboꝝ ⁊ ge
nerū diuerſoꝝ. Et ideo pcurare debet vbi
cunqꝫ inuenit arbores nobiles afferentes
fructus. inde ad loca ſua trāſferre ⁊ planta
re ſiue inſerere de eiſdē et nō inordinate vt
fere omnes faciunt: eas diſponat. ſed in cō
gruis ordinibꝰ videlicet magnaꝝ arboꝝ
genera rara vt in ramis dilatari poſſint. et
ſupfluis vmbris nō cōſumāt fertilitatem
agroꝝ. Eas vero q̄ parue ſua natura pue
niunt ſpiſſiores ponere poteſt ⁊ vnūq̄dqꝫ
genus formare ſm naturā ipſiꝰ. Amplius
maiores a ptibꝰ ſeptētrionis ⁊ occidentis
ponere debet. Minores vō ab oriēte ⁊ me
ridie. hoc enī modo frumēta que patētu le
tant cāpo minorē ſentiēt leſionē. Preterea

inſitiones faciat mirabiles ⁊ diuerſas ī eo
dem vel diuerſis truncis que valde ammi
rabiles ſe oñdunt his qui experimento in
talibus probant. Nā infinitoꝝ piroꝝ ⁊ ma
lorum genera ⁊ cicomoꝝ ⁊ neſpili ⁊ ſorba-
rum ⁊ ſimiliū in eodē trunco inſeri poſſūt
Inſeritur etiā malus in ſalice ⁊ populo. et
vitis ī vlmo ⁊ moro. Itē ſi ꝑſicus inſerat̄
in ſpinam faginā ꝓueniunt eſcula maiora
⁊ meliora alijs. Et ſi amigdalus ⁊ ꝑſicus
coniunctis oculis inſerant̄ in pruno erunt
eorum poma carnē perſicoꝝ habentia ⁊ ip
ſorum oſſa imitabunt̄ amigdaloꝝ naturā
Morus etiā inſeri poteſt in vlmo ſed ma
gne parturit infelicitatis augmēta. Aſſerit
marcialis candida grana in malis punicis
fieri ſi argille ⁊ crete quartā ꝑtem gypſi mi
ſceas ⁊ toto triennio hoc genus terre radi
cibus eius adiungas. Idē dicit mire ma-
gnitudinis eius poma fieri ſi olla fictil' ob
ruatur circa arborē punici ⁊ in ea ramꝰ cū
flore claudatur ne reſiliat ligatus ad palū
tunc cooperta olla cōtra aque muniat̄ in-
curſus autumno patefacta ſue magnitu-
dinis exhibebit poma ſed etiam de menſe
maij ⁊ iunij poſſe fieri cōmodius affirma-
tur. Varro autē aliter ſpecificat modū di-
cens. Si mala punica immatura cū here-
ant in ſua virga demerſeris in ollā ſine fun
do. eaq; ſic obieceris in terram ⁊ operueris
circa ramū ne extrinſecus ſpūs afflet ea nō
modo integra eximi ſed etiā maiora q̄ȝ in
arbore vnq̄ȝ pepēderūt. Ut varios fructꝰ
vna ficus exhibeat. ramos duos nigre ⁊ al
be ita inter ſe vinculo ſtringe et torq̄ vt ger
mina miſcere cogant̄ ſic obruti ⁊ ſtercorati
⁊ humoribꝰ vniti vbi ꝓdire ceperint germi
nantes oculos aliqua ſibi annexione con-
glutina. tunc germen adunatū ꝑturiet du
os colores quos vnitate diuidat ⁊ diuiſio
ne coniungat. Roſas nondū patefactas h̄
modo ſeruabis. In canna viridi ſtante ſciſ
ſa recludas ita vt patiaris coire ſciſſuram
⁊ eo tp̄e cannā recidas quo roſas virides
habere volueris. Aliqui vero olla rudi cō
ditas ac bene munitas ſub diuo obruunt
⁊ reſeruant Ceraſa vt ſine oſſibus naſcant̄
ſic aſſerit marcialis fiendū. Arborē tenuē
ad duos pedes recides ⁊ eā ſic tenerā exi-
ſtentē vſq; ad radicē findes. Medullā par
tis vtriuſq; abradere ferro curabis et ſtatī
vtraſq; ꝑtes vinculo ſtringes ⁊ oblinis fi-
mo ſummā ꝑtem ⁊ laterū diuiſuras. et pꝰ
annū ſolidat̄ dicta cicatrix. hāc arborē ſur
culis q̄ adhuc fructū nō attulerint inſeres.
⁊ ex his ſine oſſibus poma naſcent̄. Si ra-
mus ꝑuꝰ ceraſi ſcindat̄ ⁊ loco medulle po-
natur ſcamonea. fructꝰ illiꝰ rami eo anno
laxandi virtutē acquiret. Et ſi muſcus po-
natur ibidē eius acquiret odorem. et ſic de
alijs rebꝰ ⁊ fructibꝰ. Et ſi azurrū ponatur
ibidē vel alius color illius colorē acquiret.
Affirmantibꝰ grecis perſicꝰ ſcripta naſcet̄
ſi oſſa eius obruas. ⁊ poſt ſeptē dies vbi pa
tefieri ceperint apertis his nucleos tollas
et his cynabori quod libet inſcribas mox
ligatos ſimul cum ſuis oſſibꝰ obruas dili
gentius adherētes. Sine oſſibus perſica fi
unt ſi perſicus ⁊ ſalix ꝓpe plantent̄. deinde
inclinata ſalice ad modum arcus perforet̄
in medio ⁊ ꝑ foramen ꝑſici planta ponat̄ ⁊
cera vel luto ꝑfecte obturet̄ foramen. Et vſ
q; ſupra ipſum terra cumulet̄ et cū anno
vel biennio trāſacto perſici et ſalicis lignū
vnitū fuerit ſub arcu ſalicis ꝑſicꝰ incidat̄.
vt ex ſolo ſalicis humore alatur

De delectationibꝰ ortorū et her barum

Q

Uoniam multū delectat ortū bene diſpoſitū ⁊ indu-
ſtria ſufficiēti cultū habere. Ideo
paterfamilias diligenter ꝓcuret habere or
tum in ſolo pingui ⁊ ſoluto cui fons vel ri-
uus ſi fieri poteſt ꝑ ſpacia diſcreta diffluat
vt poſſit inde irrigari tēꝑe magni eſtꝰ. Ibi
omnia genera herbaꝝ bonaꝝ tā comeſtibi
lium q̄ȝ medicinaliū nutriat vnūquodq;
ſm̄ ꝙ requirit natura eius in areis rectis. ⁊
cum extenſo fune ⁊ latitudinis modo for-
matis equaliter ꝓut in libro ſexto plene tra
ditum eſt. Fimū in eo ſemꝑ habeat abun-

danter ne propter macredinẽ tedio conſpicientem afficiat. Et vt plenius delectet̃ res inuſitatas operet̃ in eo. Poſſunt enĩ in eiſ quedã naturalia fieri que quibuſdã miraculoſa vident̃. Nam ſi caprini ſtercoris bacam ſubtiliter ſubula excauaueris ⁊ ĩ ea ſemen lactuce naſturcij eruce radicis immiſeris ⁊ tunc inuolutã fimo bacam terre optime culte breui ſcrobe dimerſeris. rafanuſ vertitur in radicẽ ſemina cetera in ſummo lactuca pariter emergente pſiliunt. ſinglorum ſapore ſeruato. Si plura ſemina porrorum. id eſt. plures porrinas in vnum ligatas depoſueris grandis ex omnibꝰ naſcetur porrus. Itẽ ſi capiti eius ſemen ĩmittas ſine ferro ⁊ pangas multuʒ increſcere fertur. vel plura ſemina in vnũ ſtrictum foramen poſita omniũ pullulatio in vnum grande porrum cõcreſcet. Si aquã in patenti vaſculo ſub cucumere vł citrullo aut cucurbita ponas duobꝰ palmis inferioreʒ tales fient. Aliqui florẽ cucumeris cum viticule ſue capite abſciſo. intelligit Albertꝰ canne inſerunt cui prius omnes nodos perforauerant. ibi cucumer naſcet̃ nimia longitudine tenſuſ. Oleũ ſic metuit vt ſi iuxta poſueris velut arcus plicetur. quotiẽs tonat velut timore ductus conuertit̃. Si eiꝰ florẽ ſicuti ĩ vite ſua eſt in forma fictili clauſeris ac ligaueris qualis vultus formã vel hominis vel animalis habuerit taleʒ cucumeris figuram preſtabit. Hec omĩa Gargilius marcialis aſſeruit. Rem miram de ozimo Marcialis affirmat ꝙ modo purpureos. modo albos flores. modo roſeos. et ſi ex eo ſemine frequenter ſeratur modo in ſerpillum et modo in zinziberũ mutetur. Hermes autem dicit ꝙ cucurbita in cineribus oſſium humanoruʒ plantata ⁊ oleo rigata nono die habet fructũ. Et quod mirabile eſt ſemina que in vaſe cucurbite ſũt in ſublimi nata faciunt cucurbitas longaſ ⁊ exiles. que autẽ in medio eius naſcuntur faciunt groſſaſ. Et que in ꝓfundo iacent faciunt latas

Incipit liber nonus De omnibus animalibus que nutriuntur ĩ rure

IN ſuperioribus libris dictũ eſt ꝺ cultu agroꝝ vinearũ arboꝝ ortoꝝ pratoꝝ ⁊ nemorũ et ꝺ omni vtilitate eiꝰ. et etiã de hiis q̃ ad delectationem ſpectãt tã in viridariis q̃ʒ in mirabilibus ex herbis ⁊ arboribꝰ artificioſe agẽdis. In hoc aũt nono libro dicet̃ de aĩalibꝰ que ꝓpter vtilitatẽ et delectationẽ nutriũt̃ in rure. Verũ ne antiq̃tas ignoret̃. ſciendũ eſt vt ait Varro egregius ꝑhus ꝙ primis tꝑibus fuerunt animalia ⁊ homines ſemper q̃ naturaliter viuebãt ex his rebꝰ quaſ inculta terra ferebat. Ex hac vita in ſecundam deſcenderunt agriculturã videlicet ⁊ paſtoriciã. Et ꝓpter vtilitatẽ ceperũt colere agros ⁊ fructꝰ ꝑcipere. plãtare arbores vtiles ⁊ colligere fructꝰ. Item deꝑhendere aĩmalia ꝯcludere ⁊ mãſuefacere ipa. et primo ceperũt oues ꝓpter vtilitatẽ ⁊ facilitatem. He nãqʒ maxime natura quiete ſunt ⁊ ad vitã hominũ aptiſſime. Ad cibũ enim lac et caſeus competũt. Ad veſtitũ vo pelles et lana. Deinde autẽ ceperunt ⁊ domeſticauerũt animalia cetera q̃ humano generi vtilia eſſe ꝑpenderũt. Et adhuc ex omnibus generibꝰ domeſticatis multa ſilueſtria eſſe affirmant̃ in locis diuerſis. Nã in frigia multi dicunt̃ eſſe ouiũ feraꝝ greges. in ſamotrace capre. In italia multas eſſe ſues feras nemini eſt ignotũ. In dardania media et tracia multi boues feri. Aſini feri in frigia et caonia. Equi feri in hiſpania citeriore. Dicã itaqʒ de animalibꝰ nutriẽdis que ſcire potui tã ex doctrina prudentium antiquoꝝ q̃ʒ expientia modernoꝝ. Et q̃a ñ omnes ꝑ omĩa ſʒ certi ꝑ certa peritiores vł minus periti inueniunt̃. ſupplementũ huiꝰ opis relinquo viris marie expertis in talibꝰ. Nã vt ait philoſophꝰ. Expientia facit artẽ ⁊ plenius ea cui naturalis ratõ eſt annexa

Verũ quia inter cetera animalia equꝰ cen
ſetur nobilioꝛ et magis ceteris neceſſarius
tam regibꝰ ⁊ alijs ꝑncipibus tꝑe belloꝛũ ⁊
pacis q̄ȝ ꝑlatis eccłiaꝝ ⁊ ꝑ conſequens ce
teris dicā primo de ipſis pleniꝰ. de ceteris
ſub compēdio q̄bus multa de genere eq̄ꝛũ
dicta poterunt adaptari ꝓpter affinitatem
nature ipſoꝝ

De etate equoꝝ et equaꝝ

O Reges equoꝛuȝ
⁊ equarũ q̄ habere voluerit ꝑmũ
vt ait varro ſpectare opoꝛtet eta
tem. Videat ne ſint minoꝛes triũ annoꝛuȝ
maioꝛes decē annoꝝ. Etas cognoſcit̄ eq̄ꝛũ
⁊ fere omniũ que vngulas indiuiſas hn̄t ⁊
etiam coꝛnuta ſunt vt idem ait. ⁊ ſimiliter
Palladiꝰ ꝙ equꝰ in .xxx. menſibus pꝛimũ
dentes medios dicit̄ amittere duos ſuꝑio
res ⁊ totidē inferioꝛes. Incipiētes quartũ
agere annũ eijciunt totidē ꝓximos. ⁊ ꝑmiſ
eiectis totidē renaſcunt̄. Quinto anno in
cipiente amittũt ſilr̄ quattuoꝛ .ſ. duos ſupe
rioꝛes ⁊ duos inferioꝛes ꝑdictis ꝓximos.
qui renaſcētes ſexto anno impleri incipiũt
Septimo habere oēs ſolēt renatos ⁊ com
pletos. Cũ autē ſunt maioꝛes cuius etatis
ſint intelligi negāt poſſe ꝑterq̄ȝ cũ dentes
ſint facti brochi. id ē. plicati. ⁊ ſupercilia ca
na ⁊ ſub eis lacus .i. ꝯcauitas. qđ cũ apparu
erit dicit̄ habere .xvj. annos. Vir autē pru
dens ⁊ expertus noſtris tꝑibꝰ ait ꝙ equꝰ ha
bet .xij. dentes .ſ. ſex ſuꝑioꝛes et ſex inferioꝛeſ
qui oēs ſunt anterioꝛes cũ q̄bus cognoſcũ
tur etates ⁊ tꝑa equoꝝ. Deinde habēt ſca
lones ⁊ poſt illos habent molares. Et po
teſt eſſe ꝙ quidā equi plures habēt et tunc
dentes ſunt dupli. Et poteſt eſſe ꝙ equꝰ eij
ciat ex his aliquos et ampliꝰ nō renaſcan
tur. ⁊ non nocet equo niſi ad paſcendum.
quoniā ipſi ꝑ dentes anterioꝛes paſcũtur.
⁊ ideo erit minoꝛis ꝑcij. et maſticare equo
rum eſt ꝑ dētes molares. Dentes aũt ꝑmi
quos ipi mutāt ſunt duo inferioꝛes ⁊ duo
ſuperioꝛes qui vocātur pꝛimus moꝛſus. ⁊
tunc vocatur pullus pꝛimi moꝛſus. quod
quidē fieri dicit ſecundo anno. Et poſtea
mutat alios quattuoꝛ dentes ꝓximos ſcȝ
duos ſuperioꝛes et duos inferioꝛes q̄ vo
cantur medij ⁊ ſecũdus moꝛſus. ⁊ tunc vo
catur pullus ſecundi moꝛſus. Deinde mu
tat alios quattuoꝛ ſcȝ duos ſuꝑioꝛes ⁊ du
os inferioꝛes qui vocātur quadrati et ter
tius moꝛſus. et tunc vocat̄ equus et habet
tres annos. Et quando pullus naſcit̄ cuȝ
ranchis naſcitur. et poſtea naſcũtur ſcalo
nes. Et quandoq̄ȝ illi ſcalones naſcuntur
nimiſ longi adeo ꝙ equũ impediũt anno
nam molere ⁊ impinguari. pꝛopter quod
mariſchalchi ſcalones reſecant. Et quādo
pullus factꝰ eſt equus dentes eiꝰ fiunt ra
rioꝛeſ. ⁊ capita dentiũ fiunt nigra ⁊ elongā
tur ⁊ ꝑ aliquos annos ſtabũt caui Et cum
incipit ſeneſcere coloꝛ dentiũ reuertitur ad
albedinē ⁊ tranſit ad coloꝛeȝ mellis et poſt
hoc fiunt albi vt coloꝛ pulueris ⁊ fiunt lon
gioꝛes. Sed ipſa dentiuȝ longitudo eſt ali
quando ꝑ naturā abſq̄ȝ ſenectute ꝓpt̄ quā
cauſam reſecant̄ ſenibꝰ dentes vt iuuenes
eſſe credantur

De foꝛma bonarum equarum et admiſſuris qualiter teneri ⁊ admitti debent

F Oꝛmā eſſe opoꝛ
tet vt ait Varro magnitudie me
dia q2 nec vallas nec minutas de
cet eſſe equas clunibus ac ventribꝰ latis.
Equos quos pꝛopter admiſſurā velis ha
bere legere opoꝛtet amplo coꝛꝑe foꝛmoſoſ
nulla parte coꝛpoꝛis incongruoſ. Equinũ
pecus paſcendum in pꝛatis potiſſimũ her
ba. in ſtabulis ac pꝛeſepibꝰ arido feno. Cũ
pepererint oꝛdeo adiecto bis in die aqua
data. Hoꝛum feture initium admiſſionis
facere opoꝛtet ab equinoctio verno ad ſol
ſticium vt partus idoneo tempoꝛe fiat ſci
licet multarum herbaruȝ vt mater habeat
abundantiam lactis. Ex hoc eni coꝛpus et
membꝛa pulli grandioꝛa fiēt. duodecimo
enim mēſe die decimo naſcuntur vt noſci
tur. Que poſt ipſum tꝑs naſcunt̄ inutilia

exiſtunt. Admittere opoꝛtet cum tempus
anni aduenerit bis in die ſcꝫ mane ⁊ veſpe
re ſed alternis diebus equa alligata celeri-
us admittūtur ne equi fruſtra cupiditate
impulſi ſemē eiiciant. Quoad ſatis ſit ad-
mitti ipſe ſignificant ꝙ ſe defendant. Si fa
ſtidium ſaliendi eſt ſquille mediū ꝯterunt
cum aqua ad mellis ſpiſſitudinē. et natu-
ram eque cū ea re tangunt. ⁊ poſtea cū ea-
dem nares equi. Sciendū etiā ꝙ equus de
bet gigni a ſcallione quē guaragnuꝫ voca-
mus vulgariter diligenter cuſtodito parū
vel nihil equitato ⁊ cū minoꝛi laboꝛe qꝫ po
terit. quia quāto magis cōcupiuerit equā
tanto plus ⁊ completiꝰ ſperma emittet. et
maioꝛ in ventre matris gignetur pullus.
Amplius mater cū fuerit pregnans nō ni
mis pinguis nec nimis macra exiſtat. ſed
medium teneat quia ex nimia pinguedine
intrinſeca locus pulli artatur vt coꝛpus et
membꝛa eius ſufficiēter dilatari non poſ-
ſint. Nimis macra autē non poteſt ſuffici
ens nutrimentū filio miniſtrare. quapꝑter
macilentus ⁊ debilis naſcitur. Iterū vt ait
Palladius equa pregnās non vrgeatᷣ nec
famem frigusqꝫ toleret nec inter ſe locis cō
pꝛimantur anguſtis. Itē equas generoſas
⁊ q̄ maſculos nutriunt alternis annis ſub-
mittere debemus. vt pullis copiā puri la-
ctis infundant. Cetere paſſim replēde ſunt
Item dicit ꝙ admiſſarius quinqꝫ annoꝛū
ad minus eſſe debet ſed femina recte bima
concipiet que ſi decenniū excedat iners ex
ea naſcetur ſoboles. Iterū ſcribit Varro ꝙ
equas p̄gnantes cauere opoꝛꝫ ne laboꝛēt
pluſculum. neqꝫ frigidis ſint locis eo ꝙ al-
goꝛ maxime pregnātibus obeſt. ideoqꝫ in
ſtabulis humū ab humoꝛe ꝓhiberi opoꝛꝫ
Clauſaqꝫ habeant hoſtia ac feneſtras. ⁊ in
pꝛeſepibus inter ſingulas ponātur longa
rii. id eſt. longa ligna. que eas diſcernant
ne inter ſe pugnare poſſint. Item dicit. pꝛe-
gnantem neqꝫ implere cibo neqꝫ eſurire
opoꝛtet

De natiuitate equi et qualiter teneri et admitti debet

Cum pullꝰ naſcatur vtile eſt ꝙ naſcatᷣ in loco petro
ſo ⁊ montuoſo eo ꝙ ex loco petro
ſo ⁊ duro fiāt vngule dnrioꝛes. Ex loco mō-
tuoſo fiunt crura melioꝛa ꝓpter exercitiuꝫ
eundi ſuperius ⁊ deoꝛſum. Natus pullus
ꝑ bona paſcua matrē ſequatur duobꝰ an
nis non ampliꝰ eo ꝙ tunc naturaliter inci-
pit ſe habere ad coitū. Et volens matrē vel
aliam equā aſcendere ⁊ aſcendens deterio
raretur ⁊ de facili poſſet in aliqua pte ledi.
Verum ſi ſine matre ac ceteris equabꝰ ſta
re vſqꝫ ad trienniū poſſet in paſcuis pluri
mū ſibi conferret ad cruriū ⁊ totius perſo-
ne ſalutē. Quinqꝫ menſiū pullis factis cū
reuertuntur ad ſtabulū dandā farinaꝫ oꝛ-
deaceam molliuā cū furfuribꝰ. et ſi quid ali
ud terra natū libēter edent. vt ait Varro.
Anniculis iā factis dandū oꝛdeū et furfu-
res donec erūt lactantes. nec priꝰ biennio
ſunt remouendi a lacte donecqꝫ ſtant cum
matribꝰ interdū tangendi ſunt manibꝰ ne
cū ſeiuncti erūt terreantᷣ. Eadēqꝫ cauſa ibi
frenos ſuſpendendos dicit vt conſueſcant
hominum videre facies ⁊ frenoꝛū audire
ſtrepitus

De captione et domatione equi

Cum pullꝰ eſt duoꝛū annoꝛū laqueari debet ſua vice
cū laqueo groſſo ⁊ forti ꝺ lana cō
poſito eo ꝙ lana ꝓpter ſuā mollicieꝫ ad h
abilioꝛ eſt lino vel canabo. Debet autē la-
queari recēti vel nubilo tp̄e. nā ſi tp̄e calido
inſueta captione nimiū laboꝛaret poſſet fa
cile ledi. Ipſo aūt capto et laqueato ad ſo-
cietatē cuiuſdā equi domiti cōducatᷣ. cum
ipſo eni ſalubꝛiꝰ cōducetᷣ quia ſimilia ſimi-
libus gaudent. Varro autē dicit melioꝛeꝫ
fieri equum qui triennio completo doma
tur. a quo tempoꝛe dari farrago. id eſt. fari
na ſolet. que pꝛopter purgatōnem equino
pecoꝛi maxime neceſſaria eſt quod diebus
decem fieri debet. nec pati vllum alium ci-
buꝫ guſtare. Ab vndecimo vō die vſqꝫ ad

quartū decimū ⁊ decē diebus vltra dandū
ordeū quotidie minutatim. Deinde medi
ocriter extergendū ⁊ extrahendū ⁊ cum ſu
dauerit oleo pungendū. Si frigus fuerit
faciēdus in ſtabulo ignis erit. Ad doman
dum binis retinis de forti corio et humili
pſepio alligetꝰ ne ꝑpter ſuā ſeuiciā fractis
retinis ledatꝰ in crurib⁹ vel in alia ſui parte
Et donec in ſua pſeuerauerit ſeuicia ſemꝑ
ſui ſimilis domiti ſocietatē obtineat ⁊ cum
manu ſepe tangatꝰ leniter ⁊ ſuaue nec vnqꝫ
cum eo grauiter indignetꝰ domās ne ob in
dignationē viciū aliqđ ſibi aſſumat ſꝫ eum
cum magna pſeuerātia lenitatis māſuefa
ciat donec māſuet⁹ efficiatꝰ vt decet ⁊ pedeſ
leuari ⁊ ꝑcuti patiatꝰ ad modū ferrādi. Im
ponēdus eſt etiā ſup eū bis in die puer aut
ter aut pluries interdū ꝓnus cum ventre
poſtea ſedens

De cuſtodia equorum

Equo talis prebe
atur cuſtodia. Capiſtrū factū de
corio forti ⁊ humili primo in equi
capite imponatꝰ ⁊ binis retinis alligetꝰ pſe
pio vt ſuperi⁹ eſt expreſſum ⁊ eius pedes
anteriores pedica de lana facta vinculentꝰ.
⁊ vni pedū poſteriorꝫ alligetꝰ ne ante ire ali
quo modo poſſit. qđ quidē fit pro ſanitate
crurū cōſeruanda. Loc⁹ pterea vbi equuſ
moratꝰ bene mūdus exiſtat in die. nocte vō
fiat eidē lectus de palea vel groſſiori feno
vſqꝫ ad genua ꝓ quiete ſummo mane īde
tollatur ⁊ tergatꝰ eius dorſum ⁊ crura ⁊ om
nia membra equi deceti terſorio Deinde ꝑ
potu ducatꝰ ad aquā paruo paſſu. teneatꝰ
autē equus tā in mane qꝫ ī ſero vſqꝫ ad ge
nua vel paulo ſupra ſpacio triū horarū in
aqua dulci frigida vl marina eo ꝙ tales aq̄
naturaliter equi crura deſiccant. vel ꝑpter
frigiditatē dulcis vel ſiccitatē marine coar
tando humores deſcēdentes ad crura qui
ſūt egritudinū cauſe. Poſtea vō cū equ⁹
redit ad ſtabulū illud nō intret vllo modo
donec eius crura tergātꝰ ⁊ ſiccentꝰ ab aqua
quia fumoſitas ſtabuli ex ſua caliditate ſo
let adducerē gallas ⁊ malos humores cru
ribus madefactis. Eſt enim vtile valde ꝙ
equus aſſidue comedatꝰ in terra iuxta pe
des anteriores vt vix poſſit prebendā et fe
num ore capere ita ꝙ collum cogatꝰ exten
dere pro cibo ſumendo. quia ex hoc collū
efficitur gracilius ⁊ vtilius et pulcrius ad
videndū et crura maius ſuſcipiunt incre
mentum. Item comedat equus iuuenis
fenum herbā ordeum auenā ſpeltam et ſi
milia Nam fenū et herba propter humidi
tatem ipſorū ventrē et corpus totum dila
tant ⁊ augent. Cū vero fuerit in completa
etate. comedat etiā paleas ordei ex quibuſ
non ſuperflue impinguatur. ſed in compe
tentibus carnibus retinetur. et ſic poteſt ſe
curius fatigari. Nā equus eſſe debet nec
nimis pinguis nec nimis macer ſed medi
us inter ea. Si enim fuerit nimis pinguiſ
humores ſuperflui facile ad crura deſcen
dunt ⁊ egritudines creant que ſolent in eq̄
rum cruribus euenire et precipue accidūt
eis facile cum ſubito aliquibus laboribus
vexantur. Ex nimia vero macie deficiūt vi
res eius ⁊ redditur turpior ad videndum.
Equus preterea perfecte etatis in veris tē
pore circa menſem herbas ſolū comedat
ad purgandum. non foris ſed ſub tecto ꝑ
manens groſſo tegimine laneo coopertuſ
ne ex frigiditate herbarum infrigidetur vl
morbos grauiores incurrat. Aqua prete
rea pro potu equi aliquantulum ſalita ſit
ſuauiter currens vel parum turbata eo ꝙ
tales aque ſunt calide et groſſe. Ideoqꝫ nu
tribiliores ⁊ magis congrue ſunt equorū
corporibus. Nam quanto aqua frigidior
et velocior eſt in motu tanto minus equū
nutrit ⁊ reficit. Ferrari debet equus ferris
ſibi conuenientibus rotundis ad modū
vngule leuibus et vngulis in circuitu ſtri
ctis et bene adherentibus. Nam leuitas
ferri reddit equum agilem ad leuandum
pedes. et ipſius ſtrictura vngulas maio
res et fortiores facit. Equus preterea ſu
dans vel fortiter calefactus non debet ali
quid comedere vel potare donec coopertus

⁊ pauliſper ductꝰ a ſudore ⁊ calore fuerit li
beratus. Et eſt ſciendū ꝙ inſueta eqnitatio
ſerotina nocet equo ſ; matutina plurimu;
cōmēdat. Oportet p̄terea equū habere ꝯti
nue coopturā lineā tp̄e calido ꝓp̄ muſcaſ
⁊ laneā tp̄e frigido ꝓpter frigꝰ. Et nota ꝙ
ꝓpter ſanitatē equi ꝯſeruandā de vena col
li cōſueta quater eſt fleubotbomādꝰ in an
no. ſ. vere. eſtate. autumno ⁊ hyeme. Notā
dū eſt etiā ꝙ equꝰ bn̄ ⁊ diligēter cuſtoditꝰ
⁊ moderate vt ꝯuenit eq̄tatus. vt in plibuſ
circa ſpaciū. xx. annoꝝ validꝰ ꝑſeuerat

De doctrina et morigeratione equi

In equi morigera-
tione primum adbibeatur ei fre-
num leniſſimū ⁊ valde debile cu-
ius morſus ſit melle vel alio dulci liquore
perunctꝰ. nā tale frenū facilꝰ ⁊ acceptabili
us ſuſtinebit. ⁊ ꝓpter dulcedinē ipſum libē
tius iterato recipiet. ⁊ poſtq̄; frenū recepe-
rit ſine difficultate aliquibꝰ diebꝰ mane et
ſero ducat̄ ad manū donec optime ducto-
re; ſequat̄. Deinde abſq; ſtrepitu ⁊ ſine ſel
la q̄; ſuauiꝰ ⁊ leuiꝰ poterit equitet̄ pauliſꝑ
⁊ ꝑuo paſſu ⁊ a dextris ⁊ ſiniſtris ſepe vol-
uat̄. ⁊ ſi oportuerit pedeſter eu; aliq̄s ante-
cedat ⁊ omni die ꝑ loca plana nō ſaxoſa de
mane tēpeſtiue vſq; ad mediā tertiā eq̄tet̄.
Cu; vͦ ſpacio vniꝰ menſis ſine ſella fuerit
equitatꝰ eidē ſella ſuauiter ⁊ ſine ſtrepitu ī
ponat̄ ⁊ cū ea ducat̄ leniter donec tp̄s vene
rit hyemale. Cū aūt eq̄tator equū aſcende
rit eū nō moueat donec ſibi pannos apta-
uerit. nā equꝰ ex hoc quietū vſum aſſumit
ad cōmodū equitātis. Poſt hoc aūt frigi
do tp̄e accedēte modꝰ inſtruēdi equū talis
ſeruat̄. videlicet ꝙ eq̄tator faciat ipſum per
agros aratos ſummo mane moderate tro
tare tā a dextris q̄; ſiniſtris ſepe voluendo
habena freni dextra ꝑ vnū pollicē ex tranſ-
uerſo curtiore alia exiſtēte. q̄a equꝰ ē natu-
raliter ꝓnior ad ſiniſtrā Et ſi expedierit mu
tet ſibi frenū fortius adeo ꝙ ꝓ velle facile te
neatur. Trotari dico equū ꝑ terrā aratam
et non aratam. et per equalē et inequalem
vt aſſueſcat pedes ⁊ crura leuiꝰ eleuare Et
idem fiat ꝑ loca arenoſa eade; ratione. Et
cum bene tortare ſciuerit per eadem loca
et eadē hora breuiori ſaltu quo poterit ga-
lopetur. hoc aūt nō fiat niſi ſemel in die. nā
ex ſuperfluitate galopandi ſepe retrogra-
di fiunt. Obſeruet etiā equitator in princi
pio curſus ⁊ in trotando vt manibus tene
at freni habenas inferius iuxta dorſu;. ita
ꝙ equus paulatim curuando collū caput
inclinet intantū ꝙ os ſemper deferat iuxta
pectus. ex hoc eni clarius videt greſſus ſu
os. et melius ad vtrāq; partem voluitur ⁊
facilius retinetur ad libitū equitātis. Pre
terea conſiderari et cognoſci debet durici-
es ⁊ mollicies oris equi ⁊ ſm̄ eius durcie;
et molliciem imponatur eidē frenum. quo
rum multa ſunt genera. nam quedā lenia
ſūt et quedā aſperrima et fortiſſima. et que
dam minus. et quedā media inter p̄dicta.
Sed ipſoꝝ formas ſcribere obmitto quia
nota ſunt apud frenorū artifices. nec poſ-
ſunt ſic aperte ſcribi quēadmodū poſſunt
oculata fide videri. Eſt etiā plurimu; vti-
le ipſum ꝑ ciuitates equitare frequenter ⁊
p̄cipue vbi ars exercetur fabrilis. vel ſit ſtre
pitus vel tumultus. ex hoc enim deſinit eē
pauidus et ſecuritatē atq; audaciā ſumit.
Q, ſi predicta loca tranſire trepidat nō co
gatur acriter calcaribus aut virge verbe-
ribus ſed leni verbere blandiēdo ducatur.
Oportet etiā ſepe aſcendere equu; et dein
de deſcendere leniter vt aſſueſcat ī aſcenſu
et deſcenſu ſtare pacifice et quiete. Et pre-
dicta omnia ſeruanda ſunt donec dentes
equi perfecte fuerint immutati. quod fit ꝑ
ſpacium quinq; completoꝝ annoꝝ. Mu
tatis dentibus q̄; ſalubrius poterit ſibi de
maxilla inferiori quattuor extirpētur den-
tes. duo videlicet ex parte vna et totide; ex
altera qui ſcalones ⁊ plane nuncupantur
a pluribus. freni morſui cōtinue aduerſan
tes ⁊ anteq̄; frenū imponat̄ eidē ꝑmittant̄
vulnera ſolidari pauliſper. et tunc frenum
lene ſibi adbibeat̄. Et nota ꝙ os equi deb;

eſſe nec nimis durū nec nimis molle ſ; me
dium inter ipſa. Itē nota ꝙ equus ꝓpter ꝑ
dictam dentiū extirpationē fit pinguioꝛ eo
ꝙ ex hoc amittit ſeuiciem et furoꝛe;. Poſt
extirpationē dentiū equitet̃ vt dixi remo-
nendo eū ad ſaltus ꝑuulos. ⁊ ſepe obuian
do equis intrando ⁊ exeundo vt aſſueſcat
intrare in eos et diſcedere ab eiſdē. Cu; fre
num inuentū eſt cōueniens equo nō mu-
tetur ne ipſa mutatione os deuaſtet̃ equi.
Cum equꝰ ſe habuerit cōuenienter ad fre
num ad currendū aſſueſci debebit. ⁊ curra
tur ſummo mane qualibet hebdomada ꝑ
viam bn̄ planā circa ſpaciū quarte partis
miliaris vniꝰ in ꝑncipio. ⁊ deinde vſq; ad
vnū miliare curſus poterit augmentari ⁊
amplius ſi placebit. Et eſt ſciendū ꝙ quan
to frequētius moderate curraẗ tāto fiet ce
lerioꝛ ⁊ agilioꝛ ꝓpter vſum. Eſt tñ ꝯtrariū
frequētato vſui currēdi ꝙ equus ex hoc fit
flagrantioꝛ de facili ⁊ impatiēs ſi nimis fe
ſtinatur ad curſum ⁊ ſue aſſuete affrenatō
nis maximā partē ꝑdit. Sciendū eſt etia;
ꝙ poſtq̄; equus ꝑfecte doctꝰ ⁊ cōſuetꝰ fue
rit affrenādi equitatoꝛ frequēter ipſum de
bet facere galopare currere ⁊ ſalire. mode-
rate tamen qꝛ longa quies deſidiam parit
equo. ⁊ ea in q̄bus fuerit inſtructꝰ facile ob
liuiſcitur. Que dicta ſunt de inſtructione
equoꝝ locū habent in equis ad rē milita-
rem ꝑtinentibꝰ tantū. nā alij deputanẗ ad
vecturā. alij ad admiſſurā. alij ad curſura;
vt qui ad pꝛedā paranẗ. alij ad quadꝛigā q̄
diuerſimode ſunt ad ſua officia inſtruēdi.
Itē quidā equos habere volūt placidos ⁊
quietos ⁊ tales caſtrandi ſunt. qꝛ demptis
teſticulis q̄etioꝛes fiūt

De cognitione pulcritudinis equoꝛum

EQuus pulcer coꝛ
pus habet foꝛmoſum magnu; ⁊
longū. ⁊ ſue magnitudini ꝓpoꝛti-
onabiliter oīa membꝛa rñdent. Caput eiuſ
ſit gracile ſiccū ⁊ ꝯueniēter longū. Os ma
gnum ⁊ laceratū habeat. nares inflatas et
magnas. oculos groſſos vel nō occultos.
Auriculas ꝑuas ⁊ aſpidas deferat. Collū
habeat longū et gracile verſus caput. Cri
nes paucos ⁊ planos. Pectꝰ groſſum ⁊ q̄
ſi rotundū. Doꝛſum curtū et quaſi planu;
Lumbos rotūdos ⁊ groſſos. Coſtas groſ
ſas vt bouinas. Ventrē longu;. Anchas
longas ⁊ tenſas. Clunē longū et amplum.
Caudā habeat longā cū paucis et planis
crinibus. Coxas latas ⁊ bñ carnoſas. Ga
recta ſatis ampla ⁊ ſicca Falces habeat cur
uas vt ceruus. Crura bñ ampla et piloſa.
Iūcturas cruriū groſſas et curtas vt bos
Vngulas pedū amplas duras ⁊ cōcauas
pꝛout decet. Sit equuſ altioꝛ aliquantulū
in ꝑte poſterioꝛi q̄; in anterioꝛi vt ceruus.
Collū deferat eleuatu; ⁊ ſit in eo groſſicies
iuxta pectus. De pilo diuerſi diuerſa ſen-
tiunt. ſed pluribꝰ videẗ ꝙ baius ſcurus ſu-
per omnibꝰ eſt laudādus. Deinde eſt ſciē
dum ꝙ pulcritudo equi melius poteſt co-
gnoſci macie q̄; pinguedine equi exiſtēte

De ſignis bonitatis equoꝝ

MElioꝛ equoꝛū eſt
ille q̄ habet viſum amplū ⁊ vide
re ſuū eſt longinquū. et foꝛtē hab;
guardaturā ⁊ foꝛtes aures ⁊ lōgas comaſ
⁊ foꝛte pectus et amplū. ⁊ curtū ſchinale et
longas gambas anterioꝛes. ⁊ curtas gam
bas de retro. Et ſubtile muſellum et ca-
put naſi ⁊ ſuaues pilos ⁊ amplas gropas
⁊ collum groſſu; et bene comedit. Equus
habēſ nares magnas ⁊ inflatas. et oculos
groſſos nō cōcauos. audax naturaliter re
peritur. Equꝰ habēs os magnū maxillas
graciles ⁊ macras ⁊ collū longū et gracile
verſus caput ad affrenandu; eſt humilis
Equus habēs coſtas groſſas vt bouinas
⁊ ventrē amplū ⁊ deoꝛſum pendentē labo
rioſꝰ ⁊ ſufferēs iudicaẗ. Equꝰ habēs gare-
cta ampla ⁊ extenſa ⁊ falces curuaſ ꝙ gare
cta interiꝰ reſpiciāt in ingreſſu celer et agil'
eſſe deb;. Equus habēs garecta curua fal
ces extenſas et anchas curuas. deb; natu
raliter ambulare. Equꝰ habēs iuncturas

crurium naturaliter groſſas ⁊ paſturalia
curta velut bouina fortis eſſe cenſet Equꝰ
tenens ad ſe truncũ caude ſtricte inter cox
as fortis ⁊ ſufferens eſt vt in pluribus ſed
nõ celer. Equus habẽs crura ⁊ iuncturas
crurium ſatis piloſas ⁊ pilos in eiſdẽ lon-
gos laborioſus exiſtit. ſed agilis non de fa
cili reperitur. Equus habẽs clunem lõgaꝫ
⁊ amplã ⁊ ancbas longas ⁊ extẽſas qui ſit
altior poſterius q̃ꝫ anterius. velox in lõgo
curſu vt in pluribꝰ inuenit

De ſignis malicie et viciorũ et vilitatis precij equoꝝ

EQuꝰ habens ma
xillas groſſas ⁊ collum curtuꝫ nõ
de facili affrenat decẽter. Equꝰ ha
bens albas vngulas vniuerſas vix vl nũ-
q̃ꝫ duros pedes habebit. Equus habẽs au
riculas pendẽtes ⁊ magnas ⁊ oculos cõ-
cauos lentus ⁊ remiſſus exiſtit. Qñ ſupre
mum naſi equi eſt multũ baſſum non po
teſt reſpirare ꝑ nares ⁊ ideo minus valet.
Qñ equus videt in die ⁊ nõ in nocte dimi
diatur p̃cium eius. hoc aũt cognoſcit ſi du
cis eum in nocte ad rem quã timet in die ⁊
tunc non timet. ⁊ qñ non mouet pedes in
die ſicut in nocte. Si oculi equi ſunt albi:
minorat valde p̃cium eius quia ductus ad
niuẽ vel frigidũ locũ nõ videt. ſed in loco ñ
lucido ⁊ tꝑe calido bñ videt. Equꝰ iactans
aures ſuas retrorſum in omni tꝑe mioris
eſt p̃cij quia eſt ſurdus. Quãdo equus nõ
hinnit neqꝫ clamat neqꝫ aliquẽ ſonuꝫ facit
cum ore ſurdus eſt. Equꝰ habẽs duruꝫ col
lum ⁊ ipſum ſemꝑ extẽſum ⁊ cũ ambulat
non leuat caput ⁊ non mouet collũ ad de
xtram vel ſiniſtrã eſt peſſimi vicij. ⁊ eſt ma
gnum periculũ equitãti qr non poteſt vol
ui ad ſenſum eius. ideoqꝫ ꝓ milite non eſt
bonus. Equꝰ cui vadunt genua intra vt
arcꝰ parui eſt p̃cij qa peſſime vadit. Equꝰ
cuius anteriora crura torquent vt arcꝰ te
neri non dꝫ cũ ſit pauci valoris. Equꝰ cuiꝰ
anteriora crura moueri videt ſemꝑ maloꝝ
eſt moꝝ. Equus leuãs caudã ſuperiꝰ ⁊ in
ferius mali eſt vicij. Equus cui ſemꝑ vide
tur inflatio ſuꝑ genu in ꝓximo tꝑe ſuũ iter
amittet. Si equo videt inflatio dura in pe
dibus anterioribꝰ vl poſtremis in ſua ope
ratõne nõ nocet. Et dicũt ꝙ ſi in pedibꝰ an
terioribus eſt inflatio dura ſecurꝰ eſt ꝙ ali
ud malũ non deſcẽdet ad ea. Equꝰ habẽs
in omnibꝰ pedibꝰ crepacias. id eſt. raſpas.
et nõ poteſt curari eſt minoris p̃cij qa tur
pioris apparitionis exiſtit. Equus cuiꝰ pi-
li de iuncturis reuerſant in ſurſum in ſua
oꝑatione nõ leditur ⁊ vngule eiꝰ fortiores
exiſtunt. Si equꝰ mouet pedes alio modo
q̃ꝫ alij equi ledit in ſua operatione. Ideoqꝫ
minuitur p̃cium eiꝰ Si vnus pedũ de re-
tro eundo aliũ tangat multũ in ſua oꝑatõ
ne nocet eidẽ. Si teſticuli ſunt multuꝫ ma
gni turpior eſt ⁊ in oꝑatione nocent. Et ſi
eius virga ſemꝑ eſt pendẽs turpior eſt. ⁊ ñ
eſt ab honeſto homĩe equitandus. Mor-
phea. id eſt. albedo in collo vel ĩ muſello vl
ſupra oculos turpiorẽ facit equũ ſed ĩ ope
ratione nõ ledit. Mouere de flãchis equi
non eſt bonũ

De egritudinibus equorũ et eorum curis

VIſo ſuperius de
pulcritudine ⁊ bonitate equoruꝫ.
videnduꝫ eſt de egritudinibus et
morbis eiſdẽ venientibꝰ taꝫ naturaliter q̃ꝫ
accidẽtaliter. Et primo d̃ his qui ſibi obue
niunt ꝑ naturã que quandoqꝫ defectu vel
occaſione aliqua minuit vel augmentat.
auget tamen raro. vt cũ naſcit habẽſ maxil
lam inferiorẽ ſuperiori longiorẽ et ſimilia.
Et quãdo naſcitur cũ aliqua ſuperfluitate
carnis in pedibus vel aliqua corꝑis parte
que murus vl callũ vulgariter dicitur qui
murus ſine corio efficit. Et quãdoqꝫ acci-
dit ꝙ in aliqua parte corporis fiunt ſuꝑflu
itates carniũ velut glandule ſubtus coriũ.
Minuit vero cum naſcit habens oculum
vel auriculã aut nares alijs paruiores vel
habens vnã ancham alia curtiorẽ. Vñ to
tuꝫ crus aliquid minorat. Minuit p̃terea

natura et fallit quando equus naſcit̃ obliquis cruribus tā in anteriori parte q̄z poſteriori. Simili modo de vngulis et pedibus accidit qui quādoqꝫ naturaliter obliquantur. Et quādoqꝫ naſcit̃ cum zardis ĩ garectis ⁊ gallis in crurib⁹ prouenientib⁹ ex patre vel matre habentib⁹ eas. Eſt eniꝫ zarda quedā inflatio ad modū oui vel maior vel minor que tā in parte interiori q̄z exteriori naſcitur in garectis. Galla eſt qdaꝫ tumefactio ad modū parue veſice magna vt nux que circa iuncturas crurium iuxta vngulas generat̃ Cura In predictis morbis qui naſcunt̃ equo in ventre matris ex defectu nature nō poteſt medicina congrua impartiri ſed in aliquib⁹ poſſunt aliqua remedia inueniri. Nā cū equus naſcitur obliquis cruribus poſterioribus ita ꝙ ipſa crura obliquātur interius ꝑcutiendo vel nimis feriēdo vnū pedē ad aliū i egreſſu. equus in p̄te interiori coxarꝫ iuxta teſticulos ferris ad hoc decentib⁹ decoquatur faciendo ex trāſuerſo tres lineas in vtraqꝫ parte coxarū. deinde quotidie more ſolito equitetur. tunc eī in ſuis greſſib⁹ vna coxa cum alia fricabit̃. et ex frequenti tactu coxarum excoriabit̃ per cocturā velut plaga. ex quo equus crebros ardores ſentiens ꝑget aptius ſolito. Simili modo fiat ĩ cruribus anterioribus faciēdo cocturas p̄dictas interius in lacertis. Obliquis vngulis vt̃ pedibus hoc remediū inuenit̃. nam ferrādo equū frequēter poſſunt vngule aptari decenter ⁊ ad modū rotunditatis ferri digeri quoquo modo. Solet etiā equ⁹ aliquando interfirmari de vno pede ad aliū ꝑpter maciei debilitatē. Cui poteſt adiuncta pinguedine ſubueniri

De infirmitate muri curāda

Contra infirmitatē muri dico ꝙ illa ſupfluitas carnium quā p̄dixi vſqꝫ ad ſupficieꝫ corij cautius incidat̃. Deinde ſi locus neruoſus non fuerit ferris rotūdis calefactis decenter coquat̃. Si vero locus fuerit neruoſus reſalgarū puluerisatū pondere vnius carent ſuperaſpergat̃. vel plus vel minus ſupponat̃ vt expedire videbitur. Naꝫ reſalgare velut ignis corrodit. Deinde corroſis muri radicib⁹ funditus intromittat̃ in vulnere ſtupa in oui albumine madefacta ⁊ ex ea totū impleat̃ vulnus ⁊ vſqꝫ ad diem tertiū mutet̃ ſemel in die. Abinde in antea ꝑ ſolidatione feſtina accipiat̃ calx viua ⁊ tantūdem mellis ⁊ ſimul miſceant̃ et ponantur in aliquo panniculo ⁊ incendat̃ lēto igne donec ex ea fiant carbones ⁊ pulueriſetur ſubtiliter. ⁊ i vulnere ponat̃ cū ſtuppa inuoluta in dicto puluere mane ⁊ ſero. donec carnes fuerint ſolidate ſemp p̄ri⁹ abluto vulnere cum vino forti aliquantuluꝫ calefacto. In defectu tamē reſalgari ponat̃ cum calce viua tartarū auripigmentū per deramus puluerisata ſimul equali pondere ter vel quater donec radices muri fuerint cōuenienter corroſe prius optime abluto vulnere cū aceto qui puluis eſt min⁹ violent⁹ alio ſupradicto. Sꝫ vix aut nūqꝫ ibidē pili naſcunt̃ ſꝫ in his naſcēdis aliqd ĩfra ſcribetur

De glandulis et ſcrophulis

De ceteris ſuperfluitatibus carniū que naſcunt̃ inter coriū ⁊ carnes q̄ dicuntur vulgarit̃ glādule ſiue teſtudines ſiue ſcropule. Dico ꝙ ſciſſo corio ꝑ longuꝫ vbi ē aliqua glandularꝫ extrahatur manib⁹ eā prius vngulis excarnādo. vel ſciſſo corio ſup̄ aſpergatur reſalgarū tritū vel ferris decētibus coquatur vel ſupaſpergat̃ puluis calcis viue auripigmenti et tartari quā in primo capitulo muri dixi. Deinde vtat̃ cura in capitulo muri ſcripta. Si vero p̄dicta inciſionē vel excarnationeꝫ aliqua vena ꝓrumpat in ſanguinē cōſtringatur hoc modo. Accipiātur thuris due partes et tertia aloes epatici. et puluerisata ſubtiliter cum oui albumine agitētur ⁊ miſceātur et cum pilis leporū ponātur in vena Ad idem valet gypſum cū calce tritū ⁊ cū granul' vuarꝫ

Itē valet ad idem ſtercus equi recens mixtum cū creta ⁊ cum aceto fortiſſimo agitata. Et nota ꝙ predicta ſuperpoſita venē ſtringende non debēt vſqȝ ad diē ſecundū vel tertiū remoueri. Item ſciendū eſt ꝙ ſalubrius eſt p̄dictas glādulas deſtruere ſupradictiſ pulueribus corio prius ſciſſo per longū q̄ȝ incenſione vel manuū extractōe ſi in neruoſis locis vel venoſis exiſtit.

De egritudinibus equorū et curis ipſorum

Supradictum eſt de morbis ⁊ egritudinib⁹ naturalibus. ſequit̄ tractat⁹ accidentalium. Dicā ergo p̄mo de his qui accidunt eis in capite ⁊ intra corpus. Secūdo d̄ hiſ q̄ accidunt eis in tergo. Tertio de his morbis qui accidunt in membris eius a pedibus ſupra. Quarto de leſionib⁹ vngularum ⁊ pedum

De infirmitate que vulgariter vermis d̄r et cura eius

Hec infirmitas euenit equo in pectore ꝑpe cor ⁊ in coxis ꝑpe teſticulos ex malis hūoribus calidis congregatis in quibuſdā glādulis quas habēt in pectore ⁊ in coxis qui occurrunt ad loca illa ꝑpter dolorē aliquē ibi accidentaliter venientē. Deinde deſcendunt ad crura ⁊ in eis faciunt inflationes ⁊ ea crebris vlceribus pforant. et quādoqȝ occaſione vermis p̄dicti fiunt ī equi corpore p̄cipue in capite diuerſa vlcera: plerūqȝ tamē parua ipſum caput inflantia. Et qn̄qȝ per nares faciunt emittere humores velut aquā ⁊ tunc dicit̄ vermis volatiu⁹. Cognoſcitur aūt hec egritudo ex inflatione q̄ fit ex humoribus in locis p̄dictis et ex vlceribus que dicti humores eum exire cogun tur et conantur Cura Cū dicte glādule tumefieri vel plus ſolito augeri videtur ſtatim equus de conſueta vena colli iuxta caput ⁊ in vtraqȝ parte corpis vl' coxarum conſuetis venis vſqȝ quaſi ad debilitatem equi minuatur vt ſuperflui minuātur ⁊ euacuētur humores. Deinde ponāt̄ ſethones in pectore vel in coxis. q̄ humores aſſidue attrahant per crebrā ⁊ congruam agitationē ſethonum. Ex tali enī agitatione fit dolor ⁊ inde propter dolorē exeūt humores nec ad crura deſcendunt. dicti vero ſethones agitari non debēt niſi duob⁹ diebus elapſis. Deinde mane ⁊ ſero quotidie agitētur intantū ꝙ duo iuuenes vice q̄libet fatigentur. equo prius paruo paſſu n̄ modicū equitato. Deinde non ceſſet equ⁹ die qualibȝ fatigari ⁊ caue ne comedat herbas. ⁊ de rebus alijs adeo parum ſumat ꝙ vix vires retineat. Et locis frigidis ī nocte quieſcat. Si vero glandula illa vl' vermis per ſupradictas curas nō decreſcat ſed ſuperabundēt humores tumefacientes ſupflue tibias. tunc ille glandule vel vermiſ extrahatur hoc modo. Scindat̄ corium ⁊ caro per longū vſqȝ ad inuentionē glandularum vel vermis. ⁊ depoſito ferro ille glandule vngulis excarnētur ⁊ extra manib⁹ extirpentur ita ꝙ de ipſis nihil ibi remaneat Verme autē vel glaudulis radicitus extirpatis. ex ſtuppa munda in albumine oui infuſa vulnus totaliter impleat̄. et vuln⁹ ſuatur ne ſtuppa poſſit exire. Et ſi vulnus ſit in pectore ligetur ante pectus pecia linea ꝓpter ventum. Deinde vuln⁹ vſqȝ ad diem tertiā mutari non debet ſed abinde ī antea bis in die mutetur ſtuppa madefacta cum oleo ⁊ oui albumine agitato. vulnere tn̄ p̄us cū vino abluto. et nouē diebus talis adhibeatur cura. Poſtea vero bis in die abluatur vulnus cū vino aliquantuluȝ tepefacto. ⁊ intromittat̄ in vulnus ſtuppa in tali puluere inuoluta vt in muri capitulo dicitur. qui fit de melle ⁊ calce viua et predicto vtatur puluere donec vulnus fuerit ſolidatum ſethonibus nihilominus agitatiſ ⁊ equo quotidie fatigato vt ſuperius expſſum eſt. Nota tamen ꝙ equuſ equitari nō debȝ vſqȝ ad diem tertiū poſtq̄ȝ vermis fuerit extirpatus. ſed poſtea ſic die qualibȝ vt predixi. Aliud medicamē fortius ad dictū

Cont Vremus
R kreide und essigk und grus ... yn yr halss

... 106
... ad ... ...

vermeȝ omnino deſtruendū ſciſſo corio p longū ⁊ carnib⁹ vſqȝ ad denudationē vermis vt dixi. re ſalgarū bene tritū ⁊ puluerisatum ponat̃ ſuper verme p̄dicto poſtmoduȝ bombix ⁊ os vulneris ſuatur ne reſalgarum poſſit exire qđ vermē in nouem diebus poterit corrodit. quo corroſo vel deſtructo cureẗ vulnus vt ſuperi⁹ eſt expſſuȝ. Si vero pro p̄dictis omnib⁹ humores reſtringi vl' exiccari non poſſint quin ad crura deſcendāt foramina velut veſicas puas vel vlcera facientes. tūc ſtatim ferro rotundo in capite illa vlcera vel veſice funditus decoquãtur. prius coquēdo magiſtrā venam pectoris ex tranſuerſo. que tēdit a loco vermis inferius vſqȝ ad pedel. Poſtea vero decoctis foraminib⁹ cruriū vt dixi ſuperaſpergatur in laterib⁹ calx viua ſolummodo bis ī die. ſeparata prius coctura foraminū ibi facta. Q̃; ſi ex verme remanſerit crus inflatū tali ſubueniat̃ cura. ponantur ſanguiſuge circūcirca cruriuȝ inflationes. abraſo prius loco tumefacto vel etiaȝ toto crure. Deinde ſanguine quantuȝ poterit cū ſanguiſugis extracto totū crus cuȝ aceto ⁊ creta alba inſimul agitatis emplaſtretur. vel teneat̃ in aqua frigida diu quotidie mane ac ſero. ⁊ hoc fiat donec crura ḡcilia redigantur. Contra vermē volatiuuȝ vt humores a capite ſubtrahātur. đ ambabus ꝯſuetis venis tempoꝝ ſufficienter minuatur ſanguis Deinde ſethones ſub gutture imponantur ⁊ agitent̃ et nutriat̃ ⁊ eq̄tetur ⁊ in loco teneat̃ et omnia fiant vt ſup in alio verme dixi. Si vero vermis volatiuus in emoygram cōuertat̃ quod ſepe accidit danda ſunt ei calida. panno laneo capite cooperto ⁊ in loco calido p quiete morante ne fatiget̃ aliquo modo et ſemper comedat calida vt fenū ⁊ auenaȝ qꝛ iſ morb⁹ frigid⁹ eſt ſed ex eo raro euadet

De morbo qui vulgariter dicitur antiquor et cura ei⁹

Accidit aliquādo q̄ illa glādula dicta que circa cor extat intantū augetur ꝑpter humores ad eam decurrētes more ſolito nō deſcendentes ad crura ꝗ augmētatio ⁊ inflatio eius facit apoſtema. qđ quia ꝓpinquū eſt cordi crudeliter aduerſat̃ ei. et hec infirmitas vulgariter a pluribus antiquor vocatur.

Cura Cum dicta glandula videt̃ cuȝ furore ſubito augmentari vel plus ſolito ingroſſari abſqȝ more. de pectore radicitus extirpetur vt in cura vermis eſt ſupra expſſum. Et cū ſit cordi propinqua cautiſſime ⁊ cū ſumma diligentia extirpet̃. Si vero in extirpatione vel excarnatione ipſi⁹ aperiatur aliqua vena ⁊ prumpat in ſanguinem tunc ſtatim capiat̃ et ſtricta manibus filo ſerico ligetur Q̃; ſi ꝑpter ſanguinis abundantiā vena capi non poſſit. ponant̃ ī vulnere medicine ſtringētes ſanguinē ſcripte ſupra in cura glandulaꝝ

De cognitione et cura ſtranguilionis

Sunt et alie aliquot glandule circa caput equi quaruȝ alique ſunt ſub gutture que accidentaliter augent̃ ꝑpter humores equi infrigidati ad eas ex capite deſcēdētes ex quarū augmentatione totū guttur īflatur ⁊ cōſtringunt̃ meatus flat⁹ exeuntis p guttur ꝑpter qđ equ⁹ vix reſpirare poteſt Et hec egritudo vulgariter dicit̃ ſtranguilion. Cura Cū dicte glandule vident̃ ſubito creſcere vel plus ſolito augeri ſtatiȝ ſethones decentes ſub equi gutture imponantur. et mane ac ſero ſufficienter ducantur. Ponatur etiā in equi capite lanea coopertura ⁊ guttur pluries vngatur butiro precipue ſtranguilionis locus. et ī loco calido teneatur. Si vero dicte glandule p ſethonum agitatōnē non detumeſcant extirpentur radicitus ⁊ vulnera curentur vt in cura vermis predixi. Sed in appoſitōne reſalgaris diligens adhibeatur cautela quia ſi immoderate ponatur nimiū carnes corrodit.

De morbo vuularum et cura ei⁹

SVnt et alie glan-
dule que naſcũť inter caput ⁊ col
lum ſub vtraqꝫ ꝑte maxillaꝝ que
ſimiliter augenť ex fluxu reumatis a capi-
te. coartãtes adeo meatꝰ gutturis ꝙ equꝰ
vix poteſt comedere vel potare. ⁊ hec egri-
tudo vocať vuule. Cui niſi ſuccurrať inſtã
ter ſubito morietur Cura Cum dicte
glandule ſubito videnť augeri ⁊ tumefieri
velut oua coartãtes gutturis arterias fer-
ro decenter calido cuſpideo funditꝰ deco-
quãtur vel acuta lancea cautiꝰ incidãtur
vel qđ melius eſt modo dicto in verme tã-
tum ex vna ꝑte quãtũ ex alia ſi expedire vi-
debitur. ⁊ vulnꝰ eodẽ modo cureť ⁊ niſi me
dicinis p̄dictis ſuccurrať reſpirare impedi
tur ⁊ moritur

De doloribꝰ et cura ipſorum.

DOlores accidunt
equo multis modiſ. Primo ex ſu
perfluitate humoꝝ maloꝝ ĩ veniſ
ſanguinis interclusoꝝ Secũdo ex vento-
ſitate ingrediẽte in corpus equi calefacta ꝑ
poros vel orta in inteſtinis. ex humoribuſ
viſcoſis in eis exiſtentibꝰ. Tertio ex ſuper-
flua comeſtione ordei vel alterꝰ ſimilis tu
mefacti in ſtomacho ſeu vẽtre. Quarto ex
ſupflua retentione vrine veſicaꝫ inflantis.
Fit etiã ſed raro ex nimia potatione aq̃ fri-
gidiſſime cum equus fuerit calefactus.

Cura Si dolor ſit ex ſupfluitate hũo
rum vel ſanguinis qđ cognoſciť q2 torque
tur ⁊ mouẽtur ilia ſine tumefactõe aliqua
⁊ frequẽter deijcit ſe in terrã ⁊ iacet et vene
plus ſolito tumefiũt ſtatim a vena cingu-
laria que eſt ꝓpe cingula ab vtraqꝫ ꝑte ſan
guine minuať. ⁊ ex quacũqꝫ ꝑte corꝑis ſan
guis haberi poteſt vſqꝫ quaſi ad debilita-
tem corꝑis minuať. Deinde ducať ad ma-
nuꝫ ꝑuo paſſu. nec comedat neqꝫ bibat do
nec ex toto ceſſauerit dolor. Dolor ex vẽto
ſitate cognoſciť quia dolet intra corpꝰ ⁊ hꝫ
cõtinue ilia tumefacta ⁊ fere totuꝫ corpus
plus ſolito tumefactũ. Cũ hec apparẽt can-
nolus vnus de canna q̃ꝫ groſſior poterit ĩ
ueniri longitudine vnꝰ palmi vnctꝰ oleo
ſupponatur in anũ equi ꝓ ꝑte maiori et
optime ligetur cuꝫ aliquo ſparto in capite
caude ne poſſit extra ire. Deinde ſtatim cũ
feſtinantia equiteť diu trotando vel ambu
lando verſus mõtuoſa loca. ⁊ ſi tps recens
fuerit cooꝑtura lanea teneať coopertus. et
cũ manibus oleo vnctis fricenť ilia fortiť.
Ex his enĩ calefit equus ⁊ ꝑ cannolũ extra
ventoſitatẽ emittit. Deinde danda ſunt ei
calida ꝓ comeſtione ⁊ potu. bibat eĩ aquã
cum cimino ⁊ ſemine feniculi coctã equali
menſura in bona quãtitate. cum fuerit ali
quãtulũ infrigidata ⁊ farina tritici ſibi ad
mixta. ⁊ tam diu ſinat ꝙ huiuſmodi aquã
bibat. Similiter comedat calida et moreť ĩ
loco calido tegimine laneo coopertus. Si
aũt dolor fuerit ex ſupflua comeſtione or-
dei vel alterius tumefacti ſimilis in ventre
equi vel ſtomacho. qđ cognoſciť q2 ventrẽ
habet durũ. ⁊ ilia tumefacta fiat decoctio
malue. mercurelle. brance vrſine. violacie.
paritarie. ⁊ aliaꝝ laxatiuarũ in aqua et ad-
datur de melle ſale ⁊ oleo ⁊ furfure tritici. ⁊
tepefacta ponať in quodaꝫ ventriculo ha-
bente cannolũ de canna cõuenienter lõgũ
⁊ groſſum ad moduꝫ cliſteris. ⁊ ꝑ illud in-
ſtrumentũ mittať dicta decoctio ĩ ventreꝫ
equi ꝑanũ. Et tunc qñ mittiť ſtet equꝰ val
de altius poſteriꝰ q̃ꝫ anteriꝰ. et aqua ĩmiſ-
ſa opiletur congrue anꝰ ne aqua exire poſ
ſit. Poſtea vͦo ligno rotundo bene polito
venter ducatur ⁊ duobꝰ hominibꝰ exiſten
tibus ab vtraqꝫ ꝑte. qui a ꝑte anteriori inci
piant ⁊ vſqꝫ poſterius p̄mendo ventrẽ du
cant. eo prius vncto cũ oleo vel re alia liq̄-
da vnctuoſa. Poſtq̃ꝫ aũt venter fuerit be
ne ductus deopileť anus ⁊ ꝑ loca mõtuo-
ſa equiteť paruo paſſu ꝯtinue donec egerit
omnia q̄ in ventrem ſibi fuerũt miſſa. ⁊ de
alijs magnã parteꝫ. ⁊ ſic dolor ceſſabit. Si
vero dolor fuerit ex retentione vrine veſicã
inflantis. qđ ſcitur q2 ſub vẽtre vel circa lo
ca virge aliquantuluꝫ tumere videť ⁊ ſepe
ſe iactat in terrã. tunc accipiãtur ſenatiõe

curtania paritaria ⁊ radices ſparagi quantitate equali ⁊ inſimul decoquant̃. ⁊ de nocte cuꝫ quadã faſcia longa ⁊ ampla calide circa loca virge ponant̃. ⁊ hoc ſepe fiat calefaciendo emplaſtrũ cũ fuerit infrigidatũ Q;, ſi ex hoc non ꝓuocat̃ vrina experimentum tale fiat. Uirga equi manibus vnctis oleo extrahat̃ oleoq; fricet̃. Deinde teratur aliquãtulũ piperis cũ allio ⁊ intra foramẽ v̓ge auriculari digito imponat̃. Uel quod melius eſt cunices triti aliquantulũ cocti in oleo ĩponãt̃. Q; ſi hoc non ꝓfuerit equꝰ cũ quadã equa ꝑ ſtabuluꝫ libere ꝑmittat̃ abire. ſicq; neceſſario ꝓuocabit̃ ad vrinaꝫ. Et nota ꝙ hoc remediũ de iumento quod dixi ad omnes dolores vtile reperit̃. q2 voluntas coitus valde naturaꝫ corroborat et confortat

De morbo infundici et cura eius

hIc morbus accidit equo ex ſuꝑflua comeſtiõe vel potatione. ex q̃bus ſanguis ſuperflue augmentat̃. ⁊ ad crura deſcendẽs per ipſa ſpargit̃ ⁊ impedit greſſus eius. Itẽ accidit ex immoderato labore faciẽte ſanguinem ⁊ humores ad crura ⁊ pedes deſcẽdere greſſus eius impediẽtes. ex quo vngule cogunt̃ mutari niſi ſuccurrat̃ eidẽ. Accidit etiã quãdoq; ꝓpter dolorẽ ex nimio labore ⁊ caleſactiõe veniẽtes ⁊ humores ad crura deſcendere faciẽtes. ⁊ hec egritudo vulgariter infuſio nominat̃. Cura Cum equus videt̃ vno vel duobꝰ aut pluribus pedibꝰ claudicare ⁊ in egreſſu crura grauiter mouere. in ſua etiã reuolutione grauiẽ ſe habere. ea enĩ ſunt infundici ſigna. ſi eſt pinguis ⁊ etatis ꝑfecte potꝰ eidẽ ad ſui libitum ꝓbeat̃. ⁊ poſtea de ambobꝰ temporibus ⁊ ſingulis cruribus de venis ſolitis vſq; quaſi ad debilitatẽ corꝑis minuatur. Deinde in aqua frigida currẽti vſq; ad vẽtrem equi ponat̃ velociter et aſſidue teneatur in ea. nec aliq̃d comedat donec integer fuerit liberatꝰ. Si vero ſit iuuenis aut macer nõ detur ei potus ꝓdictus. ſed intantũ cum freno in aere frigido teneat̃ ꝙ collum ⁊ caput cogatur extẽdere quantum poteſt Deinde rotundi lapides viui groſſitudĩs pugilli ſufficiẽter equi pedibus ſupponantur ac ſi ei fieret cubile vel etiã ſtratũ Nam ex aſſidua oppreſſione lapiduꝫ rotundoruꝫ pedes ⁊ cruca in motu exiſtunt ex quo nerui cruriũ indignati ꝓpter humores grauitatem expellũt. ſed prius panno lineo in aq̃ infuſo ſit cooꝑtuſ. nec comedat neq; bibat nec in ſole moret̃ donec fuerit ad ſtatũ pri mum reductꝰ. Et nota ꝙ hec egritudo parum vel nihil nocet iuuenibꝰ eq̃s. naꝫ ex eo ipſoꝝ tibie ingroſſantur.

De morbo pultini ſeu bulſini. et cura eius

eGritudo iſta fit ex calore liquefaciente pinguedinem q̃ opilat pulmõis arterias taliter ꝙ equus vix reſpirare poteſt. Et cognoſcitur quia fit nariũ magna ſufflatõ. ⁊ ilium crebra pulſatio. et hec egritudo pultinus ſiue bulſinꝰ vulgariter appellatur

Cura Fiat potio de gariofilis. nucibꝰ muſcatis. zinzibere. galanga. equali pondere cimino. ſemine feniculi. equali pondere puluerizatis cũ bono vino et addat̃ crocꝰ ĩ congrua quãtitate. et tot vitella ouorũ q̃n ta eſt quantitas ꝓdictoꝝ. ⁊ dicta potio ponatur in quodã cornu bouino. et equo tenenti artificialiter os apertũ et caput altũ ſine freno ꝓpinetur ita ꝙ in guttur eius deſcendat. equi capite ſpacio vnius hore ſuſpenſo vt potio in inteſtina deſcẽdat. Deinde ducatur ad manũ vel breui equitet̃ paſſu ne ipſam vomere poſſit. qui per vnũ diem ⁊ noctẽ nihil comedat vt dicta potio ñ impediatur exequi ſuũ effectũ. Die vero ſecunda comedat recentes herbas vł cannarum frõdes aut ſalicis vel frigidaꝝ herbarum vt potionis temperet̃ calor. Ex dicta nãq; cura liberabit̃ equus ſi paſſio recens exiſtat. ſi vero fuerit antiquata incurabiliſ eſſe cenſetur Utraq; ilia duabꝰ lineis vna ſuꝑ aliã ab vtroq; latere decoquãtur vt co

artatione ignis ilium pulſatio minuatur. Nares etiam decenter per longũ ſcindantur. vt leuius aerẽ attrahat et emittat vel tẽpore vindemiaruꝫ cibetur vuis maturis. vel dulci muſto potetur. et ſic curabitur a bulſino

De morbo infeſtuci et cura eius

Accidit hec egritudo cum equꝰ ſudore madẽs vel ſuperflue calefactus ponit̃ in loco frigido vel ventoſo. Nã per poros apertos ventus ꝑ os ⁊ membra ſubintrat. vnde ſequitur neruorũ attractio paruꝫ tumoris habens dolores inducens ⁊ impediens greſſus equi. ⁊ vocat̃ hec egritudo vulgariter infeſtucꝰ. Que cognoſcit̃ qr equus videt̃ habere cornũ parũ extra extenſuꝫ ita ꝙ digitis vix poteſt capi l'ſtringi et in ſuo motu velut infunditꝰ impedire videtur et eius oculi lacrimãtur. Cura Tunc ſtatim ponat̃ in loco calido. Deinde aliq̊t viui lapides fiant calidiſſimi prout poſſũt et ponãtur in terra ſub equi ventre. prius tamen ſit coopertus panno laneo longo ⁊ lato intantũ ꝙ in qualibꝫ parte ſatis ſuperet totam equi perſonã. cuius mediuꝫ ſtet ſuper dorſum equi et extremitates ab vtraqꝫ parte deorſum pendeant que a duobuſ hominibꝰ inferiꝰ teneãtur. et dicti lapides paulatim ⁊ ſepe aſpergantur aqua calida donec totũ corpuſ ⁊ membra equi redacta fuerint in ſudorẽ. et tunc inuoluatur equꝰ in dicto panno et cingatur. et ſic tamdiu teneatur ꝙ ſudor ceſſet. et tunc butiro calido vel oleo vel aliquo alio liquido vnctuoſo ſepe in die ſingula equi cruca fricẽtur. Uel fiat decoctio palee frumenti ariſtaruꝫ allij cineris ⁊ maluarum. et cum ipſa decoctiõe tantum calida quantũ pati poſſunt crura et ſpecialiter nerui madefiant. et ſemper in loco calido teneatur. ⁊ pro comeſtione vtatur cibis calidis donec ad ſtatuꝫ p̃ſtinum reducatur

De morbo ſcalamati et cura eius

Hec infirmitas interiora equi deſiccat et corpꝰ macerat. ⁊ fimũ eiꝰ plus q̃ꝫ hominis fetere facit. Et accidit ei ex diuturna macie ꝓueniente ex pauco cibo exhibito. et multo labore calefaciẽte ac mẽbra exiccante adeo ꝙ non poteſt impinguari neqꝫ ſumere carnes nec etiaꝫ comedere. Cura In hac egritudine que ſcalamatus vulgariter d̃r. inſtandũ eſt vniuerſaliter vt corpus eq̃ humectetur. Fiat igit̃ decoctio herbe violarie paritarie malue ⁊ furfuris ordei. quibꝰ bñ decoctis coletur. et in hac aqua ponat̃ butirum in bona quãtitate. et pondꝰ ſeptẽ tarenorum caſſie fiſtule liquefacte. ac cum inſtrumento ſupradicto ad moduꝫ cliſteris parum calida immittat̃ in anũ equi et fiat per omnia vt in capitulo doloꝝ ſupradixi eo excepto ꝙ hec aqua tenenda eſt quantũ poteſt in equi ventre. poſtea fiat potio de vitellis ouorũ croco et oleo violario agitatis decenter cũ bono vino albo et ponatur in cornu bouino et bis vel ter pleno ſibi detur vt ſupra dictum eſt in tractatu pultrini Aliud experimẽtum Equus in ſtabulo ſolus ponatur. et ꝑ duos aut tres dies nihil comedat neqꝫ bibat Poſtea detur ſibi ad comedendũ lardũ vel carnes porcine ſallite ad libitũ eiꝰ. nã ipſa ꝓpter famẽ et lardi ſalſedinẽ libẽter comedet. ⁊ detur ſtatiꝫ ad bibendũ aqua calida quantũ volet. Deinde equitetur pauliſper donec ventrẽ de p̄dictis ſalſ euacuet. quo euacuato detur ſibi frumentũ bñ mundũ ⁊ cũ pauco ſale coctum ⁊ ad ſolẽ ſiccatũ. vł aliter bis ı die anteq̃ꝫ bibat. nã tale granũ adeo nutrit ⁊ reficit ꝙ equꝰ ex eo facile impinguatur

De morbo aragaiaci et cura eius

Hec infirmitas que vulgariter aragaiacꝰ dicit̃ fit in eq̃ ventre adducens ei tortiones. ⁊ inteſtinis rugitum faciens: et equum cogens emittere indigeſta ſtercora et liquida velut aquam. Unde vix poteſt equus

aliquid comedere quin emittat anteq̄ȝ digeratur in ventre eiꝰ. Que quādoq̄ȝ accidit ex comeſtione ordei vel alteriꝰ ſimil' rei comeſte neq̄ȝ digeſte. Aliq̄n ex potatione aque frigide poſt comeſtionē ordei facta ſine aliquo interuallo Et aliq̄n ꝓpter feſtinū curſum ſeu galopū factū ſtatim poſt aq̄m ꝑ velle ab equo potatā que agitat̃ in viſceribus ꝓpter curſum. Fit etiā aliquando ex nimia inflatione corpis equi dolorē habētis. ex q̄bus cauſis equus debilitat̃ intantū ꝙ vix poteſt actu a cruribus ſuſtineri.

Cura Cū videt̃ equus bis vel ter ſtercus longe emittere velut aquā ⁊ ordeū indigeſtum ſtatim auferat̃ ei frenū et ſella et libere ꝑ paſcua dimittat̃ abire donec fuerit conſtipatꝰ. nec aū moueri debet. q̄ȝ motus ventrē agitat ⁊ facit vt cibū emittat anteq̄ȝ digeſtus exiſtat. Itē quantū poteſt caueatur a potu. nā aqua in' hac egritudine ſibi nocet ꝓpter liquiditatē ipſius. Qñq̄ȝ etiaȝ ex dicta egritudine infundit̃ equꝰ et tūc curetur vt in dicto morbo docet̃.

De cimoyra et cura eius

Est et alia egritudo que cimoyra vulgo dicit̃. que accidit cū equus diu ſtetit infrigidatus in capite in qua fluxus reumatis fit ꝑ nares continue velut aqua. Fit etiam aliquādo ex infirmitate q̄ vermis volatiuus dicit̃. vnde ſequit̃ vt equꝰ ꝑ nares fere totā capitis humiditatē emittat. Cura Fiat equo in capite coopertura ⁊ ſemꝑ ī loco calido teneat̃ ⁊ ꝓ cibo calida dentur. Et ei ꝓdeſſe ſolet aſſidue paruas paſcere herbas qui cū pro eis extirpādis diu teneat caput depreſſum maxima pars humoꝝ ipſoꝝ ꝑ nares diſcurrit. Valet etiā ſi fumꝰ peciarū vl' bombicis ꝑ nares ad cerebrū mittatur. nā humores antiquitus coagulatos diſſoluit ſed vt plurimū hec infirmitas incurabilis reperitur.

De frigiditate capitis et eius cura

Capitis frigiditas dolorē ſibi facit in capite et ſurditates. ⁊ ſibi ſternutatōes ⁊ tuſſim adducit ⁊ ꝓfocat guttur que leuit̃ accidit cum equꝰ in ſtabulo ſatis calido ponitur ⁊ poſtea ſubito ad frigidū ventū perducit̃ ⁊ plerūq̄ȝ ex alijs frigiditatibꝰ occaſiōe aliqua iā receptis vñ equus tuſſire aliq̄n cogitur ⁊ potatiōis ⁊ comeſtionis ꝑteȝ maximā perdit. Cura Cū oculi equi videbuntur paululū inflati ⁊ aliq̄n lacrimātes aures frigide. ⁊ flatus nariū frigidꝰ. et ilia plus ſolito propulſari. ⁊ minꝰ ſolito comedere ⁊ bibere ſatis minꝰ. ⁊ tuſſire ⁊ ſternutare ſepius frigiditas capitis eſſe cenſetur. ꝓpter quā coquātur glādule que vuule vocantur exiſtentes inter colluȝ et caput ſub maxillis cū ferro cuſpideo glandulas ꝑforante. ⁊ ſimiliter decoquātur in medio frōtis vt humores frigidi calefacti extrinſecus vaporare cogant̃. Sethones etiā ei ſꝫ gutture imponant̃ vt ꝑ eos humores viaȝ habeant exeūdi. Teneat inſuꝑ laneā coopturam ī capite. ac decēter fiat inter auriculas fricatō cū butiro. Ad idē valet oleuȝ laurinum ī pecia linea poſitū et morſus freni decenter ligatū equo ſemꝑ cū freno bibente. Et ideȝ opatur ſauina in freno ligata. Ad idem valet fumꝰ panni linei cōbuſti ꝑ nares receptus. Itē valet frumentū bene coctum poſitū in ſacculo calidū quātuȝ pati poterit. ⁊ in capite equi ligatū ita ꝙ poſitis ore ⁊ naribꝰ inter ſacculū ꝑ nares fumū recipiat ⁊ de grano comedat q̄ntū volet Cui ꝓderit ſi dictū frumētū coquat̃ cū pulegio ⁊ ſauina Itē valet ſi pecia ſtricte liget̃ ad baculū ⁊ ſapone ſarracenico liniat̃ ⁊ q̄ntum cōmode pōt mittat̃ leniter inter nares ⁊ pꝰ pabulū extrahat̃. quia ex h̄ equus ſternutabit ⁊ humores hūidos et frigidos velut aquā emittet. Itē valet butirū cū oleo laurino mixtū ⁊ poſitū inter nares. Itē ab omnibus caueat̃ frigidis ⁊ vtat̃ calidis et aſſidue bibat aquā coctā ⁊ calidā. vt ī doloris capitulo ꝯtinet̃. ⁊ ſic poterit liberari

Vor den feucht dag ma yn nicht ſchneiden dorff pfeffer korner und eſſich rhom, bolſal und ſaltz miſch es mit waſſer und ſchmir es dir augen

De morbo oculorũ et cura eius

Accidit aliquando q ex dicta egritudine capitiſ humores deſcendunt ad oc'los facientes eos lacrimari vel in eiſ pannum vel turbulentiã aut ruborẽ vel caligineꝫ p̄pter que non valet equus vt decet reſpicere vel videre Cura Si oculi lacrimãtur fiat ſtrictoriũ ꝺ olibano et maſtice pulueriſatis ⁊ cum oui albumine agitatis ſuper vna pecia quattuor digitis lata poſitiſ ⁊ longa q poſita ſupra frontẽ ſub timporibus poſſit ligari. abraſo tamen prius loco vbi ſtrictoriũ poni dꝫ ⁊ intantũ dimittat ei ſtrictoriũ q ocli ꝺſierit lacrimari ⁊ qñ leuari voluerit cũ aq̃ calida ⁊ oleo vel alia re vnctuoſa agitatis ſimul eleuet. Ad idẽ valꝫ ſi ambe vene vtriuſq; timporũ incendantur cũ igne. Si vero caliginati ſint oculi aſſtellati alias aſtoleti ſub ambob⁹ oculiſ imponatur. quattuor tamẽ digitis deorſuꝫ ⁊ ſal ſubtiliter piſtum cũ quodã cannulo ĩ oculos ſepius ſuffletur. Si vero pann⁹ ſit in oculis recens vel antiquat⁹ os ſepie tartarum ⁊ ſalgemma equali menſura ſubtiliſſime trita. bis in die oculis cũ cannulo inſufflent. Ad idẽ valꝫ ſalnitrũ cũ ſtercore lacertarum tritũ ⁊ in oculis inſufflatũ. ſꝫ cauendum eſt ne ſuperflue ponat in eiſ ne oculi deſtruãtur. Si vero pannuſ vetuſtus fuerit cum pinguedine galline bis vel ter prius vngatur

De cornu et cura eius

Dicto de infirmitatibus que accidunt equo in capite ⁊ intra corpus. Dicenduꝫ eſt de his q̃ eueniunt eiſ iuxta tergum Fit igit quedam leſio in equi tergo rumpẽs aliqñ aliquã partem corij dorſi in tergo ⁊ quandoq; fodiens dorſum vſq; ad oſſa. que ex nimia oppreſſione ſelle vel alterius ponderis efficitur que leſio a pluribus corn⁹ nũcupatur Cura Folium caulis cum axungia porci trita ſuperponatur et ſella vel pannellum ſuperponatur vt p̄mat medicinam ſuper ipſum cornu continue Ad idem valet ſcabioſa cum axungia porcina ſimul trita. Item ad idem valet cinis ſuperpoſitus cum oleo agitatus. Itẽ ad ideꝫ fuligo cum ſale et oleo agitatus Itẽ ad idẽ ſtercus humanũ recens ſuperpoſituꝫ multum valet. Et nota q cornus citius curat radicitus ſi equus equitetur ſuppoſito aliquo medicamine predictoruꝫ et medicinis ſepius renouatis. Deuulſo cornu et radicitus extirpato locus ſtuppa minutiſſime inciſa ⁊ poſtea inuoluta in puluere de calce et melle vt dictum eſt in vermis capitulo impleatur. Abluto tamen prius decenter vulnere cum aceto vel cũ forti vino aliquãtuluꝫ calefacto. et hoc fiat bis in die donec fuerit ſolidatum. Cauendum tamẽ eſt ne aliquod pondus ſuperponatur in tergo donec carnes vulneris corio fuerint adequate.

De morbo pulmonis et cura eius.

Fit et alia leſio ĩ equi dorſo faciens inflationes ĩ eo. deinde generat ibidem carnes putrefactas que accidit ex oppreſſione indecentis ſelle vel alicuius ſuperflui oneris frequentati. Nam talis inflatio cum veteraſcit putrefactioneꝫ inducit. et quandoq; putrefactione antiquata iuxta oſſa efficitur quedam coagulatõ carnis infecte eiiciens continue putredinem velut aquam. Et hic morbus dicitur leſio pulmonis in vulgo

Cura Hic morbus circumquaq; ſũditus incidatur poſtea ſuperponatur ſtuppa in albumine oui infuſa ⁊ vſq; ad tertiã diem ſemel tantum in die mutetur. Deinde fiat vt de cornu dictum eſt ſupra. Salubrius vero curatur cum puluere reſalgari vt in infirmitate vermiũ dixi. Nam ſine inciſione aliqua medicatur equo dolorem minime patiente.

De morbo ſpallaciarum et cura eius

Fit et alia leſio in tergo tumefactionē inducens in ſummitate ſpallarū equi faciens quandā calloſitatē carniū circa ſpallas ei⁹ ſuperficiē ſuperantez tumefactione p̄dicta eidem antiquitus imminēte. que accidit ſimiliter ex nimia oppreſſiōe vt dixi ⁊ he ſpallacie dicūtur nomen ex opere aſſumentes

Cura Curatur p omnia vt dictū eſt in p̄cedenti capitulo de pulmone. Si vō ſpallacie dure fuerint mollificenť cum maluauiſco ⁊ caulibus tritis cum anxungia porcina veteri. additis etiam abſintbio paritaria ⁊ branca vrſina ⁊ ſimul bñ tritis ⁊ poſt modū decoctis ī olla ⁊ ſuperpoſitis. Hoc aūt mollificatiuū fiat anteq̄z ſpallacie incidantur. vel reſalgarum ſuperaſpergať vt predixi

De alijs diuerſis egritudinibus que tergo accidūt et eaꝝ curis

Fiunt et alie multe leſiones ī dorſo equi ꝓpter oppreſſionē predictā inepte ſelle vel ponderis in bumeriſ. Et quādoq̄z fiunt ex ſuperfluo ſanguine vel bumore velut veſice paruule plene ſanguine putrido q̄ rumpunt carnē ⁊ coriuz equi in dorſo. Deinde efficiunť vulnera pͧuula ſiue magna q̄ omnes dicūtur vulgariter leſiones. Sed ē ſciēdum ꝙ leſiones p̄dicte quanto ꝓpinquiores ſunt oſſibus dorſi tanto deteriores exiſtunt periculū aliquando inferentes.

Cura Omnes fere leſiones que tergo accidunt. babēt principium a tumore. vñ cum p̄ncipijs ſit obſtanduz ſtatim cum videtur tumor fieri in aliqua parte dorſi cuz raſorio illa tumefactō abradať. Deinde fiat emplaſtrū de farina tritici attaminata decenter. ⁊ cum oui albumine agiteť ⁊ ea ſup linea pecia poſita ſup tumefactionē ponať nec remoueať inde violēter emplaſtruz. ſz cum leuiter videbiť tolli poſſe tollatur. et ſi putredo erit ibi cōgregata coriū cuz ferro cuſpideo aliquantulū calido in pte inferiori tumefactionis pforeť vt inde egrediatur putredo. Poſt hoc vero ſepe vngať in die cū aliquo liquido vnctuoſo. Fiūt etiam qñq̄z rupture vel excoriationes in dorſo equi ex oppreſſione oneriſ vt p̄dixi. vel occaſione alicuius baroli vel carbunculi ex ſuperfluitate ſanguinis generati que illico debent radi. et ſuperaſpergi aſſidue puluis calcis viue cū melle combuſto. vt in muri caplo edoceť. ablutis prius vulnerib⁹ cum vino calido vel aceto. Et caueri debet a ſella vel alio ſimili dū liberat⁹ exiſtit Sciendūz eſt tamē ꝙ vbicūq̄z fuerint tumefactōes ī dorſo vel tergo equi ſubueniri debet cum emplaſtro farine tritici agitati cū oui albumine vt ſuperi⁹ dixi. Et in omnib⁹ planis leſionibus ſolidādis ſupponunť hi pulueres videlicet mirtū ſiccū pulueriſatū. vel gola leuis pulueriſata vel pecia lini cōbuſta vel coriū aptatū cōbuſtū vľ putredo ligni putrefacti q̄ carolus vocať. Sz ſup omnibus alijs ſup̄dictis dict⁹ puluis de calce ⁊ melle mirabiliter opatur. ante tñ appoſitionez pulueꝝ p̄dictoꝝ. leſiones ſemp ablui debēt decenter cum vino calido vel aceto. Et vt pili poſt ſolidationē carniū renaſcantur teſta auellane vel teſtudinis combuſta teratur. et cū oleo agitato ſepius vngatur. Ad idez valet carta bombicina vel bombix cōbuſtus et cū oleo agitatus. Itē nota ꝙ ſal ī aqua ſufficiēter infuſum vel in aceto qđ ē meli⁹ multū valet ꝯ omnē tumefactiōz incipientē in dorſo

De morbis qui accidūt in cruribus et pedib⁹ equi et alijs quibuſdam et primo de morbo malferuti et cura eius

Completo tractatu leſionum tergi ſequitur de bis que accidūt in crurib⁹ ⁊ pedib⁹ ⁊ quibuſdam alijs membris. et p̄mo ꝺ morbo malferuti qui veniens in lumbis equi

Er wan ein pferd [illegible] iſt [illegible] und alt [illegible] und [illegible] und [illegible] und [illegible] [illegible] öl und [illegible] und [illegible] [illegible] her

dolores in eis vel in renibus equi infert. at trahens neruos lumborũ ⁊ renũ inceſſanter qui ſubito accidit ex ſuperfluitate malorum humorũ ⁊ aliquando ex frigiditate diu ante aſſumpta ⁊ ſepe accidit ꝓpter ſupfluum ⁊ immoderatũ pond⁹ in equi tergo improuide poſitũ. vñ equus vix poteſt ſe ex pte poſteriori erigere vel crura decenter leuare ⁊ hic morbus vulgariter dicit̃ malferut⁹ Cura In hac egritudine renes vel lumbi equi patiẽtis optime abradant̃. deinde fiat ibi ſtrictoriũ tali modo. Accipiatur pix naualis et liquefacta decenter i q̃dam pellicula extendat̃ ad longitudinez et latitudinẽ lumboꝝ vel renũ. deinde accipiatur bolũ armenũ. armoniacũ. pix greca. galbanũ. olibanũ. maſtix. ſanguis draconis. galla. equali pondere ⁊ omĩa iſta terãt̃ ⁊ decẽter puluerizata ſupaſpergant̃ ſup picem predictã aliquantulũ calefactam ⁊ ponatur ſup renib⁹ patientis pilis abraſis ⁊ inde non moueat̃ donec leuiſſime poterit remoueri. Ad idẽ aliud ſtrictoriũ melius. Accipiat̃ conſolida maior. bolũ armenũ. galbanũ. armoniacũ. pix greca. maſtix. olibanum. ſanguis draconis. ſanguis eq̃nus recens vel ſiccat⁹. tantũ vero de maſtice pice greca ⁊ olibano quantũ de omnib⁹ alijs ⁊ puluerizent̃ ſimul vel ꝑ ſe vel cũ albumĩe oui ⁊ bona quantitate farine tritici miſceãtur ⁊ ſup vna pecia forti de lana bene extẽſa ponãtur. et fiat ꝑ omnia vt de ꝑcedenti dixi emplaſtro. Itẽ ad idẽ remediũ vltimũ Renes vel lumbi patiẽtis decenti ferro calidiſſimo coquant̃ crebras ⁊ multas lineas ꝑ longũ ⁊ ex trãſuerſo faciendo ab vna parte renũ vſq₃ ad aliã ꝑtendentes. Nam ſupradicta emplaſtra renes cõſolidant humores exiccãt neruos mitigãt ⁊ ignis carnes deſiccat attrahit ⁊ coartat

De morbo ſculamati et cura ei⁹

Accidit hec egritudo que vulgo dicit̃ ſculamat⁹. que mouet ⁊ ſepat caput anche d̃ loco vbi ſtare naturaliter debet i motu vel curſu equi cum pes labitur vltra velle. vel cum verſus terrã premitur indirecte. Accidit etiam aliquando quãdo pedes poſteriores equi retinis vinculant̃ Cura Ponatur aſtalata conueniens per vnuz ſemiſſem ſub leſo capite anche. vt humores qui ad locũ cõcurrerunt per aſtalatã viaz habeant exeundi. et locus circũcirca manibus ſepe premat̃ vt egrediatur putredo. et paruo paſſu moueat̃ equus vt humores facilius exeant propter motũ. Deinde fiat ſtrictoriũ tali modo. Accipiatur pix naualis et greca. olibanuz. et maſtix. et aliquantulum ſanguinis draconis. ⁊ tantũ d̃ pice nauali quantũ de omnib⁹ alijs ⁊ pulueriſentur. et ſimul cũ pice nauali omnia liquefiant. et tantũ calida quãtũ pati poterit ponantur in capite anche leſe extenſa. et ſuper ea ponatur ſtuppa minute inciſa. Ad idem valet ſi ponãtur in loco leſo ſetbones qui aſſidue humores ibi venientes expellant. Ad idem qd̃ vltimũ eſt remediũ locus leſus anche tã per longũ q̃₃ ex tranſuerſo decentibus lineis decoquatur vt reſtringantur humores

De leſione ſpallati et cura eius

Accidit i ſpalla leſio vt i ancha ex eiſdem cauſis. et etiam ex ictu calcium alicuius eq̃ que curatur eodem modo vt ancha. et de leſione eius dictum eſt ſupra ꝑxime

De egritudine pectoris et cura eius

Accidit quãdoq₃ ꝙ pectus equi ex ſupfluo ſanguĩe vel labore vel onere aggrauat̃ intantũ ꝙ equ⁹ videt̃ in motu anteri⁹ aliq̃ntulum impediri. Cura Cõſuete vene ſufficienter ab vtraq₃ pte pectoris minuãt̃ Deinde ſetbones ponant̃ ſub pectore. qui bis agitent̃ in die vt in capitulo vermium dixi. et vſq₃ ad quindecim dies non tollantur ab eo

De morbo zarde et cura eiꝰ

LIcet ſupra dixe-
rim morbū zarde naturalr̄ equo
euenire tamē ⁊ accidētaliter ei cō-
tingit cū immoderate oppreſſus eſt et cre-
bris equitatibꝰ feſtinatꝰ ꝓpter debilitatē ⁊
teneritatē ipſoꝝ. Citiꝰ tamē accidit in cruri
bus equi ſup̄flue impinguati cum oportꝫ
eū equitando ſubito fatigari. quoniaꝫ diſ-
ſoluūtur ex dictis cauſis humores ſup̄flui
⁊ ad crura deſcendūt. vnde fiunt zarde i ga
recto vt ſupra dixi. Cura Cum videt̄
equus in garectis tumefieri ad modū nu
cis vel ampliꝰ exterius vel interiꝰ ſtatim
ſubueniat̄ cum decēti decoctiōe ꝑ longū et
obliquū i tumido loco. Et zardis decoctis
ſtercꝰ bouinū calidū cum oleo calido agi-
tatū ſuperponat̄ ſemel tantū nō amplius.
Deinde retinis ⁊ pedicis tā anteriꝰ q̄ꝫ po
ſterius taliter alliget̄ ꝙ equꝰ cocturas ore
nullo modo carpere poſſit nec ad aliuꝫ pe
dem fricare. nec i aliquo loco duro ne poſ
ſint excoriari cocture. Nā ꝓpter aſſiduum
cocturarū pruritū equꝰ auide fricat ꝉ mor
det locū decoctū. ⁊ a die coctionis vſqꝫ ad
dies. xi. erit hoc diligēter ſeruandū. Excori
ato vel ſep̄ato corio a lineis cocturaꝝ q̄di i
ix. vel. x. diebꝰ contingit equꝰ in aqua frigi-
da velociſſima teneat̄ a ſummo mane vſqꝫ
ad mediā tertiā ita ꝙ aqua tangat et ſup̄et
cocturas p̄dictas. Eo vero ab aqua remo
to ſup̄ lineis cocturarū puluis terre ſubti-
liſſimꝰ vel cinis filicis aſpergat̄ vt dixi Idē
etiam in ſero fiat vt teneat̄ in aqua ab ho-
ra veſpertina vſqꝫ ad ſolis occaſum. ⁊ pul
uis ſup̄aſpergat̄ vt dixi. Et ꝯtinuet̄ hoc om
ni die mane ⁊ ſero donec ignis fuerit ſoli-
datus decēter Nā aqua velox ⁊ frigida hu
mores deſiccat ⁊ vlcera ignis ꝯſolidat ⁊ cō
ſtringit. Et nota ꝙ in omni coctura debet
equꝰ diligētiſſime cuſtodiri ne cocturā poſ
ſit mordere vel in aliquo loco fricare quia
ex nimio pruritu locū dentibꝰ vſqꝫ ad ner-
uos ⁊ oſſa morderet

De morbo ſpauenij vel ſpanenij et cura eius

HIc morbꝰ fit cir-
ca garectū intrinſecꝰ ex latere ga
recti. paulo inferiꝰ inflationē in-
ducens circa venaꝫ nigrā que dicit̄ fonta-
nella trahens humores ꝑ venā magiſtraꝫ
aſſidue. vn̄ equꝰ fatigatꝰ cogit̄ dolere. ⁊ hec
leſio accidit equo ꝑ omīa velut zarda ⁊ vo
catur ſpaueniꝰ. Cura De p̄dicta ve-
na ſanguinis trahat̄ in tantū ꝙ ꝑ ſe ſangui
nem non emittat. Deinde tumefactio ſpa
uenij per longū ⁊ obliquū decentibꝰ lineis
decoquat̄. Et fiat ꝑ oīa vt in dicto zarde ca
pitulo cōtinetur

De curua et cura eius

FIt egritudo hec
ſubtus caput garecti. in magno
neruo poſteriori eiuſdē tumefa-
ctionē aliquā faciens ꝑ longitudinē ipſius
nerui indignās cōtinue ipſum ⁊ ledēs. Et
quia idem neruꝰ quaſi totū corpꝰ equi ſu
ſtinet cogitur neceſſario claudicare. Acci
dit aūt hec egritudo cū equꝰ iunior eq̄tat̄ i
debite. ſepiuſqꝫ contingit ex onere ſup̄fluo
impoſito ſibi. tunc eī ꝓpter etatis tenerita
tem icuruat̄ neruꝰ ex quo nominat̄ curua.
ex opere nomē aſſumēs. Cura Cum
dictus neruꝰ qui incipit a capite garecti et
tendit inferiꝰ iuxta pedes in poſteriori p̄te
cruris videt̄ aliquid incuruari vel plꝰ ſole
to ingroſſari. ſtatim ingroſſatio illa taꝫ per
longū q̄ꝫ ꝑ obliquuꝫ decenter coquat̄. De
inde fiat ꝑ omnia vt ſupra de cocturis exp̄ſ
ſi. Et eſt notandū ꝙ vbicūqꝫ fiunt cocture
in cruribus equi fieri debent ꝑ longū ⁊ ob
liquū ſicut pilus equi deſcēdit inferius. q̄a
meliꝰ cooperiunt̄ a pilis ⁊ minꝰ apparēt q̄ꝫ
ſi fierēt ex tranſuerſo. et minꝰ lederēt equū
ſi aliquis cruriū neruꝰ tangeret̄ ab igne

De ſpinellis et eaꝝ cura

HIc morbus qui
ſpinella dicit̄ ⁊ vocat̄ fit ſubtꝰ ga
rectum in iunctura oſſis garecti

eiuſdem in vtroqꝫ latere ⁊ aliquādo ī vno tantū creſcēs ſuꝑ os ad magnitudinē auellane vel magis repꝛimens iuncturā intātum ꝙ equus multotiēs cogitur claudicare. ⁊ accidit his cauſis vt curua Cura Dicte ſpinelle ſunt diligēter coquēde atqꝫ curande vt p̄dicte cocture curanť in omnibus ⁊ eodē modo

De moꝛbo ſupꝛoſſi et cura eiꝰ

Fiunt in equi cruribus multa ⁊ diuerſa ſupꝛoſſa. vel cū moꝛdetur vel cū calce ꝑcutitur vel cū ipſe de crure ꝑcutit aliquā rem duram que nō tantū nociua quantū deformia ſunt in equo. que etiā in alijs partibus coꝛpis non ſolū in cruribꝰ ſepe fiunt.

Cura Cū omnia ſupꝛoſſa incipiūt fieri ex quadā calloſitate carniū ex ꝑcuſſione aliqua veniente. ſtatim cū fieri videbitur calloſitas abꝛadatur. ⁊ accipiať abſinthium paritaria. ⁊ bꝛanca vꝛſina. ſ. folia tenera ⁊ terantur inſimul cū axungia poꝛcina veteri ⁊ coquantur. et cocta tantū calida q̄ntū pati poterit ſuꝑ calloſitatē ponātur ⁊ bn̄ ligentur. Et nota ꝙ hoc mollificatiuū multum valet ad omnes inflationes crurium. ex ꝑcuſſione aliqua venientes. Itē ad eandem calloſitatē omnino diſſipandā valet radix maluauiſci ⁊ radix lilij ⁊ tapſi barbati trita cū axungia ⁊ decocta ⁊ cum pecia ſuppoſita ad modū emplaſtri ⁊ pluries renouetur. Itē valet cepe aſſatū cū lūbꝛicis terreſtribus tritū ⁊ cū cōmuni oleo agitatum ⁊ coctū ⁊ calidum ſupponať ⁊ ſepe renouetur in die. Si v̓o calloſitas illa fuerit antiquata ⁊ dura effecta. ea prius abraſa cum lancea ſcarificeť minute vt ſanguinet Deinde ſal ⁊ tartarū equali pondere ſubtiliter trita ſuꝑ calloſitatē ponanť ⁊ ligentur ſtricte. nec vſqꝫ ad diē tertiū diſſoluantur ⁊ tunc cū fuerint diſſoluta locus vngať butiro vel aliquo vnctuoſo. Itē ad idem ouū vſqꝫ ad duriciē decoctū ⁊ mundatum calidum ſupꝛa calloſitatē abraſam ponať ad modū placentule ac ligeť. nec vſqꝫ ad diem tertiū diſſoluať nec renoueť ⁊ plus ſi videbitur expedire. Item valet ſtercꝰ capꝛinū cum farina oꝛdei ⁊ creta ī aceto foꝛtiſſimo agitatū ⁊ poſtea ſuppoſitū ad modū emplaſtri. Si vero calloſitas illa dura nō decreſcat ſed in ſupꝛoſſum redigať antiquū. decentibꝰ cocturis qd̓ eſt vltimū remediū ſuccurratur

De attractione et cura eiꝰ

Fit et alia egritudo in crure anterioꝛi tumefaciēs ⁊ indignās neruū ⁊ faciēs claudicare que facile accidit equo in curſu vł motu cum pes poſterioꝛ ꝑcutit neruū anterioris cruris que paſſio attractio vocať a vulgo Cura Cum neruꝰ p̄dictus tumeſcit ſtatim de vena cōſueta que eſt ſupꝛa genua parum in parte interioꝛi minuať. Deinde fiat hoc mollificatiuū valens cōtra indignationē ⁊ tumoꝛē neruoꝝ. Accipiatur fenugrecū. ſemen lini. ſquilla. terebentina ⁊ radices maluauiſci equali menſura ⁊ cū axungia veteri poꝛcina decēter terantur vt ſimul incoꝛpoꝛenť. poſtea bullant ⁊ ſemper agitenť cū ſpatula. et ſufficienter cocta ponātur calida ſuꝑ longitudinē nerui leſi ⁊ cum faſcia lata ligētur ⁊ bis renouentur in die. Ad idem etiā valet ſatis cepe aſſatū cum lumbꝛicis terreſtribꝰ ⁊ limacibꝰ et butiro liq̄facto. et ſimul agitatis vſqꝫ ad ſpiſſitudinem decoquātur et ſemꝑ agitenť vt fiant ſicut vnguentū ⁊ de ipſo abraſis pilis ſter in die neruus leſus ꝑ longū vngať. Si vero cruris attractio ſit vetuſta fleubotbometur de vena cōſueta que eſt poſita inter iuncturā ⁊ pedē ex latere interioꝛi. ⁊ fiāt poſtea medicine quas ſupꝛa narraui. Si dicta medicamina ꝑ aliquot dies parum vł nihil pꝛoficiant. tūc neruo leſo circū quaqꝫ abraſo fiat ſtrictoꝛiū de puluere rubeo et oui albumine et farina vt docui in capitulo mal feruti. crus vbi leſio eſt cum canabo vel lino et p̄dicto ſtrictoꝛio inuoluēdo nec inde remoueať vſqꝫ ad nouem dies. Poſtea vero cum aqua calida ſtrictoꝛium a

crure caute leuetur ⁊ neruus vngatur cū aliquo vnctuoſo. Et ſi predicta non profuerint cocturis decētibus ſuccurrat

De morbo ſcortilati et cura eius

Accidit quādoq; q iunctura cruris iuxta pedes leditur ex percuſſione quā facit in aliquo loco duro vel ex pcipitatione eius in curſu vel motu. aut quia pes quādoq; indirecte premitur verſus terrā. que paſſio vulgariter dicitur ſcortilatus Cura Fiant pultes de furfure tritici et aceto forti ⁊ ſepo arietis ſufficiēter mixtis. que ſimul vſq; ad ſpiſſitudinē bulliant agitata decenter. et calida quantū pati poterit ponātur ſuper locū leſum. et cum pecia congrua bñ ligentur. et quolibet die ſepius renouētur. Si vero iunctura tumefacta patitur indignationem neruoꝝ fiat emplaſtrum fenugreci ſeminis lini ⁊ ſquille et alioꝝ vt in pcedēti capitulo dixi. Sed ſi occaſione ſcortilature pdicte os a ſuo mouetur loco. pes equi ſocius claudicātis eleuetur in altum. ⁊ cum equi cauda liget. Deinde ducat ad manum verſus loca montuoſa quia ex neceſſaria oppreſſione iuncture verſus terrā os diſiunctū aliquid ab alio vl aliquo modo motū inſtanter ad ſuū locum reuertit ſicut debet. ſed tamen prius debꝫ fieri mollificatiuū quod predixi. Adeſt etiā aliquādo q vnū os ab alio ſic diſiungit q vix aut nunq; ad ſuū locū cōmode poteſt reduci. ex quo iunctura tumefieri cogitur inflatōne duriſſima. cui cocture beneficio ſubuenire oportet. Et nota q omniū curaꝝ narratarum ſuperius coctura ignis vltimū eſt remedium

De leſione ſpine vel ligni et cura eius

Contīgit aliquando q ſpina vel lignum intrat ī iūcturas pedū vel genua vel in aliquam partē cruris et itra carnes remanet ppter quod vulnus vl totū crus tumeſcit ⁊ maxime ſi neruū tangat et ſic cogit claudicare Cura Abradatur ſup vulnus ⁊ vndiq; circa ipſum pilus ⁊ tria capita lacertarum aliquantulū trita ponātur ſuper vulnus ⁊ cū pecia faſcietur. Ad idē valent radices arundinis ⁊ radices diptani trite ⁊ ſuperpoſite. Idē faciunt limaces cum butiro trite et cocte poſtmodū et ſuperpoſite que medicine ſepe renouate lignū vl ſpinā infixā carni mirabiliter ad exteriora deducunt. Et nota q ad omnē inflationē mollem et recenter factā que fit preter naturā ex percuſſione aliqua in genibus vl iūcturis vel in aliqua parte crurium ſatis valet decoctio mixture ſubſcripta. videlicet accipiatur paritarie. abſinthij. brance vrſine d folijs quod tenerrimū eſt. et cū anxungia porcina veteri tā diu terant q optime miſceantur. et poſtea in aliquo vaſe bulliant cōtinue agitata et cocta calida quantū pati poterit ſup loco leſo ponant ⁊ cū pecia faſcient ⁊ ſepius renouent

De gallis et ipſaꝝ cura

Fiunt galle ſepe naturaliter circa iuncturas ⁊ ſepe accidētaliter ex fumoſitate ſimi ſtabuli cruribus madefactis ex q humores naturaliter diſſoluūtur. fiunt etiā qñq; in equo iuuene ex ſuperfluo equitatu

Cura Sunt aliqui curare volentes gallas q cū lancea ſcindunt corium ⁊ inde gallas extrahūt vel reſalgarū interius ponunt qd malū eſt quia locus talis nimis neruoſus eſt ⁊ ideo in tantū dolor augeť q ſuperflui humores ad locū pcurrūt. ideoq; melius eſt q galloſus vſq; ad genu mane ⁊ ſero in aq frigidiſſima ⁊ velociſſima teneat totiēs q galle minuant ppter coartationē aque frigide. Deinde circa iuncturā gallarum fiāt tam p longū q̃ p obliquū cocture decētes que poſtea curent vt pluries eſt expreſſum

De garpis et cura earum

Fiunt garpe ī iūctu

ris crurium circa pedes in parte posterio ri rumpētes ibi corīū. ꝛ carnes ex transuer ſo incidentes. ꝛ quādoqꝫ ꝑlongū ſepe ꝓij cientes ꝑ ſciſſuras ſ putredinē velut aquam equū ardore aſſidue affligētes que accidūt ex ſuperfluitate maloꝝ humoꝝ ad crura deſcendentium. Cura Pili iuncture ſunt depilādi prius hoc mō. Accipiātur cal cis viue tres partes ꝛ auripigmenti quar ta. que trita decēter cum aqua calidiſſima agitētur. et tam diu coquātur ꝙ penna im miſſa ſubito depileť. ꝛ leſa iunctura garpa rum ex ea tantū calida quantuꝫ pati pote rit inungatur ꝛ ſpacio vni⁹ hore dimittať ibidem. Poſtea vero cū aqua calida loc⁹ garparū lauetur vt pili cadant in totum. Quib⁹ euulſis lauētur garpe cū decoctōe maluarū et furfuris. et ipſoꝝ ſubſtātia cū pecia ligetur circūcirca iuncturā. et ibi di mittatur a ſero vſqꝫ ad mane ꝛ econuerſo. Poſtea vero fiat vnguentū de ſepo arie tis cera ꝛ reſina equali menſura ꝑinuiceꝫ decenter bulliant ꝛ aſſidue agitētur. ꝛ de ta li vnguento aliquantuluꝫ bis in die garpe vngantur cū penna galline. ꝛ hoc vnguen to vtatur donec ſciſſure ac rupture garpa rum fuerint ſolidate. ſempqꝫ caueať ab oī ſorde ꝛ aqua. Cum aūt fuerint ſolidate ab laqueetur ꝛ incidať vena magiſtra ſurſuꝫ in coxa interi⁹ vt in ſpauenij capitulo dixi. Sanguine aūt vt debet detracto. garpe co quantur ꝛ cocture cureň vt dictū eſt ſup. Sciendū eſt tñ ꝙ garpaꝝ infirmitas raro ꝑfecte curatur

De crepacijs et ipſarū cura

Fiūt ſimiliter egri tudines inter iuncturā cruris et vngulā. coꝛiū rumpentes ꝛ carnē ad ſimilitudinē ſcabiei. Aliquādo putredi nem emittētes. ꝛ ex ardore multotiēs equū dolere faciētes que ſolent euenire pluries ex fumoſitate ſtabuli crurib⁹ madefactis. Cura Cureň vt dictū eſt in capitulo ꝑcedenti excepto ꝙ vena magiſtra non la queetur nec crepacie aliquib⁹ cocturis ſūt coquende. In ꝑcedenti tamen capitulo ad ditur ꝙ euulſis prius pilis modo ꝑſcripto hoc vnguento vtať. Accipiať de fuligine ꝫ verderamo ꝛ de auripigmento ꝛ tantum de melle liquido vt de omnib⁹ ꝑdictis. que trita ꝛ inſimul ligata ľ agitata vſqꝫ ad ſpiſ ſitudinē decoquātur ꝛ miſceatur cū eis ali quantulū calcis viue. ſempqꝫ miſceanť cū ſpatula donec fiat vnguentū. de quo aliqn tulū calido bis in die vnganť crepacie. ipis prius ablutis cum vino albo aliquantulū tepefacto. cauendo ſemꝑ eas a ſordib⁹ vt predixi. hoc enī vnguentū crepacias mira biliter conſolidat ꝛ cōſtringit. Ad idem ſa tis valet fricatō fortis ꝛ frequens crepacia rum cū puerili vrina. Item valet ſi equus patiens diu teneať in aqua marina. Fit eti am quedā alia crepacia longa ꝛ magna ex tranſuerſo in huleſio inter carnem viuam ꝛ vngulā ꝗ deterior eſt alijs ꝛ magis equū affligit. que nō curať vnguentis nec alijs medicaminib⁹ niſi cocturis. et ideo ipa cre pacia in extremitatib⁹ ſuis cum ferro ī ca pite rotundo funditus eſt coquenda. nam bñficio ignis ipſa crepacia nō poteſt auge ri ſed minui

De cancro et cura eius

Cancer fit circa iū cturas cruriū iuxta pedes. et qn doqꝫ in alijs ꝑtibus cruris vľ cor poris veniens ex aliquo vulnere ibi facto. ꝛ poſtmodū ꝑ negligentiā antiquato. cuꝫ equus habēs vulnus in iunctura predicta equitatur per turpitudines aut aquas Cura In quacūqꝫ ſit ꝑte corpis hoc modo curať. Accipiatur ſuccus affodillo rum in bona quantitate. et agiteť diu cum duabus ꝑtibus calcis viue ꝛ tertia auripi gmenti ſubtiliter triti. Deinde ponatur in quodā vaſe fictili opilato poſtmodū ne fu mus vel vapor inde poſſit exire. ꝛ tantū di mittatur bulire ꝛ coqui ꝙ in puluerē redi gatur ꝛ de tali puluere mittatur in vulnus Mortificato cancro cureť vulnus cuꝫ al bumine oui ꝛ alijs vt ſuperi⁹ ꝑtineť. abluto

112

trius ſemper cancro cũ aceto. Signuȝ aũt
mortificationis cancri eſt cũ vulnus circũ
quaqȝ tumeſcit. Ad idẽ valet ſtercꝰ huma
num puluerisatũ ⁊ mixtum cũ tartaro cõ
buſto equali menſura. Item valet ad ideȝ
tartarũ combuſtũ cũ ſale minuto mixtum
⁊ ſuperpoſitũ. Itẽ aliud medicamen meli
us mortificans cancrũ. Alliũ bene tritum
cum pipere et piretro ⁊ aliquantulo axũ
gie porcine veteris tritis ad inuicẽ mittat̃ i
vulnus cancri ⁊ ſtricte ligetur ⁊ bis in die
mutetur donec cancer mortificet̃. Deinde
curetur vulnꝰ vt dixi. Et nota ꝙ ꝑdicte me
dicine ſunt bone in locis neruoſis. et in ar
terijs vndiqȝ intricatis ⁊ venis. nã in tali
bus locis nõ eſt vtendũ cocturis ſed in car
noſis eis vti nullatenꝰ eſt verendũ. imo cũ
cocturis facilꝰ curat̃ in ipſis

De fiſtula et cura eius

Si vulnꝰ ꝑdictũ
cancri ⁊ ipſe cancer antiquetur et
nõ curet̃. conuertit̃ in fiſtulã que
eſt deterior ⁊ difficilior ad curandũ. Sȝ ſo
let curari aliquando cũ affodillorꝫ puluere
immiſcẽdo eidẽ de puluere auripigmenti
quantũ de calce viua vt violentior fiat. Itẽ
aliud violentiꝰ ad ſanandũ fiſtulã. Accipi
atur calx viua ⁊ tantũdem auripigmenti.
que puluerisata decenter agitẽtur cuȝ ſuc
cis allij cepe ⁊ ebuli equali menſura. ⁊ ſuffi
cienter buliant in melle liquido et aceto. et
agitentur cõtinuo donec fiat vnguentum
de quo mittat̃ in fiſtulã bis in die. vulnere
cum aceto fortiſſimo prius abluto. Ad idẽ
accipe auripigmentũ verderamũ calcẽ vi
uam equali pondere. ⁊ de atramẽto ⁊ pire
tro ⁊ cũ aceto ⁊ melle aliquantulũ decoq̃n
tur ⁊ ſemꝑ agitent̃. et de ipſo velut magda
leones bis in die mittatur in fiſtulã donec
mortificata erit. abluto ſemꝑ vulnere cum
aceto. Itẽ aliud violentius omnibꝰ ſupra
dictis. Reſalgarũ puluerisatũ cum ſaliua
hominis agitatũ intromittat̃ intus fiſtulã
moderate. Eſt autẽ ſignũ mortificationis
eius quando tumeſcit ⁊ rubet. Mortifica
ta vero fiſtula curet̃ vulnus vt in alijs vul
neribus cõtinet̃. Si vero in locis carnoſis
crearetur fiſtula fiat ꝑ omnia vt ĩ cura can
cri continetur

De morbo malpiconi et cura eiꝰ

Eſt et alia egritu
do que vulgariter dicit̃ malpico
num que fit ꝓpe ĩ bulletis vngu
larum equi vbi carnes viue iungunt̃ vngu
lis. que velut infuſio impedit equi greſſus
Et quãdoqȝ fit ĩ vno pedũ ⁊ quãdoqȝ trã
ſit ad omnes ſi non curet̃ inſtanter. ⁊ q̃nqȝ
facit vlcera euenire in lingua equi Accidit
autẽ de leui ex malis humoribus ad ipſuȝ
locum decurrẽtibꝰ. et ſepius ex ſtabuli fu
moſitate pedibꝰ ab aqua ⁊ ſordibꝰ non ſic
catis. Cura Primo equi patiẽtis vn
gule vſqȝ ad ſubtilitateȝ preparent̃. Deinde
cum roſuecta ferrea bulleſia pedis vſqȝ q̃ſi
ad viuũ vngule annihiletur vt bulleſia poſ
ſit vndiqȝ euaporare. Deinde ab vtraqȝ ꝑ
te bulleſie fleubothomet̃. vt inde euacuent̃
humores qui ad locũ concurrerũt. vel cuȝ
ferro cuſpideo ab vtraqȝ parte funditꝰ de
coquatur. et ſemper caueatur a ſordibus
⁊ ab aqua. et non debeat fatigari. Poſtea
vero fiant pultes de furfure et aceto que ſi
mul buliant. et quotidie agitent̃ que tantũ
calida quantũ pati poterit ſuper quadam
pecia bene ampla extendat̃. et circa pedem
leſum ponat̃. et bis in die mutetur ⁊ ab her
barum comeſtione caueat̃ omnino. ac etiã
de alijs rebus parꝫ comedat donec fuerit li
beratꝰ. Nã herbe ceteraqȝ cibaria m̃lta hu
mores augmentãt

De furina et eius cura

Fit etiam quedã
infirmitas que furina vulgarit̃
dicitur. inter iũcturã pedis ⁊ pe
dem ſupra coronã ꝓpe impaſturã. que ac
cidit ex ꝑcuſſione in aliquo loco duro. ⁊ eti
am occaſione male ⁊ indecẽtis pedice ſolȝ
ſepius euenire. que niſi adhuc cũ eſt recẽs
curet̃. efficit̃ ſuꝑ os duriſſimũ cũ veteraſcit

extendens ſe aliquando vniuerſaliter ꝑ coronam. Cui ſubueniendū eſt ſiue ſit recens ſiue fuerit antiquata vt dictū eſt in cura ſuproſſi. Et nota ꝙ hec infirmitas plurimū impedit greſſus equi. quia locus vbi furina oriť neruoſus ē ⁊ plen⁹ venis ⁊ arterijs vndiqꝫ intricatis

De egritudinib⁹ pedum et vngularum. et primo de morbo ſice et cura eius

Completo tractatu de leſionibus membrorū equi ⁊ cruriū. Reſtat dicere de infirmitatibus vngulaꝝ ⁊ pedū. Et primo ꝺ ſica que fit in equi vngula ſiue pede vngulam vſqꝫ ad tuellū intrinſecū per medium ſcindens. ⁊ quādoqꝫ incipit a corona pedis. ⁊ tendit ꝑ longū inferius vſqꝫ ad extremitatem vngule ſeu pedis. emittens aliquando viuū ſanguinē ꝑ ſciſſurā. Accidit autē ex leſione tuelli intra vngulam exiſtētis. cum hec infirmitas initiū ⁊ caput habeat a tuello. Et quādoqꝫ accidit cū equus ē iuuenis ꝓpter vngule teneritatē. nam ꝑcutiendo vel acriter ꝑmendo in aliquo loco duro ledit tuellus tenerrim⁹ vt predixi. ꝓpter ꝗ claudicat equus cum ſepius equitať Cura Inquirātur radices ſice verſus tuellū iuxta coronā pedis inter viuū et mortuū vngule cum roſuecta. ⁊ deſuper incidať quouſqꝫ vngula incipiat ſanguinare. Deinde accipiatur ſerpēs ⁊ minutatim inciſus abiectis cauda ⁊ capite ī quodā vaſe oleo cōmuni pleno decoquať intantū ꝙ carnes ſerpentis in oleo liqueſiant ⁊ ab oſſibus ſeparenť. ⁊ de his fiat vnguentū ex quo aliquantulū calefacto radices ſice bis in die vngāť donec ſica mortificeť ⁊ vngula ī ſtatum priſtinū reducať. Semperqꝫ cauēdū eſt ne pes patiens a ſordibus vel aqua tāgatur. ⁊ ꝙ equus herbas non comedat vllo modo

De ſuppoſta et cura eius

Fit hec leſio que ſuppoſta vocať inter carnē viuā ⁊ vngulā faciens rupturā carnis ibidem que ſi antiquať ſepe cancer efficiť. Et accidit cum caſu pes equi ponitur ſup alium pedē Cura Statim cū fit vulnus occaſiōe ꝑdicta incidatur cū roſuecta tantū de vngula circa vuln⁹ ꝙ vngula carnem viuā nō ꝑmat nec tangat eandē. Nā ſi premeret conſolidatio impediret omnino. Abſciſa autē vngula circūquaqꝫ abluto qꝫ vulnere cū vino calido vel aceto curetur et ſolideť vulnus vt in precedentib⁹ cōtinetur. ſemperqꝫ caueatur a ſordib⁹ ⁊ aqua. donec vulnus fuerit ſolidatū. Si vero per negligentiā redigatur in cancrū cureť vt ī capitulo cancri contineť. Si autē conuertatur in fiſtulā cureť vt in fiſtule capitulo eſt contentum

De ſpontatura vngularum et cura eius

ACcidit aliquando ꝙ equi infuſio non curata deſcendit ad pedes ſub vngulis cui ſi recens eſt ſuccurrať hoc modo. Extremitas vngule in parte anteriori cū roſuecta parua cauetur fundit⁹ donec vena magiſtra que illuc tendit cū roſuecta rumpatur ⁊ ſanguis fluat vſqꝫ quaſi ad debilitatē eq. et ſi expedierit idē in alijs pedib⁹ claudicātibus fiat. Poſt extractionē vero ſanguis impleatur vuln⁹ ſale minuto ⁊ ſuper ipſo ponať ſtuppa in aceto infuſa. deinde ligeť faſcia nec diſſoluať vſqꝫ ad diē tertiū. Deinde curetur vuln⁹ cū puluere galle vel mirti ⁊ lentiſci bis in die abluto ſemp pri⁹ vulnere cū aceto ⁊ a ſordibus ⁊ aqua caueatur donec fuerit liberat⁹

De diſſolatura vngularū et cura eius

SI uero humores decurſi ad pedes occaſione infuſionis iam dicte inter vngulas ex

incongrua cura fuerint antiquati. oportet
pedes claudicantes penitꝰ diſſolari vt hu
mores ⁊ ſanguis ibidē incluſi euacuentur
in totū. Incidat̄ ergo ſola ſubtꝰ vngulā cir
ca extremitatē vngule cū roſuecta. deinde
violēter extirpet̄ extrinſecꝰ. ⁊ ſtuppa ī albu
mine oui ſufficiēter infuſa ponat̄ in vulnꝰ
⁊ pes totus optime faſciet̄. ⁊ ſic dimittatur
vſq; ad diē ſequentē. Poſtea vō aceto for
tiſſimo aliquantulū calido abluat̄ vulnuſ
⁊ de ſale minuto ⁊ tartaro impleat̄. ⁊ ſuper
ponatur ſtuppa in forti aceto infuſa ⁊ pecia
faſcietur. ⁊ ſic vſq; ad diē tertiū dimittatur
Deinde bis in die cū aceto abluat̄ ⁊ ſuper
aſpergat̄ de puluere galle vel mirti aut len
tiſci. quia carnes ꝯſolidāt ⁊ humores con=
ſtringunt. abluto ſemꝑ vulnere prius cum
aceto. ⁊ talis curatio fiat vſq; ad carnium
conſolidationē ⁊ vngule renationē. ⁊ ſemꝑ
caueat̄ pes leſus a ſordibꝰ et ab aqua. Ad
idē aliud vnguentū vtendū poſt appoſitio
nem ſalis ⁊ tartari cōſolidatiuū carniū; et
ꝓhibens fluxum humoꝝ. Accipiat̄ puluiſ
olibani maſticis ⁊ picis grece ⁊ aliquantu
lum ſanguinis draconis. ⁊ miſceant̄ cū ce
ra noua liquefacta. ⁊ tantūdem de ſepo ari
etis ⁊ buliant ſimul vt fiat vnguentū. quo
aliquantulū calido vtat̄ in cura predicta.
Et nota ꝙ multe ſunt infirmitates in q̄bꝰ
oportet vngulas diſſolari. in quibꝰ omni=
bus eſt ꝑdicta cura vtendū. Itē ad hume=
ctandū ſingulas vngulas vt leuius prepa
rentur Accipiat̄ malua. paritaria. furfur ⁊
ſepum. ⁊ oīa ſimul buliāt ⁊ agitent̄ ꝯtinue
ac de dicta decoctione ſufficiēter calida vn
gule cū pecia inuoluant̄

De mutatione vngularū et cura eius

Sepe accidit ꝙ ꝓ de
ſidia mariſchalci humores ꝯcur
ſi ad pedes equi ⁊ diu incluſi intā
tum intus vngulā antiquant̄ ꝙ vngulā a
tuello intrinſeco ſeparāt exeundi viā que=
rentes. Accidit etiā aliqn̄ ꝙ vngula penitꝰ
⁊ ſubito ſepat̄ a tuello ⁊ cadit ꝑpter furo=
rem multoꝝ humorū ad vngulā diſcurſo
rum ⁊ quandoq; paulatim vngula ſe diui
dit a tuello ⁊ naſcitur noua ſequens vngu
lam ſeparantē. quod accidit ꝑpter pauci
tatem humorū cui ſic ſubueniatur.

Cura Statim cū roſuecta circūcir=
ca vetus vngula incidatur aliquantulū
vbi iungitur cū nouella ita ꝙ vetus vngu
la dura nouā non premat nec in aliquo le
dat. Deinde accipiātur due ꝑtes ſepi arie=
tis ⁊ tertia cere. buliantq; ſimul agitando
et addendo aliquantulū olei donec fiat vn
guentum de quo aliquantū calido bis in
die noua vngula inungatur. Et nota ꝙ hͦ
vnguentū valet ad renationem ⁊ augmen
tationē omniū vngularum. ſed caueatur
a ſordibus et ab aqua. Vngula vero que
ſubito diuidit̄ a tuello ⁊ cadit incurabilis
creditur. Sed talis cura probetur. Accipi
atur pix greca. olibanum. maſtix. bolum.
ſanguis draconis. et galbanū equali men
ſura. et puluerizata ſubtiliter cum duabus
partibus ſepi arietis ⁊ tertia cere agitādo
coquantur. Deinde pannꝰ lineus fortis ī
fundatur in eis. et de tali panno fiat capel=
lum ſeu ſubtellaris ad modū tuelli in quo
tuellus ponatur. et bis in die capello extra
cto abluatur tuellus aceto fortiſſimo tepe=
facto et iterum in capello mutat̄. Et eſt val
de cauendū ne tuellus ab aliquo duro tan
gatur. Et quandoq; equus propter vngu
le amiſſionē recte ſtare nō poteſt. et tunc fi
et eidē ſtratum de longiſ paleis ſuper quo
pro velle quieſcat. Et quia graue ac tedio
ſum eſſet equo ſemꝑ iacere. accipiat̄ fortis
pecia panni vel fortificetur cum cinguliſ ⁊
in capitibus optime ligata cum funibuſ a
medietate corpiſ vſq; ad pectus ſub eo po
natur. et funes ligentur ad trabes taliter ꝙ
equus ſuſtineat̄ ab eis ⁊ intantū eleuetur.
ꝙ equus cū pedibus tangat terrā. Et nota
ꝙ hoc artificio poteſt iuuari equꝰ quotiēs
ꝑpter aliquod impedimentū rectus ſtare
non poteſt

De diuerſis inclauaturis et earum cura

HIt quedam ſpecies inclauature ledens funditꝰ tuellum intrinſecū. Fit ⁊ alia que trāſit int tuellū ⁊ vngulam tuellū intrinſecum minꝰ ledens. Fit etiā tertia non ledēs tuellum in aliquo. ſed viuū vngule attigit ⁊ ledit. Prima ſpecies ſatis periculoſa eſt pedi. quia tuellū ledit qui eſt quedā teneritas oſſis ad modū vngule facta. vngulam nutriēs ⁊ radices vngule in ſe tenens

Cura Si tuellus fuerit funditꝰ nimis leſus ſubueniť ei ſalubꝛiter cū vngule deſolatione. Si vō fuerit parum leſus diſcooperiatur cū ferreo inſtrumēto ſola vngula circa vulnꝰ. et intantū circa leſionem de vngula funditꝰ incidať ꝙ leſio attingatur. ⁊ diſcooperiať decenter. qua diſcooperta ſubtilietur vngula ſola circa leſionē. intantum ꝙ ſpaciū cōueniens ſit inter leſionem ⁊ vngulā ita ꝙ ipſa nō p̄mat nec adhereat leſioni quo facto vulnus cū ſtuppa ⁊ oui albumine impleať. Deinde curetur vulnus cū ſale minuto ⁊ aceto forti ⁊ puluere galle vel mirti vel lentiſci vt dictū eſt in capitulo p̄cedenti. Si vero clauellus inter vngulam ⁊ tuellū trāſierit minꝰ p̄iculoſuꝫ exiſtit quia tuellꝰ nō lediť niſi ex latere. Sic aūt curať inclauatura p̄us vſqꝫ ad viuū fūditus detegať incidendo p̄longū vngulaꝫ. et ampliādo circa vulnꝰ decēter. ⁊ circū incidatur vngula leſioni p̄pinqua vt vulneri nō cohereat vllo modo. Inclauatura aūt diſcoop̄ta vulnꝰ abluať cū forti aceto ⁊ impleatuꝛ de ſale minuto ⁊ coop̄iať cū ſtuppa in aceto poſita ⁊ cū pecia faſcieť. ⁊ curet leſiobis in die vt ſupꝛa narraui. Si autē ſit tertia ſpēs que nō ledit tuellū. ſed viuū vngule tangit ⁊ ledit. fiat idē oīno vt in ſecunda ſpecie dixi. adiungiť tñ ei ꝙ diſcooperta p̄us inclauatura decēter. exteriꝰ vngule incidanť vſqꝫ ad leſionē clauelli vt nihil turpitudinis vel alteriꝰ rei poſſit intra leſionē aliquo modo retineri Et nota ꝙ omēs alie inclauature que nō tangūt neqꝫ ledunt tuellum intrinſecuꝫ poſſunt leuiter curari. attentis p̄us leſionibꝰ p̄ut debet hoc modo. Sepū vel cera vel oleuꝫ vel aliud vnctuoſum calidū cū ſale vel tartaro tritis fortiter mittať in vulnus. Itē valet fuligo cuꝫ oleo agitata. Itē valet ad idē albumē oui cū aceto et oleo agitatuꝫ. Et nota ꝙ ad omnes leſiones pedū ⁊ vngulaꝝ que accidunt occaſione clauelli vel ligni vel alteriꝰ rei intrantis in viuū vngule anteqꝫ vngula vel pes tangať vt inclauatura inquirať vt ꝯuenit fiant pultes de furfure ſepo et maluis. que omnia buliāt cū aceto vſqꝫ ad ſpiſſitudinē et calida quantū pati poterit in quadā pecia poſita. ſup pedeꝫ leſum ligenť. et ſic a ſero vſqꝫ mane vel ecōuerſo dimittanť. nam hec dolorē mitigāt ⁊ poros vngule temperant ⁊ humectāt vt faciliꝰ vngula incidať. ſempqꝫ ab equitatu aq̄ et ſordibꝰ caueať. Accidit etiā ꝙ aliqñ imperitia medicātis inclauatura nō bene attingitur nec curať. Vñ cōtingit ꝙ putredo leſionis incluſa intra vngulā facit ſibi viam inter carnē ⁊ vngulam vt exteriꝰ egrediať rumpēs carnem ſup pedē. ibiqꝫ efficiť quoddaꝫ vulnꝰ emittens putredinē. qđ vulnus curari debet vt ſupꝛa eodē capitulo dixi. Inclauatura tñ iteruꝫ requirať et attingať vſqꝫ ad viuum. Deinde curetur vt in aliis inclauaturis p̄ dixi.

De morbo qui dicitur ficus et cura eius

ACcidit quandoqꝫ ꝙ pes lediť ſubꝰ vngulā in medio ſole ex ferro vel alia re dura ītrāte vſqꝫ ad tuellū ex q̄ tuellꝰ lediť. ex q̄ leſione cū vngula nō incidiť circūqꝫ vt dꝫ naſciť a tuello quedā carnis ſup̄fluitas q̄ ſuperat ſole ſup̄ficiē ad modū ficꝰ. ⁊ iō ficus vulgariť noiať Cura Priꝰ de vngula q̄ circa vulnꝰ eſt incidať funditꝰ intantū ꝙ fiat ꝯueniēs ſpaciū inter ſolā pedis ⁊ ficuꝫ. poſtea vſqꝫ ad ſole ſuperficiē incidať ficus ⁊ extracto ſanguine ſpongia marina ſuper ficū ligetur vt ipſa ficus ad tuellū funditꝰ corrodatur. ⁊ ſpongia non moueatur inde

donec remanens ficus fuerit in totū corro
ſus. Poſtea vero curet leſio vt dictum eſt
in alijs leſionibꝰ pedū. In defectu tamen
ſpongie multū valet puluis affodillorum
vel alteriꝰ rei corroſiue p̄dicto reſalgari ex-
cepto qđ immoderate violentū exiſtit. Et ē
cauendū ne ibi coctura omnino fiat. nam
tuellus p̄pter teneritatē ſuā poſſet taliter
ledi q̄ vngula diuideret ab ipſo

De generalibus ſignis egritudinis equorum

Equꝰ claudicans de pede anteriori ſi non p̄mit ter-
ram niſi cū puncta pedis in vngu
la patitur. Equus claudicās ſi non plicat
paſturalia vel iuncturas circa iuncturas
eſt leſio. Si equus claudicās anterius ire
uolutione a dextris vel ſiniſtris fit claudi-
cantior in ſpatulis dolor exiſtit. Si equus
poſterius claudicās in ſua reuolutione fit
claudicātior in ancha eſt paſſio. Si equus
portans dorſum depſſum verſus terrā fa
ciat in egreſſu paſſus minutos et crebros
pectoris leſione grauatē. Si equus anteri-
us claudicans cū quieſcit ponit pedē clau
dicantem ante aliū nihil ſuſtinens ſup ip-
ſum in crure vel ſpalla patitur. Si equus
claudicās poſteriꝰ non ſuſtinet ſe niſi i pū
cta pedis poſterioris ⁊ in motu ſuo iunctu
ram nō plicet. vere in iunctura eſt leſio Si
equus habēs dolores intra corpꝰ habꝫ cō
tinue aures ⁊ nares frigidas ⁊ oculos con
cauos ſemiuiuus eſſe cenſet. Si equꝰ hn̄s
antiquo flatū nariū emittat frigidū et ha
beat oculos cōtinue lacrimātes q̄ſi mortu
us iudicat. Equꝰ habēs infirmitatē cymo
ire vel vermis volatiui in capite emittens
p nares humores cōtinue velut aquā pin
guem ⁊ frigidā vix euadet. Si equꝰ habēs
infirmitatē aragaiaci emittat intantū per
anū ſtercora liquefacta q̄ nihil fimi in eius
ventre remaneat ⁊ p effuſionē nō ceſſet in-
firmitas in primo morietē. Si equꝰ habēs
egritudinē puulaꝝ ſubito ⁊ vniuerſalitē re-
digitur in ſudorem ⁊ omnia eius membra
tremunt non videt euadere poſſe Si equꝰ
habens egritudinē frigiditatis caput īfla-
tum habens ⁊ oculos tumidos ⁊ caput de
fert valde deorſum pendēs ⁊ extremitates
auricularū pendentes ⁊ frigidas ⁊ nares
ſimiliter frigidas: vix aut nunq̄m euadet.
Si equus patiens morbū ſtrangulliōis
cum difficultate ac ſonitu nariū ⁊ gutturis
ſpūm emittit ⁊ totū guttur inflatū habet
difficilime liberat

De mulis

Si quem mulorū genꝰ creare delectat. equā magni
corpis. ſolidis oſſibꝰ ⁊ forma egre
gia debet eligere in qua non velocitatem ſꝫ
robur exquirat. Eius etas quadrima vſq̄ꝫ
in decēnem exiſtat. Ex equo et aſina vł aſi-
no ⁊ equa creantur muli. ſed generoſiꝰ nul
lum eſt huiuſmodi animal q̄ꝫ qđ ex aſino
et equa generatur. Admiſſarius ergo aſi-
nus ſit huiuſmodi. Corpore amplo. ſolido
muſculoſo. ſtrictis et fortibus membris. ni
gri vel murini coloris aut rubei. qui tamē
diſcolores pilos in palpebris aut auribus
gerit variabit ſobolis plerumq̄ꝫ colorem.
Minor triennio. maior decēnio nō debet
admitti. Si aſinus viſam equam faſtidit
oſtenſam prius aſinam donec voluptas
ſolicitetur poſtea ſubducimus. ⁊ tūc equā
incitata libido non ſpernet. et raptus illece
bris ſui generis in permixtione conſentiet
alieni. Etas muli cognoſci dicitur vt equo
rum. Si naſcantur et morentur in monti-
bus. duriſſimis vngulis fiunt. Si vero in
paluſtribus aut vliginoſis nati ſunt vngu
las habent molles. Et ideo tales cum an
niculi ſunt debent a matre repelli ⁊ p mon
tes aſperos paſci vt eorū vngule dureſcāt.
⁊ ne itineris laborem in etate tenera ſolida
ti contemnant. Menſibus duodecim vt
equi morantur in ventre matris. Accidūt
mulis egritudines alique ſicut equis. que
cognoſci ⁊ curari poſſunt vt ſatis plene di
ctum eſt ſupra in tractatu equoꝝ

De aſino

Aſinoꝛum genus qui facere vult bonū. pꝛimū videndum vt mares feminaſqꝫ bona
etate ſumat. firmas omnibꝰ ꝑtibus. corpe
āplo. ſemie bono ex bis locis vn̄ optimi exeunt. Hoꝛum genera ſunt duo. vnū feruꝫ
quos vocant onagros In frigia ⁊ licaonia
vbi ſunt greges multi feri. Alterū māſuetum vt ſunt in italia omnes. Ad ſeminatōnem onager idoneus qui e fero fit manſuetus facile. ⁊ e manſueto ferus nunq̄m.
Qui ſimiles parentū naſcunt̄ eligendi ſūt
⁊ maſculus ⁊ femina. Cōmode paſcuntuꝛ
farre ⁊ furfuribꝰ oꝛdeaceis. Admittunt̄ an̄
ſolſticiū eſtiuū vt in eodē tpe alterius anni pariant. duodecimo eni mēſe cōceptum
ſemen reddūt. Pregnātes ope alleuiāde
ſunt. Venter eni ex laboꝛe deterioꝛē reddit
natiōnē. Mares v̓o laboꝛe alleuiāde non
ſunt eo ꝙ remiſſione laboꝛis deterioꝛes fiunt. In paſtu eadē fere ſeruanda ſunt que
in equis. Poſt partū ante annū pulli nō
ſūt remouēdi a matre. pꝛimo anno noctibus patiant̄ eſſe cuꝫ eis. ⁊ leuiter capiſtris
alia ve qua re babeant̄ vincti. Tertō anno
domari incipiunt. et inſtrui ad eas res ad
quas quis eos vult babere in vſu. nā aliq
eos nō eligunt niſi ad boc vt onera poꝛtēt.
alij vt molas ducāt. nōnulli ad vebenduꝫ
eos diſponunt ⁊ pleriqꝫ ad arādum vbi leuis eſt terra. Accidunt eis alique egritudines que cognoſci ⁊ curari poſſunt vt ī eq̄s
curantur

De grege boum quales debent
eſſe vacce et tauri

In bubulo genere gradus boꝝ quattuoꝛ dicunt̄ eſſe
Pꝛimi vituloꝝ ſecūdi iuuencoꝝ.
tertij boū nouelloꝝ. quarti vetuloꝛū. Qui
gregē armentoꝝ emere vult obſeruare debet pꝛimū vt ſint vacce ad fructꝰ ferendos
etatis potiꝰ integre q̄ꝫ impfecte bn̄ cōpoſite vt omnia mēbꝛa ſint groſſa et inuicem ſibi reſpondeāt altiſſima foꝛma coꝛpis lōgi.
vteri capacis ⁊ longi. lata frōte. ocul̓ nigris
⁊ grādibꝰ. pulcris coꝛnibꝰ ⁊ ꝓcipue nigriſ
piloſis auribuſ. cōpꝛeſſis malis. palearijs
maximis. aptis naribꝰ. ceruicibꝰ groſſiſ ac
lōgis a collo. latis bumeris. cruribꝰ nigris
⁊ puis. Cauda ꝓfuſa ad calces inferioꝛi pte
frequētibꝰ. pilis ſubcriſpis. rectis genibuſ
vngulis bꝛeuibꝰ ⁊ paribꝰ. coꝛio ad tactuꝫ
nō aſpero neqꝫ duro ſed groſſo potiſſimuꝫ
nigꝛo. deinde rubeo. tertio geluo. q̄rto albo
Molliſſimꝰ eni bic eſt. p̓mꝰ duriſſimus. ceteri medij. Etatis maxime trime qꝛ vſqꝫ ad
decenniū fetus ex bis ꝓcedit vtilioꝛ. Tauri
cognoſcunt̄ bis ſignis vt ſint alti atqꝫ ingētibus mēbꝛis. etatis medie. ⁊ magis q̄ iuuētute minoꝛ eſt q̄ꝫ qui declinat in ſeniū. Toꝛua facie. puis coꝛnibꝰ. Toꝛoſa vaſtaqꝫ ceruice. vētreqꝫ ſubſtricto. Et q̄ ex bis nati ſūt
rn̄dent ad parentū ſpēm. Et q̄bꝰ regionibꝰ
nati ſunt refert. melioꝛes eni in vna. deterioꝛes in alia vt expientia docet

Qualit̄ vacce et tauri teneri debēt

His armentis bieme maritima. eſtate opaca ⁊ frigida paremꝰ. mōtana maxie. qꝛ melius frutetis ⁊ internaſcēte berba ſaturant̄
q̄ꝫuis circa fluuios recte ꝓpter amena loca paſcant̄. feture tn̄ aq̄s tepidioꝛibꝰ adiuuant̄. vn̄ vtiliꝰ babent̄ vbi pluuialis aq̄ tepētes foꝛmas lacunas. vt ait Palladius.
Stabula vtilia ſūt ſaxo aut glareiſ aut arena vl̓ lapidibꝰ ſtrata. deuexa aliq̄tenꝰ vt elabi poſſit bumoꝛ. pti meridiei aduerſa. ꝓpt
flatꝰ glaciales q̄buſ aliq̄s obſiſtere dꝫ obiectus. Cauere opoꝛtꝫ ne aut anguſtiꝰ ſtent
aut feriāt̄ aut ꝯcurrant. Et qꝛ eas eſtate tabani ꝯcitare ſolēt. ⁊ beſtiole q̄dā minute ſb
cauda ne ꝯcitēt̄ includāt̄ ſeptiſ. bis ſbſterni
opoꝛtꝫ frōdes. l̓ ſtramē aliud, ve q̄d in cubilia q̄ molliꝰ requieſcāt. Eſtate ad aq̄m bis applicāde in die ſūt. ī byeme ſel̓. Cum parere
ceperint. quod fieri ſolet de menſe apꝛilis.
iuxta ſtabula pabulum ſeruari opoꝛtet
integrum, quod regredientes deguſtare

poſſint vt ſufficere poſſint tributo laboris
et lactis. faſtidioſe enĩ ꝓpter partum fiunt.
Et prouidendũ quo recipiãt ſe ne frigidus
locus ſit. algor enĩ et fames eas marceſce-
re cogit. ⁊ nocte lactãtes cum matribꝰ non
cubent. obterunt enim. ad eas mane adigi
oportet ⁊ cum redierint e paſtu. Cuſtos di
ligens debet vetulis ⁊ ſterilibꝰ amotis no
uellas ſubinde cõducere. et ſteriles aratro
⁊ laboribus deputare. Si q̃ amiſerunt vi
tulos eis ſuppone oportꝫ eos q̃bus nõ ſa
tis ꝓbent matres

Qualiter tauri debent admitti

PRopter feturam
hoc ſeruari debere oportet. vt ait
Varro. Ante admiſurã per vnũ
menſem cibo ⁊ potu ſe non impleant quia
eſtimãtur facilius macre cõcipere. Cõtra
tauri duobꝰ menſibꝰ ante admiſſurã her-
ba palea ⁊ feno debẽt fieri pleniores ⁊ ſecu
ri a feminis. Deinde in gregẽ redigi mẽſe
maij circa finẽ. vel toto iunio ⁊ in initio iu-
lij ſm palladiũ. vt que tunc conciptiũt tem-
peratiſſimo tempe anni pariãt. Vacce enĩ
decẽ menſibꝰ ſunt ꝑgnantes. Ante bimaꝫ
etatẽ eis taurꝰ nõ debꝫ admitti vt trime pa
riant. ⁊ melius ſi admittant in trima etate.
vt quadrime pariãt. Aſſerũt greci ſi mares
creare volueris ſiniſtꝝ tauri in coitu ligan
dum teſticulũ. ſi feminas dextrũ eo ꝙ ſemẽ
dextri generet maſculũ. ſiniſtri feminam.
Tauri diu ante admiſſurã ſunt abſtinẽdi.
vt cũ tps erit admittẽdi acriꝰ in cauſas fer
uoris incumbant. Sexaginta vaccis duo
tauri ſufficiũt ſm Varronẽ. Sed Palla-
dius ait ꝙ .xv. vacce ſufficiũt vni tauro. Si
abundãtia pabuli ẽ in regione q̃ paſcimus
poteſt annis oibꝰ in feturã vacca ſubmit-
ti. Si deeſt ſunt alternis annis onerande.
maxime ſi alicui operi ꝯſueuerint ſeruire.

Qualiter vituli debent teneri ⁊ quando caſtrari et domari poſſũt et qualiter

CVm creuerint ui
tuli leuande ſunt matres pabulo viridi ob
ijciendo in ꝓſepijs. Itẽ bis vt fere in omni
bus ſtabulis lapides ſubſternẽdi ſunt. vel
quid aliud ne vngule putreſcãt. ab equino
ctio autumnali vna paſcunt̃ cũ matribus.
Caſtrari nõ debent ante bienniũ quia dif
ficulter ſi ante feceris ſe recipiũt. qui autẽ
poſtea caſtrãtur duri ⁊ inutiles fiunt. Ca-
ſtrantur autẽ ſm Palladiũ ſic. Alligato
enĩ vitulo ac deiecto teſticuli eius ſciſſa pel
le claudũtur ignitis ſecuribꝰ aut dolabris
vel quod eſt melius formato ad hoc ferra-
mento. vt gladij ſimilitudinẽ teneat. Ita eĩ
circa ipſam regulã ferri acies imprimitur.
vnoq̃ ictu moraꝫ doloris beneficio celeri-
tatis aſſumit. ⁊ vſtis venis ac pellibꝰ a ſan-
guinis fluxu cicatrix q̃dammodo cuꝫ ipſo
vulnere nata defenditur. vulnera vero ca
ſtratoꝝ cinere ſarmẽti ⁊ ſpuma liniant̃ ar
genti. A potu caſtratꝰ abſtineat̃ ⁊ cibis pa
ſcatur exiguis. ⁊ ſequẽte triduo ei ꝓbeãtur
arboꝝ tenues ⁊ tenere ſũmitates ⁊ fruteta
mollia ⁊ herbe viridis coma. Pice etiã liq̃
da mixto cinere ſunt ⁊ oleo modico vulne
ra diligẽter vngenda. q̃d verũ puto cum ſi
ne ferro ignito caſtrant̃. ſed ſi cuꝫ ferro acu
to ignito caſtrent̃ nõ eſt neceſſaria preſens
cura. Semeſtribꝰ vitulis dentur furfures
triticei ⁊ farina ordei et tenera herba. et vt
bibant mane ⁊ veſpere curet̃. Circa finem
martij vel aprilis initiũ domandi ſunt bo-
ues trimi. nã poſt quinquenniuꝫ domari
non poſſunt etatis duricia repugnãte. Ca
pite ergo ſtatim domentur. Qui quidem
prius cum teneri ſunt frequenti manus at
trectatione manſueſcant. ſed ſtabulũ noui
boues largioribꝰ ſpacijs habere debebunt
Ad ſtabula ducantur. quorum ſi nimia fu
erit aſperitas vno die ac nocte vinculis et
ieiunijs mitigentur. Tunc appellationibꝰ
blandis ⁊ illecebris oblatorum. non a late-
re neq̃ a tergo ſed a fonte accedens bubul
cus admulceat nares et terga ꝑtractet. ſic
tamen ne aliquẽ calce vel cornu percutiat.
quod vicium ſi in primordijs affectauerit
obtinebit. Aliqui eos inter ſe coniungunt

et docent eos onera leuiora portare et qđ vtile eſt ſi arationi parātur ſubacto prius ſolo exercendi ſunt aut arena. Quos ad vecturam paras fac primum inania ducere plauſtra. Et ſi poſſis ꝑ vicum aut oppiduʒ vbi ſit ſtrepitꝰ ducas. Et quē feceris dextꝝ fac etiā ſiniſtrū ⁊ ſic laboranti requies erit Ubi terra leuis eſt nō fortibus bobus ſed vaccis ⁊ aſinis vti potes ⁊ in leui plauſtro ſimiliter ⁊ ad molā olei facile vt nouus labor adhuc tenera colla non quaſſet. Expeditior autē domandi ratio eſt ſi aſperū bouem manſueto ⁊ valido boui iungaſ. quo oſtendente facile ad omnia cogeť officia. Si poſt domiturā decumbet in ſulco nō afficiatur igne vel verbere ſed potius cum decumbit. pedes eius ita ligenť vincul' vt non poſſit ꝓgredi aut ſtare vł paſcere quo facto ſiti ⁊ fame laxatus carebit h vicio

De bobus quales debēt emi et qualiter teneri et de cognitione bonitatis ipſoꝝ et etatis

In bobꝰ emendis hec ſigna ſpectenť vt ſint nouelli quadratis ⁊ grandibus membriſ. ſolidi corpis muſculis vbiqꝫ ſurgentibus magnis auribꝰ. lata fronte ⁊ criſpa. labris oculiſqꝫ nigrantibus. Cornibus robuſtis ac ſine curuature prauitate lineatis. patul' naribus ⁊ ſimis. Ceruice toroſa atqꝫ compacta. palearibus largis ⁊ circa genua fluentibus pectore grandi. armis vaſtis. ventre non ꝑuo. porrectis lateribus. latis lumbis. dorſo recto ⁊ plano. cruribus ſolidis ⁊ neruoſis. ⁊ breuibꝰ vngulis. magnis caudis. longis ⁊ ſetoſis. pilo totius corpis denſo ⁊ breui. rubei maxīe coloriſ ⁊ fuſci. Melius autē boues de vicinis locis cōparabimus qui nulla ſoli aut aeris varietate terrentur. vel ſi hoc deeſt de locis ſimilibꝰ ad ſimilia tranſferemꝰ. Illud eſt ante omnia curandū vt viribꝰ ad trahendū comparēť equales. ne valentioris robur alteri procuret exitium. In moribꝰ autē hec cōſideranda ſunt. ſint arguti. manſueti. hortamenta timentes clamoris ⁊ verberū cibum appetentes. Sed ſi regionis ratio patitur nullꝰ cibus eſt melior q̄ꝫ viride pabulum. vbi vero deeſt. eo ordīe miniſtreť quo pabuli copia ⁊ laborum coget acceſſio. Tenēdi ſunt boues in talibus ſtabulis vt de vaccis dictum eſt ſupra. videlicet ſtratis ⁊ bene clauſis vt pedes ⁊ vngule conſeruētur illeſe. ac ipſi defendi poſſint a genzalis muſculis et tabanis. Etas ipſoꝝ cognoſcitur quia mutant dentes anteriores poſt annum cōpletum ante decē vel octo menſes. Deinde pꝰ ſex menſes ſucceſſiue mutāt proximos donec in tribus annis mutauerint omnes. et tunc in bono ſtatu exiſtunt omnes in quo perſeuerant vſqꝫ ad decē vel duodeciꝫ annos. ⁊ cū ſunt in ſtatu dētes habēt pulcros equales ⁊ lōgos ⁊ cū ſeneſcūt minoranť denigranť ⁊ corrodunť.

De infirmitatibus bouꝫ et cura ipſorum

Sciendum eſt qꝛ egritudines multe accidunt bobus quarū vna eſt ꝙ in capitibꝰ eorū multiplicatur reuma que vulgariter diciť gutta roiba ⁊ fit ex ſupflua comeſtione ⁊ potu ⁊ ꝓpͤe nimis humidaꝝ herbaꝝ. ⁊ ex nimia requie ⁊ aeris humiditate ſupflua. Et cognoſciť quia inflanť ipſorū vultus ⁊ oculi. ex qua bos moriť ſi non cureť. Sed curať quia ſtatim fleubotomandus eſt bos infirmus de vena que ē ſub lingua ſciliꝫ ꝙ due quaſi coctie ſeu glandule que ſunt ibi ſignētur in pluribus locis cū puncta cultelli bn̄ incidētis ita ꝙ multꝰ egrediatur ſanguis. et cū thure fiat fumigiuꝫ ad nares eius. Item accidunt eis febres ex immoderato labore aut calore. Et morboruꝫ cauſe vt ait Uarro in bobus he fere ſunt ꝙ laborent propter eſtus aut propter frigora. aut propter nimium laborem. vel econtra propter nullam exercitationem. aut ſi cum exercueriſ ſtatim ſine interuallo cibū aut potum dederis. Et cognoſcūtur cuꝫ febriunt. quia ſunt calidi tactu. et maxime

in lingua ⁊ auribus ⁊ anhelitus ipſoꝛū eſt
ſpiſſus et calidus. Quibus ſubueniri de-
bet cū regimine frigido. ſ. ꝙ a laboꝛe omni-
no ceſſent ⁊ in loco frigido teneātur ꝺ̄ fron
dibus ſalicum ⁊ vitis cooperti. Et come-
dant frondes ſalicū ⁊ frigidas herbas ⁊ oꝛ
deum coctū infrigidatū ⁊ farinā eius. Et
bibant aquā in qua bullierint frondes ſali-
cis ⁊ frigidarū herbarum ⁊ oꝛdeuꝫ infrigi-
datum. Et ſi videbūtur nimis repleti de ip
ſoꝛum ſanguine minuat̄. Item bibāt aq̄m
maloꝝ acriū ⁊ prunoꝝ ⁊ ipſa mala ⁊ pru-
na edant. vel ſm̄ Varronē curat̄ hic moꝛ
bus ꝙ ꝓfunditur aqua ⁊ pungit̄ oleo ⁊ vi-
no tepefacto ⁊ ſuſtinētur cibo et iniicit̄ ali-
quid ne frigus cedat. Sitienti aqua frigi-
da datur ſi hoc non ꝓficit demitur ſanguiſ
maxime ex capite. Item opilatur ⁊ ingroſ-
ſatur ſplen ipſoꝝ. de quo non liberant̄ ſed
diu ſic infirmi exiſtunt. Et cognoſcunt̄. q̄a
hulſiunt ſiue tuſſiunt ⁊ maxime cū trotare
cogūtur. Item inflātur boues ex ꝯſtipatio
ne vel ventoſitate in ipſoꝝ ventrib⁹ gene-
rata. Et cognoſcūtur quia ſi manu vel di-
gito ſup̱ fontanellis que ſunt iuxta poſteri
oꝛes anchas ꝑcutiunt̄ ſonat vt timpanum
⁊ viſu inflati apparent ⁊ doloꝛe toꝛquentuꝛ
⁊ quādoqꝫ in terrā ſe pꝛoſternūt ⁊ libenter
iacent. Curant̄ autē cliſteri vel cannulo. de
quibus dictū eſt ſupꝛa cū tractabat̄ de do
loꝛibus equoꝝ. vel cū manu pueri oleo vn
cta extrahant̄ feces. vel incidat̄ vena caude
cum acuto cultello p quattuoꝛ digitos lō
ge ab ano deſubtus. Itē ledunt̄ in collo ex
nimia oppꝛeſſione indecentis iugi. et maxi-
me cū pluuie ceciderint ſup̱ collū. Et qn̄qꝫ
fit ibi ruptura ꝓpter humoꝛes ibi concur
ſos. que curatur cuꝫ medicinis cōſolidati
uis carniū ⁊ generatiuis cutis ſcriptis ī cu
ris egritudinū equoꝝ in pluribus locis. et
etiā cū aliis quib⁹ mariſcalci boum vtunt̄.
et p̄cipue cum vnctione grippe. Itē ledūtuꝛ
a ſpinis vel aliis rebus acutis ⁊ duris itrā-
tibus in pedes ipſoꝛuꝫ vel alibi caſualiter.
ex q̄bus claudicare coguntur. Et curātur
ſi extrahatur quod intrauit in pedē vel ali
am partē cū radicibus arundinis tritis. vł
cum radicib⁹ diptani ſuperpoſitis ⁊ pecia
faſciatis. Vel cū aliis medicinis de leſione
ſpine ſcriptis in tractatu equoꝝ ⁊ curātur
vt dictū eſt ibi. Item accidūt eis multe alie
egritudines occulte ⁊ alique manifeſte. et
laxitudines que ꝓueniunt ex nimio laboꝛe
atqꝫ caloꝛe. Que cognoſcunt̄ ex eo ꝙ nō co
medunt. vel ſolitū modū comedēdi mutāt
⁊ libenter iacent. ⁊ ex caloꝛe linguam extra
hunt ⁊ multe alie mutationes poſſunt ī eiſ
videri ab hiis qui eos ſanos et incolumes
cognouerunt. Boues aūt ſani et foꝛtes et
agiles cognoſcūtur quia facile ſe mouent
cum tangūtur vel pungunt̄. Et habēt mē-
bꝛa groſſa ⁊ auriculaſ eleuataſ. Pulcri au
tem ⁊ foꝛtes generaliter cognoſcunt̄ ſi om
nia membꝛa groſſa ſunt ⁊ ſibi inuicē bn̄ re-
ſpondent. Poſſunt etiā alie infirmitates
accidere bobus quas cognoſcere poſſunt
et curare nouerunt optimi mariſcalci boū
qui multis annis in talibus ſunt experti.
Ego autem ea que vere ſcire potui fidelit̄
ſcripſi.

De diuerſitate ſeu varietate boum et vaccarum. et de omni vtilitate ipſoꝛum

Ex genere boum
aliqui ſunt nigri magni foꝛteſ ⁊
quaſi indomiti qui bubuli vo
cantur. non bene habiles ad plauſtra et ara
tra ſed in trahēdis per terraꝫ magnis pon
deribuſ exercent̄. ligati artificialiter quibuſ
dam cathenis libēter moꝛant̄ in aquis. Eo
rum coꝛia nō ſunt adeo bona vt alioꝛū bo
um licet ſint valde groſſa. Et eoꝛum carneſ
nimis melancolice ſunt. et ideo nō multuꝫ
bone neqꝫ boni ſapoꝛis. et licet crude ſatiſ
ſint pulcre tamen cocte turpes efficiuntur
Item alii ſunt boues quib⁹ cōmuniter vti
mur quoꝝ quidā ſunt maioꝛes q̄ ꝓpꝛie lo-
cis planis cōueniunt. Quidaꝫ minoꝛes q̄
magis ꝓpꝛie exercent̄ in montibus. Et qui
dam ſunt ī magnitudine ac paruitate me-
dii qui vtriſqꝫ cōueniunt locis. Ampliu

quidam ſunt minores quoꝝ carnes tpate ſunt cõplexionis. ⁊ ideo bonũ nutrimentũ humano pſtant corpi. et in eo robur ⁊ ſanitatem ꝯſeruant. Alij ſunt etatis pfecte qui ꝑprie propter eoꝝ vires ſunt laboribus deputandi. Eoꝝ coria p ſoleis calciamentoꝝ ſunt optima. Et eoꝝ carnes ſunt mediocriter melancolice nõ multũ couenientes niſi habentib⁹ ſtomachũ fortẽ ⁊ calidũ. et his qui grauib⁹ laboribus exercent̃. Sũt ⁊ alij ſenes qui ad labores ſunt pigri ⁊ min⁹ vtiles q̃ȝ pdicti. Eoꝝ carnes nimis melancolice ⁊ indigeſtibiles iudicant̃. ſed eoꝝ coria bona ſunt ⁊ precipue ſi ſint groſſa. Cornua boum ſunt pectinib⁹ apta. oſſa taxillis ⁊ p uorum cultelloꝝ manubrijs. Et eoꝝ ſim⁹ ſtercorãdis agris ⁊ arboribus ac vineis. ⁊ imbuendis granarijs. ⁊ quibuſdã alijs vaſis ⁊ caniſtris. Itẽ vaccaꝝ quedã ſunt magne vel medie que ab hominibus tenẽtur ꝑpter vtilitatẽ generandoꝝ ⁊ nutriendoꝝ vituloꝝ ⁊ boũ. qui plauſtris ⁊ aratris humano generi neceſſarijs deputant̃. quaruȝ carnes ⁊ coria ſunt ſimilia maſculinis. ſed earum lac licet ad eſum ⁊ caſeũ ſit bonum non tamẽ eis tollendũ ſed p nutrimẽto vitulorum quoꝝ vita vires ⁊ augmentũ optatur matrib⁹ dimittendũ. Alie vero vacce ſunt pue que ſolũ ꝑpter lac ⁊ caſeum retinẽtur. Et ideo poſt partũ q̃ndecim dieb⁹ elapſis occidendi ſunt vituli ⁊ eſui boium deputãdi. Quoꝝ carnes tpate ac digeſtibiles valde ſunt ⁊ optime his q̃ in quiete morantur. Lac vͦo ⁊ caſe⁹ ſatis humano eſui competũt. licet nõ adeo pfecta vt ouina exiſtunt. Eligende autẽ ſunt tales vacce que non nimis parue ſunt. et vbera magna habent.

De ouibus quales emi et eligi debent et de cognitione ſanitatis et infirmitatis ipſaꝝ

OVes bone cognoſcunt̃ ab etate. ſi neq̃ȝ vetule ſunt neq̃ȝ mere agne. nã altere nondũ. altere iam non poſſunt dare fructũ. ſed ea melior etas eſt quã ſequit̃ ſpes q̃ȝ ea quã ſequit̃ mors. Itẽ cognoſcunt̃ a forma. nã ouem eſſe oportet corpe amplo. que lana multa copioſa ſit ⁊ molli. villis altis ⁊ dẽſis toto corpore. maxime circa ceruicẽ ⁊ collum. Ventrem quoq̃ȝ vt habeat piloſum eſſe oportȝ Cruribus humilib⁹. caudis plixis i italia ſed in ſyria breuib⁹. Itẽ cognoſcunt̃ ex pgenie ſi agnos ſolent pcreare formoſos. Sanitas ⁊ infirmitas eaꝝ cognoſcitur. nam ſi aperiãtur eaꝝ oculi ⁊ vene ſunt rubicũde ac ſubtiles ſunt ſane. Si vero albe vł rubicunde ⁊ groſſe ſunt infirme. Itẽ ſi capte in pelle colli et ante tracte vix trahi poſſunt ſane ſunt. ſi facile ſunt infirme. Iteȝ ſi manu capiũtur in ſchima ꝑpe anchas ⁊ ſtringũt̃ nec flectũtur ſunt ſane ⁊ fortes. ſi vero flectuntur ſunt infirme. Itẽ ſi audacter vadũt p viam ſunt ſane. ſi vͦo moleſte capite inclinato ſunt egre

Qualiter teneri debent et paſci et in quibus locis

Epaſtiõe pͥmũ

Opuidendũ eſt vt p totũ annum recte paſcãtur intus ⁊ foris. In ſtabulo idoneo ſint non ventoſo. qđ magis ad orientẽ q̃ȝ ad meridiẽ ſpectet. Ubi ſtent ſolum oportet eſſe virgultis aut paleis vel alijs ſtraminib⁹ ſtratũ atq̃ȝ pcliuũ vt mũdari ac purũ fieri ab humiditate vrine facile poſſit. Non enĩ ſolũ ea vligo lanas corrũpit ouiuȝ. ſed etiã vngulas ſcabras fieri cogit. Cũ aliquot dies ſteterit ſubijcere oportet alia virgulta vel paleas. quo requieſcant mollius puriores pulcrioreſq̃ȝ ſint. libentius enĩ ita paſcunt̃. Faciendũ quoq̃ȝ infirmis ⁊ his que agnos paruos habẽt ſepta ſecreta ab alijs q̃ eas ſecludere poſſis. Hec aũt magis in villaticis gregib⁹ ſunt ſeruãda. Nã in his que paſcuntur in ſaltib⁹ cuſtodes ſecũ portant crates aut retia q̃b⁹ cortes in ſolitudine faciant ceteraq̃ȝ vtenſilia. Longe enĩ ⁊ late ac varie in diuerſis locis paſci ſolẽt. Paſcua ouili generi vtilia ſunt que vel ĩ noualib⁹ vł pratis ſicciorib⁹

excitantur. Paluſtria vero noxia ſunt. ſil/
ueſtria damnoſa lanatis. Salis vero cre
bra conſperſio vel paſcuis mixta vl' canna
libus frequēter oblata debet pecoris leua/
re faſtidiū. Nam p hyemē ſi penuria eſt fe
ni vel palee. vicia vel facilior vict⁹ vlmi aut
fraxini ſeruatis frondib⁹ pbeatur. Eſtiuis
autē menſib⁹ paſcant̄ ſub lucis initio cū
graminis teneri ſuauitatē roris mixtura
cōmendat. Quarta hora caleſcente potus
puri fluminis prebeat̄ vel putei vl' fontis.
Medios ſolis ardores aut vallis aut ar/
bor vmbroſa declinet. Deinde cum ardor
infringit̄ ⁊ ſolū primo vmbra veſpertini ro
ris humeſcit gregē reuocemus ad paſcua.
Prouidendū qȝ eſt in hoc genere vt pabu
li vbertate ſaturent̄ ⁊ longe paſcant̄ a ſen/
tibus. que ⁊ lanā minuūt et corpus icidūt
Sed canicularib⁹ et eſtiuis diebus ita pa
ſcende ſunt oues. vt capita gregis auertan
tur ſemp a ſolis obiectu. Hyeme autem vl'
vere niſi ſolutis gelicidijs ad paſcua pdire
non debēt. Nā pruinoſa herba huic gene=
ri morbos creat et tantū ſemel aquare ſuf
ficiet. Cū meſſes ſunt facte teneātur i ſtipu
lis. quod eſt vtile duabus ex cauſis. Nam
⁊ caduca ſpica ſaturant̄. ⁊ obtritis ſtramē
tis ⁊ ſtercoratione faciunt in annū ſequen
tem ſegetes meliores. Per totā eſtatē ſur/
gente aurora feſtināter mulgeant̄ ne ſolutū
paſtum pdant. Et cū dies incaluerit ducā
tur vt calor ſolis aut ventus vrens nō poſ
ſit eis nocere. In veſpere autē tādiu foris
ſint ꝙ recuperent paſtū quē pdiderunt in
die. Et cū redierint pſpiciant̄ ne ſint calide
cum in ouilib⁹ includunt̄. Si aūt magnuſ
feruor fuerit in primis teneant̄ paſcuis. ne
ſi longius abierint nō poſſint recurrere ad
vmbracula. Nec paſtores ſināt eas impor
tune aggregari tpe caloris. ſȝ ſp moderate
diſpergāt. ⁊ cū adducunt̄ calide nō mulge
antur. Cū aurora apparuerit mox agniculi
ducāt̄. vbi tamdiu ſint donec pſeipſos du
cantur. ⁊ tūc in frigidiorib⁹ ducant̄ vmbra
culis vbi ſolicite cuſtodiant̄. Cum viderit
mane telas aranearū oneratas aqua nō p̄
mittant paſcere. Si feruor fuerit ⁊ pluuia
ceciderit non ſinātur iacere ſed ad celſiora
ducant̄ vbi tangant̄ a vento ſemperqȝ mo
ueantur. Cauēde autē ſunt ab herbis ſup
quib⁹ venit arena. Et dicit paſtor expertuſ
ꝙ de menſe aprilis maij iunij ⁊ iulij nō ſūt
dimittende multū paſcere ne impinguent̄
nimiū. ſed de menſe ſeptēbris octobris ⁊ no
uembris poſt mediā tertiā ſunt tota die di
mittende in paſcuis vt impinguent̄ inqu
tum poſſunt vt melius exire de hyeme poſ
ſint. Autumno debiles precio quoqȝ mu
tentur ne imbecilliores eas hibernū temp⁹
abſumat

Quando debent ſubmitti arieti bus et qualiter et quanto tempo/ re ſint pregnantes et quales debēt eſſe arietes et quot oues ſufficiunt vni.

MEnſe aprilis pri/
ma ē arietū admiſſura vt agnos
iam maturos inueniat tps hiber
num. Fit etiā menſe iunij. ⁊ etiā ſi fiat i men
ſe iulij nati ante hyemē cōualeſcunt. Secū
da fit admiſſura poſt mediū mēſem octo/
bris vt pariāt circa pncipium veris naſcē=
tibus herbis. Ariſtotiles aſſerit ſi maſclos
creare velis admiſſure tpe ſic cuſtodies. et
aluū ſeptētrionis eligendū. ⁊ cōtra eū ven
tum greges paſcēdos. Si feminas genera
ri velis auſtri captādos flat⁹ ⁊ in eum pa
ſcua dirigenda. Aliqui duob⁹ menſib⁹ ari
etes a coitu reuocāt. vt facē libidinis auge
at dilatio voluptatis. Quidā coire ſine di
ſcretione pmittunt vt ei p totū annū fetu
ra nō deſit. Quādiu admiſſura fit eadem
aqua vti oportet. qr cōmutatio aque et la
nam facit variā. ⁊ corrūpit vterū vt ait var
ro. Cum oēs cōceperint arietes ſecernēdi
ſunt quia cū ſint moleſti obſunt. nec opor
tet pati minores qȝ bimas ſalire ꝙ neqȝ na
tum ex his idoneū eſt. nec nō ipſe fiunt de
teriores. Ouis pgnans eſt centū quinqua
ginta diebus. itaqȝ admiſſura fieri debȝ ta
li tempe ꝙ ptus naſcat̄ circa finē autumni

cum aer eſt modice temperatus. ⁊ p̓mitus
oritur herba imbribus prioribuſ euocata.
Eligendi ſunt arietes candidiſſimi in regi-
onibus illis in q̇bus ſunt oues albe. Item
mollibꝰ lanis in q̇bus nõ ſolum corporis
ſplendor ꝯſiderãdus eſt ſed etiã lingua. q̄
ſi maculis fuſcabit̃ varietatẽ reddit i ſobo-
le. ⁊ ſi nigra eſt nigros creat De albo qñqꝫ
naſcitur coloris alteriꝰ. De fuſcis nunq̃m
poteſt alius creari. vt ait Columella. Elige
mus aũt arietẽ altũ. ꝓcerum. ventre ꝓmiſ
ſo ⁊ lanis candidis tecto. Cauda lõgiſſima
⁊ lata. Tortis cornibꝰ ꝓnis ad roſtrũ. lana
opertis auribꝰ. amplis pectore ⁊ ſcapulis
⁊ clunibus latis. velleris depreſſi. fronte la-
ta. magnis teſtibus. etatis p̓me. q̄ tamẽ vſ-
qꝫ ad octo ãnos vtiliter poteſt inire. Femi-
na debet bima ſubmitti que vſqꝫ ad quin-
quenniũ feture neceſſaria eſt. ãno ſeptimo
deficit. Itẽ ex ꝓgenie animaduertit̃ aries.
ſi agnos ꝓcreat formoſos. Centuꝫ ouibus
vnus aries ſufficere fert̃ et quotcunqꝫ ſint
centenaria tot arietes ſufficere ait Varro.

Quãdo debent tonderi et qualiter et quando ſignari

MEnſe aprilis locis calidis tondeant̃ oues ⁊ ſerotini fetus ſignent̃. Tempatis vero mẽ
ſe maij celebranda tonſura eſt ⁊ ꝑcipue cũ
ſudare incipiũt. quãdocũqꝫ ab equinoctiõ
verno ad ſolſticiũ. vt ait Varro. Sed ton
ſas oues hoc modo iuuabis. Succum ſu
mes decocti lupini. feces vini veteris eiſqꝫ
miſcebis amurcã. q̇bus in vnũ corpus re
dactis tonſas oues linire curabis. Poſt
triduum ſi mare vicinũ eſt litori mergant̃
extremo. Si vero alijs locis paſcimus aq̃
celeſti cum ſale paululũ decocta ſub diuo
debebit ouiũ tonſor vncta membra dilue-
re. hoc enĩ modo curatũ pecus anno toto
nec ſcabrum fieri dicit̃ ⁊ prolixas lanas cre
are fertur ⁊ molles. Sed tribus diebuſ per
annũ lotas oues oleo ⁊ vino vngere opor
tebit. Propter ſerpentes qui plerũqꝫ ſub p̄
ſepibus latent cedrum vel galbanum vel
mulieris capillos aut ceruina cornua fre-
quenter vramus. Si qua in tonſura pla-
gam acceperit is locus pice liquida linia-
tur. Quidã in anno bis tondẽt vt in hiſpa
nia ac ſemeſtres faciũt tonſuras

De cognitione etatis ouiũ

DEntes ouiuꝫ mutantur poſt vnuꝫ annum ⁊ dimi-
diũ ſcꝫ duo anteriores. Et poſtea
poſt ſex menſes mutãtur duo primi. ⁊ po
ſtea mutant ceteros ita ꝙ equãtur ĩ tribꝰ
annis vel quattuor ad pluſ. Et donec ſunt
inequales. ſunt iuueneſ. Quando equaleſ
ſunt in ſtatu. Quãdo diſcalcãtur ⁊ minu-
untur ⁊ corrumpunt̃ ſunt ſenes. ⁊ tũc mu-
ſus earum fit laxus ⁊ groſſus. Et ſtant i bo
no ſtatu vſqꝫ ad octo annos ⁊ quedã vſqꝫ
ad decẽ ſi copioſe paſcant̃. ſed ſi famẽ ſuſti
nent neceſſario cito ſeneſcũt

Quãdo et qualiter debẽt mulgeri. et caſeus fieri et ſeruari

VSqꝫ ad feſtũ ſancti michaelis bis in die mulgeantur oues ⁊ poſtea ſemel. Lac elici
poteſt ne nimis pingues cũ arietibus mit
tantur. ne inoportuno tempe fetꝰ emittãt.
Sed poſt coniunctionẽ arietũ vt pingueſ
fiant cuſtodiãtur. per totã eſtatẽ feſtinãter
mulgeãtur ſurgẽte aurora vt hora ꝯgrua
ducãtur ad paſcua. Omnes ſilentiuꝫ tene
ant dum mulgeant oueſ excepto magiſtro
qui tantũ oportuna loquat̃. Caſeuꝫ coagu
lamus ſincero lacte coagulis agni vel edi.
vel pellicula que ſolet pulloꝝ ventribꝰ ad-
herere. vel agreſtis cardui floribꝰ vel lacte
ficulneo cui ſerũ debet omne deduci vt et
ponderibus vrgeat̃. Ubi ceperit ſolidari:
opaco loco ponat̃ aut frigido. et preſſus ſb
inde adiectis ꝑ acquiſita ſoliditate ponde
ribus. trito ac torrefacto ſale debet aſpergi
⁊ iam durior vehementius premi poteſt.
Poſt aliquot dies ſolidate iã formule ſta
tuãtur ita ꝑ crates ne inuiceꝫ ſe vnaqueqꝫ
contingat. Sit autẽ loco clauſo ⁊ a ventis

remoto vt teneritatẽ ⁊ pinguedinez ſeruet
Vicia caſei ſunt ſi aut ſiccus aut fiſtuloſuſ
eſt.quod eueniet.ſi aut parum prematur.
aut nimiũ ſal accipiat aut calore ſolis vrat
In recenti caſeo conficiẽdo aliqui virides
nucleos pineos terunt.atq; ſic mixto lacte
congelãt. Aliqui ciminũ tritũ frequenter
colatũ congelãt.Qualemcũq; etiã saporẽ
velis efficere potes.adiecto quod elegeris
condimento ſeu piperis ſeu cuiuſcunq; pi
gmenti.

De morbis ouium et curis ipſarum

NAſcitur etiam go
ſum ſub gula ex fluxu humorum
a capite deſcendẽtiũ. Et pforatur
ibi pellis.⁊ inde quaſi aqua paulatiz egre
ditur ⁊ curãt.Itẽ patiunt groſſiciẽ ſplenis
⁊ inflãtur.et hoc ſepius de menſe maij ⁊ ap
lis.ex multitudine ſanguinis groſſi ⁊ viſco
ſi ex quo ſepius ſubito moriunt. Et cõfert
eis vnũ ſteccũ duoꝝ digitoꝝ ponere inter
nares ⁊ facere ꝙ multus egrediat ſanguis
ex quo quedã liberant et quedã nihilomi
nus moriũtur.Itẽ patiunt febres q̃ cogno
ſci ⁊ curari poſſunt.vt dictũ eſt de febribuſ
in tractatu boum.Poſſunt etiã eis alie ac
cidere egritudines quas cognoſcere et cu
rare nouerũt paſtores expertiſſimi qui to
tis temporibus ſuis in ſola cuſtodia oui
um exercentur.et in talibus ſolummodo
ſtudent

De agnis qualiter teneri debẽt. et quãdo caſtrari

QVm naſcuntur
agni vnaquaq; ſeptimana per
mẽſem ſal detẽ eis abinde in an
tea omni tpe q̃ntadecima die.Quãdo autẽ
ſeparant a matribꝰ mox tondent ꝑpter pe
diculos.et quia melius creſcunt ⁊ vnaqua
q; hebdomada ſal detur eiſdẽ. Circa nati
uitatẽ domini iungaut cũ matribus.⁊ hec
de agnis Palladius dicit.Varro autem
ait cum parere incipiũt oues paſtores eas
inijciunt in ea ſtabula que ad eam rem ha
bent ſecluſa.ibiq; agnos natos recẽter ad
ignem ponũt.et ꝑ biduũ aut triduum re
tinent dũ cognoſcant matrẽ ⁊ pabulo ſe ſa
turent.Deinde cũ matres ad paſtũ cũ gre
ge prodeunt retinẽt agnoſ.qui cuz reducte
ad veſperũ fuerint alunt lacte.et rurſũ diſ
cernũtur ne nocte a matribus ꝯculcentur.
Hoc idẽ faciunt mane anteq̃m matres in
pabulũ exeant vt agni fiant ſaturi lacte cir
citer decẽ dies.Cum preterierint palos affi
gunt ⁊ ad eos alligant libro.id ẽ.cortice aut
qua alia re leni diſtãtes.ne de toto die cur
ſantes inter ſe teneri delibent.id eſt.deſtru
ant aliquod membroꝝ.Si ad matris mã
mam non accedent admouere oportet. et
labra agni vngere butiro aut adipe ⁊ ſquil
la et olfacere labra lacte.Diebus poſt pau
cis obijcere his viciam mollitã aut herbaz
tenerã anteq̃m exeant paſtũ ⁊ cũ reuertũt
et ſic nutriũtur quoad facti ſunt q̃drime
ſtres.Interea matres eoꝝ his temporibꝰ
non mulgeant.Cũ depulſi ſunt agni a ma
tribus.diligentia eſt adhibenda ne deſide
rio ſeneſcant.itaq; deliniendũz.id eſt.blan
diendũz.in nutritu pabuli bonitate et a fri
gore et eſtu ne quid laborent curandum.
Cum obliuione iam lactis non deſiderant
matrem tunc deniq; compellendũ in gre
gem ouium

De vtilitate ouiũ et agnorum

VTilitas ouiũ ma
gna eſt.nã ex pilis ipſarũ fiunt in
dumẽta neceſſaria et delectabilia
ad hominũ ſalutẽ ⁊ vitam qui quanto ſũt
ſubtiliores tanto meliores et maioris ꝓcij.
Ex pellibuſ cuz pilis fiunt pellicie ac fodre
pannoꝝ tempore frigoris oportune Et ex
ipſis depilatis fiunt calciamenta et carte.
Ipſarum lac eſt ad victũ conueniens et ſa
tis ſalubre. quod quãto recentius eſt tãto
melius.et quanto ſpiſſius tãto amplioris
eſt nutrimenti.Et ipſiuſ aquoſitas que eſt
ſerum eſt ſolutiua ventris et colerã educit
ab eo.Caſeus autẽ qui ex eo fit nutrimẽtũ

eſt corporis humani. qui quanto recentior eſt tanto melior. ⁊ quāto vetuſtior ⁊ durior tanto peior. Et qui ex eo eſt nimis ſallitus vel nimis viſcoſus aut nimis frāgibilis non eſt bonus. vt ait Raſis. ſȝ ille bonus eſt qui tenet mediuȝ inter vtrūqȝ. Caro autē pecudū eſt indelectabilis ſaporis ⁊ humida nimis atqȝ inconueniēs. niſi forte vilioribus ruſticis aſſuetis qui cōtinuis laboribus exercētur. Agnorū vero caro ſatis cōueniens eſt cum fuerit a lacte remota ſed caſtratoȝ optima. nutrimentum bonum ⁊ multū prebens ſi annalis fuerit. vt ait Auicenna. Sed ſi eam etateȝ exceſſerit. fit deterior. et quanto vetuſtior tāto peior. et ad digerendū durior. Pelles autē et lane agnorum ſunt optime atqȝ ad operimētum humani corporis aptiores q̄ȝ matrū.

De capris hircis et hedis quales debeāt eligi qualiter teneri et quanto tempore ſint pregnantes. et de ipſarum etate ſanitate et vtilitate.

Qui caprinuȝ gregem conſtituere vult in eligendo animaduertere oportet primum etateȝ vt eā paret que iā ferre poſſit fructū. et de his eam potius que diutius. nouella enim q̄ȝ vetus eſt vtilior. In forma videndum vt ſint firme. magne. corpus leue. crebro pilo. ſub mento duas vt mamillas pēſibiles habeant quia he fecundiores ſunt. vbere grandiore ſint vt lac multū ⁊ pingue habeant. Hircus cū ſimilibus ſub mento mammilliſ. gurgulione longo breui plenaqȝ ceruice. auribus flexis ⁊ grauibus. paruo capite. nitido ſpiſſo ⁊ longo capillo. ad ineundas feminas ante annū congruus. non autē durat vltra ſexenniuȝ. Ex capris meliores ſunt que bis pariunt. Ex his potiſſimū mares ſunt eligēdi ad admiſſuras. Catho ſcribit in fiſcello ſcurati eſſe capras que ex ſaxo ſaliunt plus ſexagenos pedes. Huic pecori ſtabula meliora ſunt que ſpectant ad hibernos ſolis ortus ⁊ que lapide aut ſaxo ſunt ſtrata vt caprile minus ſit vliginoſum ac lutulentū. Teneri ac paſci hoc pecus debet quaſi ouinū. ſed habet ꝓpria quedam ꝙ potius ſilueſtribus ſaltib⁹ delectantur q̄ȝ pratis. ſtudioſe enim de agreſtibus ſaltibus paſcūtur atqȝ in locis cultis virgulta carpunt. itaqȝ a carpendo capre dicūtur. ideoqȝ in lege locationis fūdi excipi ſolet ne colonus caprā in fundo paſcat. Poſt autumnū exeunt in gregeȝ hircorum. quia que concipit poſt quartū mēſem reddit tempore verno. Edi cum trimeſtres facti ſunt ſubmittūtur ⁊ in grege incipiunt eſſe. Satis magnuȝ gregem putant eſſe circa quinquagenas eo ꝙ capre laſciue ſunt ⁊ ſe diſpergunt. contra oues ſe congregant ac cōdenſant in locum vnū. Singulis decem capris ſinguli ſufficiunt hirci. Ultra octo annos ſeruande non ſunt. Nā hoc genus lōgiori ſterileſcit etate. Sanas eſſe capras nemo ꝓmittat. Nunq̄m enim ſine febre ſunt vt ait Uarro. Accidit etiam ſepe vt in corporibus vulnerētur eo ꝙ īter ſe cornibus pugnant. ac etiā ſpiſſis ⁊ ſpinoſis locis paſcūtur. Quibus ſubueniendū eſt vt in curis vulnerū equorū dictum eſt in capitulis pleriſqȝ. Utilitas capraruȝ eſt ꝑcipue in pelle et lacte ac edis. Nam ex ipſarum pellibus fiunt optima calciamenta et equorū ſelle operiuntur. Lac ipſarū multum eſt ⁊ humano corpori optimū ⁊ precipue non coagulatū parū caſeitatis habēs. Et qui ex eo fit caſeus non eſt adeo laudabilis vt ouium. Earuȝ carnes nimie ſunt ſiccitatis et ad digerendum dure exiſtunt. ideoqȝ male. Sed edorū carnes ſunt optime ad ſalutem ⁊ delectationē ⁊ precipue lactantium. Et ex ipſarū pellibus optime fiunt carte ac delicata calciamenta his conuenientia qui voluptuoſe viuere cupiūt.

De ſcrofis verribus et ſuibus quales debent eligi et qualiter teneri et quanto tempore ſint pregnantes et de ipſarum etate ſanitate et vtilitate

119

Verres legendi ſūt
vaſti ⁊ ampli corpis ſed rotundi
potius qꝫ longi. ventre ⁊ clunibꝰ
magni. roſtro breui. ceruice glādulis ſpiſſa
vnius coloris potiꝰ qꝫ varij. libidinoſi. an-
niculi. qui vſqꝫ ad quadrimos inire femi-
nas poſſunt. Scrofas vero longi lateris
debemus eligere. et q̄bus ad ſuſtinendum
feture onus ſe magnꝰ venter effundat ce-
tera verribꝰ ſimilia. Sed in regionibꝰ fri-
gidis denſi nigriqꝫ pili. in tepidis qualeſcū
qꝫ ꝑuenerint Itē ex bona ꝓgenie vt porcos
multos pariat. Hoc genꝰ in omnibꝰ locis
haberi poteſt. melius tn̄ agris paluſtribꝰ
qꝫ ſiccis. ꝓcipue vbi arborꝝ fructuoſior ſilua
ſuppetit. que ſubinde maturis fructibꝰ al-
terna ꝑ annū mutatione ſuccurrat. Locis
maxime graminoſis ⁊ cannaꝝ vel iunci ra
dicibus nutriunť. Sed deficiētibꝰ alimen
tis ꝑ hyemē ꝓbenda ſunt pabula glandiū.
caſtanearū ⁊ ſimiliū vel faba aut ordeū vl'
frumentū. Hoc enī non modo pinguedi-
nem efficiunt ſed etiā carnis iocundum ſa
porem. Paſtū exigunt eſtate mane. ⁊ ante
qꝫ eſtus incipiat ſubigunt. id eſt. vadūt in
locum vmbroſum maxime vbi ſit aq̄. Pꝰ
meridiē rurſus lenito feruore paſcunť Hy
berno tempe non ꝑus exigūt paſtū qꝫ pru
ina euanuit ⁊ liquefacta eſt glacies. Por-
ce gregatim more aliorū pecudū clauden
de non ſunt. ſed aras ſub porticibus facie-
mus quibꝰ mater vnaqueqꝫ claudatur. q̄
are fiunt ſuperiori ꝑte detecte vt libere nu
merum paſtor exploꝝ ⁊ oppreſſis a matre
fetibus ſepe ſubueniat ſubtrahendo. Cura
bit autē vt fetus ꝓprios cum vnaquaqꝫ ꝑ-
cludat. plus vero qꝫ octo vt columella di-
cat nutrire non debet. Palladio autem ſex
videnť ſufficere. qꝛ licet plures valeat edu-
care tn̄ e nimio ſueta deficiet. Varro ait ꝙ
tot porcos parere poteſt q̄t mamas habꝫ.
ſi minus pariat fructuariā idoneā nō eſſe
Si plures pariāt eſſe portentū in quo illd̄
antiquiſſimū fuiſſe ſcribitur ꝙ ſus enee la
uini. xxx. peperit porcos albos. Nutritari

octo porci paruuli primo poſſunt. icremē
to facto a porcis dimidia ꝑs remoueri ſo-
let quia neqꝫ mater poteſt ſufficienter lac ꝓ
bere neqꝫ generati roborari. Ad feturam
verres duobꝰ menſibus ante ſecernēdi ſūt
Optimū ad admiſſurā tempus a fauonio
ad equinoctiū vernum. id eſt. a kalēdis fe-
bruarij ad diē duodecimū martij. ita enim
contingit vt in eſtate pariat. quattuor eniꝫ
menſes eſt ꝑgnans et tunc parit cum pa
bulo abundat terra. neqꝫ minores admit-
tende qꝫ annicule. melius. xx. menſes expe-
ctare vt bime pariant. Cum ceperint dicū
tur hoc facere vſqꝫ ad ſeptimū annuꝫ recte
Admiſſuras cū faciunt in luto volutanť li
benter. quia illorum requies eſt vt lauatio
hominis. Cuꝫ omnes conceperint rurſus
ſegregant verres. Verres octo menſiuꝫ in
cipit ſalire. idqꝫ vſqꝫ ad quadrienniū recte
facere poteſt. deinde it retro quoad perue-
nit ad lanium. id eſt. impoſſibilitatē coeun
di. Sus vſqꝫ adeo pinguedine creſcere ſo
let vt ſe ipſe ſtans ſuſtinere non poſſit neqꝫ
progredi vſq̄ꝫ. Nam ī luſitania fertur ſus
eē occiſus q̄ fuit inuētus viginti tribꝰ pon
do. id eſt. quingentis ſexagintaq̄nqꝫ libris
eiuſqꝫ ſuis a cute ad os pedem ⁊ tres digi-
tos fuiſſe. id eſt. habuiſſe lardū cum carne.
vno pede ⁊ tribus digitis groſſum. vt ait
Varro. Addit etiaꝫ ſe in archadia vidiſſe
ſuem qui pre pinguedine non modo ſur-
gere non poſſet. ſed etiā in ea murē nidum
feciſſe et peperiſſe mures. Iocunditas ſcro
fe perpendiť quia quod in primo ꝑtu agit
non multū in reliquis mutat. Subulci bi-
nis menſibus porcos ſinunt cum matribꝰ
deinde cuꝫ iā paſci poſſunt ſecernūt. Por
ci nati hyeme fiunt exiles propter frigora.
et quia matres aſpernātur eos propter ex
iguitatem lactis. et quia ex hoc dentibus
ſauciātur ab eis earū mamme. Diuiſus ē
earum annus bifariam. quia bis pariunt
in anno. quaternis menſibus fert ventreꝫ.
binis nutritat. Araꝫ facere oportꝫ circiter
trium pedū altam et latā ampliꝰ paulo ea
altitudine abs terra nedum exire velit pre

gnans abortiat. Altitudinis modus ſit vt ſubulcus facile circumſpicere poſſit ne q̄s porcellus a matre opprimatur. et vt facile purgare poſſit cubile. In aris oſtium eſſe debet ⁊ limen inferius altū palmipedale. i. vno pede ⁊ palmo ne porcelli ex ara cū mater prodit tranſire poſſint Quotienſcunq̄ ſubulcus purgat totiens arenam mittere oportet aut quid aliud quod exugat humorem. Et cū peperit largiore cibatu ſuſtētet. quo facilius lac ſuppeditare poſſit. In q̄bus ordei circiter binas libras aqua madefactas dare ſolent mane ⁊ veſpere ſi alia q̄ obijciant non habuerint Scrofe bis in die lactis cauſa bibant. Cum porci a mamma depulſi ſunt ſi fundus miniſtrat dari ſolēt vinacie ac ſcropei ex vuis. A partu decem diebus proximis non pducunt ex aris matrem niſi propter potum. Elapſis decē diebus ſinunt exire paſtum in propinquū locū ville vt crebro reditu lacte poſſint alere porcos. Cū creuerint ſequūtur matrē ad paſtū. domiq̄ ſecernūt a matribus ac ſeorſum paſcūt. Nutrices ſubulcus aſſueſcere debet vt omnia faciant ad bucinam. primo cū incluſerunt cum bucinatum eſt aperiunt vt exire poſſint in eū locū vbi ordeum fuſum ſit in longitudine. ſic enim minus diſperit q̄ in aceruos poſitū et plures facilius accedunt. ideo ad buccinam cōuenire dicuntur ne ſilueſtri loco diſperſi pereant. Caſtrātur verres commode anniculi nec minores q̄ ſemeſtres quo facto nomen mutant ⁊ e verribus dicunt maiales De ſanitate ſuū vnum ſolū exempli cauſa dicam. Porcis lactētibus ſi ſcrofa lac ſuppeditare nō poteſt. triticū ſrictū dari oportet crudū enim ſoluit aluum. Uel ordeum obijci ex aqua quoad fiant trimeſtres. In centū ſcrofis decem verres ſatis eſſe putātur. Utilitas porcorū eſt quia eorū carnes ad cibum competūt recentes et ſicce. Et eorum lardum eſt optimū in condiendis omnibus cibis. Et eorū adeps optima pro calciamentis ꝯſeruādis. et i pluribus vnguētis ad curādas egritudines oportuna. Itē eſt alia vtilitas q vineis immiſſi necdum turgentibus. et exacta vindemia gramine perſecuto foſſoris diligentiam imitantur.

De canibus quales debent eligi et qualiter teneri ⁊ inſtrui et de ipſorum vtilitate

Canis eſt cuſtos eius pecoris quod eo comite idiget ad ſe defendendū. in quo genere ſunt maxime oues et capre. eas enī lupus captare ſolet. cui opponimus canes defenſores. In ſuillo pecore ſunt qui ſe defendūt vt ſues verres maiales et ſcrofe. Canum genera ſunt duo. vnum venaticū pertinens ad feras. Alterum quod cuſtodie cauſa paratur pertinens ad paſtores. De quo dicere intendo. Ad formam huius artis primū etate idonea parandi ſunt. nam catuli et ſenes nec ſibi nec ouibus ſunt preſidio et lupis nonnunq̄ prede. Facie debēt eſſe formoſi. magnitudine ampli. oculis nigrantibus. naribus congruentibus. Labris ſubnigris aut rubicundis. mento ſuppreſſo. et ex eo natis duobus dentibus dextra et ſiniſtra paulo ſuperioribus eminentibus directis potius q̄ brochis id eſt. tortis. habentes acutos dentes labro tectos. Capitibus et auriculis magnis ac flactis. id eſt. plicatis. groſſis ceruicibꝰ ac collo. internodijs articulorum longis. pedibꝰ magnis et altis. digitis diſcretis ac vngul' duris et curuis. Corpore ſuppreſſo ſpina neq̄ eminula. id ē. ſima neq̄ curua. cauda groſſa. latratu graui. hyatu magno. colore potiſſimum leonino Femine vero debent eſſe mammoſe. capillis equalibus. Cauendū eſt ne a laneis. id eſt. lanificibus. ne ve a venatoribus canes emas. Nam alij ad pecꝰ ſequendum inertes ſunt. Alteri ſi viderint leporem aut ceruum eum potius q̄ oues ſequuntur. quare a paſtoribus emptus melior eſt. qui oues ſequi conſueuit. aut

qui ſine vlla conſuetudine fuerit. Canis ei facile quid aſſueſcit. Pane bene paſcendi cū grege ſunt ne ppter famē volens querere cibum a grege recedat. Morticine ouis carnes nō patiant̄ paſci ne ducti ſapore minus ſe abſtineant. Sed dent̄ eis oſſa bn̄ cōtuſa. nā ex his dentes fiunt firmiores ⁊ os magis patuluꝫ ppterea ꝙ vehementi⁹ ducuntur. mali acrioreſqꝫ fiunt ppter medullarum saporē. In die cibū capiant vbi paſcuntur veſpere vbi ſtabulātur. Catule tribus menſib⁹ ſolent eſſe pgnantes. In ptu ſi plures ſūt eligere oportet quos velis habere reliquos abijcere. quāto pauciores relinquūtur tāto in alendo meliores fiūt. Itē ſubſternat̄ eis aliquid quo molliore cubili facilius educent̄. Catuli diebus. xx. videre icipiunt. duobus mēſibus primis a ptu nō diſiungūtur a matrib⁹. Educunt eos plures in vnū locū ⁊ irritant ad pugnandum quo acriores fiāt. Itē conſuefaciunt vt alligari poſſint. primū lenibus vinculis que ſi abrodere conātur ne id cōſueſcant facere. verberibus eos terrere ſolent. Quidā nucibus grecis in aqua tritis vngunt aures ⁊ inter digitos eo ꝙ muſce et ricini pulices ibi ſtare ſolēt qđ ſi non fiat ea exulcerantur Ne vulnerent̄ a beſtijs imponunt his collaria ferri habētia ſub ſe lene coriū clauulis infixū ne collo noceat duricia ferri. Numerus canū pro pecoris multitudine ſolet parari. Sed in regionib⁹ ſilueſtrib⁹ remotis a villis vbi beſtie male ſunt multe reqrunt̄ plures. Nā in villatico grege duo ſufficiūt vn⁹ ſcꝫ maſcul⁹ alter femīa. eo ꝙ ſimul ſūt aſſiduiores. ⁊ idē cū altero fit acrior. Et ſi alter eger eſt ne ſine cane grex ſit. Quos conſuefacias in nocte vigilare et in die clauſos dormire

De paſtorib⁹ quot et quales debent eſſe et qualiter ſe habere

AD maiores pecudes neceſſarij ſunt etate pfecti Ad minores pueri qnqꝫ ſufficiūt. Iterum qui in collib⁹ verſantur firmiores requirūtur q̄ꝫ qui in fundo quotidie ad villam redeunt. Itaqꝫ in ſaltibus licet videre iuuentutē ⁊ eam fere armatā cum i fundis nō modo pueri ſed etiā puelle paſcant In die paſcere debent greges ſimul cōmuniter oēs. Contra pnoctare ad ſuū quēqꝫ locum gregē oportet. Omnes eſſe debent ſub vno magiſtro pecoris ⁊ is maior natu et ceteris peritior eſſe debꝫ eiqꝫ omnes alij parere debent. Ita tamen oportet eum alios etate precellere ne propter ſenectutē minus ſuſtinere poſſit labores. neqꝫ enim ſenes neqꝫ pueri taliū difficultateꝫ ac montium arduitatē et aſperitatem facile ferunt. quod pati neceſſe habēt qui greges ſequūtur preſertim armenticos atqꝫ caprinos q̄bus rupes ac ſilue ad pabulandum conueniunt. Forme hominū legende ſunt vt ſint firmi et veloces. mobiles. expeditis mēbris qui non ſolum pecus ſequi poſſint. ſed etiam a beſtijs ac predonibus defendere. qui onera extollere iniuncta poſſint. qui excurrere. qui iaculari non omnes ad hanc rem apti ſunt. Magiſtrum prouidere oportet vt ſequantur omnia inſtrumenta que pecori ac paſtoribus opus ſint. maxime ad victū hoīꝫ. ⁊ ad medicinā pecudū Ad quā rē hn̄t iumēta doſſuaria dn̄i. alij eq̄s alij mulos ł aſinos. aut alia q̄ on⁹ dorſo ferre poſſunt qui in fundo perpetuo manent Facile habent conſeruari in villa que paſtoribus neceſſaria faciāt. His autem qui in ſaltib⁹ et ſilueſtribus locis paſcunt. mulieres adiungere oportet que greges ſequantur. et cibaria paſtoribus expediant eoſqꝫ aſſiduiores faciant. Magiſter pecoris ſine litteris idoneus non eſt eo ꝙ ratōnes dominicas conficere nec aliud quicq̄m recte facere poteſt. Paſtorum numerus eſſe debet ſm multitudinem pecudum et genus eaꝝ et diuerſitatem locorum paſtionis. et vendentium agnos et facientium caſeos. Vel non maior vł minor talis et tantus q̄ oportuna huic operi oīa poſſit commode explicare

De leporario et leporibꝰ ceteriſ
qꝫ feris animalibꝰ includẽdis

LEporariuꝫ eſt lo/
cus clauſus in q̊ includunt̃ lepo/
res ⁊ capꝛioli ⁊ cerui ⁊ apꝛi ⁊ cu/
niculi. ceteraqꝫ aīalia nõ rapacia fera tamẽ
Sic antiquitꝰ appellatꝰ eo ꝙ lepores preci
pue includebant̃ in eo. ſed omniũ borũ cu
ſtodia incrementũ ⁊ paſtio aperta ⁊ nota
eſt. ideoqꝫ breuiter explicãda. Itaqꝫ ſepta
ex materijs circa locuꝫ magnũ vel ꝑuum
ẜm optioneꝫ vel poſſibilitatẽ dñi fiat. adeo
alta ⁊ cõpacta ꝙ neqꝫ lupus neqꝫ alia be/
ſtia ītrare poſſit neqꝫ deſuꝑ trãſilire. Ibiqꝫ
opoꝛtet eſſe latebꝛas in virgultis et berbis.
vbi lepores interduꝫ deliteſcant. ⁊ arbores
patulis ramis q̄ aquile conatũ impediãt.
In quo ſi lepores mares ⁊ femīas paucos
intromiſeris breui tꝑe locus implebit̃. tan
ta eſt fecũditas huiꝰ quadꝛupedis. Sepe
enī cũ catulos babẽt recẽtes alios in vẽtre
reꝑiunt̃ babere. Itaqꝫ q̄ ſcire volet maſcu/
lum a femina diſcernere vt Archadiꝰ ſcri/
bit nature foꝛamina debet inſpicere. naꝫ ſi/
ne dubio maſculus vnũ. femina duo inue
nitur babere ſi caute ⁊ ſubtiliter inſpiciat̃.
Sed leporũ tria genera fere ſunt. vnũ itali
cum. pedibꝰ primiſ bumilibꝰ. poſterioꝛibꝰ
altis. ſuꝑioꝛe ꝑte ⁊ doꝛſo bira. ventre albo.
auribꝰ longis. q̄ lepus dicit̃ cũ ꝑgnans ſit
tunc cõcipere. In gallia trãſalpina ⁊ ī ma-
cedonia fiunt ꝑmagni. In byſpania et ita
lia mediocres. Iteꝫ in gallia reperiunt̃ alij
alterius generis toti cãdidi. Tertij generis
eſt qđ in byſpania ⁊ ꝓuintia et ꝑtibꝰ lom/
bardie ſibi coberẽtibꝰ naſcit̃ ſimilis noſtro
lepori ex quadã ꝑte ſed bumilis. quẽ cuni/
culũ appellant. Lepus dr̃ eo ꝙ leui pede am
bulat. Cuniculi dicto vocabulo nominãt̃.
eo ꝙ ſub terra cuniculos ipſi facere ſolent
vbi lateãt in agris ⁊ nemoꝛibꝰ pratis ⁊ vi/
neis. Apꝛos babere poſſe in leporario ⁊ ca
pꝛiolos ⁊ ceruos nõ eſt dubiũ. Recitat au
tem varro ꝙ cũ eſſet in quodã loco qui vo
catur ager laurẽtij in q̊ tricliniũ erat ī emi/
nenti loco vbi cenabat̃. magiſtraliter fieri
vidit. nã ſilua erat ſupꝛa q̄nquaginta iuge
rum materia ſepta Vocatꝰ fuit quidã qui
cũ ſtola ⁊ citbara venit. ⁊ cũ cantare iuſſuſ
eſſet bucina inflauit. et ſubito circũfulſit eũ
⁊ ceteros tãta multitudo ceruoꝝ apꝛoꝛũ ⁊
alioꝝ quadꝛupedũ ꝙ valde foꝛmoſum ſibi
apparuit ſpectaculũ. Leporarij vtilitas ma
gna eſt ⁊ delectatio maxima. nã ex paucis
animalibꝰ incluſis breui tꝑe babent̃ multa.
quoꝝ carnes eſui cõpetũt ⁊ babent̃ facile.
Pelles aũt ꝓ veſtimẽtiſ ⁊ coꝛrigijs ſũt opoꝛ
tune.

De piſcinis et piſcibꝰ includẽdis

QVi piſcinam ha/
bere deſiderat ꝑmũ eligere opoꝛ/
tet locũ ꝯuenientẽ q̊ nullo tꝑe aq̄
careat. nõ enī in alijs pñt durare locis. Sꝫ
piſcinaꝝ quedã ſunt ꝑue quedã magne. q̄/
dã mediocres. Et iteꝝ quedã ſunt fontane
quedã ſtagnee. q̄dã marine. ⁊ quedã etiaꝫ
fluuiales. Si ꝑue ſunt muniant̃ ſeptis ex
lignis vł viminibꝰ aut lapidibꝰ ꝯſtructis
ne lodꝛa vł aliud aīal nocẽs intrare poſſit
Et funes aut vites ſupꝛa eã tendant̃. q̄bus
aues terreant̃ rapaces. In eiſqꝫ ponant̃ pi
ſces illi aq̄ ꝯuenĩetes ex bis q̊ inueniunt̃ in
ꝑtibꝰ illis. Nã quidã libẽtiꝰ ſtãt in fontiuꝫ
vł fluuioꝝ aq̄s. alij in ſtagnis ⁊ lacubꝰ. nõ
nulli aq̄ delectant̃ marina. Sit aũt ꝑua pi
ſcina ꝓfunda in q̄ntũ foſſoꝛibꝰ ꝓfũdari poſ
ſit. Si aq̄ fontana vł fluuiał ſit. in ea pote/
runt cõmode viuere ex bis q̊ ſunt ī ꝑtibus
lombardie. cauidani ſcardine barbij. ⁊ qui
dam alij ꝑui piſces ⁊ foꝛſan bꝛucbe. Si võ
ſit lacualis vel ſtagnea lutũ babens cõmo
dius erunt in ea tincbe. que moꝛe poꝛco/
rum delectantur. et anguille viſcoſe. et eti/
am ceteri paꝛui piſces dũmodo non ſit coꝛ
ruptione infecta. Sed lucij non ſunt ī par
ua piſcina ponendi. quia multos deuoꝛãt
piſces. licet ranas libenter edant piſciculiſ
inimicas. Sed in magnis piſcinis cõmo/
de ſtare poſſunt. Qꝫ ſi marina fuerit aqua
de mari educta omnia genera marinoꝛuꝫ

piſcium in ea ſeruari poſſunt. Si piſcinã magnam habere volueris oportet ipſam fieri ex magno lacu ⁊ ſtagno ĩ quo ſint aq̃ plurime cõgregate niue ac pluuijs aut fontibus vel flumine in eum fluentib⁹ vel etiam aqua marina. quod in plurib⁹ euenit locis. Qꝫ ſi ex ipſo lacu vel ſtagno aqua p̱ aliquã partẽ exeat. ibi claudatur taliter q̃ impediatur piſcium exitus et non aque. Qꝫ ſi ex aqua dulci conſiſtat poterunt in ea poni ac ſeruari omnia genera piſcium tã magnorum qꝫ paruorũ in talibus aquis viuẽtium. Sunt ⁊ aliqui piſces marini qui ad aquã dulcem accedẽtes letant̃ ⁊ delectant̃ in ea. et tales ſimiliter poterunt in aq̃ dulci ſeruari ⁊ piſcina. Si vero fuerit ex aqua marina in ea ponẽtur omnia genera piſcium marinorũ ſi ſit valde profunda niſi ſit piſcis maximus. vt balena que nullo loco niſi maris pelago claudi poteſt. Si võ mediocris magnitudinis ſit piſcina ex his q̃ predicta ſunt facile poteſt haberi doctrina quales piſces poſſint in ea includi. Piſcine vtilitas magna eſt quia ex paucis piſcibus incluſis breui tempore habentur plures ex quib⁹ plures poſſunt vendi ⁊ plures ad eſum haberi

De pauonibus

COmpleto tractatu animalium quadrupedũ nutriendorum ac piſciũ. de bipedibus ⁊ ceteris volatilibus eſt dicendũ. Et primo de pauonibus qui ſuo decore nobiliores ſunt ceteris. Quos nutrire vt egregie ait Palladius facile eſt niſi fures aut animalia inimica formides. qui per agros vagantur ⁊ plerũqꝫ ſponte ſe paſcunt pulloſqꝫ educant. Altiſſimas veſpere arbores appetunt Vna his cura debetur vt incubãtes per agrũ feminas que hec paſſim faciunt a vulpe cuſtodias. ideoqꝫ in breuibus inſulis melius nutriunt̃. Vni maſculo femine quinqꝫ ſufficiunt. quod ſeruandum eſt vt ait Varro ſi ad fructum ſpectes. nã tunc pauciores debent eſſe mares q̃ femine. ſi ad delectationem. contra formoſiorẽ enim maſculus. Maſculi oua et pullos ſuos perſequũtur velut alienigenas. p̱uſqꝫ illis criſtarum naſcatur inſigne. Ab idib⁹ februarij incipiunt calere. faba leniter torrefacta incitantur ad libidinem ſi eis quinto quoqꝫ die tepida prebeatur. Cupiditatem coeundi maſculus confitetur quotiẽs circa ſe amictum caude gẽmantis icuruat cum ſtridore percurrens. Si oua pauonũ gallinis ſupponãtur excuſate matres ab incubatione tribus vicibus per annũ fetus edunt. Primus partus quinqꝫ ouorum. ſecundus quattuor. tertius triũ vel duorũ eſſe conſueuit. Sed electe ſi hoc placuerit galline ſint. que a primo incremento lune nouem diebus habeant nouẽ oua ſuppoſita. quinqꝫ pauonina et cetera ſui generis. ⁊ decima die omnia gallinacia ſubtrahantur. et alia gallinacia recentia totidẽ ſupponantur. vt completis triginta diebus poſſint cum pauoninis aperiri ouis. Que autem pauonina que galline ſubiecta ſunt ſepe manu conuertant̃. quia hec ipſa facere vix valebit. vnamquãqꝫ partẽ oui notabis vt cõuertiſſe cognoſcas. Maiores gallinas oportet eligere. nam minoribus pauciora ſupponas. Cubilia debent eis fieri ſub tecto diſcreta. et a terra eleuata vt neqꝫ ſerpẽs neqꝫ beſtia accedere ad ea poſſit vt ait Varro. Preterea locum ante ſe purũ habere debent cubilia. quo ad paſtum exeant diebus aptis. Nam vtrũqꝫ locum purũ eſſe volunt he volucres. Itaqꝫ paſtorẽ earum cũ bacillo. id eſt. vadili circuire oportet ac ſtercus extollere. Natos ſi ad vnam transferre a pluribus velis. quindecĩ vni nutrici ſufficiũt. Primis diebus far ordei aſperſum vino pullis dabitur vel vndecũqꝫ cocta pulticula et refrigerata. Poſtea adijcietur porrum conciſum vel caſeus recens ſed expreſſus. nam ſerum pullis nocet. Locuſte etiam pedibus ablatis prebentur. Ita paſcendi ſunt vſqꝫ ad vnum menſem. Deinde ordeum poteris prebere ſolenniter. Triceſimo tamen quito die

poſtq̃ꝫ nati ſunt in agrũ tutũ eijci poſſunt
comitãte nutrice paſcẽdi. cuiꝰ ſingultura
vocãtur ad villã. Pituitas vero ⁊ crudi-
tates bis remedijs ſubmouebis quibꝰ gal
lina curat̃. Maximũ illis ꝑiculum eſt cuꝫ
incipit criſta ꝓduci. nã patiunt̃ languores
ſicut infantes cũ dentes eis naſcunt̃. Vtili
tas ipſoꝝ eſt quia ipſoꝝ carnes ſatis bone
ſunt ſꝫ ad digerẽdũ dure. Maſculoꝝ pẽne
ſunt pulcerrime. ideoq̃ꝫ puellis ꝑ ſertis et
alijs ornamẽtis apte

De faſianis

In faſianiſ nutrien
dis hoc ſeruãdũ eſt vt nouelli ad
creandos fetꝰ parent̃. i. q̃ anno ſu
periori ſint editi. veteres enĩ fecũdi eſſe non
poſſunt Ineant feminas mẽſe martij vl' apꝛ
lis duabꝰ feminis vnꝰ maſculꝰ ſufficit Se
mel in anno fetus creant. viginti fere ouis
pariendi ortꝰ ꝯcludit̃. Galline bis melius
incubabũt. ita vt q̃ndecim faſianina oua
vna nutrix coopiat. cetera ſui generis ſup-
ponant̃. In ſuppo nẽdo de luna et diebus
que ſunt de alijs dicta ſeruemꝰ Triceſimꝰ
dies maturos pullos in lumẽ mittet. ſed ꝑ
q̃ndecim dies diſcreto toto ⁊ ꝯſperſo vino
⁊ refrigerato leuiter ordei farre paſcentur.
Deinde triticũ ⁊ locuſtas prebebis ⁊ oua
formice. Sane ab aque ꝓhibeant̃ acceſſu.
ne eos pituita cõcludat. Q, ſi pituitã pati
antur allio cũ pice liquida trito. roſtra eo
rum debebis aſſidue ꝑfricare. vel ſicut gal
linis auferre. Eoꝝ carnes ſunt optime

De anſeribus

Anſer aquam her-
bamq̃ꝫ deſiderat nec ſine ipſis fa-
cile ſuſtinet. Locis conſitis inimi
cus eſt. q2 ſata ⁊ morſu ledit ⁊ ſtercore pol
luit. Preſtat plumas quas autũno vella-
mus ⁊ vere. Uni maſculo tres femĩe ſuffi-
ciũt. Si deſit fluuiꝰ lacuna formet̃. Si her
ba non ſuppetit trifoliũ fenugrecũ agreſtia
incuba lactuculaſq̃ꝫ ꝑ alimẽto ſeramꝰ. Al-
bi fecũdiores ſunt. varij vel fuſci minꝰ. q̃a

de agreſti genere ad domeſticũ trãſierunt
Incubãt kalendis martij vſq̃ꝫ ad ſolſticiũ
eſtiuũ. Circa q̃ndecim oua vni anſeri ſuffi
ciunt. Incubãt. xxx. diebꝰ. Melius tamen
eſt ꝙ gallinis oua ſupponas q2 plus pariet
Pariture ad arã ꝓducant̃ cũ ſemel h̃ fe-
ceris conſuetudinẽ ſponte tenebũt. Si gal
linis anſeris oua ſupponas ne noceat̃ ſup-
poſitis ſubijciat̃ vrtica. Semĩe papaueris
primis decẽ diebus paſcẽdi ſunt intus. po
ſtea foras eos poterimꝰ educere vbi vrtica
non fuerit cuiꝰ formidant aculeos ⁊ preci
pue in prata ⁊ piſcinas aut paludes. Araſ
eis faciant ſupra terrã in qua non inducãt
plus q̃ꝫ vicenos pullos. eaſq̃ꝫ aras ꝓuide-
ant ne habeãt humorẽ. ⁊ molle habeãt ſub
ſtramen ex palea. alia ve qua re. ne ve acce-
dere ad eas poſſint muſtele. nec alie beſtio-
le que noceãt. vt ait Uarro. Quattuor mẽ
ſibus bene ſaginãtur. nã melius in tenera
etate pingueſcũt. Polentũ dabit̃ ter in die
Large vagant̃. ⁊ ideo ꝓhibeat̃ licẽtia. Ob-
ſcuro loco claudant̃ ⁊ calido. ſic maiores
etiã ſecũdo menſe pingueſcunt. nã pulli ſe
pe die triceſimo ſaginant̃. Meliꝰ ad ſatie
tatem miliũ ꝓbeamus infuſum. Inter an-
ſerum cibaria omne legumẽ ꝓſtari poteſt.
excepto herebo. A lupis ⁊ vulpibꝰ rapiun
tur. et ideo ab eis cuſtodiẽdi ſunt. Utilitaſ
anſerũ eſt q2 carnes pulloꝝ ſi ſunt pingueſ
et quattuor menſiũ nõ excellerũt etatem a
pluribꝰ appetunt̃. Et eaꝝ pẽne molles opti
me ſunt ꝑ lectis. ⁊ dure alaꝝ ſcriptoribꝰ cõ
petunt ⁊ ſagittis

De anatibus

Anates ſunt de na-
tura anſeꝝ. ⁊ eodẽ mõ piſcinã req̃
runt. ⁊ eodeꝫ fere mõ nutriunt̃ vt
anſeres. Libẽter comedũt herbã anatinaꝫ
q̃ in ſupficie aque ſtãtis ex ſolis aduſtione
orit̃. Oĩa reptilia ⁊ vermes ⁊ oĩa turpia li-
benter accipiũt ⁊ deglutiũt. Utilitas ipſaꝝ
eſt ꝓcipue in pẽnis ⁊ etiã carnibꝰ ipſarũ ⁊
pulloꝝ eaꝝ vtimur. licet ſatis ſint indigeſti
biles viſcoſe

De gallinis et gallis et ipſorum pullis quales haberi et qualiter teneri debeant

Qui perfectas habere vult gallinas eligere debet fecundas. plerūq̧ rubicūda pluma nigris pennis. imparibus digitis. magnis capitibus. criſta erecta. amplas. he eni ad partū aptiores ſunt. Galli ſint lacertoſi rubenti criſta. roſtro breui. plene acuto. ocul' cauis aut nigris. palea rubea. collo vario aut aureolo. femoribus piloſis. breuibus cruribus. vngulis longis. caudis magnis frequentib⁹ pēnis. vociferātes ſepe. In certamine ꝑtinaces. et qui animalia q̄ nocent gallinis nullo modo ꝑtimeſcunt ſed etiā ꝓ gallinis pugnāt. Si ducentas alere velis locus ſeptus parandus eſt in quo due cauee. id eſt. manſiones ꝯiuncte ſint. que verſus orientē ſpectent. et ſint longitudinis circiter decē pedum. latitudinis paulo min⁹ In altitudine paulo humiliores. Utraq̧ feneſtrā habeat tripedalē vno pede altiorē ex viminib⁹ factā raris ita vt lumen prebeant multū. neq̧ ꝑ eas quicq̄ intrare poſſit qd' nocere ſolet gallinis. Inter eas ſit oſtiū quo gallinari⁹ curator eaꝝ ire poſſit In caueis crebro ꝑtice tracte ſint vt omnes ſuſtinere poſſint gallinas. contra ſingulas ꝑticas in pariete ſint cubicula eaꝝ. inde ſit vt dixi veſtibulū ſeptum in quo diurno tempore eſſe poſſint ⁊ in puluere volitari. dicta cubicula ſint exſculpta in parietib⁹. aut affixa firmiter. motus eni cum incubant nocet. In cubilibus cū partuerint palea ſuberni debet. et cum pepererint tollas ſubſtramen ⁊ recēs aliud ſubijce eo ꝙ pulices ⁊ alia naſci ſolent que gallinā quieſcere n̄ patiūtur. ob quā rem oua aut inequaliter matureſcunt aut corrumpunt̄. Que velis incub. negant pl⁹. xxv. oua incubare oportere. q̄uis ꝓpter fecunditatē peperit plura Palladius aūt ⁊ mulieres noſtre vltra decem ⁊ ſeptē vel decē ⁊ nouē oua nō ſupponunt. Fertur tamē ꝙ in quibuſdā mūdi ꝑtibus inueniūtur homies qui furnos adeo temperate calefaciūt ꝙ eoꝝ calor equalis eſt calori galline incubātis. atq̧ in vno furno ſeu clibano ponūt multitudinē pennarum paruarū ⁊ mille gallinacia oua. poſt viginti dies naſcunt̄ ſucceſſiue ac extra ꝓſiliunt. Optimū eſſe partū ab eq̄noctio verno ad autumnale. Itaq̧ que antea vl' poſt nata ſunt nō ſunt ſuppōnēda. et ea que ſbijcis ſbijcias poti⁹ vetul' q̄ pullaſtris ⁊ q̄ roſtra aut vngues non habeant acutos. Nā pullaſtre debent potius in concipiendo et ouando q̄ incubando occupare eſſe aptiſſime ad ꝑtum ſunt annicule aut bime. Incubantes includere oportet vt die ac nocte incubent. p̄terq̄ mane et veſpere cū cibus et potio eis datur. Oportet vt curator circueat diebus aliquot interpoſitis. et oua vertat vt equaliter concalefiāt. Oua ſi plena atq̧ vtilia ſint an ne animaduertere potes. ſi dimiſeris in aquā quod inane eſt natat. plenum deſidet. Quod intelligere potes ſi concutias. Item ad lucē ſi ſuſtuleris quod ꝑlucet inane eſt. Oua oblonga acuta maſculos. rotunda feminas tribuūt In ſuppōnēdo oua obſeruant vt ſint numero imparia. Oua que incubant̄ vtrum habeant ſemen pulli. vel ne curator quadriduo poſtq̄ incubare ceperit intelligere poteſt. ſi contra lumen tenuerit. et purū qd' vniuſmodi animaduerterit eſſe eijcere debet ⁊ aliud ſubijcere. Excuſſos pullos ſubducere debet ex ſingulis nidis et ſubijcere ei que habeat paucos. ab eaq̧ ſi reliqua oua ſūt pauciora tollere debet. et ſubijcere illis que nondū excuderūt ⁊ minus habēt. xxx. Hūc enim gregē maiorem non faciendum ait Varro. Diebus. xv. ꝑmis pullis debet obijci puluis ne roſtris noceat terra dura. eiſq̧ miliū optimū eſt et lolium ⁊ grana minuta tritici ſatis cōpetunt. Sed gallinarū pabula ſūt in q̄bus p̄cipue delectātur. vermiculi. triticū. et fere omnia grana. et precipue dandū eſt eis lolium qd' eis competit. et eſt humano corpi inimicū Uinacie cibo ſterileſcūt ⁊ ordeo ſemicocto parere cogūt

ſepe.⁊ reddūt oua maiora vt Palladiꝰ ait
Pulli parui ꝑferēdi ſeu ꝓducēdi ſunt ad
ſolē ⁊ ſterquiliniū.vt ī eo volutari poſſint.
⁊ ita validiores fiūt. Cum iam pennas ha
hebūt ↄſuefaciendi ſūt.vt vnā aut duas ſe
ctenť gallinas.vt cetere potiꝰ ad pariendū
ſint expedite.q̄ȝ in nutritratu occupate. In
cubare oportet incipere ſm̄ nouā lunam.
eo ꝙ pleraqȝ q̄ ante incubant nō ſuccedūt
diebꝰ fere viginti excudūt. Circum caueas
gallinaꝝ incendendū eſt cornu ceruinum
ne ſerpens accedat cuiꝰ odore ſolet interire.
Multas a vulpibꝰ ⁊ q̄buſdam alijs aīali
bus noxijs patiūť inſidias.ideoqȝ circa lo
ca in quibꝰ v̓ſanť extirpanda ſūt omīa ⁊ re
mouenda in quibꝰ vulpes latere poſſunt.
ad ponendas inſidias. In nocte claudanť
in caueis circūquaqȝ munitis ⁊ ſeptis.nec
ꝑmittanť foris in nocte iacere. Fertur enī ꝙ
vulpes ſubdola intueť eas q̄ntūcūqȝ in al
to exiſtentes loco.vt videant oculos eius
lucētes vt faculas.et cauda q̄ baculo q̄dā
minatur eis.vt ſic ꝑterrite cadant ⁊ eas ra
piat. Patiunť etiā inſidias miluoꝝ ⁊ qua
rūdam aliaꝝ auiū rapaciū.et p̄cipue aq̄la
rum.ↄtra q̄ tendunť funes vel vites ſeu vi
talbe ſupra loca in q̄bus de die morantur.
Capianť etiā vulpes taiolis vel alijs inge
nijs.⁊ milui retibꝰ viſco vel laqueis. Pi=
tuita bis naſci ſolet q̄ alba pellicula liguā
veſtit extremam. H̓ leuiter vngulis velliť.⁊
locus cinere tangiť.et allio trito plaga mū
data aſpergiť. Itē ȝ allumica alias allij ſpi=
ca trita cum oleo faucibꝰ infertur. Stafi=
ſagria etiā ꝓdeſt ſi cibis aſſidue miſceatur
Si amaruȝ lupinū comedant. ſub oculis
ſuis ip̄a grana ꝓcedunt vt ait Palladius
que niſi acu leuiter apertis pelliculis aufe
ranť.oculos extinguūt. Portulace ſucco
forinſecꝰ et mulieris lacte curare eas affir
mat.vel armoniaco ſale cui mel et ciminū
equaliter miſceanť. Pediculis etiāȝ pluri
mū moleſtanť.et p̄cipue cū incubāt quos
perimit ſtafiſagria pariter ↄcuſſa cū vino
et amari lupini aqua.ſi penetrat ſecreta pē
narum. Utilitas gallinaꝝ eſt.qꝛ ex ip̄is na
ſcunť oua q̄ nutriūt corpꝰ hūanū multū et
ſubito.quibꝰ vtimur in cibarijs infinitis q̄
optime ſeruari poſſunt diu ſi ꝑfricenť ſale
minuto aut muria ꝑ tres horas. Deinde
abluanť et in furfure vel paleis recōdanť.
vel ſi ſemꝑ teneanť in ſale.vt q̄dam dicunt.
Item ex eis naſcunť pulli q̄ cū adhuc ſunt
teneri ſūt ad cibū optimi. Et ſi caſtrantur
fiunt capones.q̄ melius ceteris pullis pin
gueſcūt.⁊ ſūt laudabilis nutrimenti. Caro
etiam ip̄aꝝ gallinaꝝ bona ē ſi adhuc iuue
nes ſūt ⁊ pingues. Penne etiā ip̄aꝝ vtiles
ſunt.qꝛ culcitris imponunť.

De columbarijs quales eſſe debent.

COlūbaria duo
bus p̄cipue p̄t fieri modis. Aut
ſuꝑ colūnis ⁊ parietibus ligneis
muro circūdatis lapideo. Aut ſuꝑ turre d̓
groſſo muro ↄſtructa.et vtraqȝ nidos ſeu
nidoꝝ foramina poteſt habere. ſȝ melior ē
q̄ in turre de muro q̄ȝ de lignamine ↄſtrui
tur.et eſt meliꝰ interius q̄ȝ exterius nidos
habere.nam ſi exteriꝰ habet nidos fimꝰ ip̄a
rum ꝑditur q̄ magne vtilitatis exiſtit.⁊ ea
rum pulli facile a rapacibꝰ auibꝰ rapiunť.
Fiat ergo turris lapidea lata vel anguſta
ſm̄ dn̄i voluntatem ac poſſibilitatem.non
multū alta cum parietibꝰ lenigatis ac de=
albatis albo cemento.habens ab omnibꝰ
quattuor ꝑtibꝰ eius quaſdaȝ breuiſſimas
feneſtrellas ſeu foramina.vt colūbis ſolū=
modo ad introitum exitūqȝ ſufficiāt. ſub
quibꝰ immediate fiat circuitꝰ q̄dam lapi=
deus eminens circūcirca.q̄ aſcenſum mu
ſtelaꝝ et aliarum nociuaꝝ feraꝝ impediat
Super tectum feneſtram habeat ꝑ quam
ingrediantur columbi ⁊ exeant.q̄ libenter
ad ſolem ſuꝑ tecto morantur. Sit autem
feneſtra cancellata de lapidibꝰ aut lignis.
ne ꝑ ipſam rapaces volucres alis apertis
intrare queant. Nidi formentur interius
q̊s quidam faciunt rectos et mediocriter
ſtrictos. Quidam obliquos occultantes
incubantes columbas. q̄dam p̄terea pro

nidis faciũt feneſtrellas latas ac modicuꝫ
concauas ac longas. plures ciſtellas par
uos circa parietes et tectũ infigũt. aſſeren
tes in his colũbas libentiꝰ incubare. Sed
experimento didici quaſdam eſſe colũbaſ
q̃ libentiꝰ in muro q̃ꝫ in ciſtellis nidificãt.
quaſdam vero contrariũ appetere. Et iteꝝ
quaſdam eſſe que libentiꝰ in aperto et ſup
quacũqꝫ re cũ nido et ſine nido incubant
Et quedam ſe libentius occultant. Idoqꝫ
non inutile puto columbariaꝫ cuiuſcũqꝫ
generis nidos habere. vt diuerſis colũba-
rum affectibꝰ ſatiſfaciat. q̃ꝫuis q̃ in muro
ſũt. a fimo et ſexcupedibꝰ mũdent̃ facilius
qđ crebro fieri expedit. eo ꝙ ab eis cum au
gmentant̃ plurimũ incubantes columbe
leduntur. Eſt etiam optimuꝫ ꝙ intra colũ
bariam ponant̃ trabes in pluribus parti-
bus. et p̃cipue in circuitu et aſſides. ſuper
quibꝰ tp̃e pluuiarũ et niuium et tp̃e ſuper
flui eſtus columbe in magna quantitate
morari ac quieſcere poſſint. Sic ei a loco
ꝓprio non facile deuiabũt. Mundet̃ etiã
crebro ipaꝝ locꝰ ⁊ vndiqꝫ ſit decorꝰ. nam ĩ
pulchra domo ſicut et homines morãtur
auidius. Et nota ꝙ vnũqđqꝫ par tres l'ou
os ad minus vult nidos habere. licꝫ aliqñ
augeant̃ ⁊ multiplicent̃ intantũ ꝙ replent
nidos omnes. et ſolariũ atqꝫ trabes. et ce
tera om̃ia.

Qualiter noua colũbaria debꝫ primo muniri colũbis.

IN colũbarijs no
uis columbi ſenes ponendi non
ſunt. nam recedunt et ad propria
reuertunt̃. Sed ponendi ſunt iuuenes. cũ
pennas completas habent vel q̃ſi cõpletaſ
Et ex his q̃ ponunt̃ meliores ſunt ſaxaroli
et poſt ipſos tigrani ſic a vulgo ex pennaꝝ
colore vocati. Tales enim in columbarijs
melius durare cernũtur q̃ꝫ ceteri. Albi ve
ro vitentur omino. nam durare nõ poſſũt
eo ꝙ ab auibus rapacibus nimis a remo
tis videntur. Et quanto plures in primis
ponentur tanto velocius implebitur locꝰ
Ponendi autem ſunt precipue de menſe
Auguſti et Septembris. vel etiam Iulij.
quia tunc facilius inueniunt cibũ ĩ agris
ꝓpinquis. propter quod non elongãtur a
columbaria nec perduntur. De menſe ãt
Martij Aprilis et Maij ponendi nõ ſũt
propter contrariam rationem. Circa quĩ
decim dies ad minus teneantur clauſi. ne
poſſint extra egredi. Et ſi vſqꝫ ad menſem
teneantur incluſi erit vtilius. quia tũc erũt
pinguiores et ad reuertendum peritiores
Nam in p̃mis q̃ndecim diebus macredi
ne afficiuntur. quia tũc bene beccare igno
rant. Et cum incluſi morantur. ⁊ poſtea
quibuſdam diebꝰ tribuatur eis in colum
baria copioſe bonus cibus ⁊ aqua. Poſt
dictum tempus aperiẽtur tp̃e nubilo
vel ſereno. ſed cõmodius pluuioſo q̃a tũc
exeunt ⁊ reuertũtur interius. ⁊ nõ ſubito
euolant ad remota.

Qualiter ſunt tenendi columbi vt libentius morentur et bene fructificent.

QVi naſcuntur in
columbaria vel parui ponuntur
in ea non facile recedunt ſꝫ vadũt
q̃nqꝫ ad alias columbarias in quibus in
ueniunt eſcam q̃ñ non prebetur eis ĩ ſua
nec in agris inueniunt. et quaſi om̃es po
ſtea tempore quo non egent reuertuntur
ad ſuam. et ad hoc valet plurimuꝫ habere
ſuam pulchram et bonam. Si temporibꝰ
quibus non inueniunt eſcam copioſe pre
betur eis in ſua. quod eſt cum nix vel for
tis ẽ glacies ſuper terrã. et de menſe April'
et Maij aratis ſtipulis non recedunt. et
plurimos fetus edunt. Cibus autem eis
conueniens eſt frumentũ. faba. vicia. mili
ca. et cetera grana que libenter ſumũt. Cẽ
tumqꝫ paribꝰ columborũ detur granorũ
pars corbis octaua diebus ſingulis. et du
plum cuꝫ nihil omnino per ſe inueniunt.
Potus etiam in colũbaria detur eis ſuffi
ciens. quotiens aquam niſi valde remotã
ꝓpter eſtũ vel glaciem inuenire nõ poſſũt.

vel ponatur in aliqua re ꝓpe columbariũ. ad quam deſcendere queant. itaq; ꝑcipuum ⁊ fere neceſſarium eſt eis. ꝙ ipoꝝ manſio ſit prope locum vbi aqua influat. vnde ⁊ bibere ⁊ vbi lauari poſſint. permũde enĩ be volucres ſunt vt ait Varro. Optimũ ē ꝙ de omnibꝰ granis exhibeatur eis. vt ſũt frumentum. faba minuta. piſum. cicercula. vicia. orobum. milica. ordeum. ſpelta. loliuȝ. et cetera grana. vt videatur q̄d libẽtiꝰ appetant. et id ꝑcipue detur eis. vt auidiuſ ibi morentur ⁊ plures pariant. Palladiꝰ ait ꝙ fetus frequentant ſi ordeum torrefactum vel orobum. vel fabam ſepe ꝯſumãt Dicit etiam ꝙ nihil expetunt. niſi vt eſtate qua maxime pingueſcunt. triticũ vel milium mulſa ſemper maceratum accipiant. Eſt autẽ mulſa aqua mellita. in qua quecunq; grana mollita ſint eiſq; data non recedunt et alias illuc ducunt. vt a non paucis aſſeritur. Aliqui tamen dicunt non referre ſi ſit mellita eſca vel non. Cum eis datur eſca. detur in veſperis potius q̄ȝ ĩ mane. vt in die procurent eſcam ſibi querere. ⁊ qui non inuenerunt extra intus inueniãt Nam ſi daretur in mane non procurarẽt alibi inuenire. Sed tempore niuis debet ĩ mane tribui. ne exeant ad loca in quibꝰ capiantur cum certum eſt non poſſe alibi inuenire.

De officio paſtoris colũborum

Paſtor colũborũ ſepe debet mundare ipoꝝ locum et fimum reponere. q̄ ad agriculturam eſt optimus. ⁊ ſi quẽ inuenerit vulneratum curet. ſi quem mortuum eiiciat. Itẽ ſi qui ſũt nimis feri ⁊ bellicoſi vt alios ledant. eos inde remoueat. ⁊ in aliũ locuȝ ſecretum ab illo per ſe ponat. Si qui pulli ſunt idonei ad vendendum. eos promat cibum et potum cum eis opus erit ſufficienter tribuat. Qui ſolent ſaginare columbinos pullos quo pluris vendãt ſecludũt eos cũ iam pluma ſunt tecti. cibãtq; ipos pane cãdidiſſimo mollificato. hyeme bis. eſtate ter quolibet die. ſcȝ mane meridie ⁊ veſpe. Eos vo̍ q̄ iam pẽnas magnas habere incipiunt. relinquunt in nido. alliſis. id ē fractis cruribus matribus nutriendos et impinguandos. vel extrahunt de pennis vnius ale. nam q̄ ita educantur celeriꝰ impinguantur q̄ȝ ceteri vt ait Varro. Iterũ debet eos curare et tueri ab omnibus nocumentis. Leduntur enim et capiũtur ab accipitre. miluo. falcone. ac ceteriſ q̄buſdã animalibꝰ rapacibus. quos occide poteſt duabus virgulis viſcatis in terrã defixis. inter ſe curuatis. cum inter ipas poſuerit aliquod animal obligatum. ſic enim ea facile decipere poteſt. Palladius preterea dicit. ꝙ a muſtelis tute fiunt ſi inter eas vetus proiiciatur ſportea qua animalia calciantur. Item dicit oportere rute ramuloſ plurimis locis ſuſpendere. contra animalia inimica. Itẽ leduntur a faynis. muſtelis. et cattis. ⁊ ceteris pluribus animalibꝰ que de raptu auium viuunt. contra que debet cuſtos oſtium et omnia loca vnde ĩtrare poſſent. optime claudere. et ſcaphas circũquaq; eminenteſ procurare. ne quid ſuperius ꝑ parietem repere poſſit. Item leduntur ab auibus rapacibꝰ tam diurnis q̄ȝ nocturnis. cõtra quas claudat cuſtos in nocte feneſtram. Vel ſi ea aperta intrauerit auis rapax. ⁊ ipe audiat ſpauentum et ſtrepitum colũboꝝ. intret audacter ĩ eã cum lumine auemq; capiat ⁊ occidat. nec curet de exitu columboꝝ. Aues aũt diurnas cum fiſco vel parua reticula capiat et occidat. Feneſtram autem de ſubſellis cãcellet ⁊ claudat. vt columbi intrare valeãt ⁊ exire. non autẽ auis rapax que ſolũmodo intrat alis apertis. Item moleſtantur pulli plerumq; ſex cupedibꝰ. quod cuſtos inquirat. et nidum eiiciat. aliumq; mũdatum ponat. Item naſcuntur etiaȝ varioli circa oculos. q̄ excecant eos. maxĩe de menſe Auguſti. q̄ vendendi ſunt aut comedendi. cum ſolo capite ſint infecti. Itẽ recedũt aliquando quia non habent quid edant. contra quod tribuatur eis. vel q̄ nimium

ab animalibꝰ rapacibus moleſtant̃ et ter-
rent̃. contra que iuuet ipſos cuſtos vt dixi.
Item moriũtur ex ſenectute. nam vltra no-
uem annos non inueniuntur in colũba-
rijs durare. vt dicunt experti. Item debet
cuſtos ad eos ſepe accedere. ⁊ quotiẽs in
columbariam intrat. aliquam eſcam mo-
dicam tempore congruo ſecum portare.
eoſq̃ꝫ ſemper aliquo certo et conſueto mo-
do vocare. vt magis domeſtici fiant. Itez
debet cuſtos in columbaria tegulã figuli
pro aqua tenere que aſſidem habeat ſe ali-
quantulum eleuatam habentem multos
et ſpiſſos pedes. vaſi aque adherentes. in-
ter quos poſſint caput ponere. et aquam
haurire ne ve vas intrare. vt aqua mũda
ꝑmaneat.

De vtilitate columboꝝ.

Nihil colũbis fe-
cundius vt ait Uarro. nam die-
bus quadragenis ꝯcipit. parit. in-
cubat. et educat. et hoc fere per totuꝫ annũ
faciunt. tantũmodo ĩteruallant a bruma.
ad equinoctium vernum. Pulli naſcunt̃
bini. q̃ ſimul accreuerunt. et habent robur
cum matribus pariunt. ſed experti noſtri
temporis in partibus noſtris dicunt ꝙ pꝰ
ſex menſes pariunt et non ante. Et donec
viuunt. quattuor vicibꝰ et q̃nqꝫ ⁊ ſex ⁊ am-
plius faciunt pullos ĩ anno. ſi eſcam inue-
niant vel habeãt abundanter. Q̃ꝫ ſi nihil
tribuitur eis. ter ad minus pariunt ſcilꝫ in
eſtate. Pullorum carnes ad eſum ſũt val-
de bone. et delectabiles. et libenter emunt̃.
Item fimus ipſoꝝ eſt optimus omnibus
plantis et ſeminibꝰ. ⁊ poteſt ſpargi quocũ-
qꝫ tempore anni quotiẽs aliquid ſeritur
cum ipſo ſemine ac etiam poſtea q̃ñcũqꝫ.
Et vnaquaqꝫ corbis ipius equiualet fimi
omniũ quadrupediũ vni plauſtro. Nam
ex viginti corbibus ſatis cõmode. ex vigin-
ti quinqꝫ bene. ex triginta optime impin-
guatur bubulca frumenti. ſi manibus per
agrum ſpargatur equaliter. et cũ ipſo gra-
no tũc ſato vertatur. Et nota ꝙ tria paria
columboꝝ in anno faciunt corbem fimi. ſi
columbaria nidos intrinſecos habeat. et
quanto magis cibant̃ in ea tanto plus fi-
mi recipietur ab eis. q2 diutius morant̃ in
eis colũbarijs q̃ꝫ ſi ſempꝫ cogant̃ extra que-
rere victum. Item eſt alia vtilitas. vt gene-
raliter predicat̃. ꝙ poſſunt ꝑ nũcijs cũ lr̃is
ſub cauda vel ala ligatis. ad loca lõgiqua
transmitti. ſi de loco ad quem deſtinãtur
delati ſint ad locum vnde mittant̃. Itez re-
fert Palladius qđ neſcio ſi eſt verũ ꝙ in-
ducunt alios. ſi cimino paſcantur aſſidue
vel ſi irci alarum balſami liquore tangan-
tur.

De turturibus

Pro turturibꝰ lo-
cum cõſtituendum prouide ma-
gnum vt multitudinem alere va-
leis. Eumqꝫ recte vt de columbis dictũ eſt.
vt habeat oſtiũ ac feneſtras et aquam pu-
ram. ac parietes munitos tectorio. ⁊ in eis
habeat multos palos infixos. ſupꝫ quibus
cõmode morari poſſiut et locũ paratũ cõ-
grue. in q̊ paſcantur. Cibatui obijciũt triti-
cũ ſiccum. centenos vicenos turtures fere
ſemodium. Quotidie purgant̃ eoꝝ ſtabu-
la a ſtercore ne ledantur. qđ quidem ſerua-
tur. et eſt bonum ad agrum colendũ. Ad
ſaginandum aptiſſimum tempus eſt cir-
citer meſſem. et tũc matres eoꝝ plurimos
gignunt pullos. in quibꝰ maxime fructuſ
cõſiſtit. Aucupatores tamen lombardie
precipue Cremone tota eſtate turtures fe-
ras retibibus capiũt ⁊ in domuſculã clau-
ſam ⁊ luminoſam includũt. eiſqꝫ dãt cõti-
nue aquam puram et miliũ q̃ntum ſume-
re volũt. ⁊ vſqꝫ quaſi ad hyemem vl' poſt
partem autumni ſeruant. ſicqꝫ q̇ngentas
⁊ mille quandoqꝫ ꝯgregant que ineffabi-
liter impinguant̃. ⁊ ſic impinguatas opti-
me vendunt.

De turdis et merulis per-
dicibus et coturnicibus
impinguandis.

Qui vult p̄dictas aues vel alias q̄ pingues care veneunt habere. locū faciat clauſuꝫ. et tegulis vel rethi magno coopertū magnū ſm q̄ntitatem auiū q̄s includere volet. In h̄ tectū aquā venire oportet ꝑ fiſtulam. et eam ꝑ canales anguſtos ſerpere. q̄ facile extergi poſſint. Nam ſi late diffuſa eſſet aqua. inquinaretur facilꝰ ⁊ biberetur inutilꝰ. ⁊ q̄ ſuperat ad potū auiū. ꝑ fiſtulam exeat. ne luto aues laborent. Oſtium habere debet humile ⁊ anguſtuꝫ q̄ cuſtos vix intrare queat. Feneſtras raras ꝑ quaſ nō videant extrinſece arbores aut aues. eo ꝙ eaꝝ aſpectꝰ ac deſideriū. macreſcere fac volucres incluſas. Tantū luminis locum habere oportet. vt aues videre poſſint vbi aſſideant. vbi cibꝰ. vbi aqua ſit. Circa oſtia ac feneſtras talis ſit munitio ne mus l' muſtela vel alia beſtia intrare poſſit. Circa hꝰ edificij parietes intrinſecꝰ. multi ſint pali vbi aues aſſidere poſſint. ac etiā pertice inclinate ex muro ad parieteſ. q̄bꝰ multe pertice annectant̄ ex trāſuerſo modicis interuallis ad ſpecieꝫ cancelloꝝ. Cibatui turdorū ponāt̄ offe glomerate ex ficis ⁊ farre mixtis. ceteris tribuant̄ grana q̄bꝰ vti cōſueuerūt. ⁊ ea ꝑcipue q̄ auidiꝰ ſumūt. Diebuſ viginti anteq̄ꝫ vult tollere turdos largiuſ det cibū. ⁊ farre ſubtiliori incipiat alere. Cū opus eſt vt ex h̄ ſumant̄ auiario. excludāt̄ idonee in minuſculū auiariū. q̄d eſt cum maiore cōiunctū oſtio lumine illuſtriore. ibi cū eū numerū habet excluſū quē ſumere vult. omnes occidit. hoc ideo in ſecluſo clam. ne reliq̄ ſi videant terreant̄. ⁊ alio tēpore venditionis moriant̄. Utilitas et delectatio in his eſt. q̄a viles et parui precij includūt̄. ⁊ impinguati care veneūt. et dominoꝝ eſui ſatiſfaciūt ad votum. pro ſe et quibuſcunq̄ꝫ voluerint. quotiens fuerit oportunum.

De ſedibus apum et loco ipſis congruo.

De apibꝰ tractaturus dicā ꝑmo de ipaꝝ ſtatiōe ſeu ſedibus. de q̄bꝰ dicit Palladiꝰ ꝙ locari debent in aliqua parte orti ſecreta. ⁊ aprica ⁊ calida et a ventis remota. Nā ipi ꝓhibēt pabula ferre domū vt ait Uirgiliꝰ Non longe a dominicalibꝰ domibꝰ. vt furū ⁊ acceſſus hoīm pecudūq̄ꝫ ſubmoueat̄ Ubi ſit abundantia floꝝ. q̄s vel in herbis vel fructibꝰ. vel etiā arboribꝰ. procuret induſtria. Sint aūt arbores a ſeptentrionali parte diſpoſite. fons vel riuus ſit. qui formet humiles trāſeundo lacunas. Uarro aūt dicit idem. ſcꝫ ꝙ iuxta villā dominicaꝫ ſed potiſſimū vbi nō reſonent imagines. id eſt. voces eco. hic eni ſonꝰ fuge exiſtimatur eſſe procerum. Iteꝝ eſſe debere dicit in aere temperato. neq̄ꝫ eſtate frigido. neq̄ꝫ hyeme nō aprico vt ſpectet potiſſimuꝫ ad hybernos ortus. i. ad eam partem in qua hyeme ſol oritur q̄ ꝓpe ſe loca habeant ea vbi pabulū ſit frequens ⁊ aqua pura. Uirgiliꝰ vero addit ꝙ ante eaꝝ hoſpitia frōdētes arbores eſſe debent. Item dicit ꝙ in aq̄ q̄ ibi ſtabit iners ſeu ꝑfluet debent conijci tranſuerſe ſalices ⁊ grandia ſaxa. vt pontibuſ crebris poſſint ꝯſiſtere ⁊ alas pandere ad eſtiuū ſolem. Item ait Palladiꝰ ꝙ podia trinis alta pedibꝰ fabricent̄. ⁊ ope albario lenigent̄ ꝓpter lacertaꝝ ceterorūq̄ꝫ animaliū noxam. q̄bꝰ eſt moris irrepere. et ſuper hec podia aluearia collocent̄. ita ꝙ imbre penetrari nō poſſint. ſpacioſis īter ſe diſtantibꝰ ſegregata. Item vt Uirgilius ait a loco apum abeſſe debent oues ⁊ edi qui floribꝰ inſultant. Item vacce ne rorē deglutiant. ⁊ ſurgentes atterant herbas. Iteꝫ abeſſe debent ſtelliones ⁊ lacerte ac irūdines cetereq̄ꝫ aues nocue que inſidiant̄ ⁊ nocēt eis. Abſit etiam grauis odor ceni. et quarūlibet aliaꝝ rerum.

De aluearijs qualia eſſe debeāt.

Aluearia meliora ſūt vt Palladius ait. que cortex

formauit. maxime raptus ex ſubere. qꝛ nõ
trãſmutant vim frigoris vel caloris. Poſ
ſunt tñ ex ferulis fieri. ſi hec deſunt ſalici-
nis viminibꝰ fabricentᷣ. vel ligno cauate ar
boris aut tabulis. fictilia deterrima ſunt.
que ⁊ hyeme gelantur. et eſtate ferueſcunt
Anguſtus tamen aditꝰ admittat examĩa
ꝓpter frigoris iniuriam ⁊ caloris. ſane ven
tis frigidioribꝰ paries altus obſiſtat. Adi
tus omnes ſoli opponantᷣ hyberno. qui in
vno cortice. duo vel tres eſſe debebunt ea
magnitudine. q̃ apis magnitudinem non
poſſit excedere. ſic etiam noxijs aĩalibꝰ. in-
greſſu reſiſtatᷣ anguſto. Vel ſi apes volue-
rint obſidere exeuntes. alio vtentᷣ ingreſſu
nam ſi aditus nõ ſũt anguſti vt ait Virgi-
lius. frigore mella cogit. i. cõgelat hyems.
eademq; calor liq̃facta remittit. vtraq; vis
apibꝰ pariter metuenda eſt. Sed pro ma-
gna parte hoĩes noſtri tp̃is vno ſolo me-
diocri ſeu magno vtuntur foramine infra
mediam aluei partem. Item debent alue
aria eſſe magna. pro magno examine. par
ua ꝓ paruo. licet in paruo ſepius examen
emittant. qꝛ duo examina in paruo ſimul
eſſe nõ poſſunt. Alta autem ſeu longa ſint
vno pede ⁊ dimidio. duobꝰ etiã aliqñ. ⁊ la
ta circa duos ſemiſſes. aut modicũ vel plꝰ
vel minus. Vir aũt expertiſſimꝰ mihi aſſe
ruit ꝙ meliora ſunt aluearia quadrata ex
tabulis conſtructa q̃ rotunda Et melius
ꝙ iaceãt anterius parũ decliuia q̃ erecta.
quoꝝ cõmode poſſũt acies vna ſuꝑ aliam
collocari. et hec aluearia fundũ ab vtroq;
capite habere debẽt taliter diſpoſitũ. ꝙ in-
de facile poſſit remoueri cũ opꝰ erit de mel
le tolli. Fundus anterior habere duo fora-
mina parua. ⁊ poſterior vnũ ĩ ꝑte infima
debet. ꝑ q̃ ab vtraq; parte ingrediantur. ⁊
egrediantᷣ apes. Retulit etiam ſe inuenire
meliꝰ ipſas laborare. qñ aluearũ interius
eſt obſcurũ. q̊d argumentũ eſt. ꝙ foramia
debeant eſſe parua. et rimule oẽs aluearij
optime ſigillate. Ad quod multum facit
earum induſtria. Videmus enim ꝙ fora-
mina magna circa hyemem cera obturãt
foramine ſolo relicto ad formam ipſarũ.

De apibus qualiter naſcuntur.

Apes naſcũtur par
tim ex apibus. partim ex bubulo
corpore putrefacto vt ait Varro. ſꝫ
modum ſilet. Virgilius autem ait. magi-
ſtrum archadium ꝑmum huius rei fuiſſe
autorem. et inueniſſe modum. Eligitur er
go locus anguſtus parietibꝰ clauſus. an-
guſtiq; imbrice tecti. habens quattuor ob
lique feneſtras. tunc vitulus bimus que-
ritur. huic gemine nares et ſpiritus oris.
multum reluctanti obſtruitur. plagiſq; ꝑ-
empto. tonſa viſcera ſoluuntur per inte-
gram pellem. ſic poſitum in loco clauſo re
linquunt. et ramea fragmenta coſtis ſub-
ijciunt thimum videlicet caſſiaſq; recẽtes.
hoc geritur cum zephirus ꝑmo ſpirat. an
teq̃ prata vireſcant. et anteq̃ irundo veni
at. nidumq; ſuſpendat. tunc humor vitu-
li tepefactus eſtuat. et apes creat. q̃ primo
ſine pedibus apparent mox ſtridentes pẽ-
nis miſcentur. et in aera eleuantur.

Quales emi debent et quando et qualiter inueniantur et deferantur.

In apibꝰ optime
ſunt parue varie rotunde vt ait
Varro. In emendo emptorem
oportet videre an valeãt. an ſint egre. Sa
nitatis ſigna. ſi ſunt frequẽtes in examine.
et ſi nitide et ſi opus quod faciunt ẽ equa-
bile ac lene. Minus valentiũ ſigna. ſi ſunt
piloſe et horride vt puluerulente. Prouı
dendum etiam vt plena comparentᷣ aluea
ria. quam rem vel inſpectio. vel murmu-
ris magnitudo. vel frequentia cõmeantis
et remeantis examinis ꝓbat. Si trãſferen
de ſunt in alium locũ. id facere diligenter
oportet. ⁊ tp̃a q̃bus id potiſſimum facias
animaduertendũ. ⁊ loca q̊ transferas ido
nea ꝓuidendũ tempa. vt verno potius q̃

hyberno. Nam hyeme difficulter conſueſcunt tranſlate manere. itaqꝫ fugiunt plerumqꝫ. ſi ex bono loco tranſtuleris et vbi idonea pabulatio non ſit fugitiue fiunt. Ex vicina potius q̃ꝫ longinqua regione transferende ſunt ne terreantur aeris nouitate. Si vero ſunt longius aduehende. collo nocte portẽtur. nec collocare nec aperire aluearia debemus. niſi veſpere inſtante. Speculemur deinde poſt triduum ne omne ſuas ianuas egrediatur examen. Hoc enim ſigno. fugam arripere meditãtur. non tamen creduntur fugere. ſi ſtercꝰ ꝑmogeniti vituli alliniamꝰ oribus vaſculorum. vt Palladius ait. Menſe Aprilis vt idem ait. locis apertis apes queremus ac ꝑmo q̃ꝫ longe aut prope ſint exploremꝰ Rubricã liquidam vel quid aliud tingẽs breui vaſculo geramus infuſam. et obſeruemus fontes. aut aquas vicinas. tunc dorſa apum bibentium tangantur illo liquore tincta feſtuca. et ibidem moremur. ſi cito reuerſe fuerint quas tinxerimus. hoſpitia earum proxima eſſe cognoſcimus. ſi tarde ſpacio longiore ſubmotas pro mora temporis eſtimamus. ad proxima facile venieſ. ad longinqua hoc genere perduceris. Canne vnum internodium cum ſuis recides articulis et in latere aperies. ibi mel exiguum mittes et iuxta fontem pones cum ad id peruenerint apes atqꝫ ingreſſe fuerint poſt odorem. foramen pollice appoſito claudes ⁊ vnam tantum patiaris exire. cuius fugam perſequere. ea tibi partem demonſtrabit hoſpitij. Cum eam ceperis non videre ſtatim emittas alterã et ſequaris. ita ſingule ſubinde dimiſſe. te faciẽt vſqꝫ ad locum examinis peruenire. Aliqui mellis breuiſſimũ circa aquas ponunt in vaſculo. de quo cum apeſ aquam deguſtauerit ad commune pabulum pergens alias exbibebit. quarum frequentia ſubinde creſcente notata volantiuꝫ parte vſqꝫ ad examina perſequeris.

Qualiter tenende ac procurande ſunt apes.

CVſtos apũ procurare debet vt circa ipaꝝ loca ſit abũdantia florũ q̊s vel in herbis vel fructibꝰ. vel etiã arboribꝰ ꝓcuret induſtria. Herbas nutriat. origanuꝫ. timũ. ſatureiam. ſerpillum. violas. amaracum. iacinctum q̊ iris vel gladiolus dicitur. narciſſũ crocum. ceteraſqꝫ herbas ſuauis odoris ⁊ floris. In fructibꝰ q̊ꝫ ſint. roſe. lilia. roſmarinus et edere. In arboribꝰ. amigdalꝰ. perſicus. pirus. pomifereqꝫ arbores. q̊bꝰ nulla amaritudo reſpõdet floriſ vel ſucci. Silueſtria vero glandifera. robora. buxus. terebintus. lentiſcus cedrus. tilia. ilex minor tinus et taxi remoueantur. ſupradicta enĩ dulce mel efficiunt. cetera ſaporem mellis ruſtici prebent. vt ait Palladius. Ea precipue ſunt ſerenda. ſi pabuluꝫ naturale nõ eſt. vt dicit Varro. que maxime ſequũtur apes. ea ſunt. roſa. ſerpillum. apiaſtruꝫ. papauer. faba. lens. piſum. oſimuꝫ. caprũ medice maxime. citiſum quod valẽtibꝰ vtiliſſimum eſt. eteniꝫ ab equinoctio verno florere incipit. et permanet ad alterum equinoctium autumnale. Sed apium aptiſſimum ad ſanitatem eſt ad mellificium thimum. His aquam liquidam vnde bibãt eſſe oportet. eamqꝫ propinquam. que nõ fluat vel in aliquem locum influat. ita vt ne profunda ſit vltra duos aut tres digitos. in qua iaceant teſte aut lapilli. ſuper quibus aſſidere et bibere poſſint. In qua diligens eſt habenda cura. vt aqua ſit pura. quod ad bonum mellificium ꝓdeſt vehementer. Et quia non omnis tempeſtas grandinum vel pluuiarum aut venti vel frigoris eas ad paſtum prodire longius patit. preparandus eſt his cibus. ne melle cogãt ſolo viuere. aut relinquere exinanitos alueos. Igitur ficorum pinguiũ circiter. x. pondo decoquunt in aque congijs ſex. quas coctas ĩ offas ſepe apponũt. Alij aquam mulſam in vaſculis vt ſint prope curant. in qua addunt lanã purã ꝑ quaꝫ

ſugant vno tēpe.ne potu nimiū impleant
aut incidant.⁊ ſingula vaſa ponunt ad al
ueos.Alij vuam paſſam ⁊ ficū cū piſtaue
runt effundūt in ſappam.atq3 ex eo factas
offas apponūt ibi.ad q̄s in hyeme ad pa
bulū procedere poſſint.Verno aūt tēpe et
eſtiuo fere ter in menſe mellari⁹ inſpicere
debet fumigans leuiter eas.et a ſpurcicijs
purgare alueū.⁊ vermiculos eijcere.Pre
terea vt animaduertat ne reguli plures exi
ſtant.inutiles ei ſunt ꝑpter ſeditōes.Nā
duo ſunt genera ducū.vt Menecrates et
Virgili⁹ ſcribunt.niger ⁊ varius q̄ melior
eſt.debet ergo mellari⁹ interficere nigrū.
q̄ alteri regi ſeditioſus eſt.et corrūpit alue
um eo ꝙ fuget.aut cū multitudine fuget.
et ſic ſedabitur apū pugna vt Virgilius
ſcribit.Menſe Maij vt ait Palladi⁹ in
cipiūt augeri examina.⁊ in extremis fauo
rū partib⁹ maiores creant apicule.quas
aliq̄ reges putant.ſed greci oeſtros vocāt
et necari iubent.q2 requiem ꝯcutiūt q̄eſcē
tis examinis.Nunc papiliones abūdant
q̄s necare debem⁹.Item circa initiū No
uembris a ſordib⁹ liberandi ſunt aluei.q̄a
tota hyeme eos remouere aut aperire nō
poſſum⁹.ſed hec die aprico tepidoq3 faciē
da ſunt.vt pennis maxime auiū maiorꝫ q̄
habent rigorem.vel aliq̄ ſimili oīa interio
ra mundent q̄ man⁹ nō valebit attingere.
Tunc oēs rimas q̄ ſunt extrinſec⁹ luto ⁊ fi
mo bubulo mixtis liniam⁹.et inſuper ge
neſtris ⁊ alijs tegumentis ad portic⁹ ſimi
litudinē operiam⁹ vt a frigore poſſint et tē
peſtate defendi.Bonus cuſtos mēſe Se
ptembris deb3 aluearia vetuſta cognoſce
re et plena ⁊ grauia q̄ in eſtate nō ediderūt
examina vendere aut apes occidere.et fa
cere mel ⁊ ceram.eo modo q̄ infra ī ſuo lo
co dicetur.Item debet cuſtos vt experti af
firmant.tenere in eſtate aluearia cū ſubtili
bus fragmentis tabularꝫ paululū eleuata
q̄ apes vix ingredi et egredi poſſint.ſed nō
lacertule.In hyeme vero cū fimo bubulo
optime obturata.Item cū nimis depau
perant melle.qđ cognoſcitur viſu ſi deſub
tus inſpiciat.vel pondere.vel meli⁹ facto
ſupra partem mediam paruo foramie.ac
ꝑ ipm mūda vgula intromiſſa.exhibeant
eis mel vel pullum aſſatū aut alias carnes
Item dicunt ſi alue⁹ pinguis eſt.dimittat
hyeme ſup ſedibus ſuis.ſi macer reponat
in domo ī loco obſcuro preparato.ne mu
res obſint.

De nocumentis apum et cura ipſarum.

Prouidendū eſt
vt dic Varro.ne infirmiores a va
lentiorib⁹ opprimant.eo eī minui
tur fruct⁹.itaq3 infirmiores ſecretas earū
rege occiſo.ſubijciūt ſub alterū regē.q̄ cre
brius inter ſe pugnabūt.aſpergi eas opor
tet aqua mulſa.quo facto nō modo deſi
ſtunt pugna.ſed etiam conferciūt ſe lingē
tes.eo magis ſi melle ſint aſperſe.q̄ ꝑpter
odorem auidius applicant ſe.atq3 obſtupe
ſcunt potantes.Si ex alueo nimis frequē
tes euadunt ac ſubſidit aliqua pars.ſubfu
migandum.et prope apponendum aliq̄d
bene olentium herbarū.maxime apiaſtrū
et thimū.Prouidendum vehementer.ne
propter eſtū aut propter frigus diſpereāt.
Si quando ſubito imbri in paſtu ſunt op
preſſi aut frigore ſubito quod raro accidit
vt decipiantur guttis offenſe iacent pro
ſtrate colligendum eas in vas aliquod.et
reponendum in tecto tepido.et bono cine
re tepido.magis tamen calido q̄3 frigido
eijciendum ſuper eas.et excutiendum le
uiter vas vt eas manu non tangas.et
ponendum in ſole quo reuiuiſcant iuxta
ſuos alueos.vt ad domicilia redeant.Si
vero egre ſunt quod his cognoſcitur ſi
gnis vt Virgilius ait.ꝙ cōtinue eſt egris
ali⁹ color.horrida macies multū ꝺformat
corpa mortuarꝫ.extra efferūt.alie pedibus
annexe ad limina pendēt.aut intus ī edib⁹
omnes certant.ignaueq3 fame ſunt.et cō
tracto frigore pigre.tunc ſon⁹ auditur gra
uior.et ſuſurrant vt in ſiluis murmurat

auſter.⁊ vt mare ſtridet refluentibꝰ vndis
et vt clauſis fornacibꝰ rapidꝰ eſtuat ignis.
tunc eis galbaneos incende odores et in
cannalibꝰ arundinis mella exhibeas. et ꝓ
derit ſi galle contrite ſaporem admiſceas.
aut arentes roſas.aut fruſta carnis aſſata
ꝓbeas.aut vuam paſſam aut cetropium.
thimum vel centauream.aut radices her
be q̄ a ruſticis vocatur amella pone ī odo
rifero bacbo ⁊ in caniſtris ad fores apum
et h̄ herba cognoſcitur q̄ in pratis oritur
⁊ tollit ſtipitem velut ſiluam.⁊ eꝰ folia plu
rimū circūfunduntur.eiꝰ flos eſt aureus.
et aſper in ore ſapor. Fugemꝰ etiam vt ait
Palladiꝰ lacertas ⁊ ranas.⁊ cetera aīalia
que ſunt apibus inimica.aues etiā crepi
taculis terreamus.Menſe Marcij maxi
me ſolet apibus morbus incurrere.Nam
poſt hyberna ieiunia titimalli ⁊ vlmi ama
ri floribus q̄ pus naſcuntur auidius appe
titis.ſolutione ventris intereūt.niſi affue
ris velocitate remedij.Prebebis ergo ma
ligranati cum auſtero vino grana ꝯtrita.
et in vaſculis refrigerata ponantur.Q, ſi
horride videntur atq; contracte corpore ⁊
mortuarū corpora frequenter efferre can
nalibus ex canna factis mel cum galle pul
uere vel ſicce roſe coctum debebis infūde.
Illud ante oīa expediet. vt putres partes
fauoꝝ.vel vacuas ceras quas aliq̄ caſu ex
amen ad paucitatem redactnm non vale
bit implere.ſemper recidas acutiſſimis fer
ramentis ſubtiliter.ne pars alia mota fa
uorum.cogat apes domicilia concuſſa de
ſerere.Si ꝓpter abundantiam floꝝ ꝺ mel
le tantum.ſed de prole nil cogitant.⁊ vide
ris nimietatē mellis interiectis trinis die
bus clauſo foramine.non eas patiaris exi
re.ita ad generandū ſe cōferent.Nunc cir
ca kalendas aprilis curandi ſunt aluei vt
omīa purgamenta tollantur et ſordes.q̄s
tpe contraxit hyberno.et vermiculi ⁊ tinee
et aranee quibꝰ corrumpitur vſus fauoꝝ
et papiliones qui ſtercore ſuo vermes fa
ciunt.Modus aūt occidendi papiliones
hic eſt.vt Palladius ait.Vaſculū eneū
altum ⁊ anguſtum veſpere inter aluearia
collocemus.et in eius fundo lumen pona
mus accenſum.illuc papiliones cōuenient.
et circa lumen volitabunt. et anguſtia va
ſculi.ab igne proximo interire cogent. tūc
fimus ſtercoris bubuli ſicci adhibeat.qui
aptus eſt apum ſaluti.que purgatio fre
quens vſq; in autumni tempora celebrat
Hec omnia ceteraq; efficiet cuſtos caſtꝰ
et ſobriꝰ.et alienus ab allijs et a cibis acer
bis ⁊ odoris imundi atq; oībꝰ ſalſamētis.

De moribus et induſtria apum et vita ipſaꝝ.

Apes non ſunt ſo
litaria natura vt aquile.ſ; vt ho
mines.nā in his eſt ſocietas ope
rum et edificioꝝ.In his ratio atq; ars. fo
ris paſcuntur.intus opus faciunt. nulla
harum aſſidit in loco inquinato aut in eo
qui male oleat.Et ſi quādo in aere diſper
ſe ſunt cimbalis et ſonis.ſe reducunt in lo
cum vnum.Regem ſuum ſequūtur quo
cunq; it.et feſſum ſubleuant.⁊ ſi nequit vo
lare ſuſtollunt q̄ eum ſeruare volunt.neq;
ipe ſunt inoperantes.nec non odiunt iner
tes. itaq; impetum facientes a ſe eijciunt
fucos.q̄ hi neq; adiuuant.et mel ꝯſumūt.
quos vociferantes plures perſequuntur
et pauce. Preter oſtium aluei obturant
oīa q̄ venit inter fauos ſpūs.oēs vt in exer
citu viuūt.atq; alterniſ horiſ dormiūt ⁊ opꝰ
faciūt pariter.⁊ vt ī colonias mittūt.Haꝝ
q; duces faciūt q̄dā ad vocē. vt imitatōne
tube.tūc id faciūt.cū inter ſe ſig̃ pacis ac bel
li habēt.Ex malopunico ⁊ aſparago. cibū
carpūt ſolū.Ex olea arbore mel.ſ; nō bonū
Duplex miſteriū prebet ex faba apiaſtro.
cucurbita.⁊ braſica.cera.⁊ cibꝰ. Idē ex ma
lo ⁊ piris ſilueſtribus.Ex papauere.cera ⁊
mel.Ex nuce greca.triplex miſteriū fieri ꝺꝫ
Et ex lapſano cibꝰ mel ⁊ cera.It ex alijs flo
ribus ita carpunt vt alia ad ſingulas res
ſumant.alia ad plures.Item ex alia re fa
ciunt liquidum mel. vt ex cicere flore.ex
alia econtra ſpiſſum vt roremarino. Sic

127

ex alia re mel inſuaue. vt ex fico. et ex citiſo bonū. et ex thimo optimum. vt ait Varro Virgiliꝰ ꝑterea ait. ꝙ ip̄e aulas ⁊ cetera regna fingunt. Sepe etiam errando ī duris cotibꝰ attriuere alas. vltroq; animam ſub faſce. id eſt. pondere dedere. Tantꝰ ē amor florū et generandi gl'a mellis. licet ſint breuis vite. Nam vltra ſeptennium nō viuūt q̄muis earum genus maneat immortale.

Quādo quare et qualiter exeūt examina. et quomodo preſcitur earum exitus.

Examen exire ſolet vt ſcribit Varro. cum apes nate ꝓſpere ſunt nutrite. et ꝓgeniem in coloniam mittere volunt. vt olim crebro ſabini fecerunt propter multitudinem liberorum. quod duo ſolēt preire ſigna. Vnum ꝙ ſuperioribꝰ diebus maxime veſpertinis horis multe ante foramen vt vue. alie ex alijs pendent ꝯglobate. Alterum. ꝙ cū iam euolature ſunt. aut etiam inceperunt. conſonant vehementer. vt milites ⁊ populi faciunt cum caſtra mouent. qui p̄mo cū exierunt in conſpectu volitant. reliquas q̄ nō dum exiuerunt expectantes donec omnes conueniant. Virgilius aūt ſcribit ꝙ aliq̄n exeunt ad pugnam. nam ſepe duobus exiſtētibus regibus. oritur magna diſcordia inter eos et eoꝝ ſequaces. quod cognoſcitur quia tunc in aere ſonus magnus ad modum tubarum auditur. dum trepide īter ſe coeunt. penniſq; coruſcant. ſpiculaq; exacuunt roſtris. aptantq; lacertos. ⁊ circa regem miſcentur et denſantur. magniſq; vocant clamoribus. in hoſtem tunc erumpunt ⁊ concurrunt. et mixte glomerantur et magnus fit ſonitus. p̄cipiteſq; cadunt denſiores grandine ⁊ glande cum decutitur Ipſi reges per medias acies ingenti animo inter ſe bellant. fulgētibus alis nec pugne cedunt. dum fuga illum aut illum victor terga dare coegit. Hi motus animoꝝ atq; huiuſmodi tanta certamina. iactu exigui pulueris quieſcunt. Verum cum ambos ductores ⁊ acies reuocaueris. deteriorem ne amplius obſit dede neci. et meliorem repone in aula. nam duo ſunt genera melior eſt aureus. alter horridus. Item exeunt aliquando ob inanem delectationem. vt idem Virgiliꝰ ſcribit. quia p aera volādo ludūt quod facile prohibere potes. Eripere enim debes regibus alas ne in altum volare poſſint. Palladius autem ſcribit ꝙ futura fuga ſeu exitus examinis preſcitur quoniam per biduum aut triduum ante acrius tumultuantur et murmurant. q̊d apposita frequenter aure cognoſcitur.

Qualiter examina ſunt colligēda et includenda.

Cum cuſtos apū videt examen exiuiſſe. atq; in aere permanere. ſtatim deb; puluerem in eas eijcere. ⁊ alicuius rei ſonum fortiter facere vt territe lōge nō eant. ſ; ſe ī aliquo loco proximo ſuſpendant. Et cum viderit vbi ſe ponere volunt. herbas vel ramulos arborum in quibus delectantur ī perticam bene ligatos ibi apponat. vt ſup ipſos ſe ſuſpendant. et cum oēs ibi conuenerint. eas in terram deponat. et alueum ſuper eas collocet in quem intrabunt. in ꝓprio loco vbi ſtare debebunt. veſpere collocandum. Vel paruum alueum odorifero vino aſperſum qui aluarolus vocatur cum pertica ponat in eum locum vbi ſe ſuſpendunt. in quem per ſe vel fumo ingredientur. et cum omnes intrauerint. deponantur ſub vno ſcamno ſpacioſe forato. et nouus alueus optime purgatus. et vino odorifero aſperſus. ⁊ feniculis viridibus aut alijs odoriferis herbis. et pauco melle perfricatus ſupra eum apponatur. remoto ſuperiori fundo alueoli. vt in nouam per ſe vel beneficio fumi domum intrent. cū qua veſpere ī ſuo loco ponāt. Quſi iam in aliq̊ loco ſe ſuſpenderint. incidatur acuto ferro ⁊ ſuauiter deponatur ⁊ ſup eum

locetur nouꝰ alueus vt predixi. vel ſupra
eas collocet alueolꝰ ⁊ fiat vt dixi. cū in her-
bis vl' ramulis annexis ad perticā ſe ſuſpē
dūt. Et ſi examen integrū colligere nō po
tes in duabꝰ vel pluribus vicibꝰ ipm col-
ligere potes. et quālibet partem ſub alueo
collocare. Et ſi contingeret te regem cum
vna parte habere. omēs alie particule ad
eum venient ꝑ ſeipſas. et ſi iam in aliquaꝫ
arborem perforatam intrauerint. ad locū
vnde intrant et exeunt amoueat alueolꝰ
et per aliquod magnum foramen ſub api
bus nouiter factum immittat fumus. vt ī
alueolum fugiant deſuper collocatū. vel
in ramuſculos ibi appoſitos ſi alueolꝰ ibi
nō habet. et ſic inter plures vices poterūt
omnes haberi. Vel ea deꝫ arbor ſi ſubtilis
eſt cū ſerra recidatur acuta deſuper atqꝫ in-
fra. et veſte munda cooperta tollatur. ⁊ in
nouū alueū expellat. Vel per ſe in edibus
collocetur. aut ex ipſa arbore expellantur
in totuꝫ. et cū ſe in aliquo ramo ſuſpende
rint vel ſuſpendere volunt. fiat vt dictū eſt
de his q̄ ſponte recedunt. Si autem ſe ſu-
ſpenderint in herba vel frutice vel alio lo-
co ſupra quem nouus alueus poſſit poni
non eſt aliud agendum niſi ꝙ in eo recipi-
atur et ſuper podijs veſpere collocet. Iteꝫ
ſi ſe ſuſpenderint in aliquo alto vel inepto
loco de quo predictis modis haberi non
poſſit. excutiantur longiſſimis perticis vt
in terram cadāt. vel in congruo loco ſe po
nant. Cuſtos auteꝫ cum talia procurat vt
Palladiꝰ ſcribit. debet eſſe purus ⁊ ab om
ni immūdicia ⁊ odore alicuiꝰ acredinis vel
alterius mali ſaporis liber. Item ſollicitꝰ
et attentus habens ſemper aluearia noua
parata quibꝰ recipiat examinū rudis iuuē
tus. Nam nouelle apes vagantibꝰ animis
niſi ſeruent effugiūt. Exeūtes in aditu ſuo
morant. vno aut duobꝰ diebꝰ. q̄ ſtatim no
uis aluearijs excipiende ſunt. Obſeruabit
aūt cuſtos aſſiduꝰ vſqꝫ ī octauā vel nonā
horam de menſe precipue Junij. cū ſigna
future fuge perpendet. qꝛ poſt has horas
nō facile fugere aut emigrare ꝯſueuerunt
qꝛ huius alique ſtatim et procedere et abire
non dubitent. Item cū ad pugnā exierint
et ſe in ramo vl' alio loco ſuſpenderint pul
uere vel alia re compulſe. inſpiciat ⁊ ſi vni-
us vberis educatione pendebunt. noſcat
aut vnum regem eſſe omnibꝰ. aut reconci
liatis vniuerſis manere concordiā. Si ve
ro duo vel plura vbera ſuſpendens ſe po-
pulus imitatur et diſcordes eſſe. et tot re-
ges eſſe q̊t vbera confitentur. Ubi globos
apum frequentiores viderit. vncta manu
ſuco mellis opbilli vel apij reges requirat
ſunt aūt paulo maiores et oblongi. magiſ
q̄ꝫ cetere apeſ rectioribꝰ cruribus. neqꝫ grā
dioribus pennis. pulchriores et nitidi. le-
nes abſqꝫ pilo. niſi fronte pleniores quaſi
capillum gerunt in ventre. quo tn̄ nō vtū
tur ad vulnus. Sunt et alij fuſci atqꝫ hir-
ſuti quos oportet extingui et pulchriores
relinqui. Qui ſi frequenter vagantur cuꝫ
examinibus ſuis alis ſeruentur ereptis. H
enim manente nulla diſcedit. Si naſcunt
nulla examina. duorꝫ vl' plurium vaſculo-
rum poſſumꝰ in vnū conferre dulci tamē
liquore aſperſas apes atqꝫ incluſas tene-
bimus. appoſito cibo mellis. Exigua tamē
reſpiramina. relinquamꝰ in cella. Et ſi ve-
lis aluearium cui per aliquam peſtē mul
titudo ſubducta eſt populi ſubductōne re
parare. conſiderabis in alijs abundantibꝰ
ceras fauorum ⁊ extremitates que pullos
habent. et vbi ſignum naſcituri regis inue
neris. cum ſobole ſua recides. et in idem al
uearium pones. Eſt auteꝫ hoc regis futu
ri ſignum. inter cetera foramina q̄ pullos
habent. vnū maius ac longius velut vber
apparet. Sed tunc transferende ſunt quā-
do eroſis operculis ad naſcendū matu-
ri. capita nitunt exerere. Nā ſi imaturas
trāſtuleris interibūt. Si aūt ſe ſubitum le-
uabit examē. ſtrepitu eris terreāt ac teſtule.
tūc ad alueariū rediet. vel in prima frōde
pendebit. et u[illegible]de in nouū vas herbis con-
ſuetis ⁊ melle [illegible] perfuſꝫ manu attrahat vel
trulla. Et cū in illo loco requieuerit. veſpe
inter alia collocetur.

Quando et qualiter poteſt api-
bus de melle accipi.

MEnſe Junij ſm̃
Palladiũ aluearia caſtrabũt᷑.
q̃ matura eſſe ad mellis reddi-
tum ſignis plurıbꝰ inſtruemur. Primuꝫ
ſi plena ſunt apum ſubtile murmur audi-
mus. nam vacue ſedes fauoꝝ velut ꝯcaua
edificia. voces q̃s accipiũt in maiꝰ extollũt
quare cũ murmuris ſonꝰ magnꝰ ⁊ raucꝰ ē
agnoſcimꝰ non eſſe idoneas ad metenduꝫ
crates fauorum. Item cum fucos que ſũt
apes maiores grandi intentione ꝑturbãt
matura mella teſtantur. Item ſm̃ Uarro
nem ſignum eximendoꝝ fauoꝝ̃ eſt ſi itus
faciũt globũ. Item ſi fauoꝝ foramina ob-
ducta ſunt quaſi membranis q꞉ tũc plena
ſunt melle. Caſtrabũtur aũt aluearia ma-
tutinis horis cum torpent apes. nec calori
bus excitantur. Fumus admoueat᷑ ex gal-
bano et arido fimo bubulo quē ī pulmēta
rio ſiccis carbonibꝰ ꝯuenit excitare. quod
vas ita figuratũ ſit. vt anguſto ore fumuꝫ
poſſit emittere. atqꝫ ita cedentibꝰ apibꝰ re-
cidentur mella. Ad examinis pabulum h̃
tꝑe pars quinta fauoꝝ dimittit᷑. Sane pu
tres aut vicioſi faui de alueariis auferãt᷑.
Menſe etiam Octobris aluearia caſtra-
bũtur mõ ꝑ̄dicto. q̃ tñ oportet inſpicere. et
ſi abundãtia ē demere. ſi mediocritas. par
tē mediã ꝓ hyemis inopia relinquere. Si
vͦo medietas apparet in cellis. nihil ꝓrſus
auferre. Sed Uarro ſcribit ꝙ pars tertia
fauoꝝ tantũmodo tollat᷑. ⁊ reliquũ ꝓ hye-
me relinq̃t᷑ licet plena ſint aluearia melle.
Ueruꝫ ſi metuas duram venturã hyemē.
nil ꝓrſus auferre. vt Uirgilius ſcribit. Ui
ri aũt noſtri temporis valde expti in talibꝰ
affirmãt. ꝙ mel debet eis accipi ſemel tan
tum in anno. et h̃ a fine Auguſti vſqꝫ ad
medium menſem Septembris. ſꝫ cera cor
rupta. tũc et ante quandocũqꝫ auferri põt
ita ꝙ mel parum debet auferri vel multũ
habito reſpectu ad paucitatem vel multi
tudinē mellis in alueo exiſtentis. et ad par
uitatem vel magnitudinē examinis nutri
endi. dũmodo vltra quartam partem ali
cui non tollatur. Modus aũt accipiendi
de alueis ſtantibꝰ eſt vt claudatur cuꝫ her
ba foramen vnuꝫ vel plura ſi ſint. ne apes
exire poſſint. et de ſubtus cum pãno molli
vel palea fiat fumꝰ vt ad partem aluei ſu-
periorem aſcendant. et plicato alueo inci
dantur faui cum ſubtili cultello frequēter
in aqua poſito. ne cera adhereat. et ne re-
manentes ledantur. Si vͦo alueus iaceat.
faui fieri incipiunt in parte poſtrema. aſſi
di ſuperiori annexi. et ibi ꝓ̄mo melle implē
tur. Ultimo in parte anteriori laborãt ibi
qꝫ morãtur omēs. ideoqꝫ fundꝰ poſterior
ſecuri aperiri poteſt. q̃ ſic diſpoſitꝰ eſſe de
bet vt facile aperiat᷑. et fauis mellitis furti
ue ſubtractis. reponat᷑ fundus in loco ſuo
Apes aũt cum hoc cognouerint omēs ac
cedunt ad vacuatum locum replendum.
et cum ipm̃ reparauerint. et oĩa cõpleue
rint. ad partem anteriorem redeunt. ibiqꝫ
morantur. ex q̃ aperte ſciri poteſt ꝙ locum
vacuum impleuerũt

De melle et cera cõficiendis.

MEl ex fauis ſiue
apibꝰ fit h̃ modo. Ex fauis an
teq̃ꝫ premantur. tollant᷑ ſi que
ſunt ibi partes corrupte ac pullos haben
tes. q꞉ malo ſapore mel corrũpunt. et con
quaſſati immũda ciſta ponantur. et ſic di
mittant᷑ donec ꝑ ſe pauletim fluxerit mel
vel etiam aliq̃ pondere preſſi. qđ fluxerit ē
mel crudum pulcherrimũ. Deinde coq̃t᷑
mel cum cera vt infra dicetur. Cũ cõquaſ
ſatis et occiſis apibus fit hoc modo. Mē
ſe ſeptembris accipiãtur aluearia grauia
vetuſta. q̄ ꝑ̄cedenti eſtate non ediderunt
examina. et ſupra fumum et flãmaꝫ palea
rum alueus modicum teneatur. vt apes
ſuperius fugiant. vel ſibi alas comburãt
Deinde reuolue coopertorium aluei ſuꝑ
terram. ⁊ cũ vãgetta ferrea incide baculoſ
exiſtentes in alueo. et optime cum eadem
mel cerã et apes ꝯquaſſa. Deinde reuolue

alueum et coopertorium remoue. ipſmq; alueum ſuper ſtangetta maſcelli mundiſſima pone. ac cum vangetta fac in maſcellum deſcendere mel et ceram. que poſtea i forti taſcula pone. quā cum ligaueris fortiter exprime aliquo modo ſtringendi. vel cū vite magiſtroꝝ lignaminis. vel inter duas aſſidiculas poſitas in duabus ſtangettis. in parte inferiori ligatis. vel in vna cōcha poſito aſſide ac ponderib9 ſuper ipa ſtangetta. vel inter duos baculos quos duo tenent homines. et terti9 partem ſupremā ſtangette fortiter torqueat. ⁊ quod fluxerit eſt mel crudum. ⁊ ſi pluries dupletur ſtangetta forti9 ⁊ melius comprimetur. Deinde vero quod in taſcha remanſerit. ponatur ad ignem lentum in cacabo. ⁊ ſine feruore calefiat. et ſemper tene man9 in vaſe. ceramq; minutatim aperias. donec mel et non cera erit integre liquefactū ⁊ cū mel ex calore ceperit paululū pungere manus. omnia in taſcha repone. iterūq; preme vt ſupra. nec eſt damnoſum ſi non premat̃ acerrime. vt de melle aliquid remaneat cere admixtum. cū longe minus valeat mel q̃ȝ cera. Et h quod fluxerit. mel coctum vocat̃. q̊d in vaſculis dȝ poni ipſiſq; apertis paucis diebus haberi. atq; in ſūmitate purgari. donec muſti refrigerato calore deferueat. Mel nobili9 illud erit. quod ante expſſionem ſecundam effluxerit velut ſpōte. Cera q̄ poſt fluxum mellis in taſcha remanſerit. ſiue apes admixtas habeat ſiue non. ponatur in cacabo mundo. in quo ſit tanta aqua vel pl9 vt cera extat. Hec ad ignē teneatur donec ſit liquefacta integre. ſemperq; cū ſpatula vel aliq̊ baculo agitetur. et in dicta taſcha groſſa ponatur. ⁊ fortiter comprimatur. vt in ſitulam vel catinū habentem aliq̊d aque cadat. ibiq; ſtet donec ſit optime ꝯgelata. tunc eleuetur. ⁊ ab omni ſordicie q̄ ſit inter ceram ⁊ aquam mundetur et ſeruetur. Et ſi placuerit vt pulchrior adhuc fiat. ſine aqua iteruȝ calefiat. ⁊ in vaſe aque madido cuiuſcūq; forme placuerit iterum reponat̃. Quicq̊d in taſcha remanſerit abiiciatur. et ipa in aqua calida lauetur et ad fumū ponatur. et ſic diu valde durabit.

De omni vtilitate apum.

IN apib9 utilitas magna conſiſtit. ſi locum idoneū habeant. et prudenter ac ſolicite pcurentur. Nam ex paucis breui tempore multa examina fiunt. niſi magna peſtis temporis eis obſiſtat. nam in anno ſemel bis et plerūq; ter pariunt. ⁊ examen emittunt. et ſine magnis expēſis ac labore tenētur. licet non ſint totaliter negligende. ex q̄bus cum augmentum receperint. vetuſta quinq; vel ſex annoꝝ que parere deſierīt etate. magno precio quia multam habent ceram vendere potes. et noua ſeruare. Faciunt etiam ceram que maxime neceſſaria eſt regibus ⁊ prelatis. ⁊ quibuſcūq; perſonis vt notum eſt omnibus. que ſatis magno venditur precio. Et quod ampli9 eſt. die noctuq; honorem exhibet regi eterno. Item faciunt mel in maxima q̄ntitate. q̊d valde vtile eſt tam ad cibū q̄ȝ ad medicamina infinita. Ad ipſarum vtilitatem probandam refert Varro duos fuiſſe milites in hiſpania fratres. ex agro faliſco locupletatos. quib9 cum a patre relicta eſſȝ parua domuſcula. et agellus non ſane maior iugere vno. circa totam domum aluearia feciſſe et ortum habuiſſe. et reliquū locuȝ ac ſpacia thimo et citiſo ſemine operuiſſe. ac etiam apiaſtro. Hos nūq; minus vt perque ducerent dena milia ſextaria ex melle recipere eſſe ſolitos. Unde ait Perſius Nec thimo ſatiantur apes. nec fronde capelle.

Explicit liber nonus.

Incipit liber decimꝰ De diuer‐ ſis ingeniꝭ capiēdi aīalia fera. Et primo ponitur prologus.

[A]Ntiqui philo
ſophi qꝝ intellectꝰ a deo ex‐
celſo illuſtratꝰ eſt. vt vtilia
hūano generi cognoſcerēt
intelligētes ꝗcūqꝫ ſub celo
ſūt ad vtilitatē hoīm eē creata. ſubtili cogi‐
tauerūt ingenio. qualiter aīalia aerea ter
reſtria ⁊ aquatica. ꝙ ꝓpter peccatuꝫ pmi
parētiſ homini nequaqꝫ obediūt cape poſ
ſent. Inuenerūtqꝫ multas cautelas quibuſ
hoīes vſi ſūt. ⁊ ſuis ingenijs ſucceſſiue infi
nita addiderūt ingenia pluribꝰ ignota. Jō
qꝫ cūcta q̄ ſcire potero. i ſcꝑtis reducere itē
do. Primo tractās qbꝰ modis capiuntur
aueſ. Scdo beſtie ſilueſtres. Tertio piſces
De auibus aūt qualiter capiūt cū auibuſ
rapacibꝰ domeſticatis. cū retibꝰ. cum la‐
queis. viſco. baliſtis. arcubꝰ. ⁊ alijs qbuſ‐
dam modis. Et de beſtijs qualit̄ capiūtur
cū beſtijs domeſticatiſ. cū laqueis. retibꝰ
foueis. taiolis. ⁊ alijs modis. De piſcibus
etiā qbꝰ modis capiunt cuꝫ retibꝰ. ceſtis.
hamo. et calce.

De auibus rapacibꝰ in genere.

[P]Rudentes anti‐
qui videtes q̄ſdā aues ꝑ aera vo‐
litātes alias cape. caute laborauē
rūt auiū rapaciuꝫ genera domeſticare. vt
q̄s ꝑ ſe capere nō poterāt. eaꝝ auxilio ſibi
querāt. Et horū pmꝰ inuentor dr̄ fuiſſe rex
Daucus. q̄ diuino intellectu nouit natu‐
rā accipitrū ⁊ falconū. ⁊ eoſdē domeſtica‐
re ad predā inſtruere. ⁊ ab egritudinibꝰ li‐
berare. Poſt quē alij multi fuerūt. q̄ plu‐
ra ipſaꝝ auium rapacium ſcientie addide
runt.

De accipitre.

[A]Ccipiter eſt auis
nota. Et eiꝰ q̄dem natura ē. vt vi‐
uat de raptu aliaꝝ auiū ⁊ ideo ſp
ſolus et nūqꝫ ſociatꝰ incedit. qꝛ i preda nō
cupit habere ſodalē. ⁊ q̄ntū pt ad rapiēdū
ꝓpe terrā volitat. ne ab auibꝰ q̄s cape intē
dit videri poſſit. Ab oībꝰ q̄dem quibꝰ inſi
diat̄ inſtinctu nature cognoſcit̄. ⁊ eū cū vi
dēt aut ſentiūt garriūt. fugiūt. ⁊ ſe q̄ntum
poſſūt occultāt. Hec auis velociſſimi vo‐
latꝰ eſt in pncipio ſui motꝰ. ſꝫ poſtea lentꝰ
ē ei volatꝰ. ⁊ ideo niſi ſtatī rapiat. ab auis
ꝑſecutōe deſiſtit. ⁊ ſuꝑ aliquā arborē adeo
ſepe indignatꝰ ſe ponit ꝙ vix ad dominū
vult redire. Inueniūt̄ etiā accipitres i alpi
bus q̄buſdā nidificare. ⁊ meliores omibuſ
ſūt vt fert̄. q̄ naſcūt̄ i alpe de bruca vl̄ bruſia
in ſchlauonia. Boni etiā naſci dicūt̄. q̄ na
ſcunt̄ in alpibꝰ q̄ ſūt in cōfinibus verone ⁊
tridenti. Ex ipis q̄daꝫ ſūt parui. q̄ cōmuni
noīe vocant̄ accipitreſ. Et quidā magni q̄
vocāt̄ aſtures. ſūt ei de genere accipitrum
ſicut coruus ⁊ graculꝰ eiuſdē generis ſūt.
et canis paruꝰ ⁊ magnꝰ. ⁊ idem i pluribuſ
aīalibꝰ eſt videre. Et accipitrū q̄dam ſunt
maiores. ⁊ hi ſūt femine. q̄ ſūt maiores vi‐
goris. ⁊ q̄dā ſūt minores. ⁊ vocāt̄ muſcheti
ti et ſunt maſculi. qui pauce vtilitatis exi‐
ſtunt.

De pulcritudine accipitrū et co gnitione bonitatis ipſoꝝ

[A]Ccipitrū pulchri
tudo cognoſcit̄. ſi ſūt magni. cur
ti. paruū habētes caput. pectus ⁊
ſpallas groſſas ⁊ amplas. tibias groſſas.
pedes magnos ⁊ expāſos. ⁊ pēnaꝝ coloreꝫ
nigrū. Et bonitas q̄dē cognoſcit̄. qꝛ de ni
do extractꝰ melior eſt. ⁊ a dn̄o raro fugere
ꝯſueuit. ⁊ hic vocat̄ nidaſiꝰ. Uel q̄ de nido
egreſſus. de ramo in ramū matrem ſeq̄t̄.
q̄ ramariꝰ vocat̄ ⁊ optimꝰ eē ꝯſueuit. Se‐
cūdi meriti ē is. q̄ poſtq̄ꝫ de nido volauit.
captꝰ fuit anteq̄ꝫ pēnas i feritate mutaret
q̄ ſorus vocatur. Sed q̄ poſt tale tempus
captꝰ fuit. raro ꝯſueuit cū hoībꝰ viuere vel
morari. ſi tn̄ ꝑmaneat. bonꝰ eſt. qꝛ i feritate
fuit ſolitꝰ aucupari. Et q̄nto animoſior vi
det̄ ⁊ audacior ꝑ affectū ⁊ melioꝝ morum.
tanto ab expertis melior iudicat̄

Qualiter accipitres nutriuntur domeſticantur. et inſtruuntur. et quales capiant aues. et qualiter mutantur.

Nutriuntur autez nidaſij ꝛ ramarij bonis auib⁹ et carnib⁹ pluries in die paulatim i hoꝛa. vt magis dn̄m ſuū diligāt. Poſſunt etiā eis dari oua i paraſſidib⁹ fracta ꝛ agitata. ꝛ i aquā feruentē ꝓiecta. ꝛ poſtea cuz digitis ſimul ꝯſtricta. Idem fit i ſoꝛis a pn̄cipio. ſed cū optime ꝓuati et domeſtici facti ſūt. ſemel tantū ſūt in die paſcēdi p⁹ tertiā cū digeſtionē cōpleuerint. et non ante. qḋ ꝑ goꝛgam vacuatā cognoſcitur ab expertis. et ſi cibus de goꝛga vſqz ad diem ſequentē nō deſcenderit. tantundē ſine cibo dimittantur. Item pt bis in die cibari ſecure ſi cibū inueneris deſcēdiſſe de goꝛga. et qn̄ ħ videris cibare ſecure poteris. niſi velis eodem die vel ſeqn̄ti aucupatuz accedere. qꝛ tūc accipitrem famelicū eſſe opoꝛtet. vt auidi⁹ pꝛedā petat ꝛ facilius ad dn̄m reuertatur. Domeſticātur āt ſi plurimuz teneantur in manu. ꝛ maxime in auroꝛa tēpeſtiue. et inter multitudinē hoīm. ꝛ i rumore molendinoꝝ ꝛ fabroꝝ et ſimiliū. Inſtruuntur vero nidaſij ꝛ ramarij. naz ceteri ſūt in feritate inſtructi ħ mō. Cibetur hoꝛa nona bono cibo. ꝛ ſeqn̄ti die teneatur in loco obſcuro vſqz ad nonā. Deinde accipiat ꝛ poꝛtetur ad locū venatōis et non dimittatur pmo ad aregazas vel gazas. neqz ad perdices. qꝛ nimis ſūt foꝛtes. et ſi eas ſupare nō poſſet. debilitaretur ei⁹ audacia. ſz dimittatur qualeis. turdis. ꝛ merulis. ꝛ ſimilib⁹. Et ſi vis vt gazas capiat. habeas vnā captā ꝛ m̄ltas pēnas ei ð aliis auferas. ꝛ qdā i aliq̄ foſſato abſcōſus. ante ꝯſpectū accipitris eam ꝓiciat. et ei accipiter dimittatur. Capiūt āt qualeas. et perdices aregazas. ꝛ glanderas ſiue gazas. ꝛ m̄ltas alias aues vt merulas. turdos. paſſeres ꝛ his ſimiles. Mutantur vō q̄libet anno. nam ponunt de menſe Martij vel Aprilis in gabia magna. ſpāliter ad ħ facta. ꝛ poſita ad ſolē i loco calido veluti iuxta muros. plage meridionali oppoſitos. Et cōpletur mutatio pēnarū ei⁹ in pn̄cipio Auguſti. et i plurib⁹ i medio. ꝛ qbuſdā in fine. et in qbuſdaz non cōpletur omino. Et ad ħ valet ſi bn̄ paſcātur bonis carnib⁹. ꝛ pcipue auiū ꝛ ouoꝝ. vt bene impinguētur. tūc ei optime mutāt et qdam dicūt ad ħ valere cibū ſtellionū ꝛ biſſarū. et teſtudinū et lacertaꝝ. Et aliqui ꝯſiderante depilant eos. vt noue pēne naſcantur veloci⁹. ſed ħ modo multi iam ſūt deſtructi.

De induſtrijs aucupationis. et inducendi accipitrem vt a domino nō recedat.

Caueat dominus accipitris ne aliq̄ mō ledat eū. ſed cū viderit eū iratū ꝛ nolentē ſtare ſup manu vel pertica. ſuauit̄ tangat eum ꝛ ipm eleuet. ſi pendeat. ꝛ q̄ntū poteſt cōſideret mores ꝛ voluntatē ei⁹. et in oīb⁹ voluntatez e⁹ ſequatur. et ſemp in manu eū cibet nec ſibi in aliq̄ ꝯtradicat. q̄niam accipiter eſt valde indignātis nature. Preterea cū iuerit aucupatū. nō emittat ipm niſi viderit eū bn̄ appetere pꝛedā. ꝛ maxie ad aregazas. et gazas et glanderas. nec eum nimis a remotis dimittat. qꝛ cū nō pt attingē auē ſepe indignat⁹ recedit. et aliqn̄ in arboꝛem aſcendit. nec ad dn̄m vult redire. Item nō fatiget dn̄s accipitrem vltra modū nec ſit tantū auid⁹ multitudinē qualeaꝝ vꝉ aliarum auiū habere ꝙ euz deſtruat. vel iraſci faciat. Sz cū eas ceperit q̄s videt accipitrē libenter appetere. ſit ꝯtent⁹. et ex ipa pꝛeda eum cibet. vt ſibi ſuam venatōnē ſentiat ꝓfuiſſe et incitetur in amoꝛe venandi.

De egritudinibus accipitrum. et de ipſoꝝ curis.

Accidit accipitri vt caleſiat vltra naturā et cōplexionē ſuā intantū quandoqz vt

febriat. ⁊ tunc erit tactu calidꝰ ⁊ videbit̃ triſtis. qḋ q̃n̄q₃ euenit ex ſolis ſpiritibꝰ inflãmatis ex nimio labore vel alio accidẽte. Et q̃n̄q₃ ex hũoribꝰ putrefactis. in aliq̃ p̃te corporis eiꝰ Et tũc ſi macer ẽ. parũ ⁊ ſepe cibetur ex carnibꝰ pulloꝝ ⁊ paruaꝝ auiũ. a paſſeribꝰ tñ tũc abſtinere meliꝰ ẽ. q₂ multũ calide cõplexionis exiſtũt. Et dicte carnes dẽtur ſibi i rebꝰ naturalit̃ frigidis iuolute. vt in ſeminibꝰ cucurbitaꝝ ⁊ cucumerũ tritis. aut i muſcilagĩe p̃ſilij alias pſillij. ⁊ ſimiliũ Vel pauliſper coquãt̃ i ſyrupo violato et ſimilibꝰ. ⁊ ſibi dent̃ ⁊ ponat̃ i loco frigido ⁊ obſcuro ſup pertica pãnis lineis iuoluta. in ſucis frigidis plerũq₃ infuſis. Et q̃n̄q₃ infrigidat̃. ⁊ digerere cibũ ñ p̃t ⁊ tũc ſilr̃ eſt triſtis. ⁊ tactu frigidꝰ. ⁊ color oculorũ mutatur ad palliditatẽ ⁊ diſcolorationẽ. ⁊ tũc teneatur i loco calido. ⁊ ſuauit̃ in manu teneatur ⁊ portetur. ⁊ pauliſper q̃n̄q₃ ad volandũ mittatur. ⁊ dẽtur ſibi carnes auiũ. ⁊ p̃cipue paſſerũ ⁊ pulloꝝ maſculoꝝ ⁊ pipionũ cocte aliq̃ntulũ i rebꝰ calidis. velut in vino. vel aqua in q̃ ſit ſaluia vel menta vel maiorana. vel pulegiũ ⁊ ſimilia. ⁊ inuoluãtur i melle. vel puluere ſeminũ feniculorũ et aniſorũ aut cimini. ita tñ ꝙ nihil omino ſibi detur. niſi p̃us oĩs cibꝰ de eiꝰ gorga deſcẽderit. Et ſi macer ẽ plus ⁊ ſepiꝰ cibetur. Si pinguis. minꝰ ⁊ rariꝰ. Jn vtroq₃ tñ caſu tẽperate cibandꝰ ẽ. donec fuerit liberatꝰ Ꝙ, ſi nullo mõ digerit cibũ. ſ₃ eũ oĩno retinet. dicũt experti ꝙ accipias corrane. et liga illud cũ vno filo. ⁊ fige cu₃ vna pẽna in gulã eiꝰ. ⁊ poſtea trahas filũ. ⁊ ſic paſtum eijciet. Jtem accidũt ei ſexcupedes. ⁊ tunc vnge perticã eiꝰ vel pannũ circa eã inuolutũ. cũ ſuco marelle vel abſinthij. ⁊ ſic dimittatur ad ſolẽ de mane vſq₃ ad tertiã. Jtem accidũt ei q̃n̄q₃ lũbrici. ⁊ tũc da ſibi ſup paſtũ ſucũ folioꝝ perſici. aut puluerẽ ſantonici. ⁊ liberabitur. Et q̃n̄q₃ patitur guttã in articulis ale aut coxe. ⁊ tũc minue d eꝰ ſanguie. aperiẽdo modicũ venã. q̃ ſub ala aut coxa exiſtit. cũ i ea patitur. Jtẽ accidit eis podogra. q̃ p̃uẽit ex deſcẽſu humoꝝ guttarũ. in nodis pedũ et digitoꝝ. ⁊ tũc curãt̃ cũ lacte herbe q̃ lactarola vocatur. vngendo ex eo eoꝝ pedeſ. ⁊ vngẽdo ex eo pãnũ lineũ ⁊ ipm ponẽdo ſup perticã. ſup q̃ teneat̃ accipiter donec erit rupta podogra. ⁊ tũc auferat̃ pãnꝰ ⁊ ex ſepo inungat̃ podogra. donec fuerit liberatꝰ.

De aſture.

Aſtures ſũt de natura accipitrũ. ſic̃ i tractatu accipitris ẽ dictũ. Et cognitio pulcritudinis ⁊ bonitatis eoꝝ ẽ ſic̃ accipitrũ. et naſcunt̃ i alpibꝰ ⁊ nemoribꝰ. Et domeſticãt̃ ⁊ inſtruunt̃ ⁊ nutriunt̃ ſicut accipitres. Capiũt autẽ perdices. coturnices. faſionos. ⁊ agbirones. ⁊ multas ſil̃es aues. ſc₃ anates anſeres. corniculas. et q̃ſi oẽs aues q̃bus mittunt̃. et cuniculos. ⁊ lepores paruos ⁊ magnos. licet eos ſine auxilio canũ. retinere non poſſint. Feriunt etiã capriolos paruos. et eos impediũt adeo ꝙ canes eos capere poſſunt. Mutantur vt accipitres. et eedem egritudines eis accidere poſſunt. ⁊ eodem mõ curãtur. Verũtamen fortioris ſũt nature. ⁊ ideo nõ de facili infirmãtur ⁊ moriũt̃. et nõ requirit̃ in eis tanta diligentia. et ſic nõ facile recedunt a dominis.

De falconibus.

Falco eſt auiſ que de raptu viuit. ⁊ ſolus incedit ad p̃dam. ſic omne volatile rapax. p̃pter cauſã i accipitre aſſignatã. Hec auis mirabilis ẽ volatꝰ in p̃ncipio. medio. et in fine. q̃ ſurſũ rotãdo aſcẽdit. inferiꝰ intuitũ figens. et vbi videt anatẽ anſerẽ aut gruẽ ſicut ſagitta clauſis alis ad auẽ cũ vngue poſteriori lacerandã deſcẽdit. Ꝙ, ſi eã nõ tetigerit. p̃ſeq̃t̃ fugientẽ. et ſepe cũ auẽ in fugã ꝯuerſã capere nõ p̃t adeo iraſcit̃ ꝯ eam ꝙ poſt ipam q̃dam furore volitãs. a dño nimiũ elongatur. adeo ꝙ nõ redit ad ipm. Hec auis valde animoſa ẽ. et nobiliſſimi generis. Falcones p̃mo dicũtur veniſſe d̃ mõte gelboe q̃ in partibꝰ babilonie eſt. ⁊ inde venerũt in ſclauoniã ad palum nuoũ.

deinde ſparſi ſūt ꝑ q̊ſdaꝫ alios montes ar duos.in quib⁹ inueniuntur.

De diuerſitate falconum.

Falconū quidam ſūt magni.q̄ falcones communi noīe dicuntur.ꝛ q̄dam parui qui vocātur byſmerli.Ex magnis q̄dam ſunt nigri.q̄dam reſpectiue ſūt albi.et quidam rubei ex coitu ꝑdictoꝝ inuicē generati.vi‑ delicet cum trizolus vni⁹ ꝑdita ſocia ſua.cū altera ꝑmiſcetur Et hmōi oēs falcones ſūt femine.et eorū mares trizoli ſiue trizel‑ li vocantur.ſic dicti.q꞉ ſimul tres in nido naſcuntur.ſcꝫ due femine.et terti⁹ maſcul⁹ et ꝓpterea trizol⁹ vocatur.q̄ nō ſūt tāte v‑ tutis vt femine.ꝛ ſūt valde minores q̄ꝫ ipē

De pulcritudine et nobilitate falconum.

Pulcritudo et nobilitas falconū cognoſcit̃.ſi habꝫ caput rotundū.ꝛ ſūmitatem capi tis planam.ꝛ roſtrum curuuꝫ et groſſum et curtum.et ſpallas amplas.pēnas alarū ſubtiles.Coxas longas ꝛ tibias curtas et groſſas.pedes liuidos ſparſos et magnoſ et q̄ talis eſt vt plurimum bonus eſt.licet aliqui ſatiſ deformes ſepe optimi ſint īuen ti.Ideoqꝫ falconū bonitas ꝛ audacia.ſolo experimento ꝑfecte cognoſci p̄t.Uetuntū eoꝝ bonitatem ꝛ deſideriū capiendi aues multū auget magiſtroꝝ ſuorū induſtria.Et eoſdeꝫ a bono ꝓpoſito ſepe reuocat im peritia eorūdem.

Qualiter nutriuntur.domeſti‑ cantur.et inſtruuntur.et mittūtur falcones.

Non ſunt tenendi ſuꝑ ligno.ſed ſolū ſuꝑ petra rotū da ꝛ aliq̄ntulū lōga.ſuꝑ ea ei ma gis delectant̃ inſtinctu nature.ꝛ ꝯſuetudi nis eorūdeꝫ.Qui ex eis parui ſūt.hyrcina vel pullina carne nutriuntur ꝑcipue,Cuꝫ aues capere inceperit.da ſibi de ꝑma quā capiet q̄ntum voluerit.Idem facias de ſe cunda et tertia.vt ex hꝫ ad raptum auium.ꝛ ad obediendum dn̄o animetur.Abinde vero in antea ſtringe eum.cuꝫ vis ꝙ alias aues capiat.hoc modo.ſcortica gallinaꝫ et fac tria purgatoria.et da ei madefacta ī aq̄ et pone eum in loco obſcuro et dimitte vſ qꝫ ad auroram diei.poſtea calefac ad ignē et aucupatuꝫ vade.et non fatiges eū vltra q̄ꝫ velit.ſed ſolū q̄ntum ipē vult ꝛ auide de ſiderat mittatur ad aues.ſic enī libenter te cum manebit.et quocūqꝫ ierit.ad te cura‑ bit redire.Cum inueneris falconem tuum audacem.et cū intenſo deſiderio aues ca‑ pere.diligenter cōſidera ſtatum e⁹ ī macie ac pinguedine.et in q̊ ſtatu eum inueneriſ in eodem retinere curabis.nam q̄dam fal cones melius ſe gerunt cum ſūt pingues.Plures autem et fere omēs in ſtatu me‑ dio exiſtentes.Aliqui licet pauci cū fuerīt macriores.et h⁹ generis.rubei vt plurimū eſſe dicuntur.Et cum ꝑmo mittuntur ad aues.ad minores ꝑmo mittantur.deinde ad mediocres.vltimo ad maiores.Si enī ꝑmo mitterentur ad magnas ꝛ ſuperarēt ab eis.deficiente adhuc potentia et indu‑ ſtria quas vſu acquirunt.incipient abin‑ de in antea magnaſ ꝛ mediocres formida re.ſicqꝫ difficulter reſumerent audaciam ſibi innatam.quam imperitia ſui doctoriſ amiſerunt.Plurimum etiam ꝯfert falco ni ad audaciam acquirendā ſi eum tenes multum in manu.et des ei carnis pulline hora tertia coxam vnam.deinde pone an̄ ipm̄ aquaꝫ in qua balneetur.poſtea pona tur ad ſolem vt ſiccetur.deinde ponatur in loco obſcuro.ibiqꝫ vſqꝫ ad veſperaſ dimit tatur.deinde teneatur ī manu vſqꝫ fere ad ꝑmum ſomnum.poſtea lumen lucerne vł candele coram eo ꝑ totam teneatur noctē et cum matutina venerit hora.ſuburfetur cum vino.et teneatur ad ignem.in aurora vero diei.aucupatum portetur.et ſi capiat q̄ntum vult de preda ſua cibetur.Si vero nō capiat.detur ſibi ala vna et media coxa

galline. et in loco ponatᷣ obſcuro. Circa mediū februarij falconem in muta pones. ⁊ ꝺ canis carnibꝰ alias oībꝰ carnibꝰ eum cibabis. vſqȝ ad mēſem vnū. ¶Poſtea pones añ ipm̄ concham aque. ꝑus tñ da ſibi comedē. et ſi vides ꝙ nō mutat. vnge carneȝ quam ſibi tribuis de re cocta et melle. ꝙ ſi adhuc nō mutat. accipe ranā ⁊ fac puluerē et ſuꝑ carnē pone ⁊ mutabit. ⁊ caue ne ipm̄ ꝺ muta tollas. anteq̄ȝ cōplete fuerint pēne eiꝰ. ⁊ cū de muta acceperis eū ad calorē non teneas. ſȝ plurimū eū in manu tene. nec poſtea vſqȝ ad q̄ndecim dies cū eo aucupatū accedas. Capiūt āt anates. anſeres agbirones. grues. ⁊ ſtarnas. ⁊ mltas alias aues Sȝ fert ꝙ ſi comedūt ſanguinē agbironis omne deſideriū capiēdi grues amittunt. Si vero carnes ſoluȝ ſine ſanguine comedant hoc viciū incurrere nō creduntur

De egritudinibꝰ que falconibus accidunt.

ACcidunt falconibus oēs egritudines q̄s ſuperius accidere accipitri dixi. ⁊ eadē ſunt ſigna ⁊ cure. qꝛ omniū volatiliū rapaciuȝ fere eadē eſt natura. ⁊ ideo de his ħ tractare non expedit. Unū tñ cognoſcas. ꝙ falcones ſūt fortioris nature q̄ȝ accipitres. ⁊ nō ſic facile infirmātur ⁊ moriuntᷣ. ſi comedāt anteq̄ȝ cibꝰ de gorga deſcenderit. Quidaȝ inſuꝑ falconarij. multos modos regendi falcones narrant. et alias egritudines eis accidere. aliaſqȝ curas neceſſarias eſſe. ex q̄bus forſan aliqua vera ſunt. q̄ ꝑ mltas experientias approbantᷣ. ſȝ mlta ex his q̄ dicūt ratione carent. et ſūt potiꝰ apparētia q̄ȝ exiſtentia. Ideoqȝ ſi q̄ hic deſunt de cura falconū ⁊ auiū rapaciū. ꝑ viros expertos. nō ſemel ſed pluries longo tp̄e ſuppleantᷣ.

De hyſmerlis.

Hyſmerli ſūt de genere ⁊ natura falconū. ⁊ ſūt quaſi falconelli paruuli. q̄d apparet per formā corporis et colorē pennaꝝ. qꝛ aucupatio potiꝰ voluptatis q̄ȝ vtilitatis exiſtit. Capiūt āt p̄cipue laudulas. ⁊ tāti deſiderij et animoſitatis ſūt ad eas capiendas. ꝙ plerūqȝ ꝓſecuti ſūt eas in villis vſqȝ in clibanū ardenteȝ. aut puteū. aut ſub mantellis hominū. De ipoꝝ autem doctrina et cura plura nō dico. qꝛ ꝑ ſuꝑiora ſatis ſciri pt.

De girfalcis

GIrfalcus eſt auis rapax maior q̄ȝ falco. ⁊ eſt magne v̓tutis ⁊ potentie. mirabiliſqȝ audacie. adeo vt inuēti ſint aliqui audaci ſpiritu aquilas inſultaſſe. Capiunt aūt omēs aues q̄ntūcūqȝ magnas. Et ſunt fere ꝺ natura falconum. et ideo falconuȝ doctrina ſatis ſufficit ad nutriendos et inſtruēdos girfalcos.

De aquilis.

AQuila eſt ſimiliter auis de raptu viuenſ. q̄ ꝓpter fortitudinē et audaciam ſuā. vocata eſt rex auiū. nam oēs aues eam timent. ſed ipſa nullam. Diuerſe ſunt ſpecies aquilaruȝ. quedam enim ſunt valde magne. quedaȝ mediocres. quedam parue. Et iterum q̄dam ſunt nobiliores. non appetentes niſi volatilia et animalia terreſtria viuētia. Et q̄dam q̊dammodo ignobiles ⁊ degeneres q̄ appetunt nō ſolū carnes viuas. ſed etiaȝ mortuas. ⁊ piſces mortuos. ⁊ deſcendūt ſuper cadauera aſinoꝝ. ⁊ ſimiliū. ⁊ tales declināt ad naturā et ignobilitatē miluoruȝ. Aquile domeſticantᷣ ab hoībꝰ. videlicet q̄ parue de nido extracte fuerint. ſȝ eas q̄ diu in feritate ſteterūt nō eſſet tutū domeſticare velle. q̊niam facile ꝓpter ſuā audaciā et potentiā grauiter lederent ī facie vel alibi inſtruentē. Et domeſticantᷣ vt hoībꝰ q̄rāt quaſlibet aues magnas. ſȝ p̄cipue vt capiant lepores. ⁊ cuniculos. et capriolos cum auxilio canū. Et q̄ aq̄laȝ venatū portat. oȝ eſſe fortis. alioq̄n ipiꝰ pondꝰ ſuſtinere non poſſet. Et ſtatim dum videt canes inueni-

ſe paſturã.aquilã ꝯſuetã ⁊ iſtructã dimit-
tere debet.ꝗ ſemper ſupra canes volabit.⁊
cũ leporem viderit.ſubito deſcẽdet ⁊ capiet
eũ. Nutrit̃ aũt ex oĩbꝰ carnibꝰ.⁊ nõ de faci
li infirmat̃. Sꝫ cũ leporeꝫ ceperit.paſcatur
ex eo pluribus vicibꝰ vt eos poſtmodum
libentiꝰ ꝑſequat̃. Qui iuxta nidũ aq̃le ha-
bitant.vnũ ex pullis eiꝰ accipiãt.⁊ cũ acci-
piũt.timore aquile ſint armati.⁊ p̃cipue in
eoꝝ capitibꝰ.Et cuꝫ pullum habueris.ad
vnũ paruũ palũ euꝫ in aliq̊ loco ligabis.Ꝗ
vociferabit.venientqꝫ pater et mater.defe
rentes eidẽ cuniculos.et lepores.ſi erũt in
partibꝰ illis.⁊ gallinas ⁊ anſeres q̃ accipe-
re poteris ⁊ habere. Ferunt tñ ⁊ q̃nqꝫ cat-
tas et q̃nqꝫ biſſas.⁊ in diſtrictu mutine iã
detulerunt filio gallinã cũ q̃buſdã pullis
exiſtẽtibꝰ inter pẽnas matris.q̃ habiti ſine
vlla leſione ⁊ nutriti fuerũt.

De guuo et guuecta.

Guuuſ et guuecta
ſũt eiuſdem nature ⁊ ſũt aĩalia no
cturna potiꝰ q̃ꝫ diurna.q2 eorum
oculi de nocte vidẽt meliꝰ q̃ꝫ de die. Cum
igitur deformia ſint.⁊ raro ab alijs aĩalibꝰ
videant̃.mirant̃ aues in viſione ipaꝝ ⁊ eaſ
videre appetũt.q̊niã aĩa tam brutalis q̃ꝫ ra
tionalis ĩ rebꝰ nouis ⁊ inſolitis.p̃cipue de
lectatur. Hoĩes ergo cernẽtes alias volu-
cres circũuolare guuo et guuecte.⁊ eas cũ
auiditate plurima intueri.excogitauerũt
ingenia q̃bꝰ eas capiant aues.q̃ ad guuũ
⁊ guuectã libentiꝰ appropinquãt.nõ ergo
nutriant eas vt ipẽ aues capiãt.ſꝫ vt medi
antibꝰ ipis.cũ viſco aut rethibꝰ ſibi querãt
Viuũt ãt de q̃buſlibet carnibus ⁊ p̃cipue
de muribus ⁊ noctuis.et cũ cibate fuerint
cõpetenter.ieiunãt duobꝰ tribꝰ vel q̃ttuor
diebus.⁊ guuꝰ vſqꝫ ad octo nõ ledit̃. Et fe-
mine melioreſ ſũt maſculis ſicut omne vo
latile rapax. Et guuecta q̃dẽ meliꝰ tenet̃ in
aliqua colũbaria vel aliq̊ loco ei ſimili q̃ꝫ
alibi. Et ſi bene domeſticata fuerit.optime
capiet mures in domibꝰ exiſtentes. Come
dunt etiã lacertas ⁊ ranas et omĩa carneꝫ
habentia.

Qualiter aues cuꝫ rethibus ca piuntur.

Aues cuꝫ rethibꝰ
a pl'ibꝰ capiunt̃ modis. Et vno q̃dẽ
modo capiuntur ad pantheram
qua capiuntur anates. Et modus q̃dem
eſt.vt iuxta aliquaꝫ paludem.facias foue-
am circa .xx.vel.xxv.brachia longam.⁊ cir
ca decem vel duodecim brachia latam.vl'
totam maiorem ſi voles.et tantum conca
uam.ꝗ circa vnam ſpannam aque habeat
et ſit a duobus capitibus longis acuta.
In vno angulo ſit quidam foſſatus.et in
alio aliquantulum longe ſit caſella. Circa
foueam ſint vndiqꝫ ſpacia plana.quanta
eſt rethium latitudo. Deinde fiat ſepis cir
cũquaqꝫ ne lupi aut vulpes vel alia ani-
malia nocua intrare poſſint.et aues in eo
loco exiſtentes fugare. In predicta fouea
circa duodecim vel ſedecim anates dome
ſtice die noctuqꝫ morentur in hyeme.⁊ mi
lica in bona quantitate proijciat̃ in aquã
propter domeſticas ⁊ ſilueſtres.ſintqꝫ do
meſtice ſilueſtribus ſimiles in colore pen
narum. Circa foueam iuxta ripas figãtur
pali quattuor perticarum.qui rethia ele
uant.et pali rethium figantur circa ſpacia
prenarrata.et ſuper ipſam cordam palo-
rum paruorum totum colligitur rethe.
et tam ipſum q̃ꝫ ſtangie ſiue baculi qui re
the eleuant optime cooperiantur. Sintqꝫ
rethia duo magna in vtroqꝫ capite coniũ
cta.ſicut rethia aroli.que quideꝫ cooperto
rium vocant.que cum eleuantur.ſimul in
altum coniunguntur.ad modum culmi-
nis domus paleate. Et modus quidem
eleuandi eas eſt.ꝗ iuxta caſellam eſt furca
in pertica.in cuius capite ſubtili eſt rethiũ
funis annexuſ. In groſſo vero eſt ciſta for
tis et mag̃ ex terra repleta.q̃ ſuo põdere cũ
voles ad moduꝫ machine rethia eleuabit.
Huc ꝯfluet m'titudo anatũ ĩ nocte ꝑ aera

volātuū.cū domeſtice vociferabūt.Cūqꝫ ī
mlťa q̄ntitate deſcēderit retbia eleuabis.et
cū pertica ꝑcutiēdo leuiter retbia .oēs ſil-
ueſtres ī cucullū retbis qđ ē ī ꝑdicto foſſa
to extenſū expelles.ꝛ domeſtice q̄ nō timēt
remanebūt in pantera.Deīde aperies ca
put cuculli.ꝛ facile cū dentibꝰ ī capite ana
tes occides.ſicqꝫ vna hora q̄nqꝫ mille ca-
piuntur.

Modus capiendi grues.

EST et aliud inge-
niū q̄ capiūť grues.cigni ſtarue.
ꝛ anſeres.qđ eſt tale.In ripis flu-
minū ab vtraqꝫ ꝑte infigiť arbor altiſſima
vel due ſiľ iūcte vt lōgior ſit arbor.habetqꝫ
ꝑ totū cauiculas ꝑ aſcenſu.ꝛ ī ſūmitate ty-
rellā.in q̄ poniť funis retbis.cꝰ lōgitudo ē
ſm fluminis latitudinē ꝛ arboris diſtātiā
et eiꝰ latitudo ē.vt ſuperiꝰ eleuata.vſqꝫ ad
medias dependeat arbores.Deīde hoīes
vſqꝫ a remotis veniāt ꝑ glareā fluminis.
oēs volucres q̄s inueniūt expellētes.q̄ vo-
lātes a ſplēdore aque nō diſcedēt donec in
retbe inciderint.ꝛ tūc decline retbe cū fu-
nibꝰ ſuis.ꝛ volucres capiāť. Et modꝰ iſte
locū nō habet.niſi cū tꝑs fuerit nubiloſuꝫ
ꝛ aer obſcurꝰ.alioq̄n aues eleuate.facile a
flumine deuiarēt.

Aliud

Eſt aliud ingeniuꝫ
q̄ capiūť anſeres ꝛ ſtarue . qđ eſt
tale.Tempe hyemis cū ex gelu et
ſole puluis eſt in cāpis ſegetū.tendiť in ſe-
gete vno ſulco rete vnū.lōgū ꝑ.xl.brachia ľ
ídcirca.et latū circa q̄ttuor brachia..pꝰter-
tiā cū ī veſpere capere cupis.vel in ſero cū
vis in mane habere.Eſt aūt h̄ retbe ſimile
vni parieti.habetqꝫ ſtagias eleuātes lon-
gas.ſm dimidiā latitudinē retbis.ꝛ tendiť
cū duabꝰ bragettis.vt paries.ſꝫ diſponitur
vt ꝑ ſe eleueť violenť.q꜄ hō ipm retbe ꝑ ſe
eleuare nō poſſet.Cūqꝫ totū retbe ī t̄ra fir
matū fuerit.totū ſuꝑ cordā colligiť.et tam
ipſum q̄ꝫ ſtagie ꝛ bragette ꝛ funis trahens
optime ex puluere cooperiť vľ herba. Sit
qꝫ in vno foſſato vel alibi aliq̄ntulū remo
to locꝰ coopertꝰ vbi latitet hō.q̄ retbe leua
re debebit.In retbis loco.ſint duo vel plu
res anſeres domeſtici.ſilueſtribꝰ ſiľes duo
bus paliculis alligati.et duo ſcorticati ſiľr
ſi velis.vt illic ſilueſtres cōfidētiꝰ veniant.
Cū ſilueſtres deſcēderint ī aliq̄ ꝑte agri ex
oppoſito.vadat ſociꝰ cū capello in capite.ꝛ
ligone vel alia re in manu.loq̄ť aliq̄d.et la
borare videať.alioq̄n fugerēt.ſicqꝫ ꝯſiderā
ter et caute ꝑducat eas ad locuꝫ retbis.qđ
facile fiet ꝑ vniuerſū agrum q̄ntūcūqꝫ ma
gnū ſi h̄ caute facere ſcies.Cūqꝫ in retbi vi
deris eas ꝯfidenter loquere.ſocioqꝫ dicas
vt retbe trahat.Verū q꜄ h̄ auis cautiſſima
eſt.oportet te oīno cauere ne in mane ad lo
cū retbis accedas.q꜄ ſtatim ꝑpenderēt de
rore vľ pruina.pedibꝰ tuis mota ꝛ fugerēt
Et ido cū tetēderis in ſero.nō ē neceſſaria
hec cautela. Plures āt nō obſeruant hāc
cautelā.ideoqꝫ rarius capiūt.ꝛ ſolas iuue
nes ſimplices.nō vetuſtas ſagaces. Et iđ
cū tendis ī ſero.ſtatim ibi ſtelliones pone.
ꝛ ꝑ totā noctē dimitte.Sed cū cape vis in
ſero nō ē neceſſaria h̄ cautela.

Aliud.

ITem eſt aliud in-
geniū capiēdi anates.iuxta aquā
vbi ſabulū eſt.et ē retbe ſimile ꝑdi
cto ſꝫ ē paruū ꝛ ſatis ſpiſſum.ꝛ eodem mō
tendiť ꝛ ſabulo cooperiť .ꝛ locꝰ cuſtodis ē
ex aliqua re.Deinde ſabulo coopertus.vt
paruū habeat foramen vnde videre poſſit
Et caueat ne ꝑ foramen flatū emittat.cū ī
loco ſūt aueſ. Hic nō ſūt ſtelliones neceſſa
rij.ſꝫ ꝑ totā hyemem poniť ibi milica et vi
nacia.vt aſſueſcāt aues locū frequentare.
Cuꝫ āt ibi ſtare aſſueuerī.tēdas retbe. pote
riſqꝫ oportune locū cuſtodire.atꝫ viā itroi
tꝰ lōgā cauare.ꝛ melegarijs ꝛ ſabulo d̄ſuꝑ
cooperire.Item retbe vľ ſimile ſpiſſius ta
men tendi poteſt optime in areis vel alijs
locis ad capiendum columbos.perdices.
coruos.glādera .aragazas,lodulas.ꝛ oēs

aues paruas.q̄ eſcā granoꝝ accipiāt.⁊ po
teris cū eſca facere ꝙ ibi venire ac ſtare aſ
ſueſcāt.⁊ poſtea retbe tendere.⁊ luto vł pa
leis operire. Et h̄ ingeniū pt̄ babere locuꝫ
tp̄e niuiū ⁊ q̊libet alio tp̄e.Et erit eſca cōue
niēs ſpelta.faba.milica.loliū.⁊ ſemīa vina
cie.⁊ ſimilia.vt frumētū motū.⁊ cicercula
vel faſeoli.et cū eodē retbi ſiue eſca poterī
capi aues ī eſtate.cū tēp̄e magne ſiccitatis
tetenderis iuxta aquas.

Aliud.

Item eſt aliud in
geniū q̄ capiunt̄ cū retbibꝰ auiū
diuerſa genera.⁊ p̄cipue colūbi ⁊
turtures.⁊ q̄dā alie mediocris mag̃tudīs
aues.⁊ fere oēs auicule parue.falcones et
⁊ accipitres.⁊ oēs fere aues rapaces.Mo
dus āt ē.ꝙ duo retbia ſatis lōga ⁊ lata.oī
bus fere gentibꝰ nota.q̄ vulgarit̄ vocāt̄ pa
rieteſ.tēdūt̄ ī pratiſ vijs ⁊ agris.⁊ iuxta aq̄ſ
remote fere ab inuicē vt ē latitudo āboꝝ.
q̊ꝝ quilibet duos bꝫ baculos eas eleuātes
cū trabit̄ funis cōmunis.q̊ꝝ lōgitudo ſm̄
latitudinē retbiū exiſtit.⁊ vnū caput cuiuſ
libet cū paruo palo ī terra firmat̄.⁊ in vno
capite babent vnū funē cōmunē.q̊ ad quē
dā palū etiā cōmunē ī terra defixū ānectit̄.
ab alio capite aliū babēt funē.q̊ ad vnū lō
gius ꝯiungunt̄.q̊ vſqꝫ ad locū aucupato
ris q̊buſdā ramis circūdatum ꝑtenditur
Hec āt retbia ꝑ colūbis et magnis auibꝰ
ſūt rara ⁊ fortia.ꝑ paruis.ſubtilia atꝫ ſpiſ
ſa.p̄dicta retbia cum ſūt terre affixa iacent
in terra elōgata ab inuicē.⁊ cū funis trabi
tur eleuāt̄ ⁊ ꝯiūctim flectūt̄.ac operiūt oēꝫ
auē venientēꝫ ad locū q̊ erat vacuꝰ iter vtrū
qꝫ.In h̄ ſpacio vacuo tenēt̄ colūbi ⁊ turtu
res aliq̄ excecati.vel babētes palpebras ſu
per oculos ne aliq̄d videāt cū filo ligatas.
Vel ſtent ibi aues excorticate.aliq̄ ſtrami
ne teplete.babētes caput integrū.⁊ vngulā
paruā loco cruriū.q̄ ſtant recte vt videant̄
viuere.Pro paruis auiculis ponitur ibi
guuecta.ad quā videndā libenter veniūt.
vel tenent̄ ibi auicule paruo filo ligate.ad

quas alie parue accedūt.accipitres etiā et
falcones.cauſa rapiēdi deſcendunt.Aucu
patoꝛ āt nuſq̄ꝫ expectare dꝫ ꝙ aliq̄ auis ac
cedēs ſe in terrā deponat.ſed cū ꝓpe fuerit
trabere funē dꝫ ⁊ auē volantē ad terrā pro
ſternere.ipāmqꝫ capere.

Aliud

Eſt et aliud genꝰ
retbis q̄ auiū multa genera capi
untur. maxime cum terra ē niue
cooperta.q̊d vulgo vocat̄ arolꝰ.q̄ ex duo
bus retibꝰ nō multū magnis ſꝫ ſpiſſis ⁊ foꝛ
tibꝰ ꝯſtat.q̄ in q̊libet capite ꝯiūgūt̄.⁊ in ter
rā affigūt̄.diſtātes in partibꝰ medijs babē
tes q̄ttuoꝛ breues baculos.q̊bꝰ eleuāt̄ ī al
tū.nec flectūt̄ in terrā cum funis trabit̄.ſed
ꝑmanēt eleuati ⁊ ſimul ꝯiuncti cū retibus
deſuꝑ ad modum tugurij. Hoc retbe cuꝫ
omnibꝰ baculis ⁊ funibꝰ optime operitur
ſtramine ariſtarū vel paleis.et in ſpacio ī
termedio tenēt̄ ꝯtinue grana.⁊ cetera ciba
ria.q̄ auibꝰ q̄ venire ſperant̄.ſint precipue
grata. Cū aūt aucupatoꝛ ꝑpenderit ibi eē
auiū multitudinē.latēter intret domuſcu
lam valde clauſam.q̄ ibi dꝫ eſſe ꝓpinqua ⁊
ſubito trabat funem.⁊ foꝛtiter ad vnuꝫ pa
luꝫ ī domuſcula poſitū annectat ⁊ aues ca
piat.Hoc īgenio capiūt̄ facile milui ⁊ aq̄le
ceterēqꝫ aues ſuꝑ cadauera deſcēdētes.ſi
cadauer totū vel pars ponat̄ ī medio retiſ
Itē eo capiūt̄ vulpes.ſi gallina nocte po
nat̄ ī medio ſꝫ retbe bm̄oi ꝑ ipis et aquiliſ
foꝛtiꝰ eſſe debet.

Aliud

Sunt et alia retia
q̄ vocant̄ aranee valde ſubtilia ne
ī aere facile videāt̄.q̊bꝰ capiūt̄ mł
te auicule.cū ponūt̄ erecta ī aere.duabꝰ pti
cellis ānexa ī locis ꝑ q̄ auicule ꝯſueuert̄ ve
nire.Itē accipitres bis facile capiūt̄.ſilr̄ et
falcones.cū circa colūbū erecta tēdūt̄.⁊ eo
dē mō cetere aueſ rapaceſ.Sꝫ baꝝ duo ſūt
genera.Nā q̄dā aranea ē ſimplex.⁊ vngulif
ad dō leuit̄ aptat̄ ꝙ cū tāgitur cadit.auēmqꝫ

inuoluit. Jtez eſt alia aranea triplicata.ex
tribꝰ cōpoſita.quaꝝ media eſt ſpiſſa.⁊ plu
rimū lata.exteriora duo ſūt valde rara ac
adeo ſtricta.ꝙ cū ſunt ad capiendū eleua-
te.ac perticis ſtātibꝰ fortiter annexe.ſtant
extenſe.mediaqꝫ mollis ⁊ laxa.q̄ ſuꝑ funi-
culū ſuꝑiorem eleuatur.et cū auis incidit.
trāſuolat ambo retbia rara.⁊ ī medio ſpiſ-
ſo īuoluitur.et cū eo velut in ſacculo q̊dā
pendet. Aliud

Sunt et alia retia
a quibus capiūtur perdices que
ſūt lōga ⁊ ſtricta.in medio q̄ndaꝫ
caudā ad modū ſacculi longā babentia h̄
modo. Aucupator q̄ die venatur.pannuꝫ
rubeū cū vⁿgulis ad clipei modū formatū.
ante ſe portat.et ꝑ agrū pergēs foramibuſ
duobꝰ inſpicit.⁊ perdices inquirit.cuꝫ eas
viderit.circa ip̄as retbia tendit.q̄buſdā pa
lis affixis ad funē retbiū annexis.et caudā
circulis apertaꝫ extendit.ſemꝑ ante ſe reti-
nens clipeū verſus perdices.q̄bus extēſis
ſe perdicibꝰ appropinquat.et ī caudam re-
tbiū paulatim impellit.nō ſolū timore ſed
etiā pedibus ſi opus erit. Qui āt nocte ve
natur.in ſero locū inquirit vbi nocte mo-
ratur.⁊ cū aeris integra obſcuritas ſuꝑue
nerit.ad eundē locū cū igne reuertitur. Eſt
aūt ignis in vaſe ſic formato.ꝙ nec ipſe vi
detur.⁊ aperte videt ſpacia vniuerſa ꝓpe ſe
et ꝑ vnū agri ſulcū accedit.⁊ ꝑ aliū reuertit̄
circa locū in q̊ perdices reliq̄t.ac cū eas vi
derit ip̄as operit cū retbi q̊d bꝫ apertū in
capite pertice formatū ad modū buic ne-
gocio oportunū. Vel ſi bꝫ retbe ſupradictū
poteſt ip̄m tendere circa ip̄as.⁊ impellere
⁊ capere vniuerſas. Aliud

Est et aliud rete
quod expegatorium a vulgo vo
cat̄.ſatis magnū q̊ capiūt̄ ꝑdices
⁊ qualee.ac faſiani.⁊ q̄dam alie aues cum
auxilio catuli ad h̄ inſtructi.q̄ aues inq̄rit
q̄s cū viderit.ſtat nec ad eas ꝓgredit̄ vt ex-
pellat.ſꝫ aucupatorē dn̄m ſuū retro reſpi-
cit.et caudā mouet.talit̄ ꝙ ipſe aucupator
cognoſcit aues eſſe paululū ante canem.⁊
tūc ip̄e et ſociꝰ retbe trabūt.et aues ⁊ catu-
lū operiūt.⁊ ſic eas accipiūt. Eſt ⁊ aliud
retbe paruū in capite pertice p̄paratuꝫ.vt
apertū exiſtat.q̊ vnꝰ ſolus vtit̄.⁊ cum ipſo
aues operit a cane p̄dicto modo inuentas
Jtem h̄ eodeꝫ retbiculo vtit̄ aucupator ad
qualeas ſolas.cū qualatorio.cuiꝰ ſonus ē
ꝑ oīa ſimilis voci qualee generis feminini
ad quem ardenter accedunt maſculi pro-
pe ipſum.quos tunc operit atqꝫ capit.

Qualiter aues laqueis capiun-
tur.

Fit laqueus quo
facile capiunt̄ aueſ q̄ raptu viuūt
h̄ mō. Jn loco vbi ꝓpe morantur
aues rapaces.vel q̄ trāſeūt.infigitur fortiſ
ab vtroqꝫ capite arculꝰ valde plicatꝰ.ꝓpe
quē ab vna ꝑte firmat̄ vⁿgula.ī cuiꝰ ſciſſura
muris cauda īfigit̄.vel ad quā fruſtū mor
tue carnis annectit̄.ſeu rana.et ab alia ꝑte.
pertica fortit̄ ī terrā dimittit̄.bn̄s ī capite la
queū ⁊ q̄ndā paruā cordulā.cū vno ſtecbe
to q̊ pertica firmat̄ ad arculū.⁊ ad paruaꝫ
īciſurā q̄ fit ī capite vⁿgule murē tenētis.et
laqueꝰ circa murē extendit̄.⁊ cū auiſ murē
vel aliā rem vt exporret tāgit.pertica diſſol
uit̄ ab arculo.ac ſuꝑiꝰ eleuat̄ cū aue rapaci
q̄ pedibꝰ vinculat̄. Jtē fiūt laquei m̄l̄ti d̄ pi
lis caude caballine.ī vno funiculo eiuſdeꝫ
materie texti.q̄ tēdūt ī ſulcis frumēti.funi-
culo a t̄ra eleuato vltra altitudinē auis.pa
rū declinis laqueis ⁊ apertis.vt auis tran
ſiēs capite īmiſſo.capiat̄ collo.⁊ h̄ mō ca
piūt̄ ꝑdices ī agris.⁊ q̄lee.ac faſiani.ī ſemi
tis nemoꝝ ꝑ q̄s trāſeunt. Aues et aq̄tlee
eodē capiūt̄ mō.cū iuxta aq̄s vn̄ trāſeunt.
laquei tales tēdūt̄. Colūbe et ⁊ alie aueſ m̄l̄
te capiūt̄ ex eis cū īcubāt.ſ̄ pullos babēt.ſi
c̄ca nidū ip̄aꝝ tēdāt̄. Jt ī fabis ac faſeoliſ ſe
minatis.capiūt̄ colūbi ac turtures.paruiſ
laqueis.q̄ vulgarit̄ dicūtur ſcalelle. Hꝰ āt
laquei modꝰ eſt ꝙ in capitibꝰ parui baculi
vel melegarij longitudine vnius ſemiſſis.

inſigūť due ſubtiliſſime v̓gule altitudinis
ſpanne vniꝰ. ⁊ ī medio figiť q̄dā ſpina duo
rū vel triū digitoꝝ in lōgitudine lōga. hec
ſcalella appodiať ad ripā ſulci vbi aliqua
ſit in ripa cōcauitas. taliter ꝙ ſpina iaceat
in terra in fouea. ⁊ v̓gule ſint ſuperiꝰ eleua
te. Juxta eā ponať laqueꝰ. cū paruulo pa
lo terre affixus. q̄ leuiter apertꝰ. amoueať
v̓gulis. et teneať ab eis ⁊ in ſpina infigatur
faſeolꝰ vel faba mollis. ſolummō vnū gra
nū. q̄d auis roſtro capiet. ac caput eleuās
ſup collū laqueū trahet. plicata ſcalella cū
v̓gulis. queꝫ ſentiēs territa caput eleuabit
et collū et laqueo capieť.

Qualiter aues capiuntur viſco.

AUes capiūtur ui
ſco multis modis. Uno mō ꝙ in
uiſcanť v̓gule ſubtiliſſime iūcorū
vel vlmoꝝ vbi iūci deſūt. Uirgule q̄dē fiāt
breues vel lōge. reſpectu habito ad parui
tatem vel magnitudinē auiū capiendarū
ab ipſis. ſꝫ ꝑmo dꝫ viſcus tēperari. vt ſit bñ
tenax. h̄ mō. laueť bñ cū aqua tēperate ca
lida. aperiēdo ipm maibꝰ balneatiſ. ⁊ a pu
ſtulis cūctis mūdādo. Deinde admiſceať
ei modicū olei oliuaꝝ vt ñ ſit adeo durꝰ ꝙ
pēnis auiū inuiſcari nō poſſit. q̄ facto. vir
gulis inuoluať. taliter ꝙ vnaqueqꝫ v̓gula
ſit vndiqꝫ inuoluta in duabꝰ vel tribꝰ par
tibꝰ eiꝰ. tertia ſine viſco remaneat. q̄ tracta
ri manibꝰ poſſit. Qꝫ ſi tps ſit adeo frigidū.
ꝙ cōgeleť viſcus. tēpereť cū oleo nucū. De
v̓gule parue inuiſcate. inſigūť leniť ī v̓gis
palmonū. q̄ ſūt pertice magne ramis viri
dibꝰ arborū ⁊ p̄cipue quercuū faſciate. ha
bentes in capite ſupiori q̄ttuor aut quiqꝫ
v̓gas. paulliſper eleuatas. ī q̄bꝰ affigūť par
uiſſime v̓gule inuiſcate. acipe palmonꝰ cū
fuerit v̓gulis īuiſcatis cooptꝰ. infigiť ī trā
ī fouea facta ī ipa. vt ſtet ad formā arboriſ
rectꝰ. Jtē circa ipm infigūtur rami arborū
ad q̄s appendūtur cauee. ī q̄bꝰ ſint multe ⁊
diuerſe auicule ſegregatim q̄ cantāt. ⁊ voli
tātes ꝑ aera vocant. q̄ vocate ſe ponūt ſup
dicto palmone īuiſcato. et capte in terraꝫ

corruūt. Jtem cū magnis v̓gulis īuiſcatis
capiūtur multe magne aues. ⁊ p̄cipue cor
ui atqꝫ cornices cū auxilio guui h̄ modo.
Jn locis vbi ſtare aut vnde trāſire ꝯſueue
rūt. inciditur ī ramulis arbor aliq̄. que ab
alijs arboribꝰ multū diſtet. ſꝫ aliq̄ rami frō
dibꝰ nudati relinquūť in ea. vel aliq̄ ponū
tur pertice ſup eā. Jn his ergo infiguntur
leuiter v̓gule magne viſcoſe. ac guuꝰ in ter
ra ponitur. ī loco pauliſper eminēti vt me
lius ab auibꝰ volantibꝰ videatur. queꝫ cū
aues viderint. volitāt circa ipm. ⁊ volatu
feſſe. ſup arborē inuiſcatā deſcendūt. atꝫ in
terrā ruunt. q̄s aucupator pertica ꝑſeq̄tur
vt eas occidat. nam ſi manibꝰ capere vellꝫ
lederetur ab ipis. Jtem viſco capiūtur ac
cipitres. falcones. cetereqꝫ aues rapaces.
nam in terrā due vel tres infigūtur v̓gule
īuiſcate modicū diſtātes. ac verſus ſeipas
plicate. ī medio quaꝝ ligatur auis aliqua
vt colūbus. vel pullus. vel caro. aut mus.
pro miluis et quibuſdā alijs auibus rapa
cibus que talia petant. ad que cum aues
venerint capiūtur. Jtem capiuntur viſco.
paſſeres et cetere aues parue vel magne. ſi
virgule inuiſcate ponātur in locis in q̄buſ
cibantur. vel vbi ſtare ꝯſueuerūt. Jtem ca
piuntur cordulis ſeu funiculis inuiſcatis.
regarbali. cum ad ficus veniūt vľ ad vuas
et cetere aues que arboꝝ fructus furātur.
ſi predicti funiculi ſuſpendantur ante ficꝰ
vel alios maturos fructus ad quos veni
re aſueſcant. Jtem funiculis longis īuiſca
tis. capiuntur ſturli. q̄ valde gregatim vo
lant. cum habetur aliquis ſturlus ad cuiꝰ
pedem ligatur funiculus inuiſcatꝰ. ⁊ ī ma
nu tenetur. ⁊ dimittitur cum congregatio
ſturlorum prope videtur. tunc enim cum
funiculo dimiſſus. ad gregem accedit. ⁊ cū
ipo grege ſtricte volitat. multiqꝫ tāgentes
funiculū inuiſcantur. et ad terraꝫ ſimul cū
eo ruunt. Jtem viſco capiuntur anates. ⁊
cetere aues aquatice. cuꝫ ex eo inuoluitur
funis longus. ex pauerijs quibꝰ ſcoria fiūt
compoſitus. et ponitur precipue ſero in la
cu vel alio loco. vbi dicte aues morari

conſueuerūt.nam aues ꝑ aquam natātes
in nocte incidūt in funē ſupꝰ aquā extenſū.
et capiunt.⁊ ſeq̄nti mane capte inueniunt
Sed oportet ꝙ hic viſcus ſit taliter tempe
ratus ꝙ ſe ab aqua defendat.

Qualiter aues capiūtur baliſtis.

Qualiter aues ca
piant cū baliſtis ⁊ arcubꝰ.notū
eſt oībꝰ hoībꝰ ꝙ ſagittant vbicun
qꝫ ſint in terra vel arboribꝰ Sed in his ob
ſeruande ſūt quedā cautele.nō oībꝰ note.
quarū vna eſt.ꝙ baliſtator q̄ vult anſeres
vel alias magnas ſagittare aues.debꝫ ha
bere bifurcatas ſagittas ī parte anteriori
vbiqꝫ acutas.q̄ alam quā tangēt aut collū
incidāt.nā ſola ꝑforatio cōmunis ſagitte
vl' obtuſio.nō lederet auē intantū ꝙ rema
neret ibidē.ſed vulnerata recederet.licet ex
vulnere finalit' alibi moreret'. Itē dꝫ intui
tum cū ſagittat dirigere.nō ad extra vagā
tes.ſꝫ ad vnā q̄ ſit ī medio duaꝝ vel pluriū
vt ſi ꝯtingat ſagittā vltra vel infra ꝓgredi
q̄d plerūqꝫ ꝯtingit p̄mā vel vltimā feriat
ne inuanū ſagittet.Item q̄ vult in arborē
ſagittare columbos aut alias aues.pulzo
nes q̄ ſūt ſagitte ī capite groſſe dꝫ hr̄e paris
ponderis.⁊ cū vult ad auē ſagittā emittere
debet cū pede ſignare locū vbi ē.⁊ notare
locū in q̄ eſt colūbꝰ aut alia auis.⁊ tunc ſa
gittam emittat.ſi ꝑcutit hꝫ q̄d habere intē
dit.alias ſepe ſagittā inuenire non poteſt
ſed eā facile poteſt inuenire.ſi ad eūdē lo-
cū vadat vbi erat cū ſagittā emiſit.⁊ ꝑ eun
dē locū aliā eiuſdē ponderis ſagittā emit-
tat.⁊ ꝑ ſe vel ꝑ aliū videat vbi cadit.ibiqꝫ
valde ꝓxime iueniet p̄mā quā nō poterat
inuenire.Item q̄ cū baliſta vel arcu ſagit-
tat dꝫ manū ſiniſtrā tenere firmiſſimā.ſi
vult rectiſſime ſagittare.ſi ei h̄ agit ⁊ intui
tū recte ad auem dirigit.nō errabit.⁊ ē ne-
ceſſe ꝙ habeat baliſtā vl' arcū optimū.⁊ ſa
gittas rectiſſimas.ſi recte voluerit ſagitta
re.Qui aūt arcū balottaꝝ exercet dꝫ balot
tas habere equalis ponderis ⁊ bn̄ rotun-
das.Item capiunt' aliis q̄buſdā modis.
Uno mō ad breuexellū cū guuecta.q̄ par-
ue capiūt' auicule.q̄ oībꝰ fere notus eſt.ſꝫ ē
ſciendū.ꝙ h̄ mō capi poſſūt nō ſolum cū
guuecta.ſed et cū vno capite catte.nā ⁊ ad
ip̄m auicule veniūt.Item nō ſolū cū bre-
uexello q̄ ex duabꝰ v̄gulis ꝯſtat.verū etiā
cū vna mūda v̄gula inuiſcata.Itē nō ſolū
ad virides ſepes vt cōmuniter fit.veꝝ etiā
in quacūqꝫ parte vie vl' agri.ſi aucupator
ſupra ſe deferat leue inſtrumentū ex vicu
lis frondibuſqꝫ ꝯſtructū q̄ valeat occulta
ri.Nec eſt neceſſe auiculas excitari ſolo ſo
no foliis arboris ſeu eris vt communiter fit
nam ⁊ cū ſono ſeminū papaueris incluſo
rū in cellulis vel alteriꝰ ſimilis excitari atꝫ
vocari poſſūt.nā ⁊ q̄buſlibet extraneis ⁊ in
auditis vocibus incitant'.qꝛ mirant' ex eis
Item capiunt' ad breuexellū q̄ ruſtici vtūt'
noctibꝰ valde obſcuris.Habent eī faculā
ardentē ex perticis ſiccis factā.quā vnus
defert decliuē prope virides ſepes in q̄bus
dormiūt.q̄ cū excitantur veniūt ad ignis
ſplendorem.duoqꝫ alii cū baculis cū voli-
tant eas mactant. Sunt aūt baculi velut
pale ī capitibꝰ breuiū perticarū ex paruis
ꝯtexti viminibꝰ.Item capiūt' paſſeres pre
cipue iuuenes minus ſagaces cū naxa ſeu
hrīboello.q̄ ē q̄dā cauea ex iūcis ꝯſtructa.
de qua exire ignorāt.cū ad paruos paſſe-
rum pullos in ea poſitos ingrediunt'.nec
exire ſciunt.Item capiuntur aues in fora-
minibus et columbariis cum muſtela do
meſtica in foramine immiſſa.Item capiū
tur cum ciſta ſiue plaſtella precipue tem-
pore niuium ſic preparata.vt auibus in-
trantibus.cadat in qua grana congrua
pro eſca ponuntur. Cui proderit.ſi multa
grana ſub eis ponātur.⁊ pauca velut fila
longiꝰ extra.quibꝰ perducantur ad ciſtā.
Item cum ſcarpello capiūtur porcane.in
cannoſis vallibus vbi morantur. Eſt aūt
ſcarpellus inſtrumentum quoddam ex
duobus arcubus valde plicatis conſtru-
ctum.ab inuicem parum diſtantibus.in-
ter quos modicum poſterius ponitur fru
ctus herbe corbe.in forma ſimilis ꝑ omia

ceraſis.quē accipere volūt ⁊ collo ſtringūtur. Sed ei⁹ forma ⁊ ſimiliter pluriū ingeniorum nō poteſt ſic aperte ſcribi vt plene intelligat̃ ſicut oculata fide cognoſcit̃. Itez capiunt̃ cū cubaculo tp̄e niuiuz qđ eſt q̄dam inſtrumentū ex paucis virgul' factuz interi⁹ cōcauū.⁊ in p̄te poſtrema acutū habens oſtiolū.qđ in terra iacet coopertū palea.qđ cum vno vimine in terrā affixo eleuatur.⁊ poſteri⁹ p̄cutit auē ad eſcam intrātem que int⁹ eſt.quā aliūde accip̄e nequit. vndiq3 terra tectū. Itē quodā delectabili igenio capit̃ cornix cū ex ipſis habetur vna nā ipſa duob⁹ valde breuib⁹ palazolis ad principiū alarū iuxta pectus annexis ſupina in terra firmat̃ que fortiter clamat ac fugere nitit̃.alieq3 p̄pinque currūt eā iuuare volētes.ex q̄bus ipſa vnā roſtro ⁊ vngulis capit ⁊ retinet vt cap̄e poſſis.⁊ eodē modo aregazas capi poſſe aſſerit̃. Itē fert̃ aues q̄ guſtant granū vel miliuz in fece boni vini ⁊ ſucco cicute maceratū ⁊ ſiccatum volare nō poſſe ⁊ manu capi

De capiēdis beſtijs feris et primo qualiter capiūtur canib⁹

Lepores precipue capiunt̃ canib⁹ ad quos inueniēdos neceſſarij ſunt canes q̄ ſegbuſi vel brachi vocant̃. qui quāto ſubtilioris olfactus ſunt tāto meliores exiſtūt. Itez neceſſarij ſunt canes valde ad curſuz agiles. qui eos p̄ſequant̃ vt capiāt qui omnes ad hoc inſtruunt̃ ⁊ ad eos capiēdos inducūt̃ cū ex captis aliquid dat̃ eis in cibuz. A q̄b⁹ etiā capreoli capiunt̃ et aliq̄ñ cerui p̄cipue auxilio rethiū magnorū poſitorū i locis vn̄ fugant̃. Itē ab eis capiunt̃ vulpes licet i fuga ſint valde ſagaces. Itē capiunt̃ cuniculi cū inueniunt̃ remoti a caueis. Itē canibus capiunt̃ apri ac lupi ſed cū auxilio venatorum. Nā raro ſoli ad eos p̄ſumunt accedere niſi ſint fortiſſimi maſtini ⁊ audaces. Sz ad apros capiēdos neceſſarij ſunt pili fortes in ferro cruciferati.quos venatores videntes aprū ad ſe irato animo venientē in terram firmāt ⁊ ad aprū dirigūt qui eo pilo vulnerat⁹ vſq3 ad venatorē nō poteſt accedere.ſicq3 a canib⁹ occidit̃.et ſimiliter ab alijs qui venant̃ eundē. Itē capiunt̃ cerui cū ab homine vulnerati ſagitta vel pilo fugiunt ⁊ p̄uus catul⁹ ad hoc inſtructus per viā ſanguinis exeūtis ipſum ſequit̃ donec ceruus ſemiuiu⁹ vel mortu⁹ inuenit̃. Itez canibus inueniunt̃ ⁊ capiunt̃ ericij ⁊ q̄daz alia animalia ſil'r capiunt̃ ab eis

Qualiter capiūtur cū rethibus.

Cum rethibus capiunt̃ cerui vt dictū eſt et vulpes vt ſuperi⁹ dixi cū de rethi locutus ſui qđ arolus vocat̃ a vulgo. Lepores etiā facile caperent̃ rethib⁹ ſi in ea inciderent. ſicut ⁊ multe alie beſtie fere

Qualiter capiūtur cū laqueis.

Laqueis capiūtur leones. Itē vulpes ⁊ lepores cuz p aliqua foramina introire ſolent i loca clauſa. Sed h̄ duob⁹ fit modis. Uno modo q̄ laque⁹ ſit annexus ad aliquā perticā plicatā adeo fortē q̄ ferā collo captam in altū eleuet ac ſuſpēdat. Altero modo vt p̄pe laqueū ſit fortis cannol⁹ ſtringēs laqueum fere capte.impediēs etiā ne ipſa laqueum rodere poſſit

Qualiter capiūtur taiolis

Vulpes et lupi p̄cipue capiūt̃ quadā taiola ferrea que circa ſe multos habet rampones acutos.et ipſi habent circa ſe anuluz prope locū vbi annexi volunt̃ ad quē annectit̃ fruſtū carnis .omniaq3 occultata preter carnem in terra firmata iacēt. Cū autē lupus carnē dentib⁹ captā eleuat.anulus eleuat rampones circa caput ⁊ collū lupi. qui cū forti⁹ trahit ⁊ recedere nitit̃: fortius ſtringit̃ ⁊ tenetur. Itē fiunt alie tayole q̄b⁹ in pedib⁹ ſiue cruribus omnes generaliter beſtie fere capi poſſunt.q̄ occultant̃ in itineribus quib⁹ vtunt̃ que ſūt tal's figure aut

formē ꝙ nō niſi oculata fide intelligi poſſꝫ.
Ideoqꝫ qui eas habere vult videat ab hiſ
qui eis vtunť ſicut ⁊ ego videre volui

Qualiter capiūtur foueis

F oueis hoc mo-
do capiunť ꝑcipue lupi. Fit q̄daꝫ
fouea lata vt magnꝰ puteus et in
tantū ꝓfunda ꝙ inde exire non poſſit. Hec
operitur vno rotundo graticio qđ non to
tam ſed quaſi operiat foueā Sub graticio
in medio alligať ſtanga lōgior graticio ac
rotūda. in medio cuiꝰ ponitur ligatus an
ſer vel agnus , et paleis operiť vniuerſus
locus. lupꝰ veniens ⁊ volens accipe anſerē
aut agnū in foueā cadit. alſe cum graticio
ſubito reuoluta. Iteꝫ fouea capiť multitu-
do aproꝝ hoc modo. In locis in quibꝰ mľ-
ti verſantur agellus ſeriť de milica quā ali
qui ſaginā vocant. Circa agellū conſtruiť
fortis ⁊ alta ſepis ex viminibus arborum
In vna ꝑte relinquiť aptus introitꝰ ⁊ ī op
poſito ſepis depreſſa iuxta quā extra fit fo
uea ſatis ꝓfunda. Cū ipſa ſagina matura
erit ad ipſam venient multi apri ꝑ locū ex
peditū intrātes. tunc ad locū accedat q̇cū-
qꝫ vult etiaꝫ ſine armis ⁊ in loco introitus
moreť clamet ⁊ quocūqꝫ modo poteſt ru
morem ac ſtrepitū faciat. Apri ꝑterriti nō
inueniētes vnde exire valeāt niſi ꝑ locū ſe-
pis depreſſe inde ꝓſiliunt omnes extra ī fo
ueam quā videre nō poterāt intrinſecꝰ exi
ſtentes. Itē ꝓ lupis vulpibus leporibꝰ ⁊ ce
teris feris ac canibꝰ ⁊ porcis intrantibus ⁊
diſſipantibꝰ vineas fouea ſit hoc modo. fo
diatur ampla duabꝰ ſpānis et longa q̄ttu
or pedibus aut tribꝰ. et circa ſex ſepteꝫ aut
octo pedes ꝓfunda cū ſpondis politis ⁊ re
ctis in terra ſolida ⁊ ruinoſa murata in lo
co vnde ſepe fieri ab eis trāſitus conſueuit
hec operiať primo ex tranſuerſo de groſſis
herbis ſiccatis. ⁊ poſtmodum ſubtiliſſima
terra. ſi herba nō ſuſtineat terrā ponantur
ſub ea duo ſubtiles ⁊ frangibiles baculi ex
trāſuerſo ⁊ herba ꝑ longū que in medio ſe
cōtingat. Q, ſi nō potes vel nō vis facere
ſic ꝓfundā. pone circūcirca eā ſtangas vľ
aſſidiculas ſtrictas ſ habētes mľtos clauicu
los ſeu pirolos acutos infixos et decliues
in foueā. ac verſus ꝑtem mediā pauliſper
plicatos in quos incluſa beſtia cū extra ſa
lire voluerit capite vľ oculis in eos ꝑcutiet
et ledeť adeo ꝙ quieſcet. Et ſi eā mori volu
eris in fundo mľtos acutos palos infigas
Vel ſi aqua multa ī ea erit ſufficiet ad mor
tem ipſiꝰ. quia nō poterit extra ꝓſilire nec
viuere diu Itē dicta fouea fieri poterit in q̊
libet tramite ꝓfunda ſolūmodo quattuor
vel q̄nqꝫ pedibus cū auxilio vniꝰ rebalche
ex viminibꝰ facte ſuꝑ vna rotūda ſtanget
ta facile volubili firmata in quolibꝫ capite
cū vno vncino fortiter infixo terre in quo
voluať. Hec rebalcha ſit ab vno capite fir
mata diſtās a fouea vno ſemiſſe. In alia ꝑ
te in angulis ⁊ ī medio habeat lapides pō
derantes annexos. Hec ſtet eleuata quaſi
omnino erecta cuꝫ vna furcula cuiꝰ inferi
or ꝑs ſit ſuꝑ vno baculo breui qui ſit ī me
dio fouee ex trāſuerſo ſuꝑ vno ꝑuo palazo
lo ab vtroqꝫ capite q̄ ſit affixus in ripa fo-
uee in ꝑte ſuprema Suꝑ hoc breui baculo
ponať quedā virgula ꝑ longuꝫ fouee que
ſuſtineat herbā ⁊ terrā tantūmodo. atqꝫ a
beſtia preſſa deſcēdat ⁊ baculū breuē cum
furcula ⁊ rebalcā cadere faciat. Hec rebal
ca de die ſuꝑ foueā maneat ne homo tran
ſiens in eā ruat ſi canis vľ ſus in eā incidat
cū vna ſcalella que gradꝰ aſſiduꝫ habeat
extrahi poterit

De quibuſdā alijs ingenijs quibus capiuntur beſtie fere

E lephantes capi
unť hoc modo. Ipſi cū nō habent
genua iacere non poſſunt. ideoqꝫ
cū dormire volūt ſe arboribꝰ appodiāt et q̄
eſcunt. Venatores has arbores reſecant ſꝫ
nō ꝑficiunt vt ꝑ ſe ruere poſſint ſed appodi
atis elephātibus cadūt et ipſi ruūt. ⁊ a ve
natoribꝰ occidūť. Urſi capiunť hoc modo
armať homo ferreis armis capite vndiqꝫ
coopertꝰ. cum ſolo cultello acuto ad latus

accedit in ſiluam vel aliū locum ad vrſum vrſus erigitur ad hominē armatū accedit ⁊ amplectit̃ ipſum. armatuſq; tunc euaginato gladio locū cordis vrſi perforat et ſic eum occidit. Uulpes in caueis ſuis capiūtur hoc modo. habet venator alueū apud quadratū. ſed longū plus et minus latum hic ab vno capite paucis filis ferreis clauſus eſt ab alio capite habet oſtiolū interi⁹ ex pte ſuperiori guerzatum ⁊ preparatū vt poſſit intus eleuari. ſuperius ⁊ nō extra exire. deſcendēs hoc oſtiolū ſuperius eleuatū ꝑmanet cū virgula parua Hoc inſtrumentū ponit̃ in fouea vulpis cū preſcitū eſt ipſam in ea eſſe ꝑs oſtioli ponit̃ in pte intrinſeca fouee. ceteriq; introitus fouee q̃ plures eſſe conuenerūt claudunt̃ optime vulpes autē exire volens in alueum itrat. non putans filis ſubtilibus impediri. ſicq; virgulā ſecū trahit ⁊ oſtiolū cadens eā cōcludit. que retrocedens forti⁹ claudit ⁊ firmat. Uenator aūt quādocūq; veniēs vulpem ſi vult ferro cuſpideo mactat. Uel ſi vult ipſa; cū alueo ſupra puteū vl' magnā tinam portat. et aperiens oſtiolū ipſa; ruere facit in tinam. Cuniculi capiunt̃ ſic. Uenator ſonans ⁊ ſtrepit⁹ agens eos fugat ī cuniculos ſuos cōcauos. nā ipſi q; pauidi nimiū; facile fugiunt ad eoꝝ foueas vt ibi tute morent̃. Uenator tunc ponit reticulū apertū ⁊ in terra bene firmatū ante quemlibet introitū deinde ꝑ vnū introitū immittit furectū quē domeſticum habet. roſtro clauſo quodā frenello ne aperire poſſit. ac cuniculos cape ⁊ comedere. nec extra redire velit. hic furectus paruū maior muſtela hoꝝ ꝓprius inimic⁹ oēs cuniculos extra pellit. ſicq; intrāt in reticula ⁊ capiunt̃

De muribus capiendis et occidendis.

Mures multis modis capiunt̃ ⁊ occidunt̃. Uno modo a muſcipulis domeſticis q̄ tenentur ī domib⁹. Alio modo nō cū muſcipulis ſed trapulis que fiunt ex ꝑuo ligno cauato in q̄uo cadit aliud lignū paruum. graue tamē oppmens ⁊ occidens mures intrantes ad cutē porci poſitā ⁊ annexā in ea ad quandā particulā ligni que cū tangitur facit qđ ſupra eſt cadere ſupra murē ſed hic modus eſt adeo notus omnib⁹ q̧ non expedit pleni⁹ explicari. Itē capiūtur quodā aſſide eleuato cadente. qui ex q̄dā columnella facta ſuſtentat̃ eleuat̃ ⁊ tenetur quadā ſpatula cutē habente ſic preparata q̧ columnella diuiſa nō aperit̃ niſi cū muſ cutem tangit in ſpatula alligatā et tunc cadit ⁊ murem occidit. Itē eſt alius modus cū in vno nodo canne groſſe fit in capite arculus cū cordula in qua acus magna cōſiſtit in medio. canna foramen habet in medio et cutē interius cuidā virgule alligatā et ſic preparatā q̧ cū mus ꝑ foramen cutē mordet ac mouet arculus deſcendit ⁊ acuſ magna ꝑforat caput ei⁹ eūq; retinet ne fugere poſſit. Eſt etiā alius mod⁹. cū vas aliquod quo exire nō poſſint ad medietatem aqua implet̃ cui⁹ ſuperficies operit̃ ſpelta que natat. quā mus vidēs et non aquā deſcendit in eā et aqua necat̃. Itē eſt alius modus q̧ vas aliqđ operit̃ membrana hec in cruce; ſcindit̃ ⁊ in medio annectit̃ cutis porci. mures accedētes ad eam cartā; ſeu membranā flectūt ⁊ intra ruunt. et necant̃ ſi aqua in eo fuerit. alioq̄n breui tempe moriūtur fame. ſtatimq; carta ſui natura ſurſum regredit̃ vt eodē modo infinitos decipiat mures. Fertur etiā ab expertis q̧ ſi mures in vas ſine aqua cadētes diu viuere ꝑmittātur. fame nimia coacti ſe comedunt. fortior viliorē. q̧ ſi tantū relinquātur vt remaneat fortior vn⁹ ſolus et hic permittat̃ abire. quoſcunq; ī aliqua pte inuenerit occidit ⁊ comedit aſſuetus ⁊ facile cū ab eo ñ fugiant. Item occidūtur realgari trito et caſeo aut farina mixto que libenter comedunt ⁊ moriūtur cum ſit ipſoꝝ venenum. Sed a loco remouenda eſt aqua qua ſepe iuuantur ſi eam bibāt. Capiūtur etiam ſi ſupra vas vnde exire nequeant ponit̃ quidam baculus ꝑ mediū ſciſſus ſcilicet vna

medietas ĩ medio ſciſſa et ſic pꝛeparata vt
ſe ſuſtineat ſed non murez. In eius medio
ponatur nucleus nucis ad quẽ cũ accedit
cum baculo fracto cadit. et ſi aqua ſit in eo
ſtatim moꝛit̃. aut ſi non eſt ſtatim occidat̃.
Itẽ mus viuus facile capit̃ ſi ſub circũfe-
rentia parapſidis nux ab vna parte rupta
ponitur ruptura reſpiciẽte interi⁹. Mod⁹
ceteris melioꝛ ad capiendũ mures tã ma-
gnos q̃z paruos. hic eſt. Accipe duas aſſi-
diculas lenigatas vno bꝛachio longas et
latas vno ſemiſſe ipſas cõiunge diſtantes
quattuoꝛ in altitudine digitis vel parũ mi
nus in parte infima cũ duab⁹ paruulis aſ-
ſidiculis incaſtratis ĩ quolibet capite. vna
vt eis deſubtus ſit equalis. ſub ipſis affige
cartã de pecoꝛe groſſam inciſam in medio
ex tranſuerſo ſed ꝓpe mediũ non affixam.
⁊ intantũ reſtrictã ꝙ poſſit int̃ aſſides eleua
ri. vt ſi deſcendẽs defoꝛmaret̃ poſſit ad ſuã
foꝛmã reduci. Itẽ dicte due aſſides deſuper
in capitibus cõiungant̃. ac ſuper eas tene
atur aſſidicula in medio habens clauũ re-
toꝛtum ad quẽ ſuſpendat̃ fruſtulum cutis
poꝛci Vel non ſuſpendat̃ dicta cutis ſed in
medio dictaꝝ aſſidũ pꝛope cartã ſit ſic̃ vna
meſcola interius ꝑfoꝛata et cute cooperta
in qua ſit ſala polita affixa. circa quaz meſ-
cola cũ cute facile reuoluat̃. Hoc edificiuz
ponatur ſuper quecũq3 vaſa fictilia ſeu li
gnea vnde mures exire nequeant. Et opti-
mum eſt ꝙ ſepeliat̃ in maſſa frumenti vl' al
terius grani vbi mures intrant. et cũ appꝛo
pinquauerint cuti ruent et carta cũ eis de
ſcendẽs releuabit̃ ⁊ de q̃buſlibet accedenti
bus idẽ fieret neq3 muſcipule ꝑ ipſaz artu-
ram intrare valebũt

De piſcibus capiẽdis. et pꝛimo qualiter rethib⁹ capiũtur

IN mari iuxta pla
num littus capiunt̃ ꝑcipue multi
piſces cũ rethi qđ multi ſcoꝛticariã
vocant. Hoc rethe eſt valde longũ et ſatis
amplũ ⁊ ſpiſſum. habẽs coꝛdã vni⁹ lateris
plumbatã ⁊ alterã leuiatã. vt in aq̃s exten
ſum rectũ permaneat. Hoc rethe cũ naui-
cula infra mare defertur vno capite in ter-
ram relicto vt aliqua particula eius conti
nuo deſcendat in aquã. Cũ naute fuerint ĩ
fra mare quantũ rethe extendit̃ arcualiter
cum illo capite reuertunt̃ ad littus. ⁊ q̃buſ
dam ex eis cũ illo capite in terrã deſcẽdenti
bus vnus in nauicula reuertit̃ extra rethe
ad mediũ eius ad hoc vt piſces infra rethe
compꝛ̃henſi vidẽtes ſe ad terrã trahi nõ ꝓ-
ſiliant extra rethe. Duo autẽ piſcatoꝛes ab
vtroq3 capite in terra exiſtẽtes trahunt cũ
piſcibus totũ rethe ad littus. q̃ ſepe m̃ltos
trahunt magnos ⁊ ꝑuos. plerũq3 paucos
aut etiã nullos quia in eo loco non erant
Item capiunt̃ in mari cũ quodã rethi ſub
tili non multũ magno duabus perticis al
ligato. quod quidã in nauicula exiſtentes
apertũ in aquã demergãt. ⁊ poſt paululuz
cum piſcib⁹ eleuant. Itẽ capiunt̃ in flumi-
nibus et ceteris ſpacioſis locis cum rethi.
quod tranſuerſariũ multi vocãt. qđ eſt ex
tribus compoſitũ. ſ. vno medio ſpiſſo ⁊ du
obus extrinſecis raris habens in vno late
re plumbũ in alio lehias. Et ſi valde lõguz
ſit quaſdã cucurbitas ſiccas appone vt ex-
tenſum in aqua ꝑmaneat. hoc rethe ſit lon
gum vel bꝛeue ſm̃ ꝙ loci aque latitudo re-
quirit. hoc in aqua per magnã hoꝛã dimit
titur. vt in illud natãtes incidant piſces. q̃
rara rethia tranſeunt ⁊ inuoluunt̃ ĩ ſpiſſo.
vt auicule in aranea ſupꝛadicta cum đ ca
piendis auibus dicebat̃. Item capiunt̃ ri-
ualibus in paruis aquis. Eſt autez riuale
rethe paruũ et ſpiſſum duob⁹ annexuz ba
culis quos piſcatoꝛ tenet manibus ⁊ aper
tum ꝑ aquã ducit atq3 pꝛope ripã cuz piſci
bus claudit. Itẽ capiũtur zaclo. Eſt autez
rethe ſubtile ſpiſſuz habens tentoꝛij foꝛmã
in circuitu plumbatũ et reuolutũ. habens
in cacumine longũ funem. hoc rethe piſca
toꝛ ſupꝛa bꝛachium ſiniſtrũ tenet clauſum
atq3 in aquã apertũ eijcit. hoc apertũ ſubi
to ad fundũ deſcendit ⁊ omnes piſces infe
rius ſe inuentos concludit. eoſq3 cũ trahit̃
ſecũ trahit. Item capiuntur cum negoſſa.

que eſt retbe ad modũ riualis formatum. ꝛ ad vnã perticã cum duob⁹ baculis amminiculãtib⁹ apte annexũ. Hoc rete piſcator extra aquã exiſtens in eã ꝑcipue vbi q̃ eſcit immittit ꝛ cũ piſcibus eleuat. plerumqꝫ etiã ſine ipſis. Et quãdoqꝫ circa herbas ꝛ frutices ꝓpe terraꝫ immittit. ꝛ cũ pertica percutiẽs in herbã piſces occultatos ĩ herba in retbe expellit. Item capiunt plurimi in locis anguſtis valliũ cũ retbi quod cogolariam vocant. quod eſt retbe magnuꝫ forte ac ſpiſſum ꝛ longũ. habens introituꝫ rotundũ ꝛ latum ꝛ paulatim anguſtat vſqꝫ ad caudã. que longa eſt habens multa receptacula. in que facile intrant piſces et nuſqꝫ redire queunt. Hoc retbe ponit cuꝫ duabus groſſis perticis ĩ dicto loco anguſto. circa quod eſt vndiqꝫ lignaminũ vſqꝫ ad ripã fortis clauſura cui dicte pertice annectunt. Hoc retbe die noctuqꝫ tenetur ibidem. introitu ad ꝑtem ſuperiorem verſo. ꝑ hunc locũ nullus omnino piſcis de ſurſuꝫ veniens tranſire poteſt cũ nullus ſit ibi locus apert⁹. deſcendũt igitur omnes in apto retbis ore. deinde in caudã ſtrictaꝫ. Piſcator vero aliquãdo dieb⁹ interpoſitis ad locũ accedens caudã retbis in nauiculam trahit ꝛ aperit inuenitqꝫ aliquãdo tot piſces precipue anguillas. que cõglobate ſũt cum amore ferueſcũt vel ſtardinas q̃ gregatim incedunt ꝙ nauicula tenere non poteſt. Cetera etiã genera piſcium in talibus aquis morantiũ in eo capiũtur. ſed non ſimul in ſimili quãtitate. Item capiũtur in vallibus multi piſces in locis apertis et ꝓfundis in quib⁹ precipue magni morãtur piſces cũ retbi quod degagnã vocãt quod magnũ et latũ in fundũ eijcitur et per eum trahitur ꝛ cũ piſcib⁹ eleuatur. Item capiũtur in vallib⁹ non profundis ſed latitudinẽ magnã habentibus multi piſces generuꝫ diuerſoꝝ quicũqꝫ in talibus aquis morentur. hoc modo. Habent piſcatores gradellas fere infinitas de paludoſis cannis conſtructas quibus claudũt maxima valliuꝫ non profundarũ ſpacia paloꝝ auxilio relictis paruulis aperturis in pluribus locis ad quas ponũt retbia ꝑua rotunda ĩ capite ampla. ꝛ cauda cũ receptaculis ſuis anguſta in qua poſſunt intrare ſed non exire hec retbia ſemꝑ die noctuqꝫ ibi relinquũt. ꝛ quaſi omni die in mane eleuãt cum piſcibus qui ꝑ loca ſpacioſa natantes tranſire poſſe ꝑ dicta vacua loca ſperabãt. Fiũt etiam ex his graticulis alique taliter inuolute ꝙ piſces intrãtes exire neſciunt ſed inde extrahũtur cũ quodã ꝑuulo retbi poſito ĩ capite vni⁹ pertice bifurcate

Qualiter capiuntur ciſtis et caueis ex viminibus factis

p Piſces capiuntur ciſtis ex viminib⁹ factis que in capite ſunt ample mediocriter. et in cauda ſtricte. que a piſcatorib⁹ in aq̃ ſtantibus ꝑ fundũ ducũtur ad modũ ripaliuꝫ retbium. Et quãdoqꝫ tales ciſte ſed leuiores ponũtur in capitib⁹ perticarũ ꝛ ꝑ aq̃m turbidã ducũtur a piſcatore in terra ſtante vt ſupra de negoſſis narratũ eſt. Itẽ ex iuncis fiunt naſſe rotunde ac late cuꝫ introitu interius conſtricto et extra amplo que die ꝛ nocte cũ pondere vni⁹ lapidis dimittuntur in fundo aque. habentqꝫ vicẽ aliquaꝫ ĩ cauda ligatã qua extrahunt. Sed duarũ formarũ fiunt. vna forma eſt ꝙ ſit interius multũ ampla rotunda. ĩ cui⁹ fundo ponit creta mollis. ꝛ grana ei annexa ad que intrant quedã genera piſciũ cauſa cibi ꝛ inde exire neſciũt. Alia forma eſt tota ſtricta et longa. ſed in introitu mediocriter aperta ꝛ in medio valde ſtricta. deinde lata ꝛ in cauda ſtrictiſſima in quã intrãt nõ cauſa cibi. ſed vt ibi occulte morent. nec de ipa ſic nec de ꝑma exire ſciunt

Qualiter piſces capiũtur hamo ſpadernis et calce viua et foſſinis

b Hamo capiuntur piſces trib⁹ modis. Uno mõ cum in eo ponitur piſciculus aliq̃s viuus cũ q̃ piſces capiũt rapaces deglutiẽtes

137

bamū cum piſciculo viuo. Hic bam⁹ req̄ritur ex ere magnus ꝛ fortis. cum forti cordula filo inuoluta ꝓpe ipſum ne rodi poſſit. eius cordula cuidaꝫ paruo paueriaruꝫ ſiccaꝝ faſciculo annectitur. ꝛ in aquā ſtantem cuꝫ bamo ꝛ piſciculo viuo eijcit̄. ibiqꝫ tota nocte relinquit̄. piſcis captus lōge fugere vł ſe occultare faſciculo impedit̄. ſicqꝫ mane a piſcatorib⁹ inuenit̄. Secundo modo bam⁹ cuidā funiculo ex pilis albis eq̄ne caude annectit̄. ꝛ circa ipſum cibus qui a piſcibus magis aꝑpetit̄ inuoluitur vt nō videatur bam⁹. ꝛ ipſe cuidā virge in ſūmitate ſubtili annectitur. deinde in aquā eijcitur vt notū eſt omnibus. Sed in hoc exhibenda eſt quedā cautela videlicet ꝙ piſcator ſciat qualē eſcā quodlibet genus piſcis auidius aꝑpetit quolibet tp̄e anni. Nā idē genus piſciū ſm̄ variationē tempoꝝ anni diuerſa cibaria querit. Sed hoc ſcire pōt qui captorū viſcera ſcindit et inſpicit qualem eſcā cōmuniter aſſequūtur. Vel ſi diuerſas eſcas modo vnā modo alterā in hamo ponit. Item valet cōtra piſces cautos qui eſcā aꝑpēſam funiculo accipere nolūt. ſi habet virgā ꝛ funiculū abſqꝫ hamo cum qua plerūqꝫ eſcam in aquā emittit ad quā aliqui minus cauti accedēt. eāqꝫ ſine periculo exportabunt. qd̄ cū pluries fecerit hamum eijciet ad quē omnes etiā cauti accedent. Secūdus modus ſeruat̄ in aquis ꝓfundiſ. Nam in eis manu eijcit̄ hamus alligatus longo funiculo habente modicuꝫ plumbi per vnū brachiuꝫ prope hamuꝫ vt deſcendat ad fundū. ibiqꝫ teneat̄ precipue in currentibus aquis. Talis funicul⁹ manu teneatur. digito indici aꝑpodiat⁹ ab eo qui ſit in naui vel ponte. cum ſentiet piſceꝫ capere hamum. fortiter trahat primo. vt in eius infigatur ore. Deinde paulatiꝫ trahat donec ipſum piſcē manu capiat qui rariſſime paruus erit. cū ſoli magni moꝛent̄ in fundo. licet aliquādo diſcurrant per ꝑtem mediā vel ſupremā. Cum ſpaderins capiuntur tinche. Sunt aūt ſpaderne tres ac⁹ ex ere retorte ac ſimul ligate que quibuſdā breuibus funiculis annectunt̄ ac ipſi omnes non multū diſtantes cuidaꝫ funiculo longo ꝛ forti ligantur. His aꝑponitur cauda cancrorū vel lumbricorum groſſorum eſca et in aquā cum quodā lapide in capite funis in ſero extenſe iactātur et mane capte tinche tollūtur. Calce viua capiuntur piſces ſi ipſa ponatur in ſacco. et in aq̄ maxime ſtante in paruo loco incluſa. Hic ſaccus a duobus per totā aquam fortiter agitetur. ex hoc omnes piſces quaſi ceci venient in ſuperficiem aque ac manibus facile capiētur. Item capiūtur groſſi piſces foſſinis in aquis diaphanis. Eſt auteꝫ foſſina ferreum inſtrumentū habens multas acuitates quarū quelibet habet barbulaꝫ ad tenendū. et ſunt aliquantulū diſtantes ab inuicē. Quod piſcator habet in capite haſte vel lancee. vaditqꝫ cū eo quiete in naui per aquas ꝛ cū piſcem videt euꝫ fortiter ferit et infixum tenet. Idem faceret exiſtens in terra et in aqua turbida cum in ſuperficie piſcem videret

Incipit liber vndecimus De regulis operationū ruris

In ſuperioribus diffuſe dictum eſt de omni operatione ruris. Sed quia memoria hominum breuis eſt ꝛ reruꝫ ſingulariū turbe non ſufficit ideoqꝫ vtile viſum eſt materias tractatuum que poſſunt generaliter exprimi. cōpendioſis ſm̄ ordinē libri concludere regulis vt ſola noticia ipſaꝝ pluriū generaliter habeatur memoria.

Et primo de cognitione loci habitabilis in cōmuni

Ruris exercitia foꝛtitudinē habitatorū operantiuꝫ induſtriam et aptitudinem querunt. Ideoqꝫ loci ſalubritas precipue querēda eſt. aer ꝛ venti. terre ſitus et aque bonitas

Agendū, opinione mea: in his omnib[us], ut videat[ur] post aerē et ventū salubres. etiā si terra non satt ferax esset: ut alia sint q̄ virtuti et annictui conducunt. ut silue prata. piscatura vinculaque. saxa. omnia ii oportuna nature raro ꝯ [illegible] simul reperiunt Aliqui qd̄ ager stractus negat [illegible] ꝯ aliud supplet.

locum habitabilē fertilē et ſalubrē demon=ſtrāt. Vir prudens predia empturus. ante omnia loci ſalutem conſideret ne in eoꝛuꝫ emptionē et domoꝛuꝫ fabricā pecunia collata velox poſtmodū cum perſonaꝝ detrimento aut rei familiaris dāno penitētia n̄ ſperata ſequatur

De cognitione aeris

AEr calidus eſt et humidꝰ ſi nulla cauſa extrinſeca conuertat̄. Aer bonus eſt qui putrefactus non eſt. neqꝫ caliditatis aut alterius qualitatis excellentiā habet ſed in his omnibus equalis aut equalitati proximꝰ inuenitur. Aer temperatus ⁊ clarus ſanitatem efficit habitantiū et conſeruat ⁊ plāte ab eo propoꝛcionabiliter conualeſcunt ⁊ fructificant. Inequalis vero et vapoꝛuꝫ lacuum ⁊ ſtagnoꝝ immixtione turbatꝰ contrarium operat̄ et triſtificat animā. humores cōmiſcet. et plantas coꝛrumpit. Omis aer qui cito infrigidatur cum ſol occidit ⁊ cito caleſit cum ipſe oꝛitur eſt ſubtilis. contrarius vero exiſtit econtrario. Aer omnibus deterioꝛ eſt qui coꝛ conſtringit ⁊ aeris attractionē anguſtat. Aeris ſalubritatem declarant loca ab infimis vallibus libera. nebularū noctibus abſoluta ⁊ habitatoꝛū ſana coꝛpoꝛa

De cognitione ventoꝛum

VEnti meridionales abſolute conſiderati calidi ſūt et humidi Septentrionales frigidi et ſicci. Orientales aūt ⁊ occidentales q̄ſi temperati. Sed in quibuſdā locis meridionales ſunt frigidi cuꝫ a parte meridiei eiſdem fuerint montes niuoſi. ⁊ ſeptentrionales calidi cum in ea parte tranſeunt per adusta deſerta

De cognitione aquarum

AQua frigida eſt et humida ſi nulla cauſa extrinſeca fuerit immutata. Aque fontium terre libere in quibus nulla extrinſeca malarum diſpoſitionū ⁊ qualitatuꝫ cauſa ſuperat ſunt alijs melioꝛes. Aque petroſe ſunt bone nec facile terreſtri coꝛruptōe putreſcunt. Aque fluminum currentes ſunt alijs melioꝛes ſi ſuper terraꝫ liberam nō fetidam neqꝫ lacunoſam incedant. et que ad oꝛientem tendunt et multuꝫ a ſuo elongantur principio ſunt omnibus melioꝛes et que ad ſeptentrionē vadit bona. que vero ad meridiem vel occidentē fluunt ſunt male maxime cum meridionales ſufflauerint venti. Aqua laudabilis eſt in qua res cito coquitur. et nullus odoꝛ in ea ſuperat neqꝫ ſapoꝛ. Aquarum eiuſdē diſpoſitiōis que leuior eſt melioꝛ iudicatur. Sublimatio et diſtillatio ſimiliter et decoctio aquaſ rectificant malas. Ex aquis laudabilibus ſunt aque pluuie. precipue que cum tonitruo in eſtate proueniunt licet propter earum ſubtilitatē cito putrefiant. Aque puteoꝛum et aqueductuū comparatione aq̄rum fontium nō ſunt bone precipue que de plumbo fiſtulaſ habent. Aque male ſūt lacuales. paludales. ſanguiſugales et omnes quibus admiſcetur aliqua ſubſtantia metallina. Groſſe autē ſunt glaciales et niuoſe. Aqua temperate frigida ſanis melioꝛ eſt omnibus aquis. appetituꝫ enim excitat et ſtomachū foꝛtem facit. Calida vero contrariū operatur. Aque ſalſe macreſcere faciunt et exiccant. Turbide vero lapidē et opilationes creāt. Si aque bonitas vel malicia ratione diſcerni nō poteſt incolaꝝ ſalubritate noſcatur

De cognitiōe ſitus loci habitabilis.

LOci caliditas et frigiditas hūiditatis ⁊ ſiccitatis diſpoſitio. altitudo et ꝓfunditaſ aquaꝝ multitudo ⁊ paucitaſ ⁊ eaꝝ malicia ⁊ bonitas. montiū. lacuū. paludū. ⁊ maris vicinitas. iteꝝ terre diſpoſitio q̄ lutoſa vel hūida. cenoſa. mineroſa ſeu petroſa exiſtit. ſitus indicant qualitateꝫ. In locis calidis

habitantiũ denigrantur facies et capilli ꝛ eorum corda ſunt timida citoq; ſeneſcunt In locis frigidiſ exiſtentes audacie ſũt ma ioris ꝛ melius digerẽtes. que ſi humida fu erint craſſi. carnoſi. teneri. et albi erunt. In locis morãtes humidis pulcrarũ ſunt fa cierũ. ꝛ eis diuturne accidunt febres. ꝛ cũ exercitanẽ cito aduenit laſſitudo. In ſiccis vero exiccanẽ complexiones et corpora ob fuſcantur. In locis habitabilibꝰ altis mo rantes ſunt ſani ꝛ fortes laboris multũ pa tientes ꝛ viuunt diu. ꝓfunda vero loca cõ trarium operãtur. Habitantes in locis pe troſis habent aerẽ in hyeme valde frigidũ ꝛ calidum in eſtate. corpora eorũ dura for tia ꝛ multoꝝ capillorum exiſtunt. multum vigilantes. inobedientes et malorum ſunt morum. Et eſt eis belloꝝ fortitudo et ĩ acti bus ſolertia et acuitas. Ciuitas ab oriente aperta et ex oppoſita ꝑte cooperta eſt ſana et boni aeris. Ea vero eſt infirma que ſitũ contrarium habet Incolarũ habitudo ẜm ſanitatũ vel egritudinũ genera ſitꝰ indicat qualitatem

De tumbis et domibus

Domus et tumbe ſeu aree et curie magnitudo ẜm domini facultatẽ et quantitatem animaliũ nutriendorũ et fructuũ portan dorum ad eas fieri debent in rure Tute au tem ſint et fortes. foueis et muro vel ſpinis ẜm potentiam in locis illis furũ ꝛ latronũ In tumbarũ munitionibus fructifere ar bores non plantentur ne fructuũ auidita te deſiderata munitio diſſipetur. In eis eti am arborũ aliquarũ non procuretur au gmentum. ſed omnes ad munitionis for titudinem cõuertantur. Securitas ꝛ dele ctatio dominoꝝ requirit in villis fortitudi nem ꝛ decorem. Domorũ fundamẽta lati ora q̃ʒ paries eſſe debent. et vſq; ad terram profundentur ſolidã. que ſi deſit quartam fabrice merſiſſe ſufficiat Arena que manu comprehenſa edit ſtridores vel que reſper ſa nihil ſordis reliquit in panno lineo can dido egregia eſt et vtilis fabricanti. In dua bus arene partibuſ calcis vna miſcẽda eſt q̃ ſi equali menſura miſceãtur erit fortiſſi mum cementũ inde cõmixtum. In fluuia li quoq; arena ſi tertiaʒ partem teſte crete addideris operũ ſoliditas mira preſtabit. Ligna pro edificijs optima ſunt que mẽſe nouembris vel decembris cedũtur ꝛ maxi me ſi vltra medullã inciſa ſuꝑ radice q̈buſ dam relinquãtur diebus. et ea ſunt preci pue durabilia q̃ a parte meridionali mon tium ſunt inciſa

De puteis et ciſternis

Puteus ſi fons de ſit menſe auguſti vel ſeptembris. et loco idoneo fiat. ab omni leta minis ſeu putredinis palude remotuſ. Cũ aqua ducitur aliunde. diligentis erit aqua rum receptacula fabricari. vt ſufficientẽ co piam inops vena procuret. Ubi ciſternis vtimur anguillas piſceſq; fluuialeſ pona mus in eis qui ſuo natatu aquã continue moueant et a corruptione reſeruent. Ubi aquis fluminũ vtimur tutũ ẽ ciſternulas habere cũ ſabulo que eas a terreſtritate li berent ac claritate decorẽt

De preſentia dominorum

Preſentia domi ni profectus eſt agri et qui deſerit vineam deſeretur ab ea. Ruſtico rum importuna voracitas nihil timet niſi dominoꝝ ꝑſentiam ꝛ cautelam

Incipiunt regule libri ſecundi. et primo de qualitate terraꝝ et di uerſitate agrorum

Terra naturaliter frigida eſt ꝛ ſicca. ſʒ accidẽtaliẽ ſe pe rebꝰ extrinſecis imutaẽ In terriſ fecũditas ẽ q̃rẽda ne alba ꝛ nuda gleba ſit. ne macer ſabulo ſine ãmixtiõe tereni ne creta ſola ne arenoſi pulueris lapidoſa macieſ ne ſalſa ł amara ł vligioſa ne vallꝰ nimiſ opaca

Sed ſit gleba putris ⁊ fere nigra ⁊ ad tegē
dum ſe graminis ſui crate ſufficiens Que
protulerit neq; ſcabra ſint nec retorta nec
ſucci naturalis egentia. Frumentis dādis
vtilis terra eſt que naturaliter profert ebu
lum.iuncū.gramen.trifolium.calamū.ru-
bos pingues.pruna ſilueſtria.lappas.farfa
na.cicutam.maluā.vrticaz.et ceteras ſimi-
les herbas que latitudine ⁊ pinguedine fo
liorum letū ſolum ⁊ fecundū demonſtrāt.
Vineis vtilis terra eſt que corporis aliq̄te
nus rari atq; reſoluti eſt. Virgulta que p-
fert nitida procera fecunda ſunt neq; intor
ta neq; d'bilia neq; macra exilitate langue
tia. Situs terrarū non ſit adeo planus vt
ſtagnet neq; ruptus vt defluat neq; ardu
us vt tempeſtates nimiū ſentiat ⁊ calores.
Sed in his omnibus vtilis ſemp et equa
ta mediocritas requirat. In frigidis puin
tijs orienti vel meridionali lateri.in calidiſ
vero ſeptentrioni ager eſſe debet oppoſitus
Inferior pars terrarū pinguis groſſa ⁊ fri
gida eſt.ſuperficies vero macra ſubtilis et
calida. Quattuor ſunt agrorū genera vide
licet ſatiuum.conſitū.compaſcuū et noua
le. Satiuus ager eſt qui pinguiſſimus eſt
et ſeritur omni anno. Omnis ager qui ca-
lidus eſt ⁊ humidus mollē habens ſupfici
em ⁊ poroſam cultui facilis eſt et ferax. Eli
gendus eſt ager pinguis ⁊ rarus quia mi
nimū laborē appetit ⁊ fructū maximū red-
dit. Secundi meriti eſt pinguis denſus. B
eni ⁊ ſi multo labore colatur tamē ad vota
reſpondet. Illud autē genus terrarū eſt peſ
ſimum qd' ſiccū ⁊ ſpiſſum macrū ⁊ frigidū
eſt terra ſicca ⁊ aduſtione ſterilis effecta.et
ſalſa vel amara nunq̄m recipit medicinaz.
que vero humore ſuperfluo infecunda eſt
foſſatis conuenientib⁹ emendatur. Colles
montium ſiccitatē et macredinē patiūtur.
Valles autē eorum pingues exiſtunt ⁊ hu
mide propter pinguedinē que ad ima de-
currit. Ideoq; tales agri per latera ſulcan
di ſunt vt in ſulcis ſtet retenta pinguedo.
nec oportet cōminui glebas ne pluuijs im
petuoſe ſuperuenietib⁹ mota terra cū om-
ni ſemine feratur ad vallem. Noualiſ ager
eſt qui primo ad cultū reducitur.vel q̄ ad
virtutem priſtinā redit.per quietez vnius
anni vel plurium innouatus Non cōue-
nit plantis ager puluerulentus et ſiccus.
quia planta querit locum ſolide continui
tatis in quo radicetur ⁊ floreat et fructum
ferat.

De aratione.foſſione.et cultu

ARationis et foſ-
ſionis quattuor ſunt vtilitates in
genere.videlicet terre apertio.eiuſ
dem adequatio.agri cōmixtio et eiuſdem
cōminutio. Obſeruandum eſt ne lutoſus
ager aretur.ne ſi fuerit nimis ſiccus. Nam
terra que lutoſa tractatur toto fertur āno
tractari non poſſe. Nimis vero ſicca pluri
mum laborioſa eſt et non poteſt cōminui
vt oportet Si ager qui poſt longas ſiccita
tes fuerit imbre leui perfuſuſ aretur.per tri
ennium fieri quaſi ſterilis affirmat. Ager
fortis glutinoſus ⁊ adulterinis herbis re-
pletus quattuor arationes requirit. Po-
roſo autē et mundā et ſubtilē terrā haben
ti.ſufficit forte vna vel duabus aut tribus
ad plus arationib⁹ eſt contētus. Quelibet
trium vel quattuor arationū fructibus ad
dit proportionabiliter ſui numeri quātita
tem Quotiens fructus laboris excedit me
ritum inſiſtendū eſt cultui. Si vero labor
vtilitatē fructus excellit relinquendus eſt
locus talis. In locis ſiccis agri maturius.
in humidis vero ſerius proſcindunt. Qui
arando crudū ſoluz inter ſulcos relinquit
ſuis fructib⁹ derogat.terre vbertatem infa
mat. Fecūdior ei eſt culta exiguitas q̄z ma-
gnitudo neglecta. Seruandū eſt autez ne
inter ſulcos terra nō mota relinquat ⁊ gle-
be ſunt malleis diſſipande. In agro pcli-
tantur interiora niſi colant extrema. Si la
pidoſus eſt ager p multas ptes ſaxorū tur
ba collecta purgari poterit ⁊ arari. Iūcus
gramen ⁊ filices et cetere herbe nociue fre-
quenti aratiōe de mēſe iulij vel lupinorū ſe
minatione vincunt

De ſeminatione

In terris frigidiſ
autumnalē tempeſtiue opoꝛꝫ fi
eri ſationē vt ſegetes aliq̄d robo-
ris ante hyemis aduentū accipiant. In ca-
lido vero ⁊ pingui agro differat̃ ſatio q̄n-
tum poteſt ne ipſius tempeſtiua ſatio her-
barum inutiliū luxuria ſuffocet̃. Sꝫ humi
dus nimis ager nō autumno ſed vere ſe-
ratur. Cui p̄cipue cōpetit faba vel linum.
que radicibꝰ euulſis ſuperfluā ꝯſumūt hu
miditatem. Quecūqꝫ ſerunt̃ in vere locis
calidis maturius. frigidis vero ſeriꝰ ſerant̃
Autumnalis autē ſatio contrariū actum
querit. Exiles campi vel aquoſi maturiuſ
pingues vero ſerius ſeminent̃. Itē aquoſi
autūnali tp̄e mature ſerātur. Si ager plu-
rimum pinguis et ferax nō ſerat̃ ſemel vel
pluries omni anno luxuriabit in ſpuria di
uerſarū herbarū. qđ poſtea ſine magno la
boꝛe nō poterit emendari. Omne triticuꝫ
ſolo vliginoſo poſt tertiā ſationē in genuſ
ſiliginis cōmutat̃ In quolibet ſemine duo
ſunt. virtus videlicꝫ ſeminatiua quā habꝫ
e celo. et ſubſtātia foꝛmalis que figuratiōꝫ
recipit in plantā ⁊ plante oꝛgana. Omniſ
ſeminatio fieri debet cū ſemen auxiliū ma
ius habet e celo. Hoc eſt in pꝛima etate lu-
ne quia iuuat̃ tunc calido humido et viui-
fico lumine ſolis ⁊ lune ſimul. Omnis ſa-
tio que fit cū ſol in cancrū ꝓgreditur eſt ꝑ-
fecta. Et autumnales tunc radicate moue
bunt̃ in debitā ſue ſubſtātie quantitatem.
Vernales etiā in matrice terre iacētes tūc
pullulabunt. et ſole tempato coadiute ger
minabūt ⁊ floꝛebūt ante tp̄s ſiccitatis eſti-
ue. Cauendū eſt ne vltra menſuraꝫ ſemina
iaciant̃ in agro. qđ ſi fiat macilēta ⁊ nō ꝑſi-
cientia erunt. Attendendū eſt ne q̄ iactant̃
ſemina ſint coꝛrupta ſed ea optima ſunt q̄
anni nō excelſerūt etatē. Omniū ſurculoꝝ
vel frugū genera p̄clara ſed terris tuis exp
ta cōmitte. In nouo eni genere ſeminuꝫ an
te experimentū non eſt ſpes tota ponēda.
Semina locis humidis citius q̄ꝫ ſiccis de
generant. Omnia legumina ſeri iubentuꝛ
ī terris ſiccis. faba tantūmodo in humida
terra iubetur ſpargi. licet tempatiſ agris ſe
rendū ſit tamē ſi ſiccitaſ longa fuerit ſemīa
iacta non minus in agris q̄ꝫ in hoꝛreis ſer-
uabuntur

De aqua plantarum

Aqua melioꝛ om-
nibus ad irrigandos agros ⁊ ma
turandum letamen eſt paludalis
ſeu fouearuꝫ ex pluuijs et roꝛibus congre
gata. Confert etiā plantis aqua puteoꝛuꝫ
⁊ fontium poſtq̄m eam calefecerit ſplēdoꝛ
ſolis.

De letamine et ſtercoꝛatione et immutatione plantaꝝ

Nimis humido et
pingui letamine plāte ſubſtantia
naſcētiū ⁊ putredie inficit̃. Sapoꝛ
fructuū immutat̃ in peius. ⁊ replet̃ tal' plā-
ta ſupfluis folijs ⁊ mollibꝰ ramuſculis in-
fecundis. Optimū letamē eſt fere omniuꝫ
auiū ⁊ quadꝛupediū qđ in via coꝛruptōis
eſt ⁊ nondū caloꝛe naturali deſtitutū ⁊ in
cineratū exiſtit. Letamen plāte naturā im-
mutat magiſ q̄ꝫ cibus animal qđ nutritur
Natura plantaꝝ melius ꝑ letamen q̄ꝫ per
modū aliquē immutat̃ Frigida ⁊ humida
terra optime ꝑ incenſionē ceſpitū ⁊ cineriſ
aſperſionē emendat̃. Stercoꝛuꝫ congeſtio
ſuū locū tenere debebit q̄ abūdet humore
⁊ ꝓpter oloꝛis hoꝛrēda a ꝑtoꝛij ꝯuertatur
aſpectu. Cineres optime loco letamīs ſpar
gunt̃ in agris. Stercꝰ qđ anno reqeuit ſa
tis ē vtile. nec herbas creat. Si v̄o vetuſtiꝰ
eſt minꝰ ꝓderit. Recētia ſtercoꝛa ꝓſūt p̄tis
ad vbertatē herbaꝝ. Maris purgamēta ſi
aq̄s dulcibꝰ eluant̃ reliq̄s mixta vicēꝫ ſter
coꝛis obtinebūt. Stercoꝛādi ſunt agri ſpiſ
ſius in colle. in campo rariꝰ cū luna minu
itur. Hoc eni herbis ſi ſeruet̃ officiet. Non
debēt eſtiuo tp̄e pl'es cumuli letamīs ſpar
gi q̄ꝫ ea die poterunt exarari. Non ꝓdeſt
vno tēpoꝛe nimiū ſtercoꝛare ſed frequēter

et modice. Ager aquoſus plꝰ ſtercoris q̄-
rit. ſiccus v̓o minus. Si letaminis copia
deſit optime ꝑ ſtercore cedit vt ſabuloſis lo
cis cretam. frigidis v̓o argillā. cretoſis ⁊ ni
mium ſpiſſis ſabulū ſpargas. hoc enī ſege
tibus ꝑficit ⁊ vineas pulcerrimas reddit.
Vel ſeminent lupini q̄ cum ad debitū q̄ſi
augmentū ꝑuenerint euertant. Lutum de
fundo lacuū ⁊ paludū acceptū pinguem ⁊
fertilē facit agrū. Omnino aūt cōueniētiſ-
ſimū plantaꝝ nutrimentū eſt letamen ī pa
lude tempata ⁊ humiditate putrefacta nu
tritū ⁊ conuenienti ſtercore cōmixtū. Agri
colliū in ꝑtibus ſuꝑioribꝫ plurimū ⁊ ſepe.
in medijs parū ⁊ caro fimandi ſunt. In in-
fimis v̓o fimatione nō egent

De quibuſdā principijs plātarū et operationibꝰ eaꝝ

Septem ſūt ſine q
bus nulla oīno naſcit plāta. vide
licet triplex calor circuli celeſtis lo
ci ⁊ ſeminis. Et triplex humor. ſcꝫ materie
ſeminalis. terre. ⁊ pluuiaꝝ deſuꝑ venienti-
um. ⁊ aer cōtinens. Plāte opa ſunt vti ali-
mento augeri ⁊ generare. Venter arboruꝫ
eſt terra in qua omnem impuritatē relin-
quunt. Arbores infigunt radices deorſuꝫ
in terrā vt ex ea ſicut ex ſtomacho nutrimē
tum ſugāt. qꝛ ſi eas in ſuꝑficie tantum ſpar
gant cito areſcūt. Certū eſt arbores nō ſem
per augeri q̄ꝫdiu terre radicitus adherent
ſed omnium natura conſtantium eſſe q̄n-
titatem determinatam inter duos termi-
nos maximi ⁊ minimi in ſuo genere. Plā
te ſugendo ꝑ poros habent nutrimentū. et
de eo qđ extrinſecꝰ a ſpiritu eleuat in gem-
mas formāt omne qđ gignunt. Plāte ra-
ras poroſas ⁊ calidas habētes radices nu
trimentū attrahūt plus q̄ꝫ digerere poſſint
⁊ ideo fructꝰ generāt putreſcētes niſi ſuper
fluū humidū educat. Oēs plāte magnam
habētes medullā ꝑ poros trāſuerſales nu-
triunt ex ea. ſꝫ ꝑuas habētes medullas nu-
triunt ꝑ poros directe ſuperiꝰ aſcēdentes.
Multitudo ramoꝝ ex abundantia nutri
menti ⁊ calore ſolis arborē vndiqꝫ tāgente
qui ſuccū euocat ad exteriora ꝓcedit. Caro
ſeu pulpa in fructibꝰ a natura creat vt ſe-
men in terrā decidens ab ea fimet ⁊ faciliꝰ
cōualeſcat. Arbores quādoqꝫ fructū alter
nis proferunt annis propter nutrimēti de
fectum et virtutē exhauſtam. que ſufficien
ter nutrire non poſſunt ramos et fructum
niſi per cōuenientē requiē fuerint renoua-
te. Omnis plāta que ex ſemine oritur eſt ſil
ueſtris. quia ſemen a ſilueſtri radice proce
dit et per ſtipitē ⁊ ramos tranſit vt totius
arboris virtutē acquirat vt poſſit ſibi ſimi
le generare Cū aliqua radix inciditur ex ea
plerumqꝫ naſcunt alie que plantam nutri
unt loco eius. Si arbor vetuſta vel nimi-
um cōſumpta inciditur. debiliter pullula-
bit. aut ſola gramina vel fungos producet
Silueſtriū arborum fructus ſunt plures
ſed minores ⁊ acriores propter nutrimen-
ti ſiccitatē. Domeſticaruꝫ vero ſunt pauci
ores ſed maiores ⁊ magis dulces propter
oppoſitā rationem. Omnis planta maſcu
la prius q̄ꝫ femina pullulat propter calidū
fortius mouens ⁊ eius folia ſtrictiora ſūt
propter maſculi ſiccitatē. Quedā plāte ali
as impediunt in generatione et fructu ſic
corilus et caulis vitem et loliuꝫ ſegetem. et
nux fere omnes alias propter pernecabilē
amaritudinem eius. ideoqꝫ diuerſoꝝ plā
tationem ſeu ſationē ſimul plerumqꝫ ca-
ueri oportet. Omnis planta quattuor in-
diget. videlicet ſeminali humido termina-
to. loco conuenienti aqua ſiue humore tē
perato nutriente et aere ſibi conſimili et ꝓ
porcionali. vt optime naſcatur et creſcat.
Plante calido tempore vegetantur ī vm
bra noctis. et in ſolis feruore liqueſcunt.
Plante hyemali tempore humoreꝫ in ra-
dicibus congregant quem in eſtate diſper
gunt in ramos et augent illos. Omīa que
in ſuperficie terre naſcuntur ex vaporibus
de ſubtus ad ſuperficiem pertingentibus
oriuntur Fructus montiū ſaporoſiores ex
iſtunt q̄ꝫ vallium. quia digeſtio melius cō
pletur in eis

De partibus plantarum

SUcus eſt humor per poros radicis attractꝰ ad ſimilitudinē plante. ⁊ digeſtiuo calore terminatꝰ ad eā nutriendā. Radices quātum ad nutrimēti tractū ſunt ori ſimiles. ſꝫ quia infundunt calorē viuificū toti plāte ſimilitudinē cordis habēt. Medulle ī plātis ſunt ſicut nucha in animalibus. Nodi creati ſunt in omnibꝰ plantis multum medulloſis ⁊ cōcauis vt retineāt nutrimentū et ſpūm ex q̄bus eas augeri ⁊ viuere oportet donec fuerit digeſtū ꝯuenienter. Cortices in plātis ſunt ſicut coriū in animalibꝰ. nō ex cōtextione venaꝝ ſed ex humore terreſtri expulſo ad ſuperficiē generati. Foliorum materia eſt humor aquoſus nō bene digeſtus aliquantulū tamē fece terreitatis cōmixtus q̄bus ſagax natura fructꝰ ſuperfluo ſolis feruore defenſat. Fructus materia eſt vapor ſiccꝰ. vētoſus. ad ꝑpetuādas plantaꝝ ſpecies ab aīa vegetabili generatꝰ Floꝝ ſubſtātia ex ſubtiliori generat̄ hūido ꝑfecte digeſto q̄ primo ebulliens calore ortum fructuū antecedit

De plantatione et generatione plantarum

ARborū et ceterarum plantaꝝ quedā generāt plātate quedā ex ſemine quedā per ſe cōmixtiōne elemētoꝝ ⁊ vtute celeſti. Rami qui ſine radicibꝰ plantant̄ ſi ſolide ſint ſubſtantie ſcindant̄ inferius cū pangunt̄ vt facilius attrahāt nutrimentū. Arbor cuius ſemen debile fuerit meliꝰ ex ramis ſeu radicibus q̄ꝫ ex ſemine cōualeſcit. Plante humide. aquatice. molles. quocūqꝫ modo terre infigant̄ de facili radices emittūt ⁊ cōualeſcunt. Quecūqꝫ plāte calide ſint licet dure ramis in terrā infixis cōualeſcunt. quia eaꝝ caliditas fortiter attrahit nutrimentū Rami arboꝝ ſolide ſūbſtātie cū plantant̄ lacerati cōualeſcūt meliꝰ q̄ꝫ inciſi. quia poros apertiores habēt q̄bus attrahit nutrimentū. Omnes plante q̄ aromaticos calidos ⁊ ſiccos habēt fructus ꝯuenientiꝰ plantantur in montibus Eas vero q̄ ſolidos et humidos fructꝰ ferunt magis congruit in vallibꝰ plātari ⁊ ſeri. Arbores paruū et debile ſemen ferētes ex ſemine ⁊ ramis plātari ⁊ ꝯualeſcere poſſunt. Ex ſemine tn̄ plantatio piculoſior eſt ⁊ in longaꝫ nimis ſpat etatē. ⁊ ſilueſtris ex eo naſcitur plāta. Ex ramis vō citius cōualeſcunt ⁊ inde domeſtica naſcit̄ nō ſilueſtris. ſi ex domeſtica planta fuerit ramꝰ acceptꝰ. Arbores que ſemē magnū ⁊ forte ꝓducunt ex ipſo meliꝰ q̄ꝫ ex ramis ꝓueniunt. Arbores nullum ferētes fructū ex ramis vel radicatis plātulis ſolū conualeſcunt. Si cōſerendoꝰ locꝰ ab aīaliū rodentiū acceſſibus nō eſt tutus ī aliquo loco clauſo ꝑ bienniuꝫ ramos vel ſemina nutriri oporꝫ in terra ſoluta dulci ⁊ aliq̄ntulum ſtercorata. Deinde ad loca diſpoſita transferant̄. Omnis nouella planta frequenti foſſione ⁊ tpe magni caumatis irrigatione iuuet̄. Spacia inter arbores vl̄ vites ſeruāda ſunt ſm magnitūdinē arboꝝ. loci pinguedinē ⁊ ꝯſuetudinē approbataꝫ. Oīs planta in ſolo arido vel decliui ꝓfundius. ⁊ in humido ⁊ depſſo minꝰ profunde plantet̄. Si plātatio fit in terra cretoſa ſabulum miſceat̄ ⁊ in ſabulo creta In macra vō plus letaminis apponi oportet. Cū plāta transfert̄ niſi pua fuerit. eiſdē celi quibus añ ſteterat cardinibꝰ apponat̄. Cū plātam in ſcrobe deponis q̄d de radicibꝰ leſum inueneris amputabis. Cū plantat̄ ne terra nimis mollis aut ſicca ſit cauere oportet. potius tn̄ ſicca q̄ꝫ mollis exiſtat In aridis ſeu mōtuoſis locis añ hyemē. In humidis vō ſeu valliculoſis in vere tranſplātatiōes fiant. ſed in tempatis vtroqꝫ tpe cōueniēter plantat̄. Si ponēda ſunt arboꝝ ſemina ꝑcipua eligant̄. ⁊ mēſe ianuarij nō amplius quaternis digitis ſub terra mergātur. Q̄s ſi locus calidꝰ ⁊ ſiccꝰ fuerit octobris vl̄ nouembris mēſe ponunt̄. Rami qui ſine radicibus plantant̄ meliꝰ conualeſcunt ſi ponantur mēſe martij. cū iā cortici ſe viridis

ſuccꝰ infuderit. aut etiā mēſe octobris cuꝫ nōdū viuificꝰ plāte ſpūs fugaꝫ habuit ad radices. Ramulꝰ q̄ plātat̄ torq̄ndꝰ nō eſt. nec alio more vexādꝰ. veꝝ ſi dure ſolideq̄ꝫ ſube fuerit ꝓderit ſi ꝑs ſcindat̄ inferior ⁊ in ſciſſura mittat̄ lapillꝰ. Rami plātandi ſint leti. ſuccoſi. nitidi. gēmis ſpiſſis ⁊ plibꝰ oculati ⁊ ad vnā materiā ſint redacti. Ramis plātādis q̄ nimis lōgi fuerint cū ponūtur amputat̄ ꝯgrue ſūmitas ⁊ ī cōueniēti lōgitudine relinquūt̄ vt ī ſalice. vite. oliua ⁊ ceteris his ſilibus

De inſitionibꝰ.

O Mniū inſitionuꝫ o melior ē ſimiliū in ſilia ſm̄ genus vt piri in pirū. ⁊ vitis in vitē. In nimis duro ſtipite incōgrua ē inſitio q̄r ī euꝫ venas radicales īmittere neq̄t. Sꝫ in eo in quo ꝑua eſt duricies ⁊ mlta ſuccoſitas optima. Surculi inſerēdi ſint ſteriles. ſuccoſi de nouo nati. gēmis groſſis ſpiſſis ⁊ plibꝰ oculati ⁊ ab oriētali arboris potiꝰ q̄ꝫ ab altera ꝑte deciſi. Diuerſitas ī malis ⁊ piris ⁊ ceteris fructibꝰ ab inſitōe arboꝝ eiuſdē ſpeciei tota ꝓceſſit. Inſitio ī magnis arboribꝰ q̄bus cortex groſſus ē ⁊ pinguis inter lignū ⁊ corticē fiat. In ſubtilibꝰ vō fit ꝯueniētiꝰ ſciſſo ligno Licꝫ inſitio mltis tꝑibꝰ fieri poſſit. ea tñ̄ ꝑcipua eſt q̄ fit in eo tꝑe quo gēme incipiūt eē ſuſpecte. Veꝝ arbores gūmā ꝓducētes añq̄ꝫ ipſa fluere icipiat ꝯueniētiꝰ inſerunt̄. Inſitio ad buccellū fieri nō pt niſi cū iā cortex ſeꝑat̄ a ligno. Eſt aūt optimuꝫ ſciſſuꝫ ab vna ꝑte buccellū aꝑponi. ⁊ v̄gule ſūmitatē relinq̄ donec buccellū cōꝓhēdiſſe videat̄ Inſita plāta nutrimētū a ſtipite trahit intātū ꝙ poſtq̄ꝫ ꝯualuerit raro ꝑmittit truncū ſub nodo aliq̄d pullulare. Ois inſitio q̄nto inferior tāto melior. nā fructꝰ magis domeſticat ⁊ meliꝰ ꝯualeſcit

De medicamine arboꝝ et terre

S Inuetuſtaruꝫ arboꝝ ſcindāt̄ radices ⁊ ī ſciſſuris lapides īmittant̄ meliꝰ attrahūt nutrimentū. ⁊ ſic aliq̄ñ fiunt fertiles q̄ ſterilitas inuadebat. Inueteratis plātis ꝑ abſciſionē ramoꝝ redit iuuētꝰ niſi iā ꝑuenerint ad vltimā ſenectutē. Ois plāta domeſtica ſubtracto cultu ſilueſcit. ꝑcipue ſi ad ſabuloſitatē ⁊ arenoſitatē ꝯuertat̄. Et oīs ſilueſtris domeſticat̄ adhibito cultu. Cultꝰ ī domeſticādis arboribꝰ. ī ꝯuertēdo. fimando vl' adeq̄ndo nature arboris terrā ⁊ ī abſciſione ſpinoſoꝝ ⁊ ſuꝑfluoꝝ ⁊ inſitōne cōſiſtit Quotiēs ager ī aliq̄ mala diſpoſitōe ꝯſiſtit ſapiēs agricola eū ad laudabilē diſpoſitōꝫ īmutet. In agro nouali ad cultū redacto faciēda ē extirpatio ſilueſtriū ſtirpiū ⁊ radicum ꝙ oēm ſugūt agri humorē. Noualis ager pluribꝰ annis fertil' eſt. deinde oportꝫ adhiberi letamē ſi ferax debeat ꝑmanere. l' niſi ſit pinguiſſimꝰ interponi q̄etē. ꝑſertim q̄ñ cū ſubſtātia herbali ⁊ paleari. plāte ī eo ſate. aut metunt̄ aut radicitꝰ euellunt̄. Cuꝫ humor ⁊ viuificꝰ ſpūs agri ꝑ ſemīa ⁊ plantas attrahit̄. eiſdē terra deſtituit̄ ⁊ determinato q̄eſcens tꝑe. ad egꝝ iteꝝ reuocat̄. vnicitiꝰ alteri tardiꝰ ſm̄ ꝙ ager agro fecūdior inuenit̄. Quecūq̄ꝫ cū labore ⁊ expēſa v̄tute ꝑficiūtur niſi q̄ete interpoſita reſtauꝝ accipiāt. diſſoluunt̄ ⁊ corrūpunt̄. Si neceſſitas cogit de ſalſa terra ſperari aliq̄d pꝰ autumnū plātāda ⁊ ſerēda ē vt malicia eiꝰ hibernis imbribꝰ eluat̄. Aliq̄d etiā terre dulcis l' fimi vl' arene ſubijciendū eſt ſi illi virgulta cōmittimus

De munitione locorum

I N cretoſis terris i q̄ facile ruūt ripe foſſaꝝ parū pēdentes. In rubrica vō vl' glareoſa terra ⁊ ſimilibꝰ q̄ nō facile ruūt plꝰ fieri poſſunt. Vbi multū eſt neceſſaria munitio vineaꝝ ⁊ alioꝝ locoꝝ ex ſpinis ſolūmō plātationes fiāt. Vbi aūt nō eſt tāta neceſſitas ⁊ lignoꝝ habet̄ penuria ꝓpt̄ igneꝫ ⁊ edificia ex arboribꝰ tantū fiāt. Cū fit aliq̄ plantatio ſpinoꝝ vel arboꝝ ꝓpter ſepes iuxta t̄rā pꝰ biēniū recidāt̄ vt pullulēt ⁊ ſepes īſpiſſent.

Incipiūt regule materie tertij libri

BOrrea frigida. ventoſa. ⁊ ſicca. ⁊ lōge ab hūore fetore ⁊ ſtabulis eſſe debēt. eiſqʒ auſter debet eſſe aduerſus Nihil vtiliꝰ diu cuſtodiēdis frumētiſ qʒ ſi optime exiccata inferant̄ horreis ⁊ aliqn̄ in vicinū locū trāſfuſa refrigerent̄. Locꝰ in q̄ frumēta ponūt̄. nō ſit nimiū excellēs in frigore vl' calore. qꝛ vtrūqʒ ſegetes corrūpit. Cū legumina tarde ſerunt̄ debēt in aqua letamis madida ſeminari vt citiꝰ germinare cogātur. Omne granū qđ in pingui ſolo orit̄ eſt pinguius nutribiliꝰ ⁊ in pōdere grauiꝰ. qđ aūt i macro naſcit̄ eſt cōtrariuʒ. Frumentū ⁊ cetera grana patēti campo letātur. ⁊ eiſdē vmbre inferūt leſionē. Locis humidis ⁊ aq̄ſis frumenta ſepe degenerāt ⁊ in loliū ⁊ auenam aliqn̄ cōuertūtur. Frumentū collis grano robuſtiꝰ eſt. ſʒ mēſure minꝰ reſpōdet. Omne granū p̄ter miliū in ſuis ſtipulis diutiꝰ qʒ excuſſum ſeruat̄. Oīa q̄ tpe ſerunt̄ eſtuo ſolutā terrā reqrunt cretāqʒ refugiūt. quā ſola milica ſi pinguis fuerit nō formidat.

Incipiūt regule quarti libri et primo de quibuſdā cōmunibus

CUm multe inueniātur vineaꝝ varietates vnuſqſqʒ morē ſue terre ⁊ patrie obſuet. alioquin laboratorū eas pcurantiū patiet̄ defectū. Celuʒ mediocris qualitatis vitis deſiderat. tepidū magis q̄ʒ frigidū. ⁊ ſiccū potius q̄ʒ vmbroſum. pcellas nimiū ventoſaſqʒ formidat. Aquilo vites ſibi obiectas fecundat. auſter nobilitat. In arbitrio itaqʒ noſtro eſt de vino plꝰ habeamꝰ an melius. Campi largiꝰ vinū ferūt. Colles vero nobiliꝰ. Locis frigidis a meridie vineta ponant̄. Calidis a ſeptētrione. Tpatis ab oriēte vel occidēte. Loca naturā ſepe vitibꝰ mutant. ⁊ ideo eaꝝ genera cōueniēter aptētur. Plano loco vitē ſtatuas q̄ nebulaʒ ſuſtinet ⁊ pruinas. Collibꝰ que ſiccitatē ⁊ vētos Pingui agro graciles ⁊ fecūdas. Macro feraces ⁊ ſolidas. Frigido ⁊ nebuloſo eas que hyemē celeri maturitate p̄ueniūt. aut que duris acinis inter caligines ſecurius florēt. Vētoſo tenaces Calido grani tenerioris ⁊ humidi. Sicco eas q̄ pluuias ferre nō poſſunt. Eligēda ſunt grana que profeſſione vicioꝝ ſuoꝝ cōtraria loca diligunt his in q̄bus durare nō poterāt. Placida ſane regio et ſerena tute genus omne ſuſcipiet. Induſtriꝰ vir pbata diligat et in locis talibus mādet q̄ imitari poſſint illa vn̄ ſumūtur. Solū ad vineas ponēdas nec ſpiſſum nimis nec reſolutū. nec exile. nec letiſſimum eſſe debet nec campeſtre. nec p̄ceps. nec ſiccū. nec vliginoſuʒ. nec ſalſū. nec amarum. ſed qđ inter omēs nimietates temperamentū tenebit ⁊ ꝓpius raro q̄ʒ deſo fuerit. Ad vineas rudes agros ⁊ maxime ſilueſtres eligamꝰ. Deterior omnibꝰ eſt in q̄ fuerint vineta vetuſta. quo ſi neceſſitas coegerit prius multis arationibꝰ radices p̄oris vinee diſſipent̄. Omnis locꝰ paſtinandus prius impedimētis omnibus liberet̄. ne foſſa terra poſt calcatu aſſiduo ſolidet̄.

De electione plantaꝝ vitis

PLante vitis que menſe octobris vel martij abſcinduntur a vite meliores ſunt q̄ʒ q̄ alijs temporibus colligūtur. De vinea nimis pingui cum in loco exili plantare deſideras non ſunt colligenda ſarmenta. Eligenda ſunt pangēda ſarmenta de vite media. quinqʒ vel ſex gemmarū ſpacio a veteri procedentia. Summa flagella repudiemus. precipue cū in arbores vineam plantare volumus. ſed et pampinus qui ď duro naſcitur pro frugifero non ponatur. Fertilitatis vitis certum eſt ſignum ſi de duro aliquo loco fructum citabit et fetu impleuerit ramulos ex omni parte ſurgentes. Uno ſolo anno vitis fertilitas explorari n̄ poteſt. ſed in quattuor cognoſcit̄ vera generoſitas ſurculoꝝ. Nouellus palmes nihil habens veteris in quo frequens nodꝰ exuberat. debet eligi ad pangendū

De regulis plantationũ vitis

SI pinguis eſt terra maiora int̃ vites ſpacia relinquamꝰ. ſi exilis anguſta. Non eſt vno genere vitiũ oẽ paſtinũ ꝯſerenduꝫ ne annꝰ iniquu generi vindemie ſpem oẽm excludat. In a[illegible]lis locis pꝰ hyemẽ. ĩ ſiccis añ hyemẽ vtil[illegible]ꝰ vinea plantabitur ⁊ ꝓpago ducetur

De inſitione vitis

TRuncꝰ uitis inſerendꝰ eligat̃ ſolidꝰ q̃ humoris exuberet alimẽto. nec vlla vetuſtate aut iniuria laceratꝰ areſcat. Iuxta terrã vl' ſub ea vitis inſerit̃. nã ſupra eã difficiliꝰ cõꝑhendit. Inſerẽdi ſurculi ſint rotũdi. ſolidi. gẽmis ſpiſſis ⁊ pluribꝰ oculati. ex q̃bus duo vl' tres in inſitiõe ſufficiũt. Inſita vitis optime liget̃ ⁊ a ſole ⁊ vẽtis tegumẽto aliq̃ defendat̃ ne hi quatiãt. hic adurat. Cuꝫ calor tpis inſitã vitẽ inuadit. ipſi piniculo tenuis hũor circa veſpas debet frequẽter effundi. Cũ germen inſite vitis accipit nutrimẽtũ adiutorio alicuiꝰ pali dꝫ annecti ne motꝰ aliq̃s fragilẽ ſarmẽti quaſſet etatẽ

De putatione vinearum

VInearũ putatio locis frigidis pꝰ hyemẽ. calidis v̉o ⁊ tꝑatis añ ⁊ poſt cõmode celebratur. Auferẽda ſũt leta. intorta. debilia. ſuꝑflua. ⁊ malis locis nata ſarmẽta. In locis letis ⁊ clemẽtioribꝰ altiꝰ licebit vites expãdere. In exilibꝰ aut eſtuoſis vl' decliuis humilior eſt hñda. Altitudo vl' paucitas ſarmentoꝝ ſm virtutẽ vitis relinquat̃ et ſoli. Vetera ſarmẽta q̃bus ꝓ̃mi fructꝰ anni pependit. oĩa recidant̃ ⁊ noua circũciſis capriolis et ramulis inutilibꝰ dimittant̃. Vites multũ fertiles in q̃bꝰ frequens nodꝰ exuberat ſtricte. Que v̉o gẽmas ꝑ lõga internodia diſtulerũt largiꝰ ſunt putãde In vitibꝰ putãdis tria cõſiderãda ſunt. fructuũ ſpes ſucceſſura materies. ⁊ locꝰ q̃ ꝓ̃uet ⁊ reuocꝫ Vitis q̃ mature putat̃ citiꝰ pullulat. et plura maioraq̃ꝫ ſarmẽta ꝓducit. Que aũt tarde putat̃ ſeriꝰ pullulat ⁊ fructꝰ plurimos ꝓducit. Poſt bonã vindemiã ſtrictiꝰ puta. pꝰ exiguã largiꝰ. Plurimũ ꝯfert vitibꝰ ⁊ precipue nouell' ſi eis oblaqueatis ſuꝑuacue recidant̃ radices q̃s in ſũmo ꝓducunt

De foſſione vinearum

CElebranda eſt foſſio vinearũ añq̃ꝫ nimis gẽmeturgeſcãt. q̃a ſi foſſoreꝫ apertus vitis oculꝰ viderit cecabit̃ ſpes magna videmie Que florẽt ꝯſtat nõ eſſe tãgenda. Foſſio vineaꝝ fiat cũ terra non nimis mollis nec nimis ſicca eſt ſꝫ cũ pulueriſabilis medie diſpoſitiõis exiſtit. Sit aũt ſtudiũ vt vniuerſa terra moueat̃ eq̃liter. ⁊ maxime iuxta vites vt in ea nihil crudi ſoli remaneat. quaꝫ rem virga diligẽs cuſtos exploret

De vuis et vino

SI uue pingues q̃ſi mature frondibꝰ ꝑ latera denudent̃ ⁊ colligant̃ rore ꝯſumpto ⁊ aere ſereno vinũ fiet potentiꝰ ⁊ meliꝰ duraturũ Vue lucide nõ pingues neq̃ꝫ ꝯſumpte potentiꝰ. nimis mature dulciꝰ. acerbe acerbiꝰ. aquoſe aquoſiꝰ vinũ ꝓducũt Vue in augmẽto lune collecte minꝰ ſeruabile faciunt vinũ. Vinũ pluribꝰ ex cauſis ledit̃ et turbat̃. videlicet calore ⁊ frigore. fetore. fortibus tonitruis. terremotu. ac motu vaſis ⁊ auſtralibꝰ vẽtis. Qñq̃ꝫ paꝝ ⁊ tũc modica ꝯtraria medicina curat̃. Qñq̃ꝫ mlt'ũ et tũc req̃rit̃ fortior medicina. Qñq̃ꝫ in tãtũ ꝙ eiꝰ calor naturalis ĩ totũ extinguit̃. ⁊ tunc nullo modo curari p̃t q2 mortuo nulla poteſt medicina ꝯferri

Incipiunt regule libri quĩti De arboribus

LIcet quedaꝫ arbores deſiderẽt aerẽ calidũ. q̃daꝫ frigidũ ⁊ plurime tꝑatũ. ⁊ q̃dam terrã pinguẽ ⁊ quedã macrã. In h̃ tñ ꝯueniunt ꝙ oẽs terrã in ſuꝑficie ſiccã ⁊ in viſce

ribus humectā requirūt. Autūnali tp̄e arboꝝ oportet denudari radices ⁊ aliq̄d poni letaminis qđ ꝑ pluuie fluxū cooꝑtis radicibꝰ apportet. Qꝫ, ſi nimiū ſabuloſa fuerit terra congrue recipiet cretā pinguē. ⁊ ſi nimis cretoſa ſabulū apponat̄. In pingui loco plꝰ. in exili minꝰ arboꝝ ſtipites eleuent̄ a terra. Plāte arboꝝ a tp̄e quo poſite fuerint vſqꝫ ad trienniū nō putent̄. Ab adoleſcentia plātaꝝ vſqꝫ ad debitū cōplementū eaꝝ ſolicite curandū vt ſtipes in ramos et rami ī virgas ⁊ v̓ge in fragra fructifera diuidant̄. ſuccedēte aūt ſenectute recidat̄ ab ea oīs ſiccitas ⁊ ramoꝝ ſuꝑfluitas quā cū fructibꝰ nequit cōmode ſuſtētare. Ois arboꝝ plātatio vl̓ putatio qñcūqꝫ a tp̄e caſus folioꝝ fieri poteſt p̄ter gelidū acumen. vſqꝫ ꝙ incipiūt pullulare. Attēdere oportꝫ ne ſpuria in arbore nata aut iuxta ſtipitē ex radicibꝰ erumpētia dimittant̄ ſꝫ ea vſqꝫ ab initio amputari. Herbas q̄ ſuarū radicum magnitudine arboribꝰ obſunt plꝫimū circa eas auelli oportet Si arbores vermiculoſos ꝓferant fructꝰ ſupra radices terebretur truncꝰ. ⁊ in foramē quercinꝰ cuneꝰ infigat̄. Cū langueſcūt arbores eis oblaq̄atis alterius diſpoſitiōis circa eas terra ponatur

Incipiunt regule libri ſexti De ortis et primo de aere. terra. et ſitu. que ortis conueniunt

ORtus deſiderat aerē liberꝝ ⁊ tꝑatū aut tꝑato proximū. nā loca nimie caliditatis vel ſiccitatis formidat niſi multis pluuijs vel irrigationibꝰ adiuuet̄. Loca etiā ⁊ tp̄a mortificātis frigiditatis tolerare nō poteſt. et ī locis vmbroſis nulliꝰ vel modice vtilitatis exiſtit. Ortꝰ deſiderat terrā mediocriter ſolutam ⁊ humidā potiꝰ q̄ꝫ ſiccā. Creta enī ē ortis ⁊ cultoribꝰ inimica. Herbe in nimis ſoluta terra nate in ꝓ̄ncipio veris optime cōualeſcūt. ſed ī eſtate ſiccant̄. Felix orti poſitio eſt vt ſupra ſe riuū habeat quo poſſit ꝑ ꝯuenientes ſulcos cū opus fuerit irrigari. Nā ortus q̄ celo clemēti ſubiacet ⁊ humore fontano ꝑcurrit̄ ꝓpe eſt vt liber ſit ⁊ nullam ſerēdi diſciplinā req̄rat. Terrā deſiderat ortus pinguiſſimā ideoqꝫ in altiori ꝑte ſui fimū ſemꝑ habeat cuiꝰ ſuccꝰ eū ſponte fecūdet. Et ex eo ſemel quolibet āno ſingula ortoꝝ ſpacia impinguent̄ cū ſeri vl̓ plantari debebit. Sit aūt ortus domui ꝓximus longe tñ ab area ſitꝰ. nā puluerē palearuꝫ quia herbaꝝ folia ꝑforat et exiccat patit̄ inimicum. Felix orti poſitio eſt cui leniter inclinata planicies curſus aque fluētis ꝑ latera diſcreta deriuat

De paſtino ortorum

PArtes orti ſic diuident̄ vt he in quibus autūno ſeminabit̄ verno tēp̄e paſtinent̄. Et quas ſeminibꝰ vere cōplebimꝰ autūni tp̄e debemꝰ effodere vt vtraqꝫ paſtinatio decoquat̄ bñficio algoris et ſolis. Si v̓o penuria terreni habetur quocūqꝫ anni tēp̄e terra inter humiditatē ⁊ ſiccitatē inuenitur eq̄lis paſtinari poteſt ⁊ ſeri ſtatim ſi fimo fuerit impinguata. Faciendū eſt orti paſtinuꝫ ꝓ̄mo ꝓfundū et groſſum ⁊ ſuꝑ ipſum ſparſo letamine iteꝝ minutatim paſtinet̄ ⁊ terra cū letamine miſceatur ⁊ q̄ntū pōt in puluerem deducatur

De ſeminatiōe ortoꝝ ī cōmuni.

LOcis frigidiſ autumnalis ſatio maturiꝰ fiat. v̓na tardiꝰ. In calidis v̓o autūnalis ſerius ⁊ verna maturiꝰ fieri poteſt. Herbe poſſunt cōmode ſeri ſeꝑatim ⁊ mixtim vt ī mixtim ſatis euellant̄ que fuerint trāſplantande. cetere v̓o ibidē ſuſcipiāt incremētū. Herbe q̄ tranſplātari nō debēt rare. q̄ vero transferunt̄ ſpiſſiꝰ ſeri debēt. Cauendū eſt ne q̄ ſpargunt̄ ſemīa ſint corrupta. ideoqꝫ eligēda ſunt q̄ farinā interiꝰ habēt albaꝫ. et que magis fuerint pōderoſa ⁊ groſſa et in pluribꝰ coꝝ ſint talia que nō exceſſerūt anni etatē. Sepe ꝓuenit ꝙ ſemina q̄ntūcūqꝫ ſint bona ſi iacta fuerint nō naſcant̄ ex aliq̄

malicia corpoꝝ celeſtiũ impedita. Plerũqꝫ inuenit̃ vtile diuerſa ſemia ſimul ſeri ne tp̃s alicui ſemini qñqꝫ ꝯtrariũ ex toto ſram denudet. Omniũ herbaꝝ optima ſatio eſt cũ luna fuerit ĩ augmẽto. ſepeqꝫ eueĩt vt ñ ſit vtilis ſatio q̃ fit cũ luna ꝓceſſerit in defectu. Oẽs fere herbe cõmode trãſplantãtur cũ aliquantulũ creuerint ꝛ terra nõ fuerit nimis ſicca

De iuuamentis ortoꝝ

Plurimũ confert ortis ſi tã manib⁹ qꝫ ſarculo herbe nocue diſſipent̃ quotiẽs op⁹ fuerit ne melioribus nutrimẽta ſubducãt. Ex his q̃ plurimũ nocet ortis eſt deambulare p eos vl' terrã mouere cũ fuerit nimis mollis. Si t̃ra orti nimis cretoſa eſt miſceat̃ eidem ſabulũ. vel letamis multitudo ꝛ terra ſepiſſime moueat̃ Et ſi adeo ſabuloſa eſt ꝙ humor ꝯcept⁹ nimis facile reſoluat̃ eidem miſceatur letamẽ ꝛ creta

De collectione herbaꝝ floꝝ ſeminum et radicum

Herbe propter cibũ colligẽde ſunt cũ eaꝝ folia ad debitũ vel q̃ſi ꝑuenerũt augmẽtũ Sꝫ ꝓpter medicinã colligere oportet poſtqꝫ magnitudinis integritatem hñt añqꝫ ipſaꝝ alteret̃ color ꝛ cadãt. Semina colligunt̃ poſtqꝫ eoꝝ figit̃ termin⁹. ꝛ exiccantur ab eis cruditas ꝛ aq̃litas. Radices ſumende ſunt cũ adeſt folioꝝ caſus. Flores colligere oportet poſt aptionẽ integrã añ exterminationẽ ꝛ caſum. Fruct⁹ q̃dẽ ſunt colligẽdi poſtqꝫ finit̃ cõplementũ eoꝝ añqꝫ ſint ad cadendũ pati. Quecũqꝫ colligũt̃ decreſcente luna meliora ſũt ꝛ magis ſeruabilia his q̃ colligunt̃ in ei⁹ augmẽto. Et q̃cunqꝫ colligunt̃ in claro aere ſunt meliora his q̃ colligunt̃ in diſpoſitõne hũiditatis aeris ꝛ vicinitate tp̃is pluuiarum.

De virtutib⁹ herbaꝝ

Herbe ſilueſtres domeſticis ſunt fortiores ꝛ minoris q̃ntitatis ſm plurimũ ꝛ ex ſilueſtrib⁹ montane ſunt fortiores. Et ille quaꝝ loca ſunt vẽtoſa ꝛ ſublimia ſunt iteꝝ fortiores. Et ille quaꝝ color fuerit magis tinct⁹ ꝛ ſapor magis apparẽs ꝛ odor fortior erũt potẽtiores ĩ genere ſuo Virt⁹ herbarũ debilitat̃ p⁹ duos aut tres annos ſm plurimũ

De conſeruatione herbaꝝ florũ radicum et ſeminũ

Herbe flores et ſemina ſeruãda ſunt in locis ſiccis ꝛ obſcuris ꝛ in ſacculis vel vaſis cõſtricta meli⁹ ſeruant̃ ꝛ ꝓcipue flores ne odor ꝛ virt⁹ exalet. Radices ĩ ſubtili arena meli⁹ ſeruant̃ niſi ſint radices q̃ ſiccate fuerũt. q̃ ſimiliter ĩ loco ſicco ꝛ obſcuro melius ſeruabunt̃. Semina porroꝝ ꝛ cepaꝝ ꝛ quarundã aliaꝝ herbaꝝ meli⁹ q̃ꝫ aliter in ſuis ſiliquis ſeruabuntur

Incipiunt regule libri ſeptimi. De pratis et nemorib⁹. Et primo qualem aerẽ terrã aquã et ſitũ prata deſiderant

Prata deſiderant aerẽ tpatũ aut frigiditati aut hũiditati ꝓximũ. nã ſupflua frigiditas ĩpedit generationẽ herbaꝝ. ꝛ nimia caliditas aut ſiccitas oẽm viroꝛẽ ꝯſumit. Terrã deſiderat pinguẽ ad herbaꝝ copiã ſꝫ ad ſaporoſitatẽ req̃runt mediocrẽ ꝛ nimiſ macrã oĩno refutãt. Aquã deſiderãt ꝓcipue pluuialẽ ꝛ calidã aut lacualẽ pinguẽ ſed a gelida valde ledunt̃. Sitũ optãt depſſum. niſi ꝯtinuo ſit humor ĩcluſus. nimis aũt ꝓfund⁹ non eſt apt⁹ ad aliquas bonas herbas ſed ad paludales inſipidas

Qualiter fiunt prata procurãtur et renouantur

Prata licet naturaliter ꝑ ſe ꝑueniãt. fiũt etiã opere manuali extirpatis nemoroſis et agreſtib⁹ locis vel cõplanatis agris aratiſ

et vicia cū feni ſemine ſatis. Prata optime pcurant ſi oīa impedimēta q̄ in eis naſcūt tollant. ⁊ herbe groſſe inutiles p⁹ magnas pluuias radicit⁹ euellant. Prata q̄ pluries irrigant eſtate pluries fructificabūt ⁊ ſecabunt in anno. Prata vetuſta muſco radā tur ⁊ ſterilia facta pluries arent ac d̄ nouo ſerantur

Qualiter fenū colligatur ac ſeruetur et de vtilitate ipſi⁹

Fenū ſecandū eſt tpe calido ac ſereno cū aeris ſiccitas duratura ſperatur. ⁊ herbe ad debitū puenerūt augmentū floreſqȝ cōpleuerint nec areſcere incboarūt. Fenū cōmode ſub tecto ſeruat vl' ſub diuo pparatum ne aq̄ in eū intrare poſſit. Fenū magne vtilitatis exiſtit cū ex eo beſtie laborantes ac oues toto tpe anni viuere poſſint

De nemoribus

Nemora uel naturalit pueniūt diuerſaꝝ arboꝝ ſm varietatē terraꝝ ſit⁹ ⁊ aeris aut inſtituunt ab hoīe. Qui nem⁹ plātare intendit ꝯſideret pmo ſitū ⁊ naturā terre ac aeris in q̄ facere nem⁹ cupit. eaſqȝ ſolū ꝯſerat arbores q̄ illi loco ꝯueniāt. ⁊ tandē votum inſtituētis adimpleāt. Propinq̄s ac diſtātes arbores plātet ſm q̄ ampli⁹ vl' minus radices ⁊ ramos extendūt

Incipiunt regule libri octaui de viridarijs et reb⁹ delectabilib⁹

Viridaria quedā fiūt ex herbis q̄dā ex arboribus q̄dā ex vtriſqȝ. Viridaria herbaruȝ deſiderāt terrā macrā ⁊ ſolidaȝ vt herbas ſubtiles ⁊ capillares pducāt q̄ pcipue viſum delectāt. Viridaria circa ſe habere debēt odoriferas herbas diuerſoꝝ generū. q̄ ad delectatiōȝ ꝯferāt ac ſalutē. Nā omnis odor eſt aīe ſuauiſſim⁹ cib⁹. Viridaria req̄runt a meridie ac occidēte arbores bonas ⁊ raras. ab oppoſitis loca patula. vt auram delectabilē nō inhibeāt. nā vmbra malarū arboꝝ eſt nociua. Supflua vmbra egritudines generat ⁊ aure ſalubris ſanitatē corrumpit. Viridaria debēt fieri magna vl' pua reſpectu habito ad nobilitatē potētiaȝ ⁊ diuitias dn̄oꝝ. In viridarijs vnūqdqȝ genus arboꝝ i ſua acie ſine admixtiōe alteri⁹ poni debet vt delectatōnē augeat ⁊ decorē. Magne arbores i viridarijs diſtare ab inuicē. xx. pedib⁹ debēt. pue. x. ſȝ acies vna ab altera poterit q̄ntū placuerit plus diſtare. Arboꝝ acies in viridarijs foſſorē req̄rūt exceptis malis vt poſſint diu durare ſed inter vnā ⁊ alterā aciē prata ꝯueniunt. In viridarijs nō debet q̄s ſupflue delectari. ſed tūc pcipue cū ſerijs neceſſarijſqȝ ſatiſfecerit rebus. Viridis ⁊ decora munitio circa ruris habitacula multā delectatōnem affert. Primū delectat agros habere magnos et fertiles q̄ rectos habeāt fines ac foueis idoneis cingant ⁊ ſepib⁹. bonaſqȝ arbores circum habeāt. ⁊ intrinſec⁹ vijs oportunis arborib⁹ fonte ac fluētib⁹ riuulis ſint ornati

De his que circa ipſas vites et earum fruct⁹ delectatiōnē prebent

Multū delectat habere vineta decora diuerſoꝝ bonorum generꝝ vuas ferētia. Nā oīa q̄ de mirabilib⁹ vuaꝝ ab antiq̄s ſcripta ſunt p experientiā inueniunt vā. nō tn̄ ab ocioſis peritis oīno ſpernēda ne forte varietas tēpoꝝ ⁊ locoꝝ aut iperitia raro pbātis experientē decipiat. Plurimū delectat habere vina diuerſoꝝ coloꝝ atqȝ ſapoꝝ qd̄ nō pōt difficile fieri ac vina medicinalia indigētibus ſatis inueniunt vtilia

De his que circa arbores et fructus delectatiōnē augent

Magne delectationis eſt habere i pprijs locis bonarū arboꝝ copiā ⁊ generꝝ diuerſorum. Ideoqȝ diligēs paterfamilias vndecūqȝ deferre debet vl' curare q̄ ab alio deferant. ⁊ ea in ꝯgruis ordinibus inſerere vel

plātare. Plurimū delectat inſitōes habere mirabiles. ⁊ i vno arbore generū diuerſoꝝ. ⁊ iō pt paterfamilias diligēs hꝯ pcurare. Multū delectat arbores bñ formatas ⁊ recte ſtātes habere. idoqꝫ curandū eſt. ne tortuoſe ſint. aut ramos nimis deformes habeāt vel depreſſos. Multe mirabiles iſitōes ſe oſtendūt his q̄ tēptāt oīa experiri. Si arboris fructifere ſcindat ramuſculꝰ. et res laxatiua puluerizata vel cuiuſlibet coloris loco medulle includat in eo. fructꝰ acqret v̄tutē vel colorē incluſi.

De delectatōibꝰ ortoꝝ ⁊ herbaꝝ

Plurimū delectat ortū hrē bñ diſpoſitū. ac ſufficiēti induſtria cultū. idoqꝫ pafamilias diligēs pcuret eū hrē i ſolo pingui ac ſoluto. cui fōs vel riuꝰ p diſcreta ſpacia dfluat. vt irrigari totus poſſit tpe magni eſtus Oia genera bonaꝝ herbaꝝ i orto hrē. delectabile atqꝫ vtiliſſimū eſt.

Incipiūt regule libri noni d aīalibus nutriendis in rure.

Antiquiſſimis tpibꝰ viuebāt hoīes ex his ſolū. q naturalit̄ iculta ťra ferebat. Deide ꝯſeq̄nter cepert viuere agricultura ⁊ paſtoricia. Nūc v̄o ⁊ ex eiſdē viuūt. ⁊ ex ſcientijs ſcp̄turaꝝ ⁊ artibꝰ īfinitis. Singloꝝ generꝝ aīaliuꝫ domeſticatoꝝ. aliq̄ in diuerſis regionibus adhuc fera cernunt.

De equis et equabus.

Qui equos aut equal volet emere. expedit vt etatē genꝰ. formā laudabilē. ſanitatē. et egritudinē. bonitatē ⁊ maliciā. recte cognoſcat. Equoꝝ ⁊ ceteroꝝ aīaliū indiuiſas vngulas habēnū. ac cornutoꝝ etas dētibꝰ plene cognoſcit. Scaliones ita cuſtodiēdi ſūt vt parū eqtent vel nihil. aut alit̄ fatigēt. ac bis i die tantū admitti debēt ſi generoſos pullos creare volueris. Eque pregnantes teneri debēt. nō mltū macre. nec pingues. nec vrgeant. nec famē frigusqꝫ tolerēt. nec iter ſe locis cōpmant anguſtis. Eque generoſe q̄ maſculos nutriūt. alternis tantūmodo ſubmittant ānis vt pullis copiam puri lactis infūdāt. Admiſſariꝰ qnqꝫ ānorū eſſe dꝫ. ſꝫ femina bima ꝯcipiet. Pullꝰ teneri debet p̄cipue i loco mōtuoſo. petroſo. et ſicco. et duobꝰ ānis tantū matrē ſeqͣt ad paſcua. Cū pulli domādi ſūt. ſuauit tāgāt in ſtabulo. ⁊ frena teneāt ibi ſuſpēſa. vt aſſueſcāt tāgi ⁊ frena videre. Loca eqꝝ debēt in die mūda teneri. ⁊ nocte lectꝰ vſqꝫ ad genua fieri p quiete. maneqꝫ tolli. ⁊ dorſū tergi ac oīa mēbra eiꝰ. Deinde paruo paſſu ad aquā duci. et i ea vſqꝫ ad genua ſpacio lōgo teneri. et cū redierit anteq̄ꝫ ſtabulū itret crura tergi. ac optime deſiccari. Completꝰ equus in cōpetētibꝰ carnibꝰ ⁊ tenēdꝰ vt poſſit ſecurius eqtari. Nā pinguedo nimia egritudies. ⁊ nimia macies debilitatē ⁊ deformitatē iducit. Equꝰ ſudās vel fortit̄ calefactꝰ nō dꝫ aliqd comedere vel potare donec cooperiꝰ ⁊ pauliſper ductꝰ a ſudore atqꝫ calore fuerit liberatꝰ Equo vtilis ē tpe calido coopertura linea ppt muſcas. ⁊ tpe frigido lanea pꝑter frigꝰ

De doctrina et morigeratione equorum.

Equo qui domari ac morigerari dꝫ. pmuꝫ adhibeat frenum leniſſimū. Cui morſus ſit melle vel alio dulci liquore punctꝰ et lenit ducat ad manū Deinde ſine ſella ſuauiter equitet. ⁊ poſtea cū ſella p loca plana. donec frenū ⁊ ſellaꝫ quiete recipere aſſueſcat Equꝰ cū freno leni ⁊ ſella leniter pḡe aſſuetꝰ dꝫ cū fortiori freno ſi oporteat duci ad agros aratos hora frigida. ⁊ iſtrui ad trotādū pmo. deide ad galopādū breui ſaltu. duci et i ciuitate p loca fabrilia dꝫ. ac et p ea vbi ſit ſtrepitꝰ ⁊ tumultꝰ. ⁊ ibi blāde ñ aſpere retineri donec talia timere deſiſtat. Cuꝫ equꝰ ſe habuerit ꝯueniēt ad frenū. ad curſū aſſuefieri dꝫ. ſūmo mane ſemel q̄libꝫ ſeptimana vſqꝫ ad quartā partem miliaris

vniꝰ ṗmo ac poſtea ſpacio longiore.

De generali cognitione pulchritudis. bonitatis. et malicie equoꝝ.

Equus pulcher corpus hꝫ magnuꝫ et longum. et ſue magnitudini ac longitudini proportionabiliter oīa membra reſpōdent. Pilus baius ſcurus a pluribꝰ habet̃ precipuus. Equꝰ habens nares magnas ⁊ inflatas. ⁊ groſſos oculos. audax naturalit̃ reperit̃. Equꝰ habens coſtas groſſas et vētrem amplum. ⁊ deorſū pendentē. laborioſus ac ſufferens iudicat̃. Equꝰ habēs ampla ⁊ extenſa garecta. ⁊ falces curuas. ī motu celer ⁊ agilis eſſe dꝫ. Equꝰ habēs crura ⁊ cruriū iūcturas bene piloſas. ⁊ pilos earū lōgos laborioſus exiſtit. Equꝰ habens maxillas groſſas ⁊ collū curtū nō de facili affrenat̃ decent̃. Equꝰ habens vniuerſas vngulas albas. nunq̃ꝫ duros pedes habebit. Equꝰ habens auriculas pēdētes ⁊ magnas. ⁊ oculos cōcauos. lentus ac remiſſus exiſtit. Equꝰ cuius anteriora crura ſꝑ moueri videntur. maloꝝ eſt moꝝ. Equus mouens caudam ſuperius et inferiꝰ mali eſt vicij.

De infirmitatibus equorum et curis ipſoꝝ.

Egritudines accidūt equis in capite. in vētre. in tergo. in cruribꝰ. pedibꝰ. ac vngulis. aliqn ex humoribꝰ. et ſepe negligentia vel mala cuſtodia. Dolores accidunt equis aut ex ſuꝑfluitate maloꝝ hūoꝝ ī venis ſāguinis ꝯtentoꝝ. aut ex ventoſitate ingrediente ī corpꝰ equi calefacti ꝑ poros apertos vel in inteſtinis ex viſcoſis humoribꝰ orta aut ex ſuꝑflua comeſtione ordei vł alteriꝰ ſimilis. tumefacti in ſtomacho ſeu ventre aut ex ſuꝑflua retentōe vrine veſicā inflantis. his oībꝰ generale remediū eſt ꝙ equus ꝑ ſtabulū cū equa libere ꝑmittatur abire. Sal in aceto ſufficiēter infuſum. plurimū valꝫ ꝯ oēꝫ tumefactionē incipientē ī dorſo. In multis equoꝝ egritudinibus coctura plurimū eſt remediū. ſꝫ debet diligentiſſime cuſtodiri. ne cocturā poſſit mordere. vł ad aliquā rem fricare. qꝛ ex nimio pruritu. locū dentibꝰ vſqꝫ ad neruos vel oſſa morderet. Multa ſūt ſigna q̇bꝰ cognoſcitur in q̄ parte corporis patiat̃ equꝰ. ⁊ q̇bꝰ ꝓnoſticari poteſt liberatio et mors equi. que per regulas ſcripta ſunt omnia in fine tractatus equoꝝ. et ideo hic obmitto.

De bobus.

Gradꝰ etatis boum ſūt q̄ttuor. ṗmus vitulorum Scdꝰ iuuencoꝝ. Tertiꝰ boū nouelloꝝꝫ. Quartꝰ vetuloꝝ. Qui armētorū gregeꝫ emere vult. obſeruare dꝫ ṗmum vt ſint vacce ad fructus ferendos etatis potius integre q̄ꝫ imꝑfecte. bene compoſite. vt oīa membra ſint groſſa. ⁊ inuicē ſibi reſpōdeant. Armētis boum et vacaꝝ paranda ſūt loca. hyeme maritima. eſtate frigida ⁊ opaca montana. Stabula boum eſſe debent arena vel aliq̊ genere lapidum ſtrata aliq̄tenꝰ deuexa. vt elabi poſſit humor. ⁊ ꝯ partē glacialē aliq̊s obſiſtere dꝫ obiectus. Cauēdū eſt eī ne anguſtiꝰ ſtent. aut feriāt̃ aut ꝯcurrāt. ac eſtate optime ſepti claudāt̃ ne a tabanis ⁊ ceteris beſtiolis ꝯcitentur. Debꝫ eī his ſꝑ ſtratū mł'tū teneri q̊ meliꝰ ꝯquieſcāt. Eſtate bis. hyeme ſemel. ducāt̃ ad aquā. Boues ſani. fortes. et agiles cognoſcūt̃. qꝛ facile ſe mouēt cū tāgūt̃ vel pūgūt̃. ⁊ habēt mēbra groſſa. ⁊ auriculas eleuatas. Pulcri āt ⁊ fortes generaliter cognoſcūt̃. ſi omnia membra ſunt groſſa et ſibi inuicem bene reſpondent

De ouibus.

Oues bene cognoſcūt̃ ab etate. ſi neqꝫ ſūt vetule. neqꝫ mere agne. Iteꝫ a forma. ſi ſint corꝑe amplo. lanā habēt multā et mollem villos altos. ⁊ tenſos corꝑe toto. Sanitas ouiū cognoſcit̃ ſi aperiāt̃ eaꝝ oculi. ⁊ vene ſūt rubicūde ac ſubtiles ſūt ſane. Si vō al-

be vel rubicūde ac groſſe ſūt.infirme ſunt. Item ſi capte i pelle colli et ante tracte.vix trahi poſſūt.ſūt ſane.ſi facile.ſūt infirme.It ſi audacter vadūt p viā ſūt ſane.ſi moleſte capite inclinato ſūt egre. Oues p totū annū intus ⁊ foris ſūt recte paſcende. Stabula idonea ouib⁹ ea ſūt.q̄ nō ſint in loco ventoſo.in q̄b⁹ ſit ſolū ſtramentis idoneis ſtratū.atq; pcliuū vt mūdari poſſit ab humiditate vrine.q̄ lanas corrūpit.⁊ vngulas ſcabras fieri cogit. Paſcua ouib⁹ vtilia ſunt q̄ in noualib⁹ vel pratis ſiccioꝛib⁹ excitāt. paluſtria vō noxia.ſilueſtria vero damnoſa lanatis. Salis vero crebra aſperſio. debet pecoꝛis leuare faſtidium.

De apibus.

Apes naſcuntur partim ex apib⁹.partim ex bubulo coꝛpoꝛe putrefacto Apes optime ſūt parue.rotūde ac varie. Sanitatis ſigna.ſi ſūt freq̄ntes i examie.⁊ ſi nitide et ſi opus quod faciūt equabile eſt ac lene Minus valentium ſigna.ſi ſunt piloſe ac hoꝛride.vt puluerulente.

Incipiunt regule libri decimi. De ingenijs capiendi animalia fera.

Omniū auiū rapaciū natura eſt.vt ſp ſole ⁊ nūq̄; vel raro ſocietate incedāt.eo q2 in preda nō cupiūt habere ſodalē. Et ab omib⁹ q̄b⁹ inſidiant̄ cognoſcūt inſtinctu nature. atq; cū inimicū ſentiūt.garriūt.⁊ fugiūt.vel ſe q̄ntū poſſunt occultant. Aues rapaces ſi bonis cibent̄ carnib⁹.⁊ hoꝛis congruis. et iniuria nō fit eis.nec cōtra eaꝝ voluntatē mittunt̄ ad aues a dominis raro diſcedūt. Si dñs non ſeq̄t voluntatē accipitris vel alteri⁹ auis rapacis.ſ; in aliq̄ ↄtrariū agit facile ipm pdit cū ſit indignātis nature.ac leuiter iraſcat̄. Falcones tenēdi ſūt in eo ſtatu pinguedinis in q̄ inueniūt̄ magis audaces ⁊ meli⁹ capere aues. Omniū rapaciū auiū eadē fere ē natura. Aues fere capiūt̄ cū auib⁹ rapacib⁹ ac feris domeſticatis.videlicet accipitre.aſture.falcone.byſmerlo.girfalco.aquila.gufo et gufecta. Aues capiunt̄ retib⁹ diuerſoꝝ modoꝝ. videlicet ad pāterā anates.retibus ſupra flumen extēſo capiunt̄ grues.cigni.ſtarne.ac anſeres. Item alio reti.anſeres et anates in agris et ppe aquas. Item parietib⁹.colūbi et turtures et fere oēs auicule parue. Itē arolo parue aues et multe mediocres et q̄dam magne. Itē araneis.parue aues et magne rapaces. Itē q̄dā retibus ſtricto et lōgo pdices. Aues varijs capiūt̄ laqueis in terra ↄſtrictis.ac i arboꝛib⁹ circa nidos Aues fere oēs capiūt̄ viſco.videlicet vgulis vel viminib⁹ ⁊ funiculis ac funib⁹ inuiſcatis. Aues oēs capi ⁊ occidi pñt baliſtis ⁊ arcub⁹.⁊ alijs q̄buſdā modis. Beſtie fere capiunt̄ canib⁹.retib⁹.laqueis.taiolis ac foueis.⁊ alijs q̄buſdā modis. Piſces capiunt̄ retib⁹ diuerſoꝝ geneꝝ.vicz ſcoꝛticaria i mari. Trāſuerſario i locis fluminū et lacuū ſpacioſis. Riualib⁹ in paruis aquis ⁊ i magnis cū naui. Itē zaclo ⁊ negoſſa. It i vallib⁹ cū cogolaria ⁊ degagna.⁊ cū gradellis ⁊ paruis retibiculis. Item cū ciſtis et caueis.hamo.ſpadernis et calce.

Liber duodecim⁹ breuiloquus incipit de his que ſingulis menſibus poſſunt in rure agi.

In ſuperioꝛibus libꝛis plene tractatū eſt.ſed neceſſario diffuſe de omnibus que ſunt in rure agenda. Sed vtile videtur memoꝛiale compendioſum facere.quo paterfamilias ad rura pergens facile ſcire queat.q̄d vtilitatis ⁊ delectationis q̄libet tpe facere poſſit. Et cū modū agendi ſingula videre volet. in latioꝛib⁹ ⁊ ſpecialibus tractatib⁹ oꝛdine congruo ſupra ſcriptis.facile inuenire valebit.

De agēdis in menſe Januarij.

Hoc menſe preci/
pue ī locis calidis loci habitabil'.
aeris ⁊ vētoꝝ.aq̄ꝝ t̄re.⁊ ſit9 boītaſ
l' malicia p̄t cognoſci.lꝫ locis tēperatis alijs ſ
q̄buſdā mēſib9 meli9 diſcernat̄.Jt ī locis ca
lidis.curie ac dom9 ſatis cōmode poterūt
fabricari.⁊ optime p̄nt arbores ꝓ materia
domoꝝ abſcidi.Jtē p̄nt noua ſtercora ꝓcu
rari.⁊ vetuſta ad agros et vineas trahi.et
faba cicercula ac vicia ſeri.Jt ſi agri ñ ſint
molleſ.ꝑmo ꝓſcidi.Jt ī locis calidis.vinee
fimari atꝫ putari p̄nt.Jt ſorba.ꝑſica.nuceſ
amigdala.⁊ pruna.optime ī ſeminario po
ni p̄nt.Et arboreſ gūmoſe īſeri.Et ortus ſi
t̄ra ñ ſit madida fieri.Jtē ī nouis pratis.vi/
cia ⁊ herbaꝝ ſemīa ſpargi p̄nt.Et ſalicū ꝑ/
tice.ac iūci.⁊ canne ꝓ vineis īcidi.ac nemo
ra ⁊ oīs materia tā ſilueſtriū q̄ꝫ domeſtica
rū arboꝝ ignis reſcidi p̄t.Jt oīa vaſa vtēſi
lia ⁊ plauſtra ⁊ q̄cūqꝫ ī domib9 fiūt.q̄lecū/
qꝫ ſit tp̄s h̄ mēſe cōmode fiūt.Jt aīalia cū/
cta domeſtica emi.⁊ ſilueſtria capi p̄nt.et
apeſ cōmode d̄ loco ad locū exportari p̄nt

De agēdis in menſe Februarij

Hoc menſe ac cete
ris oīb9 bonitas ⁊ malicia loci ha
bitabilis p̄t cognoſci ⁊ emi.ac do
mus ⁊ q̄cūqꝫ ī ip̄a ⁊ circa ip̄aꝫ agēda ſunt
poſſunt fieri . Jtem poſſunt letamina ad
agros.vineas.ortos.⁊ prata deferri.et cū/
cta fimari . Jtem poſſunt commode agri
ꝓſcidi.⁊ ī eis faba.cicercula.vicia.et quedā
alia legumīa ſeri.ac frumenta.ſiligo.far.et
ſpelta runcari.⁊ de ip̄is aq̄ deriuari.et ſtra
mēta ī eiſ cōburi.Jtē ī locis calidis auena
⁊ cicer ſeri.Et ī tēperatis ⁊ frigidis.faba.ci
cercula.vicia ſeri.atꝫ robilia ſiue piſū.Hoc
mēſe locis humidis fieri dꝫ paſtinum ſiue
cultura vbi vinea ē plātāda.Et ī locis ca
lidis ⁊ ſiccis circa finē vtilit̄ fit plātatio et
inſitio ei9 cū incipiūt gēme eſſe ſuſpecte.ac
nondū aq̄ſo.ſꝫ ſpiſſo lacrimāt̄ hūore . Jtez
fit optime putatio vineaꝝ ī locis tēperatis
⁊ calidis.niſi nix mlt̄a vel frigiditas nimis
ītēſa ꝓhibeat.Que q̄lit̄ faciēda ſit plene do
cet̄ ī libro q̄rto d̄ vineis.Jt h̄ mēſe cōmode
formāt̄ vites atꝫ vitifere arbores.Jt h̄ mē/
ſe amputāde ſūt vitib9 radices inutiles ac
fimāde.Jt palāde ac releuāde ſūt vites.et
in locis maritimis ⁊ calidis fodiēde.Jtem
p̄nt h̄ mēſe circa finē flātib9 borealib9 ven
tis nō auſtralib9 aere ſereno.trāſuaſari vi/
na debilia.⁊ coqui vt a corruptōe ſeruent̄.
Poſſūt et h̄ mēſe cū t̄ra nō multū ſicca l'
mollis exiſtit.oīm arboꝝ plātule ac ſemīa
ſeri.trāſplātari . ac inſeri.⁊ maxime ſi iam
cortici ſe viridis ſucc9 infuderit. Jtem p̄nt
arbores putari.formari.⁊ ab oīb9 ſuꝑfluiſ
ramis ſiccis.ſcabroſis.⁊ inutilib9 liberari.
Jtē roſaria ⁊ cāneta noua inſtitui ac plan
tari.Jt debēt h̄ mēſe ſi t̄ra nō ē ſicca l' mol
lis fieri orti.ſcꝫ ligonizari vel aliter fodi.fi/
mari.⁊ ex oī genere herbaꝝ.q̄ v́e t̄re man
dant̄ ſeri . vt ſūt allia.atriplex aniſum.ane/
tum.apiuꝫ.abſinthium.arthemeſia.abro
tanum.blita.baſilicon.caulis.cepe.fenicu/
lus.gabuſia.liquiricia.lactuca.menta. por
rum.papauer.petroſillū.paſtinaca.ſpina/
cia.ſinapis.ſatureya.ſcalōgue. Ac et̄ medi
cinales herbe ſilueſtres p̄nt ſeri h̄ mēſe in
ortis ⁊ alibi. Jt h̄ mēſe plātari ac ꝓcurari
plātate p̄nt.Et ſicce de viminib9 vel ſpiniſ
vel alia materia ſepes fieri curiaꝝ.agroꝝ
vineaꝝ.atꝫ ortoꝝ.Jtē h̄ mēſe plātari ac ſeri
poſſūt nemora.ac ſalicta.tam domeſtica/
rum q̄ꝫ ſilueſtriū arboꝝ.Jt viridaria tam
herbaꝝ q̄ꝫ arboꝝ.ac cetera delectabilia q̄ ī
octauo libro clare ſcripta ſunt . hoc menſe
commode fiunt.Jtem hoc menſe armen/
ta equorum et aſinorum ac boum. Jtem
greges ouium.caprarum. ac porcoꝝ emi
ac procurari commode poſſunt. Et lepo/
raria fieri ac piſcine.vt plene in libro nono
tractatū eſt.Jtez pauones.anſeres.galline
ac colūbe.q2 h̄ menſe calere incipiūt et cu
bare procurari debent.vt ſuperius ſcripſi.
Jtē p̄nt h̄ menſe apes emi.⁊ debēt pluries
fumigari.⁊ ab oī putredine liberari ⁊ mali
reges occidi.⁊ cet̄a fieri q̄ pleniſſime ſcp̄ta

ſunt in tractatu ipſarum. Itē debēt hoc mēſe accipitres et falcones optime pcurari et circa finē ipſi' in muta poni. Poſſūt etiā hoc mēſe capi fere beſtie aues et piſces varijs et diuerſis ingenijs ſupraſcriptis

De agendis in menſe martij

Hoc menſe locis tēpatis optime pſcindunt agri. ſi in eis ſupflua hūiditas eſt pſumpta et terra iā ad eqlitatē inter hūiditatē et ſiccitatē puenit. Itē ſerit auena et cicer et canabū circa finē. et faba in locis frigidiſ et in tempatis i initio loco pingui et q ianuario ſata fuit nūc runcat cū qttuor folior exiſtit Itē runcat et herbis mundat frumētū ſpelta et ordeū. Itē hoc mēſe ſerit milica et miliū. panicū et faſeoli ſeri pñt. Itē putant et inſerunt vites circa initiū et eleuant. Deinde ligontſant cū terra fuerit tpata. Itē colligūt et plātant vites hoc mēſe atq ppagant et renouant. Itē trāſuaſant vina in ſereno aere et borea flāte. Coquunt etiā debilia vt ſuētur meli' ne voluant. et optime implēt vaſa poſita in penu frigido et claudunt vt parum ſpirēt ne acetoſa fiāt. Itē hoc mēſe plātari trāſplantari et circūfodi pñt oēs arbores ac inſeri q gūma caret. Itē hoc mēſe paſtinant orti fimant et in eis ſerunt oia ſemina ſpecificata in februarij mēſe. Ac etiā cucurbite. melones. cucumeres et citrulli circa finem. ac etiā ſaluia plātat hoc tpe ramulis in terrā infixis Itē locis frigidis prata purgari debēt et tpatis ac calidis cuſtodiri. Hoc mēſe pcipue cōparādi ſūt eq et eque boues et vacce verres et ſcrofe. ac faciēda armēta et greges. et maſculi femis admittēdi Et domādi ſunt eq et boues. Itē fumigāde ſunt lenit apes et purgandi ſunt aluei a vermiculis et oī ſpurcicie. Itē hoc mēſe accipitres i muta et aſtures in magnis gabijs ſunt ponendi et bonis carnib' nutriēdi. Itē hoc mēſe poſſūt capi beſtiole aues et piſces niſi tales ſint q ſolū tpibus frigidis vel niuiū capiuntur

De agēdis in menſe aprilis

Hoc menſe pſciduntur pingues agri et hūidi q diu tenent aqm et ſicci ſcda vice arātur. Itē ſerit cōmode cicer in locis frigidis et canabū et milica in locis tpatis circa pncipiū Itē fit foſſio vinear in locis frigidis ac etiam tempatis et vina nō debilia commode tranſuaſari poſſunt. Itē hoc mēſe mala punica poſſunt ſeri. Itē etiā inſeri et perſic' inoculari. vt Palladi' ait. Itē debēt omēs arbor plantule hoc mēſe ab animaliū aggreſſu diligēter tueri. Itē hoc mēſe cōmode ſerunt cucurbite citrulli cucumeres et melones et apiū et ozimū capparis et ſerpillum et lactuca blita cepule ac atriplices ſi irrigari poſſunt. vt Palladi' ait. Itē hoc menſe locis calidis tondent oues et ſerotini fetus ſignant et arietes admittunt ad oues. et equi et aſini ad equas et aſinas. Itē colūbis locis iā aratis dāda eſt eſca. q parum in agris inueniunt vñ viuāt. Itē ſm Palladium querēde ſunt apes et aluei purgandi et papiliones necādi q nunc abundant florētib' maluis. Item hoc mēſe ſicut alijs eſtiuis menſibus poſſunt capi beſtie aues et piſces

De agendis in menſe maij

Hoc menſe pigueſ agri et qui diu aquā tenent pſcinduntur cū omnes herbas protulerint et earū ſemina nondū ſunt maturitate firmata. Et ſicci poſſunt ſecūda vice arari. Nunc omnia que ſata ſunt pe florent. neq tangi a cultore debebunt. Itē in locis frigidis et humectis nūc ſerunt faſeoli milium et panicū. Itē hoc mēſe dicit Palladius materiā cedendā eſſe cū ſilua eſt oī fronde veſtita. Nūc ſeminaria fodiunt aſſidue et vinee ſecūda vice. ac etiā pampinant. Item in locis pregelidis et pluuioſis plantantur olee et eis muſcus abraditur. At ſi qs lupinum ſtercorādi agri cauſa ſemiauerit nūc debebit euertere. Hoc etiā mēſe vt idē ſcribit locis calidiſ emplaſtrari perſic' poteſt

⁊ citri arbor inſeri ⁊ ſilr̄ ficꝰ. ⁊ diſponiť plā
ta palme. Nūc etiā ortoꝝ ſpacia que ſūt p
autumnū ſeminibꝰ implēda deſtinantur.
aut plātis ꝯuenit paſtinari Itē hoc mēſe ſe
ritur coriandrū ⁊ apiuȝ ⁊ melones citrulli
cucurbite ⁊ cucumeres ⁊ carduꝰ ⁊ radices
⁊ ruta pangeť. Porri q̄ȝ plāta transferť vt
irrigationibꝰ animeť. ⁊ optime caules ⁊ ce
pe trāſferunť hoc mēſe. Itē ſeriť portulaca
⁊ quocūq̄ȝ tpe ſerať calido tpe tātū naſcať.
Hoc menſe locis maritimis ⁊ calidis reci
danť fena ꝑus tñ q̄ȝ areſcāt. Q̄ȝ ſi pluuijs
infuſa fuerint añ cōuerti debēt q̄ȝ ps ipſoꝝ
ſumma ſicceť. Itē hoc mēſe caſtrari debēt vi
tuli. ⁊ ouiū celebrari tonſura. Itē coaguleť
lac ⁊ fiat caſeꝰ modo ꝑdicto. Itē vt ait pal
ladius debēt nūc occidi reges apū q̄s gre
ci oeſtros vocāt. q̄ hoc tpe naſcunť in extre
mis fauoꝝ ptibꝰ. Iteȝ papiliones necandi
ſunt modo ꝑdicto

De agendis in menſe iunij

MEnſe iunij paran
da eſt area ⁊ ab oī ſtramine fimo
⁊ puluere optime liberāda. Nūc
ſeri poteſt miliū ⁊ panicū. nūc ordei meſſis
ꝑmo recipiť. poſtea circa finē tritici meſſis
expleť in locis calidis ⁊ in tpatis incipitur.
Nūc in frigidis locis q̄ maio pretermiſſa
ſunt faciemꝰ. agros eque ꝓſcindemꝰ. her
boſis locis ac frigidis vineta occabimus.
Colligemꝰ vicias. fenugrecū reſecabimus
ad pabulū. Itē hoc menſe pagenda eſt legu
minū meſſis Nūc ⁊ faba luna minuēte vel
letur ⁊ excuſſa ⁊ refrigerata reponeť. Lupi
nus etiā hoc mēſe colligiť. Nūc pira vel ma
la vbi ramos multa poma denſahūt inter
legēda ſunt oīa vicioſa. Hoc mēſe ramus
punici poteſt intra fictile vaſculuȝ claudi.
vt ad eiꝰ magnitudinē poma reddat. Itē hoc
menſe ſicut ⁊ iulio fit inſitio que dr̄ empla
ſtratio i piris ⁊ malis ⁊ ficubꝰ ⁊ oleis et ce
teris q̄bus in cortice pinguis ſuccꝰ extiterit
Itē hoc mēſe optime ſeriť horago et portu
laca et multe alie herbe ſi poſſunt irrigatō
nibus adiuuari. Hoc etiā menſe ſecantur
optime prata. flore completo ⁊ non exicca
to. Hoc etiam menſe vituli recte caſtranť.
et caſeum cōficimus. et oues in frigida re
gione tondentur. Iteȝ hoc menſe aluearia
caſtrabūtur ſi multū mellis habuerint. et
mel cōficietur et cera. Hoc etiam mēſe no
ua egrediūť examina. ideoq̄ȝ cuſtos debet
eſſe ſemper attētus ne fugiant ꝓcipue vſq̄ȝ
in octauā vel nonā horā ⁊ ſemꝑ debet ha
bere aluearia ꝑparata. et ea colligere debet
ac in ſuo loco collocare vt i ſuo tractatu di
ctum eſt plene

De agēdis in menſe iulij

MEnſe Julij agri
pſciſſi ſecunda vice arandi ſunt
Nunc locis temperatis tritici
meſſis ⁊ leguminū nondū expleta comple
tur. Itē ſilueſtres agri vtilime extirpantur
radicibus atq̄ȝ virgultis. Itē gramen ⁊ fi
liceȝ ante caniculares dies optime diſſipa
mus. Itē circa finē optime ſerūtur rape ac
napi. Itē nouelle vites mane ac veſpere ca
lore depoſito debent effodi. Et aduerſo gra
mine pulueriſari Itē hoc menſe arbores q̄
in meſſe ſteterāt ſectis meſſibꝰ obruantur.
⁊ circa ipſas ꝑpter caloreȝ fiat aggregatio
terre. Hoc menſe locis humidis inoculari
ficus poteſt et inſeri citrū. Nūc etiā poteſt
emplaſtratio celebrari. ⁊ pirus et malus lo
cis frigidis inſeri. Itē poma vicioſa que ni
mis ramos onerāt debēt legi Itē pōt plan
tari talea citri ſi irrigationibus adiuuetur
Nunc locis tempatis amigdala ſunt colli
genda. hoc tempe vacce ſubmittende ſunt
thauris. et arietes admittēdi. Itē hoc men
ſe circa principiū omnia prata ſecāda ſunt
in quibus herba non prius ad maturitatē
peruenit

De agendis in menſe auguſti

MEnſe auguſti ſūt
agri tertia vice arādi. Item i ſui
principio poſſunt ſeri poſt pri
mam pluuiam rape. radices. et napi. et
lupini vt vineas ⁊ terras impingnent. Itē

in p̄ncipio ⁊ ante linũ euellit̃ ⁊ canaba cuȝ maturato calore flaueſcunt. ⁊ ex his poſſũt excuti ſemina ⁊ macerari ſi placet. et alit̃ vt opus fuerit ꝓcurari. Itẽ circa finẽ eius colligitur milica q̃ tunc inuenit̃ matura. Et ficus colligunt̃ ⁊ ſiccant̃. ⁊ nuces ⁊ ceteri fructus arboꝝ q̃ maturi ſunt. ⁊ ꝯſummant̃ et recondunt̃ ſeruãdi. Itẽ locis frigidis pampinant̃ vites ⁊ in calidis potiꝰ obumbrant̃ vue ne vi ſolis areſcãt. Nũc etiã agreſtũ fieri poteſt. Itẽ in locis calidis circa fineȝ incipit fieri apparatꝰ vindemie. hoc etiã menſe poſſumꝰ diſſipare frequẽti aratiõe gramen ⁊ filices. Itẽ hoc mẽſe poſſunt emplaſtrari arbuſta ⁊ pirꝰ inſeri vt Palladius ait. Itẽ hoc mẽſe poſſunt inueſtigari aque vbi deſunt ⁊ ꝓbari ⁊ putei fieri. Et ſimiliter aqueductꝰ cõmode fabricari. vt Palladius ſcribit. Itẽ poſt mediũ huiꝰ mẽſis optime ſerunt̃ caules vt cũ modicũ ꝯualuerĩt transferantur

De agendis in menſe ſeptẽbris

Menſe ſeptembris ciſterne aqueductꝰ ⁊ putei cõmode fiunt. Itẽ pinguis ager ⁊ q̃ diu ꝯſueuit tenere hũorẽ tertia vice arabit̃ ⁊ ſerẽt. Cliui graciles nũc p̄mũ arãdi ſũt ⁊ ſerẽdi circa equinoctiũ. Nũc agri ſtercorandi ſunt ĩ colle ſpiſſiꝰ ⁊ in campo rariꝰ. p̄cipue cũ luna minuit̃. Hoc mẽſe vliginoſis locis atq; exilibus aut frigidis aut opacis circa equinoctiũ triticũ ſerit̃ ⁊ ſpelta. duȝ ſerenitas ꝯſtat. Itẽ in locis calidis nũc ſeritur linũ qḋ vernũ vulgarit̃ dr̃. Itẽ colligit̃ et reponit̃ hoc mẽſe milica quã aliqui ſaginaȝ vocãt. et circa p̄ncipiũ in alpibꝰ ſerit̃ ſiligo. ⁊ circa finẽ eiuſdẽ mẽſis anno ſequenti fit meſſio eiꝰ. Itẽ ſerit̃ hoc mẽſe circa initiũ lupinus ĩpinguãdi cauſa ⁊ vbi creuerit euertatur. Serit̃ etiã circa finẽ farago in ſtercorato loco pabuli cauſa. Itẽ in locis tẽpatis circa p̄ncipiũ cõmode pampinant̃ viteſ et frondibꝰ denudant̃ ⁊ poſtmoduȝ vĩdemie fiunt. ⁊ quecũq; ad vindemias ſpectant. ⁊ vue ſeruãde ſiccari poſſunt. et ſapa. defrictum ⁊ caroenũ fieri. Itẽ colligunt̃ fructuſ arboꝝ qui tũc maturitatẽ fatentur. Nũc papauer ſerit̃ calidis locis ⁊ ſiccis. Itẽ ortorum ſpacia q̃ vere ſeminibꝰ implẽda ſunt nũc alte fodiẽda ſũt et ſtercorãda decreſcẽte luna. Itẽ in p̄ncipio ſerũtur optime caules. et circa finẽ allia. anetuȝ lactucã et blita ⁊ radices ſeri poſſunt in locis ſiccis. Iteȝ hoc menſe poſſunt prata noua parari extirpatis p̄us radicitꝰ ſpinis ⁊ frutectis atq; arboribꝰ ⁊ herbis latis ⁊ ſolidis. Itẽ vetera muſco purgari. ⁊ vetuſtiſſima corrupta arari. ⁊ denuo prata noua parari. Iteȝ hoc mẽſe ꝯquaſſant̃ apes vetuſte ⁊ fit mel et cera. Itẽ hoc mẽſe cũ accipitribꝰ p̄cipue capiuntur quale ac perdiceſ

De agẽdis in menſe octobris.

Menſe octobris poſſũt fieri putei ac foſſata cauari. Itẽ h̄ mẽſe letamia portant̃ ad agros Et ſeritur optime in tẽpatis locis frumẽtuȝ ſiligo. ordeũ. far ⁊ ſpelta. lupinũ ⁊ linũ. Itẽ fit cõmode vindemia vbi nõ eſt facta mẽſe ſeptẽbris. et p̄cipue ab his qui maturuȝ vinũ habere deſiderãt. Et condiũt̃ ⁊ diuerſificantur in ſapore et colore vina. Hoc extremo menſe vbi calidi et ſicci aeris qualitas eſt vbi exilis et aridus campus vbi collis preruptus aut macer ponuntur cõmode vites. Nunc locis ſiccis calidis exilibuſ macris arenoſis apricis quecunq; de paſtinis de vitibus ponendis putandis. propagandis reparandis vel arbuſto faciendo ante dicta ſunt. nunc rectius fieri poſſunt vt contra exilitatẽ glebe ac aeris ſiccitatem hibernis imbribus adiuuent̃. Hoc menſe precipue circa finem oblaqueanda eſt omnis nouella vitis vt amputentur radices ſuperuacue. et ſi placida ibi ẽ hyems vites relinquamus apertas. Si violenta operimus anteq̃m veniat gelu. Si frigida aliquantulũ columbini ſtercoris circa viticulas apponatur. Hoc menſe locis calidis et apricis inſtituunt̃ olivueta ⁊ ſeminaria fiunt et omnia que ad oleas ptinebũt.

Item riui ac foſſe purgant. Itē plantant ceraſi ac piri ⁊ mali. ⁊ cetere arbores q̄ frigus nō timent cōmode plātari ⁊ de loco ad locum trāſferri poſſunt. maxime ī locis ſiccis ⁊ calidis. Et ſorba ⁊ amigdala in ſeminario ponunt ⁊ ſemina piri ſpargunt. Item h̄ menſe fit paſtinū ortoꝝ ſerēdoꝝ in vere. ac etiā nūc ſerunt in ortis allia. anetū. ſpinacia. plāte cardui. ſinapis malua. cepule. mēta. paſtinaca. thimū. ciminū. origanū ⁊ cappar⁹ Itē blita ī locis ſiccis. Itez dicit Palladius q̄ porꝛ vere ſatū nūc transfert. vt creſcat in capite ⁊ aſſidue circū fodiat. Itē hoc menſe tollit apib⁹ mel ſuꝑfluū cum fauis ⁊ omnis cera corrupta

De agēdis in menſe nouēbris

Menſe nouembris in locis calidis ſerit optime triticū circa ꝑncipiū ⁊ ordeum et ſiligo ⁊ circa finē faba in ſtipulis nō aratis ⁊ linū atq̄ lenticula h̄ menſe ſerunt. Itē hoc toto mēſe calidis locis ⁊ ſiccis vitiū eſt poſino celebrāda ⁊ ꝓpagō recte ducet. Et locis frigidis nouellas vites ⁊ arboꝝ plātas circū fodere atq̄ operire ꝯueniet ⁊ macras ſtercorare. Nūc ac deinceps vſq̄ q̄ terra cōgeletur vinea vetus q̄ eſt in ſolo robuſto q̄ in integro trunco ſit oblaqueata fimo ſatiet. ⁊ anguſti⁹ putata intra tertiū vel quartū pedē a terra viridiſſima corticis ꝑte mucrone feriat. ac foſſa frequēti⁹ incitet vt ibi materiā fundat q̄ reparet. Nūc autūnalis putatio celebret in vitib⁹ ⁊ arborib⁹ maxime vbi tēperie incitamur. Hoc etiā menſe cū oliua ceperit eſſe varia colligitur. ⁊ oliueta putant. ⁊ ſūmitates nimis alte recidūt. qđ etiā in neſpulis. ficis ⁊ perſicis ac coctanis eſt ſeruandū. Itē hoc mēſe ponunt cōmode oliueta ⁊ ſerūt perſici oſſa et pini calidis ⁊ ſiccis regionib⁹. ⁊ omnib⁹ fere locis prunoꝝ oſſa. Itē hoc mēſe ſerit caſtanea plātis ac ſemine. Itē calidis locis ⁊ ſiccis ponim⁹ plātas ſilueſtres inſerēdas piroꝝ ⁊ maloꝝ ⁊ malipunici ⁊ citonij ⁊ citri ⁊ meſpili. fici. ſorbi. ceraſi. ⁊ mori taleas ⁊ amigdali ſemina. Itē hoc mēſe magne arbores trāſferūt locis calidis ⁊ ſiccis ⁊ apricis. truncatis ramis. illeſis radicib⁹. ⁊ multo ſtercore ac irrigationib⁹ adiuuent. Itē hoc menſe materies ad fabricā cedēda eſt cū luna decreſcit Itē hoc mēſe arietes admittunt ad oues vt fetū primi veris fouere poſſit exort⁹. Et ſilr hirci ad capras admitti debēt. Itē h̄ menſe diuerſimode capiūtur ſilueſtres beſtie Itē aues et piſces

De agendis in menſe decembris

Menſe decembris potest ſeri faba. quoniā poſt hyemē tantū naſcet. Itē cedit optime materia ꝑ domib⁹ ⁊ ceteris ligneis opib⁹ faciendis. Itē cedunt ſilue ac rami ſuꝑflui arboꝝ. ⁊ ſepes virides ꝑ igne. Itē cedūtur pertice ⁊ cāne ꝑ vineis ⁊ parant ⁊ fiunt pali. ⁊ iunci ſimiliter ꝑ vineis cedi poſſunt. Et ex viminib⁹ fieri poſſunt corbes et ciſte et cauee. multaq̄ alia vtenſilia oportuna. et ſepes ſicce. Item hoc menſe diuerſis ingenijs capiunt beſtie fere ⁊ precipue canibus tempore niuiū. Itē aues auib⁹ domeſticatis et retibus diuerſis ac viſco

Finis libri ruralium cōmodorū Laus ſit altiſſimo qui viuit per ſeculoꝝ ſecula ſine fine benedictus Amen

Preſens opus ruraliū cōmodoꝝ Petri de creſcentijs hoc induſtrioſo caracteriſandi ſtilo ad cunctoꝝ vtilitatē omnipotētis dei ſuffragio impreſſum eſt argentine. Anno domini. Mcccclxxxvi. Finitum q̄nta feria ante feſtum ſancti Gregorij

Blut zu alle wunden und [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

vel turbith   ℞ ℥ ij Turbith aloe epatica ʒ j ß Mastix (vel an 31 et   pill
confirmantur mire sunt Rosar

Nym fenchel krautt / Eyst krauth / Schelwortz / Leuchte / Cardistel
Sylvamontana Paternie Roth Rosen / Mauerrautthe das ist capillus
veneris gleich x hantvol und lege die kreutther eyn tag und eyn nacht
yn gutten weyn dornoch aber yn eyns kinders harn ij dar alt dornoch
tag und nacht yn rosen wasser und dornoch distillirs das helt als Balsam etc

Contra dissenteria aut fluxu ventris

℞ lac vaccinum novit ... et adde Coagulum q s bibat panes

Rhor und schilff yn den Teichen zuvortylgen

Im letzten viertheil des Brochmonds sal man das rhor wenig under
dem wasser abhauen / so vorgeht es und wechst nicht wider
Ob dan das Junge rhor welchs uber das wasser nicht aufkomen
wachsen wurde / Szo sal man dasselbige im letzten viertheil des
Herbstmonds / dieser zeit ist das rhor reyff / und denne offen
und hol / auch wenig under dem wasser abhauen / Szo fellet
das wasser hynnein und vorfaulet die wurtzel yn grunde
und mag das alts nicht wider wachsen

Ratten zu sterben

Nym ungemacht wagenschmer und thu das uff ein bret alse ein
halben finger dicke und setze es wo die ratten lauffen / sunder
bestreich das wagenschmer zuvor mit weytze mel gar dunne / so
lauffen die meusse doran und bleyben yn kleben an den fussen
und sye lecken das ab und sterben

folia plantaginis in vino decocta

Pur

R̸ dyasimeon

Electt. d. sebes. añ ℥ iij

misce et fiat bolus cum zuc.

R̸ Electm. d. sebes. ℥ iij
de succo ros. ℥ ij
Misce et assugat cum
zuccaro

R̸ aloes sepius loti in aq. plantag. et torrefact ℥ ij
Aristolog. ro ℥ j
Thuris mis. torrefac ℥ ij
fiat pulvis subtilis

pulvis magis conveniens

R̸ aloes quater in aq. plantag. loti et torrefact ℥ s.
Aluminis ust. ℥ ij
fiat pulvis subtilis in modo alcohol

R̸ Triafarmaci ℥ s.
Vngl. de cerusa ℥ ij
Egiptiaci ℥ j
misce

R̸ Terre sigil. ℥ ij
farine fabarum ℥ ij s.
florum camomil. an. s.
Mellis ros. col. ℥ iij
coquuntur farine et flores in aq. plantag. et in alijs
fiat in modum emplastri molle

R̸ terre sigil. ... j
farine fabarum ℥ j
Mellis ros. q. s. fiat
emplastrum molle

R̸ Vngl. ... ℥ s.
Oxirrocei ℥ vj
misce

folia plantaginis in vino decoc[ta]

Pur.

Rx dyasinicon

Electr[ar] [de] sebes[ten] an[a] ℥ iij

misce et fiat bolus cum zuc[aro]

Rx aloes sepius loti in aq[ua] plantag[inis]

Aristoloc[hia] ro[tunda] ℥ j

Thur[is] mas[culi] torrefac[ti] ℥ iij

fiat pulvis subtile

Rx Trias[an]t[alorum] ℥ s.

Ungue[nti] de cerusa ℥ ij

Egiptiaci ℥ j

misce

Rx Terre sigil[late] ℥ ij

farine fabarum ℥ ij s.

flore camomil[le] [ana] s.

Mellis ros[arum] col[ati] ℥ iij

coquntur farine et flores in aq[ua] pl[antaginis]

fiat in modu[m] emplastri molle

Rx terre sigil[late] [ana] ℥ j

farine fabarum ℥ j

Mellis ros[arum] q[uantum] s[ufficit] fiat

emplastru[m] molle

Rx Ungue[nti] de Agrippa(?) ℥ s.

Oxirrodini ℥ vj

misce

---

tantu[m] terreni imperij xp[ist]i

co[n]cutu[m]. ut xp[ist]ianor[um] animos

debat defice[re] conforta[re]t. et

diabolus conabat[ur] auferre.

insidiatorib[us]. q[uia] videbatur

p[re]t[er] hoc q[uo]d miles e[ss]et dignissi

udiose iuvabat sub ab ... s[er]m[o] xp[ist]i.

a[n]i[m]as confortabat spem p[ro]mittens et gl[ori]am

studebat redd[er]e a[n]i[m]as q[ua]s diabolus conaba

Sugessit itaq[ue] de eo p[re]

imp[er]atori. Que[m] diocletianus

illi. Ego te int[er] primos pa

int[er] salute[m] mea[m] in deor[um] iniu

uisti. Sebastian[us] respondit.

xp[istu]m colui. et p[ro] statu urbis ro

... semp[er] adoravi. consi

auxiliu[m] petere. insani capitis

ratus diocletian[us] iussit eu[m]

mpu[m] et ligari quasi signum

it ut sagittarij eu[m] sagitta

im[us] que[m] occultabat militaris ...rent.

umbrabat aspect[us]. Erat e[nim] in ser

... Quem occult... Lec[tio] s[e]c[und]a.

eum milites i[n] medio campo.

repleverunt sagittis ut qua

irsutus sagittar[um] ictibus.

llu[m] mortuu[m] abierunt. Tunc

tiris. uxor castuli zetarij no

it nocte ut corp[us] ei[us] tolleret

nit eu[m] vivente[m] duxit q[ue] ad

a excelsa ubi ip[s]a manebat.

s dies salute[m] integerrima[m]

ib[us] membris. ... Erat nanq[ue] i[n]ter

... in co[n]silio p[ro]vid[us] in bonitate co[n]spicuus

... ... In co[n]vivio quoq[ue] fidelis inim

...unica. In ii n[oct]. A[n]t. ... ... sub cla

... absconditu[m] ut d[e]o reddere a[n]i[m]as q[ua]s dia

...ba. Clarissimus cottidie iuris mar

---

cilliano

tormento...

que occi...

C... un...

uenisse...

nolu...

dul ...

quis ...

pona...

sa con...

ercitu...

bebat o...

co[n]forta...

bat ab...

cletia...

sagi...

Ad hoc

tus e...

dico

Tunc

tam o...

hec t...

ma m...

mar...

bastiano

...

T un...

sce li...

Inclo...

meu[m]

pow...

te ad...

noct...

omi...

Post.

tae...

pt. ...

to v...

235814 131
MF

qs. ut qd ineuit honore exp
te consequi mereamr. R. feli
Concede qs omps ds ut ad
tu exempla nos puocet
nia agimus. etiam actus im
Preces ppli tui qs dne clem
marcelli martiris tui atq; p
ad iuuemur. cuius passion
Ds qui scor martirum spe
meleosippi glosi palma cert
da nobis qs eor natalicia cele
ueniam delictor et qd meritis
ipor precibus assequamr. R.
Ops sempr ds qui beatum a
famulum tuum inter mundi
conseruare dignatus es. concede
festa ueneramur. ipi meritis
mur. R. Prisce. O
qui beate prisce mris tue na
et annua sollepnitate letemu
pficiamus exemplo. R. Fabi
Sci pfidem. R. Beatus esto. p
Elegit dns uirum de plebe volari
Ut celebrem sollempnitatem sci sebas
Infirmitatem nram respice op
ppie actionis grauat. beati
tui atq; pontificis intcessio
Ds qui beatum sebastianum m
tuum uirtute constantie inp
ex eius nobis imitacoe tribu
spa mundi despice. nulla
midare. R. Invitat. Regem
Sebastianus mediolanensium parcium c
gra ab omnib; amabat. beat a Er
inuidiosio uisus a Xpo cort
cum erat enim uero dei cultor Cum uo
Sebastianus uir xpianus
timore pterritus. nō p

235814 131
MF

Sprinckkorner pro d[omi]no abb[at]e

Storacis calamite } ℈ ij
flor. buglosse }
Gariofilor. ʒ j
Been al. et rub. ana ℈ j
ligni aloes ℈ ij
Mirrhe
Calami aromatici
Nuc. muscate
Macis
Ireos
Mastic
Spic. } ana ℈ j
Ambre } ana gr. v
Musci
Karabe } ana ℈ v
Croci
Corticum citri ʒ j
Rosarum rubrarum ʒ iij

Misce cum pulverizando preter muscum et ambre quae postea debent pulverizari cum deinde pone laudanum in aqua rosarum et antea dissolve 2 ℥ 5 Tragacanthe [?] in aqua ros. q. s. fiat pomum [illegible]

14
71
85